

JÓKAI ÖSSZES MŰVEI

# JÓKAI MÓR ÖSSZES MŰVEI

JÓKAI MÓR ÖSSZES MŰVEI

Szerkeszti

LENGYEL DÉNES ÉS NAGY MIKLÓS

CIKKEK ÉS BESZÉDEK

JÓKAI MÓR

# CIKKEK ÉS BESZÉDEK

(1847. JANUÁR 2 – 1848. MÁRCIUS 12)

I. KÖTET

ÖSSZEÁLLÍTOTTA ÉS SAJTÓ ALÁ RENDEZTE:  
SZEKERES LÁSZLÓ



AKADÉMIAI KIADÓ, BUDAPEST 1965

Lektorálta  
LUKÁCSY SÁNDOR



© Akadémiai Kiadó, Budapest 1965

Printed in Hungary

## NEMZETI SZÍNHÁZ

[1847. jan. 2.]

## I

Hajdanában a háboruk világában, midőn még lőpor és lögyapot nem voltak feltalálva, s rövid kardok és hosszú bator-  
nág valának divatban, a quiritesek abban lették fő-főgyönyörü-  
ket, hogy kiállítanak két vagy három és több „markos legényt a  
piac közepére, mit akkoriban cirçusnak neveztek, — azokat  
bec kenték kátránnyal, adának kezökbe ólomkezttyüt, vagy vas-  
villát s tapsolának neki, ha egyik vagy másik keresztül dárdázva  
kiadá lelkét; az ilyeneket azután nevezték gladiatoroknak . . .  
Vagy pedig összefogtak egy pár oroszlánt s ugyanannyi tigrist,  
azokat egymásnak uszíták, kik is solenniter megmarakodának.

Már a mostani kor igényei szelidülvén, e szép mulatságok  
szine nagyon megváltozott. Mai nap a tisztelt quiritesek, kiket  
már most „nyájas közönségnek” szoktuk titulálni, más alakban  
ismerik a tigrist és oroszlánt, s azoknak marakodásait; nagy  
örömét leli ugyan mindekkorig abban a nyájas közönség, midőn  
vitéz férfiak kiállnak a sikra s csipőre tett kezekkel képeket  
vágnek egymás szeme közé s hadnak hadával rontanak egy-  
másra, és egymást csunyául összesarkantyus-csizmázzák. Csak-  
hogy e vitézlő férfiak nem hivatnak e mai ludtollas világban  
gladiatoroknak, hanem civilisáltabb néven kritikusoknak, iro-  
dalmi táborszemeknek, szemleiróknak, színibirálóknak és a  
többi. Hadi fütyköseik nem dárda és Péterkés többé, hanem  
finom epigrammi gombostő, humoros vizipuska és polemicus  
karikás ostor. Az egy kátránnyali bekenetés az, mi a régi gla-  
diátorokról rájuk is elszármazott.

S az illy irodalmi kakasviadal nevezetett azután *criticának*.

Mások ormótlan pápaszemet nyomván orrukra, elkezdék keresni a kákán a csomót, beszéltek sajtan dolgot a aesthe-  
sistről és műphilosophiáról, léptek nagyokat a cothurnusban,  
30 elmondának mindent, a miről senki sem kétkedett, s mikor a nyájas olvasótól agyonásítatának: büszke önérzettel kiáltának ekként: ime hazám, ne mondd: hogy hiában éltem, ketté hasítottam két szál szőrt, leteszem oltárodra.

S az illy aetheticai papirosnyirbálás nevezetett azután  
35 *criticának*.

Szerintem a *critica* nem ilyen szűrben jár.

Én a polemiát, a gáncsvetést szerencsétlen véralkat crisi-  
sének tartom, de nem *criticának*, — vagy ha ez a *critica*, ugy  
nem tudom, hogy a *critica* és a cserebogarak mi célra keltek ki  
40 a világra?

Tán a közönséget mulattatni? van szerencsém a közönség-  
hez tartozni, de nem vettem észre magamon e hatást. Sőt  
szegény profanus embernek azt az egyetlen élvezetét is, mit  
a szépművészet nyujtana neki, tönkre silányítja, midőn az  
45 arról lefaragott tyukszemforgácsokat elébe tálalja. Épen mintha az ember egy szép Irist tartana kezében, mellynek szineit bámulja s jön egy szakértő botanicus, elhasitná a virágot, s felboncolván, tudtára adná: hogy ez a virág háromhimes.

Vagy tán az illetők épülésére szolgál? Legjobb esetben  
50 is — ha tudniillik elolvastatnak az illyszerű *criticák* — azt mondja rá az ember: el lehetett volna ezt négy szem közt is mondani, minek minden gyarlóságot a sikra kiterelni? — Mások rettentő példájára? aztán az még a mulatság, ha egyik bíráló azt akarja, hogy rajta ülj az öszvéren, másik azt, hogy  
55 a hátadon vidd; egyiknek fehér az, a mi a másiknak fekete, — egyik azért szid, a miért a másik megdicsér és megfordítva, — hogy *criticánknak* párt és pártnézetek általi teljesen decreditált állapotját, mint mellynek nem a *critica*, hanem az emberek okai, végképen elhallgassam.

Aztán hol venné magát nálunk az igazi critica? Erre nézve tán elsőbb irodalmunknak, művészetünknek kellene kifejlve lenni? S ki venné magának még ilyenkor is azt a fáradságot, hogy az aestheticát *kizárólagos studiumává* tegye? hogy a minden nemzet költői jellemében rejlő önálló sajáttságot, melly nálunk még kifejlve sehogysincs, illő figyelemmel tudja kísérni, nehogy dolgokat mondjon el, mik igazak, de nem újak, vagy újak ugyan, de nem igazak és ránk nem alkalmazhatók.

Szóval: irodalmunkból és művészetünkéből criticánknak épülni nehéz ugyan, de még irodalmunknak a criticából épülni nem könnyű feladat ám. . .

Szerintem a critica hivatása nem az, hogy a konkolyt válogassa a tisztabuza közül, hanem az: hogy a hol gyöngyöt talál, azt hozza napfényre; mert a mi rút, arra nem szükség újjal mutatni, meglátja azt a nélkül is minden jólélek.

Illy nézetekkel a criticáról fogtam a nemzeti színház szemlelevéséhez, melly intézetnek előttem nemcsak művészeti, de főleg nemzeti érdeke is levén, lelkiismeretem ügyei közé tartozónak tartom, ez intézetnek erkölcsi hitelét tehetőségem szerint szilárdítani; nem mondom ezzel, hogy mindent, mi ebben és e körül történend, jót rosztat nyakrafőre fogok dicsérni, magasztalni; hanem ha ollykor ez intézetet balítéletes félreértések vádja találná terhelni: erre nézve ingerületlen, higgadt fölvilágosítást adni; ha pedig saját nézeteimmel összeütköző intézkedéseket vagy hiányokat vennék észre, ez iránt, az anonymitás köpenyét levetve, személyesen szólítani fel az illetőket, tartandom hivatásomnak; a tisztelt közönség ítéletét és a nyilvánosság birói pálcáját csak a *legutolsó* csetre tartván fen magamnak. — Aprócska scandalumokat, minők, ha a lámpák elhomályulnak, ha egyik másik szereplő város csizmában lép föl, ha a fehér macska felvonás alatt keresztül fut a színen, s egyéb eféléket, miknek közlésében sem érdek, nem haszon, az olvasó közönség iránti tiszteletből el fogok



hallgatni, míg ellenkezőleg ha bármi szépet, nagyszerűt, érdekeset és meglepőt fedezek föl, annak kellő méltánylattal megemlítését el nem mulasztandom. S a mint fogom egyrésztől kerülni a pártcivakodásokba elegyedést: úgy fogom kerülni más résztől a langymelegség kétszínűségeit, s bár ha mit mondok, szép szóval mondom is, de határozottan és egyenesen.

100 Ezennel tehát térjünk az előadásokra.

## 2

Dec. 22d. Először „*Pasquil*”, vigjáték 3 felv. Irta *Szigligeti*. Lesz idő, mikor *Szigligeti*től és színműveiről teljes figyelemmel és hosszasan fogok értekezni; jelenleg mint már egyszer megemlített tárgyról, röviden fogok e színműről szólni. Sok volt ben a *pasquili* elem, és sok helyütt találó, éles, münők a házaselet körüli jelenetek és egyes jellemrajzok; hanem az, mi minden figyelmet levarázsolt, mi egyszerre az elégtelenség kacajára és bámulatra birt ragadni mindent: volt *Firkászi* szerepe *Egressy Gábor* által személyesítve.

110 *Egressy G. t.* soha sem tudtuk mi annyira méltányolni, mennyire megérdemelte. Ki birt az általunk ismertek közül olly önálló character-szerepeket teremteni, mint ő? *Tragicai* és *comica* szerepeket egyaránt. *Hamlet*, *Garrick* *Bristolban*, *Coriolan*, *Gritti*, *Krumm Illés*, miknek mindegyikében művészet és élet együtt volt összpontosítva, s miket egyenként elismert remekeiül lehet felmutatni a személyesítő művészetnek, s mellyek pedig egyenként olly egymástól különböző egyéniségű jellemek, hogy egy vonásról nem lehetne e másikban működött *Egressyre* ismerni. És mégis, mig számtalanok, kiknek 120 kellemes alakjokon és stereotyp fogásaikon kívül seminit sem adott a művészet istennője, bálványaivá, ünnevelt celebritásaivá birtak emelkedni a közvéleménynek: addig *Egressy*, egyike a leggondolkodóbb művészeknek, kiben az irodalom is egyik csil-

lágát veszté el, — ne szégyeljük kimondani, nem hogy kegyence, de érdemei szerint megtapsoltja sem volt közönségünknek, miha! vigasztalásul igérjük-e az utókor elismerését? Szép elismerés! Ki emlékezik, hogy Megyeri élt valaha? pedig ő volt a comicumban az, mi Egressy a tragicumban és comicumban együtt, — és Egressyt kétszer felejtendi el az utókor. A színész holtá után, művészetéről semmi, de semmi emlék nem marad. — Jelen szerepe Egressynek az, miben a személyesítő művészet ne továbbját éri el. Minden mozdulat, minden arckifejezés olly talált, olly összeillő, olly jellemvisszaadó, hogy maga az élet saját képének árnyékaul tűnik fel mellette. Közönségünk kacagott, tapsolt, jól mulatta magát. Ő tudja, hogy miért? — Én részemről a művészet remekelését bámulám benne. — Vannak urak, kiknek semmi sincs kedvökre; vannak urak, kik igen szép kenyérnek tartják a fogadatlan prókátoroskodás kenyereét s az ilyenek monstrosus célzásokat találnak a szerepben publicus egyénekre, s méltatlankodó philippicákkal ostromolják az illetőket és védik az illetetteket. Én részemről, ha ez utóbbiaknak volnék, az ilyen védelmet még csak meg nem köszönném.

3

Dec. 26. „*Farsangi iskola*”, vigj. 3 felv. Irta *Vahot Imre*. Nem fölösleges a közeledő farsang előtt ez ugyan már kitanult iskolán bennünket keresztül bocsátani. Vannak dolgok, miket nem lehet elégszer elmondani. Veronka szerepét Komlossy Ida játssza kellő kedves falusias ügyetlenséggel, s bíráló épen nem érez magában hajlamot a tisztelt hölgy furcsa fejdíszét megróni. Épen nem. Izlés dolga, magánügy s illyekbe nem akar elegyedni. Hanem Réti mind e mai napig capitalis fiu. Genre szerepei, ha elemében van, festői alakok. Egy jelenete van felvonás végén s a közönség azt is végig ismételteté. Szentpétery és Szathmáryné szokott kedélyes humorral sze-

155 repeltek. Béla bácsi szerepét Farkas ur vitte. — Farkas ur vendég. — Mi pedig a vendégszeretetet igen szép nemzeti erénynek tartjuk.

4

Dec. 27. A „*Pasquil*” ismételtett. *Egressy ur* kiléptekor sziszegés, sőt egy solo fütty is hallatszott. Isten tudja, miért? Ha-  
160 nem következett erre olly óriási taps és éljenvihar, melly két első percig eltartott s mellyhez hasonlót a nemzeti színház még nem ért meg; midőn ez rögtön lecsendesült, illy értelmű felkiáltásokat lehete hallani: „a füttyülő gazember”, „semmire való!” „ki kell vetni!” stb. mind olly szép cimek, mikhez az  
165 érdekllett már hozzá látszik szokni. — *Egressy* még remekebbül játszott, mint első előadáskor. Nagy kedve telt a közönségnek még *Szentpétery* és *Szatmáryné* játékaiban is; azonban *Laborfalvy R.* szerepe a milly fárasztó, olly hálátlan is volt. — *Szigety* urat egész barátsággal kívánjuk rá figyelmeztetni: hogy ollykor  
170 igen sok a keze és igen kevés a lába. — Végül *Szilágyi Lillát* kell megemlitenünk, ki, fiatal korához mérve, elég ügyesen jár el rövid szerepecskéiben s miért eléggé nem lehet dicsérni; semmiféle affectatiókra nem mutat hajlamot, minélfogva veszszük magunknak azt a bátorságot: hogy neki művészeti szempontból igen szép jövendőt merünk ígérni, mit, hisszük, hogy  
175 Isten segítségével, saját szorgalmával s az illetők akaratával el is érend.

5

Dec. 28-án. „*Linda*”, opera. Biráló megvallja egész alázattal azon gyarlóságát, hogy operákhoz nem igen ért.  
180 Nagy gyönyörét leli ugyan a szép énekben, s őt is megrázzák a lélektáncoltató trillák és fioriturák, s noha őtet is megolvasztják Sch-né lán gerejü hangjai és megszellemi H. Cornelia tündér éneklése, s noha neki is nagy jó kedve támad, ha E. Béni urat énekelni látja: mindazáltal a dolog nem levén mestersége  
185 s gallimathiasokat mondani épen nem akarván, átengedi az

e tárgyban fejtegetéseket más magánál érdemesebbeknek, kiket a sors inkább e célra szült s saját egyéniségéből legfőlebb is ennyit mond felőle: Istenem! beh szép „a ki így tud.”

## 6

Dec. 29. „*Eszter*” és *Dávid*.” Irta *Scribe*. Jó irányu, élénk francia vígjáték, mellynek hatását az illető működők pontos és kielégítő játéka erősen emelte. László elemében volt, s különösen rajta és Komlósy Idán feltűnő volt a művészet studiuma. A darab tartalmát elmondani nem érdemes a fáradságra s mégis milly élénk ez! milly tüzzel tele, végig érdekes, végig mulattató! . . . Bizony mondom nektek, drámák és vígjáték írói: hijába jártok ti a német iskolába, a papiros és a betű német; de az élet és a lélek francia, s inkább az iszonyirodalom tarajos csörgőkigyóit, mint ezt a pápaszemes teknősbékát! . . . Felvonások végén a táncszemélyzet előadásai akarták mulattatni a közönséget. A táncok Kolosánszky által voltak betanítva, a mi elég arra, hogy nem tetszettek.

## 2

### BUDAPESTI NAPLÓ

[1847. jan. 7.]

## I

Hogy Ádám apánkon kezdjük el a szóbeszédet, — valamint neki szüksége volt egy olly házi perpetuum mobilére, ki neki reggeli kávézás közt illő eloquentiával megbeszélje: hogy mik történtek ott künn a paradicsom kertében? — Hús- és lisztárusok milly szűk mértéket adnak? — a révészek az Euphratesen, nemkülönben a cédulaszedők mennyire gorombák? — az éjjel hány arslánt köpönyegtelenítének (!) meg? Hány gon-

datlan fejet s hány találatlan fejü gazdát letek meg az utcán?  
10 És a bérkocsisok, a tüzi és vizi veszedelmek, éhhalálok, béka-  
esők, vargalázadások, bolhaölés elleni egyesületek és az Euphrat-  
respartai majomkirály, kik és mik ország- és városszerte grassál-  
nak a népen, s kiket az édes oldalborda, — levén az írás szavai-  
ként azért adatva az öreg ur mellé, hogy legyen őneki napestig  
15 mit hallgatni, — olly ékes előadással, olly kellemes commenta-  
tióval bírt előszámlálni, mint bármellyike szeretetreméltó uno-  
káinak; — hasonlatosképen elválhatlanul édes házastársa az  
ujdonságíró a haragszikképü hirlapi világnak, kit elővesz a nyá-  
jasnak címezett olvasó, miután honemelő eszmék magas repü-  
lését kísérni elfáradt s könyökig vájkála oriási tervek olympi  
20 halmazában: „halljunk már most egy zsemlyeviccet” mondván  
széles jó kedvében.

## 2

Az előttünk szólamlott becses ujdondász ur mód nélkül  
lekötelezé baráti érzeményinket azon eléggé nem méltányolható  
nagylelkűsége által: miszerint helyettünk bemutatá az alázatos  
25 ujévet a tisztelt közönségnek s az ujévvvel együtt magát és  
successorait az illetők kegyeibe ajánlva, azoknak egyuttal egy-  
szer mindenkorra egy évre való áldást, békességet kívánni el  
nem mulasztá. (Legalább fölteszszük róla: hogy szívében meg-  
fordult e kívánat.) Mert megvalljuk egész őszinteséggel — s  
30 az őszinteség nyavalyájában, nem tagadjuk: hogy gyakorta  
szenvedünk s fogunk is szenvedni, — a szerencsekivánáshoz  
nem nagyon értünk, mert ha értenénk, azt illy egoisticus  
világban, mint a mai, legelsőbb is magunknak kívánnánk, s  
ha kívánnánk, ezt nem azon kezdenők: hogy ujságírónak  
35 csapjunk fel. . .

## 3

Tele az ujdonsász élete ürömessentiával. Zöld szemüvegen  
át nézi a világot, — járnia kell ott is, hol a madár sem jár, meg-

- látnia mindent, a mit eltakarnak, — megszagolni mindent, minek jó szaga nincs s mindenbe benyulni, a mi darázsfélezek. — Máskor ha valami közintézkedési botránykövön keresztlbotlott és betörte orrát, elhallgatott vele s begyógyult orra; — most még majd a miatt is panaszt kell emelnie, ha más emel el s más töri be orrát. — Máskor ha valahol a nép összefutott, szépen más utcára kerül s phlegmaticus mondá: hiszen csak mulassák magukat; — most azonban még csak úgy ne forduljon a dolog, hogy szükség esetén magának ne kelljen publicum spectaculumra themákat szolgáltatni. — Pirongatni mindent, mi rossz törekvésre emeli szarvait s hivatalosan bámolni országos és világos hírességeket, — oktatni a tudósokat és a tudatlanoktól leckéket hallgatni, — haragudni, mikor legjobban fél, — nevetni, mikor boszankodik s mikor nevet-hetnékje van, academicus képet vágni a világnak. — Bizony fele sem tréfa ennek.

4

- Azonban egy régi embertanként „hét bőre vagyon minden embernek” mi az ujdondásznak véghetlen vigasztalására szolgál, mert ha hatot lehúznak róla, egy még akkor is megmarad rajta, s ebéli elbizottságában ime kijelenti: hogy igen is szólni fog mindig, mikor azt az igaz ügy kívánja — ki fogja mindazt emelni, mit igaz hazafiság, becsületérzet és erények, — nemzet és emberiség érdekében tenni fognak, hasznosat és népet, tettet és törekvést, hogy azokat követésre méltó példaként felmutassa; — míg más részről ki fogja azokat is emelni, kik a szent érdekek ellen piszkos kezeiket ártani kinyújtják, ki fogja őket emelni, de üstökeiknél fogva s kívánandja nekik, hogy még magasabbra is jussanak, mint őket keze emelheti, de még sem a csillagokba. — Apró botránykákat, mik a közön-ség lábai alatt szétszaladnak, kit szép szóval, kit sámfával rendre

igazítand s langymeleg „sem ide — sem oda” notitiákkal sem az olvasó közönséget, sem saját lelkiisméretét terhelni nem fogja, hanem a miről szóland, az leszen határozott szó.

5

Nem igen rég bizonyos *nagybirtoku* vidéki család Pesten megtelepedvén, rendesen havi díjazott egyedet tart azon célra: hogy ez neki naponként referálja a nemzeti színházban történt előadásokat. És im ez is egy új neme a mulatságnak.

75 Az ember a színházig sem fárad s mégis mindent megtud, s hova kell több? Csak nincs párja a leleményességnek. Csak azt szeretnők tudni: vajjon az operákat is elénekli é ama másnaknéző referens? Gyönyörű lehet, mikor egyszerre declamál, sűg és tapsol maga magának!

6

80 Kénytelenek vagyunk ez uttal is vadászatot kezdeni naplónkat, még pedig hajtóvadászatot, előre kijelentvén: hogy e hajtóvadászat nem a viccek országában követtetett el; sőt inkább Pesttől nem tova a nyulak országában. — Hogy hajtóvadászatot sok nyúl, még több bak lövetik, az nem ujság,

85 hanem az az ujság, hogy midőn az elesettek öszszeszedetének egy bokor mellett vérében heverve egy agyonlőtt férfi találattott, kinek, mint sejtethető volt, igen közélről kellett agyonlövetni. Halántéka volt bezúzva s fegyvere töltötten hevert előtte. — Halála után senki sem tölti meg fegyverét, ezt

90 mindnyájan tudjuk, ha nem tapasztalásból is, de a logikából mindenesetre s innét nem volt nehéz gyanítani: hogy gyilkolási büntény forogna fen. — Azonban szerencsére ott volt a törvényes bizonyosság, szolgabíró és esküdt. Ki is képzelve hajtóvadászatot legale testimonium nélkül? A legale testimonium tehát

95 köteleességéhez és hivatalához képest, tudomásul vevén a dolgot, ott rögtön a hely színén — megszámláltatá az elesett nyulakat. —

lgyebet? oh egyebet nem tett ez ügyben. Ki is fárasztaná magát olyankor, mikor mulatásnak van ideje, hivatalos eljárások unalmaival? Az volna még csak hátra, hogy a közügyek még az erdőben és a vadászcsizmában is fölkeressék az embert; a kinek panaszja van, várjon addig, míg az ember haza megy és átöltözködik, mit zavarja a nemes mulatságot rögtönzött eljárásokkal? . .

7

Minthogy már benne vagyunk, a nemes tettek napfényre hozásában, mondjunk még egyet. Egy gazdag úr, kinek nevét nem kevesen isméri, mult télen Pestről egy lyányt elvitt. Szép szóval, nem szép szóval — denique elvitte. Mostanában a szerencsétlen nő ismét visszajutott Pestre, nem a gazdag ur hozta őt vissza. Mindenkitől elhagyatva, a legnyomorúbb állapotban tért meg, családjától s ismerősitől kerülve, és nem látogatva egyébtől, mint a sors haragjától. Itt súlyos betegségbe esett, mit a nyomoron kívül még az anyává levés átka is nehezítte. Kit mind ez eset legkevésbé érdekel, az a gazdag férfiú. Nem első eset ez már, mi nővel történik, nem is első nő ez, kivel illyesmi történik; ezzel vigasztalja magát. — Néhány ezer forint, mit a gazdag úr *egy kártyalapra is feltesz és elveszít*, levénné a szerencsétlenről legalább a nyomort, — a mit elveszítte, ugy sem adhatná neki többé semmi kéz vissza. — De nem — a gazdag úr nem is akarja a boldogtalant illy ajánlattal megbántani, hallgat a dologról egész kimélettel, s hogy megmutassa szíve bánatát, keres magának másikat, érdemesebbet hasonló boldogításra. — Mi szép dolog gazdag urnak lenni. . . Hát becsületes embernek lenni? . . No. . . az is csak megjárja. . .

8

A napokban, mint mondják, egy szekérrel belerohantak a lovak a Dunába. A lovak bele fultak, hanem a szekér szeren-



csésen kiuszott. Nem igaz ugyan, de ujság, és Pesten történt. Továbbá azt is mondják, hogy előkelő humanus férüu gyöngéd hitvestársát saját uri kezeivel úgy meg találta verni, hogy a boldogtalan hitves, noha neki volt igaza, mégis ő fekszik bele. Ez sem ujság ugyan, hanem azért igaz és szinte Pesten történt.

9

Mint mondják, bizonyos egylet számára, hazánk és a külföld bizonyos uraitól következő ujévi ajándékok gyültek össze: kétszáz rőf kolbász, kétszáz mérő máléliszt, két hordó caviar és fejenként egy pár bagaria; viseljük egézséggel.

10

A hamvaiból kikelt phoenix a *Merkur* három napos élével ismét *fato obiit* s lelke átszárnyalt ama boldogabb hazába. Mondják, hogy huszonhat előfizetője volt, kik közt huszonkilenc ingyenpéldányos. Érdemes szerkesztője ismét visszatért eredetéhez a Honderühöz, hol két, sőt három akkora közönség előtt fog működni, mint saját lapjáé volt. — A nagy világon e kívül nincsen számodra hely! Vajjon ki fog *ezentúl* tollhegygel mutatni K. Kálmánra, hacsak a *Kundschafts-Blatt* nem. — Boldog föltámadást kedves halott. Majd ott, ott a boldogabb világban ismét látjuk egymást.

11

Degre Alajos „Divatvilág” címü vígjátéka legfelsőbb helyeken is helybenhagyatván, legközelebb szinpadra fog kerülni, ajánljuk figyelmébe kivált azon érdemes lapnak, melly szinte „Divatvilág” cím alatt kezdett uj rovatot. Leendenek homonymitások.

## NEMZETI SZINHÁZ

[1847. jan. 9.]

Jan. 5. *Kalmár és tengerész.* Drama 4 felvonásban. Irta Czákó Zsigm. Minden héten ötször jut eszünkbe, hogy Lendvay oda van. Ha már csakugyan kell két hónapig utazniok színészeinknek, vidéken gyűjtendő tanulmányok végett: inkább zárjuk be két nyári hónapra a színházat, hadd utazzanak egyszerre mind, hogysem ilyenkor, mikor a közönségnek egyetlen élvezete a színház, hol egyik, hol másik jobb színészünk fordítson hátat az intézetnek. — Van Szigety urnak egy rendes szokása, ha tudniillik valami nagyot, de igen nagyot akar mondani, olyankor hármat hátr lép, ha meglepetést akar kifejezni, kettőt lép hátra, ha szerelmet akar vallani, akkor csak — négyet. Szigety ezelőtt 3 évvel sokkal előbb volt, mint most. Ennek az a sok hátr lépegetés az oka, és még az, hogy az akkori eredeti typusa helyett most utánzásokra adja fejét, holott, ha maradt volna azon genrenél, mellyre hivatása volt, az intricumoknál: jelentékenyvé tette volna magát, mig Lendvay szerepeiben csak azt látatja velünk, hogy mekkora a különbség az eredeti és a másolat között. Egész jó szívvél figyelmeztetjük rá, hogy ne lépjen többet hátra.

## BUDAPESTI NAPLÓ

[1847. jan. 10.]

De már nem sokáig állhat fen a világ, közel vagyon elpusztulásának ideje és napjai meszsze nem haladnak! egyik varju a másik szemét vájja. — Lőn pedig, hogy Pharao király mód



nélkül megszeppenne az Izrael szertelen elszaporodásán, s Pest város tisztelt tanácsa jónak látná ez érdemes nép azon egyedeit, kik az ittlakhatási jogot harminc s néhány jó forint lefizetése mellett maguknak megszerezni elmulaszták, vidékre vendégszerepekre küldeni s e végett kiadá a rendeletet az érintett közönség előljáróinak, hogy az illetén obsitot kapandó egyedeiket ne sajnálja kijelelni. A felszólított előljárók tehát küldének ki keblökből e végre illető tagokat, kik is az illetendőket megkérésvén, — miután azoknak érzékenyen szívökre kötötték azon eset nagy voltát, ajánlák azokra nézve a közbenjárás a t. városi tanácsnál, nem tudjuk mit indorsáltak ez ajánlatra?

## 2

15 Az ember szereti az ollyast, minek jót nevetett, másnak is elmondani: egy bizonyos arszlán egy bizonyos hölgyet hintájába emelvén, szokott illemes udvariassággal és bókkanyarító üdvözlettel odacsukta saját kabátja szárnyát a kocsiajtóhoz. „Magamat ajánlom.” „Agyiő mosziő.” A kocsis a lovakra vág, 20 a hintó megiramodik, az arszlán pedig érzvén megfogását, nyargal, a mint lábai vihetik, a hintó mellett orditván ajaxi ordításokat a lovak medveprémes kormányzójára, ki azonban angol phlegmával vívé az önkénytelen kengyelfutót utcahoszszant vizen, sáron és hókupokon keresztül, míglen az 25 arszlán kaputjának egyik füle szerencséjére oda szakadt. — Ezt nevezem aztán *gyalog lóversenynek*.

## 3

Mindenfelől panasz van a rossz termésre. Hogy fogunk megélni? Kivált bizonyos lap roppant gyér aratást tett az idén előfizetők és viccek dolgában. Főkép utóbbiakra nézve még azt is 30 felszedi, a mivel őt hajíták hátba. Nagyon éhes lehet az, ki még a mérget is megeszti. Kilenc tizedrésze csupa polemia, mi csalha-

tatlan jelensége a közelgő halálnak. Venit inevitabile fatum. Már a verebek és más apróbb baromfiak is kezdenek zirrfelni az elhagyott tanyán. — Hja ja — Sic transit gloria mundi. — Így mulik el a világnak minden dicsősége. — A mákvirág lehull, — a kikirics elsápad, — és a földi bodza és a kakukfű és az ökörfarkkóró és a pipacs mind mind lehervadnak s mi lesz e szép virágokból? Széna. Csak egyedül maradand meg a levélfosztott ágakon a más nedvéből élődő fagyöngy. Oh te kegyetlen halál!!

4

Persze, ha most egy komáromi kalendáriom volna kezünkben, mindjárt meg tudnók mondani: milyen idő lesz akkor, mikor ezen sorok a nap fényit látják, mert ugy nem szeretnének jární, mint egyszeri collegánk, ki akkor jövendölte meg, hogy a hidat ide s tova ki is fogják szedni, mikor már előtte volt nap elvitte azt a jég. Sok bajunk van ugyanis az idők járásával. Egy valaki azt állítá: hogy minden mérges hernyó és bogár még maga a kritika is, ez az egyiptusi sáska, a gonosz időjárás követkevénye. Örömet elhiszszük, ha nem igaz is. De az elvitázhatatlan: hogy a révész uraknak, ő vastagságuknak egyedül az időjárás életrehozója. Van szerencsénk velök többször összejutni. Sokszor haladunk el ama lánchidi bálványok előtt egy csolnakban illy díszes férfiakkal. Még megszidnak bennünket, ha nem bírjuk magunkat hintálni a jég közt s másfél óra hosszas „lulley machen” a Duna közepén, hogy az embernek igazán „gnuj” (Adelung szerint „genug”) az élvezet, mire általjutott. — Boldog Isten! mi hivatás vár e dicső férfiakra, akaránk mondani, ezek unokáira, ha a lánchid elkészülésének napjai elérkeznek? Azt hiszszük: ez mind a magyar irodalomhoz pártol át, miért ne? ehez nem kell egyéb, mint kijelenteni, hogy ők ezentul magyarul akarnak írni, és tárt kebel fogadandja őket, sőt az illető szerkesztők olly asteriscust vágandnak verseitek alá, hogy zöld karikát hány tőle szemre, a ki elolvassa.

65 Oh látjuk már előre, mint fogják majd ezek nyujtani a két újú keztyűt a hazának, mondván: „nemzetkém, kis leányom, adsza kacsócskádát, majd vezetlek én szépen, hogy el ne találj esni;” oh látjuk előre, mint fognak teremni özönei a didaskaliáknak, ha ezek az evezőlapáttól elmaradnak, oh boldog jövendő, aranypillangószárnyu, biborhajnalhasadásu jövendő!

5

70 E héten a nemzeti színházban új operát láttunk: „Nabucodonosor.” Meg nem állhatjuk, hogy itt két rendbeli érdemlett dicséreteket ki ne szolgáltassunk. — Egyik színi díszítő messterünket illeti, ki a kellő díszítvényeket valódi keleti phantasiával és művészi fölfogással állítá elő. Többek azon észrevétele, 75 hogy még azon időkből pyramisok nem léteztek, úgy hiszszük, csak tréfabeszéd, mert Nabucodonosort századokkal megelőzték Semnesertenus és Acanthus pharaók; kiket már pyramisok alá temettek. Másik dicsőség a karszemélyzetre jár, mellynek éneklése egyetlen öszszévágó hang, egy tökéletes, minden 80 részeiben kifogástalan egész, melly ellen ezuttal a legfinnyásabb criticasternek sem lehet megrovása. Birják a méltánylást azon mértékben, mellyben megérdemelték.

6

Még egy necrologot kell legvégül idejegyeznünk: a nemzetes ujság fekete napjának (\*) egyszerre kilenc elménckedése szü- 85 letett halottan! csak megvan ez akadva szegény viccelés dolgában s ha végre saját füle mögöl nem bír mit kivakarni, harminc éves kalendáriomok elmés ötleteit adoptálja édes fiaul, vagy a „honi vezér”eket orgyilkolja sorra eszmezsákmányokért. De csak aztán ne politizálna! vagy ha már egyáltalában nem tudja 90 magát ettől megtartóztatni, legalább mondana hében korban igazat is. Mult kedden budai és pesti ujdonságaiban egész

munkatyús csizmában „jó napot” kíván, (servus!) s elkezd  
 illő phrasisok közt illyeket fogni ránk, illetőleg a Jelenkorra:  
 hogy mi „nem találtuk tenyésztőnek az ellenzéki climát” (figu-  
 ra multum dicendo nihil dicendi) s ujlag ócska programmun-  
 kat vettük elő. „Mi ugyan okai nem vagyunk, hogy Önke-  
 nyeredben olly vékonyan maradt a tanítás sikere: miszerint  
 a megolvasott dolgot megérteni nem képes. E programm  
 intelligens férfiak számára volt szerkesztve, kik a „quae maribu-  
 non” kívül még más egyebeket is olvasgattak s illő képzett-  
 nekénél fogva jobban tudnak szavakból érteni, mint mások,  
 kiknek e szerencse nem jutott. Továbbá erősen örvendez  
 a felett „hogy bizonyos szép tehetségek lapunkban lépvén föl”  
 politikai működéseiket elkülönzék az ellenzéktől, noha alább  
 egy sorral „ugyanegy politikai célra törekvő egyedeknek (!)”  
 ismeri el az illetőket s mód nélkül sajnálkozik rajta: hogy „annyi  
 féle cégért függesztünk ki, midőn az áru ugyan egy.” Meg-  
 követjük, cégért csak önöknél szokás kitűzni, illy zászlófaj  
 önököt illeti, *nálunk sem bort sem pályinkát nem mérnek*, nem is  
 árulunk semmit, hanem mint fogja ön tapasztalni, adunk min-  
 dent ingyen. Elvégre megígéri hogy majd „erről még másutt és  
 máskor.” — Hagyja abban frater, nem kenyere ez magának.  
 Egycet mondunk, kettő lesz belőle. Sok szép legény fogja  
 a csoroszlya végét; — fogadja ön meg őszinte szívből eredt  
 tanácsadásunkat, — milyen szép pálya az a pályinka-főzés,  
 vagy a birkateletetés, borjunevelés s a többi. . . még önből, ha  
 hivatását elérti, nagy, kövér férfit lehet. — Gondolja rá ma-  
 gát. — Mi önnek tiszta szívből kívánandunk szerencsét.  
 Jólétszákát édes fekete nap! nyugodalmas jólétszákát.

7

A műkedvelő társulat Shakspeare „Violáját” tanulja be  
 leendő előadás végett. Ideje is már, hogy szóljon egyet megint,  
 még valaki majd azt találja ráfogni; hogy egyebet sem tesz,  
 mint gondolkozik.

## BUDAPESTI NAPLÓ

[1847. jan. 14.]

## I

Mult szombat éjjel a fővárosi iparüzők nagyszerű fáklyászenével tisztelték meg közszeretben álló két alispáninkat. Egy tagja e szerény osztálynak igen értelmes szónoklatot tartott a tisztelt férfiakhoz, kiknek buzgó közremunkálása erélyesen fogja siettetni az iparüző osztálynak a céhek által rájuk rakott bilincseiből leendő megváltatását. Vajha reményeik kivételek lennének a remények közül és teljesülnének s vajha a helyett, hogy magyar köntösbe öltöző polgárokkal szaporodunk, szaporodnánk magyar szívvel magyar érdekekért hevülő honfiakkal inkább!

## 2

Minthogy a szélsőségek egymást érik, beszéljünk e kedves hír után a mult pénteken színpadra került „*Férjszeliditőről*.” Gyönyörű színpadi szerkezet, pompás characterek, világos élet-*philosophia*, eredetiség az eszmék létesítésében, meglepő fordulatok, művészi összedílitás, hatályos párbeszéddek, átszöve a legremekebb eszmevirágokkal s a legtalpraesettebb elmesziráké gyöngyeivel, mind ezen itt elősorolt szép dolguk együl egyig hijányoztak a szeretetre méltó műben. Bátran elmondhatni róla, hogy *classicus*, mert meguntatta a közönséget, melly is csak várta, csak várta: h. mikor kezdődik már a vígjáték, (mert vígnak kellett volna lennie) s alig akarta hinni, hogy már vége van, mikor a harmadik felvonást is eltakarta a legördült függöny az illetők szemei, vagy mit mondok? ásitásai elől. Ugy kellett a zártszék-nyitogatóknak majd mindenkit egyenkint fölébreszteni és hazaküldeni, különben tán még most is ott ülnének, magokat a lámpásokat is csak az imádság őrizte, hogy

- el nem aludtak s a színfalak valamennyi ajtaji bedagadtak a darab hatásától, sem ki sem be nem lehet rajtok keresztül hatolni. Hallatlan szerzője e remek színműnek valami Túrkevi. <sup>10</sup> Hihetőleg álnév, de melly egy csapással bankrótta tett minden nevet mi túron kezdődik, még a túrósgaluskát is. Novitius iktor korában írhatta valamelyik budavárosi irnoknak másodrendű vicepatvaristája. Mások ugyan magasabb irodalmi capacitásokat emlegetnek, de mi nem szeretünk senkire is tollhegygyel mutatni....

3

- Omnia jam fient, fieri quae posse negabam. Egy magyar költőt kirabolnak! Már ez is eléggé mutatja a világ felfordulását. — Hogy a napszámostól ellopják a fűrész, a koldustól a mankót, vagy bizonyos hölgylapból egy eredeti viccet, még ez mind meglehet; de hogy költőt rabolnak meg, magyar költőt! már ez túl megy a Cataractus által előszámlált bűnabsurditásokon is! — Az kép meglátogatott fiatal férfiú azonban sarkalni kezdé a dolgot s ide s tova nyomára jött a szurkos kéz gazdájának, midőn az illetők részéről azon barátságos intésben <sup>10</sup> részesült: hogy ha meg nem egyezkedik, hanem a dolgot még tovább úzi hajtja, majd egyszer azon veszi észre magát: hogy valamelyik utcaszegleten agyondurrantják. Szép. Még ide stova megérjük, hogy a gazemberek fognak statariumot tartani a becsületes emberek felett.

4

- <sup>10</sup> El nem tudtuk egy időig képzelni, mint lehetnek emberek Pestnek városában, kik széles utcán minden kaputos embernek kalapot emelnek, legyen az boldog vagy boldogtalan, *kék kaputos* vagy *sárga kaputos*. . . Megmagyaráztaték nekünk ez állapot. I. évén bizonyos hölgylap, melly képeket Párizsból, elméncsége-



55 ket Londonból, munkatársakat Vestfáliából, előfizetőket az operentiákból kap, ezen hölgylap tehát kiadá az ukázt minden segédjeinek és munkatársainak, kihordóinak és javitnokainak: hogy széles utcán széles jó kedvökben, a kinek csak szeméből kinézik, miszerint ez, ha nem most, de még valaha érdemdu 60 lapjok előfizetője leendhet, annak mélységes alászolgáját csapni semmiképp el ne mulasztják. És el nem mulasztják.

## 5

Mult vasárnap tartotta a nőegylet első táncvigalmát a redouteremekben. Nem dicsekedhetünk azon komornatalentummal, miszerint a legfenköltebb máslitól a legszerényebb 65 cipeorrig mindenkinek öltönyqualitásáról pontos szemlét birjunk adni, mint ezzel más valaki úgy is eleget dicsekszik; hanem azzal dicsekedhetünk, hogy a táncrenden *egyetlen egy csárdás sem* volt kitéve. Kárpótlásul perse meg volt az tömve keringőkkel. Éltesse a magyarok Istene sokáig a rendező urat! Pedig bizony hijába hunyjuk be szemünket, azért megvirad és a nap orrára süt az aludni akarónak. A legzajosabb közkivánat volt végre is kénytelen kedvelt nemzeti táncának az őt illető helyet kiostromlani s járta azt minden olly hévvvel, olly lelkesültséggel, hogy káprázhatott belé eléggé a szeme ama nemzet el nem ismerőknek. Meddig fognak még a magyarnak saját házában saját 75 fogadott fiai tubákot szórni szeme közé?!

## 6

A nemzetes fekete nap szörnyen jajveszékél és panaszkodik a Jelenkornak, (kit egész confidentiával csak amugy csutora- 80 harapva, per „Mihály ur” tractál) hogy ő a mi *compániánktól* rettentőképen és *méltán irtózik* s kérve kéri: hogy ha már olly *tisztán hangzó* nevek, minőket programmjában említ a Jelenkor, lesznek munkatársai (ez is új idea: neveket képzelni dolgozó

(áraknak) tehát hagyja meg nekünk: hogy ezentul tárgyainkat ön személyeinket a művelt osztályból válogassuk; következőleg róla, t. i. a fekete napról többé ne értekezzünk. Sajnáljuk, gyönyörünkben sajnáljuk édes fekete nap, hogy bele találtunk házi önkö terrenumába, de hisz előre megmondottuk, hogy nekünk leszünk kénytelenek megszagolni, minek jószaga nincs a bizony higye el ön, csak a kényszerítő kötelesség vihet rá bennünket, hogy olly laphoz nyuljunk, melly *cigarófüsttel* stéf. traktálja olvasóit, különben annyit még is megígérünk, hogy valahányszor a nemzeteshez fogunk ezentul nyulni, nem mulasztandjuk el kezünkre keztyüt huzni, még pedig vastagot.

## 7

A nemzeti színházban egy valaki a parterren operngucker helyett telescopiumon szokja nézni a világot. Szép az a szép találékonyság! Egyik kezével egy szemét befogja, a perspectivát végig nyújtja szomszédja vállán s egész commoditással neki terpeszkedve figyelmesen bámulja a bámulandókat. Quod fuit demonstrandum: egyik szemével is annyit lát az ember, mint mind a kettővel.

## 8

A gyűldében, mit mondják, nagyszerű hangversenyek adtatnak. A napokban hirszerint egyikében ezen hangversenyeknek igen meglepő szépségű költeményt fog felolvasni egy álnévű szerző illy címmel: „a m. . . birkaakol”. Reményljük: hogy a közhasznú gyűlde iparkodni fog e szép költeményt lapok utján a közönséggel hovahamarább megismertetni. Szellemi működéseit a nélkül is olly mély titokba rakta rejteni: hogy szinte senki sem veszi észre.

Megjelent Szigligeti összes színműveiből a IV. füzet. Zách  
 110 unokái. A nemzeti színháztól 1846ra kitűzött 100 arany pályadíjt nyert eredeti dráma. A szép költői eszmék, mikkel e mű  
 115 élvezni szeretőnek, de ajánlja főleg azon eset: hogy a Honderű sok rosszat beszéltetett róla, mi úgy hiszszük, elég nagy  
 dicséret.

## 6

## NEMZETI SZINHÁZ

[1847. jan. 16.]

Jan. 6. *Othello*, szomorujáték 5 felv. Irta *Shakespeare*. Ismét  
 egyike Egressy Gábor mesterszerepeinek, mellyben kivált szavalati tekintetben nem hagy kívánni valót hátra. Szigeti ezuttal  
 igen eltalálta szerepe jóoldalait; a közönség megtapsolta őt  
 5 és méltán. Megvalljuk, hogy nem tartozunk azok közé, kik csak azért fintorgatják orraikat, hogy maguknak a tömeg  
 felett suprematiát idősithessenek el, — s saját lelkünk élveiről  
 senki fitymálási szeszélyeért le nem mondunk. Minthogy azonban  
 10 vannak emberek, kiknek szemeik rövidlátósága füleikben van kárpótolva, ezeknek kedvéért még egyszer elmondjuk,  
 mint legelső szavaink közt elég világosan tudtokra adtunk.  
 Igenis: hiszszük, hogy a critica hasznos, hogy a critica szükséges;  
 hogy meg kell róni mindent, mi akár a művészet, akár az  
 irodalom dolgában igazításra vár; de ezt a maga helyén és  
 15 a maga idejében s hogy ezen idő *mindig* az olvasók ideje,  
 ezen hely *mindig* a journalistica tere volna, azt kereken tagadjuk.  
 Vannak az irodalomnak és művészetnek személyes kezelői, kik a  
 jóakarát szülte bírálatot mindég jó neven veendik: mig ellenben

- nem ritkán a kiméletlen, személyes, piszkos, érdekszülte critica volt az, mi ideiglenes hibákat tulzott üldözései által dacosan megörögzött örökszokássá keményíte. Nem tartjuk mi a criticát szemétdombnak, hova minden ház kihordja undokságait; de még azon gombákat, mik illy szemétdombból kinőnek, nem tartjuk ám criticusoknak! — Van bizonyos lapnál egy dühös bíráló (nem akarjuk nevével e lapokat beszennyezni), kivel mi komoly, férfihoz illő értekező vitába szándékozunk keveredni; miután azonban Németország valamenynyi íróiróiból compilált bírálatait (?) megolvastva tapasztaltuk, hogy ez embernek minden okoskodása egyegy vakmerő szemtelenséggel odahányt sophisma, hangulata a legegésőbb irigység, nézetei központja: zsoldba szegődött megtorlása elharpózott személyes bántalmaknak, s minden egyes határozott állításra, határozott álnok elferdítés, — szóval: miután meggyőződünk e nyomoru személyke menthetlen rosszakarata felől; ha maját magunknak nem tartoznánk is, de tartozunk a közönségnek, hogy e bérlett nyelvcsédesével szóba ne álljunk, s ezt egyszerűen, mindenkorra kinyilatkoztatni kénytelenek valánk.

## 7

### BUDAPESTI NAPLÓ

[1847. jan. 17.]

#### I

Honfi érzetünk legfájdalmasb hangja szól belőlünk, midőn e fekete sorokat írjuk, miknél feketébb a gyász, melly hazánkat érte. Fenséges nádorunk, kinek fenkelt homlokát ötven éves áldó huncboldogításaért néhány hó előtt örömmünnepünk hálafüzérével köszöültünk koszorúzni, mult szerdán reggel megkoronáztatott

az örök üdvezület koronájával. Dicsőült szelleme, egy nemzet  
áldásit vivén magával el, megtért a királyok királya jobbára,  
ki fölkenete őt: hogy legyen e honnak szerető édes atyja, s a ki  
elhívta őt magához: hogy ismérje meg e nép: mit tesz az árva-  
10 ság! Szívünk nem tud egyebet érzeni, szánk nem tud egyebet  
mondani e fájdalmas gondolatnál, mellynek nemzetre terjedő  
nagysága előtt megnémulnak saját fájdalmink, megnémulnak  
ugy is gyér örömeink, ez országos gyászfátyol eltakarja lelkünk  
szemei elől a világ minden törpeségit. Végig gondoljuk azt, mit  
15 ötven év adott nekünk a megdicsőültben s mit öt perc visszavett  
tőlünk benne s lelkünk öszszeroskad ez eszme alatt. Oh magyar  
nép hazája, te viharok közt hányt vetett hajó, e gyászfátyol  
alatt mi jövendő közelget el reád? vajha az, kinek balkeze csa-  
pásokkal látogat, — a Mindenható, — jobb kezének áldásit ne  
20 vonja meg tőled! vajha teljesüljenek bimbóikban alvó reményid:  
hogy ez emlékezet, mellynek neve most fájdalom és köny, egy-  
kor mint öröm és áldás örök dicsfényül körözhesse elhunyt  
nagy halottja nevét!

2

Minden örömhang egyszerre elhallgatott, a vigalmak far-  
25 sangi zaja helyett a halálharangok gyászkongása szól, színhá-  
zaink, tánctermeink zárva, városházunk tornya fölött leng  
a fekete lobogó. Ki egykor az egész hazának élt, az most az  
egész hazának halottja. Most lenne idő: hogy mutassa meg a ma-  
gyar nemzet, mikép tud háladatos lenni elhunyt jobbai iránt.  
30 Itt lenne az alkalom és idő. Ha azon kövekből, mikből öröm-  
ünnepe hálaoltárát készült építeni nemzetünk dicsőült nádorunk-  
nak, építne most halotti tiszteletére egy más oltárt az inséggel  
küzdő nép számára, melly atyját, jóltevőjét kesergi benne: *Taka-  
rékemagtárakat*. Ez eszme legelső létrejöttét üdvezült nagy nádo-  
35 runknak köszönheti. Kegyence volt a nép mindig neki, s hol  
azzal jót kelle tenni, hogy a sírók könyeit le kelle törteni, ő

volt mindenkor az első és legnagyobb. Éltében nem létesítheték az ő áldó eszmét, melly a kegyelt nép jövőjét biztosítandotta s mellyre soha oly szükség nem volna, mint jelen perceinkben, vajha elhunytával létesíthetné azt! Ez lenne a legőszintébb gyászolás, mellyel egy haza dicsőült jobbjait megtisztelheti, ez a legdicsőbb emlékoszlop, mellyben honboldogítói nevét egy nemzet örökítheti. Így kellene fájdalma szentségét kimutatni a sokszáju, kevéskezű magyar nemzetnek.

### 3

Reményteljes hazánkfia Faragó szobrász felől, ki itteni műkiállításinkon is, mint első rendű tehetség tüntette ki magát, legközelebb igen kedvező híreket vettünk mostani tanulmányai helyéről, Münchenből. A „Bayerische Landbote” következő cikkét közöl róla: „Az idei műkiállításon ismét örömmel szemlélünk egy művet Halbig iskolájából, Magyarhon fölvirágzását Faragótul. Egy domborművekkel ékített talapzatra támaszkodó Cernius, kezében fölemelt fáklya. A fiatal szép alak s a gyöngéd-  
ség a kivitelben tanusítják azon szorgalmat és hajlamot, mellyel Faragó jelen művét kidolgozá. Minél fogva nem mellőzhetjük el, hogy Faragó urnak, mint szinte a k. polyt. intézetnek szerencsét ne kívánjunk, hogy oly érdemtelen oktatót bír, ki szintolly jeles tanítványokat képez, mint azt már a Kosowski által kiállított domborműben, „a vakot gyógyító Krisztusban” lehet tapasztalni. Reményljük, hogy saját „hazánk fölvirágzása” nem fog idegen kezekre jutni. Azonban szerfölött kívánatos Faragónknak a művészeti tanulmányokban előmenetelére gyámoló segedelem, melly őt takarékos, józan és szerény tulajdoni mellett arra képesítse, hogy München s Európa híres műobraival megismérkedvén — Róma, főleg a művészetre nézve ott Róma enyészhetlen becsü remekei studiuma mintázása által képezhesse, magasíthassa természetadta talentumit.

Ez évben ismét több új lappal gazdagodott a magyar időszaki irodalom. Az eddig német „Vaterland” is megtért és magyar lón s most „Hazánk” cím alatt mint kereskedelmi és  
 70 szépirodalmi lap jelenik meg minden kedden, csütörtökön és szombaton. Hiszszük, hogy pártolókban nem fog szűkölködni sem szellemi, sem anyagi tekintetben. Első számban Petőfi és Kovács Pál nevei díszlenek s munkatársakul és levelezőkül  
 75 íróink legjobbjai ajánlkoztak, mi már is eléggé ajánlja ez új irodalmi vállalatot, mint első nevezetesebb magyar képviselőjét provincialis érdekeknek. Üdvözöljük az érdemes szerkesztőt, egyikét veterán íróinknak e pályán, kívánva neki sok sikert és kivált erős szerkesztői taktikát és legkivált azt az egyet: hogy a Honderű sleppjébe ne iparkodjék kapaszkodni, mint ezt pesti  
 80 levelezője szelleméből kezdjük gyanítani. Legyen meg a belletristikának is kimondott szabad elve és kitartása; — az illy ügy előbb vagy utóbb győzni fog.

## 5

Dunánk e napokban a hidlábak fölött beállt. Ide s tova természet-alkotta hidon járhatunk egyik testvérvárosból a másikba.  
 85 Időnk folyvást hideg, minek egyébiránt most van ideje, ama török áldásként: „a te teled legyen tél, a te nyarad legyen nyár.”

## 6

Hartleben K. Adolf egyik legvállalkozóbb szellemű könyv-  
 90 árusunk kereskedésében megjelent, s általa minden hiteles könyv-  
 90 árusnál kapható „Világtörténet a legrégebb időktől korunkig. Irta Bajza.” VI. füzet. Tartalma a régi Italia és népei; ára csak 45 pkr. Milly hasznos olvasmány nyújtatik a magyar közönségnek e válogatott gyűjteményben, azt a könyv pusztá

enne is mutatja. Történeti ismeretekre a polgári világ minden munkájának szüksége van, s mégis annyi egyéb közt — főleg a történet az, mellyben haladni csak a legújabb időben kezdünk. A magyar olvasó közönségen a sor létesíteni azt, hogy a történeti mozgalmink ne maradjanak a csupa kezdetnél, hanem tovább haladjanak a tökélesbülés temploma felé, hová a többi nemzet közt a magyar is hivatalos.

## 8

### BUDAPESTI NAPLÓ

[1847. jan. 21.]

#### I

Dicsőült nádorunk magas tetemei hétfőn délután 3 órakor letették az örök nyugalom helyére. E tárgy nem az, mellyel mulattatni lehet, illy ünnepnek még pompája is sötét. A végtelen néptömeg, melly e fejedelmi gyászt ünnepélyesíteni összegyűlt, nyilván mutatta azt: mennyire szerette a nép őt, ki a népnek édes atyja volt. A magas holttest harmadik beszentelés után számos gyászoló országnagy és felnök kíséretében a központi sírboltba letétetett, üdv szellemének, áldás hamvainak! Míg magyar él, míg magyar szív érez, szentség lesz és ereklye a dicsőült neve annak emlékében!

#### 2

De nem fordítá el tőlünk arcát a népek Istene. Mit egyik kezével elvesz, másikkal visszaadja, hol égő sebet ejt, gyógyító kezevel is cseppent reá s a kinek fájdalomkönyeket ad, örömmel is meglátogatja azt. A milly nagy volt fájdalmunk,



- 15 olly nagy vigasztalódásunk, midőn örömmel értesülünk a felől, hogy ő cs. kir. főhercegsége István fels. fejedelmünk kegyelméből felejthetlen sokérdemű atyja helyébe *királyi helytartóvá* lőn kinevezve. Legohajtottabb reményinket látjuk így teljesülésbe menni. Mit a sír elvett, az ég visszaadta. A legboldogabb
- 20 jövendőnek nézünk elibe: látjuk e hazát ismét fölviruló férfi erejében, látjuk méltó helyet foglalni a népek sorai közt, kibékülve önmagával, lélekben és erőben gazdagon látjuk a nemzeti érdekek föléledését, intézetink emelkedését; — jóllétét, jogbirtokit egyeseknek, boldogságát, szabadságát az egésznek.
- 25 Szent neve magyarnak e név „István”. Legelső királyát is Istvánnak nevezték és *szentnek*! Isten áldása legyen országunkon!...

### 3

- Már is kezdjük érzeni az emelkedő honszellem áldását rajtunk. A minden igazügy átka: az egyet nemértés a pártszakadás le kezd maradni rólunk. Tisztába jövünk minmagunkkal, két jobb irányu *körünk a pesti és nemzeti* mult városárnap elhatározá *az egyesülést*.
- 30

### 4

- Lehetetlen méltánylással nem említenünk helybeli városi hatóságunk azon emberbaráti intézkedését, miszerint az itteni tulszaporodott szegények között élelemsegélyt osztogat ki.
- 35 Fogadja hálás köszönetünket mind azért, mit a népért és a nép érdekében tesz.

### 5

Dunánk erősen beállt a hidlábak fölött, mint mondják: első nap hatan szakadtak be a jégen, — nem láttuk, nem állunk jót érte.

Zsák meglelte foltját: a Honderü védi a nemzeti ujságot, kit is *solemniter* aszszonynéjének titulál. . . . *Jól van, no . . .* *L'abbek* között az érdeemes „ökörszem” (ez vezetékneve az új Sancho Pansának) mód nélkül indignálódik a borjuneveltetést indítvány miatt s alább per idearum associationem beszél saját neveléséről. Mint mondják a Honderünek érdeemes szerkesztője Párizsba készül emigrálni, hihetőleg ott fogja ezentul kiadni lapját. Helyesen. Mit sem fog vele veszíteni. Előfizetője lesz annyi mint most, olvasni ott is úgy fogják mint itt, még csak lapja címén sem kell változtatnia, egyedül francia idiomákkal írnia.

Mi ugyan meg fogjuk siratni, ha bennünket elhagy, csak még utána ne bujdossunk, de hiszszük: hogy isméretes kérelmünket nem fogja megvetni, hogy sikerülend őt körünkben tovább is megtarthatni. Oh igen, ön nem hagyhat bennünket árván édes Honderü, ha szíveinket meg nem akarja repeszteni, annak itt kell maradnia a mi forrón ölelő karjaink között, ön nem ejthet illy váratlan csapást szegény fejünkön, kik önt annyira szeretjük, bámuljuk, dicsőítjük . . . Ne legyen kőszívű.

## BUDAPESTI NAPLÓ

[1847. jan. 24.]

A Társalkodó legközelebbi számában a héber közönség érdeemes előjárói intéznek nyílt felszólítást hitsorsosaikhoz, melly mindazokat, kik a közönség morális hitelét vesztegetik,

a héber népjellemet uzsoraimádó lelkök büneivel beszennyezni  
5 elég elvetemültek, közmegvetés és gyalázat tárgyaivá átkozza el  
és saját kebeléből kitaszítandóknak nyilatkoztatja. Bizony keser-  
ves állapot is az, midőn egyesek vétkei az egyetemes hitelt gyil-  
kolják le s ezrek bűnhődnek azért, mi nem az ő vétkök s viselik  
10 az előítéletek átkozott terhét, mellyektől fölebb hivatkozás  
nincsen. Most az ügyvédi karon van már *a sor*. — *Itt is* majd  
*ugyanazon* okok, ugyanazon következmények mik amott. Egyes  
ferde jellemek, kik becsületök dolgaiból készek vásárt ütni, meg-  
mérgezik az özszes faj iránti elővéleményt, melly egyes bal-  
vonásokat felkapva, ezekből következtet a többire.

2

15 Még eddig nálunk *az ügyvédi kar* nincsen alakulva, bele  
kontárkodik boldog, boldogtalan, kinek diplomája van, egy  
némellyik ügyfeleit nyúzza, ravaszkodik, szilárd hitel helyett  
arcátlan nyegleséggel hadakozza ki magának a feltűnést s or-  
gyilkul használja az igazság védpallosát. S miért ne volna hatal-  
20 munkban az illyet körünkből proscibálhatni? Ha saját organi-  
sált egészet képeznénk, tehetnők ezt, védhetnők magunkat a  
közvélemény ellenében. Igazságot szolgáltatathatnánk ott, hol a  
becsület finom ügyeiben s terhes de tényleg be nem bizonyít-  
25 ható gyanuknál a pókhálóját ügyesen font ármány ellen a tör-  
vénynek nincsen fegyvere. . . Legközelebb valljuk meg, milly  
decreditált név e szó: „váltóügyvéd”, pedig újainkon lehetne  
felszámlálni azokat, kik ezt megbecstelenítették. Minap ezek  
egyike egy szegény pór ellen olly ügyben, mellynek érdeme  
5 p ftos váltó volt, 180 p. ftnyi perköltséget tudott csinálni,  
30 mind a mellett, hogy a nyúzott alperes rögtöni fizetést ajánlott.  
A véletlen jó sors ugyan boszut állt, de nem ő rajta, hanem se-  
gédjén. Megbízás nélkül talált procedálni s az illető bíróság  
irgalom nélkül megnyelvváltságozta. A segéd elnyomorodott,  
semmivé lett, az öreg pók pedig hízik és neveti a dolgot. Ez szo-

hát: ha van kényes ügy, mellyben a főnök saját nevét compromittálni fél, a segédet rántja elő, hadd evickeljen az. S illy célra kaphatni fiatal embert eleget, ki tiz igazi forintért havonként, ház bárkinek bal kezévé lenni s kinek figurans neve amannak plastrona, melly róla a törvénytallos csapásit felfogja. S ez így lesz mindaddig, míg az ügyvédi kar magát erőlyesen nem organtálja s az illyeket, kiknek tényeik a közjellemet beszennyezik, kik a társalom fenéji, magából ki nem vágja. . . .

3

A magyar színház mult csütörtökön nyittatott meg „Lammermoori Lucia”-val; a ház fuladásig tömve volt. Reszler ur ugyan nem igen magas ember, de azért ha hozzá fog, ollyakat halkanlik hangja, mint egy nyári vásár. — A napokban kerül színpadra „Ernani” Hollósy Cornélia jutalmaul. Iparkodjék, ki helyhez akar jutni.

4

A dunáninzeni helvét egyházkerület Nagy Mihály urat, e dunántuli egyházkerület superintendensét pompás billikommal tisztelte meg, annak emlékeül, midőn a fentisztelt ur Polgár Mihály urat az említett egyházkerület superintendensévé fölvizentelte.

5

Megjelent az „Irodalmi szemlé”-ből is vagy három szám, kitalaje ugyan nem sokat igér, de el kell belsejét olvasni. Kár, hogy lapszemlét nem ad. A journal-irodalomnak aligha több drucke nincs a közönség előtt, mint Berzsenyi verseinek.

6

Megjelent „Tigris és hyena” dráma 4 felvonásban. Petőfi Andortól, ára 40 kr p. Kapható Emich Gusztávnál.

- <sup>60</sup> A két kör mai nap tartja tetteleg egyesítő közgyűlését zavaros időknek nézünk ellenébe. Majd annak idejében elmondandjuk az eseményeket.

Pestmegye f. hó 25én tartandja igen érdekesnek jósolható közgyűlését. Majd annak idejében többet e tárgyról.

- <sup>65</sup> Az irodalmi mezőn legújabban következő termékek jelentek meg: A kir. magyar természettudományi társulat névkönyve és naptára 1847re. Szerkeszték dr Montedegoi Albert Ferenc és dr Török József. Első év. Ára 40 kr p. Továbbá Magyarország Karai és Rendeinek szavazati joga a közgyűlésen, különös figyelemmel az egyházi rendére és a sz. kir. városokéra. Fejtegette Podhracky József. Ára egy p. ft. Egyedül a szerzőnél kapható Budavárban uriutca 31. sz. Nemzeti dalok és indulók, gyűjtögetve Kecskeméthy Csapó Dániel által. Emich Gusztáv sajátja; ára 10 p. kr.

- <sup>75</sup> A már említettük iparos táncvigalom, melyet az iparegyleti rajziskola fiatalága a rajz s építési mintagyűjtemény szaporítására Glembay rajztanár felügyelése mellett rendez, jövő febr. hó 2kán fog a városi redoutermekben tartatni, mi iránt már a szerződés is meg van az illető bérlővel kötve. Az iparoság különféle ágait jelképező, csinos jegyek egy pengő forintjával Lueff M. illatárus boltjában, Kristóftéren — Nádossy István posztó-kereskedésében, váci utca — Nagy Józsefnél az ipar-

utárban — Szilágyi István gombkötőnél, ferenciek terén, L'Atli Gáspár magyar szabónál, urak utca Jankovich ház — az egyesület szállásán, a rajztanodában — és szerkesztőségünkben is kaphatók! A közhasznú céllal összekötött vigalom remélljük általános pártoltatásnak fog örvendeni.

10

## BUDAPESTI NAPLÓ

[1847. jan. 28.]

I

„Bontják e világot! fusson, ki merre futhat! valami ex-  
traordináris, névszerint Weinbach András új rendszert talált ki-  
dolgozni a világnak, mellyben annak semmi porcikája nem  
marad eddig megvolt helyén. Soha illy világrevolútiót, millyet  
nem előzvet! Szerinte a föld a mindenség központja (a föld köz-  
pontja természetesen Westphalia, ennek központja pedig ama  
katonáz akós hordó?) e körül forog az egész bohó világ, még  
pedig olly becsülésre méltó szép rendben: mikép a planéták  
keletről járnak nyugatra, az ugynevezett „magas ég” pedig nyu-  
gatról ballag keletre. Első planétája e világnak a hold, és így  
természetesen legnagyobbik is, melly a föld körül forog,  
mivel a nap (szegény nap! ezt ugyan degradálták) ez már  
nem forog, hanem azon szívességet mégis megcselekszi: hogy a  
belső a rákba elstál; ott meg kapja magát, visszafordul s a  
melly uton jött, azon megint visszagyalogol. Egyébiránt nincs  
40 millió mérföldnyire az Ararát hegyétől, mint ezt eddig állí-  
tották az astronomusok, hanem csak 77 ezer mérföldre és így  
alig két puskalövésnyire a holdtól. (Így még majd a chinai  
államvizsgálóknak is igazságuk talál lenni, kiknek okoskodásuk

20 szerint, mivel napfogyatkozás akkor áll elő: ha a nap és föld közé egyenes vonalban jut a hold, ergo — holdfogyatkozás meg úgy támad, ha a nap jut a föld és hold közé, nem is ezerszer akkora aztán a nap, mint a föld, hanem azzal épen olly egyenlő mekkoraságu, mint két egysütésü pékzsemlye, (még rá-  
25 jövünk: hogy a föld melegíti a napot, a hold pedig világítja.) A többi csillag aztán, ki a nap körül, ki a hold körül, ki a norimbergai polgármester orra körül üreg, forog és kering, hogy csupa gyönyörűség őket nézni. Ezt mondja amaz érdemes kitanult serfőző. S ez még hagyján. Megesik néha emberséges  
30 emberen is, kivált ki a serrel szokott közelebb érintkezésbe jőni, hogy hátrafelé baktat vele a világ s ilyenkor aztán heted magával táncol előtte a csillagos ég, s bukfencet hány fejében a circuli quadratura, s nem is volna részünkről senki fiának illy-  
35 szerű privát szenvedélyei ellen semmi kifogásunk, ha e hitét szépen magának tartaná, vagy legfeljebb hagyná végrendeletben valamellyik német tudós társulatnak; — de Weinbach András nem éri be ezzel: hanem fölszólítja hirlapok utján az  
40 őszzes világ természettudósait, s ígér 200 darab Fridrikaranyat azon ember fiának, ki az ő állításait megcáfolandja. Oh édes Weinbach András, ha már ön olyan könnyen bánik a nappal, tegye meg azon szívességet: hozza közelebb egy pár mérfölddel  
45 illy téli időben hozzánk, vagy ha ezt rösteli, szóljon neki: hogy ne járjon keljen annyit, hanem vagy maradjon veszteg, vagy lásson dolgához s térjen észére, s ne nyáron melegítsen, mikor a nélkül is izzad az ember, hanem télen, mikor hideg van. Tegye  
50 meg ezt Weinbach András, hisz magának ez semmibe sem kerül. . . . Hála neked magyarok istene, hogy ezt az embert Weinbach Andrásnak hiják. De ez természetes. Semmi nemzet nyelve nem bírja e kifejezést visszaadni: „Marktschreier.” Illy sedez-kiadásu Tycho de Braheknban csak Teutoniának van joga (és méltán) büszkélkedni. Jól teszi, legyen rájok büszke.

De már vége lesz „a tolvajok becsületének”. Megint egy magyar költőnek van rájuk panasza. De már ez több mint kettő! Ha még egy illy vád talál előfordulni, akkor aztán aus ist a credittel, senki sem fog a tolvajokban hinni többé, mint nem hinc senki a boszorkányokban, létezhetésök is meg leszen tagadva. Még megérjük azon *anomaliát*, melly így fog hangzani „De furtis vero, quae non sunt, nulla amplius fiat quaestio.”

A jótékony nőegylet e napjaiban az általános inségnek hőenként háromszor oszt ki öt helyen 600 szegény között, kik között sokszor 700ra is felszaporodnak, meleg élelmiszereket gondoskodik számukra fűtött szobákról. Ez aztán a gyöngy, mellynek fénye minden gyémántét is tulragyogja, a jótékonyság gyöngye. Tőlünk férfiaktól természetesen elég az, ha elutiókat tartunk a szegény elnyomorodtak vigasztalására.

Kávézni szeretők számára merünk recommendálni egy bizonyos utcaszegletboltot, hol is a legszebb zöld színű moccanal kapható, mellynek azon szeretetre méltó tulajdonsága van, hogy az embernek, ki megiszsa, colossalis hascsikarásai támadnak miatta, melly csupán változatosság kedvéért is nem megvetendő élvezet. Ez onnét származhatik, mivel azon fentisztelt kávé zöld gálicban és rézrozsdában lehet fűrésztve, azon philanthropicus nézetből: hogy színe tetszetős. Hogy a zöld gálic a rézrozda enniváló portékák é? azt persze sem az, a ki eladja, sem a ki megveszi, tudni nem tartozik, megtanulhatja egyébként mindkettő maga kárán.



E napokban került színpadra a „Csikós” Szigligeti leg-  
 újabb népszínműve. Csak az hibája: hogy a címszerep nem volt  
 a főszerep, meg hogy kicsiny híján reggelig tart. Mulattató  
 80 ugyan van benne mind végig elég, kivált a népies elemben,  
 mellyben Réty és Bartha különösen saját terrenumokon látszo-  
 tak magokat érzeni. Mi ugyan Füredy dalait napestig elhallgat-  
 nók, hanem azt az egyet mondhatjuk neki, hogy mi, kik nem  
 akkor hallottunk először csikós beszédeket, mikor az irodalom  
 85 mezejére léptünk, az ő különben kedves vaaci dialectusaaban  
 sehogy sem ismértünk sem a nyiri, sem a kecskeméti csikós ac-  
 centusra, pedig a tájkiejtések hű visszaadása sokat segít az illu-  
 sión. E mű soknak nem tetszett, — e műben sok igazság volt  
 mondva.

90 Kezdünk magyarosodni nyakrafőre. Egy u. utcai ház  
 kapuján illyforma jelentés olvasható: „Ide ebe a Hazbe vani ged  
 monatzimmer, a ki gel, megszolja magad a pan Hazmesteral.”  
 Miért nem maradtál krumpliországodban?

95 A tegnapi hirdetett új opera „Ernani” Kőszeghi rögtöni  
 elrekedte miatt nem adathatott.

A jég a Gellérthegy alatt is megállt, hanem ha az idő így  
 neki esik a kiengesztelésnek, mint elkezdte, aligha nem fogja  
 magát ajánlani.

„Jó kedvem legyen é a jövő órában, vagy rossz?” kérdé  
 egy kedvelt urhölgy kedélyes barátnéját. — Oh melly nagy  
 annak boldogsága, ki akkor tud haragudni, a mikor akar, addig  
 tud haragudni, a meddig akar, és ugy tud haragudni, a mint  
 kedve tartja! Mi részünkről jó kedvet kívánunk a tisztelt hölgy-  
 nek, és se kívánjon aztán nekünk rosszat.

## 10

Mint rebesgetik: a német színházban tehát csakugyan  
 magyar Thalia fogja hirdetni az ígét. Hirszerint lelkes hazánkfia  
 gróf Ráday szándékozik azt kibérleni. Csak aztán ugy ne jár-  
 junk vele, mint a budaival, mert ha ugy járunk vele, mint a bu-  
 daival, ez is ugy fog járni velünk, mint a budai járt velünk; hát  
 a budai hogyan járt velünk? . . . Hja. Tudnók mi, de nem  
 mondjuk meg.

## 11

Jövő hó 3án adatik színházunk első rendü művésze Egressy  
 jutalomjátékaul III. Richard. Hiszszük, hogy a milly nagy  
 várakozásunk, olly nagy lesz az élvezet, mellyben a művész  
 játéka bennünket akkor különösen részesíteni fog.

## 12

A városházunk fölé kitüzött gyászlobogó az egész udvari  
 gyász alatt fen fog maradni.

## BUDAPESTI NAPLÓ

[1847. jan. 31.]

## I

Napokban épen gyertyagyújtás előtt egy isméretlen fiatal ember rontott ránk, ki is, midőn a szürkületi félhomályba elfogadására saját személyünkben elibe léptünk, ilyen szavakkal borula nyakunkba: „Ah Eulália!!!” — „A gutát! atyafi. Régen lehetett az, mikor engem Euláliának hittak, az én nevem Márton.” A fiatal vitéz ekkor rettent vissza bariton szavunktól s három lépést ugrott volna hátrafelé, ha szobánk terjedelme illyszerű salto mortalékat engedne, „nini, nemjő helyen járok”, menté magát mód nélkül öszszeviszsa zavarodva. „Azaz hogy: 5 *jó helyen jár* ön itt, hanem tán nem az *igazi helyen.*” — „Ejnye no; szólt homlokát dörzsölve, nem ez a XXXdik számú ház?” — „De bizony csak ez” — „Kukorica-utca?” „Kukorica” — „4dik számú ajtó?” — „Tökéletesen a negyedik” — „ugy itt kell lennie!” — „Hát hiszen itt vagyok” — „nem önnek, az 15 ördögbe! orditá tombolva az ifju óriás, hanem Euláliának!” — „vagy ugy? Az nincsen itt” — „Ugy én iszonyuan meg vagyok csalatva, engem ide rendelt, imhol levele, mellyben azt írja: hogy hőn dobogó szivvel fog várni, esteli hat órakor, itt meg itt, és — oh — nem — nem lehet! Itt tévedésnek kell lenni 20 a dologban. Kell még több Kukorica-utcának és több XXXdik számú háznak és több 4dik ajtónak lenni a világon,” — „nincs biz ott barátom, hanem farsang van, ilyenkor sok tréfa történik az emberrel, alkalmasint jó kedvü elmés hölgyre talált ön akadni, ki önt január közepén küldötte aprilisbe.” — „Lehetetlen, 25 hiszen nézze csak millyen rózsaszinü levelet küldött és millyen jó szagu!” — „Látom: biz az jó szagu” — „És mégis megcsalt, oh galambfejü kigyó!” kiálta a mint torkán kifért, a vendégsze-

repülő don Juan, s két akkori széllal, mint mekkorával jött, kirohant szobánkból. Mikor kinn volt az udvaron, utána kiálték: „álljon csak meg egy szóra domine Bramarbas!” — „no?” — „hát csak azt akarom mondani: hogy ha öszszetalál ön azon tiszteletre méltó hölgygyel jőni, ki önt illy szépen felöltette, ne sajnálja neki szives köszönetünket átadni e trédért. Erősen meg voltunk szorulva ujdonság dolgában, hanem ezen tárgy épen jókor jött helyünkbe, ezer köszönet! ezer köszönet!” — „Hogyan? sápitá az ifju arszlán nagyra meresztett szájjal a szemekkel, — tán csak nem akarja ön azt az istentelenséget elkövetni: hogy ujságban tegyen ki?” — „Sajnálom, igen sajnálom, de kiteszem biz én.” „Hah! ekkor egy golyón röpitem keresztül önnek a fejét! vagy akarom mondani: önnek fejét röpittem keresztül egy golyón!!!” — „Reszketek ugyan, mint a kocsonya meg a nyárfalevél, de azért kiteszem” — „ugyan hallja, szólt lassudott, engesztelődött hangon az ifju — adok önnek egy 50 ftos váltót, ne tegyen ki.” — „Köszönöm a jó akaratot, — de azért — már majd csak kiteszem” — „no isten! addig is él ön!” agyarkodék a kis óriás s azzal kirohant a házból. — Mi pedig, hogy bemutassuk, milly keveset hiszünk a profétziákban, szavunkat álltuk és ime: uti figura docet; kiittük.

## 2

Mult csütörtökön a barátok terén egy dilettans escamoteur egy paszomántos kirakatát fényes nappal kirabolta, de a boldogulants rajta kapták a sujtás-orzason s in facie loci úgy megrakták mástforma sujtásokkal: hogy halva kísérték be a Rókus kórházba.

## 3

Hat fiatal ember vacsorált egy helyen. Vacsora idején vígan szokott költeni az ember s ez nem csuda, nem ujság. Vala aronban hat közül ötnél nagy holdfogyatkozás az erszényben,

mig a hatodik, kit most szalasztának faluról, jól ki volt bélelve *emberséggel*. Midőn a fizetések óráji bekövetkeznének, egyike a furfangosabbaknak azt indítványozá, hogy összes költségeiket egy fizesse ki közülök s ezen egy az legyen, ki egy játék magyar kártyából a *makkhetest* kihuzza. Mindnyájan rá álltak. A tucat kártya előadatott s az asztalon képpel aláfelé kiterítettén legelső volt huzni a vidéki pénzhambár, ki is miután sokáig válogatott benne, egyikhez nyult, meg a másikhoz, meg a harmadikhoz, végre kirántott egyet s — az volt a makkhetes! vad áldások közt fizette ki a keserves contót s nem tudta elképzelni, mint üldözhet valakit így a vakszerencse? s ebbeli biztában tán spleent és világkeserveket kapott volna, ha végre solutis solvendis meg nem mutatták volna neki a fatalis kártyákat: mind a harminckettő makkhetes volt. . . .

4

Egy vendéglőben a mandzsur étlapra illynemű pecsenye van feljegyezve: „ungarisch Rebhaendl” az ember azt hinné: valami szárnycsapat, pedig utóbb kisé: hogy „borjukocsonya.”

5

75 Egy fiatal ember, kinek rendesen igen sok hitelezője és kevés pénze szokott lenni, rohan ló halálában egy ifju ismerőséhez: „barátom Miklós! kiált az ajtón berohanva, adj pénzt de mindjárt, különben rögtön a Dunának megyek!” — „Nem várhatnál addig, mig megfizeted, a mivel ez időig tartozol” —  
80 „De ne tréfálj, ha életet szereted, holnap Agnes napja, az én imádott Agnesemnek névnapi ajándékot kell vennem, de pompásat, különben főbe lövöm magam, mert már a szobalyánnak elmondtam, hogy mit veszek, — az bizonyosan besugta kisaszszonyának, már most meg kell lenni, — ha föld alól teremtem is elő azt a nyomoru száz pengőt.” — „Hát csak nagyon

„Mádon te azt az angyali teremtetést?” — „Az örülésig barátom, az örülésig!” — „Hát megállj. Pénzt nem adok, mert magamnál is szűken van, hanem adok egy olly gyönyörű névnapi ajándéknak valót, hogy szemed szád táva marad belé, ha meglátod.” — „Ide vele” — Ezzel a felszólított barát egy csomó szerelmes levelkét keresett elő fiókjából, illatos aranysegélyes, kék, és rózsaszín levelkéket s azokat a szerelmes markába nyomta. — Képzeltetni ennek meglepetését, midőn az adottakat felbontva, hűledezve tapasztalá, mikép ezen édes levelkéket saját Ágnese küldözé a felszólított ismerősnek.

## 6

A két Kör tehát csakugyan összeházasodott: még most ugyan csak jegyben járnak, minthogy szállásaikra nézve ketten két felé tartanak; közös elnökük gróf Teleki László, alelnökük Vörösmarty Mihály és Fényes Elek.

## 12

### BUDAPESTI NAPLÓ

[1847. febr. 4.]

## I

*Dicsőült nádorunkért a gyászmise* tegnap tartatott Ferencz-székesegyházában, kinek üdveért egy nemzet őszinte imája száll az égbe, annak még szelleme is fejedelem lesz a megemlékezők között. — Buzgó alpolgármesterünk indítványa után az elhunyt dicső nevének örökítésére a p. polg. emlékoszlopot emel, nehogy elfelejtse a hálás utókor megáldott emlékeit, mikép elfelejté legjobbait, kik áldva működött neveiket a nép irták fel vérrel a multak könyvébe! A nép, az utóvilág

többnyire annak emlékét tartja fen szívében kitörölhetlenül, ki  
10 abban sebeket hagyott, ritkábban azért, ki azokat begyógyítá.  
Érc emlékét annak, ki a hont boldogítá! mert bizony ha egy  
nemzedék kihal, már a következő gyéren tudja, hogy azon  
gyümölcsöket, miket ő most leszed, ki keze ültette? . . . .

2

A *Kisfaludy társaság* folyó hó 6kán tartandja nagygyűlését  
15 a megye teremében. Azon előleges hírek, mik az idei pályamunkálatok (névszerint: a népies költemények és a legendák) jelessége felől elterjedtek, általános várakozásban tartják az irodalom minden barátit; — a leghitelesebb szavak után indulva: népirodalmunknak egészen új és szeretni méltó oldalával  
20 fogunk megismérkedni, melly reményünkben foganszott őszinte örömről nem titkolhatjuk el nemcsak azért, mivel tiszta nyereségnek vesszük; mentül több oldalul leszen irodalmunk, mindig újabb faj és ágban irt elméművek által; de főleg, mert elvithatlan meggyőződés él bennünk: hogy a mi erő még  
25 megmaradt nemzetünkben, az a népben maradt meg s ha volt és lesz mi lételünket ez időig az irgalmazó Isten különös kegyelméből megtartotta, az népünk vegyületlen jellemsajátsága s ez az, miben jövendőnknek le van alapja rakva; ez, minek tekintélyt, jelentéket, nemzetérdeket kivíni hazafiui kötelessége  
30 mindennek, ki magát írónak és az írói nevet becsülendőnek tartja. Az idei népies költeményre feltett jutalmat „*Toldi Miklós*” című pályamű nyerte, szerzője *Arany János*, ugyanaz, ki a tavalyi pályadíj is nyeré. Hozzá legközelebb áll „*Szuhay Máttyás*” pályamű. Amazt a népies nyelv, emezt a népies elem tesz különösen érdekessé. Majd ha felolvastatnak, többet szólnak rólok. A legendai jutalmat *Garay* koszorus költőnk nyerte. Végre a Császártól feltett „*sonett elméletére*” irt értekezésnél *Lakner Sándor* lett a *bélleventa*. Új tagokká választattak *Tompa, Pulszky, és Szenczy*.

Kedlencnk könyvvarusaink is figyelmet fordítani a magyar művekre; legközelebb *Petőfi* összes művei fognak megjelenni *Antich* Gusztáv költségin olly diszkiadásban, minőt még magyar könyv nem ért. A legnagyobb octav, satinrozott kettős velinen, elől a költő acélba metszett arcképével, mintegy száz új költeménnyel bővitve. Ára 3 f. p. Nem hiszszük, hogy legyen magyar, ki *Petőfit*, a lélekszabadság szent eszméinek apostolát ne ismérje; de hiszszük, hogy kinek szemei e nagy remek ragyogványtól nem kápráznak; — ki eddig kimondani nem mert igazságokat meghallani nem fél s magyar szívvvel magyarul tud érzeni: annak *Petőfit* szeretnie kell. Ajánlatunk rá nézve, ama néhány szűkkeblü botorkász ellenében, kik személyes irigységből támadtak ellene, elkésett szó lenne. A közvélemény ítéletet hozott s *Petőfi* tisztán, mocsoktalanul áll előtte jellemében és szellemében egyaránt megtámadthatatlan. Férfi-homlokát illeti a borostyán, bár ha több lenne is a tövis rajta, mint a levél; — gyermekek és charlatánoké a papiros korona, mint a szolgadicséret fejük lágýára nyom.

Irtózatoss esemény hírével van városunk telve: *A német* *színház* febr. 2dikán *kedden viradatkor leégett!* Belülröl gyuladt ki a türe észrevevék, már késő volt minden segély, a lángok megkezdták a tetőn, még egyszer olly magasra lobogva föl, mint maga e roppant épület, melly vérrel vereslő fényével iszonyúan világítá be a város legtávolabb utcáit is. Néhány óra alatt az egész tető leégett, a kúpozat beszakadt, be az alatta levő pincsebolt is, szinfalak, diszítvények, ruhatár odalett, (a színházterem, színházi könyvtár, ben lakó magányosok szállásaik, boltjaik, raktáraik, a redouttermek a duna felőli egész homlokzatoktól épen maradtak) a kár mind e mellett pár száz-



ezerre megy. Dél felé már be lehetett menni az épület egyik ka-  
70 pupján; de milly rettentő látvány mutatkozott ott! a tágas ki-  
pusztult terem feketére égve, páholyok, zártszékek, szinpadnak  
semmi nyoma, a falak öszszerepedezve, a szinpad helyén két  
oszlop, egyik félig leroskadva, másik ketté hasadva, szerte alá  
görcbedező vasrudak meredeznek alá a falakról, lenn pedig tiz  
75 ölnyi mélységben olthatlan izzó lávatenger forr, égő kövek és  
gerendák és ércek folyadéka, melly el nem alszik, mig fenéig  
ki nem ég; fölötte azonban a derült ég a beszakadt kúpozaton  
át keresztül világol. A pusztulás iszonyu alakban látszik itt, vá-  
rosunk legpompásabb épülete így rommá égve, mint kormos  
80 agg düledék füstölög fel az égre, koronként földrendítő zuhana-  
tok hallatszanak, a mint a párkányzatok szakadoznak alá. A tájat  
szüntelen fegyverben álló katonaság őrzi a tolakodó kíváncsiak  
elől. Általános a leveretés, városunk különben is annyival van  
terhelve, csak nem rég állotta ki a vizár-csapást, mikép fogja  
85 e kárt ismét födőzhetni? — De remélljük, hogy a nemzet ma-  
gáévé teendi e veszteséget s nem hagyandja legreményteljesb  
intézeteinek egyikét így semmivé lenni, hanem tetteleg rajta  
leend a vésszel látogatott város polgárhatóságival kezét fogva  
ennek ujabb, kívánatosb felvirágzásán. Azonban  
90 — *Gróf Ráday Gedeon* emberszerető lelkes szinigazgatónk  
sietve a támadt inséget enyhíteni, *a mult szerdai előadás félbevételé-  
lét a kárvallott német szinszemélyzet fölsegéllésére engedte által* —  
Illy tettek neve igaz honfierény, mellynél szebbet a keresztyén-  
ség őselőszakai is alig mutathatnak. Legyen elismerve s áldva a  
95 tisztelt hazafi e valódi ősmagyar szivnemességet tanusító lelkes  
tetteért.

## BUDAPESTI NAPLÓ

[1847. febr. 7.]

## I

Sok hatalmas uraság lakja e kerek földet tagadhatlan, de hogy mind megannyi földi hatalmasság közt legirgalmatlanabban regnáló uraság sok házi ur; ez még tagadhatlanabb. Korlátlan terjedelmű uralkodásuk mivolta és az ő deliberatumaiktól minden fölebb hivatkozás sic volo, sic jubeo, az ő aranyos jelszavuk; mi pedig tancolunk, a mint ők fütyölnék. És pedig ugyan sokan és ugyan nem szépeket szoktak ám fütyölni, épen nem tolnani bennök a magyar nótára, mert a refraine minden versnél: „szíess.” A b. utcán lámpáit egygyel szaporítják; ürügy: valamennyi utca házi uraira nézve a házbért 5 procentóval fölebb rugtatni. — A c. utcát kövezni akarják; ürügy: másik 5 pct. emelésre; — a v. utcát öntözik, — az újépületnél fákat ültetnek, — a dunapartra szemetet hordanak, — ez mind megannyi alapos ok a *lakbér-felemelésre*, sőt uram bocsá, mint ezt egy érdekes lapban olvastuk: még a német színház szerencsétlen tetteiből is azon tanulságot meríti egynémellyik: hogy a 1000 ftos házbért jó 20 ftal öregbitse. Ehez csak értenének az ilyen jó urak, maguknak nem igen lehet magukra panasza; de ha arra kerül a sor, hogy zselléireiknek a kialakodott kényelmeket megvezerezzék, hogy lakásaikat jó rendben tartásuk: bezzeg nagyot hallanak akkor! Legközelebb egy bizonyos házban, egy börtönzárakban álló férfiú, ki házi urának azon kényelemért, hogy számára az erkélyt használható állapotba tésse, évenként 1000 ftos forintot fizetett a házbéren felül, két évig nem birt rá menni, hogy e kívánata fogantatba vétessék, miglen végre is sok sokáig csavarás után *megadták neki a módját, de* olly módra: hogy *megértett volna rajta szíve* még a krimi kozáknak is. Perse: hogy a

házi ur kövér ember, de még persébb: hogy lakosai meg soványak. De hát mit tegyen az ember velök! ott hagyja őket?  
30 pogányabbra talál „cseberből vederbe”.

2

A napokban szemünk láttára csiptek meg egy emberséges embert a párisi utcában, kinek csak azon egyetlen egy gyarlósága volt, hogy a mint Pozsonybul eljött, más valakinek 20 ezer forintja vele együtt szinte el talált jőni. Az a más valaki  
35 azonban, ki neki történetesen sógora, nem találta tréfára venni a dolgot, hanem utána eredt és lefoglalta az eltüntet és tetetté őt kemény zár alá, nem is volt szép tőle, hogy el sem bucsuzott édes sógorától.

3

Egy fontos vegytani kérdést intézünk a tisztelt pék urakhoz: vajjon a legyek, szalmaszálak, lószőrgubancok, széndarabkák, fenyűforgácsok, papiros és rongyfoszaladékok, nemkülönben a kövecsek, kőporhulladékok s több efféle ártatlan portéka, kellékei s ingredientiai é a tésztának? vagy csak azért szoknak a zsemlyékbe süttetni, hogy szaporítsanak? Mai nap már majd  
45 minden zsemlyét meg kell az embernek vizsgálni, mint a tulért cseresznyét: hogy termett é benne Gáspár, pedig az csak különös szoktatás: hogy az ember először keresse a zsemlye máját és veséit, azután haraphasson belé. Mi nem tudjuk: így kell é annak lenni? a tisztelt urak talán jobban fogják tudni?

4

50 A nemzeti színházban egy bizonyos földszinti páholy bérlőinek azon szeretetre méltó szokásuk van: hogy midőn a darabot második felvonás alatt ott hagyják, rendesen az ajtót is nyitva hagyják, mellyen azután tódul be a szél a sok megkalap-

találhatta fejre, a meddig neki tetszik. Pedig nem sok költségbe kerülhet az azon dicsérettel említett uri familiának egy kapust tartani, ki a páholy-ajtót utánok rendesen becsukja. Azt különben mi magunk is elismerjük: hogy egy egész közönség iránt figyelemmel lenni, minden ajtót becsukni, a mit az ember kiüvöltött, nagyon is lateiner gondolat volna, hanem a kapus mind ezt kipótolná, ne vegyék rossz néven a jó tanácsot. . . .

## 5

Az iparegylet táncvigalma a véletlen szerencsétlenség (a színházépület leégte) miatt mult keddről elmaradván, hir szerint jövő vasárnap fog megtartatni. — Idei vigalmink szörnyen halványak, ez az év igen szomorun indult, — bálrendezők, táncosok, kalmárok, varrónők, zenezők és táncmesterek csak a fejüket, mindenik, tudniillik, a magáét és van is többik rá.

## 6

Mult szerdán adatott a nemzeti színházban „Ernani” új operát Hollóssy Kornélia jutalmul. Ujabbán értesülve hirdetni köztudomásunk: hogy a tisztelt kisaszszony jövedelme felét a színház elcsatolta az igazgatóságtul a károsult német színészek támogatására szánt összeghez. Ez megint olly szép tett, hogy az ember csak kisszebbitné, ha dicsérni akarná.

## 7

Nem tudjuk: részesül é más is azon élvezetben, mellyben mi csak részesülni rendesen minden operai előadásokor. A hátér odahoz vagy három jó családból való civilisált vadászok hátunk mögé, kik ugyanott, t. i. hátunk mögött, az operát végig kornyikálják, van kinja illyenkor a szegény bérlő közé szorult békés polgárnak, mikor egyik előlrül,

<sup>80</sup> másik hátulról operál a fülébe. De olly pogány is akad, ki ha egyebet nem tehet, fütykösével veri a tactust ártatlan szomszédok tyukszemei nagy mulatságára. Ugyan nem jó volna é, ha ezen jó urak, ki hegedűt, ki cimbalmot, ki klarinétot hozván magával, együtt dudálnának, furuglyáznának és tamburálnának

<sup>85</sup> a zenekarral? vagy még jobb volna, ha ezen jó urak érezvén magukban ellenállhatlan természeti szükségét az énekelhetnék ségnek, cum honore félremennének s odakünn kiüritvén magokból a kikivánczó dallamokat, úgy jőnének ismét vissza. Az indítvány pártoltatásra számít.

8

<sup>90</sup> Nota bene: igen szép idő van. Az \*i kalendárium szerint az egész héten igen szép derült, tartós, változékony, hófergeteges é állandó, hideg, szeles és esős napokat várhatunk „vagy jó idő vagy rossz idő, valami de lesz.”

9

Folyó évi február 23án volt nemzeti színigazgató *Bartay* <sup>95</sup> *Endre* családja fölségelésére a városi nagy redoutteremben nagy szavalati, énekes és zenészi *hangversenyt* adand; mellyben a nemzeti színház orsz. főigazgató engedelmével, a fenemlített orsz. intézet tagjai u. n. Lendvayné és Schódelné asszonyok, *Laborfalvi Róza* és *Hollóssy Kornélia* kisaszszonyok, *Egressy* <sup>100</sup> *Gábor*, *Fáncsy*, *Wolf*, *Füredy* urak stb. által s más kitűnő művészek közremunkálásával, több mű között *Bartay Endre* egyházi magyar, dramai s végül *Árpád* népe című legújabb szavalati-melodramai karénekes zeneszerzeménye lehetőleg nagyobb pontossággal fognak előadatni. A rendes program <sup>105</sup> majd később fog közöltetni.

## BUDAPESTI NAPLÓ

[1847. febr. 11.]

## I

Mult szombaton tartotta a Kisfaludy-társaság közgyűlését a megyei teremében. Szép méltányosság volt ez uttal is Pest megyei rendezőitől: hogy noha e napra saját gyűlések volt hivatalos, a megyei teremet ez országos pártoltatást érdemlő, de aliből mind eddig nem részesülhetett intézetnek átengedni szíveskedtünk. Mert sok szép egyesület született már meg e magyar hazában, de olly kevés erővel olly sokat egy sem tett, mint egy nemzeti önérdéktől, csupán a legnemesb ihlettség szellemével tartott társulat, melly jóvá tevő az irodalom fejlesztése által mind azon rosszat — mit amaz irodalmi cridatariusok, kiknek érdekekben áll mindent, ki és mi fölöttük áll, leráncigáljat a kiknek száma legio — elfogultságuk által az igazi ügyön mentes tudtak. Azonban a kivított siker és elismerés legjobban illett a buzgó társulatot. Ha egyebet nem tett volna is, mint a „népdalok” öszszegyűjtését, ezzel is annyi érdemet szerzendő magának a nemzet irányában, a mennyi demeritumot szerzett valamennyi eddig élt és ezután élendő criticastere a két magyar hazának. A népdalgyűjtemény legszebb kincse nemcsak népelemlőnk, de nemzetéletünknek is! Most még népköltészetünk példát látszik, a mondákat és babonákat kellene öszszegyűjtenie, miknek érdeke nem kisebb, mint népdalainké, helyezkedött népelemlőnk pedig még népjellemzőbb, mint amazoké. A gyűlés mind végig igen érdekes volt, az olvasványok közt kitűnő példaként mint Székács satyrája „Mint lehet híressé lenni?” A költőnek, költőre, szépszámu hölgykoszoru, mindvégig érdekekkel és figyelemmel kísérte a felolvastakat. Nem ártott volna azonban a népies költemények közül vagy „Toldit” vagy „Szuhay

Mátyást” megismértetni a hallgatókkal,  
volna is e felolvasás, hiszszük, hogy szives  
30 bár dél-vagy napestig minden jó lélek.

2

Mult hétfőn reggel Budán egy katonát  
néptömeg szeme láttára, az nap este egy haza  
ember agyonszurattott jó hét forintjáért  
a kurta mándlijaért. Itt a példa hatása. Így le  
35 büntetéssel. — A tettes a meggyilkoltat e  
elásta, melly helyen egy élő aszszonyszemél  
tetlen éjszaka hidege elől ugyanott menedél  
a gyilkost s utána lopózva in flagranti el  
neveljétek az embereket.

3

40 A vasárnapi souvenirbálban minden  
bizonyosan nyerő sorsjegyet is kapott. Kinek  
tű, kinek fogpiszka vagy mézesbáb, keztyű  
fejkető-szorító s más tárgy, mellyek egyéb  
járják; valamint megjárták az illető sógor  
45 legjobban huzták volt a Rákóczy-indulót  
egyébként emlékül.

4

Hanem ilyen az ember. Tisztelet becstelen  
nak, — mi ugyan szivünkben szeretjük őket  
is több mint kettő: hogy még a leégett  
50 akarják mutogatni. A nüt meg is tesznek,  
több kegyelettel nem viseltetik e szomorú  
hogy annak illy spectaculommá lételét me  
lalkozókat kérelmüktől el nem mozdítja.

Az voltam „elmozdítja.” Azon merész szándék, miszerint az elmozdított színház felépüléseig egy ideiglenes deszkacircus felállt, meggátoltatott.

Mi lenne volna; hogy Vác városában már 1487dik esztendőben voltak gyermektáncvigalmak? Mi magunk sem hinnők, ha ezekben nem lenne a documentum, melly 1487dik év január 10tik meglitja az illető szüléket serdülő magzataival és kedves gyermekekkel egyetemben, az orthographia is egyébiránt, mellyen a documentum szerkesztve van tökéletesen a tizenötödik századot mutat.

Kedden reggel egy csoport beteg tót napszámot vezetett a kórházba egy rendőr, a legirtózatossabb phantasia nem bírta elly arcot képzelni a nyomornak, minő ezek tekintete volt. Azok a nápadt elfogyott alakok!

Nemlén este tartatott az „ifjak bálja” a redoutteremben. Az elrendezés körüli pompa mindent fölülmult, mit az idén nyomban láthattunk. Jól tesszük, vigadjunk! ugy is ki tudja: meddig élünk? Halál után nincsen redout, sem polka, sem csillan. . .

Nyombaton f. hó 13án Egressy Gábor javára adadni fog „III Richard” dráma. A jeles művész közösen elismert érdeme legmagasabb közönséget méltán várhat.



Megjelent Peregriny Elek természettana az ifjuság számára. Jeles mű, mit akár olvasványul, akár iskolai kézikönyvül jó lelkiismerettel ajánlhatunk.

## BUDAPESTI NAPLÓ

[1847. febr. 14.]

### I

Fővárosunkban napról napra kezd szaporodni a népesség, de nincs köszönet benne. Mint a tatárjárás, úgy tódul a felsőbb vármegyékből, csoportonként az eléhült népség, arcán a nyomort, hátán gyermekeit hozva s ebben semmi haszon; kapáló  
 5 kezekre itten nincs szükségünk, nem is universalis karavánserail és koldusdepot fővárosunk, hogy minden megye ide ereszze közénk, kiket eltartani kedve nincsen. — Szép tölök! — Alig hallják meg a tisztelt hatóságok: hogy Pesten jótékonysági mozgalmak történnek, azonnal megnyitják — nem ugyan  
 10 erszényeiket, hanem kapuikat: hadd siessen ide, ki nekik terhökre van. — A philantropia ugyan is szép gondolat, de csak sziveskedjék azt mindenki saját rovására gyakorolni, a jó Isten és Pest városa nem viselhet gondot kerek Magyarország földönfutóira. — Helyhatóságunk kénytelen volt leg  
 15 közelebb a nm. Htótanácsához folyamodni e népvándorlá erélyes meggátlása végett, különben kénytelen lesz városunk közül cordont huzni s egyenesen utját vágni a költözéseknek

Mintap egyike ez emigránsoknak betért egy uri házba  
 a kezében vitt kis gyermeket fülénél rángatva ösztönzé meg-  
 hatni rivására; hol is midőn enyhítést adának, egyszer azt  
 a szék dőzre: hogy a gyermek egyedül maradt, az érzékeny  
 apa megint seriozitással szedé a sátorfát a zálogban ott hagyá  
 a nagy éves fiut.

Mint hogy az extremumoknak nagy baráti vagyunk: beszél-  
 jünk az urfiak báljáról. Ki mondja azt: hogy a mi fiatalsá-  
 gunkból kifogyott az igaz hazafi tűz? Ki meri azt szemünkbe  
 mondani? Láttátok volna ez ifju nemzedéket, milly vágatva  
 hordta magát, mint brillfrozott a keringők rohanásaiban! oh  
 jóvalon Árpád, ha te Zalán vitézt innét el nem futamitod,  
 be walterezne most a szőke Duna partján? ha te ki nem hozod  
 népedet a Kurtvelt w mellől, ki volna most a kerek világ  
 magyarlója? — Bizony lepiszeztük ott a csárdást, le bizony!  
 kifutottuk a csárdást, ki bizony! és huzattunk helyette waltert  
 de most waltert és waltert for over! Huzattunk bizony, oh  
 komolyai a hazának, ifju urfiak? gyönyörködik a mi szí-  
 vünk, midőn ti rólatok beszél, de már azért csak még is kár  
 volt kipiszegni azt a magyar táncot. Hiszen tudjuk mi jól,  
 mit egy neveléses dolog, nekünk magyar nemzetiséget emle-  
 getni és plane Magyarorszában, hanem már csak még is  
 ottunk el közöttünk ezt a szegény magyar népet és annak  
 magyaros jellemét s ha már hozzánk nem illik is ez idegen  
 nyelvű népet, kik magyaroknak neveztetnek, elismerni és  
 őket szeretni, legalább ne bántanók őket. . . Oh Magyaror-  
 ságunk lelkes csemetéi, ne haragudjatok ti olly iszonyú harag-  
 gal nekre a szegény magyarokra. Imádjátok Istent; hogy ti  
 ottan tartoztok közéjük.

Bizonyos vendéglőben ebéd idején rendesen megjelen két *dominatio spectabilis*, kiknek következő jó tulajdonságaik vannak: 1) mind kettő *fiscalis* 2) mind kettőnek kaputját a fekete bankó-világában varrták, a choleraikor pedig megfordították s az *urbarium* születésekor reparálták. 3) mind kettő a legsötétebb szögletben gyertyavilágnál ebédel, 4) mind kettő csak tótul és diákul beszél . . . oh édes magyar hazám — Tótország! . . .

Igen szép és dicséretre méltó politzia némelly uraktól: hogy a Dunából felhordatnak egy határ jeget házok elibe; — a mennyire aztán szükségük van, annyit eltesznek, a többit pedig elfelejtik. Elég ideje lesz a cániculáig ott elolvadni. De már jó uraim, ha kitálalták önök, hát csak viseljék is el egészséggel, de a közönséget semmiképp se ajándékozzák meg vele. Semmiképp sem fogadhatjuk el önöktől ez ajándékot, nem vagyunk rá érdemesek.

Báró Jósika munkát irt. Tárnya „*Lachanes Hordukubas*” ama híres bolgár jós, ki *Palaeologus* császár alatt mint második messiás nagy *sensatiót* csinált jövendő-mondásaival a nép között s a bolgár fejedelmet megölve, annak özvegyét vevé nőül. Az eszme magában is nagyszerű, képzelhetni a költő ismert ihlettsége milly remeket alkothatott abból?

Vahot Imrétől új színművet fogadott el a választvány „*A vén csapodár*.” Az elseje a gőzösön játszik, még pedig úgy: hogy egyszerre a földözeten is, a hajószobában, alul is, fölül is működnek. Ez is új és eredeti eszme.

Operáink ismét egygyel fognak szaporodni: „Les mousquetaires.” Mint mondatik, már tanulják *befelé* (nincs mód ~~ott~~ a phrasist másképp kitchetni.)

A napokban egy uri hölgy a pesti parton a csolnakok nyírákba akarván lépni, a csolnak éppen akkor megindult s ő a kezét nyújtó révészszel együtt a Dunába esett, pedig most nagyon hideg van fürödni.

## BUDAPESTI NAPLÓ

[1847. febr. 18.]

Ama nem régiben közlött Euláliaféle kalandunknak, mellynek úgy történtét tanukkal is készek vagyunk bizonyítani, egy fiatal barátunktól következő másolatát hallottuk: Lón pedig, hogy egy valaki, kit mi egyszerűen (minthogy rá is szolgált) X urnak fogunk titulálni a nemzeti színházban egy pár fekete termnek sugáritól szörnyen megrészegülvén, miután e szemek hájos tulajdonosnéjához férkezhetni semmi utat és módot nem talált, idézett barátunkat fogja körül, kérve kérven: hogy könnyörljön szive keservein s mutassa be ama mennyei hölgnél, mivel említett barátunkat néha egy pár szót váltani láta. A mi barátunk, nagy tisztelője levén az illetén érzelmeknek és előmozdítója minden ismerkedési törekvésnek?! kapott az alkalmon s harmadik kézen át *kieszközlé* az ohajtozó X urnak az elfogadatasi engedélyt a hölgy szüleitől, legalább mindketten

- 15 azt hitték, hogy kieszközölték. Vala azonban az ügybe befolyása *Éva aszszony* egyik legelménebb *unokáinak*, mert könnyebb vala lelkének: ha valakivel tobák helyett paprikát szagoltathattott s így lón: hogy midőn a kirendelt napon a gavallérok neki frizirozva, fehér keztyüzve és tükörtopányozva az imádott
- 20 hölgynek soi dit lakását fölkeresni elindultak s menének a \* utcába és keresék a ???d. számú házat, ugy találták: hogy azon ???d. számú házban egy árva lélek sem lakik, levén az épen részint roskadozó, részint épülendő félben. Ez még nem volt elég: ekkor a szomszéd házakat járták sorrul sorra, de ott is
- 25 mindenütt csizmadiát fogtak; majd bábaaszszonyokhoz vezette őket a sors, majd a második emeletre utasíták őket s directe a padlásra jutottak. Egyszer pedig már szinte rá is akadtak a keresett valakire: csakhogy az nem volt urihölgy, hanem timárlegény. Eként megrémült képpel ismét visszatertek s
- 30 most szörnyűek az ő beszédeik a női kijátszások és ármánykodások felől.

## 2

- A legközelebbi Divatlapban egy valaki illy című könyvet **hirdet**: „*nincs többé csütörtök*”! beszélvén tudniüllik a lögyapot eminentiáiról. Bár inkább a Pénteket vesztette volna el, az
- 35 Istenadtát! hisz ugy utólér bennünket a szok böjt, hogy utóljára még papirosból sütünk kenyeret s holdvilágot harapunk hozzá, pedig keserves dolog ám, mikor az embernek ép, egészséges gyomorral kell diétát tartani; — azért tehát csak cseréljük vissza azt a csütörtököt édes — — nem tudom kicsoda ur! mert
- 40 többet ér egy kövér csütörtök, mint száz sovány péntek.

## 3

Bizonyos valakik, lehetnek vagy huszan — minden áldott este végig danolják a hosszu ország uton „Elszegődtem Tarnócára bujtárnak” ha ugyan danolásnak nevezhető az, mikor

valaki a szelekről jövőndől, megfenyegetőznek mindennap: hogy így viszik, úgy viszik tulipántos ládájokat, furuglyájokat, dudájokat s másnap megint csak ott vannak s óbégatnak személyn békességes polgárok füleibe. . . Hát szén csak szegődjenek el bűnök, biz az a bujtárság igen szép mesterség, de már minek abból olly lármát csapni?

4

A chinai császár (nem tréfa) mint tudva van verseket ír, mellyekben a *theát* halhatatlanítja, hir szerint Ck. K. ur ezen verseket magyarrá szándékozik fordítani több theatrával szíve örömeére. — Egyébiránt ismerünk mi más császári költőt is, kinek versei bátran kiállják a concurrentiát a chinaiakkal. „Akkor Nikápoly, Várna, Rigómező!” Hah! „A gyönyörű mellü Sára lopóival.” Ah! . . .

5

Azt hittük: valaki éjjelenként nekünk ad éji tisztelő zenéket solo öregdobbal: hanem csalatkozánk. Szomszédunkban egy szokás fölébreszteni a süket házmestert, ki a csengetyü hangra fülét sem billenti: hogy a kapualja rugdaltatik erős harokkal. Ez aztán használ, valamennyi szomszéd mind fölébred; hanem a házmester marad in statu quo. Leg is gyökeresebb módszer a korhelykedések megszüntetésére: nem ereszteti be őket szállásukra. Mondjuk mi, hogy utóljára is a házmesterek fogják reformálni a világot.

6

Bizonyos bálban, mint ezt Ungar collegánktól halljuk, a rendező egy kakast tűzött ki jutalmul, vagyis nyereményül olyképen, hogy a melly hölgy a szünóra előtti végkeringő

utolsó hangjainál e kakas alá jut táncosával, az azt magával viheti (nem a táncost hanem a kakast) hogy a táncosok mi jutalmat kapnak? arról hallgat a krónika. Talán libát?

7

Egy másik rendű bál pedig rendszeren azon szokott végződni, hogy a tisztelt közönség egymás hajába kap s ad vivum producálja a trójai kötényháborut, ilyenkor aztán vagy az urfiakat verik ki a mészárosok, vagy a mészárosok verik ki az urfiakat; a mint épen a sors hozza magával.

8

Farsangi curiosumképen megemlítendő: hogy egy valaki móringlevelében holta utáni minden vagyonát menyaszszyonyának hagyományozta s meg még azonfelül 300 forintot, bankó cédulában.

9

A k. utca két szegletén két bolt van egymással szemközt. Az egyiknek gazdája olly gyertyát talált föl, melyet meg sem kell gyujtani, még is elolvad, a másiké pedig olyan puskaport, mit a tűzbe lehet dobni, még sem olvad el... Adassatok magatoknak exclusivum privilegiumot rá.

10

Nagy Ignác vigjátékot irt illy cim alatt: „Kontár és mester.” Vahot Imre szinte vigjátékot, melynek keresztnéve: „Kézműves.” Dicséretes az ismert nevü szerzőktől: hogy a polgári rend érdekére fordíták figyelmöket.

11

Czakó dramája „Könnyelműek” e hó 26kán kerül szinpadra, hacsak történetből Reszler ür el nem reked.

Megjelentek s Heckenast G. könyvkereskedésében kaphatók: Jósika Miklós báró újabb novellái.

Legközelebbi éjjel fülünk hallatára raboltak ki egy hazatérő férfit, a cukorutca szegletén. Mire segélyordításaira kirohantunk, már akkor a rablók a kifosztott köpenyével, kalapjával és tárcájával együtt a Muzeum körül jártak s noha eléggé biztattuk őket: hogy álljanak meg, de biz azok nem fogadták a szót. Nevezetes, hogy azon jó urnak törpalcáját is elvívék. Azért hordjon aztán az ember törpalcát magával.

Bizonyos hölgylap szerkesztője illy szókat mond a többek közt: „*ökör bácsi*” Tehát *bácsi*?! Gyönyörű *atyafiság*; par nobile fratrum. — Sokat rakoncátlankodik még *ez érdemes ur*. — *Perse* hogy ez nagyon könnyű annak, ki már önmaga iránt sem tartozik semmi kimélettel. De már vegyük fel tőle, hiszen vannak lányok a példabeszéd szavaiként, kiktől *mindent fel kell venni* s vannak hangok, mik szinte a példabeszéd szavaiként nem *jutnak mennyországig*. Hallgassuk el szegénynek; — kit a világ annyira leültetett, azon kifogni lovagiatlanság volna. De — aut verc, aut nihil; — tehát nihil.

Megjelent Szigligeti öszses szinműveinek Vdik füzeté: „*Pasquil*” hiszszük: hogy azon *sensatio*, mit e mű előadásakor a néző közönségben gerjesztett elég érdeket támasztott ez iránt az olvasó közönségben. Ára 30 p. kr.



- 115 A becsületesség egy szép példáját sietünk olvasóinkkal tudatni, mely ritkasága miatt is méltó a feljegyzésre. Febr. 12kén Budán a Rudasfürdőben egy londoni polgár hazánkfia 1—2 óra közt 2800 p. ft. 100 pftos banknótákban *Flóra* nevű külön fürdőben a pamlag boritványa alá dugott sárga pettyű 120 selyem kendőben s ott feledé; mit aztán *Dittrich* Mária egy ó budai bádogos mester özvegye fiatal menyecske talált meg s azt a kárvallott tulajdonosnak visszaszolgáltató. Becsületességének 1000 v. ft. jutalom adatott.

## 17

## BUDAPESTI NAPLÓ

[1847. febr. 21.]

## I

- (Kénégyen-álmak) Megértük tehát: hogy az ember néhány percre megviselheti a halál gyönyöreit, hogy ismét felébredve, hirt mondhasson rólok. Mert gyönyörök azok, minőkrül emberi szívnek eddig fogalma nem volt, valami 5 hatodik érzés, valami ismeretlen kék, mely hatezreden át rejtve volt minden élő előtt. Mi ki szinte beléptünk néhány percre ez édes halál országába, hirt mondhatunk róla. Késő beszívásánál ez altató illanynak már érzeni az izgató mámort, mely minden idegzeten végig vonul, mintha kellemes rezgés ringatná a lelket, később minden külsőbb érzék elhal, hanem még az öntudat 10 megmarad, a szem már nem lát tárgyakat, hanem helyette a lélek látja végtelenül csodás színvegyületét milliárd ki nem mondható phantasticus ábráknak, a körül beszélők szavait még

- hallani. Majd elvész az öntudat is, az ember megszűnik saját testéről érzeni, valami édes küzdés támad benne, mintha bőrtönéből küzdené fel magát a lélek; a test örömeivel együtt le kezd maradozni; — egek, menyországok nyílnak meg magas szivárványos boltozataikkal, — a lélek egy rózsaszínű felhő, melly rajtok keresztül repül — még egy lehellet, — a lélek
- 11) Icrázta magáról az életet s a mi ezután következik, az a halál, mellyből nem hoz vissza semmi emléket a gondolat, mellynek minden phasisait elfelejteti vele a fölébredés perce; — ha mind azt, a mit ember valaha életében remélt, ohajtott, a miben gyönyörét találta, a mi kéjt érezett, mind azt teljesülve, hatványozva egy perc alatt végig érezné, egy perc alatt egy egész élet örömét, akkor lehetne fogalma azon kéjről, mit kimondani nem, csak érezni lehet. Egyébiránt ennek is különböző hatása van a véralkatok szerint, — némellyik csak rögtöni szélütést érez, más alig félperceig tartó mámort s még utána is
- 12) olly sokáig mámoros és exaltált marad s kivált ilyenkor erősen kitűnnek az ember uralkodó szenvedélyei. Fölébredtekor egyik „bort” kiáltott, — másik zongorázott a levegőben, egy barátunk pedig szinte kivert bennünket a házból. Bizton elmondhatjuk: hogy egy egy szebb találvánnyal mint ez, nem ajándékozta meg az emberiséget az emberi ész. Próbálták már e szert
- 13) kinos szüléseknél is a legjótékonyabb sikerrel s e szerint a szentírás egyik átka: „fájdalommal szüld gyermekeidet!” emberi ész creje által engesztelve volna legalább. — S e szert maguknak egyesek is megszerezhetik, mellynek azon előnye van a mákony
- 14) fölött, hogy nem bódít, az idegeket nem tompítja el, és semmi rosz utóérzetet nem hagy maga után.

Az ellenzéki kör azon része, melly magát hajdan pestinek nevezé, megunva a magányos életet, megtért kedves élete párájához a Horváth házba s régi szállását a Kunewalder házban.

45 ezennel bezárta, ne higye valaki, mintha az olajat és fát kimé-  
nék ezzel, oh nem, ez csupán surlódás vagy inkább öszszesimu-  
lás végett történt, hogy addig is öszszeszokjanak és egymást  
megszeressék. Hogy miért nem surlódnak vagy simulnak öszsze  
a Kunewalder házban? vagy miért nem mind a kettőben, mi-  
50 után mind kettőnek fizetik árát jövő sz. György napjáig, az  
megint más kérdés. Elég az hozzá: hogy kicsukták őket. Mond-  
hatná az ember: hogy e láthatlan okok kényelmeik felétől  
foszták meg a részeseket, de erre azt felelik: hogy a tulságos  
kényelem elpuhulásra vezér! és elkorcsosítja a nemzedéket,  
55 azért nagyon jól van az: hogy most vagy kilencszázan járnak  
egy körbe. A spartaiak sokkal többen el tudtak egy asztalnál  
ebédelni.

### 3

Halad szépen a vasut kifelé Magyarországból. Már azt  
megértük; hogy a vasuti személyzetről ledisputálták a magyar  
60 köntöst; most ismét azt kezdjük megérni: hogy a hivatalnokok  
közül mustrálják ki a magyart. Hja, mióta Mesmer feltalálta  
a magnetismust, mindenki fel van jogositva, különféle sym-  
pathiákat érzeni.

### 4

A Budapesti Híradóban egy valaki ordaliákat tart a ma-  
gyar irodalom fölött. Elvei valóban fölségesek. Bátorokodom  
néhány általa felállított syllogismussal szolgálni; például: 1) A  
ki ur, annak módjában volt magát kimivelni; — a ki magát  
kimivelte, az okos ember, tehát a ki ur, az okos ember. 2) A ki  
fiatal ember, az még nem sokat élt, nem sokat tanult; a ki nem  
70 sokat tanult, nem sokat tud; — tehát a ki fiatal ember, üljön  
a pad alá. 3) A betyárok erősek szoktak lenni, tehát a kibem  
erő van: az betyár. 4) A pártoskodás igen rut dolog; ugye de  
csak akkor rut, ha mi ellenünk pártoskodnak, szép azonban,  
ha mi pártoskodunk mások ellen; tehát a pártoskodás igen

- 18 szép dolog. 5) A mi gyönyörűségre vezet, az gyönyörűséges, úgy de az álom gyönyör, tehát X ur munkája gyönyörűséges. — (Elvesztéd szarvaiddat?? ha elvesztéd, voltak, ha nem vesztéd, vannak.) Ha a critica a helyett: hogy a művekkel bajlódunk, a személyeket mázsálgatja, mindig megismerjük kezében
- 19 a hamis mértéket. Így például említvén K. . . . K.-t, azt fogja rá: hogy e valaki régiebb de üldözött kapacitás, holott mi e költői személynek ismerőtől hitelesen tudjuk: hogy ő egy P. \* városi cukorsütőnek első évi jogot hallgató magzatja s különben igen reményteljes fiatal csemete.

## 5

- 20 Egy itteni szép író (Calligraph) kinek mult műkiállításon csinos tollrajza volt kitéve, minap a Dunaparton egy tömött zacskó aranyat talált, kissé odább menvén pedig egy rémülve futósó szerb legényt, ki elvesztett pénzét jajgatva keresé, kit is midőn a talált pénz tulajdonosának lenni tapasztalt, nem
- 21 késett azzal őt megörvendeztetni. — A hálás szerb meg akarta vele osztani a pénz, de a szépíró megtagadta tőle annak elfogadását. — Az már csak szépen irhat, kinek ilyen szép vonásai vannak.

## 6

- Egy tisztelt előfizetőnk a vidékről, ki már csak azért is emlékszobrot érdemel, (ha akkorát nem is, mint mekkorát Mátyás királynak emelt a magyar nemzet,) mivel 1834d. évtől fogva állandó előfizetője lapunknak, minap azon kérelemmel örvendeztete meg bennünket: hogy miután ő már idős ember, és szemei romlanak, legyünk annyi jóval iránta, hogy legalább
- 22 az ő számára küldött példányt nyomassuk nagyobb betűkkel. Szívesen tisztelt pártfogónk, mért ne tennénk meg illy tiszteletre méltó férfiúnak ilyen csekélységet! ugyan miért ne? Ezen-tul a kegyednek küldendő példányt igen igen nagy betűkkel fogjuk nyomatni.

105 Egy bizonyos szeglet-kávéházban mult hétfőn leült egy csomó ember kártyázni; — ma vasárnap van, — még ma is ottan ülnek. S kinek mi köze hozzá? Ki mint mulathat, ugy mulat. —

110 L. F. ur szörnyen őszeszeszid bennünket szegény magyarokat: hogy még nem értünk meg a journalisticára; L. F. ur soha sem olvasott egy drága magyar betűt sem; hanem azért L. F. ur még is őszeszeszid bennünket. Éljen és dacapo éljen!

Legközelebb mi is elmondandjuk véleményeinket a sokképen felfogott színházi viszonyokról.

## BUDAPESTI NAPLÓ

[1847. febr. 25.]

Nagy kára volt nemzeti színészetünknek abban: hogy Pest városában német színház állott; nagyobb volt abban: hogy leégett; de legnagyobb lesz abban: ha felépül. — — Sokat és sokfélét szóltak e tárgyban a lapok, némelyek buzgón, hazafié-  
 5 zettel, mások cosmopolitanus langymelegséggel, de többnyire korán kelt és a körülményektől még meg nem érlelt szavakat. Sok szép, sok igaz lehetett ezek közt s a cél alkalmasint mind-

nyájoknál egy volt, melyet mi is értünk s magunkénak vallunk, de mellynek kimondására még nem látjuk itt az időt, valamint

100 " a nép és igaz szavakat sem tartjuk eszköznek e cél elérhetőségére. — Kiáltó szavak ezek a pusztában, mellyek, ha ovatosan elrejtve, szépen elhangzanak; ha határozottan követelők, gyújtják az ingerültséget, mellynek csak épen ez esetnél nem lehet semmi nekünkvaló eredménye. Hiába figyelmeztetjük

101 " mi hazánk fővárosa előljáróit, hogy itt van a perc, mellyben érdemeket szerezhetni a nemzet irányában; hiába kérjük idegenajku polgárainkat: hogy ha nyelvben azok is, legalább szívben ne legyenek mostoha fiai a hazának; hasztalan türelmetlenségünk minden energiája, mellyel nemzetietlenség ellen

102 " küzdeni akarunk, hasztalanok kamatra adott édesgetésink; a jó akaratot, nemzetehzi vonzódást siketre rá erőtetni nem lehet. Kércelmink, capacitálásink *siket fülekenek beszélnek*, heveskedésinknek semmi hitele. Az ügy fontosságát mindnyájan elismerjük, szeretnők, ha nemzetiségünk diadalmaskodnék, de

103 " az ut és mód iránt, mellyen az elérhető, nem vagyunk tisztában. Pedig ut és mód olly közel van hozzánk és ollyan egyszerű. A cél ez: fővárosunkban ne legyen más színház, más közönység, mint magyar! Hanem — non fit hoc verbis! Meg kell bennünket, nemzeti sajátáginkat, nyelvünket, színészetünket

104 " *szeretniök* azoknak, kik eddig mind ezeket ignorálni, mellőzni tudták s még ugy jöhet, hogy igen sokáig mellőzhetik, a nélkül: hogy a világtörténet kijöjön kerékvágásából. . . Ugy véljük, nem lesz nehéz kitalálni, hol és kitől függ e nemzet-érdekü ügyünket szilárdítandó szellemi kihatás létesítése? Mi részünkről ugy hiszszük: hogy itt e hatást Isten kezén kívül leginkább nemzeti színházunktól lehet és kell várni. Most volna itt az idő: használni az arannyal fizethetlen körülményt, melly kínálva kínálkozik: hogy nemzetiségünk Szionjának örök alapját rakjuk le a nép szívébe, most kellene meg feszített erővel rajta lennünk: hogy nemzeti színházunkat nemcsak mint *nemzeti*, hanem mint *művészeti* intézetet minden áron jelentékesé

tegyük, közönségünk élveit s ez által közönségünket magát sokszorozzuk, hogy ne csak *hazafiság* hanem *élnyereség* legyen a főmotívum, miért színházunkat pártolni kell s hogy ne csupán a közorganumok kötelességszerű buzgósága, hanem közönségünk elégtültsége, lelkesülése szerezzék számunkra meg a proselytákat s fogyaszsa az idegen elem tömegét. Szóval minden tehetségével, minden áldozatával oda kellene fordulni nemz. színházunknak, hogy mire a városi színház fölépül, bárki által, bárki számára; akkorra ne legyen más közönség, mint magyar, vagy ha lesz, legyen az töredék, legyen az kisebb szám, ne a miénk! Ragyognia kellene ez évben színházunknak s mindent elkövetnie, mit nemzeti intézet saját — és hona érdekében elkövetni képes, félretenni nyereszkedést, mellékérdekeket, anti- és sympathiákat s nem kimélnie semmi áldozatot, melly a gazdagon jutalmazó remény teljesülésére vezet, buzdítani a dramai irodalmat, színészeknek *rivalisokat* szerezzni, gyors változatosságot, élénkséget hozni a repertoriumba s a közönséget részeltetni minden rendű kényelem és élvezetben! — Ez eszménél alig lehet valami egyszerűbb s nem is hiszszük: hogy mi volnánk: kik először jövünk e dologra, hanem attól kezdünk tartani: hogy nemzeti színházunk és környezete legutóljára fog rá jöni. Legalább mindeddig nem igen tapasztaljuk: hogy valami mozgás történnék e cél felé. Minden halad maga régi csiga-utján, a maga régi zsebedugott kezeivel. Két hónap alatt egy új dráma kerül szinpadra, ott is a legvitézebb férfit a sugó, egy két jó lelket kivéve, ki igazi studiumot fordít szerepére, a többi a művészetet szokássá vált manierokkal akarja elütni. Egyszer egyik megy sétálni pár hónapra, másszor másik s mikor hazajött azon veszi magát észre, hogy a legtökéletesebb vidéki képmutatóvá és szóficamitóvá mívelte ki magát, néha pedig valamennyi feljogosítva érzi magát roszkedvűnek lenni s ha mindezekről az ember panaszkodni talál, takaróznak az igazgató köpenyegébe, kiről tudjuk: hogy országszerte tisztelt férfit s kinek

100 ember örömet nem szerez egy percig tartó kedvetlenség-  
 mel az által, hogy a felügyelése alatt álló intézet hibáit, de  
 éppen nem az ő igazgatásából eredő hibáit feszegetse. Szín-  
 esztétikánk nem tűrnek magok körül vetélytársakat, vagy a kit  
 101 elűznek, attól nekik nincs mit félni, a közönségnek nincs  
 mit reményelni. Miért nem maradhattak meg a pesti szin-  
 padon Komáromy, Dobsa, a Felekyek, Tóth, Szuper, Dézsi  
 stb. stb? Millyen méltányosságban részesültek ezek itteni  
 vendégszerepléseikkor? — Miért nincs operaszemélyzetünk  
 102 közt egy névvel nevezhető bassista? disztvényeink miért olly  
 kopottak, mintha együtt keresték volna Mózzessel a Kana-  
 liánt? — Miért fordul el a dramairodalomtól maig minden  
 jobb tehetség? — Miért állanak 3—6 sőt tizenhat hónapig is  
 103 az előadásra elfogadott eredeti művek a repertoírban? — S ha  
 elűkérülnek, miért kell nyakrafőre bukniok? Mind ollyan  
 kérdések, mikre még, nem ohajtjuk ugyan, de nem lehet-  
 len, hogy feleletet is fogunk adni. — — Egyetlen ujtás, mi  
 amaz epochalis esemény óta színházunk körül történt, a bér-  
 letdíjak tetemes fölemelése, végzetnek jó lett volna, kezdet-  
 104 nek rossz volt; nem tehetünk róla, de ugy van. Először érez-  
 tetni kellett volna a közönséggel: hogy van ok, a miért élvez-  
 zetei szaporodtával ezek árát is szaporitjuk, így csak az elégü-  
 letlenség s ellenszenv szaporodott, a vállalat ugyanazért kifi-  
 zeti magát, csakhogy nekünk jelen körülményink közt (és  
 105 jövőben is) nem pénzt, hanem közönséget kell szereznünk . . .  
 Most hirszerint a felépülendő városi színházat egy bécsi szin-  
 ház igazgatója ígérkezik helyreállítani, ígéretei bizony kecseg-  
 tetők s tiz évi használat után ingyen készül azt a városnak  
 átadni . . . „Hannibal ante portas!” akkor bezzeg nem a mos-  
 106 tani directio, nem a mostani német szinszemélyzet, nem a volt  
 alkalmatlan szinpad versenyzend a nemzeti színházzal, hanem  
 egy tulnyomó ügyességü bécsi színigazgató és válogatott  
 vendégszereplők s pompásan kiállított, legjobb, legkedvezőbb  
 helyzetü színház s az igazgatónak nem kell egyébb, mint



110 hogy néha magyar előadásokat is rendezzen s így némi nemzet-  
zeti színezetet adjon vállalatának, s akkor aztán „fuiumus Troes”  
vihetjük színházunkat a caspiumi tenger mellé, a honnét  
ide jöttünk, közönséget és sympathiát keresni számára. Ezért  
ismételjük és fogjuk ismételni mindaddig, míg sikerét nem  
115 látjuk: hogy színházunknak azon időig, míg a városi szin-  
ház kié leendésének nagy kérdése eldül, közönségét minden  
órán és minden áron szaporitania kell, azontul teheti, a mi  
neki tetszik, e kötelesség azontul csak saját maga és környe-  
zete iránti teendője lesz, most pedig ez *kötelessége a nemzet*  
120 *érdekében!*

## 2

Legközelebb a színházi év lefolytával a színszemélyzet  
új szerződéseinél, mint képzelhetni igen sokan folyamodtak  
fizetéseik fölemeltetéséért, míg egy a jobbak közül, látva szin-  
házunk ezer szükségeit, eddigi fizetéséből is késznek nyilat-  
125 kozott leengedni. E valakire úgy hiszszük könnyű lesz rá  
ismerni, ha megmondjuk: hogy szerepét nemcsak rendesen  
tudni szokta de rendesen sőt kedvvel szokta is játszani.

## 3

Mult héten 12 hamis bankjegy-készítőt fogtak el, kik egy  
kézre játszva három külön helyen segíték a pénzt szaporítani.  
130 Ez alkalommal dicséretesen működött e gyanus népek fölfede-  
zésénél egy pestvárosi biztos. Az elfogottak szállásán 30 ezer  
pftot találtak jó pénzre beváltva és 20 ezer pftnyi összeget  
hamis bankjegyekben!

## 4

Vasárnap mult egy heti bál alkalmakor egy urasági hintóból  
135 két uri hölgy selyemköpenyeit lopták ki. Babonásak azt regé-  
lik: hogy ha valakinek köpenyét magára ölti az ember és benne

hal, a köpeny tulajdonosnéja szerelmes lesz belé. Tehát csak mentől előbb antidotumot és praefisciákat szép hölgyek! a magicus hatás ellen.

5

Csakugyan addig vitzeltünk a jégre, míg a sok elméncsé-  
get a ingerkedést megunva, nagy dérral durral megindult és  
hucrut vón. Egy álló nap csak úgy bámultunk át a tul partra,  
mint a ki szeretne át menni, de nem tud. Közelget a tavasz,  
de nem kell neki hinni, a meleg kályha maig is különb naturae  
phenomenon, mint a nap.

6

A „Spiegel” mellett műmellékletképen megjelent a német  
váltóláznak rézbemetszett égése; a kép valódi tárgyhűséggel  
van felfogva. Egyetlenegy fecskendő áll az utca végén, az is  
csak a második emeletig bírja lóditani a vizet; — igen jól van  
találva.

19

BUDAPESTI NAPLÓ

[1847. febr. 28.]

I

(Az Irodalmi Szemle) Vajmi szép: midőn a critica  
abstrahálni tudja magát a criticustól, s midőn nem személyek  
bírálnak személyeket, hanem elvek és nézetek bírálnak műve-  
ket, nem tekintve azok szerzőinek egyédiségére. Valamint  
az is igen szép dolog: ha ügyért és elvekért s nem kenyéért

és nem haragból harcolók a velök nem épen egyező véleményt és irányt ingerületlenül, higgadtan bírják szemügyre venni, méltányolva még azokban is az erőt, a kik *ellen* — és meg-  
 10 róva a gyöngeséget azokban is, a kikkel *együtt* küzdenek. — Mind ezen szép tulajdonokkal az „Irodalmi Szemle” nem dicsekedhetik. Türelmetlen pártnézetek hangja szól majd minden szavából; fennhangu ócsárlása mindennek, a mi fiatal, kérkedékeny affectációja tudományos túlnyomóságoknak,  
 15 — ájult torzsalkodás a francia iskola ellen. — Ezek teszik alapszinezetét ez új antiquitásnak. Tacticája, miszerint saját pártját, saját nézeteit a másokéinak lealázásával törekszik fel-  
 emelni, tán célra segítő, de legkevésbé nemes. Azon kegyes atyai  
 20 érzelmek, mikkel *fiatal* írók iránt viseltetik; azoknak, mint természetesen (?) tanulatlan, tapasztalatlan embereknek *pub-  
 lice* hasznos oktatásokat, tanácsokat, megjelenendő műveikről  
 előleges kereskedő véleményeket adva, mind meg annyi apró  
 malitiácskák, mik azok kissé nagyobb hitelének szétbon-  
 25 tására vagnak kiküldetve. Ama szertelenül pedáns magasra létel saját tudományosságával másoktól ugyan annak positív  
 megtagadása mellett, kis emberi gyarlóság, semmi más; — a mi pedig ugyanott a romanticismus ellen forraltatik, plane  
 katonásdi; hanem azon egy körülmény, hogy szüntelen szem-  
 30 mélyekkel és ismét csak személyekkel van özszeakadása, könnyen azon gondolatra találná vezetni az embert, kivált  
 ki egy kevésé scrupulosus is; hogy tán a háttérben, vagy a sugó-  
 lyukban az illető uraknak valamely személyes affaireje bujkál,  
 per tropos et allegorias adva ki mérgét az illetendőkön?? s ez  
 aztán, a mit szó nélkül hagynunk nem lehet, és nem szabad. —  
 35 Legerősebben kimutatja magát e személyek elleni törekvés a 8dik számban hozott Értesítőben, hol az van ígérve: hogy  
 léssen szólás a három Divatlap felől s lett megszólása a három  
 szerkesztőnek s megírása azok biographiájának. Avagy mi köze  
 ahoz a Divatlapnak, hogy Vahot Imre praedicatuma *Vachott-  
 falvai?* kiváltképen: hogy következtethet *ebből* a lap jellemére

4. beadvány! És pedig következtes. Később rájár a rúd néhány emberre, kiknek befolyása a Divatlapot itt ott zsirszagúvá tette. . . Ugyan nem méltóztatnék a tisztelt és általunk egész tekintetűvel nagyrabecsült szerkesztő urnak visszaemlékezni azon szavaira, miket a Regélő 1843ik évi mart. 30iki (26.) számában elmondott, mellyek is im itt következnek: „a tárgy . . . valódi magyar jellemben állitassanak szemünk elé, ha mindjárt bundaszagban is, mi a pézsmablúznél semmivel sem rosszabb, sőt hasonszenvileg jobb, aszkórnak pedig még egészséges.” Vagy tán „tempora mutantur etc. etc.” No ez egy kis feledékenység és elnézhető állapot „változik az apátárság” mint a példabeszéd mondja; — hanem mit az Életképekről, — vagyis helyesebben mondva azok szerkesztőjéről, mond, már az több, mint kettő. Legelsőbb is azt fogja rá, hogy e lap azon idő púrt töredékéből keletkezett (tehát ismét személyek!), melly egykor a Rajzolatokba tette le gondolatait. . . Hja, így írónak nálunk mai nap a criticák, dehogy olvassuk el azt, a mit bírálni akarunk, elég ha az előszót megnéztük, s a lapokat végig pörgettük újjaink között, s beszélünk azután felőle *hircerint* amugy superficialis átalányosságban, mint szól e tisztelt értesítő néhány sorral elébb „*hir szerint*”: a Divatlap mivoltáról; — mert ha történetesen olvasni találta volna a megbírált lap idej folyamát, így látta volna: hogy annak mostani írói közül egy sem írt a Rajzolatokba. Igen szép továbbá midőn Fr.-ról azt mondja: *hogy még nem élt eleget!* (megint az élemlenetség). Ez éppen olyan, mint mikor a poétadiák kilép az examenből s azt mondja: „héj, mikor én classista voltam!” Az sem áll: hogy *Fr. witze legfelsőbb szójáték* legyen, valamint az sem hogy *ő egy witzért kész legyen az igazságot feldőzni*. Ön édes értesítő átalányosságban állit, nekünk jogunk van átalányosságban tagadni s megint csak quittek vagyunk. Egyébiránt ha az ember azt akarja valakire közönség előtt ráfogni: hogy „*komolyabb dolgokhoz nem ért*” ilyenkor a *pluralis majestativa*-on kívül még más argumentum is igen elkelne. Mert az:

75 hogy Fr. nem portálja saját barátai véleményét, hanem az ellennézeteknek is tért nyit, úgy hiszszük tőle inkább férfias loyaltás, mint ingatagság. Egyébiránt „*boldogult é az E. K. a tudománnyal*” nem boldogult é? azt mi nem mondjuk meg; — tisztelt szerkesztője az I. Sz-nek, ki ama tudományos résznek „*magna pars fuit*” joban tudhatja és érezheti; — tudhatja, 80 sőt tudja azt is mikép Divatlapnak politikai lappá változnia, előtte, mint Divatlap szerkesztő előtt ismert okoknál fogva, nem lehet, és így nem lehetett. — Legvégül e lapnak bizonyos párt, vagy mi, általi *anyagi pártfogolásáról beszél* . . . Hogy illy ráfogás mint jöhet ki solid bíráló tollából? nem bírjuk, legalább nem akarjuk megmagyarázni. Mit tartoznék ez: *ha igaz volna is!* közönség elébe, kritikai lapba? Annyival inkább, minthogy az egész merő bebizonyíthatlan ráfogás, minthogy Fr. és lapja senki fiától, a közönséget és közvéleményt kivéve, sem anyagi sem semminemű marokra 90 fogható és szemrehányható ingyen pártfogolást nem kap, mire, úgy hiszszük nincsen is annyi szüksége, mint volna tán a Szir. Sz-nek. Sajnáljuk egyébiránt: hogy egyidőben azt találtuk ohajtani: bár az Ir. Sz. lapszemlét is adna, nem véltük: hogy illy személyeskedésekkel fogja azt kezdeni, mint minőkkel 95 kezdte.

## 2

Különben a Szemle személyei azt tartják: hogy ők nem akarnak extensiv csak intensiv hatást gyakorolni (persze, akármilyet) s hogy nekik *nem kell közönség*. . . A közönség is *ilyenforma* véleménnyel van a Szépirodalmi Szemle 100 felől.

## 3

Dunánk jege szépen eltsztult s megy commode a Fekete tenger felé. Szerencsés utat neki! — F. urat pedig a bécsi Józsefvárosi színházhoz hiják igazgatónak társaságával egye-

... . Ő neki is szerencsés utat. — Hallomás szerint a hajó-  
lulat még ezidén ismét befogják rakni, a Noththeatert pedig  
... ez idén, sem jövőre nem fogják felépíteni. Hagyján!  
... szerepel az a Nóth szinpad nélkül is. — Egyébiránt,  
... a csallóközi pór mondja: a Duna igen kicsiny, nem tér-  
... hele a viz, s ennél fogva árad.

4

Mult csütörtökön adták a „Könyelműeket” irta Czakó...

5

A nemzeti ujság 1846iki juniusban megjelent novellákat  
... és közöl sub titulo: „Vegyes Ujdonságok.”

6

L. M. úr, egyike reményteljes színészeinknek, hír szerint:  
... almasan tanulja a török nyelvet.

7

A nemzeti színház csarnokában nem szabad pipázni.

8

A kávéültetvényben egy hirdapirót, saját jelen nem lété-  
... mult szerdán keményen megdögönyöztek.

9

Az egyesült kör mézes heteit éli = civakodik.

Pénteken egy elitelt közkatonát főbe lőttek.

120 Ma hideg van, tegnapelőtt meleg volt, holnapután ismét  
meleg lesz; — hogy két vagy három hét múlva e? azt éppen  
bizonyosan nem tudjuk, de majd utána járunk.

125 A nádori lak felcsinosítására, mint halljuk, tetemes ösz-  
veg utalványoztatott az illető felsőbbbségektől. Tehát ragyogni  
fog ismét *Mátyás* palotája! És pedig a szó minden értelmében.

Ad vocem „darázs”. Egyikébe a mult farsangi báloknak  
egy vicces fiu egy kezkenőbe kötött jó csomó eleven darázst,  
vagy méhet vitt be, melly állatok télen át mint tudva van  
alunni szoktak s hagyják ilyenkor magokkal tenni, a mit  
130 különben nem hagynának, itt behelyezé azokat kezkenőstül  
együtt kalapjába s kalapjával együtt dugta a pad alá. — A meleg  
lég azonban feltámasztá az életet ez alvó bogárkákban, melyet  
is érezve, kezdének azon egyenként szétszállinkózni a vigadók  
közt, s miután látták azok közt a számos szép virágszált,  
135 szálltanak rájuk, a szép virágszálakra s azoknak hófehér vál-  
lacskáikra és kacsócskáikra, kik is azonban meg sem küszönték  
e mézes hódolóik galanteriáit, hanem futának szanaszét  
rangjokhoz illő sikoltozások közt s lőn zavar és rémület, mig  
nem a férfiak megküzdvén leverték a hivatlan álarcos tömeg  
140 szinte rangjokhoz illő teringették között. Nehányan fájdalmas  
szurásokat is találtak kapni ez alkalommal, no de majd azok is  
meggyógyulnak a jövő farsangig.

A Honderű férfiak és nők sikamlós izengetéseinek nyitott meg. Lehet ugyan: hogy e nyilatkozatok saját érdeme ezen lapnak melly esetben gratulálunk neki, hogy úgy eltalálta a hangot, mellyen hölgyek lapjában és hölgyekről beszélni szabad.

Megjelent s minden hiteles könyvárusnál kapható: „Politikai Programm Töredékek 1847.” gr. Széchenyi Istvántól, ára 1 ezüst huszas.

## BUDAPESTI NAPLÓ

[1847. márc. 4.]

Minden elvetett jó mag megtermi a maga jó gyümölcsét. Mult tisztujításkor t. ns Pestmegye rendei használatba vevén törvényeink azon korszerű engedélyét, melly által a hivatalviselés nem nemesekre is ki lőn terjesztve, egy igen szép tudományos előkészületekkel bíró fiatal embert alkalmazának a végrehajtói pályára, ki jelenleg fiatal létére is olly dicséretes hívvel, s célszerű átgondoltsággal halad előre hivatalos működési terén: hogy tőle e pályán csak a legjobbat várhatni. Legközelebb e köznyomor idején buzgó eljárása következtében 500 szükölködő kap naponként meleg táplálékot, mit illy önző kalmárszellemi világban, hol a népre csak akkor emlékezünk, midőn teherviselő vállakra van szükség, mulasztelen hagynunk nem lehet. E fiatal tisztviselő, kinek



15 népszerű tekintélyét nem hajdupálca, hanem emberi bánásmód szerezte, neve Á. K. tiszteletbeli eskütt. Isten és emberiség jutalmazza őt érdemei szerint!

2

Megjelent s *Magyar* Mihály könyvárusnál kapható: *Népdalok, népmondák*, második kötet. Szerkeszti Erdélyi János. Ugy hiszszük e mind irodalmunk, mind nemzetiségünk egyetlen kincsét az olvasó világ figyelmébe és pártolásába ajánlanunk fölösleges; azon várakozás, mit az első kötet hagyott hátra bennünk, teljesen ki van elégitve e második által; — csupán a mondák, és általában népköltészetünk prózai fele hagy némi kívánandót hátra: hol maradtak az annyira elterjedt és élénk mesék, a „borsszem Jankóról” — a „Szalonnavárról” — a „csalóka Péterről” — a „molnár királyról” és többek, miket köznépünknel minden gyermek ismer. Hiszszük azonban szerkesztő ur népköltészetünk iránti ismert vonzalmáról, hogy e vállalata sikerültével népregéinket és babonáinkat is 30 kész leend összegyűjteni, mihez előre is sok sikert és pártolást merünk neki ohajtani és jövendőlni. E könyv valódi népkönyv is e mellett, hallatlan olcsósága miatt, (32 iv = 40 pkr.) bárki által megszerezhető levén. Az első kötetből 35 több mint 5000 példány kelt el, remélljük, hogy egykor úgy el fog ez terjedni, mint a Zsoltár s bármelyike szent Énekeinknek.

## BUDAPESTI NAPLÓ

[1847. márc. 7.]

## I

(Félreértések). Legvirágzóbb unokája a sophisticus superficialismusnak a mostanában köztünk annyira elhatalmazott fölracsavaristicus ráfogás. — Mult héten a színházi ügyekről szólottunk e rovatban, elmondva lelkünknek nagy könnyebbségére, a mi azon régóta olly súlyos boszorkánymással feküdt, s már e héten nagy örvendezve tapasztaljuk, hogy e szavainkból némelly tekintetes lapok azt abracadabrázzák ki: miképen mi apodictice a színházi beléptidíjak felvételése ellen szavaztunk. Épen nem ugy van a dolog. Azt kívántuk mi: hogy elébb, mintsem e díjemelés terhét érezné a közönség, érezhesse annak okait, láthassa, hallhassa és tapasztalhassa azon előremenetelt, melly e föllebemelést igényli, mellyről ha meggyőződött, hiszszük: hogy minden zúgólás nélkül helybenhagyandja emezt. Már most csak az a kérdés: vajjon a közönség lássa e *előbb* a színházi ügyek *haladását*, vagy pedig a színház lássa *előbb* a közönség *pénzt*? Csekélyke véleményünk szerint ez esetben a közönséget illeti az elsőbbség. . . Sohasem bocsátanók meg magunknak, ha ez egyetlen virágzó nemzeti intézetünk decreditálása hűnécnek legvékonyabb árnyékát vonnánk is magunkra, de épen a színház érdeke az, mi bennünket, kik a közönség közt forogván, annak véleményeiről világosabb fogalmakat szerezhetünk, mint ki abban a színpadról nézve csak egy taposoló tömeget vél látni, — felszólalni késztet. — Közönségünk — elismert dolog — hogy már is tulságosan követelő és criticus, most még csak az volna hátra: hogy elégtelenné is tegyük, mi nem fogna nagy fáradságba kerülni.

Mit feleljünk neki: ha azt találja kérdeni, mi javult a színház-  
nál, a miért többet fizessünk? — Ki hall az új szerződött  
30 tagok felől valamit? Senki. — Ki hallja az új bassista hang-  
ját? — Senki. — (Beck ur, tudtunkra bariton). — Ki látja  
az új diszítvényeket? — Senki. — Szini előadásaink? — Már  
ezeket akárki láthatja, de ismét nem az előmenetelt ben-  
nők. — És pedig színésznink új fölemelendő szerződésai teszik  
35 a jövőendő költségek legerősebb rovatát. — Jó, — eleget  
nélkülöztek, eleget fáradtak azon időkbén, mikor még nem  
volt a színészet állása hazánkban biztosítva, — hadd szed-  
jék már most *ők* a gyümölcsseit is fáradaimaiknak, — ez ellen  
semmi kifogásunk (noha eddigi fizetésök is — tudniillik az  
40 elsőbeknek, fölülhaladja I fels. rang. t. viselő fizetését) —  
hanem más részről *ők* is tegyék kötelességeiket, s ezt tőlük  
nem kérjük, hanem követeljük. Egynek kettőnek művészi  
áttanult játéka még nem fedi el a többi gyöngé oldalait, vagy  
mért nem tud valamennyi olly studiummal látni a maga  
45 dolgához, mint azon néhány nagyon is elismert színésztárs?  
Hiszen a művészi játék Isten adománya, s onnét felülről  
jön, de a szerep megtanulása emberi dolog, és jön onnét  
alulról a sugó kastélyból. Miért hát e csaknem napirenden  
levő hanyagság, vagy tán a közönség nem veszi észre: hogy  
50 mikor a sugó nagyon beszél, a színész akkor rosszul játszik.  
S hát az előadások rendje? Ki az oka: hogy az előrehirdetett  
hetirend sorában ollykor de csak egy darab sem áll meg a maga  
helyén? Egyik szombatra a hetirend hirdeti „Lammermoori  
Luciát” előtte való nap megváltoztatja szándékát és hirdeti:  
55 „a Könnyelmüeket” — Az nap reggel pedig látjuk a szinlapon  
„a Fehéreket”. — Igy kerültek szinpadra „János kulacs”  
— „Mátyás diák” — „Leánykérés szabályszerint” etcetera  
graeca, még csak „a Szebeni zöld erdő” van hátra és tökéllate-  
sen otthon leszünk. — Nincs tán már széles Európában beta-  
60 nulni való új darab? Vagy színésznink rég belefáradtak az eddi-  
giekbe; hogy két hónap alatt nem bírnak két ujdonságot



95 A minap (jó *minap*; csak két hete), X. kávéházban  
 (hanem ez aztán világos igaz) egy hoszszu, igen hoszszu  
 férriu tekézett, igen hoszszu orral és igen hoszszu kaputban.  
 Rőföt nem hordunk magunkkal, araszszal pedig neki nem  
 eshettünk, elég az hozzá: hogy sok ember van nálánál rövi-  
 100 debb —, „Ha van mit bízni földi sejtelmekben” az emberre első  
 tekintetre rá lehetne fogni: hogy ez vagy fenhéjázó, vagy ittas;  
 ez alternativának oka a nyakig sárpettyes kaputon szörnyen  
 meglátható levén. — Sorsát pedig senki sem kerülheti el: a mi  
 poros, annak sorsa kiporoltatás s a mi sáros, az az irás szavai sze-  
 105 rint, megkeféltetik. — Úgy lón. — Gelb in die Mitte! kiálta  
 célozva a torony idomzatu férfi, de bezzeg a hogy félre te-  
 kinte, maga lett olly sárga, mint a tyúkszemflastrom, kiejté  
 kezéből a tákót, s térdei öszszeütődének. Mellette állt egy-  
 másra fektetett karokkal egy — segítés kimondani ez irtó-  
 110 zat nevét bátorságom, — egy — nő! Húh! Gömbölyü vala  
 pedig e nő, és arcra a bazsarózsánál semmivel sem pirosabb,  
 melly arc közepén a legapróbb pisze orru strázsált egy pár  
 még apróbb villogó szürke szemet; az ember azt hihette:  
 hogy e két lélek, ama hoszszu óru lécláb és e gömböcidomú  
 115 pizseség hajdan egy ember számot tehettek, kiket a sors  
 olly tréfásan talált megosztani: hogy az egyiknek az orr  
 jutott egészen, meg a csontok, másiknak pedig a kövérség  
 és a nyelv. — Nyelv bizony, de millyen! — Azóta a nagy  
 ézengés óta, mikor ludtojás hullott az égből, nem hallott  
 120 emberi fül olly csetepatét, sem kvalitási, sem quantitási tekin-  
 tetben, az volna ám még csak a Stengraph (sebesiró) a ki  
 ezt utána tudta volna írni! — Csipejére tette az egyik kezét,  
 a másikkal pedig hadorászott, „Gehst z haus, du Lumpenkerl,  
 du langbánigter!” (lehetnek kik ezt szerencséjökre nem  
 125 értik; ezeknek kedveért lefordítom: „nem sziveskednél haza  
 jőni szeretetre méltó férjem?”) „Abe Fanni”, szabódék a férj

aggodalmasan retirálva a néptömeg közé s szörnyen röstelve a szép kávésnő szeméi előtt az auctoritást. „Abe Fanni, mach kan spetàkel i piti kar sèn” (magyarul: „hát ki parancsol nekem mi? hát nem én vagyok az úr a háznál, mi?”) Was? tu raisonnirst noch? tu — s itt következtek hosszu sorral ama diszes megtisztelő cimzetek, mikkel gyöngéd hitvestárnak szokták illetni szeretett kalapviselőiket, de miket visszaadni nem képes lud tollal emberi hatalom. — Erre akadt mindjárt egy sereg philister, ki egyebet sem tud, mint mulatságos scénáknak és spectaculumoknak békitések által ideje korán véget vetni; kik is oda szelidíték a bájos Megaerát, hogy férjének nemcsak megbocsáta, de helyette a tekedíjt is kifizette, melly néhány forintra ment. „Fiaidnak nincs otthon kenyértek” mondá a férfinak, midőn utolsó huszasait kiszedte kötött erszényéből s e néhány szó aligha többet nem nyomott egész földi philippicájánál. Azzal galléron fogta deliquensét s vezette bájos kibékültséggel hazafelé. Az ajtóban még egyszer megállt a desillusiált férfi s desperált kacscintást volt intézendő a bájos kávésnéhoz, hanem egy hatalmas kéz, melly gallériját fogta, úgy promoveálta az ajtón keresztül, hogy tán el is esett. Rosz nyelvek még azt is hozzá teszik e történethez, hogy oda kinn lett még csak a dráma befejezve, levén a férfinál olyan pálcá, mellynek (mint rendesen minden pálcának) két vége volt, és hogy . . . furcsa dolog az, mikor az embert saját pálcájával margarirozzák be. . . Tanuság? — — Ugy kellett neki.

3

Notabene a budapesti hidbérőknak: Komáromban már egy héttel ezelőtt bekötötték a hidat, pedig ha nem csalódunk, Komáromnál sem melegíti senki a Dunát. Tegyenek ugy csuffá bennünket az illetők, hogy mint e lap megjelen, állítsák be Pest-Buda közt a hidat. . . Szegény nemzeti kollegánk ujdonság írójának most éjjel nappal ott kell ácsorogni a Duna-

parton, hogy mihelyt az utolsó gerendát helyre tették, rögtön  
180 siethessen a „*Budai és pesti ujdonságai*” közepéből a sokat jelentő  
jenialisan odanyomott *és-t* kivakarhatni. Szegény kolléga!

4

Napokban egy levelet irt valaki szerkesztőségünkhöz illy  
títulaturával: *a tekintetes magyar Jelenkor* (tehát tekintetes  
Jelenkor! és pedig magyar Jelenkor!! Ez az ur azt hiszi: hogy  
165 a Jelenkor valami animál implume bipes azaz táblabiró) *ujdon-  
ság szerkesztőjének*, (világért sem kell hinni, mintha ez az  
ujdonság íróit illetné) mellyben azon indítványt teszi: hogy  
a zsidókat, kik ilyen és amolyan gonoszok, el kell kergetni.  
— Ez az ur nem tréfál! — Még meg találja cselekedni: hogy  
170 *via facti* kiteszi a szűrőket a magyar kanahánból. — A nagy  
férfiu egyenesen Pharaó király legbölcsebb statusférfitai egyiké-  
től származik. Scilicet.

5

Tegnapelőtt adták a műkedvelők az „*Ügyvédet*”. — A jó  
szándék és akarat dicséretre méltó, hanem magának ez eszmé-  
175 nek, a műkedvelésnek nem lehet *Pesten* jövődjöje. Vidéken  
megjárja. Még ott is csak a népszinművek tere, mellyen becsü-  
lettel megállhat, drámákba már kár ereszkedni vele, kivált  
komoly társalgásiakba és kivált olly unalmas históriákba, mint  
ez az ügyvéd, valjon ki írta másodmagával. . . Hát ha még  
180 maga ír; mire nem viheti a dolgot?

6

No még Ferenc Károly gőzös is rossz gavallér volna ám,  
ha gavallér volna, és nem gőzhajó. Ki hallott illyet? légyottot  
rendelni egy néhány budai szépnek, bécsi utjában a budai

parton hatóra tájban s azután ott hagyni őket, cofferjaikkal, utitáskáikkal és eskatuláikkal egyetemben a faképnél. Ez nem szép öntől férfi létére gőzös ur, szégyenlje magát s ekép ne blamirozza többet, hanem a mit megigér, tartsa is meg.

22

## BUDAPESTI NAPLÓ

[1847. márc. 11.]

I

Társalkodónk legközelebbi s azt megelőző számaiban  
1. Vizer István táblabíró ur Pécsert tartott honi értekezésének hazai megismerttetése közöltetik, mint ezt mindazok, a kik olvassák, észre is vehették. E napokban e tisztelt férfit és illetőleg táblabíró, kit mi, mellesleg mondva, tudományos olvasottsága, kiterjedt ismeretei s rajzolási ügyessége miatt végzetlenül tisztelünk, egy úgynevezett nyilatkozatot küldtünk hozzá, mellynek is a Társalkodóban leendő kiadását liberalis szellemünk (ő mondja) méltányos voltáról (és méltán) 10 felteszi, melly kérését is ime ezennel teljesítjük, azon kis különbséggel: hogy e kitüntetéstől Társalkodónkat megfosztván, ugyan ezt naplónkra ruházzuk át, kijelentvén egyszersmind: hogy e nyilatkozaton a tekintetes beküldő ur iránt viselt tiszteletnél fogva egy betűt sem változtatánk, hanem adjuk azt, 11 a mint kaptuk, a maga mivoltában ugymint:

„Honi irodalom v.(?) tudomány érdekében.” A magyar orvosok s természetvizsgálók óik nagygyűlésében tartott s némi kritika alá vett VI. értekezés tárgyalatására nézve. — Tekintetes szerkesztő ur! folyó év martius 4ik — 18ik Társalkodóját olvastam, melly a Természetvizsgálók Pécsert tartott gyű-



lekezetében egyik beszédemet durva polemiával tarkázott kritikában támadta meg (vajjon a Pécsen tartott gyülekezetben támadta meg a Társalkodó a tisztelt ur beszédét?) Ez sem a hazának (nem fog ártani, ha megszámláljuk: hányszor jön elő e nyilatkozat folytán e szó: haza. Tehát 1.) fennséges ügye s műveltsége méltóságát fel nem fogja, sem a természet szent titkait s a gyülekezeti egyedek fáradalmit nem méltányolja: hanem elején már személyes sértegetéssel (vajjon?) elcsavart előadással s teketóriákkal pöffeszkedve (ejnye, ejnye!) irigy (!), gőgös (!! ) s felfuvalkodott (!!!) dictátori hangon tárgyalja azt! — s koránsem tárgyavatottsággal, s a tudományos tárgyak érdeméhez méltó tájékozással (ez ugyan magyarul van, hanem azért nagyon szép) sem alapos tudománnyal — *mit elején már elárul* — (tudományt árulna el?) sem kiképzett értelmességgel — hanem némi nyomdai hibákhoz *legyekkint* kapkodva (ha a t. táblabíró ur természettudományi ismereteiről meg nem volnánk győződve, majd alig hinnők el, hogy a legyek nyomdai hibák után kapkodnak) de valóban aljas s méltatlan rossz szándokkal — *mint már elején is ama nagy tudósnak s féktelen dictátornak magát képzel s rettentő philauc(t)ióban s száz mázsa (kerek számmal) ábrándban képzelgő kritikusnak prózai fecsegő durvaságaiból láthatni!* (E szavakat maga a tisztelt beküldő ur is nagy betűkkel írta és aláhuzta. És méltán) méltatlanul s mosdatlan kezekkel fogja fel az ártatlan (bizony; sem árt, sem használ) tudományos tárgyak érdekét (hm) s a hazai (2) értelmiség s közjó előmozdítását!! —

Ez sem nem tanítandja, (vajjon amaz értekezés, avagy a bírálat, vagy e nyilatkozat?) de soha sem is mulattandja a hazát (3) hanem felingerlendi a legnemesb kedélyeket is (jaj tinektek fel nem ingerülendő kedélyek!) — valamint illy nemtelen s illiberalis, embertelen bánásmód által (mint?) — melly megrovatását s szigorú megrovatását a haza (4) színe előtt el nem kerülendi, ama kitűzött hazai (5) célhoz „szellemileg a hazai (6) közjót emelni” hazánk (7) soha sem jutand,

<sup>81</sup> a mig illy durva, *irigy* s bárdolatlan (ej, ej!) modor uralkodandik némi *irigy* journalistikai irkafirkászok közt — a mig hazánkból (8) e mételey kiirtva, mig az áspis kigyók irigy fulánkjai megsemmisítve nem leendenek (ez nagy szó!)

Elmondottatt ez már egyszer általunk (talán többször is)

<sup>82</sup> a *midőn tavali évben illy kép kénytelenek valánk* (notabene; a pluralis csak szerkesztőségeket illet, mellyek, mint többszermélyből álló testületek, ezt így használni szokták) egy folyóiratban épen hasonló durva modoru polemiát s vad (!) kritikát visszatorolni, s ama nagy tudós külházzát, tudomány élével (hah!) leperegtetni s ama nagy tudósnak képzelt kritikus saját munkájából kivont absurdumokat felfedezvén, saját fegyverével (s ez aztán a virtus) a polemiát s a tulzás irigy szellemét (!!)

<sup>83</sup> ledorongolni (mi érdemünkért kell ezt nekünk mind megértenünk?)

<sup>84</sup> A mostani munkánk ellenében kiadott kritika, melly a legpakróciabb (csak szőre mentiben tens táblabíró ur) polemiával teljes s diccátorságot hangoztat, több érdemes tudós (ugymint:..), tudor s művelt egyén előtt már kedvetlen benyomást tőn (csak előtte, hanem hogy kicsodán történt e benyomás? arról hallgatnak a krónikák) s a legszebb, legnemesb (milly tulságos szerénység!) s tudományos szellemű tárgyak cudar (ohó!) elferdítése fölött méltó boszankodásukat jelenték! (hogy kik jelenték? azt találja ki, a ki rá ér). — Egy rozszlelkű ember nemcsak világos tárgyat *bár legjobb volna is*, (mint például a VI. számú értekezés) *becsmérel*; *hanem még* a legjobb (ah!) legártatlanabb s nemesb tárgyat is rozszra magyarázza. — Tud gáncokat, tud hiányokat találni, elferdíti a legnemesb tényeket s ez jellemzi, ez süti a ferde szándék pokol bélyegét (húh!) e rozsz lelkű kritikára! (nyúzni való kritika) —

<sup>85</sup> Csodálnom valóban kell (nil admirari) hogy veheté föl a t. ur — mint szerkesztő s tulajdonos szerkesztő illy alljas, (?) sértő kritikát s némi érdemre méltó tárgyak fölötti méltatlan polemiát a Társalkodójába! (Egészen szabad tért engedünk

t. táblabíró ur csodálkozásának) valóban nem művelt társalgásra mutat a becsületes s munkás emberek aljas megbántása (szent igaz, vegye tudomásul s tartsa magát hozzá a t. táblabíró ur) s egy érdemtelen tárgy elferdítése — ki a nagy természet (tehát kis természet is van?) bájjainak hódolni s azoktól áthatva felsőbb eszméletekre emelkedni nem tud — az gyáva, az szégyény, sőt vadember (plane Cannibal) ki talán majd kritikuskkkal együtt jobban tud udvarolni s hódolni valamely Syren kecseinek s altató vészénekeinek! (ez mind tapasztalás? — Tisztelt táblabíró ur vajjon kivételt tesz e magára nézve, midőn becsületes embernek aljas megbántásáról beszél? Vagy e hangulat tán ön előtt igen szép és nemes s a hazát mulattató és az emberiséget művelő hangulat?) *Erre csak sajnálkozásomat jelentenem kell!* (Ideje is). De ha illy kritikákat a Társalkodójába felvenni jónak vélte a szerkesztőség: akkor a megtámadott fél védelmét, a tudományos tárgy méltó fényrederítését s az igazság védelmét azon lapba felvételni egész méltánylattal követelendi a megtámadott munkának megsértett szerzője (szép tőle). E jogánál fogva azon téren fellépend (???) tehát (mélyiknél fogva?) az irodalomnak a megsértett szerző, s a küzdkezttyüt (!) elfogadván a durva kritikát polemiájával együtt a Társalkodó hasábjain rendre igazítandja (???) ; munkájának igazait s hazafiúi szellemének irányát tiszta ártatlan érdekekben, a tudomány s nemesb szellem igazainak fegyverével kivivandja (tudniillik: cun gerundis et dorongibus, mint fentebb jó eleve tudtunkra adá, — köszönjük).

Elvárom tehát az egész polemiába burkolt kritika végét, figyelemmel kísérvén annak *irigy* szellemét s mérges nyilait, majd a defensiv állásunk után azokat offensive viszatorolván (cui bono?) — S ámbár nem kétleném: hogy az igaz ügynek több védő barátja is volna (kétségtelen), kik a mellett fellépvén a durvaságokat rendre igazítandanák (s ezt aligha a t. táblabíró uron nem kezdenék) — azonban *magam lépendek fel.* (Hah!) de kívánom: hogy nem álnév alatt, (qui ad rem

a név?) hanem saját neve alatt lépjen a térre a kritikus, hogy megismerjük a nagy tudóst (e kívánat megértetvén ad acta tétetett).

125 Többnyire pedig a t. szerkesztő ur liberalis szellemétől különösen elvárom: hogy minden e kritikai tárgyra vonatkozó, de főkép a tudomány érdekében történendő s a hazai műveltség előmozdítására célzó küldeményeimet hiven a Társalkodójában kiadandja (és pedig hiven) s ugyanakkorra tartandom fel ama Vulcanicus s Neptunicus rendszerekről röviden (igen szép ígéret) értekezni, mellyekről, főkép a Baranya vármegyei Harsány hegyének tűz által történt alkotására s mai külalakulásának s lobogó tűz roncsolta (!) hajdani folyékony felületü kül egyenetlenségeinek okozatára nézve, midőn t.i. évezredek előtti őshajdanban az egész földi golyónk (földi golyónk?) egy tűzben (nem kettőben) s felolvadt állapotban volt, némi geogoniai s dr. Hölbling Miksa úr által is tett némi észrevételre nézve adós maradtam, s melly tárgy iránt a kritikus uramnak bíróikép kimondott sententiáját is kevésse devalválandom. (Ha lehet muljék el tőlünk e keserü pohár).

130 Addig is kérem ez őszinte (valóban az) soraimat a Társalkodójában minélelébb kiadatni a kritikus úrnak feleletül s a tisztelt hazai közönségnek tudomásul s megnyugtatasul (szívesen tettük s a közönség ime megnyugodott) s a megsértett szerzőnek némi elégtételül!! Vizer István m.s.k.”

135 Ezek után egy utóirat következik: hol mind az, mi itt sok szóban elmondva volt, még több szóban rövid kivonatképen ismételtetik. A mi egyébiránt ugyanott szerzői jogokról elmondatik, nem értjük ugyan, de megnyugszunk benne. Végül kénytelenek vagyunk kinyilatkoztatni kétrendbeli dolgokat. Isőt azt: hogy mi tiszteletdíjt csak azon írónknak szoktunk fizetni, kik a közremunkálásra általunk szólítottak fel, másikat azt, hogy ha a tens táblabíró ur hangulata ingerültségéből alábbhagy, ha röviden és tárgyhoz tartólag kíván szólanani, ha csicsomás és dagályos írásmódorából kitanul (melly

Paracelsus — Theophrastus — Bombastus — Basilidias idejében furorét csinálhatott, most azonban, midőn a flosculusok és phrasisok hatásának ideje lejárt, nem több üres, lelketlen szószaporitásnál) s ha elvégre több gondot fordít minden tekintetben elhanyagolt s rhetorikai, syntactikai, és orthographiai hibákkal virágzó nyelvére, mind e lapokban, mind bárhol az irodalom terén mint tudományos készültsége által minden várakozásra feljogosító jobb irányu tudós hazánkfiát, kész  
160  
165 örömmel leszünk üdvözlendők.

2

A híd be van téve. Nagy ujdonsági kutfőtől vagyunk immáron megfosztva.

3

Ma egy hete tartott a nagy redoutteremben a *Bartay* család hangversenye. Hogy a programmban kitett darabok-  
170 bul több elmaradt, még több megváltozott, nem *Bartay* hibája, de nem is az időjárásé.

4

(Törökmuzsika és öreg dob.) Vannak nyelvtudósok, kik. . . Példának okáért: — V. I. „*Vén csapodár*” című drámát irt, Pannonia sógor ezt így fordítja: „*Der Schmeichler der Altendr.*  
175 *dumm.*” — „Politikai Programm-töredékek.” Pesther sógornál ez annyit tesz: mint „*Bruchstücke eines politischen Programmes*” Egy magyar lap pedig e sort: „*Ankündigung, was nicht zu übersehen ist*” így adja vissza honi nyelven: „Értesítés, mit átnézni nem kell!” Fíát Soroksár! Éljen a tokaji kitörés és  
180 a fadju djertja! A. W. azt tartja: hogy Borsodmegye Africában van, fővárosa Nagyvárad. A la Fama pedig úgy megénekeltet szegény hazánkban vagy kilenc égből szakadt énekest, hogy

jobban sem kell. Szerinte nem is magyar énekesnő, hacsak nem *Paprika*. (Igy nevezi tudniillik ama látatlan compánia primadonnáját) van valami a dologban. — Csakhogy nem magyar énekesek ezek, hanem savoyardok, nemis énekesek, hanem gotscheberek, aztán nemis annyira debutirozni jöttek ide, mint narancsot árulni, különben az egész tiszta igazság. — Egy másik kozák Józsika Corducubesét magyar szónak vélvén így mondja németül: „Hirt und König!” Dummaratta, dumm! Fölteszi azonban valamennyinek koszoruját aszszonyénénk az augsburgi (jó szalámi készül ott) így beszélvén: megjelent „der Dorfnotär vom Freyhern von Eötvös, übersetzt vom grafen von *Majláth* aus dem Englischen!” stb.

## 23

### BUDAPESTI NAPLÓ

[1847. márc. 14.]

#### I

(Szinházi scénák). Ugyan kérem, mondja meg nekem az úr: mellyik ezek közül az énekesek közül Szentpétery? — Biz urambátyám, az nem énekel. — Kár, szerettem volna hallani. — Hát az a szép fehérszemély ugyan kicsoda ott? — Az H. Nelli kisaszszony. — Azt gondoltam Lendvayné; ugyan ne haragudjék, hogy kérdem: miért rántotta le az énekes annak a szép kisaszszonynak az újjáról a gyűrűt? nem igen érttem, mert nagyon cifrázta. — Mert szerepénél fogva azt hitte: *hogy hűtelen* lett hozzá? — De hát ki fog e világosodni? — Ki bizony. — Hát azt ugyan hogy hiják, a ki a széket kihordja, meg behordja? — Az valami statista. — Statista? Hát az a másik? — Az is statista. — Az is statista? És a harmadik? — Szinte statista. — Üm, három egy-testvér. Hát ez az ur kicsoda, a ki itt cukros gesztenyét

hord? — Ez a cukrász — Cukrász? Igen szép. — Csak nem a  
16 cukrász? — Nem, hanem az szép: hogy a lábamra hágott. Különös,  
hogy itt soha sem csengetnek felvonás előtt. — Biz az különös.  
— Nálunk háromszor is csengetnek. — Még itt nem jöttek rá.  
— De nini! Hova tűnt a botom? Ejnye! Kicsúszott a kezemből,  
és sehol se látom, a föld alá ment. — Biz az megesik,  
20 lement a lyukon — De hát minek ezek a lyukak a padlóban? ez  
csunyaság, hogy még ezeket sem bírják bedugdosni, ha mással  
nem, kukorica tuskóval is bedughatnák. — Be ám, akkor aztán  
hordhatnák be a meleget zsákkal. — Én nem bánom, rájok  
kiáltok: hogy adják vissza a pálcámat! — Jó lesz jó. Épen ott a  
25 rendező a páholyban, kiáltson fel neki, az mindjárt odaadja. —  
Ejnye, ejnye.

2

Furcsa: mint történhetik az: hogy gyakran játék kezdete  
előtt is a színház ajtajában rejtélyes suhancokat látni ácsorogva,  
kik a parterrei belépti jegyeket tiz krajcárral olcsóbban árulják,  
30 mint benn a pénztárnál, tizet, tizenötöt is egyszerre! Ki  
magyarázza ezt meg nekünk?

3

Egy fiatal férfi néha azon privát mulatságot szokta magának  
megszerezni a színházban, hogy mikor legsűrűbb a közönség,  
kiszemeli: mellyik sorban ül legtöbb és legszebb hölgy?  
35 s akkor megindul balfelől e soron keresztül, mintha zártszékét  
keresné, végig evickel az egész zártszék soron s jobbfelől ismét  
kijő. A gonosz csont!

4

A napokban Fehér Lila vendég szerepelt szinpadunkon.  
Nagyon el volt rekedve szegényke. Bizony nagyon el volt rekedve.  
40 rekedve.

Vahot Imre színművei egyike folyó hó zoán kerülend színpadra, legalább a komáromi kalendáriom ezt jövendőli.

Jövő vasárnap váci műkedvelők adandják jótékony célra Dégré Alajos „Félreismert lángész”ét, köztük három pesti notabilitás is léssen föllépendő. Az előadás e szerint nagyon ad vivum lesz keresztül vive.

Körülbelül van két hete: hogy nem láttunk a nemzeti színpadon vígjátékot (a népszínműveket és a vígan kiütött drámákat azok közé nem számlálhatva). S jövendőljük (és pedig minden boszorkányság nélkül) hogy a jövő héten sem fognak illyesmiben a mi szemeink gyönyörkedhetni. Hanem lesz két nap egymásután opera. — Énekes látványság és opera, — opera és énekes látványság: ezzel fordul fel a repertorium. Még úgy járunk, hogy két legyet ütünk agyon egy csapással; azaz két közönséget, (nyerünk e vagy veszünk? az a kérdés).

Igen célszerű eljárás egyébiránt, hogy a rendezőség gondoskodik róla, mikép azok, kik a színlapon mint betegek, gyöngéledők vannak feljelentve, estve egy páholyban mind öszszegyűljenek, hogy a közönség színről színre meggyőződnessék felőle, mikép szegénykéek csakugyan — betegek. —



Mostanában néhány új diszitivényt látni szinpadunkon s a rendezősegtől hitelesen tudjuk, mikép jelenleg az igazgatóság Schilcher jel. külföldi művészszel van alkudozásban, ki is egészen új pompás előfüggönnyt, s ezen kívül egy év alatt 30 új diszitivényt lesz festendő, miről is annak idejében a közönség hivatalosan értesíteni fog. Bassistáról is lesz annak idejében gondoskodva, valamint vidéki művészek felléptetéséről, gazdag és ragyogó repertoriumról, színészek szorgalmatosságáról, az eddiginél célszerűbb conservatoriumról, (szépen járnánk, ha meg kellene mondanunk: az eddigi milyen volt?) és több üdvös újításokról, mik mihelyt megtörténnek, a mint nem késünk ezeket sürgetni, aként sietendünk viszont méltánylani.

## 10

A német szükségsház (mint a hogy ők nevezik) épülne már, még csak az a kis kérdés van hátra: hogy hol? Csodálkozunk kell rajt; hogy még senki sem jött azon gondolatra, mikép annak igen szép és kényelmes és célszerű és alkalmas helye lenne a városház téren. F. ur igazgató marad, kívánjuk mi is tiszta szivünkéből, mind neki, mind a magyar színháznak ezt a szerencsét. Rott úr, az első comicus elhagyandja e tisztelt társaságot, valamint Stölzl is elhagyta, de Mink aszszonyság itt marad. Ohajtjuk: hogy ezentul is primadonnája maradjon e lelkes egyesületnek. Óh mi mindenkinek jót ohajtunk.

## 11

Genialis collegánk P. A. a *pesti hirlap* ujdonságírója, e humorában komoly, komolyságában satyricus ujdondászmاتور a napokban, (mint ezt előre megbeszélhetni szabadságunkba adatott) a temesmegyei oppositio tagjai által nevezetes arany

melltűvel fog megajándékoztatni, melly megtiszteltetésben több érdemei között főkép azon *egy miatt* részesülend: hogy Cs. E. uramat, ki bebizonyítá: hogy a magyar nemes miután a vargának, a husvágónak, a postásnak, a lutrisnak és a többinek fizet — a ki tudniillik fizet — tehát immár is directe *adózik*, — a két magyar hazának in optima forma bemutatta, és bekoszorúta. Vajjon Cs. E. urat *nem fogják* e az ő tisztelői szinte valamely kitüntető ajándékkal megdicsőíteni?

12

<sup>06</sup> E napokban hagyandja el a sajtót s mérsékelt áron minden hiteles könyvkereskedésben kapható lesz b. Kemény Zsigmond *Gyulai Pál* című történeti nagy regénye: mire az olvasó közönséget ismételve figyelmeztetjük.

13

<sup>100</sup> A Vahot Imre által szerkesztett és kiadott „*Magyarföld és népei eredeti képekben*” című folyóirat 6ik füzete is megjelent, s ezzel a folyam bezáratik; ha azonban e közérdekességű vállalat az olvasó közönség részéről biztosíthatni fog az eddigiekhez hasonló mennyiségű megrendelésekkel; vállalkozó ur az igen hasznos folyóiratot ismét megindítandja. Három pft. illy gyűjteményért nem sok pénz. —

14

<sup>110</sup> Megjelentek Heckenast Gusztávnál Jósika Miklós legújabb művei „*Regényes képletek*” 3 kötetben, ára 3 pft; Lesz szerencsénk legközelebbi számunkban e művekről, mellyekben az ismert költőnek egészen új tájakra vezető szellemével találkozáink, bővebben szólni.

## BUDAPESTI NAPLÓ

[1847. márc. 17.]

## I

(Iskolaügy.) Örvendve üdvözlünk minden haladást mely-  
lyel a nevelés, — nálunk eddigelé oly kopáron maradt — meze-  
jén találkozunk, midőn tanító-intézetinkből az oly sokáig  
uralkodott nemzetietlenség s az erőtvett s alapjában és ered-  
5 vényeiben emberalázó servilis mechanizmus elmeötrései  
helyett, az emberi lélek nemesebb hivatásit megértett kor  
igényeit látjuk értékre jutni, gyümölcsigérő virágit a nemzetics-  
ségnek, fölvilágult ismertetét az értett és kedvvel fogadott tudomá-  
nyos fogalmaknak s nyílt szabadelműségét a még fiatal  
10 korában önisméretre szoktatott szívnek; így reménylhetjük  
aztán az utánunk jövő sarjadéktól, hogy a mit mi, öreg éveink  
keserű tapasztalásin okulva, bimbájában hagyunk, azt ők, a jobb  
szellemet még iskolájok legével beszíva, föl fogják virágoztat-  
ni. — E napokban kaptunk egy kiemelő tudósítást a helybeli  
15 ájtatos rend királyi tanodájában tartatott közvizsgálatok felől,  
mellyben az itten tapasztalt igaz értelmiség és józan fölvilágoso-  
dás jelenségei méltó dicsérettel említettnek meg s a tisztelt  
oktatók és igazgatóinak általános elismerés és köszönet sza-  
vaztatik. Dicsérettel említették meg szinte néhány kitünőbb  
20 növendék, névszerint: „Buday József, Birly Ede, Gócze Bertalan,  
Terstyánszky Gyula, Liptay Kornél” mind megannyi ifju  
reménysarjai a hazának, kik mind „tudományos előhaladásaik-  
ban, mind honfi tárgyú forrón lelkesült, meleg érzelem-tükröz-  
te szavalásaiknál leginkább kitűntek.” Legyen szabad nekünk  
25 is ez illő dicsérethez, mind a tisztelt oktatókat, mind a növendé-  
keket illető méltányos üdvözetünk szavát csatolni: „adjon az ég  
sikert szent törekvéseiknek!”

A napokban egy vendéglőben ilyenforma diákbeszédet volt szerencsénk hallani (a ki deákul nem tud, meg ne ijedjen, mert meglehet: hogy érteni fogja, de a ki tud, se hizelkedjék magának, mert lehet, hogy nem fogja érteni.) Tehát két dominatio spectabilis beszél még anno einsból, mikor az a nagy köd volt, egy szegletben. — Est ne verum, quod Dnatio spbilis mox spoliatus fuit nudius tertius? — utique, — utique. — Quomodo? quomodo? — Hát — ego ambulo, — erat nondum hora vel undecima, — versus meum quarterium, tenens in una manu duos grossos pro hausmeisterio, in altera meum stiletstock. — Baculum sicarium, corrigálá a másik. — Bene, ego eo pulcherrime, eram summopere dormituriens, — veniebam nempe ex tabernaculo Snepfio, ast — cum intravertor in plateam — hm — hm — Kohlbacher-gasse: ecce adveniunt mihi duo szegény legények, vere ambo zsványiones in magnis bundis, habebant utrique a collo dependentes tarisznyas, et pitykés dolmány, et utrique terribiles fokosbaltas in manu. Quid faciendum, ego perterrebam (!) eram solus contra duos. — Habebat tamen Dno vra baculum sicarium. — Quid mihi baculus! habebam pedes, sum miles natus (született katona) non accipiebam rem ad jocum, vertebam tergum et aufuxi! Et isti latrones? — nom amplius anto oculos meos veniebant. — Ezek a jó urak is aligha onnét nem származhattak, a honnét ama tót diák jött, ki midőn a direktornál bejelenté magát, közte és az igazgató között következő párbeszéd támadt: — unde venis? — Ex Arabia (értvén Árva vármegyét). Ex Arabia?! per quas provincias venisti? — Per Thurciam et Lithvaniam (úgy mint Thuróc és Liptó megyén). — Apud quem habitas? — Apud viduam cothurnicem (csizmadianét akart mondani a fiú). — Ast, non licet studiosis apud viduas habitare. — Tamen jam est seneca!

Mult vasárnap megint megáradt a színház közönsége. A sok vásárra jött vidéki ember olly concurrentiát idézett elő,  
 60 hogy több mint ötszáz lélek volt kénytelen lelkének művészet  
 után éhező száját éhomra megtörlni és szépen viszszaballagni,  
 a merre jött. Akadt azonban makacs, ki mikor már csordultig  
 telve volt a színház, még akkor is, gondolván hogy „nincs az  
 a rakott szekér, melyre még egy villával nem fér” nem átal-  
 65 lotta letenni a forintot minden figyelmeztetés dacára, és még  
 sem jutott tovább a küszöbnél s akkor aztán, mit tehetett volna  
 okosabbat? veszekedett a pénzszedővel, hogy miért adott neki  
 jegyet?

Mult szombaton tartották a váci műkedvelők színi elő-  
 70 adásukat. A jótékony célra az előadásból 100 pft. lett a tiszta  
 jövedelem. A közönség csak olly jól mulatott mint magok a  
 szereplők, kik közül kivált B. kisasszonyé a koszoru. Egyéb-  
 iránt ifjaink is megszerzék magoknak a bokrétát, mint a német  
 mondja.

Vásárunk meglehetősen népességü, a megyei közgyűlés e  
 75 napokban legjobbkor tartatik. Láthatni idegen, soha nem és rég  
 látott váratlan ismerős arcokat nagy bőségben.

E napokban Reguly hazánkfiát várjuk közénk hoszszu  
 80 külföldi utazásaiból megtérendőt, vajjon a várt „Reguly-al-  
 bum” mikor induland utnak?

Mult szombaton este egy csoport népség kísért egy csoport tolvajságot a városházhoz, holott is midőn a városház ajtaja bezáratnék, a kik kívül maradtak azon nehezteltek, hogy be nem mehettek, a kik belül maradtak, azt apprehendálták, hogy ki nem mehettek. Különbözők a gusztusok.

Mult héten valamelyik nap Pesten volt tűz, utána valónap Budán. Eredeti ilyenkor látni a kávéházi gyűlevészt, mint kap a tüzlármán, hogy hagyja ott fizetetlen kávéját, fizetetlen tekepartieját s minden egyéb fizetlenségeit és rohan, mintha a haza boldogságát rohanna megmenteni.

Egy ügyvéd illyforma tanácsot talált adni védencének: ha törvény elé állítják, ne szóljon semmit, ne feleljen semmit, hanem csak hngessen, mint a kinek hibázik a harminckét latból, s értelemhiány miatt fel fogják menteni. Az ember úgy tett.

Kérték, kérlelték, kérdezték, examinálták, faggatták, mind hiába, semmire sem mondott egyebet, mint „hm hm” végre miután nem boldogulhatott vele, kénytelen volt rá kimondani az illető bíróság, hogy ez ember mente captus, három fertály ruzl, tehát terhes szerződésekre képtelen és így felmentendő.

Utan azonban: hogy az ügyvéd megkeresé védencét fáradtságai dőljön végett, de ez akkor sem felelt egyebet, mint „hm hm”. Hiába capacitálta, hiába fenyegette az ügyvéd! az ember a vett utasításhoz híven maig sem válaszol neki egyebet mint: „hm, hm.”

## BUDAPESTI NAPLÓ

[1847. márc. 21.]

## I

Megjelentek Petőfi összes költeményei pompás díszkiadásban; — a mű kiállítása olyan, minőt még magyar könyv nem ért, valóban bármely hölgyasztalnak külsejére nézve is diszére válandó. Belbecsét e műnek, alig hiszszük: hogy volna magasb

5 műveltséget igénylő magyar ember, ki ne ismerné. Tartalma: az eddig megjelent összesen hét füzet költeményeken kívül, több mint egy harmadrésnyi új művekkel van bővitve, miknek mindegyike egyegy állócsillag irodalmunk egén. Petőfi az

10 korunk költői közt, kinek lantja az emberi szív minden érzelm-változatait: szerelmet és mámort, honfiérzést és világfájdalmakat, szabadság-vágyat és anyaszerelmet egyenlő hévvel, egyenlő erővel, egyenlő kedéllyel tudott visszaadni, minden szavában szív beszél szívhez, ezért érez minden jobb lélek együtt vele, ki még a szívet magától nem tagadta meg. —

15 Ára a könyvnek april 15ig Emich G.nál az előfizetés 3 pft. azontul 4 pft.

## 2

Ama színházi nagy tűzveszély alkalmakor bizonyos valakinek *minden drágaságait* ellopták. Melly eset fölött néhány sógorlap egyike a másik után keserves phrasisokat talált vágni,

20 mellyek illyformán végződtek „valóban borzalomtjeljes malitíája az emberi romlottságnak (akár megfordítva: „romlottsága az emberi malitiának”) illy szerencsétlenségben is stb. stb. Biz az malitia. De még nagyobb malitia némelyektől azon állítás: miszerint az elkezelt drágaságok még a *tűzveszély előtti napon a*

25 *a zldogházban* voltak láthatók, úgy hiszszük nagy szolgálatot

vezünk vele az illető megkárosult félnek, ha eként netán ékes-  
ségeknek nyomára utasítjuk s nagy megnyugtatósus egyszer-  
mind érzékeny collegáink emberszeretettel teljes felebaráti  
szolgálatnak.

3

- " A támadt tűzveszély okait *kifürkészők* egyébiránt úgy ki-  
litérték azon okokat, mikép világosan kijött: hogy a tűz sem  
belsőről, sem kívülről, sem világítás, sem fűtés, sem gőrgőztűz  
által nem ütött ki, miből ismét világosan következik: hogy a  
színház le sem égett. Vivant! Doctor G. uram egyébiránt  
szívesen rectificálja nevét: — olly epésen, olly libaméreggel  
képeli fel a közönséget gyönyörű ólomfejű replicáiban: hogy  
tökéletesen csattog. A Sp. azt mondja rá: dixit! De nem addig  
van az. A tisztelt dr. úr szavai közt többször fordul elő e szó:  
„absichtlich” s mindannyiszor elefántnyi betűkkel nyomtatva.
- " Már most csak az a kérdés marad hátra édes úr: vajjon mire  
szól ez a megnyomott: „absichtlich”?

4

- Ezt nevezzük aztán emancipationnak! Két tiszteletre érde-  
mentes férfiú, tudniillik fiscalis, a vendéglőben rendesen három  
személyre szokott terítettetni, melly harmadik személy egy  
tökéletesen kiképzett és kitanult finom társalgásu — vizsla. Ez  
szóval demokracia.

5

- Erről jut eszünkbe az „állatkínzási egyeslet” mellynek rend-  
szabályai szerint minden egyesületi tag tartozik valamely házi  
állatot tartani (ha egyebet nem — a Dorfzeitungot) azt ruházni,  
táplálni és orvoslani (tegnapelőtt hajtottak ki a városból vagy  
másfél száz tótot, kiket a felebaráti szeretet nem győz kenyér-



héjjal) nem szabad azonban neki semmi élő állatot meggyilkolni, (holtat igen) minélfogva is minden bolha- és poloskavesztő szerek összefognak vásároltatni s ez üldözött házi állatocskák természeti jogaikba active visszahelyeztetendek. — Ha e tisztelt urak tudnák, mikép minden csepp vízben, minden beszitt levegőben millió állatocskának tekerik ki nyakát, mint megijednének; de jó, hogy nem tudják.

6

Genialis P. Hirlapi collegánk (valaki azt ne higye, mint ha e szavakkal tán magunkra kacérkodnánk) emlegetett mellűjének alakja e következő: egy majom, melly tart kezében egy bizonyos collegánk által nemnéha apocolocynthisált lapot, melly majomnak egy a nyakában ülő kis ördög két kézzel veri az orrát ama diszes lapba.

7

Egy fiatal író, kit személyesen is van szerencsénk tisztelhetni, pedig igen közelről, azon becsülendő sajtáságát fedezte fel a minap előttünk, miszerint ő rendszeren *tűkőrből* szokott *irni!* Na lám! —

8

Egyébiránt Pesten semmi ujság sem történik. Minden ember folytatja régi mesterségét, az adósok fütyölnek, a hitelezők táncolnak, az ujságírók egymást cibálják, az írók irnak, a közönség pedig nem olvas, az énekesnők betegek, a drámai színészek gyöngék, — a hol sár van, ott nincs por, a szerkesztők gyalog járnak, a kiadók üveges hintóban, a tolvajok pedig mind e mai napig lopnak, olly régi dolgok, hogy még!

- Egy vidéki ismerősünk (és több nem ismerősünk) megnyugtatóására, ki nem mer Pestre jöni, mióta azt hallja, hogy itt lényes nappal arszlánok, tigrisek, elefántok, vaddisznók stb. stb. járnak kötözetlenül alá s fel az utcán, ime megmagyarázzuk ezeket a szótlan nevekeknek értelmét, miből aztán kiderülend, mikép ezek nem is annyira nevekek, mint rangosztályok s így nincs tőlök mit tartani: Tehát I: Arszlán = reggeli helyett aluszik, ebéd helyett vacsora helyett fütyöl, egyébiránt nem igen szokott harapni. Bőre vastag. Ha szól, mindig bárókrul és grófokkrul beszél.
- II. Tigris = amazzal egy kosztot tart, egy quártélyon lakik, otthon „Gyurka pajtás” — ott kinn „Georges!” ezüstös dolmányt hord, hasán keresztül süt a holdvilág, — mikor lefeksznek, a tigris és az arszlán, mindkettő feje alá teszi egész garderoberjét, nehogy vagy egyik, vagy másik el illanjon vele. III. Párduc = Kifent honi bajusz, zsinóros védegyleti victoria, zöld nemzeti kalap, vastag falusi szag, remeteszakáll, utcán ismerősével csókolózik, vendéglőben azon asztalt keresi, a hol senki sem ül, de ha másodmagával van, szörnyen lármáz; ha pénze el fog, befogat s haza megy. Boldog ember. IV. Jeges medve = házas ember: tavalyi kalap simára vasalva, mellyet világért félre nem csap, ezüst cylinder órát hord, ugrani, danolni nem tud, bálba feleségestül jár, gazdálkodik, tapasztalásiról beszél, pincértől visszaadott váltott pénzét utána számlálja, billárdon „nachschieberrel” játszik, a hirdalokból a hirdetéseket olvassa. Pénzért sem beszél. V. Elefánt. = Délben felkel, este reggeliz, reggel vacsorál, éjjélkor ebédel, pénzeért az egész világ barátja, ő pedig mindenkibe szerelmes. Reggel a kisaszzonyba, délben a tens aszzonyba, este a szobalyányba, öbele azonban senki sem szerelmes. Mindenütt megvan, de sehol sem kell.
- Mindenhez szól, de semmihez sem ért. A hol négyen vannak, ott ő az ötödik. Hézagpótló és universal-galan. Kártyán rendeztet s ilyenkor fameuse káromkodik. Egyébiránt majd

olyan, mint az igazi ember. VI. Vaddisznó. = Irodalmi Brod-  
sitzer, úton utfélen fenhangon színházról és irodalomról és ver-  
110 sekről és novellákról debattíroz, minden celebritást köszönt,  
valamennyivel *incognito per tu* van, s reggeltől estig saját művei-  
ről beszél, vagy a másokéiról hoz leereszkedő véleményeket,  
megjelent apró műveiben káromolja az iszonyu nyomtatási  
hibákat, esküszik: hogy minden jót kihagytak belőle s az utcán  
115 is lefog és agyon discourál. Ez a legveszedelmesebb faja minden  
vadállatoknak.

#### IO

Hírlik: miképen Priesznitz, a vízi Bachus, hazánkat és ille-  
tőleg fővárosunkat szándékozik rövid idő alatt meglátogatni, és  
tán nevezetesebb fürdőintézetinket is?

#### II

120 Ő nmélt. gr. Széchenyi István graefenbergi utjából vissza-  
érkezett.

#### I2

Bátorkodunk minden ügybarátot figyelmeztetni egy a  
színház ügyében megjelent igen jeles cikkére Czakó Zsigmond  
színiköltőnknek. Elvárjuk az illetők feleletét és fölvilágosítását,  
125 s nagyon sajnálnók, ha e minden oldalról motivált és kifejtett  
fölvívás is olly sikertelenül hangzanék el, mint saját és laptár-  
saink kevésbbé tájékozott észrevételei.

## BUDAPESTI NAPLÓ

[1847. márc. 25.]

## I

- (Nemzeti színház). Legerősebbike jelenlegi közmozgal-  
minknak a nemzeti színház sokoldalról megvitatott ügye, melly-  
ben lapjaink szüntelen élénkebb részt kezdenek venni. Egyik  
felől idején és helyén kívül fölfedett szinfalmögötti titkok, más-  
felől meggyőződésink késleltetett bevallása, egy részről szemé-  
lyességekhez kötött érdekek szava, más részről abstract fogal-  
mak hypothesisai olly remek zavarba hozták ez ügyeket, hogy  
lélek legyen, a ki tájékozni tudja magát bennök. Vádak a közön-  
ség részéről a színészek ellen, vádak a színészek részéről színész-  
társaik ellen, gyanusítások igazgatóság, ügyviselőség és rendező-  
ség eljárásaiban, egyik a másik ellen, egyik a másik helyett,  
egyik a másik miatt, viták, mellyek olly tüzzel folynak, minő  
tisztaságára nézve, aligha vestatüz. És épen jelen helyzetünk az,  
hol az ingerültséget, ha valaha, mostan kell kerülnünk, mert  
nem abstract elvekkel, hanem személyekhez nőtt legkényesb ér-  
dekekkel találkozunk minden nyomon, s hogy ilyenkor az ova-  
tosság nem fölösleges, az nyilvánvaló dolog. Részünkről többek  
között, mik kissebb jelentőségűek, kártevő eszmének tartunk  
minden az országos főfelügyelő ellen célzó nyilatkozást. Lehet:  
hogy egy más *haszonbérő igazgatója* az intézetnek nagyobb  
haszonnal, tán nagyobb ragyogással bírta volna és bírná kezelni  
a színház ügyeit, jobban megválogatná az önérdékéhez tanácsos  
teendőket, határozottabb menetet adna minden bel- és kül-  
viszonynak, de egyet mindig kifelejtünk a számításból: *szin-  
házunk egyszersmind nemzeti intézet!* mellynek nemcsak a mű-  
vészet, de egy annál magasb eszme is van céljaul kitűzve. Mint  
felelt meg e célnak a mostani országos főfelügyelő? ítélje meg,

ki színházunk nemzetiség tekintetében kifejezett irányát méltó figyelemmel bírta kísérni. Fogna é egy más, nálánál bármennyivel felelősebb, de kevésbé szabadelvű igazgató, nem mondjuk: hogy nálánál jobb, de bárcsak az övéhez hasonló irányban is haladni? Látnánk é akkor szinpadunkon olly műveket megjeleneni, minőknek belső érdeme a szabadelvűség irányában fekszik? Feleljen meg rá, a ki megértette, hogy „Bánk bánt” (és többeket, miket megneveznünk fölösleges) ki hozta föl szinpadra? . . . Nekünk a főfelügyelő ellen semmi panaszunk, ő a színész urak helyett szerepet nem tanulhat, ő az énekes urak helyett, ha utaznak, vagy elrekednek, nem énekelhet, ő a repertoriumot nem készítheti, ő apró coulissai intriguákat nem csíthát, — ő színházunknak csak irányadója, de nem felszerelője. Minden bajunk ott van, hogy egy személlyel kevesebb a felügyelőség, mint lennie kellene; hijányzik belőle az igazgató. Hijányzik az, ki a színháztól független, ahoz semmi magányérdektől nem kötve, e fejetlen-láb oligarchiai demokrátiát legapróbb részleteiben igazgatni bírja; hijányzik az, ki a közönség érdekében legyen ellenőre a színházügyek menetelésnek. Bárki lenne is ez (de színész vagy dramairó semmi esetre se! ez által sok jövődö gyanusítgatás lenne megelőzve s így elhárítva) mellette azonban vagy fölötte, mindig ohajtanók teljeshatalmu irányadó felügyelőnek mostani igazgatónak címzett főfelügyelőnek. Ha őt el kellene vesztenünk, akkor a két rosz közül inkább válaszszuk a könnyebben türhetőt s maradjunk, a mint vagyunk. Egyéb-iránt a szinfalli titkok leleplezésének nem vagyunk legnagyobb barátai. Szeretjük ugyan a világosságot, de azért ne gyujtsa fel házat senki: hogy láthassunk nála.

2

Petőfi Sándor jelenleg érdekes műfordításon dolgozik. Mme Anaïs Segalás, gyönyörű költői gyöngédséggel irt verseit teszi át franciából magyarra. E művet, mellyet a legihlettebb

111 költészetü női lélek leányához írt, a költői fordító gazdag szel-  
leme sugáritól világítva, rövid idő múlva fogja közönségünk él-  
delhetni.

3

Egy vidéki ismerősünk minap panaszt emelt előttünk: hogy a pesti virágárusok olly cifra neveket vágnak némelly virágmagnak, hogy az ember legalább is üvegházba ülteti s mi kel ki belőle? — Mikor elveti az ember, mind megannyi: Centauria americana! Convolvulus japonicus! Cynoglossum purpureum! Datura striata! Delphinium consolidum! Linum grandiflorum! Lupinus polyphyllus! Amaranthus tricolor! Calliopsis speciosa! s bezzeg mikor napfényre jöttek, lett belőlök buza-  
virág, földönfutóka, medvetalp, maszlag, szarkaláb, lenvirág, cigánybab, veres paréj és ökörszem s más hasonlatos és személtétérül isméretes gyimgyom, hogy az ember csak úgy csodálkozik rajta. Biz úgy van az, mikor az ember csak emlegetni hallotta a botanikát.

27

BUDAPESTI NAPLÓ

[1847. márc. 28.]

I

Nem régebbe egy vásári bódében egy hasbeszélőt mutogattak, melly is olly tökélyre vitte a hasbeszédet, hogy midőn elkezdte maga magával solo dialogizálni, a ki be nem volt avatva a dologba, szinte esküdni mert volna rá, hogy két különböző  
111 személy beszél. Pedig re ipsa csak egy volt. Különbben olvasott personának látszék e személy. Például mikor illy discursust kezdett: (Szájhang) Én jelen voltam Shakspeare kereszteljén! én

tartottam őt a keresztvizre! Gyomorhang — erősen elváltozva, mintha Augsburgból jőne — Igaz, való! Éljen a tutma! (Szájhang). 10 Én okos ember vagyok, hanem az egész világ nem okos ember, ettem papiroost, pergament, kutyabőrt, nádpapiroost, szalmapapiroost, irottat, nyomtatottat, hasamban van a világ minden philosophusainak tudománya” (Gyomorhang, melly, mintha Lipsiából jőne) úgy van! való! gut gebrüllt! Éljen a tutma. 15 Éljen! (Szájhang). Én sok nagyurat ismerek. Párizsban a Szajna kenyeres pajtásom; ama híres Tower Londonban öreg apámmal együtt járt iskolába, Carthagóval három nap utaztam együtt a vaskocsin, a Münsterrel Ulmban együtt növekedtem s egy asztalnál ebédeltem a Dardanellákkal.” (Gyomorhang). 20 „Mind igaz! Tökéletes valóság. Oh tutma. Legyen a te életed hoszszu és dicsőséges és a milly hoszszu, olyan dicsőséges!” (Szájhang). „De még az mind semmi, a mi én most vagyok, hanem a mi leszek, az lesz ám valami. Megfordítani a nap forgását, hogy ezentul Ázsiában leszen Spanyolország; bemutatom: 25 hogy nincs hét szín a világon, hanem az egész világ zöld; négykéz láb járatom az embereket, a kik nekem hisznek és a verebekből angyalokat csinálók; megmászom a felhőket és a csillagoknak kiverem a szemeiket; bemutatom: hogy az embernek enni inni és alumi vétek stb. (Gyomorhang maga magát megcsodálva) oh nagy tutma, nagy az én bámulásom tefőlötted, te óriás vagy, legalább lehetnél, te vagy *Theophrastus* Paracelsus (Szájhang, szerény, de önérzettel teljes vonakodással). Nem, nem barátom, az én még nem vagyok, ne is mondd: hogy az vagyok, mert még valaki irigykedni talál rám, én csak én vagyok 30 és senki más, mint a világ universal reformatora, köszönöm, hogy megdicsértél”. . . . Ottilia (ájultan földre rogyik). — Pembrok (iszony kiáltásával karjaiban felfogja). — Hermione (gúnyos mosollyal nézi a csoportozatot, — van oka rá) — (A függöny legördül; a közönség füttyöl és trombitál, kivevén azokat, a kik jó eleve megszöktek) — (Gyomorhang). Éljen a nagy Shakspearenek kétszerakkora keresztapja! —

Megjelent e napokban „der Zitgeist” humoristicus lap. Szerkeszti Heller Izidór, képesíti Beck Vili. Ajánljuk ez utóbbi úrnak figyelmébe Lavater illusztrált physiognomikáját, mellyben minden indulatvonása az emberi arcnak igen talált utmutatással van felfoghatóvá téve, — mostani képeinek mimikájából sehogy sem lehet kivenni a textus értelmét, míg a „Fliegende Blätter”ben a kép magyarázza a szöveget; mi a fő előny illy Charivari féle lapnál.

Lauka Gusztáv „kis és nagyvárosi Carricaturák” cím alatt két kötet novellát ad ki, mellyeket, mint eleven körrajzait a társas élet legvigabb és legszomorubb fényképeinek, a lapokban megjelent műtatványaiiban is kedvesen fogadott olvasó közönségünk.

Egy fiatal barátunk napokban uj tigrisre tevén szert, miután azt nagy nehezen beleprézsélé a soványabb eldődrül maradtot libériába s megoktatá ezentuli teendőinek napi folyamatáról, küldé a legényt a postára, megtudakozandót: nem jött é valóságos urának levele vagy ujsága vidékről? néhány perc mulva visszaszajön a legény s azt feleli: nem jött. Gyanúsnak látszék azonban barátunk előtt e sülthal-physiognomia s vallatá a szolgát: „mondottad é nevemet?” — „Mondtam bíz én a nevé tekintetes uram, de azt felelte nincsen.” — „Hát kitől kérdezted?” — „Hát tekintetes uram, a silbaktól.”

Szép tehetségü és valódi előkészületekkel bíró leendő alkarnagyunkat, Kojanicz Gyulát Havi igyekszik külföldre utazandó énekkara számára igen kedvező föltételek alatt meg-



nyerni. Hiszszük azonban, hogy a fiatal művész, kire jelen helyzetünkben annyi szüksége van színházunknak, nem fogja fővárosi közönségünket működései élvétől megfosztani a nemzeti színháznál leendő helyzete, ha annyi ragyogást nem is, de mindenesetre biztosabb álláspontot ígérhetvén.

28

## BUDAPESTI NAPLÓ

[1847. ápr. 1.]

I

Mult szombaton került szinpadra „a Kézműves” népszínmű 3 szakaszban írta Vahot Imre. Az első felvonás kedvesen lőn fogadva, szerző neve feltapsoltatott, a második már lankadtaban hatott a közönségre, a harmadik plane hervadtan. Mi mind e mellett is olyannak hiszszük e darabot, melly a vasárnapok közönsége előtt fenmaradhat a deszkákon. Iránya, szelleme végétül végig becsületes, buzditó, jóakaratu, csakhogy szerző tultbuzgósága dicséretes hevében nem az igazi orvossághoz nyult s enyhítő helyett hevítőt adott a gyógyítandó ügynek. Mint 5 irányából kivehettük, a nép érdeke lett volna e színműben felmarkolandó; annak bemutatása lett volna a cél, hogy a kézműves osztály hazánkban mennyi előitélet által nyomatik (mint mindenütt a kerek földön) hogy ez osztály mennyire nyomva van a középrend fitymálása, lenézése által, s miután e rendnek is 10 vannak műveltei, derék jóézelmű emberei, e lenezés által milly méltatlanság követtetik el rajta; legvégre: hogy a mint a józan ész, a becsületeségrőli nemesb fogalmakat nem zárja ki e néposztály, úgy abban és az által a valódi boldogság is fölálalható. 15 S e cél nagyon szép, de e mű aligha leendő eszköze e cél meg-

- 20 közelítésének. A darab hősének, az asztalos legénynek jellemében nemcsak hogy a népszerű vonásoknak híre sincsen, de az valóban olly tyrannisáló mesterlegény a maga nemében, hogy olyanabb sem kell, ki mingyárt fűrész fog az embernek, mi helyt ellene mer szólni s csak úgy szórja ki házából (sőt plane más házából) a sok keze ügyébe akadt bárót, grófot és mandarint gallérjánál fogva, lepiszkol pedig minden rendű és rangu állapotot a rőfös kereskedőktől fogva a váltóüggyvédekig és dramairókig minden irgalom nélkül, legvégül pedig ennyi érdemeiért, mellyek közt legragyogóbb az, hogy egy nagybátyjának gyermekét a vízből kifogja, szerző által azzal jutalmaztatik meg, hogy *via facti* nemes ember lesz belőle! S e szerint, a helyett, hogy benne az egész osztálynak szolgáltatott volna a költő kívánt igazságot, fejébe nyomta a nemesi kiváltságok süvegét s ez által emancipálta *egy magát* a hőst a méltatlanságokkal terhelt osztály vulgusából, ott hagyván az egészet, a hol az előtt volt, mert hisz nem lehetett minden kézművesnek olly armalista rokona, kinek fiát a vízből kifoghassa, s ekép megnemesülvén az igazi praedicatumos *nemes* a boldogság ypsilonos dicsőségébe helyezkedjék. . . Sajátsága még e műnek: hogy benne a darab hősén kívül egy becsületes és okos ember sincsen, sőt többek közt egy *diplomaticus fiscalis publice* zsebkendőket lop. Bocsásson meg tisztelt barátunk, még ennyire nem jutottunk. Zsebkendőket, *fi donc. . . praetor non curat minima*. Egyébiránt e mű sok helyütt igen dicséretes tűzzel van írva, kinek nem tetszik, írjon nála jobbat. Azonban színészeink jobban is játszhattak volna, — a kinek nem tetszik, játszóknál különben nálók; — mindazáltal a dalok és zeneművek erősebben is be lehettek volna tanulva — a kinek nem tetszik, énekeljen és furuglyázzon szebben.

- 40 Vasárnap adta a hangászegylet hangversenyét a nemzeti színházban. Az előadott darabok köztetszést vívtak ki, főleg

Reina úr erős mély hangja. Mint halljuk, Reina három évre szerződve is van nemzeti színházunk számára.

3

Nagyhét alatt a színház zárva lesz.

4

55 Valami magneticus álomjáró azt jövendőlte: hogy a szolnoki vasútvonal ez évben meg fog nyitattni. Így rontják aztán a magnetismus hitelét.

5

S minthogy már benne vagyunk a jövendőmondásban, tehát jövendőljünk annak módja szerint. Különb is azt tudni, 60 a mi már megtörtént, semmi mesterség, hanem azt tudni, a mi még meg nem esett, ez a tudomány. Ha, teljesedik jó; ha nem teljesedik, nem tehetünk róla: — 1. Jövő télen a lánchidon a gyalogjárda készen lesz. Ezt ugyanazon hiteles kutfőkből tudjuk, mellyekből a Spiegel egykor azt értette: hogy a lánchidnak 65 ötödik lába fog növekedni. 2. A noththeater mához esztendőre nem lesz készen, — ha készen lesz, az ő jó szerencséje. 3. A járdafoglaló kávéház-padokat az idén ismét el fogják tiltani, azok pedig, mint a féle öntudattal nem bíró tárgyak, ismét nem fognak szót fogadni. 4. Az újvilágutcát ki fogják kövezni el- 70 annyira: hogy ha eddig gyalog nem lehetett, ezentul majd kocsi- val sem lehet rajta járni. 5. Fáklyászene az idén csak egy lesz, azt sem tudni még: hogy hol, mikor és kinek? ellenben macskazenék, mint privátélvezetek, gyakrabban fordulandnak elő. 6. Az ellenzéki kör a gyűlde szomszédságában fog szállásoz- 75 ni. Les extrémés se touchent. — 7. A nemzeti *színházban* egész nyáron át mindig dramák fognak adatni, bemutatásaul annak,

hogy a dramának nincsen közönsége. 8. Husvét utáni szombaton a váci műkedvelők egy új eredeti vígjátékot fognak előadni, mellynek szerzendő szerzője F. I. Jótékony cél. 9. A Trattner-Károlyi házát még egy emelettel megmagasztalják. 10. Augusztusi vásárra nagyszerű bukások fognak bekövetkezni, hitelezők és ügyvédek vakarandják fejeiket, kiki a magáét. 11. E jövőendőmondásokat folytatni fogjuk.

6

*Bajza József* jeles történetírónk Világtörténetének VII. füzeté is megjelent, mellyben az ő s Róma eseményei rajzoltatnak avatott tollal. Az olvasó közönség e közhasznú s érdekű füzetekben valódi classikai művel ismérkedhetik meg.

29

BUDAPESTI NAPLÓ

[1847. ápr. 3.]

I

Tisztelt jóakarónk a Budapesti Híradó hírharangozója megpirongat bennünket azon állításunkért, hogy mi Bánk bán színpadra hozatalát gróf Ráday érdemei közé számítjuk, mondván: hogy azt a *conservativek is magasztalták*, minélfogva nem mulaszthatjuk el, hogy meg ne köszönjük az említett lap szerkesztőségének e pontra tett azon nyilatkozatát: miszerint bevallja: hogy *ők biz azt soha sem magasztalták*. . . Boldogságos paradicsom! Ha még azt is higgadt észnek lehet nevezni, midőn egy annyi tökélyvel felruházott költői művet is eléggé elfogultak vagyunk csupán politikai iránya miatt *nem magasztalni* s ezt közönség szemé láttára bevallani? Csak az a szerencse: hogy az irodalomban a pártokat nagyon könnyű felismerni.

Mult hétfőn egész váratlanul eső esett s pedig gyönyörű-  
 séges. Nem említem az utcán ujkalapfélthő arcok aggodalmas  
 15 rémulését, Istentől váró millió szegénynek volt ezen kis esőcske  
 jubilaecum, arany-eső volt ez, melly által a gabonauzsorások  
 lakatra vert zsebéből aranyok hullottak ki nagy mennyiség-  
 ben. — Minthogy azon órában két gabonakupec rögtön meg-  
 20 tette testamentomát és lefeküdt és meghalt — s ez authentic  
 igaz és nem tréfa. Az egyiknek 90 ezer mérő tisztabuzája volt  
 egy halomragyújtva, mellyet mult télen 50 pct nyereséggel el-  
 adhatott volna, most pedig el fog adatni tán 25 pct. veszteség-  
 gel, azt is a más világon.

Mult kedden délután tartattak a héber iskolai közvizs-  
 25 gálatok.

Csütörtökön adta Seymour Shiff zongorarögtönző a kis  
 redoutteremben hangversenyét. A közönség nagy része által  
 kedvesen fogadtatott.

Minap délben két uri ember egy városi rendőr kíséretében  
 30 egy nagykereskedő boltját felnyitván abban egész maga kényel-  
 mével kezde gazdálkodni; azonban váratlanul jött az igazi  
 gazda, kinek megérkeztére a két jó ur és a rendőr célszerűen  
 megfutamodott s így sült ki, hogy mind a három ejusdem  
 farinae, egyik is olyan tolvaj volt mint a másik, a harmadik  
 35 pedig, ki szintollyan volt, mint az egyik, nagyobb biztosság  
 okáért öltözködék városi rendőr egyenruhájába.

Mult héten temették a színésznestort, Láng Ádámot, őshívét a magyar Thaliának, miután élt vala sok jó és rossz napot, miképen élni fogunk mi is holtunk napjáig sok rossz napot és sok rossz éjszakát, de annál kevesebb jó napot és annál több rossz éjszakát.

Schedel Ferenc ur legközelebb magyar Anthológiát szándékozik kiadni, szerkesztendő az eddig működött jeles magyar írók kitünőbb művirágaiból, egyszersmind mintegy 200 író rövid életrajzával, melly műre előleg is figyelmeztetjük az irodalom minden rendű és színezetű kedvelőit.

Kedden viradatra a Rókus-kórházban déli 12től 6ig negyvenhét beteg gyógyult meg örökre! A rendes halottszám naponként 20—30. Nyomor, nélkülözések és betegségek szép aratást szereznek a halál országának. — Minap egy uri beteget egy kád francia pezsgőbe fürösztöttek meg. Egyébiránt az is meghalt.

Épen most vesszük hírét, hogy a Szamos jégpáncélját leölvén olly irtóztató árdühhel rontott két patmellékire, hogy Szatmár-Németi sz. kir. város nagy fahidjának mintegy harmadát özszerombolta, kétharmadát pedig elsodorván Óvári és Vetés közt telepítette le. Szatmárváros, Szamos-, Dob, Fejér-Gyarmat, Dara stb. helység védtöltéseik nagyobb része szétromboltatása mellett usznak stb. S mind e mellett noha mult évi decemberi gyűlésében Szatmármegye folyóira vízármentesítést szabályozást akart s az országos közlekedés központi bizottsága elnökét, mint a tiszavölgyi s ebbe ömlő mellékfolya-

mok társulati kir. biztosát Széchenyi István gróf ő kegyelmességét az e tárgy munkálatok megkezdhetése s így ez által in-  
65 ségeskedő lakosain is segíthetés végett a szabályozási pénzalap-  
ból segélykölcsönt kért s a tiszavölgyi társulat központi válas-  
zottsága 50 ezer pengőnek e célra előlegeztetését el is határozá  
s az illető rdekkal ezt hivatalosan tudatá; mégis Szatmárnak  
e kért s megajánlott mennyiség f. eszt. martiusi gyűlésében már  
70 nem kellett, mintha egyszerre valami varázsvessző által árviz-  
mentessé s ez iszonyú szűk időben, valami rendkívüli csuda által  
téjjel és mézzel folyó Kanaánná vált volna e megyének Szamos,  
Kraszna, Túr, Homoród által annyiszor ostoroztatott vidéke!  
Ezen meglepő következetességet is illy anyagi közhasznú ügy-  
75 ben egyedül politikai pártviszálynak tulajdoníthatni köztudo-  
más szerint.

### 30

## BUDAPESTI NAPLÓ

[1847. ápr. 8.]

### I

Gyönyörű eszme a keresztyén vallásban e két egymásra  
következő ünnep: nagypéntek és husvét. Egyik a keresztre-  
feszítés, másik az életretámadás ünnepe. Egyik a könyhullató  
keservnek, másik a dicsőült örömnnek emléknapja s egymáshoz  
5 mégis *mindkettő olly közel*. Bár illy közel volna honunk annyi  
keresztrefeszített jó ügyének föltámadása is!

### 2

Mart. 31 én este pompás holdfogyatkozás volt. Fen az égen  
két álló óráig; len az emberek zsebei és fejeiben valamivel  
hoszszabb időig tapasztalható. Jövő october kilencedikén pedig

- <sup>10</sup> sokan gyűrűs napfogyatkozást akarnak látni. — Hagyják abban. . . . Ismerik már az ilyen *gyűrűsfogyatkozásokat* a zálogházak is.

3

- Tegnapelőtt éjjel a váci utcában egy rejtelmesen összehajtogatott papírost találtak, melynek egyik oldalára semmi <sup>15</sup> sem volt írva, másik oldala pedig üres volt. Irástudók és meteoromanták több országnak finanszialis állapotját vélik e papíroson láthatni.

4

- Nemrégiben igen szép csődpernek hallottuk hírét, hol a bejegyzett követelések összege csak 180,000, mondd: száznyolcvanezer forint! míg az adósságokat fedezendő tömeg: három pár lackirozott topány és két tavalyi kalap, — egyik fehér, a másik fekete, és huszonkilenc (29 = XXIX) pomádés szelence! — Egyéb semmi.

5

- Különös eset fordult elő nem régiben, melly még idestova <sup>20</sup> jogkérdéssé válhatik. Egy úri embernek azon elővigyázatlan szokása volt, hogy téli ablaka közé palackokat szokott rakni, tele jóféle tokaji és ruszti másolásokkal („kitörésekkel” mint H\* úr fordítaná) melyeket valamely gonosz csont, vulgo diák, megsejdtívén, nem hagyott magának addig békét, míg az említett <sup>25</sup> ablakot mególmatlanítván, néhányat az ellenállhatlan csalitalok közül magával nem vitt, mit is hogy vigan elköltött, az váljék egézségére. Az úri ember egyszerű phlegmával ismét kipótlá a hiányzó palackokat, mit a díszes látogató méltó felhívásnak vevén, következő éjjel ismét kivette azokból az úrbéri <sup>30</sup> adót. Harmadik éjjel ismét. Negyedik éjjel azonban egyetlen egy palackot talált a dézma alá vett helyen. Hogyne érzett volna



teljes jogot ezen közveszélyre kitett res nulliusnak pártfogójává lenni? ezt is elvitte. S még azon éjjel több jókedvű bajtársinak közremunkálásával e kedvderítő találványnak becsülettel nyakára is hágott. E bajtársak közül három a rájuk viradó reggel meghalt. . . . A bor közé erős adag patkányméreg volt keverve, melly által a boszantott tulajdonos a tolvajon boszúját akarta állani. . . . Az már most a kérdés: ki érdemelte meg a halált? Az é, ki a mérget a borba keverte, vagy az, ki elcsente? vagy pedig azok, kik megitták? Ez utóbbiak mindenesetre részesültek benne. . . . Egyébiránt még sub judice lis est s vannak, kik a tulajdonos malitiosus voltát vádolják leginkább.

## 6

Halljuk: miszerint nemzeti színházunk fő felügyelősége t. Bajza József urat szállította fel az igazgatói hivatal elvállalása iránt. Ez örvendetes. — Kivánatos marad azonban: hogy ez ajánlást a felszólítottra nézve *elfogadhatóvá is tegye a felügyelőség, melly ügyben, mint előrelátható, a leendő hatáskör föltételei* leendnek az elhatározó körülmény. . . . Remélljük minden mellékérdek félretételét mind két részről.

## 7

Mekkora becse van mai világban a könyveknek! Egy bizonyos árverés alkalmakor egy tisztos szekrénynek kellett vala eladatni, mellyet is egy (hasznlóképen bizonyos) vevő becsüárban, ugymint 10 igazi forintban már már kész volt megtartani, midőn véletlenül kisült: hogy azon szekrényben ráadásul még könyvek is vannak, mellyektől a jámbor bonae fidei árverő úgy megíjedt, hogy ez időtől fogva sem 10 forintért sem ingyen nem kelle a kérdésés castrum doloris neki.

## BUDAPESTI NAPLÓ

[1847. ápr. 11.]

## I

Egy nagyjóvöltu irodalombarát nem régiben igen jóra való keresetmóddal tanított bennünket megismérkedni, ugyanis elő kegyének kedvenc foglalatossága: nyakába öltetni a világot s városról városra járván, minden fegyvertelen embert, kit oroz-  
 5 va, kit szemtől szemben megtámadni s hordván magával mintegy huszonöt előfizetési ívet azoknak ha egyikére nem, a másikára statarialiter és brachium utján aláíratni, mi ha nem sikerülne, akkor boszúból saját fércműveinek kiadványaival ajándé-  
 10 kozni meg a megközelíthetlent, mi is természetesen viszonzajándékot húz maga után. Azok csak jól járnak, kik így egyre vagy másra előfizetnek, ők százszor boldogok, mert soha sem fogják látni a kérdéses könyveket: de bezzeg a kik kész könyveket kapnak! azok semmiképen ki nem kerülnek a halálos melancholiát és az élet gyilkos megunását; ha ugyan rossz fátumok  
 15 ama könyvek elolvasására vezérli szegény fejeiket.

## 2

Minap korán reggel egy fiatal barátunknak, ki régóta betegen fekszik, különös reggeli látogatója akadt. Kopognak ajtaján, az felnyílik, felnyílnak az ő szemei is az álomból s ím  
 20 egy feketére festett koporsó nyúlik be az ajtón, roppant fehér koponyák festve oldalára. A bámuló ifjunak eként mutatá be a hivatlan vendéget a cipelő ember: „Itt van a koporsó.” — „Köszönöm alássan, de nem szoktam vele élni!” kiáltott az iszonyu omentől hanyatt rémülő ifju ur. — A cipelő ember ekkor vevé észre, hogy az ajtót eltévesztette s nem az igazinak hozta a  
 25 koporsót.

Komárommegyében Almáson husvét hetében a helybeli kőfaragó mestert saját veje pisztollyal keresztül lőtte s e vértett után önmagát három egymásután tett lövéssel fosztotta meg életétől. Hogy az illetők tulságos sajnálkozását mérsékeljük, <sup>80</sup> tudtul adjuk, mikép ama kőfaragómester egyszersmind pesti háziur.

P. városban nemrég kénégennyel tétetvén kísérletek egy zsugorodott lábu szabólegény vétetett operatió alá. Iszonyuan hozzá volt varrva a lélek; alig lehetett kiverni belőle; végre <sup>35</sup> nagynehezen sikerült a műtét. Lábát ugyan szerencsésen elvágták; hanem a szabólegény maga meghalt. . . . De azért a lábát szerencsésen elvágták.

Sz-n nemrégiben egy kétféjü csibét mutogattak. Ez luxus egy csibétől, pedig azért épen nem divat. Nálunk meg embereket mutogatnak fej nélkül és szarvakkal. És ez nem luxus, hanem <sup>40</sup> azért divat.

Pestnek egyik „minorum gentium” vendéglőjében monstrosus nyulak szoktak a szőnyegre (tulajdonképen az abroszra) kerülni, vagyon azoknak tudniüllik félrőfnyi hosszúságu farkok. <sup>45</sup> Nálunk az ilyen nyulakat macskáknak szokták nevezni.

Jön a tavasz. E napokban már fecskéket is láttunk. Oh boldog fecskék! Sem országtok sem hazátok nektek. Semmi

bajotok a megyei rendszerrel és a centralisatióvai. A hol meg-  
fáztok, odább álltok onnét, s a hol nincs többé mit enni, szeditek  
a sátorfát s repültök más országba, melly tücskökben és legyek-  
ben gazdagabb és sem constitutio, sem ősi szilvafák emléke nem  
dagasztja kebleteket, oh boldog fecskék!

## 8

Pótlékul Szatmárbul még arruí tudósittatunk, hogy a  
csengeri hidat is elsodrotta Szamos jege és árja, pedig alig mult  
hat éve, hogy ujdonan építtette a ns megye. Mind a szatmár-  
városi mind a csengeri, óriás facölöpökön állott s úgylátszik,  
mig ives vagy boltozatos hidra nem teendnek szert valódi szak-  
értő által az illetők — és Szamosukat kellőleg nem fékezendik,  
addig tartósságra nem is számíthat hidjára nézve sem a ns megye  
sem Szatmár város.

## 9

Hatalmas vendég van városunkban! — Hatalmas úr. — Ki-  
nek nevét mindenki mélységes tisztelettel bocsátja ki ajkain, s  
hatalmát nincsen, ki merné tagadni, vagy pedig parancsait tel-  
jesíteni késnek. Ki ítéletet hoz, egyenlőt a paloták és a gunyhók  
lakóira s kinek ítélőszékétől nincs fölebb hivatkozás. Nem  
készültek diadalivek számára, midőn közénk bocsátkozék, nem  
mentünk elé üdvözlő szavalatokkal. Szomorú fáklyászene,  
szomorú harangszó, könnyező szemek, fekete ruhák az ő udvari  
pompája. Ki volna e szomorú fejedelem más, mint a *halál*?  
Napról napra fenyegetőbb arcot kezd ölteni a kivált kórhá-  
zainkban elhatalmazott typhus. Nem merjük a naponként meg-  
halálozottak számát kitenni. Semmi rang, semmi életkor nem  
tesz előtte különbséget. A halál nem tanulta a Corpus jurist, nem  
ismeri a kiváltságokat. Incognito jár mindenhova, gyermekek,  
férfiak és nők, rongyosak és selyemben járók, ügyvédek és

üstfoltozók, szolgabírák és fűszerszámosak, katonaurak és magok legközelebb ismerősei az orvosok, egyaránt megtizedel-  
tetnek akaratajára. A halál népszerű fejedelem; — neki nincs  
80 eléggé magas torony, eléggé mély börtön, honnan emberét  
elő ne hozza. E napokban temettetének el Halász O. Pestmegye  
szolgabírája, Várady István hirneves ügyvéd, Piskovich J. a  
Rókus-kórház igazgatója, halva fekszik Vahot Imrének egyet-  
len kedv. figyerméke, mindenütt ijesztik a halottak az élőket.  
85 Némellyek azzal vizsgálnak bennünket: hogy ez semmi egyéb  
mint közönséges forróház. Annyi bizonyos: hogy e hosszu-  
kezű, de rövid eljárású úrral tréfálni nem tanácsos. Akár félünk  
tőle, akár nem, akár dicsérjük, akár kérleljük, akár szépek  
vagyunk, akár nem: egy a fizetés, hatláb hosszú gödör: az  
90 ház urának, ki őt udvarából kidobatta. A halál a communismus  
superlativusa, a jogegyenlőség utopiája. . . Tul rajta mind egy-  
formán alusznak, — mind egyformán megelégszünk sorsunk-  
kal, s nem panaszkodunk szomszédink ellen. . . Hanem azért  
csak még is jobb ide át lennünk.

## IO

95 Nagy zajt ütött (a hol ütött) e napokban vitézlett és el-  
vándorolt ifj. *Szabó Pálnak* valahonnét tengeren tülről írt  
(vagyis nyomtatott s már jó ideje hozzánk is megérkezett)  
levele, mellyben ünnepélyesen bevallja a nemzet előtt vétkeit  
s kéri a bocsánatot. Sok szép poeticus phrasis jön e levél folytán  
100 elő, ha Szabó Pál költői pályára szánta volna magát, tán több  
sikerral járhatandott, mint a kereskedelmin. Hibáit e vallomá-  
sok bizonyára nem teszik jóvá. Irja hogy több kárt is tehetett  
volna a nemzetnek, mint a mennyit tett, miért is részünkről  
köszönetet mondunk neki, hogy többet nem tett. Mondott  
105 szép szavai a megtörtént cselekedeteket helyre nem hozhatják,  
ezeket csak tett felejtetheti el. Szép ígéreteire nem akarunk

Catói grimaszokat vágni, hanem közönyösen elvárjuk azokat, a nélkül: hogy számítnánk rájuk vagy kigunyolnók azokat. Gyűlöletünk nincsen ellene, jó atyja áldozatai adóssai üldöző kezét kiengesztelék, de neve halva van e honra nézve, ha újra föl akarja támasztani azt, legyen férfi és ne sírjon és ne essék kétségbe, és ne emlegesse bűnbánatát, hanem legyen erős és kezdje újra az életet; ember dolga elesni, férfi dolga fölkelni s elviselni a büntetést s jóvá tenni annak okait. A nemzet nincs azon állapotban, hogy amnestiákat osztogathasson, egyébiránt képzelheti: hogy nem nyúzzák meg. Azon mesék, miknél-fogva tettei motivumát egy undokul elárult nőben akarja velünk feltaláltatni, szomorúk is, nevetségesek is, s illy férfiatlan, pehelyszakállú siránk vallomások a leggyávább *abron*-jellemet rajzolják neve mellé.

### 32

## BUDAPESTI NAPLÓ

[1847. ápr. 15.]

### I

(Néhány igénytelen, de egyenes szó mélyen tisztelt fővárosi magyar közönségünkhöz.) Mélyen tisztelt fővárosi magyar közönség! — Tudva van a mélyen tisztelt fővárosi magyar közönség előtt, mikép a szépművészet magától nem terem, mint példának okáért a szarvas gomba és a criticus nem is virágzik magától, mint virágzik példának okáért a krumpli közhasznu növénye és a csizmadia-mesterség közhasznu tudománya, nem terem és nem virágzik pedig kiváltképen magyar Kanahánunkban, (mellyen kívül nincsen élet!) holott pedig a nyirfalétól a vad-  
mórig és a sóskától a sulyomig (vizigesztenyéig) annyi külön-

különféle élvezetre méltó dolog és füvek és madártojások kel-  
nek, virágoznak és gyümölcsöznek Isten kegyelméből s maguk  
jósántából az emberi szivek nagy örvendésére. Az is tudva  
15 vagyon pedig a mélyen tisztelt fővárosi magyar közönség  
előtt, hogy e mindenek fölött kényeske növénynek, a szép-  
művészetnek töveit Béla király óta nem igen kapálgattuk,  
nem is öntözgettük (az ez előttiekről hallgat a krónika, leg-  
alább Anonymus semmit sem szól e tárgyról!) Alig van tiz  
20 éve: hogy a színművészet e vad clima alatt állandó gyökeret  
verhetett; — hányszor vette meg a részvétlenség hidege! hány-  
szor rágta meg töveit a visszavonások férgel! hányszor verte  
meg ifju hajtásit az irigy kritika ragyája ez idő alatt!? Isten  
csodája: hogy ekkorára megnőtt. Mi tehát, ugymint a mélyen  
tisztelt fővárosi magyar közönség, minthogy e kényes virá-  
25 gocskát sem nem ültettük, sem nem ápoltuk, joggal kívánjuk  
tőle, hogy nemcsak virágokat hozzon, hanem még narancsokat  
is teremjen, akkorákat mint egy kamocsai vagy hevesi dinnye,  
mit ha nem akar tenni, kaszát, kapát neki! kigyógyítjuk a  
világból. S ez egyben igazunk van; mi nem hittuk sem a  
30 kötéltáncolókat, sem a poétákat, sem a hárfásokat, sem a színé-  
szeket az országba, ha már itt vannak, ám ők lássák: hogy meg  
ne dobáljuk őket. A mi dramairónk legyen Shakspeare, a mi  
színészünk legyen Garrick, a mi decoratióink legyenek arany-  
ból, bársonyból, de mi ugyan egy petákot sem adunk ingyen  
35 sőt még füttyölünk is: hogyha megharagszunk. S erre is azt  
mondjuk: hogy tökéletesen igazunk van. Más nép századok óta  
költ a művészetre, mégis válogat benne, miért ne finnyáskod-  
hatnánk mi? . . . Ez állítás nem olly képtelenség, mint a mily-  
lyennek látszik, amazok elismerték, hogy szükségök van rá s  
40 ennél fogva kimélni tartoznak azt, mi nem hittuk ide; ha ide  
tolakodott, köszönje meg, hogy ajtót nem mutatunk neki. Ez  
világos. Nekünk jogunk van kritizálni, haragudni, pizszegni,  
füttyölni és színházba nem menni, e jog minden emberrel vele  
született, s ezt senki tőlünk el nem disputálhatja. — — — Fordit-

- " "unk már most a másik lapra. Nincs olly szigorú bírása magyar műveknek, mint a magyar közönség maga. Semmi hibát el nem enged ez, hanem jubilál, ha érdemet kivivott művésze vagy költője olly botlására akadhat, mellyért azt lerángathatja onnét, hová felemelkedni nem segítette (minden állításomra légióit
- " hozhatom elő a példáknek) s mikor aztán elibe terem bármi külföldi silányság, azelőtt leveszi süvegét, vagy legroszabb esetben kegyesen meghajolva hallgat és tűr. Avagy volt é eset rá valaha, hogy magyar közönség külföldi mű iránti magas nemtetszését bármi uton módon nyilvánította volna? (ide nem illő levén azon eset, midőn egyszer Shakspeare Othellóját kifittyölte) volt é rá eset: hogy külföldi mű olly fájdalmas esésre jutott volna, akár alacsony iránya, akár szerkezeti éhletlensége, akár költői sivársága miatt, minőben részesült egy némelly magyar mű egyetlen félreértett ironia miatt, mellynek legnagyobb vétké az lehetett: hogy pályadíjt nyert magánál gyengébbek fölött? Mert a közönség filléreit mérte egyik markában, másikkban a mű becsét. S maga az időszaki sajtó soha sem iparkodott ezen segíteni, sőt ha okait kellene fürkésznünk e visszás állapotnak, a kereséssel igen közel találnánk hozzá jární. Magyar művek ellenében mindig megtalálta az ingerültség hangját, külföldi művek ellenében hallgatott, vagy mentegetőzött. — Legközelebb napokban egy honi s egy külföldi mű került szemünk elé, költői becsőkre nézve körülbelül megközelítik egymást. A honit a közönség intelligens részéről pizszegés követte,
- " a külföldi megtapsoltatott, amabban kézzel fogható volt a jó akarat, s ezért boszankodánk rá, emebben vastag az üdvtelen irányzat s örültünk neki. Amott haragudtunk érte és megróttuk: hogy a költő ügyvéddel kezkenőt lopat, itt örültünk neki: hogy az író politikai pártainkat pellengérré állítja, egyiket egy tavasz semmiházi gazfickó képében, másikat egy bufti korpalejtő parlagi bivalybonyú alakjában. Tetszett, mert nem közülnünk való írta. Mindazon undok, alaptalan ferde elmebicsaklás, mikkel e mű tarkára fércelve és feltulipánozva volt, s miknek



tizedrészeért magyar írók megköveztünk volna, tapsra talált,  
90 mert nem közölünk való irta. Az időszaki bírálatok szárazon  
megelmélték a dolgot, még roszszalásaik is olyan hangon van-  
nak elmondva: hogy szegény magyar művek dicséretnek is el-  
fogadhatnák. . . . Honnét ez elfogultság? Honnét e kétségbe-  
esett öngyilkolási mania? . . . Ugyanazon közönség, mely a  
95 saját kebléből felmerülőkre olyan irgalmatlanul ki tudja mon-  
dani az anathemát, hogyan tűrhet el minden habarékot szellemi  
vendégségei asztalán, mit néhány hitelvesztett külföldi lap  
fizetett dicsőítése cukrával felcsicsomáz? Ha ott állnánk a nép-  
műveltségben, a hol nem állunk, azt mondanám rá: mind ennek  
90 oka az izlésfinomság; — de nem az. — Legközelebb lesz szerenc-  
sém egy rövidke cikket írni „a titkos dramatókról” ott majd  
megmondom: hogy micsoda.

## 2.

Hire van: miszerint ezentul hetenként kétszer, délután hat  
órákor is fognak indulni gőzösök Pestről fölfelé, az út azon  
95 részét, mellyen minden veszély nélkül járhatni, éjjel hagyván  
hátra, s ekép minden megpihenés nélkül másnap délre Bécsig  
juthatván, mi eddig rendes járása mellett a gőzösöknek a  
közönségre nézve igen kedvező könnyebbség leendne.

## 3

Alig volt még könyvnek olyan gyors kelete, mint Petőfi  
100 nemrég kijött összes verseinek. Alig egy hónap alatt a második  
kiadásnak több mint fele kelt el. A kiadó könyvtáros Emich  
Gusztáv még ez év folytán újabb kiadást szándékozik e műnek  
közönség elé juttatni.

A pápai és komáromi iskolavíták tehát végkép be vannak  
 1005 fejezve, az évek óta kérdésben forgott egyházkerületi főiskola  
 legfelsőbb k. leirat következtében in statu quo, azaz *Pápa*  
*maradásra* ítélte, mely örvendetes leirat az érdeklött város  
 templomaiban Husvét ünnepén, solennis „Te Deum laudamus”  
 1100 mellett ki is hirdettetett, s mellyről mi is ezennel sietünk a nagy-  
 fontosságú ügynek minden rendű és rangú érdekelteit mind  
 közönségesen értesíteni.

A pestváci műkedvelők jövő vasárnap adandják Friebeisz  
 István még eddig meg nem keresztelt színművét — jótékony  
 célra.

1105 A megdicsőült nádor halálaért gyász szertartólagos ideje  
 lejárván a gyászlobogó e héten városházunk tornyáról lehuza-  
 tott.

Mult hétfőn tartotta az iparos rajztanoda jótékony célú s  
 valódi magyar szellemű táncvigalmát a redout-teremben,  
 1400 tiszta jövedelem volt e vigalomból 56 pft s néhány kr.

Egykori kassai elsőrendű énekesnő az alt és sopran hangu  
 l'operczerné jelenleg városunkban van; — a nemzeti színház  
 jelenleg másod énekesnő nélkül maradt: figyelmeztetjük a  
 rendezőset a „fiat applicatio”ra.

125 Mult naplónkba ismét gyönyörű sajtóhiba vette be magát.  
E helyett: „az igazság üldöző kezeit kiengesztelék” ez nyomat-  
tolt „az adósai üldöző kezeit kiengesztelék” Még majd akadna  
olyan, a ki elhinné: hogy itt a fővárosban az „adósok” is  
130 üldözik az embert. Ha már még is „hitelezőket” nyomtak  
volna oda, csak elnézhetőbb lenne, de az adósok bizony nem  
igen üldöznek senkit.

## 33

## BUDAPESTI NAPLÓ

[1847. ápr. 18.]

(Titkos dramairók). Dicsőség és mákoskalács, hold-  
sugár és fekete kávé, pegasus és üveges hintó! — A kik utól-  
érték, a saraglyát fogják, a kik elmaradtak, torokszakadva  
kiabálják a kocsisnak (ugymint a kritikának) „*haut's hin-*  
5 *tri!*” — A nélkül, hogy valami nagyszerű lelkiüsméretlensé-  
get követnénk el, bátran föltehetjük: hogy fővárosi közön-  
ségünknek egy hatodrésze titkos dramairó. Nem mond-  
tunk sokat: — csak egy *hatod* része az. Ha valaki nem res-  
tel utána járni, könnyen kiszámíthatja, miképen a drama-  
10 bíráló választvány évenként 100 usque 120 dramacsecsemőt  
gyilkol meg bölcsőjében és pólyaruháiban, mellyek közül  
ugyan néha kettőt hármat is szült egy és ugyanazon apa,  
de viszont másokat két három apa hivott fel egyesült erővel  
e szomorú létre, mi az arányt akép üti helyre: mikép föl-  
15 tehetni, hogy e szerint három esztendő alatt 300—360 érzékeny  
drámanemző *szívsohajból* szakadt ártatlan magzat védhetlenül  
kiontott vére kiált fel a villámtetthes égre. — Ez háromszáz

boszu! — Már most ha még oda számítjuk azokat, kik szint-  
ilyen, de még nem meg született csemetéket érzenek sziveik  
" alatt mozogni, más szóval, kik egy percig sem tartják magokat  
képteleneknek arra: mikép ők még valaha dramát is fognak  
irni, s kiknek száma az előbbieknél ha nem több, bizonyosan  
nem kevesebb: annyi lesz mint hatszáz. . . S ha elvégre  
megengedjük, mikép mindezen nagyreményű szép léleknek,  
" ha nem több, legalább *fejenként egy* bámulója akad, szerető  
nagynéne, eminens tanítvány, bámuló csizmatisztító, iparüző  
kocsis, vagy tarockcompanionista, ki devotióban és pietásban  
telhetetlen elfogultságánál fogva esküdni mer rá: hogy noha  
életében soha semmit sem olvasott, de annál jobbat még sem  
" olvasott, mint illetőleg kisöcsének, instructorának, gazdájának,  
nagybátyjának, vagy pagátja elfogójának dramai abortusa . . .  
Ez annyi, mint kilencszáz! Boldogságos Isten! Ha most ezen  
kilencszáz carbonari egy szerencsétlenségére a választvány által  
csecszopó korában meg nem fojtott új drama előadásán meg-  
" jelenik, szívében mindegyiknek nemes harag, zsebében mérge-  
zett gyilok, keblében kritika? S ki volna azon természetét  
megtagadó nem ember, ki saját szíve szülöttét jobbnak, szebb-  
nek és okosabbnak nem tartaná a másénál. Oh a dramairó  
bizonyára nem az! Föllázad ilyenkor az elfojtott apai érzet,  
" hasonlításokat tesz az élő és a meggyilkolt között, amannak  
minden hibái százszor juttatják eszébe emennek minden érde-  
meit, s kilencszáz kebel föltépett sebei kiáltanak véres dühös  
boszút, s a boldogtalan új drama, melyet a választványi  
Aeropag halálra nem ítelt, a nép által köveztetik agyon s leha-  
" jítatják a saxum tarpejumról, engesztelő áldozatul a meggyil-  
koltak éhes lelkeinek s örömmünnepeül valamennyi hirlapi  
criticusnak, kik, négy szemközt mondva, tán két kivétellel,  
*mind családi gyászt viselő dramairók*. Képzeltetlen és kifejezhetlen  
azon gyönyör, melyet illy közönséges boszszuállásnál dramai  
kebel érez, kilencszáz arcról egyebet nem olvashatni le, mint:  
" „hála Istennek, ez is megbukott!” Hát még a criticusok! Ezek

mind megannyi Robespierre és Maratképpel jönnek haza, „ádáz arcaikon nincsen irgalomra jegy.” Ez oka: *hogy szinpadunkon az eredeti művek kifütyöltetnek, a fordított munkák megtapsoltatnak.* Emezek tudniillik nem mennek a választvány kezén keresztül, mint amazok, s így nincs miért és kin boszút állani; mint ezt rendszeren tapasztalni lehet, midőn a haragra gyuladt malcontentus sereg darab végén a „választványt” híja és piszszegi ki; az időszaki kritika pedig sokat vesződik a darabok szerzőivel, dicsérni sem tudván a nélkül valakit, hogy mellette egy másikat ne gyalázzon. S ezen baj mellybe mindinkább beljebb megyünk, ismét csak színházunk jelen rendszerének hibája. A szándék jó volt, melly ezt okozta, de miután rosz eredvényt tapasztaljuk, tréfáság volna mellette makacsul megmaradnunk. Nagy hiba volt nevezetesen pályadíjazásokat s részosztaléki jutalmakat hirdetni ki dramacsődületre s ez által boldogot boldogtalant föllovalni másuttán nagyobb sikerrel működhető tehetségeinek ide próbálására. Mi lett az eredvény? A helyett hogy a színház állandó költészeti conservatoriumot szerzett volna magának, nyakára csődite minden hivatlant, elijesztte pedig minden jóra való tehetséget s a kik el nem riadtak is, csak kényszerűség, vagy Isten csodája köti még az üggyöz. A tett ígéretek a közepszerűségre nézve sok, és legközelebb elérhető kecsegtetés, míg az igaz tehetségnek igen szegény és igen bizonytalan jutalom, amazoknak eldoradói boldogság, ezeknek alamizsna-kenyér. Mathematice áll: hogy jóra való tehetségnek szinpadunk számára dolgozni valóságos áldozat és veszteség, s mindaddig, míg színházunk felügyelősége e jutalmazási hirdetvényeket véggkép vissza nem vonja, fentartván magának általa jónak talált egyes művek iránti magány-utoni szerződhetés, mindaddig, míg a felhívott darabok özönének sorsa fölött tiztizenöt személy határoz, kik közt egyiknek sincs semmi anyagi érdeke a darabok életéhez vagy halálához kötve, — mindaddig, míg a titkos drámaírázatnak buzdítása helyett, az

igazgatóság practicus figyelmet nem fordítand színházunk számára megnyerendő dramai tehetségek kiképzésére: e limbusba csak beljebb fogunk gázolni s tehetlenül bámulandjuk a fatum kegyetlenségét. — Mihelyt az ki lesz mondva: hogy a színháznak ezentul nincs szüksége országos dramacongressusra, hanem a kitől el akar műveket fogadni, azzal személyesen igazgató képviselője által fog értekezni és szerződni, azonnal minden dramairás radicaliter ki lesz curálva. Egyikünk visszater a Corpus jurishoz, másikunk az emplastrumokhoz, harmadik az astrolabiumhoz. Ecset és csizmakefe, rőf és eke-szarv ismét megtalálандják megtért gazdáikat, kinek pedig a dramairás hivatása, az leszen dramairó. Ha nem tartjuk célszerűnek az országból valamennyi kántort és szobafestőt és emeritus borbélylegényt öszszecsődíteni, hogy ezek színházunkban tarkabarkán, felváltva és próbálgatva énekeljenek, táncoljanak, pingáljanak és debutirozzanak, hanem mind ezen célokra hivatásainak megfelelő rendes egyedeket birunk kiszemelni és megszerezni, hogyan tarthatjuk csupán a sziniürodalmat olly mellékes valaminek, mellyet műkedvelők kezébe vessünk, ide és tova ráncigándót? A jó szándék ros következései kézzel foghatók. Miattok senkit sem kárhoztathatunk. Az akarat jó volt, másutt is cselekedtek így, ez buzdított bennünket hasonló cselekvésre; nem hasonlítottuk azonban saját népünket a példaadókhöz, kifeledtük: hogy nálunk a practicus és reáltudományok és iparágak nem tartják úgy fogva embe-reiket, mint másutt, hogy nálunk mindenki ráér a dicsőséget kergetni, s hogy a mi nálunk garas, az másutt forint, s ennél-fogva a követelések és ígéretek között semmi arány nincsen. Most szemünk előtt az eredvény; hogy megtörtént, az nem a mi hibánk s rajta nem segíthetünk; de hogy jövőre meg ne történjék, azon segíthetünk s ha nem segítünk, az a mi hibánk lesz.

## BUDAPESTI NAPLÓ

[1847. ápr. 22.]

## I

(Nagyszerű kibékülések.) Örül mi szívünk, mikor ezt halljuk. A nyájas pesti hírlap megtisztelő ajándékokat küld a *nemzeti ujságnak* (neve napjára) titkosan, elmés combinációval, rejtélyes gyöngédséggel, mint ezt egy részről a pesti hírlap

5 barátságos készorításképen elismeri. Legyen szabad nekünk is osztolni azon örömben, melyet a két magyar haza e példás kibékülés felett érez, és ez örömünket biborhajnalsugárzó betűkben és csalogányszagú hangokban ime kifejezni. . . Lám! illy nagyszerűek eredményei a mi engesztelő békítéseinknek! . . .

10 Ezt mi cselekedtük! . . . Mi hoztuk össze engeszteléseink által e két meghasonlott szívet, mi adtuk őket békítéseinkkel egymásnak újra vissza. Azért ne is mondja soha azt a pesti hírlap: hogy *az egész csak egy kis tréfa volt*, oh mert ez nem volt tréfa, nem lehetett tréfa, hanem a legmélyebb a legforróbb *hírlapi szerelem*, azon szerelem, mellynek csókjától kizöldülne *nova semlia* jégkősziklája, miként kizöldül tőle a Nemzeti Ujság . . .

## 2

Egy itteni jóbarátunkat azon véletlen és előreláthatlan

20 baleset érte: hogy egy hitelezője (jól megjegyezendő: *hitelezője*) százötven pengő forint adósságával (megjegyzendő: hogy ő tartozott a hitelezőnek, nem a hitelező neki) *megszökött*. És a mi legnevezetesebb: nagylelkű jó barátunk még csak nem is üldözteti a megszökött hitelezőt, hanem keresz-

25 tyénileg megbocsát szegénynek.

Mult hétfőn Kecskeméten bál volt, a jövedelem a német  
 színház égett zene kara számára volt szánva, minthogy azon-  
 ban a hely, hol e vigalom végbemenendő lesz, a hirdetésyén  
 kitéve nem vala, a közönség egyik része a mágnási casinóba  
 100 tévedt (van ott olyan is) másik a polgáriba, ugyanott  
*táncmesterek* is járnak, mint ezt nyomtatva is olvashatni.  
 E napokban egy illyszerű jelentvény tévedett kezünkbe:  
 Kecskeméten kir. pestvárosi színház (talán a szükség-szín-  
 ház?) első (ne bolondozzon hát!) magyar *magány táncosa*,  
 105 (mi a tatár!) F. L. ur. (Ah! Az a híres F. L? *Soha bizony*)  
*ugyancsak* (ugyancsak?) a helybeli nemzeti első (és utolsó)  
 zenebanda (huh, minő zenebona!) közreműködésével magyar  
 táncokban lesz szerencsés felléphetni. (NB. Az ember sánta).  
 Előforduló (milly kiszámított véletlenség!) táncok és zene-  
 110 művek két szakaszban. Első szakasz: a megelégedett csikós  
 a csárdában, *magyar tánc; lejtve* F. L. ur (tekintetes és  
 nemzeti) által, *második szakasz: Kőr. (a salonban?) lejtve*  
 F. L. úr által, — amazt egy ingben, gatyában, sárga topány-  
 115 ban, ezt zöld átitallában, mellyben még egy *akkora* L. F.  
 elfért volna, mint a mekkora már benne volt, és csizmaszárba  
 húzott fehér nadrágban — E halhatatlan úr így szólítja meg  
 a tisztelt város közönségét. „F ő n e m e s s é g!” stb. — Vala-  
 mint Pesten: (hol?) úgy *hazánk* több előkelő városaiban is  
 művészetemmel (= kaptafa) benső örömömre, köztetszést  
 120 kivivhatni szerencsés valék stb. — tehát kegyes pártfogolá-  
 súnak, nyugottan tekintek eleibe (csak kifütyölték). —  
 Magas kegyőkbe ajánlja magát stb. F. L. úr, *magyar magány*  
 táncos. Ugyan — ugyan tiszteletre méltó Kecskemét városi  
 közönség! hogy löhet illy szömtelen embörnek mögengedni,  
 125 hogy az a nélkül is szögény lábon álló művészet böcsü-  
 letét a nép szömei előtt illy módon rongálja? Ez több mint  
 elég!



A minap egy sváb sógor vezetett (azaz tulajdonkép kísért) egy magyar szökött katonát, kezét lábát megláncolva végig a granátos utcán, — ki is példás önmegtagadással ballagott rossz sorsa felé, angol hidegvérrel tűrve a sűrű injuriát, mellyel kísérője elhalmozá. Ezt okosan tette. De midőn a megyeház elé érnének s a német nagy erővel húzná vonná a megmakacsult katonát be a m. udv. s nem bírna vele, — megfordult erre a hadastyán s vala a németnél nagyszerű furkósbót, azt elvette tőle s úgy végig zsákolta vele kísérőjét, mint a két oldalú dudát, s miután azt eképp rendre igazítá, ismét phlegmatice visszaadá botját s szóla: „mondtam kendnek: hogy a kaszárnnyába kísérjen.”

A Zeitgeist írónak azt a jó tanácsot adjuk: hogyha elménckedni akarnak, két dolgot vásároljanak meg maguknak. 1. Elmésséget. 2. Tárgyi ismeretet. Amaz elsőbbi nélkül teljesen szűkölködnek, ezzel az utóbbival pedig épen nem bírnak. Már hol hallották azt: hogy a *tripartitumnak* kilenc része van? ... Nagyon minorennis még az önök humorisálása uraim. Egy kis iskolába járás még, egy kis tanulgatás.

Hétfőn volt ő fels. V. Ferdinand ap. magyar király születése napja: szokott diszes szertartásokkal ünnepelve. Este a nemzeti színházban adatott Jósika új színműve. „Kordokubász”. Közönségünk drámai volt, azaz ritka.

Sajtó alatt van „Nogel István utazása keleten” melyben is az eddigelő fölötté kevésé ismert keleti szokásokat, népeket, vidékeket s főleg az ősz Byzancot s annak környékét legelőször rajzolja magyar toll híven sajátos modorban, az utazónak tulajdon tapasztalása szerint átszöve ugyanannak több érdekes életeseményeivel. A munkának sajtó alá képesítése, minél érdekesebbé tétele s kiadására Schultz testvérpár vállalkozott. Előfizetési ára a sűrűn nyomott 8—10 ivnyi kötetnek 40 kr. pp.

## 35

## BUDAPESTI NAPLÓ

[1847. ápr. 25.]

## I

Hogy bizonyítsuk, miszerint nézeteinket, sem syn-, sem antipathiák nem szokták kormányozni, figyelmeztetjük az irodalom minden jóakaróit a Szépirodalmi Szemle legközelebb megjelent számaira, s jelesül a bennök foglalt divatlapismertetésekre, mellyeknek noha specificus aesthetikai nézeteiben nem osztozunk s irányukat (melly lehet jó és üdvös, de mellynél a magunkét még jobbnak és üdvösebbnek tartjuk s ennek bizonyítására minden becsületes emberhez illő eszközöket előveendünk) nyílt, de nem gyűlöletes ellentétben állunk, mindazáltal egész méltánylattal elismerjük elvelleinknek e rovatban mutatott pártatlan és higgadt eljárását s nem késünk kimondani azon reményünket, melly szerint hiszszük, hogy egykor sikerülend mostani elleneinket meggyőződésünk üdvbarátivá megnyerhetni. A nyereség a miénk lesz.

(Színházi scenáék). — Ugyan, ha szabad kérnem, nem méltóztatnék ráérni az uraknak felvonás után disputálni ki magukat? — Nem bizony. — Vagy tán még sokkal jobban esnék a discursus odakinn az előcsarnokban? — De mikor idebenn is jól esik. — Még egy indítvány! nem érnék célt, ha egy kissé lassabban méltóztatnék uraságtoknak vitatkozni s egyszerre soha se beszélnének többen háromnál, a színészek a sugót, mi a színészeket, uraságtok pedig egymást értenék meg jobban. — Semmi esetre sem érnék célt. — De ugyan hát hagyjanak önök más jámbor lelket figyelemmel lenni, s hallgassanak el és illetőleg oda. — Mi nem jöttünk ide épülni és figyelni, egyébként a ki hallgatni akar, vele a fülei. — De ez csak szörnyőség! — Épen nem szörnyőség, sőt nagyon természetes, ön huszonöt garasért jár ide, mi hivatalból; ön kénytelen lenézni és lehallgatni három tizesét; mi ránk nézve nincs illy ingere a dolognak. — Ejnye, ha most egy ujságíró foghatnék, hogy elpanaszolnám neki e borzasztó themát. — Soha se fáradjon, én is az vagyok, s holnap én leszek az, ki legjobban debacchál a színházban felvonások alatt discourálók ellen. —  
 35 Mi a tatár? — De biz úgy.

*Nincs többé poéta!!! Nincs többé fogfájás! nincs többé kopasz fej! nincs többé üres zseb! nincs többé csütörtök!* Ki tudná számát mindazon nincsményeknek, mik egykor valának, de miknek a haladó kor titkos nyitját feltalálva, eszméik s lételők emlékét  
 40 a mammuthok és hylosurusok és yguanodonok és mastodonok s más antidiluvianus piócaoroszlánok emléke közé temette, s miknek csak állkapcáit vagy talpaik nyomát bámulja a késő utókor. Még megérjük, hogy azok, kik a gyémántból szenet bírtak csinálni, rájönnek: hogy mint kell szénből gyémántot

- <sup>15</sup> csinálni, s ekkor leszen mondva: „*nincs többé gyémánt!*” mert hisz szentet minden ember talál s azt elébb megsüti, azután megfagyasztja, végre pedig különböző utakon módokon megfehériti s lesz belőle gyémánt. Ime legközelebb egy nagy bölcsességű férfiú fölfedezte a régóta rejtve tartott mesterségét a *vers készítésnek*. Ezentul már nem lesz szükségünk poetákra. Minden ember készíthet *magának* annyi verset, a mennyi házi szükségére elégséges. Nem kell hozzá egyéb, mint irni tudni. Egyébiránt itt van a recipe: végy egy uncia vizet azon forrásból, mellynek neve a tisztelt útasító szerint
- <sup>50</sup> „ewrewcgenius” eresz fel benne vékonyan egy szem eszmét a szemről, de vékonyan ám; zavarj fel egy késhegynyi sohajjal, de jól felzavarj; azután vedd elő a párizzpápai, keress benne négy csepp cadentiát, azután töltsd ki e decoctumot itatós papirosra, hagyj megszáradni a napon vagy a holdvilágon,
- <sup>60</sup> (a mint tudniillik az ewrewcgeniusból meritett víz hazafiúi vagy szerelmi) egyébiránt vigyázz, hogy mind el ne párologjon, ha végre megszáradt, metéld el rövid és hoszszu szeletekre, a cadentiákat ragaszd mindegyiknek a végére, megjegyvezvén, hogy ha minden szeletre nem jut, csak a rövidekre tapaszd,
- <sup>65</sup> így is jó, s ekkor írd reá hogy „vers” s készen lesz a vers, melly körülbelöl így fog hangzani. „Csak egy pillantást adj dicső szemedből, Csak egy *sohaj*tást forró kebleden, A jó napot mind vedd el életemből, Fájdalmaid mind én kiszenvedem, Szemed sugára lelkem szijja fel. A lángsohajban én borulok el.”
- <sup>70</sup> Ennek ez a methodusa. NB. Vigyázz az Istenért, hogy hátul kezd a dolgot, mert ha hátul nem kezded, semmire sem mégy vele. — Ime tehát ki van ragadva a privilegium Apolló kezéből, készen áll mindenki számára a nagyratartott dicsőség — költővé lehetni. Sem ész, sem tudomány, sem ihlettség nem kell hozzá. Közöltük a recipét. A ki nem akarja használni, magára vessen, ha dicső férfi nem lesz.

Egy váci utcai pincében rohítsi savanyuvizet fabricálnak. Akadni fog, ki e mesterséggel szerzett kotyvalékot jobbnak találndja a természetesnél, szokása egy valakinek az ilyen  
 80 gusztust napfényre hozni.

E napokban Petőfinek *Gerando* hírneves francia litterator (ki többek közt Magyarhon és Erdély megismertetését írta) elismerésül öszszes munkáit megküldé.

A Nemzeti Ujság egyik mult számában nyilvánosan  
 85 megköszöni genialis collegánknak a pesti-hirlapi-fővárosi nyilvánosság — kezelőjének az általa számára küldött ajándékot. Utána következő számban pedig anyai csókjával tiszteli meg a collegát, kissé tropusokba van ugyan rejtve a történet, de azért a nemzeti ujsági anyai csók félreismerhetetlen. Oh  
 90 ez érzékeny csókról ráismerünk annak adójára, hijába titkolja, hijába rejti el álnevek alá magát és általa meg nem csókolt fiait, érzékenysége elárulja őt, — a háladatost. —

Sajtó alatt vannak, s juniusi vásárra meg fognak jelenni Degre Alajos novellái. „*Kedély rajzok*” cím alatt I. kötetben.

85 Sajtó alatt vannak s augustusi vásárra meg fognak jelenni „*Vadon virágai*” novellák két kötetben. Irta Jókay Mór. Kiadója leszen: Heckenast G.

Sajtó alól pedig kiszabadult, s Emich Gusztáv által minden hiteles *könyvkereskedésben kapható*: „Schmid Kristóf ifjusági iratai, harmadik egészen újan átdolgozott magyar kiadás, beszélyekkel bővítve, és tíz acélmetszettel díszítve *Sujánszky* Antal szerkesztése alatt I kötet.” E korszerű, s nagy híjánypótló vállalat — előre is hiszszük — nagy keletnek fog örvendeni.

## 36

## BUDAPESTI NAPLÓ

[1847. ápr. 29.]

## I

[Nemzeti Muzzeum). Nevezetes állapot az minálunk: hogy minden intézet, melly Isten jóvoltára s közönség pártfogására van bízva, illy címet visel: „nemzeti”. Azonközben ez intézetek, míg e nevet viselik, düledeznek, feledékenységben vannak, tengenek a hogy tengődhetnek egyesek kegyelméből, vagy pedig letelnek rólunk, a nélkül hogy ember tudná és kérdené: hogy mikép és ki által? Hát existál olyan gazda, kinek mindenre van gondja, a mije nincs, és semmire sincs gondja, a mije van? Ha existál, annak csak magyar nemzet lehet a neve. Mennyit törődünk azzal, a mink volt, vagy azzal a minek lennie kellene; a mink van, arra viseljen gondot a magyarok Istene. Élő példa íme nemzeti muzeumunk. Alig negyvenév óta áll fenn; — a mire az idő alatt gyarapodott, egyesek lelkesültsége, kéregető rábeszélések adományai, nemzet adakozásai teszik legnagyobb számát, még 1808ban csak hat darabból állt az egész nemzeti régiséggyűjtemény, most

már hála Istennek, ha nem valami tulságosan gazdag, de mégis sok részben érdekes archaeologiai gyűjteménnyel bírunk. De még ez nem minden; a mennyire érdekünkben áll ezt szaporítani, tán olly mértékben kellene a már meglevő megtartásáról is gondoskodnunk; — de nem gondoskodunk. — *Ott van a kész roppant épület üres szobáival, benne az egymásra halmozott, rendbeszedetlen mindenféle ségek, gyalumatlan deszkákra kirakva, egymás mögé dugva;* — a fátum őrzi meg, mert hisz mind ez a nemzeté. — Mennyi megbecsülhetlen nemzeti ereklyénk olvadt meg az ötvös műhelyében? minek becsárát megadni senki nem állt elő, s mit a birtokosnak ajándékba adni kedve nem lehetett. — Mennyi kincse jutott az országnak idegen hon gyűjteményei közé? mert nem volt, kinek figyelme azokat a nemzet számára megtartogatta volna.

2

Hír szerint „Kisfaludy” gőzöst a Balatonon nagy kellemtelenség érte. Épen a tó veszélyes zajlásakor indult utnak a gőzös s a fellázadt haboktól félutján féloldalra vettetve a betóduló víz a katlant eloltá, a kapitány a kerék födőzetről leesett, a zavarba hozott gépezet megállt, állt volna a gőzös is öröme de a zivatar a nádasba verte, a hol megfeneklett s még eddig nem sikerült onnét kivontathatni. Az ottani hajósok nem hiszik, hogy éles fenekű hajó a Balaton zajlását kiállhassa.

3

A halpiacon nagy gödröt ásnak, még nem tudni róla: 40 hogy artéziai kút lesz é vagy csillagvizsgáló torony?

4

Hanem az országuton igen szépen virulnak a pocseták legszebben pedig azok, mellyek ugyanott a házak előtti gyalogjárdát képviselik. Eszünkbe jut, miképen egy illy házelőtti

privátmocsár, egyidőben igen hiresen járt; miután tudniillik az illető házi úr minden azon esedezésekre, mellyek hozzá tétettek e miniatur *hanság* kipusztítása végett kőszívü maradt, egy éjjel néhány elménc e kis tavat akkora kecskebékákkal hordotta tele, mint egy egy oláh libuc. Képzelheti, a ki valaha békasymphoniákat hallott, minő concertre ébredett a csökönös házi ur? Mondják egyébiránt, hogy a megtelepített négykézlábhalak tökéletesen otthon érzék magukat ez uj szállásukban. —

5

Azonban már ennek így kell lenni, néhány éjjeli kóborgó kedvéért nem reformálhatja az ember az egész világot. Azért vannak pedig az embernek két lábai, (ide nem értve azokat, a kiknek négy van) hogy estenden tartsa magát otthon. Lám mi azóta: hogy a titkos drámairókról írtunk, a világért sem mernénk gyertyagyújtás után erős fegyveres kíséret nélkül az utcán megjelenni. Halálunk több, mint bizonyos, volna.

Golyómentes páncéling, erős acélsisak, vízhatlan csizmák, mindenik zsebben egyegy hatsövü pisztoly, előttünk is három, utánunk is három drabant, két két puskával és még így is alig van életünk teljes bátorságban. Hallottuk, miképen fejünkre mindazon jutalmak fel vannak téve, miket az addig concurrált művek el nem nyertek. Testünk legalább is kilencszáz részre fog eldaraboltatni, s vérünkkel fog a választvány számára íratni halálos ítélet. Ki fog bennünket megszabadíthatni? Már minap szobánkat szándékoznak felvetetni lőgyapottal. Csak az volt szerencsénk, hogy e gyapot a N. U. vicces és elmés rovatába volt takarva, s ezért nem sült el. Hah! De hátha a *bennünket* kísérő is titkos drámaíró? És hátha saját inasunk is titkos drámaíró: ki tán egy éjjel boszuból nyakunkat, ezt az egyetlen egyet, elmetszi? „Hideg sejtések mászkálnak hátamon.” Oh illy halálveszélynek kitenni ifju életünket! . . . Oh hazám reménydús ifjai! — sorsüldözte rejtekben



- (de dicséretesen) működő drámairók, bocsásatok meg felfedezőtknek? ime adok én tinctek igen jó tanácsot, hogy megkérlejelek: a ti meggyilkolt magzataitok még föltámadhatók, bizonyosan nagyon jók és szépek, s méltók örökéletre.
- <sup>80</sup> Ime ti kilencszázan vagytok (ezt onnan is tudjuk, mert egy hét alatt épen kilencszáz kihívást kelle elfogadnunk). Ez olly szép summa: hogy belőle színészek, irók és közönség bőven kitelnek. Tegyetek úgy. Alakítsatok egy *kölcsön-drámairó-játszó* társulatot, ollyképen: hogy magatokat 18 részre elosztván
- <sup>85</sup> mindennap másik 50 játszva el saját darabjait, a többi 850 pedig nézne és tapsolna; — így esztendő alatt olly virágzásnak indulhatna a magyar drámairóadalom, a millyennek még bodzafa sem örvendett. Mert 10. mindenki legjobban értheti darabját és így legjobban játszhatja el. 20. A kölcsönbiztosító közönség, saját érdeke forogván kérdésben, semmiképen
- <sup>90</sup> el nem maradhat, és így — 30. A sikernek elkerülhetlenül be kell következnie. — Ez nem tréfa, ez komoly mondás s az indítvány minden esetre méltó pártfogásra számít.

### 37

## BUDAPESTI NAPLÓ

[1847. máj. 2.]

### I

- Tegnap irtuk május első napját s untuk magunkat, hogy mulatságnak is sok lett volna. Senki sem képzeli, mennyi élvezet van egy jól elrendezett és végig várt unalomban.
- <sup>5</sup> A budai városmajorig kikocsizni (persze apostoli postán, gyalog) már magában egyike a nem legmegvetendőbb gyönyörűségeknek, látni imitt amott zöldülő mezőt, imitt amott

kékellő eget, tisztos szűcsmester-arcokat, becsületben meg-  
 élemedett sült kappanokat, siralmatos verkliquantetteket (eze-  
 ket még ráadásul nemcsak látni, hanem hallani is lehet), baran-  
 10 golni s félóránként találkozni egy egy ismerős arccal, ki olly  
 kívánatos savanyúsággal kérdezi az embertől a „hogya méltó-  
 zatik lenni?” mintha csupa váltótörvényszéki exhibitiókkal  
 volnának tele zsebei. A levegőben egyegy életunt sármány  
 készit frescoritornelleket az ökörszem dicsőítésére, a vendég-  
 15 szobában egy sereg galileus keresi Halley üstökösét a sörös  
 pohárban s bizonyosan egymás üstökébe fog akadni, ha egy  
 nagy kaputos ember, — valami bárgyu kibékítési szellem,  
 ki t. i. irigyli, ha más becsületes ember verekedik, öszsze nem  
 cgyezteteti a meghasonlottakat. — Na — megérdemli aztán,  
 20 hogy május első napja legyen? Illyen élet, illyen élet! Még  
 megérjük: hogy a fényes nap szemünk közé fog ásitani, mi  
 viszont az ő szemei közé. Ha philologai értekezések nem vol-  
 nának a világon, te volnál oh május elsője napja az élet leg-  
 qualificáltabb unalomessentiája!

## 2

40 Erről jut eszünkbe, hogy minap a nemzeti színházban egy  
 ásitónak egy egész, nem is annyira sült galamb, mint eleven  
 darázs repült le torkán. Kár hogy elnyelte, nem kellene mag-  
 vát szakasztani az illy rögtön büntető Nemesisnek. — Ki látta  
 nemzeti színházban ásitani? Ez több, mint erkölcstelenség. —

## 3

45 *Ki magyarázza ezt meg nekünk? a Honderü mint tudva van*  
 a kerek Magyarházában (és másutt is) jelenleg Konstanti-  
 nápolyba utazott, az Életképek mult szomb. számába utazási  
 levelet küld, igérve, hogy e rovat alatt uti kalandjai további  
 érdekes folyamát is közlendü az Életképek közönségével.

- 35 A levél minden sorai ragyognak a genialis utazó ismert elme-  
csillámitól. Az egész általában kimondhatlanul érdekes és mulat-  
tató, kivált hol azt írja a *genialis* utazó, hogy legközelebb  
*Miaulissal s a görög szabadság harcok több hires hőseivel ebédelt*  
együtt, mi mindenesetre ritkának jutó szerencse. Azon pará-  
nyi körülmény, mellyszerint ez *említett bajnokok már több év*  
40 *óta sirban porladoznak*, természetesen szót sem érdemlő csekély-  
ség maradván. Ez utóbbi hirlapi kibékülésnek lehetlen teljes  
szivünkéből nem örvendünk, sőt inkább egész hitelességgel  
állítjuk, hogy e fölött öröminkek határai nem léteznek.

4

- 45 De már apródonként majd csak megélünk. Rég volt  
mondva: hogy az emberi nem akkor lesz legközelebb tökéle-  
tesüléséhez, midőn rá fog jőni azon titokra, mellyszerint chemiai  
átalakulások által a legegyszerűbb elemeket fordithassa testi  
táplálékára; így például: hogy képes legyen kenyér helyett  
50 azon földet megenni, mellyben a buza termett, alma helyett  
azon fát, mellyen az alma megérett, hus helyett a levegőt,  
hal helyet a vizet, és így tovább. E tökéletesüléshez erősen  
kezdünk közelíteni. E napokban bocsáttatott vizsgálat alá  
a „*megváltóhoz*” címzett gyógyszerárban egy a piacon árult  
55 kenyér, mellynek egy ötödésze valóságos hamu vala. — Hijába,  
az emberi ész leleményessége a legmélyebb természetitkokat  
is fölfedezi, — perse a szenvedő emberiség javára!

5

- Ha valaki Magyarország nyomoruság-statistikáját akarná  
megírni, nagyon meg lenne akadva számítási adatiban a sze-  
gényiség számára nézve. Mert ha *alamizsnaosztás* utján akarná  
60 megtudni a misera plebs öszszeségét, épen csak cubusára jutna  
azon számnak, melly kijőne, ha *munkaosztással* akarná öszsze-

számítani a szűkölködők mennyiségét. Mindenfélől éhenhalásokról emelkedik panaszszó, és mégis olly drága még nem volt dolgozó kéz, mint most! — Pedig nálunk sem tulnépesültség, sem nagyszerű gyárgépezetek nem emésztik fel az emberfölsleg kenyerét.

6

Egyik collegánk azt állította nem rég: hogy naponkint 100 csavargót visznek a pesti városházhoz. Ez esztendőn át 36,500at tenne.

7

Legközelebbi számunk budapesti naplójában — hir után — közlött azon tudósítás, mintha Kisfaludy gőzöst a Balaton hullámai a nádasba verték s ezen hanyatása közben oldalra fordították volna — hiteles jelentés nyomán oda módosították: miszerint a Balaton zajlása rendkívül nagy volt ugyan, de azért Kisfaludy gőzös nem hogy a nádasba nem veretett, sőt inkább szilárd evezéssel megküzdvén a bakhullámokkal teljes bátorságban s minden veszedelem nélkül végzé a legdühösebb orkán közepett is utját, mit azóta is naponként folytat. E crisis csak újabb bizonyítéka annak, miszerint a Balaton heves zajlaskor csak illy módon és hajón járható meg. —

8

Hiteles kutfő után irhatjuk azt is, miszerint a lánchidhoz megkivántató láncczemek első szállítványa ma vagy holnap a pesti dunaparra megérkezik Amsterdam és Bécs nevű hajón a Londonból, hova Londonból tengeri hajón szállítottott. — Így egy láncczem állítólag 4—5 mázsát nyom. Közélg a nemesi egyenes adózás dicső perce.

## BUDAPESTI NAPLÓ

[1847. máj. 13.]

## I

(*Vedd fel nyoszolyádat és járj!*) „Rakd le nyoszolyádat és feküdjél rá!” Bizony ilyen szép szavakkal kínált meg bennünket ez előtt tiz nappal az ur' anygala, kinek neve *Abaddon* s kicsinyben mult, hogy most a más világról nem írjuk a *Buda-pesti naplót*. Tartottunk tőle, hogy bizony csak elküldenek bennünket a Honderűnek előfizetőket gyűjteni a *holdba*. De hála az égnek, ez nem történt velünk! Ismét van szerencsénk fejjele állani az ég felé, mint más Istenemberének és szíhatni az áldott poros levegőt, mint bárkinek, a ki azzal él. . . Ez az egész gyász történet; *egyébiránt* (elismerjük) *mindössze sem bir* annyi fontossággal a tisztelt olvasó közönség előtt, mint Victoria királynő lebetegülése, de ránk nézve, mondhatjuk: hogy *csaknem* olyan fontos és érdekes. Egyébiránt sehogy sem állítjuk, mintha ez idő alatt épen semmit sem tapasztaltunk volna, sőt inkább készen vagyunk ez idő alatt tett gyászos contemplatioink eredményit ezennel a késő utókor számára szépen és sorjában följegyezni, u.m. 1) A hideglelés épen nem tartozik azon multságok közé, mellyek az embert különösen amuhiroznák. 2) Ha az ember beteg akar lenni, ám lássa, hogy női ápolásra találjon. Egyetlen női hang több vigasztalást ad, mint egy egész litánia, mit óbégató férfiak biztatásul összekáromkodnak. Az a megnyugtató gyöngéd kéz a forró homlokra enyhítőbb a pajtásvilág valamennyi tenyereinél, mik csak orvosságot kidönteni s csészét eltörni valók. Tehát a ki beteg akar lenni, házasadjék meg. Nőt szerezzen a ki beteg akar lenni, ha csak akkorát is, mekkora a kalapja alatt elfér (különböben ne félj, ha szereztél, ugy is kalapod alá jut) magányos em-

bernek nem való a betegség. 3) Ha jámbor lélek egészséges korában kénytelen volt ajtaját éjjel nappal zárva tartani, ha azt akarta: hogy szives látogatóji miatt dolgaiban előre haladhasson; bátran kinyithatja, mikor betegen fekszik, nem fogja azt rá nyitni senki. Egy két vállalkozóbb pillant be nagy néha, két napban egyszer hozzá, az is csak orrát üti be, nehogy ha egész fejével belát, rögtön fülön ragadja a typhus, és nyargaljon vele oda, hol többé sem hitelező, sem macaroni nem terem s ha kérdezed őket: miért nem látogattak? azt felelik rá: hogy falun vélték lenni. 4) Ha az ember hét nap egymásután semmit sem eszik, (a mi mindöszsze sem sok) a nyolcadik nap igen éhes fog lenni. 5) Ha az ember tíz nap semmit sem csinál, a tizenegyedik nap ugyancsak vakarhatja fejét a nyakára gyült dolgoknak miatta, miként vakarhatnók mi is magunkét, ha még egy harmadik kezünk volna, melly e műtételre ráérne. Im ilyen sok szép tapasztaláshoz juthat az ember tíz napi typhosus gyakorlat alatt s mind ezt saját költségén és tulajdon bőrére, uti figura docet . . .

2

Alig emeljük ki azonban fejünket a halál árnyékaiból, még alig szoktattuk lábainkat a megállhatáshoz, már is ellenünk dorong-salvéjí üdvözölnek bennünket. Derék urak ezek! Alig vették észre, hogy a veszélyes betegség kötve tartja kezeinket, hogy magunkat védeni nem vagyunk képesek, bezzeg iparkodtak fölnék kerülni. *Pesti hírlapi collegánk*, és a *Pesther Zeitung*, és a *Nemzeti* és a *Honderü*, mind seregestül reánk támadtak, mint jöttek cáfolatok és gunyvágások és csipések és harapások minden oldalról. Szép *loyalitas* ez; de mi nem szoktunk *pardont* kérni soha, s hála a Teremtőnek! hamarább erőhez jutottunk, mind azt megtámadóink remélték s ezennel van szerencsénk szavaikra felelni. Hogy *Kisfaludy* gúzós a nád közé nem veretett, azt hosszasan cáfolgatni fölösleges dolog a tisztelt collegáknak, miután mi magunk voltunk

60 legelsők, kik e magány-tudósításból kelt hirt hiteles tudósítás vétele után módosítani siettünk. A Pesther Z. azt mondja: hogy a *Salvator* gyógyszerárban mit sem tudnak ama hamu-alkatrészü kenyér vizsgálatáról, szép tőle! mikor mi a „gondviseléshez” címzett gyógyszerhárról beszélünk, ő a „*Salvator*”  
65 gyógyszerhárral akar bennünket capacitálni, nem csuda, mert más malomban öröl. P. . . hirlapi colegánk meglehetősen tudta, hogy egy hét óta a naplót nem mi írjuk, s mégis nekünk kerekedik Ách Zsigmond ur miatt, mintha nem is sejténé, hogy ez mind a mi bőrünkre megy. Legvégül még az *ökörsem*  
70 is kitölti rajtunk boszuját (*bis videor mori*) citál egész cikkeket naplónkból gunyészrevételekkel. A szerkesztőség ugyan alá teszi jegyzetben: hogy e cikkeket *nem mi* írtuk, de azért az ökörszem még is minket insultál. Tudtára kell adnom minden esetre a H. tisztelt szerkesztőségének, mikép V. G. ur e naplót  
75 nem mint *helyettesünk*, hanem mint irántunk személyes sziveséggel viseltetett jobb ismerőnk írta, mig mi neki köszönettel tartozunk, addig ő nekünk felelősséggel nem tartozik s miután a tisztelt szerkesztő e privát állapotot jól ismérte, tőle olly szép lovagiassági jellemvonás ennek megtámadónk ellenébeni  
80 fölfedezése, a milly lovagiatlan orjellem megtámadónknak ez oldalrólí insultatiója, ki egyébiránt e tettevel is csak *kiegészíti characterét*. — Egyébiránt helyettünk működött barátunk néhány kitételeit az igazság érdekében módosítani kénytelenítettünk. Igy nevezetesen a kérdéses *páholyi zajgókat* nem utasítjuk sem  
85 Rákosra, sem máshova, hanem szépen kérjük: hogy a közönség és saját maguk iránti tiszteletből viseljék magukat illedelmesen. — *Idali kisaszszony* fogai ellen semmi kifogásunk. Szépek. — Ách Zsigmond ur irányában V. G. barátunk nem tudta magát tájékozni. Nagy baja neki, hogy *nem tud vic*  
90 *nélkül szólani*. Ez a tárgy igen komoly. Ách urat ajánlani kellett volna az illetők figyelmébe, mire egyébiránt már most szükség nincsen, miután a tisztelt ur kecskeméti oktatói hivatalra érdemesítettett. Még néhány vicét említi az ökörszem

V. G. barátunknak, mik rá nézve tökéletesen *uj kapu*, hadd bámulja őket, ha kedve tartja.

3

Egyébiránt a „*keleti levelet*” az *Életkép mystificationának* nyilatkoztatja, mit közönségünkkel tudatni mi is kötelességünknek ismerjük.

4

A napokban egy fiatal jogász magát borzasztóan meggyilkolta. Beteg volt. A járvány hagymáz gyötrötte s midőn egy izben paroxysmusát érzé közelgeni, lázrohamában kést ragadt s vele gyomrát és torkát felhasogatva, két óra mulva meghalt.

5

Tegnapelőtt pedig egy vándor szláv atyánkfia fult a vízbe tömérdek népcsoport szeme láttára. A boldogtalannak igen sietős dolgai lehettek Budán, mert midőn reggeli hídfelvezéssel át akarna rohanni Budára, a már helyére ért hídszakasz félölnyi nyiladékat merész salto mortáléval volt átszőkendő; — azonban a szűkre foltozott salavári tönkre tette az evolútiót s a szerencsétlen ugrász a vízbe esett, melly is őt rögtön elsodorta.

6

Pusztul városunk, a falusi levegő mindenkit elcsal falaink közül. A ki itt marad, annak vagy igen sok dolga, vagy igen sok adóssága van, mellyek őt nem eresztik. Még a jövő havi válnár majd őnt egy kis élénkséget utcáinkba, azontul pedig hasonlítani fognak azok akármellyik török város utcáihoz, hol az emberek olyan okosak: hogy az aszszonyokat kalitkába zárják, a férfiak szájára pedig lakatot tesznek.



120 Mult héten utazott el *Kuthy* Lajos szülési látogatására, egyszersmind regényét befejezendő. Még e héten elhagy bennünket *Petőfi* is. *Tompa* már tegnap elment.

Az *Életképek* jövő félévben még fényesebb alakban s erősebb tartalommal *leendnek folytatva*, mint e mostaniban. Ennyit előleg.

125 Deák Ferenc is Pestre rándult.

## 39

## BUDAPESTI NAPLÓ

[1847. máj. 16.]

## I

Ha írva nem volna, talán majd el sem hinné az ember, milly enormis meleg kezd lenni fővárosunkban. Hej! ha mind az, a mit az ember télen át elvetett, most a természet törvényei szerint szépen kikelne! Például az a sok pénzmag, mit farsan-  
 5 gon át elvetettünk. Ki is kel biz az, csakhogy csunya virág iesz az elvetett pénzmagból, melly nem annak gyümölcsöz, a ki elültette. Műnyelven az illy virágokat váltóknak nevezik. Hej azért kezd Pesten olyan meleg lenni, s hej azért a sűrű arszlánvándorlások. Már ez bevett szokás. Télen glacé keztyü,  
 10 fash nyalka gavallér, — mindennap dáridó, bál, tivornya,

színház, — délben cliquot, fleur de Boussi, persa dohány és havannah-szivar, — nyáron falusi lég, más szóval vad furkó, aluttej és korpacibercfagylalt; birkanyáj társaság és fris víz, vagy kerti bor. Így nyeri az ember vissza télen át elvesztett erejét e szép nyári napokban, őszre következvén ismét új fényben és zajban megjelenendő.

## 2

Azonban mindaddig nem kell hinni a meleg idő csalárd mosolyának, míg az én többször tisztelt két pan dnuş spbilis fiscalisomról a téli kaput le nem kérezkedik; héjh nagy az ő előre látó ovakodásuknak bölcsessége! Míg ők a bekecsnek válét nem mondanak, mindaddig a dértől nagyon lehet félni. Tudják ők ezt csiziobul, de Orbán napja sem mult még el.

## 3

Pedig már fagylaltot is csinálnak, — van olyan ember, a ki meg is eszi. Hogyne, mikor olyan is akad, ki az Irodalmi Szemlét elolvassa. Azt mondják hideglelés ellen használ, (nem a fagylalt, hanem a Szemle). Természetesen. Chinapor, vagy chinai elvek: a hatás egyre megy. Mi részünkről ettől gyógyultunk meg, miért is nyilvános köszönetet szavazunk készítőinek, mervén egyszersmind mindenkinek recommendálni, mint panaceát. Hanem sokat nem kell belőle bevenni, mert szorulást okoz. A ki egyébiránt bensőleg nem meri használni, talpára kötheti, úgy is jó. Nem szí hólyagot.

## 4

De hogy a fagylaltra visszatérjünk, nem állhatjuk meg említés nélkül: hogy egy szegletkávéházban (mellyikben a sok közül?) szinte árulnak fagylaltat. Épen olyan ízű, mint a legfrissebb fokhagyma. Csak sokra viszi az emberi találékonytság a gourmanderiát!

S most hogy ismét a kávéházra téjünk vissza, lehetetlen föl nem dicsérnünk mindazon kávéháztulajdonost, kik etablissem-  
 40 mentjaik elejét körültrajkák virágkádakkal és asztalokkal és zöld padokkal, hogy az azonjáróknak legyen miben gyönyörködniök, midőn ezek által a járdáról a porlepte kocsiútra szorulnak. Hanem arról persze senki sem tehet, hogy a künn ülőknek olly hoszszuk lábaik, miképen az általuk elbarricadirozott  
 45 járdán csak élet- és nyakveszéllyel lehet defilirozni. Erről bizony senki sem tehet, de nem is tesz.

Csinosul színházunk külseje is, kezd árnyékosodni (nem értjük itt a kora halált szenvedett dramák és népszinművek árnyékait, hanem a lombosuló jegenyefákéit). Csekélység az  
 50 egész: de tán nem ártana e jegenyék helyett vadgesztenyéket ültetni. Szebb volna és célszerűbb. Azokon a csunya magas jegenyéken még majd varjufészek is talál idővel lenni, pedig a Honderü szerkesztősége szörnyen fél a varjuktól, Isten tudja miért? Kár volna szegényt illyesmi által elijeszteni.

55 Ama hír, miszerint Metternich gőzös a Vaskapunál minden rajta levőkkel egyetemben elsüllyedt volna, nem igaz, csupán egy másik gőzössel volt némi öszszekoccanása, ebből kerekedett az egész szomorú történet. Hála Istennek, hogy nem mi mondtuk először.

60 Vahot Imre barátunk azt indítványozza: hogy a színházi belépti díjak aként osztályoztassanak, hogy a dramai díj keve-

sebb legyen, mint az operai; okait elmondja: miért? mind szépek, mind helyesek, de nem létesíthető a dolog, és pedig a *bérlő közönségre* nem létesíthető. Másként lesz ha külön színházunk fog lenni operára és külön dramára, mindaddig, míg e kettő egy födél alatt tanyáz, e különben jóakarattal teljes indítvány *impracticabilis* marad. Dramai közönség különben is, (kiváltképen nyáron) kevés szokott lenni. Szaporodását bízuk az időre. Csak dramairónk ne volna olly irtózatosképen sok.

## 9

70 Mult héten Baracskán nagyszerű jótékony célu táncvigalom történt, utána következett nap Kandó első alispán urnál kedélyes majalis alakban folytatattván; több pesti ismerősünk emlékszik nagy dicsekvéssel a vidám mulatságra, mellynek mi csak vitéz híret halljuk, levén azon időben, a mi tetemeinknek szomorú pihenése.

## 10

Ma, azaz vasárnap vidám multság lesz Visegrád romjai között, külön gőzös viendi az oda kívánczozókat s még ez nap este vissza is hozza őket, a magas emlékektől lelkesülteket. Különben a nem lelkesülteket is visszahozza. — Valaki azzal 80 ijesztgetett bennünket: hogy ez omladékokat szét akarják hányatni. Félre szentségtörők! Hova lesz a magyar dicsőség, ha még a várdüledékeket is elpusztítjátok?

## 11

E napokban az Ellenzéki körnek némelly fölösleges butorai fognak árvereztetni. Előre is mondhatjuk: hogy iszonyu 80 olcsó lesz minden, s biztatunk mindenkit *számos* megjelenésre.

## 12

Ismét vigalom! Ismét zöld vigalom! Ismét palotai zöld vigalom. Oda az ujdonságirónak menni kell. Ott volt a félváros, boldog, boldogtalan, — apró és öreg, — szerelmes és

világgyűlölő, — philister és haute volée, — varga, ügyész, főkö-  
<sup>90</sup> tővarró, — színész, borbély, esztergályos, — költő, puskás,  
mézesbábos, hivatalnok, járdagyuró, minden rendű s rangu  
scytha, oxfordi és bomfordi, ott szedte valamennyi a gyöngy-  
virágot és a vajas retket, s ennyi ezerféle ember között nem  
<sup>95</sup> akadt egy, de csak egyetlen egy sem, ki említésre méltó scanda-  
lumot bírt volna elkövetni; — azért menjen aztán az ember  
ilyen helyekre! Alávaló zöld vigalom.

13

Tegnap adatott Szigligeti Eduard legujabb dramája:  
„Mátyás fia” Legközelebb hosszsan fogunk róla beszélni.

14

Már minálunk ismét verbuválnak. Fogják az írókat, egy-  
<sup>100</sup> felől a Divatlap, másfelől az Életképek, soha sem volt még  
illy kelete egyfejű embernek. A Honderű azt tartja, hogy  
ő beéri a mostaniakkal; van neki öt rendbeli tisztelendő ura  
(Sujánszky, Tárkányi, Hiador, Benőfi és Jodok, mind az öt  
tisztelendő káplán ur) és egy veszedelmes *tyukszeme*, neki ez  
<sup>105</sup> elég, olvasóinak pedig sok is. Tehát lesz jövő félévben ismét  
versenyzés és táborozás.

15

Megjelent Kemény Zsigmond „Gyulai Pál” című regé-  
nyének két első kötete. Széles olvasottság, ritka hűséggel jel-  
lemző korfestés s elevenen rajzoló phantasia teszik örök becsüvé  
<sup>110</sup> e művet. Olvasó közönségünk egészen új oldaláról fogja  
megismerni e regényben a regényirodalmat. Legközelebbi  
Társalkodónk bővebben szóland felőle.

- Szalay László „Publicistikai dolgozatának” 2dik kötete is megjelent, tartalmazva a pesti hirlapban közlött főcikkeket.
- 118 Ajánljuk mint korszerű olvasványt. Nyomatá Heckenast.

## BUDAPESTI NAPLÓ

[1847. máj. 20.]

## I

- Minden kedvező időjárásaink mellett is tele van minden száj panaszszal a gabonaárak szünteleni emelkedése ellen. Mint hírlík gabonaüzérek a megszorult földművesektől már az új termést is kezdik bevásárlani, természetesen szertelen olcsó árért. Tán módjában állana az illető hatóságoknak az illy-szerű népnymorító speculatiókat erélyesen megakadályozni s ez által a fenyegetve közlő véginségnek ideje korán elejét venni?

## 2

- Gróf Széchenyi ő méltósága, (hír szerint) a sétányon épült palotáját eladta, s helyette a mostani harmincadhivatali épületet vette meg, annak helyén diszes két piacra s két utcára néző uri lakot szándékozván építtetni.

## 3

- Mult szombaton adatott Szigligeti legujabb drámája: „Mátyás fia.” A legkellemesebb zavarban vagyunk, midőn e tárgyról szándékozunk írni, nem tudván hogy a költőn

kezdjük é a magasztalást, vagy színészinken, vagy közönségünkön? Nehány hónap alatt nagyok voltak panaszink a dramairók, színészek és közönség ellen, de kétszer nagyobb örömünk a felett: hogy e panaszinkat alkalmunk van visszahúzni. Az előadott mű nemcsak Szigligeti őszszes műveinek, de a magyar dramairodalomnak is diadémja. Méltó és egyedüli társa az örök becsü Bánk bánnak. Tele megragadó költői szépséggel, mindenben gazdag, mi egy művet ragyogóvá tehet. Hiven talált korfestés, való és ép jellemrajzolás, jóban, rosszban tökéletes magyar sajátságok, humorában és fájdalomiban benső átmelegült lelkesültség, s az egésznek művészien keresztülvitt hatásos szerkezete legédesebb meglepetést szereztek számunkra, melly nemcsak színügyeink szomorú multját feledteté el velünk, de jövője iránti reményinket is ujja birta szülni. Hiszszük és kimerjük mondani: hogy e mű volt forduló — (és pedig jóra forduló) pontja színi ügyeink legcriticusabb állapotának. Benne a szerző mint *költő*, mint *hazafi* és mint *ember* remekelt. A hon- és népboldogítás eszméi milly kevés vonással, s mégis milly elevenen, milly hatással vannak az egészen előmlesztve!

35 Az ember érzi a mondottak igazságát s elfelejti: hogy criticálni jött ide s örömmel veszi észre: hogy még nem halt ki kebléből a szív, csak tudni kell beszélni vele. Színészink kivétel nélkül jól és kedvvel játszottak; csupán Egressy (a cím szerepvivő) szereplése nem volt játék, hanem a legáthatóbb érzelemvalóság, minőt nem tanulvány, hanem tisztán és mélyen-érző költői lélek adhat a művésznek. Jól talált jellemek még az őszinte tisztalelkű Ujlaky (Szentpétery) az előreszámító elzárt szívű Szapolyay (Szigety) a fondor Dóczy Orbán (Fáncsy) Dobse László (Szilágyi) s János herceg anyja (Laborfalvy).

45 A darab kissé hosszú, de a közönség mind végeig örömet hallgatta. Szerző több ízben előtapsoltatott. — Ez volt legfényesebb demonstratiója annak: hogy bármennyi esetlen és esendő dialogokba szedett elmeabortus bukják is le egymásután színpadunk deszkáiról, a drámaügy nem bukott meg

<sup>50</sup> velök. Egyetlen jó sikerű darab képes annak teljes hitelét ismét helyreállítani. Uti exemplum docet. NB. a darab semmi előleges kihíresztelésben nem részesült.

4

Egy modern fiatal aként tréfáltak meg: hogy opernguckeréből kiszedték a kiegészítő üvegek párját, csak a külső  
<sup>55</sup> convex üvegeket hagyva meg benne. Képzhetni a gyönyörű meglepetést, midőn az illetéknép decomponált csövekkel a színpadra nézett, mint látott azokon keresztül minden tárgyat lábbal felfelé forgatva, a sűgőlyukat a padlás tetején, a játszó  
<sup>60</sup> személyzetet fejfelé alá felé, és az orchestrumot fenn a mennyeországba, lenn a parterren pedig galleriát, függönyöket és csillárokat. — Így jár az, a kinek nem elég saját két szeme.

5

Egy háznál sok juratus lakott. A sok juratus rendszeren igen későre kiszokott maradni éjjelenként s ilyenkor hajnalig nem  
vala nyugta az illető házmesternek, ki győzte az ajtót nyitogatni,  
<sup>65</sup> azt is pedig aufschreibenre. Folyt ez így egyideig, míg nem a házmester unni kezdé a dicsőséget s mit talált fel lelki nyugalmanak biztosítására? A kérdéses csengetyűből szépen kivette a nyelvet. Künn aztán éjfélből hajnalig húzták a zsineret a be-  
kiváncozók, egyik nagyobbat rántott rajta, mint a másik s ál-  
<sup>70</sup> dotta a fülét annak az alvónak, a ki két órai csengetyűszóra még csak meg sem indul; az pedig nyugodott boldogul az urban s ha kérdőre fogták, azzal menté magát: hogy igen mély álmai szoktak lenni.

6

Eredeti ur az a G. ur! Ő adta ki egy időben Petőfi „Helység kalapácsát.” Akkoriban valamivel többet fizethetett neki  
<sup>75</sup> érte tíz bankó forintnál. — Midőn E. Petőfi összes műveit



kiadta, oda akarta sorozni a „helység kalapácsát” is, mi ellen G. minden tőle kitelhető módon protestálni kezdte s így e mű Petőfi egyezésével munkái közül minden időkre kihagyatott. — Most, hogy Petőfi összes művei olly jó keletnek örvendenek, kapja G. illy hirdetést közöl lapok utján: *Pótlék Petőfi összes műveihez „A helység kalapácsa”*. — Ez a közönség irányában tréfának megjárja, hanem az író ellenében mindenesetre megrovandó. — *Nem pótlék* ez Petőfi költeményeihez, hanem szánzándékosan kihagyott műve a költőnek, mellyet önmaga kitagadott és félrevetett. Joga van G. uramnak könyveit bármi úton és módon árulni, ezt nem tagadjuk, de ámitásokkal decreditirozni hiteles író nevét nem áll szabadságában. Más országban, hol az írói jogok sanctionálva vagynak, az ilyen mystificatio büntetést vonna maga után, itt érje be azzal, hogy nyilvánosan megrojúk érte. —

7

Mult héten a színháztéren állomásozó bérkocsisok között véres verekedés történt, egynek betörték az órrát, másiknak pedig levették az arcképét — körömmel. Az egész ütközet indító oka, mint később megtudtuk, egyenesen a Honderű volt. A tény e következő: a Xdik számú bérkocsis elment magának szalámit vásárlani, a szalámit természetesen papirosba takarva meghozta és elköltötte, vevé annak takaróját, a papirost, s kezdte unalmában olvasni róla; s im egyszer meglepetve kiált föl, öklével ráütve a lapra: „donnerwetter! E vicc az enyim! Ezt tőlem lopták”. E szóra odamegy a XX. számú collegája, a Xik számú ennek is elmondja a fölfedezést, mire a XX. számú még nagyobb kiált, mondván „Sőt nem a tied e vicc, mert ezt még az édes körösztapám, mikor révész volt, csinálta, tehát valóban az enyém!” Eként egyik szó a másikat adta, mindenik hadazott, mindenik magáénak állította az ökörszemi elméncséget, végre ostornyélre került a dolog s a két

lógazgató egymást kölcsönösen emberül elpáholta. Most hűsön van mind a kettő. Egyébiránt adhuc sub iudice lis est, vajjon a harc merituma, a kérdéses páris almája, az ökörszemi vic mellyiket illeti eredetiképen.

8

Trattner-Károlyi nyomdájában csinos kiállítással megjelent: *Ősiség* Gosztonyi Miklóstól. E politikai röpirat azon országgyűlés küszöbén, mellyen az alkotmányos reformkérdések közt az ősiség is, mint egyik főtárgy — előkerülend, minden honpolgárnak illő figyelmét, s részvétét igényli. A munka Trattner-Károlyi tulajdona. Ára boritékba kötve 40 kr pp.

9

Heckenást Gusztáv könyvkereskedésében megjelent, s általa minden könyvárusnál megszerezhető: „Legujabb és legteljesebb *német magyar zsebszótár*” legujabb helyesírás szerint, s az ujonan alakított vagy felélesztett szókkal bővítve, öszszeirta alsóviszti *Fogarasi János* III. füzet Q—Z. E füzetben ezen zsebszótár első, vagy német-magyar része béfejeztetett. Ára a három füzetnek *csak* 2 forint pp.

10

Ugyanott megjelent nemzeti szinpadunkon is közkedveséggel adatott *Brutus* és *Lucretia* dráma 4 felvonásban írta Hugo Károly. Ára 1 for. 40 kr. pp. Derék magyar vállalkozónk az olvasó közönség részéről telhető pártoltatást érdemel.

## BUDAPESTI NAPLÓ

[1847. máj. 23.]

## I

Üdv és szerencse a Szépirodalmi Szemle szerkesztőségének! Köszönjük alássan: hogy méltóztatott bennünket a tisztelt Sz. Sz. szerkesztőségének észrevenni, kiváltképen pedig: hogy olyankor méltóztatott bennünket észrevenni, midőn a Sz. Szemle-t dicsértük, nem méltóztatott pedig észrevenni, mikor nem dicsértük. Egyébiránt utóbbi elismerésünk korántsem visszavonása elébbi megrovásinknak. Ez csak modor minálunk. Dicsérni elleneinkben is, a mi ugy érdemli, megróni barátinkban is, a mi arra szolgált, de azért maradunk ellenek és barátok. Barátinkkal

5  
 10  
 15  
 20  
 25

négyeszmeközt barátok, elleneinkkel szemben ellenek. — S ezen kár megütközni. Így például ismét van, mit nem tudunk helyeselni: egy helyen a Szemle a legkomolyabb képpel illy elméncséget vág bizonyos íróra: „rá nézve bármilly korán jőne is a dicsőség, mégis későn jőne, oly régóta ír”. Ez vagy áll, vagy sem, de komoly bíráló tolla alá nem illik. Azután mirevaló az izetlenségeknek irói neveket adni? így például: „ez oly izetlen, mintha B. Zacharias írta volna” több van ezzel mondva, mintha egyszerűen így volna kitéve: „ez izetlen?” A mi azon felhívást illeti: hogy irodalmi elveinket tágan fejtsük ki: röviden azt mondjuk rá: hogy ezt nem teszszük. Illy száraz elméletekre a Sz. Szemlén kívül nem levén tér. Ismerhetik egyébiránt, a kik akarják, nézeteinket, ha azokat izről izre elő nem adjuk is, oly jól megérthetvén azokat minden theorizálás nélkül, mint a millyen jól nem érthetik a Sz. Szemle elveit és nézeteit minden értekezések dacára és ellenére. Ezt tehát nem teszszük. — Egyébiránt tiszteliük az otthonmaradtakat.

Kezd rájárni a rúd az uzsorásokra is. Egy gazdag földesur  
 onnét a Bánságból mintegy 40,000 pftot szándékozott fölvenni  
 30 jószágai rendbeszedése végett s e miatt kénytelen volt pénz-  
 kupecekhez folyamodni, minthogy takarékpénztárból nemesi  
 birtokra a pénzfölvétel sok galibával jár; — nagy dicsőségére  
 az áldott ősiségnek. — Fogott is egy nyúzó, ki ajánlá neki  
 a kívánt és kellőkép biztosított öszveget 20 pct. kamatra.  
 35 A fentisztelt ur sokallá a nagylelkü ajánlatot s szerényen vissza-  
 utasítá, és megköszönte. Nehány nap mulva azonban még sür-  
 getősebb kezdé rá nézve lenni a pénzhezjuthatás, s késznek  
 találta magát a 20 pct. megajánlására. Hivatja az uzsorást. Ez  
 látva a földesur szorult állapotját, most már keresztyéni sze-  
 40 retetből 50 pctet kér. Nem szólt erre semmit a tisztelt ur, hanem  
 magukra zárta az ajtót, előhúzza a *karikás ostort* s azzal úgy  
 végigzszakolta, mint a kétfenekü dobot. S miután a törvényes  
 ötven váltó procentet leverte rajta, kiadta néki aláírásával ellá-  
 tott hiteles bizonyítványát a felől, hogy őt hol és miért páholta  
 45 el? Képzelmelni, mint örül most ezen uzsorás, hogy illy könnyü  
 szerével ötven forinthez jutott. Ennyit fizet t.i. a ki nemnemest  
 meggyomroz.

Tanácsoljuk mindenkinek: hogy a Zöldkert utcán őriz-  
 kedjék járni. Megmondjuk: hogy miért? Egyike a mi több-  
 50 ször tisztelt pan spbilis ac prllis dnus fiscalisainknak, nemrég-  
 ben végrendeletet irni hivatott egy tisztelt urasághoz, de a  
 boldogtalan a Zöldkertutcán végig menvén úgy megfelejtette  
 magát, hogy egészen más valakihez ment, kinek eszeágában  
 sem volt a végrendelezés s csak a kecskeméti utcán ismét jutott  
 55 eszébe: hogy hova hitták. Óh az a Zöldkert utca, az a Zöld-  
 kert utca.

T. Bajza József ur a teljes hatáskörű színházi aligazgatóságot elfogadta, a jövő october 1től tetteg is hivatalába lépénd.

A Dunaparton egy házat építenek. A szétszórt kövekkel és faneműekkel úgy el van fogva az út, hogy szekérrel alig lehet köztök elhaladni. A háztulajdonos választó polgár. Tegnapelőtt egy szegény paraszt ment azon terhes szekérével. — Kilenc ácslegény épen olly ügyesen birt azon időben egy gerendát keresztbe állítani, hogy mód épen nem volt a tovább mehetésre. A szegény pór süveg levéve könyörgö nekik, hogy sziveskedjenek gerendájukat odább emelni, neki sietős utja van. A pallér egész emberszeretettel azt válaszolá neki: hogy takarodjék pokolfélegyházába s ne locsogjon. NB. A háztulajdonos választópolgár. A paraszt még szebben könyörgött s még leebb vette süvegét. De már ez több volt mint sok. „Verjétek el innét” ordítá a pallér méltó haragában. Nagy hirtelen volt ki szót fogadjon, egy természetes ács legény felkapott egy karvastag dorongot s vele az alkalmatlankodó parasztnak először a jobb karját ütö le, azután a fejéhez vágott s balkezén, mellyel ez a csapást feltartotta, négy újját szétzúzta. A szegény megvert pór még csak szólni sem birt az elutasításra, hanem ájuldozva támolygott szekéréhez, míg néhány szemtanuja e vad merénynek, rögtön rendőrt hozott s a verékedő pimaszt beakará vitetni a városházához. Előjött erre a háztulajdonos (ki zárjelben mondván, választópolgár) s lőn öszszeteremtettézése a rendőrnek s valamennyi a más ügyébe avatkozó kotnyeles fogadatlan prókátornak, kik még utóljára szinte megköszönék: hogy őket is meg nem rudaltatá a háztulajdonos, ki melleleg mondvá: választópolgár. Tanácsolták ekkor a szegény embernek, menjen panaszt tenni az illető hatósághoz. Hm! — Szegény ember — választópolgár—küszöbén álló restauratio. Nem igen kedvező áspiktusok.

Az ökörszem kételkedik benne, miszerint mi hét napig eltudtunk lenni a nélkül, hogy valamit *ennénk*. Hinni, vagy fogadni. Ha mi a próbát kiálljuk, akkor ön ökörszem legyen kénytelen letenni a tollat „egy betűt sem írni többé, ha nem álljuk ki, ránk nézve álljon e büntetés. Gilt s? Persze itt csak nem evésről van szó. A nem ivás nem értetik oda.”

Ugyan szeretnénk tudni, ki tartja azt a medvének született fekete szelindeket a Horváthházban? Szinte nem bátorságos miatta a hatvani utcán fegyvertelenül járni. Már ha a kritikuskat szabadon hagyjuk is szétjárni a városban, legalább az ily nagyszerű komondorokat ne engedjük szájkosarak nélkül publice megjelenni. Hisz ez országos scandalum.

A napokban egy iparlovag egy hölgyet meglőtt. Hibás véleménye a hirdető lapoknak, mintha ezt szerelemfélteésből tette volna. Sőt inkább pénzügyi viszonyok kényszeríték a desperált tetre.

Készültek erősen Vahot Imre darabjához (Vén Csapodár). Egy egész gőzhajó fog benne előjöni, mellyen és mellyben a darab játszatik. Ott lesz a Duna is, mi pedig majd a partról nézzük.

Még a vasut sem kész, már is kezdünk közeledni Debrecenhez. Mint tudva van, ott a szinh. egyik karzatvégről a másikig

110 fenhangon conversálnak. Még megérjük, hogy ez élvezetben mi is részesülünk, s ide stova opernguckerek helyett beszélő tubusokat fogunk magunkkal a színházba hordani.

11

116 A minap a Dijoni őrütek házában ugyan szép kevesen voltak. Valami gazfickó eltalálta híresztelni: hogy a ki odavaló, azt ott fogják. Holott pedig még Z. ur is el merte hozni magát!

12

Egy valaki azt a felfödözést tette: hogy miután a só igen drága, legjobb az embernek cukorral fűszerezni ételeit, mint-hogy a cukor meg igen olcsó.

13

120 A váltóüggyvédek panaszkodnak: hogy a kereset alább száll. Segitse őket Isten még odább is.

14

Néhány év előtt a nagy téren Mátyás szobrát szándékozáink felállítani. Most ugyanott igen szépen épül a Noththeater.

42

## BUDAPESTI NAPLÓ

[1847. máj. 27.]

I

Mult számunkban nagy örömmel hirdettük a német Interimtheater (miért nem Interittheater?) gyors épülését azon téren, melly egykor Mátyás emlékével díszeskedendett. A milly

nagy volt akkori örömünk, olly óriási mostani megszorulásunk, midőn a közönséget azon balesetről értesíteni kényszerülünk, miszerint a napokban, t. i. éjjel egy zivatarral támadt eső az Interimtheater alapját kimosván az eddig épült alkotvány nagyobb része összedült. Hah, hát még az elemek is összcsekküdtek ezen elem ellen? Oh sors, oh elemek! A részvét  
8  
10  
15  
könyei áztatják e papírt, mellyre mostan irunk. Sajnáljuk: hogy a betűszedő nem szedheti ki azokat, s a kétségbeesés furiája marcangolja érzékeny pirtól dagadó keblünk magasztos mezejét azon gondolatnál: hogy e baleset miatt a többször tisztelt Interimtheater vágyva vágyott és megígérve megígért megnyilatkozása nemcsak juniusról elmaradand, deha elkészül is, ki tudja, vajjon midőn legtömvébb leend, nem zudul é neki valami zápor-eső s elhordja, mintha ott sem lett volna??? Oh e kétségek megzavarják legédesebb álmainkat.

2

Az ünnepek alatt nagy volt mindenfelé a vígság. Mikor  
100 azt mondjuk: hogy mindenfelé: az annyit tesz: hogy imitt amott, s mikor azt mondjuk: hogy nagy volt, az alatt azt értjük: hogy épen kétakkora volt, mintha félakkora lett volna. Hétfőn este alig lehetett Pestnek utcáin emberi alakot látni, hagyján még igazi embert. A zugligetben búcsu volt, Palotán  
105 tűzijáték, — az ez alkalommal meggyilkolt ártatlan csibék, ellopott zsebkendők és bevert fejbúbok authentice rendbeszedett lajstromát majd fogja hivatalosan közleni a P. Zeitung, mint szinte azon esetet is, hogy két vaggon egy közbeszorult  
110 conducteur-t egy nyomással agyonprézsel, mindezek ugyanott hivatalosan közöltetni fognak. — A nemzeti színházban ugyanekkor a „szökött katoná” adatott, színészek és közönség részéről egyiránt szökve.



35 Mult számunkban hirdettük, miszerint t. Bajza József ur elvállalta a színházi aligazgatóságot. E hírhez igen hiteles úton jutottunk, miután azonban még hitelesebb kútfőből legközelebb olyasmit kelle megértenünk, mikép e tény mind-  
40 cddig meg nem történt, erről a közönséget s utánunk indult híresztársinkat értesíteni kötelességünknek tartjuk.

40 És megértük: hogy majus derekán hideg vízben füröd-  
hetünk. Azaz: hogy hideg vízben decemberben is fürödhetünk  
volna, hanem azt értük meg: hogy hideg vízben fürödni ked-  
vünk is van. Egyébiránt nagy kényelem, hogy mikor az ember  
szépen megfürödve és megtisztulva a parton végig megy, az  
45 akár megint újra kezdje. Minden félreértés kikerülése végett  
előlegesen ovást teszünk: hogy ez nem volt célzás a Honderüre.  
Ezen jó urak mindent magukra vesznek, szinte alig merünk  
immár megszólalni, mert alig említhetünk valami „Ludas  
Matyit”, mindjárt azt hiszik: hogy ő róluk van a szó. Legköze-  
50 lebb is: hogy ajánló tudósításképen előterjesztettük a Honderü  
dolgozótársai tisztelendő voltát, hogy felpattant érte! Ijedtében  
azt sem tudja mi fegyvert használjon ellenünk? Pedig legköny-  
nyebb volna ezt megkérdezni egyik szerkesztő társtól, ki a fegy-  
verváltásztási dicsőség miatt emléket is kapott pedig szépet.  
55 Egyébiránt legyenek önök nyugodtak, a szerkesztőség körül  
forgolódó subjectumokat nem értettük azon urak közé, kiket  
mi „*tisztelendőknek*” mondottunk, s ha imezek megbántásnak  
vették a címetet, a szerkesztőség kétségkívül nagyszerű hizel-  
gésnek tartandja, hogy őt e titulus alá nem tartozónak elismer-  
60 jük.

Alkalmat veszünk magunknak ezuttal levásárolhatni a palotai kávéház-bérlőn azon tíz pengő krajcárt, melyet az a közönségtől fejjenként kizsarolt, kötelet huzatván a kocsí úton keresztül s dacára primae nonusnak mindent, kinek kedve nem tartotta az országuton maradni, directe megadóztatván. Két lovas pandur strázsálta e mondvakészült vámot. S ilyenkor már most szegény embernek ki hatodmagával ment a zöldet élvezni csupán azért: hogy lábát és az övéinek lábát a zöldbe tehesse, módjában állott 3 huszast fizetni. Hol van e száraz vám szabáditéka megírva? Hát minket már minden vadlélek megfizettethet, mihelyt kedve tartja? és mindenért miért kedve tartja? Még megérjük: hogy ásitani sem lesz szabad pénz nélkül s az ember azon veszi észre magát: hogy odajön egy szélhozta plundrás s azt mondja: „ásitottál, garast fizetsz.” Ez alkalommal tapasztaltuk egyszersmind: mennyire jó, ha a kenyér elfogy (s e tapasztalatunkat e mai közönségben közfigyelembe ajánljuk) a sült mellé piskótát enni.

Tegnapelőtt ismét igen szép esőnk volt. Az idei vetések Pest környékén szép aratással biztatnak bennünket.

A Kisfaludy-társaság által Toldy Ferenc szerkesztése alatt megjelent a *Nemzeti könyvtár* második folyamának 10, 11, 12 és 13ik füzeté tartalmazva Csokonai minden munkáit, és Kis János poetái munkáit. Hazai irodalmunk ügyét szívén hordozó olvasó közönségünk e vállalatot csak pártoló részvétellel kísérheti.

## BUDAPESTI NAPLÓ

[1847. máj. 30.]

## I

(Kik a magyar nemzetiség legerősebb terjesztői? Törhetnek rajta akárki fejét, míg kitalálná. — Tán a tanítók? nem azok. . . Hát az újságírók? Azok sem. . . Vagy tán a pesti polgárság? — Még az sem. . . Úgy hát senki más, mint a váltóüggyvédek, legalább ortographiája szempontjából? A félvilágért sem az üggyvédek. . . Kik tehát? A dajkák. Több érdem családot van szerencsénk ismerni, mellyek olly tősgyökeres németek voltak, mint — maga a Szépirodalmi Szemle, s egyszer csak azon vették észre magukat: hogy nolens volens észrevétlenül megmagyarultak. És ez történt a dajkák által. Mert hála embernevelési rendszerünk azon oldalának, melly által az apró gyermekek jobban megszokják, vagy merjük kimondani: jobban megszeretik dajkáikat, mint szüléiket, levén ezen dajkák többnyire a legpántlikásabb haju magyar némberek; ekép a szegény magyar nyelv fiakon és leányokon keresztül olly szépen felszívárog apai és anyai keblekbe: hogy szinte gyönyörűség hallani. Akármí accentussal, akármí kezelába törötte, csak magyar legyen. Mi nem követelünk, mi nemzeti hangjaink paródiáját is örömet hallgatjuk.

## 2

Sajátságos criminalis eset fordult elő nem régiben. Nem Pesten történt ugyan, de minthogy itt hallottuk, itt mondjuk el. Késő este fiatal utazó érkezik egy vidéki magányos vendégfogadóhoz és szállást kér. A fogadós azon állítására: hogy minden szobáji el vagynak foglalva, egy jelenvolt öreg ur, hivatalára nézve kereskedő egész szívességgel ajánlja a fiatal embernek saját szobáját, azt egy éjen át vele megosztandó. Ez örömmel

fogadja az ajánlatot s az illetők lerován a lerovandókat, alunni mennek. A kereskedő érintett szobája folyosóra nyílt, mellynek a kertre volt ajtaja, hol egy tó is volt a többek között. Késő éjjel többszörös a kertből jövő segély kiáltás veri föl az alvókat. Világot gyujtanak. S ím a kereskedő szobáját nyitva és üresen találják. Benn az ágyon, mellyen a kereskedő hált, sűrű vérnyomok látszottak s a földön egy törpálca üres tokja hevert. A vércseppek nyomán indultak rögtön a kert felé, e nyomok egyenesen a tóhoz vezettek, s a tóparton megtalálták a fiatal utast, kezében a pálcatorral, zavarodott arcal, rajta a kereskedő felöltönye, mellynek egyik oldalzsebében 80 ezer forint találtatott. Minden körülmény az ifju ellen bizonyított s ezek következtében ő minden zavart mentegetőzési dacára is befogatott s ellene a bűnvádi eljárás megkezdett. Hanem az egész ügyben nagy scrupulus adta elő magát: *a corpus delicti sehol sem találtatott.* Keresték a tóban, a bokrok között, hova olly rövid idő alatt azt el lehetne rejteni; sehol sem volt, míg a vádlott olly tébolyult és érthetetlen feleleteket adott, hogy az ügyből nem lehetne kiigazulni. Midőn eként legbonyolultabb helyzetben állott a processus, hirtelen megjelenik a meggyilkoltnak vélt kereskedő épen és egészségesen. — A talány így lőn feloldva: Eltünése előtti nap eret vágatott magán a kereskedő. Az eseményes éjszakán erei véletlenül felszakadozván, sietett ki a kertbeli tóhoz, vérefolyását elállítandó. Ott, két ráeső rabló által megragadtatva, segélyért kiáltott, mielőtt azonban ez elérkezett volna, a rablók elhurcolák. Ismerőji voltak, kik őt két hétig rejtve tartván, ez idő alatt váltókat csikartak ki tőle, s csak nevezetes pénzveszteség után bocsáták ismét szabadon. A segélykiáltásra hálótársa felugrott, kapta a legközelebb keze ügyében eső felöltönyt s pálcatorét s kirohant őt megmentendő. Ott azonban többé nem találta. Illy helyzetben akadt rá a többi segélyül jövő. Ismét egy adat arra: hogy a büntárgy meglétele nélkül, a körülmények legvilágosabb öszszehangzása mellett sem lehet törvényszerű ítéletet hozni.

Nemcsak a napmicroscop tud 90 milliószor nagyítani. Az Ungar szomszéd is megteszi. Legközelebb az Életképekből fordíta át egy cikket e szavakat X. úr gyorskocsija minden harmadik fordulónál egyszer legalább felfordul, így teszi ki németül „bei jedem drittem Umdrehen des Rades”. Már ez egy kicsinyt sok volna édes collega. Egy forduló annyit tesz, mint Pesttől Kolozsvárig és onnét vissza, s hogy ez nem történik meg egy kerékfordulással, az megint nemzeti igazság.

A minap temették W. polgárt és nejét egy nap egyszerre, 70 Tömérdek nép volt temetésükön jelen. Nem minden embernek adatott a szerencse azzal, kit legjobban szeretett, együtt halhatni meg. W. volt az, ki a világszerte elterjedt decimal mázsamértékeket meghonosította.

Hanák Ker. János a m. akademia levelezőtagja a természet- 75 tudományi szakosztály ülésében folyó hó 26án végezte be székfoglaló értekezését, melly az állattan történetét és irodalmát tárgyazza honunkban. Ért. előrebocsátván az állattan egyetemes kifejlődését, mind azt, mi hazánkra nézve a természetrajz ezen ágában történt a jelen század kezdetéig előadta s a mi érte- 80 kezése becsét leginkább neveli az, hogy abba az állattannal foglalkozó természettudósok rövid életrajzát is beszötte. Kivánatos, hogy ezen értekezés korunkig nyujtva minél előbb napfényre jöjjon! — A Pester Zeitung is szives volt ezen beigtatási beszédről egyik számában megemlékezni, csakhogy 85 szerinte az értekezőt valamiféle Haniknak hitták. A nemzetes szinte érinté, t. i. úgy, hogy Handk ker. János a természettan tudományról vagy ezen tan-tudománynak az ő históriájáról értekezett.

<sup>100</sup> *A gymnasiumok tanárinak s általában mindazoknak, kik honunkban a latin nyelvtan előadásával foglalkoznak, hiteles kútfőből meritett tudomásszerint jelentjük, hogy ezután sem a Grigely-féle terjedelmes grammatikákkal, sem a nyomorult fordítású segédkönyvekkel vesződniök nem kellend; mert t. Sümeghy Pál kegyes tanítórendi áldozár s bölcsészetr. és tanár*  
<sup>98</sup> *az I. II, III. osztály használatára a latin nyelvtant nemzeti nyelvünkön elkészítette s e munkája felsőbb helyen rendszeres tankönyvül el is fogadtatott. Az illető kezelők buzgalmától bizton reméljük, hogy ezen célszerű nyelvtant a jövő tanév kezdetére közhasználhatásúvá teendik. Hát a m. akademia*  
<sup>100</sup> *nyelvtani szakosztálya által készített magyar-nyelvtant mikor adhatandjuk növendékink kezeibe?*

## 44

## BUDAPESTI NAPLÓ

[1847. jun. 3.]

## I

Szabad királyi Pestváros hatósága, e jelen drágaság idejében több ezer mérő gabonát közpénzen vett meg, melyet a molnárok ingyen ajánlkoznak megőrletni s az abboli kenyéret a pékek ingyen fogják megsütni, hogy így a szegényebb sorsu helybeli lakosok, a piaci árnál olcsóbb kenyérhez juthassanak. Ezért sok áldást mondand és méltán a szükölködő néposztály e valóban fővároshoz igazán méltó atyai gondoskodásért ez üdvös határozatot eszközlött intézkedőkre. —

(Irodalmi botrány) Mult, számunkban bizonyos Hiador  
 10 nyilatkozata jutott e rovatoba, mellyben az említett úr azt  
 tudatja a közönséggel: hogy az Szigligetinek köztetszést kivi-  
 vott „Mátyás fia” című hisztóriai dramáját nem is látta, nem  
 is olvasta, hanem azért úgy hiszi, hogy ez két általa készített  
 15 s a választványtól visszazetett dramájához hasonlít (s így  
 ő is szeretne azon dicsőségből egypár sugárt isméretlen nevére,  
 vagy tán egypár pctet szende erszényébe). Ezzel semmi sincs  
 mondva. Tökéletesen semmi. Még csak annyi sem, mintha  
 azt mondotta volna Hiador úr: hogy a gólyának tolla is van.  
 De bezzeg meglódukt e szóra mindazon fájdalmas érzet, mi  
 20 eddig Szigligeti érdemlett diadalira csak fél szemmel pislogott  
 irigy hallgatásban s a Nemzetes és a *Hiradó és a Honderü és*  
*több* rejiciált drámairói malcontent kebel egy hangon riad  
 fel: „plagium! fogjuk a plagiumot!” A dolog olly nevétségesen  
 kisserü: hogy szinte restelünk róla irni, minthogy azonban  
 25 már úgy is megtörtént rajtunk, hogy ezen urak apró bakugrá-  
 saikt szorultságból hézagpótlóul ollykor tárgyalgattuk, időt  
 veszünk magunknak az ügyről magáról szólni, magokat  
 a személyeket is méltatva némi oldaltekintetre. — Kezdjük  
 legalól. — Hogy ifj. Corvin János és Mátyás fia egy és ugyan-  
 30 azon hisztóriai személy voltak, ezt mi régen tudtuk; nem így  
 az említett *individuumok* kiknek e váratlan hisztóriai fölfede-  
 zés most kezd még csak napokat és holdakat gyűjteni ismé-  
 reteik világában, s kik e szerint ezt csak tegnap óta tudják,  
 hanem mi még egyuttal azt is tudjuk: hogy hisztóriai tárgy  
 35 senkinek sem kizárólagos tulajdona, legkevésbbé pedig annak,  
 ki azt kétszer elejtette: hisz mind az, mi szövegben caracte-  
 rekben Szigligeti dramájában megvan, megvan ugyanaz izről  
 ízre a hisztóriában is, vehette hasznát addig is, ezentul is veheti  
 akárki. A hisztóriából nem lehet monopóliumot csinálni. Tehát  
 40 iször föltéve: hogy a két dráma tárgy egymáshoz hasonlí-

tana is, e hasonlatot plagiumnak nevezni nevetséges dolog. Ugyde, miután Szigligeti volt annyi elővigyázattal, hogy midőn megtudta saját kidolgozott dramája históriai személyének más által is felhasználását, ismerve irigyeinek ellene fent orfegyvereit, rögtön megtette a szükséges lépéseket annak hiteles bebizonyíthatására hogy saját művét annak ismerhetése előtt írta s így a plagium physikai lehetetlensége is kiderül; e netáni hasonlatot 2szor is plagiumnak nevezni: malitia. — Azonban e hasonlat nem is létezik, ezen két mű egymástól nemcsak felfogásilag, nem csak szerkezetileg, de minden alkatrészeiben, minden lényegében sőt személyeiben is különbözik, bennök a históriai neveken kívül semmi sem ugyan az s ez esetben még is plagiumot kiáltani haszontalanság. — S ez az a mit 3szor akartunk mondani. Hiador urhoz lesz még néhány szavunk.

### 3

A Honderü legközelebbi számában ismét Nodiert fogott. Azt állítja nevezetesen: hogy mult szombaton Dom Sebastian előadásakor *Vráy ur, mint Camoens* sokkal inkább helyén volt e szerepben, mint a különben derék *Udvarhelyi ur*. — Bizony sokkal. — Csak az az ördögség van a dologban: hogy szombaton *nem Vráy ur adta Camoenst*, nem bizony. Hogy Udvarhelyi ur állott é *valaha* Camoens szerepében, azt ismét nem merjük határozottan állítani. Tán fiatalabb éveiben, ez előtt husz évvel? Mielőtt Dom Sebastian írva volt. Sok szerencsét kívánok!

### 4

Nagy a tűz a fiatal nemzedékben. A minap egy kávéházban vagy hat darab legény a szépéből és javából egy szál zsidót vitézül leduellált azon vétkes cselekedeteért: hogy 25 pftos váltója beváltását egyből közülök követelni vakmerős-



70 ködött. A szemtelen! nem szégyenl egy maga hat legénnyel kikötni és pedig saját pénze végett? Úgy kell, nem kell engedni: hogy kijöjjön a fiatal nemzedék ususából azon gyönyörű közvéleménynek, melly eddig gallérjához van varrva. Úgy tegyetek. Kérjetez pénzt és ne fizessétek meg, hordjatok csákányt s üssétek, a ki hagyja magát, hagyjatok ellenben *békét annak, a kitől félték*. — Kérkedjetez nagyszerű cimetekkel, áruljátok *nemes* hetvenkedéseiteket, a hol tehetitek, csaljátok a zsidót, mert zsidó, csaljátok barátaitokat, mert nem zsidók, insultáljátok a komoly polgárnépét, miért becsületes? s legyetek meghunyaszkodók, ha szorul a kapca, mert ez virtus; s ha mindezt tettétek, legyetek büszkék arra: hogy magyar emberek, és nemes emberek és becsületes emberek vagytok, de csak — az Istenért — senkinek ne mondjátok: hogy azok vagytok.

5

85 *Oroszhegyi Józsa*, a „Honleányok könyve” szerkesztője tisztelettel kéri előfizetésgyűjtőit, a megjelent Iső fűzetből előfizetőinek járandó példányok jelen vásári alkalmakon megrendelésére. — Lakása Pest városház-utca 282. sz. 1—2dik emelet.

6

90 Ismét egy nagyreményű zenetalentomunk szállt sírba. Most vesszük hírét, az ifju Bartay Endre, fia az egykori nemzeti színház igazgatónak, mind honában, mind külföldön általános tetszést nyert zongoravirtuóz e napokban Pétervározt meghalt. Üdv szellemének. Bánt bennünket az eszme: hogy tán utaznia nem kelle, nem halt volna meg? s hogy ez útra a mi okok kényszeríték, elhárithatók lehetek volna. Iratai és zeneművei a megholtnak a nm. helytartó tanácshoz küldettek, általa itteni rokonainak kiszolgáltatandók.

## MI HIR BUDÁN?

[1847. jún. 5.]

Napjainkban alig van valaminek nagyobb behatása a lelkekre, mint az irodalomnak. Minden téren nyomva van az igazak ügye, az élet minden utain az erény, a szorgalom, a becsület viseli a terhet, fondorság, bűn, tunyaság az érdemkoszorut; csupán az irodalom tére az, mellyen kezdettől fogva ki birta víni diadalát minden, a mi jó, igaz és erős, minden fölött, mi rossz, álzott vagy lelketlen. *Mert itt a nép, a közönség a bíró, ki itél szigorun, s kinek ítélete megáll és fölebb nem vihető.* — Mi meg vagyunk elégedve ítéletével. Az igazság, a becsület elvét hirdettük mindig; győznünk kellett. — *Az irodalom hivatása az igazság eszméit terjeszteni.* S midőn a szárazan elmondott igazság kiáltó szó marad a pusztában; midőn a meztelen igazsággal társalogni olly kevesen szeretnek: az *irodalom hivatása az igazság eszméinek tetsző alakot adni, hogy a sziv élveit, a fő meggyőződéseinek sarkpontját találja föl bennök.* Mint fogtuk föl e hivatás, e kötelesség intéseit? eddigi és ezen-tuli működésünk szelleméből megítélhető. — *Őrt állani az emberiség örök jogai felett; napfényre hozni mindent, a mi szép, üdvös és igaz; méltánylani az erény törekvéseit; biztatni, emelni a fejlődő igaz tehetséget; ostorozni a tévelygést, a ferdeségeket; oltani minden szivbe a becsület szerelmét, az alacsonyosság utálatát; érzelemlágyítóvá tenni a lelkeket; fölrázni az alvó erőt gyáva tespedéseiből; fogyasztani a szűkkeblűség birodalmát, s mi legfőbb: tudni *szólani és tenni* a jó ügyért, ha úgy kívántatik; tudni *hallgatni és tünni* érte, ha arra lesz szükség: — ez hivatása az irodalomnak, nekünk pedig kötelességünk. Ezért nem értünk egyet azon irodalmi töredékkel, melly, szűkkeblűségébe elfalazva, korlátai közé szokatott szellemével illy elveket mondat ki: „a költészet*

- 30 maga magának cél, a költészetnek ne legyen iránya.” — Mikor egy virágszál sem születik cél nélkül, mikor a széles minden-ségben mindennek hatása, mindennek haszna van (dacára néhány önfojtogatta sziv aprócska világfájdalmacskáinak): épen a költészet, e minden virágok virága, élne-e azért, hogy
- 35 viruljon és elhervadjon, mikor annyit tehet minden életkérdés eldöntése körül? Szerencséjére az úgynek, e nézet pártolói nagyon kis töredék, s még nagyobb szerencse: hogy *erőtlen* is. Mondtunk annyit, mennyiből érthet, ki érteni akar. — Nemcsak szagát akarjuk mi éreztetni az irodalomnak közön-ségünkkel, hanem ízét is. A pálma lombjai az érdembér jutalmazó jelképe; de a pálma gyümölcsöt is terem. Legyen pálma az irodalom. —

Némi előleges igazolásaul annak, hogy a mit ígérünk, azt tenni erőnk is leend, elsorolandjuk közremunkálendő író-társainkat, egyszersmind alkalmat véve magunknak lapunk ezentuli tartalomrendjét bemutatni. *Iránycikkeket* a szépirodalom, művészetek, történetrajz, társasélet és aethetica köréből, birandunk *Bajza, Berecz, Bloch, Egressy Gábor, Irinyi* és báró *Kemény Zsigmond* által. *A novellai téren* találkozzunk

50 *Bánffay, Bérczy, Degré, báró Eötvös, Gaal, báró Kemény, Pálffy* és *Petőfi* neveivel. — *Verseket* közlendünk *Bérczy, Berecz, b. Eötvös, Kerényi, Lisznyay, Petőfi, Riskó, Sárossy* és *Vörösmartytól* (Petőfitől legalább minden második számban egyet). — *Humoristicai elbeszéléseket* irandnak *Bernáth, Nagy Ignác, Pakh*

55 *Albert (Kaján Abel), Pálffy* stb. Ezután jövendnek *az utazási és népismertetési közlemények*, mellyekhez sorozzuk az eddig beküldötteken kívül *Degré schweici, Pakh* némethoni és *Medgyes* erdélyi közlendőit. Ezek után fog következni a nemzeti *színházi birdlatok* rendes rovata s a *külföld művészeti és szépirodalmi mozgalmainak ismertetése*. Ezenkívül adandunk „egyveleg”-et, melly cim alá soroztatnak mindazon nép- és világszerű curiosumok, mikről tudtunkra még eddig kevesen beszéltek. Az „*irodalmi ellenőr*” éber figyelemmel kísérendi minden az irodalom

és színház körül tett eljárásokat, s képviselve lesz *Egressy G., Sükey, Petőfi és Szigligeti* által. *Divatismertetőt* Sarolta kezéből veendünk, s végül a „*Mi hir Budán?*” rovat alatt az érdekesebb napi események fognak közölni; a *vidéki levelezések* s egyéb hirdetések számára a boríték tére jutandván. — Elősorolt munkatársaink közé számítjuk végül elődünket *Frankenburgot* is, ki ezentul nem levén a szerkesztés ügyeivel elfoglalva, önálló munkálataival annál többször fogunk találkozhatni. Ennyit lapunk szellemi tényezőiről.

Főlölesleges volna lapunk irányáról nemzetiség tekintetéből szólni: *a nemzetiség nem érdem, csak kötelesség*; ki kötelességét teszi, még annak nincs mivel dicsekednie. Mi részünkről a nemzetiséget elleneink legroszabbikáról is föltesszük, egyszersmind vakmerőn kimondjuk: hogy előttünk a nemzetiség symbolumai nem a sarkantyus csizma és a décbunda. — Igazmondás, de nem nyersesség; bátor homlokemelés, de nem kofahetvenkedés, őszinteség, de nem szószátyárkodás; nyílt csata, de nem szitokszóval, nem is ólmos bottal. Szerintünk ezek az irodalmi nemzetiség körvonalai. Főgondunk lesz lapunk hangulatát mentül komolyabb és nemesebb irányban tartani, s ez elvünknel fogva egyszer mindenkorra kijelentjük, miszerint bárki által, bármi oldalról támadtassunk is meg, — mit alig hiszünk elkerülhetőnek —, e megtámadásnak tiszta hangulatban, tiszta jellemű ellen részéről kell jőnie, a végett: hogy feleletünk következze reá, s ez esetben is szemünk előtt leend a viszony, mellyben író olvasó közönségével áll, s a gyöngédség és figyelem kötelessége, mellyel annak tartozik.

Ennyit jövő félévi működéseink irányáról, a többit *tetink* fogják elmondani.

## BUDAPESTI NAPLÓ

[1847. jún. 6.]

## I

- Ma vasárnap jun. 6kán fog tartatni 1) a magyar mezőgazdák által bold. *Festetics György* gróf emlékére emelt köztelki épület talpköve letételének s azzal öszszekötött tenyésztési érdemdíjosztás ünnepélye délelőtti 10 óraker nm. Majláth
- 5 György országunk köztiszteletű birája mint felséges Urunknak e tétre meghatalmazott személyviselője által. 2) A Rákoson az idei második *lóverseny*, mellynél az elnyerendő díjak ezek: 1) '*Pestvárosi díj*' 120 arany, ezüst serlegben; ezen fölül minden
- 10 lóért 20 arany betétel, fele bánatpénz. Csak ausztriai birodalomban született olly ló futhat, melly semmi díjat eddigelé nem nyert. — A versenyre 7 ló van bejelentve. 2) „*Egyesült nemzeti díj*” 1000 arany ezüst serlegben, — minden lóért 40 arany betételdíj, fele bánatpénz. Csak Magyarhonban született ló
- 15 futhat érte. A versenyre 15 ló van bejelentve. — 3) „*Aszszony-ságok pályadíja*” 150 arany, — minden lóért 10 arany betét. Angolt kivéve, minden ló futhat érte. A lovasok „urak” lesznek. A futásra 7 ló van bejelentve. — 4) „*Paraszt verseny*” Első lóé 75, másodiké 25 p. forint. Csak mezei gazdák s egyéb adózók lovai futhatnak érte. A lovasok nyereg nélkül pályáznak.

## 2

- 20 Hauser H. zeneművész hazánkfia ma délelőtti 11 óraker adja a városi redout-teremben első hangversenyét, melly hogy minél számosabb műélvező közönségnek örvendhessen, annál inkább ohajtjuk, minthogy említett művész hazánkfia Európa éjszaki részét beutazván zenetalentumának általányos elisme-

25 rése által nemzete tisztelését, méltánylását vítta ki. Nagyobb hitelesség okaért álljanak itt az orosz lapok hiteles magyar kivonatai művész hazánkfia föllépteiről szólók:

*Pétevári értesítő 1845iki évfolyama.* — (Sanctpetersburskija Viadomesti): Hauser ifju hegedús a classicus német zenetanodának növendéke, azon szigoru tanodának, melly a remek Paganinit sem bocsájtja szentek szentjébe. Csakhogy a lángész szelleme elleneinek lelkére is hat, s alig van egy két germán zenész, ki a nagy bűvész teremtvényeit némileg nem tette volna sajátivá. E bájnak ellen nem állhata Hauser H. sem, s a classicus szigort vallva, észrevétlenül eltávozák tőle, s a két tanoda ékes özszeolvadtából uj modort teremte magának.

Hauser zenéje édes varázsló, nyirettyűje remek s változatos. Kettős, tört. nyolcad hangokban, első rangu, staccato és síp (flageolet) hangjai fölülhaldhatlanok.

40 Nagyszerűség, erély, szenvedély magasztossá teszik játékát.

Mint szerkesztő szerencsés talentommal bir Hauser; Siciliano-ja, változatai di bravura köztapsra ragadták a közönséget. A „velencei farsangot” egyetemes kívánatra tetszészaj közt ismétleni vala kénytelen.

45 *Irodalmi lap 1845ik évfolyamban:* Hauser H. az uj hegedűtanoda azon osztályához tartozik, melly fölhagyván Paganini, Rhode modorával, minden tanodák remekeit karolja föl. Közepett állván Hauser H., a hegedűzene reformatorakint lép föl, egy tanodához sem szegődvén, mindnyájok kincsét 50 aknáztá ki. A bécsi Conservatorium s különösen Mayseder növendéke, ép olly hűn adja elő mestere classicus remekeit (E-dur versenyét, Cis-moll Allegrojával) milly bámulatos ügyességgel játsza Paganini Carnevalját. Siciliano — önműve — 55 érzelemdús elosztása kitűnő. Egészben Hauser urban ritka talentumot, tiszta hangzományt (intonatio), teremtő lelkesülést, s mi jelen időnkben olly ritka, művészi önállást becsülünk, mellynélfogva az *akar és tud* lenni, mivé alkotá őt a természet, s el nem hányja önkincseit, idegeneken kapkodva.

Szláv könyvtár 1845-ik év: Donizetti gyári zenéjét megérdemlők, a valódi lángész hanyag pártolásunkért. Servais nem talált Péterváron hallgatóra, déli Oroszhonba kellett költöznie, hogy csuda hangjaival bájolja el az értőt, a becsléni tudót. Milanollo testvérek Amsterdamba tértek vissza versenyt nem adhatván; Ernst szándokával föl hagyott, Döhler, kudarctól tartva, két éve ígérkezik. Egyetlenegy Hauser szánta el magát izlésünk biró-széke (?) elé kiállni s e bátorságát köszönjük.

Hauser ur, első rangu hegedűs, az új tanodának hőse, de mind e fölött ő bájos zene-költő, valódi zene-Shakspeare. Játéka hatályos mint Ole-bullé és Sivori-é, de hangzata teljesebb, előadása férfiasabb.

Hauser ur Magyar, Liszt földije! s Pannónia zenefénytükérehez abban is hasonló, hogy ő is minden tanodák szellemét magában öszszesíti. stb.

### 3

E héten egy itteni dohányraktár s illetőleg szivargyár tulterhelt padlása leszakadván az alatt dolgozó gyárosnők közül többet veszélyesen megsebesített.

### 4

Figyelmeztetnek, „Vas Gereben” ivtartóji, kiknek küldeményei név-tévesztés miatt Pestről az illető könyvárustól visszautasítottak, hogy azokat a fentisztelt urnak akár *írói* akár *valóságos* nevével címezve ismét felküldeni ne terheltesenek.

### 5

E vásár alatt adatott Vahot Imre „Vén csapodárja” két ízben, két felvonás végtül végig egy egész eleven gőzhajón megy véghez.

85 Jövő héten fog adatni Degré Lajos vigjátéka, címe „Falusi imádó.”

Medárdi sokadalunk első hete igen silány vásárra mutatott a nagy élet drágaság és pénzszükség mellett. Olly csekély mennyiségű gyapju jött e vásárra, minőnél a mostani élőkör  
 90 alig emlékezik — főleg egy nyiretű nincsen. Ez csak meg látszik tartani tavalyi árát, de a két nyiretű mázsáját 10 p. forinttal hírlík olcsóbbnak. Birka- és báránybőr tetemesen kelt, egyéb terményre alig volt eladás. Gubacsból az Ungar szerint 60 ezer köből vár vevőre. A repcét sem keresik, a viaszt sem  
 95 igen, sziksót meg fagygyut alig láthatni; a repceolaj s pályinka ára emelkedik, természetesen: mert a repce nagyobb részben kifagyott országszerte, a pályinka pedig: a gabona s burgonya iszonyu drágasága miatt; de a gyár- és kézművek roszszabbul kelnek mint Józsefvásárkor. Így van minden, midőn szük  
 100 a kenyér s még szükebb a pénz.

S ezennel érzékeny bucsut veszünk mindazoktól, kik bennünket szerettek és nem szerettek, kénytelenek levén e tért, jókedveink és szomorúságink terét, végkép elhagyni, úgy va-  
 105 gyon végképen! Szívünk meg akar szakadni e szó terhe alatt: ah bizony komolyan meg akar szakadni, ha visszaemlékezünk mindazon örömökre, mik számunkra e téren virágoztak, s mindazon élvezetteljes órákra, mik számunkra az idő alatt ütöttek (néha mi is ütöttünk) s mindazon érzékeny baráti ölelésre, melly bennünket hol jobbról hol balról oldalban  
 110 talált; ha mindezekre visszaemlékezünk, szívünk elfogódik, úgy érezzük magunkat, mint kit a halál szerettei köréből hirtelen kiragadott (az ugyan igen sajtáságosan érezheti magát) s kénytelenek vagyunk így kiáltani fel. (Jóbbal é vagy Hiador-



ral? denique egyikével az ótestamentomi misanthropok vala-  
 115 mellyikének): „*ah! az elvadás percei keserűk!...*” Malom-  
 köveket sírnak a mi szemeink, midőn ezt cselekeszszük s fáj-  
 dalmainkat nincs vers, melly ki tudná fejezni. Ki fog bennün-  
 ket megvigasztalhatni? De a sors engesztelhetlen vas keze  
 120 kényszerít. Menni kell. Válnunk kell töletek is, kiket leg-  
 többször öleltünk keblünkhez, kiket csókjaink s kézszorításaink  
 legforróbbaival illettünk, oh Honderű és oh Nemzetes ujság  
 és oh Pesther Zeitung. Mennyiszer és mi szépen mulattattuk  
 mi egymást! oh azt csak mi tudjuk. Az ég áldása felétek! Hogy  
 e percben keblünk meg nem repedt, az arra mutat, hogy már  
 125 nem is fog többé megrepedni. Mindig szerettük mi egymást,  
 tanuink rá ég föld és itatós papiros, fogadjátok utolsó kéz-  
 szorításunkat, az utolsó, a legforróbbat. De ne dulja érzékeny  
 kebleiteket a kétségbeesés. Két dolog van, mellyek benneteket  
 megvigasztalhatnak. Egyik az: hogy lesz egy *másik világ* (tud-  
 130 játok ti bölcsen: hol?) mellyben ismét *találkozni fogunk*; másik  
 az, hogy nem marad árván e tér, mellyről mi lelépünk, de ki  
 sarkainkba fog lépni, az telivér successor, nem kevésbbé fog  
 benneteket szeretni, miként szerettünk mi titeket. Igen ő ezt  
 tenni fogja, tehát hagyjátok a kétségbeesést s bízzatok a remény-  
 135 dús jövőben. — Legvégül minden rendű és nemű jóakaróink-  
 nak küldjük üdvözlő szózatunkat s utódunk törekvésit tisztelt  
 közönségünk figyelmébe ajánlva, maradunk jók a jóknak,  
 rosszak a rosszaknak, a kik eddig voltunk.

47

IRODALMI LEVELEK VAHOT IMRÉHEZ I.

[1847. jún. 23.]

Kedvelt barátom! Igen megsajnálalak, bizony igen meg-  
 sajnálalak, midőn *Tompa Mihályhoz irt leveled* első számát  
 megolvastam; még most is törlöm a könyvet, miket fölöttedi

részvétem miatt hullaték, még most is szaporitom a léget  
90 sohajásaimmal, miket érzékeny panaszaid belőlem kiröppen-  
tének; oh én igen érzékeny szívű vagyok! kivált ha valakinek  
nyomorúságát látom, mindjárt megesis rajt a szívem. Így  
csett meg te rajtad is az én szívem. . . Panaszkodol, oh kedves  
10 jó barátom? jól teszed: sird ki magadat, mint férfihoz illik; adj  
hangot fájdalmaidnak, mondd el szenvedéseidet, majd én  
commentálni és variálni fogom e keservhangokat, oh, mert  
szived legtitikosb hurjait senki sem ismeri úgy, mint én, azért  
engedd meg, hogy néhány szavaimmal balsamot öntvén sértett  
sebeidre, barátilag megvigasztaljalak.

15 Panaszkodol, hogy író társaid, kiknek képeit kiadtad, ugy-  
mint: Kuthy, Garay, Fényes, Vahot S., Petőfi, Székács, Tóth  
L., Schedel, Erdélyi, Czakó, stb.-stb „szépen mosolyogtak, midőn  
megkérted őket, hogy engednék Barabás művészi rajzónja által  
dicsőíteni képeiket, és ha egyébkor nem is, ekkor tudod, hogy ők is  
20 becsültek téged legalább annyira, a mennyit arcképeikért fizetél”. . .  
Bizony, barátom, a világ háladatlan; no de vigasztald magadat,  
lám a Messiást még kevesebb pénzre becsülték, mint egykor  
tégedet. Azt egyébiránt becsülöm benned: hogy magadat  
„nagy férfinak” publice elismered. Az önérzet a kebel Atlasa.  
30 „Gyönyörrel szemléled továbbá azon szives stb. stb. barátság acél-  
kapcsát, melly jelen századunk három első tizedében több rokon  
szellemű íróink kebleit olly dicsően forrasztá egybe” s elszámálod  
Guzmics Izidort, stb. s „a köztök keletkezett barátsági viszonyt és  
lánglelkesedést”; egyet azonban kifeledél közülök: Csokonait,  
40 kivel egykor a barátságos viszony illyesmit mondatott: „De én  
bizony nem bánom már, akárki mit beszéljen, sokszor rugást  
cjt a számár becsületes személyen;” no de azért a barátság  
megvolt s bátran gyönyörködhetel benne. Gyönyörködöl továbbá  
„azon hajdani önzésnélküli tiszta ügyszeretben, mellyel  
50 irodalmunk parlag mezejét mivelék ezen pályatörő férfiak.” Bizony,  
barátom, azok felejthetlen szépségű idők voltak, midőn a Zalán  
futásának írója ez örökbecsű műveért 800 kongó forintot ka-

pott, pedig dolgozott rajta egy esztendeig és négy hónapig. Mikor Csokonai Vitéz Mihály világkerüléssel és házalással  
40 volt kénytelen tengetni életét s Kazinczy a legnagyobb nyomor közepett végezé dicső pályafutása napjait; . . . hej drága világuk lehetett, akkor a szerkesztőknek és kiadóknak, mikor az írókat fizetni nem kellett! Oh, de e boldog idők örökre lefolytak, s nem is igen hiszem, hogy, édes collegám, a mi  
45 kedvünkért újra megjöjjenek az önzésnélküli úgyszeretet eme patriarchalis napjai. Itt kezdődnek beszéded siralmas szavai, mikben előadod: „*hogy újabb időkben irodalmunk jelleme egészen megváltozott*”: a tatár sem akar ingyen robotolni a szerkesztőknek többé! te ugyan ezt ekkép fejezed ki: „*az irodalom iránti buzgó úgyszerelmet haszonleső önösség váltá fel*”; de hiszen én jól értem baráti sympathyám erejénél fogva szived legtitikosabb sugallatit, s rá mondom az „*ugy van*”t. „*Beszélsz ott továbbá dühösségig vitt pártviszállkodásról*”; oh milly igazakat beszélsz, milly csunya az a pártviszállkodás! hisz jól tudod te azt. De még  
50 jobban tudnád, ha emlékeznél rá, minő patáliát vittél egykor véghez köztiszteletben álló veteránirónk, a becsületes Bajza ellenében, később pedig minő remek hajbakapásaid voltak a Honderűfajjal? hogy téptétek egymást, mint gyurtátok sárba, s szórtátok a szitkot szakajtókosárral álló esztendeig; de te mindezekre már nem emlékezel, azért elég tudnod: hogy a pártviszállkodás rút. — Tovább írói pénzarisztocriáról szólsz. Ez, megvallom, ismeretlen állat szemem előtt; oh mutass  
55 énnekem egy pénz-aristocrata író, szeretett barátom, egy író, a ki pénzarisocrata; egy pénzarisocratát, a ki író; mutass nekem egyet, hadd rajzoltassam le s mutogassam pénzért a kerek hazában. — Utóbb azon fohászokdol: „*hogy író-társaid csak addig barátid, mig pénzt tudnak tőled csikarni, mig telhetlen önzéseiket hizlalod* (zárjelben mondva: író-társaid közt magad vagy a legkövérebb, de ez nem tartozik a dologra),  
60 s mihelyt egyszer becsukod vagy összehuzod előttük fogytig ostromlott erszényedet, haldlos ellenségeddé válnak s ipariüzési cik-

kelyekké aljasított irataikat fegyverül használják ellened.” Bizony  
 szomorú a dolog, ha ilyen viszonyban állsz író társaiddal; már  
 én e tekintetben az enyimekre nem panaszkodhatom. Mű-  
 veikért tőlem rendes díjaikat kapják; ők nem követelnek, én  
 75 nem zúgolódom, hanem fizetem, ki mint érdemli és mint  
 tőlem telik. Clara pacta, boni amici. Panaszkodol továbbá:  
 „hogyan vannak köztök, kik az erkölcsi romlottság jeleit is  
 lehet már észre venni, kik nyakig usznak a bűn és jellemtelen-  
 80 ség sárfertőjében; ez írói osztályt szerinted egy-két iparlovag teszi,  
 akik stb. eféle.” Oh százszor boldog én, ki író társaimat illyes-  
 mivel nem vádolhatom: az enyimek mind talpig becsüle-  
 tes emberek, egynémelyik még veled is megmérkőzik jellem  
 dolgában s ezzel sokat mondtam. (Remélem: hogy léssz oly  
 85 szerény, hogy nem jeleled ki: kik ezen egynémelyek?) „De  
 még többet mondasz te, kedves jó barátom, annak bebizonyítására:  
 hogy vannak nálunk írók, kik fertőzöttek ajkaikon szabad szellemet,  
 német elleni gyűlöletet s több e féle jóhangzású (igazán jóhang-  
 zású?) szavakat hordanak ajkaikon (elől is „ajkaikon”, hátul is  
 90 „ajkaikon”), „csakhogyan” (csakhogyan ennek bebizonyítására cso-  
 daszépen semmit sem mondtál sem ezelőtt, sem ennek utána)  
 csakhogyan ezzel a hiszékeny közönséget (dehogyan hiszékeny, de-  
 hogyan hiszékeny!) részökre hódítva elámíthassák”; nevezed te  
 ezen embereket továbbá „Siberiáknak, sima kigyóknak, háttérbe  
 95 szorítóknak, láttassanakoknak, mesterembereknek, irástudóknak, fari-  
 zeusoknak, fehérkoporsóknak, arlequineknek, álmaryokoknak, csaljád-  
 koknak, kinevetikeknek, fertelmeknek, tintaszatócsoznak, csindlt-  
 virágkészítőknak, áspisoknak és végül tönkreteszieseknek.” Szent  
 Habakuk proféta! Ha nem tudnám, hogy tréfálsz, félrevernék  
 100 minden harangot s egyenesre vernék minden harangozót! De  
 hisz ez világos delirium, szeretett barátom, saját árnyékkoddal így  
 meg hadakozni. Hagyd el az illyesmit; még valaki azt találja  
 hinni, hogy magaddal, vagy magadról beszélsz. Szörnyen  
 phantasiálsz, édes lelkem; vigyázz! ez a gonosz typhus véghe-

105 tetlen grassal, s ha még egyszer illy kezelábatlan dictiot szülsz a világra, nem állok jót az egészségedért!

Ezeknek utána, tudniillik ennyi szomorú tréfa s logicátlanul megcibált okoskodás annyi petitio principii, sophisma és balfogás után megmutatod, hogy tudsz te circulus vitiosus 110 is kanyarítani, „felszólítván magadat, hogy add urát, miért változtak ezek így? s erre egyenesen azt válaszolván, miszerint változván a kor és irodalom körülményei, változott irodalmunk is.” Erre ugyan görbebben nem válaszolhattál volna.

„Ókát találd te mind ezen bajnak abban, hogy írónk nagyobbára 115 a piacról élnek.” De már ez a gondolat csak megérdemli, hogy patriarchalissimusnak neveztesse; hisz tán csak nem várod, hogy szegény író ember mindenik kertet tartson magának, abba káposztát és spenátot ültessen, maga azt öntözze, kapálja, s ha megéri, levágja, besavanyítsa, megfőzze, s ha megéhezik, 120 megegye? annak a kedvéért meg, hogy az ember író, csak nem vehet mindjárt feleséget, hogy konyhát tarthasson, s ekkép mindazon országdöntő bajnak, mik az általad elősorolt szerkesztői zsebfenyegető veszedelmeknek okai, elejét vegye? Ez ugyan szép volna, magam is szeretném; de ha egyszer nem 125 megy. Az írók bizony piacról élnek, s sehogy sem lehet őket rá venni, hogy koplaljanak, bármint iparkodjunk is őket összevetett vállakkal kapacitálni ennek üdvös volta felől; már itt sem szép szó, sem fenyegetés nem használ.

Beszélsz ezeknekutána öntapasztalásod gazdag tárházából 130 a fővárosi frivol élet elfásító forrásairól, nevezvén az itteni iparüzést óridsinak (ezt a collossalis nyujtást még rajtad kívül senki sem tette); a valódi barátság ritka voltáról (itt én ismét hálát sohajthatok: nekem több igaz barátim vannak); rokkant litteratorokról (tiszteljed a te apádat és anyádat) stb. stb. Egyéb- 135 iránt abban csalatkozol, ha azt hiszed: „hogy a szép társasélet és szellemi összeköttetés a város piacán fejlődik ki”: ott egészen más dolgok szoktak kifejlődni. Az sem áll, mintha a régibb, veterán írók nem igen szoktak volna barátságosan simulni a bár legszebb

tehetségü fiatal kezdőhöz is”; szoktak biz azok, csak kell őket  
140 tudni becsülni s nem az összes „rokkant litteraturának”, mint  
te nevezed, úgy neki nyargalni a ruddal, mint te neki nyargalsz,  
nevezvén azt illyennek, meg amollyannak. — Az sem való,  
hogy *íróink társaséletében semmi szellemi közlekedés, semmi épü-*  
145 *letes eszmecsere, irodalmi tárgyak feletti társalgás nincsen.* E véle-  
ményeddel csak azt mondtad ki: hogy te nem szoktál olly  
helyen járni, hol az illyesmi található; mert, hogy többet ne  
említsek: ha lettél volna K, Cs és F hetenként rendszeren három-  
szor előforduló estéyeiben, hol kivált a fiatal, nem különben  
a sarjadzó irodalom majd minden jobb tehetségei össze szoktak  
150 gyűlni: mind ez, előtted nem existáló dolgok létezéséről és  
minden létéről igen világos fogalmakat szerezhetnél volna. Nem  
értem továbbá, mit akarsz azzal mondani, hogy *a mi íróink*  
*élete igen szakadozott és vegyes;* én soha életemben sem láttam  
*szakadozott életet, vegyeset* még kevésbé; meg nem fog-  
155 hatom, millyen lehet egyik vagy másik. Mondod tovább,  
hogy *„vannak, kik elbizottságukban úgy felpuffaszkodnak, hogy*  
*gyalog beszélni sem lehet velök stb.”* Ha ezt más valaki mondta  
volna, nem te: megharagudnál érte; azt hinnéd, neked ad  
szemrehányásokat; na de önmagától sokat felvesz az ember.  
160 Hanem arra az egyre még kérlek minden szentekért, hogy se  
az öregekre se a fiatalokra *diák proverbiumokat* ne fogj, mert  
bizony megharagusznak érte; inkább írj belőlök vigjátékot,  
csak diákul ne proverbisáltasd őket. Ne is törődjél *te íróink*  
*ellenséges lóbaival;* hagyj békét *azok rideg életének,* — nem  
165 lehet most úgy, mint egykor: most azoknak munkálkodniok  
kell, s munka pedig nem sok időt enged azon gyönyörűséges  
látmányokra, hogy *naponként sereggel gyűljünk össze szellemdús*  
*eszmecszerék végett.* . . Később, édes lelkem, tökéletesen úgy be-  
szélsz, mintha te volnál a Nemzeti Ujság: emlegeted ugyan-  
170 csak elegiaszerűn *a régi jóidőket, mikor vidéki íróink falusi*  
*magányba temették magukat s tehetségeiket;* sem körük, sem hatá-  
suk nem volt, — egyszer megjelentek, azután letűntek az élet

egéről, s magasztalod az időt, mikor még *sem a politica, sem a journalistica prózai szennyével nem zavarád meg éltők derüs egét,*  
175 s visszahajtod azt. Én csak azon tudok bámélni: hogy mondhatod te el ilyeket komoly képpel, s hogy azon betűk, mikben ezt megírtad, hogy nézhetnek oly phlegmaticce egymásra a nélkül, hogy egymás szeme közé képeket vágnának. Illyesmi fölött csak nevetni, vagy sirni lehet. Én részemről  
180 siratlak. S ezt megérdemled. Lesznek, kik nevetni fognak. Azt is megérdemled. Gorombaság egyébiránt tőled, hogy magyarul szóljak, bármellyik political lap dolgozó társát is „szilaj csikónak” nevezned, mikor éppen irodalmi viszonyokról beszélsz; vigyázz szavaidra, s mikor azt mondod, hogy *a journal pártok egymás ellen valódi pulykaméreggel harcolnak,*  
185 *ollyankor egyik kezedet mindig felejtsd a sziveden. Az sem egészen igaz: mintha az írók nagyobb részét az „auri sacra fames” lelkesitené csak; nem úgy van, barátom; te — pompában és kényelemben élsz, pedig semmit nem dolgozol, mert szerkesztő vagy és kiadó: mig irótársaid tengődve élnek, pedig dolgoznak s küzdenek; ne légy oly sötéten hálátlan irántuk; a szerkesztő, kit írói tartanak fen, soha sem panaszolhatja fel azoknak, ha ők is akarnak élni. Azt se felejtsd, hogy az irodalomban kívüléd még senki sem hizott és gazdagodott meg. Az sem éppen valószínű, hogy egyesek tette az egész írói kar hitelét, becsületét kockáztassa.* Kinek hitele szilárd, becsülete tiszta: annak az összes társadalmi kar aljassága sem fog megártani. — Eddig terjed leveled első szakasza; a végére azt írod: „*ki ludasnak nem érzi magát, hallgatni fog.*” Ez ismét kis furfangos taktika tőled; a journalisticát akarod irányodban lefegyverezni. Elkéstél vele. Illyesmit mondtál darabod adatása előtt is: „ne ítéljetelek, hogy ne ítéltessetek.” Félénk vagy; nem szeretsz ellenvéleményt hallani. Ezért kellett énnekem szólani a dologba. Ezért kellett nekem; mert magad tudod, s nem egyszer elismeréd, hogy ellenséged nem vagyok; ime jelenleg is barátomnak neveztelek; —  
200 tudod te, s minden ismerőm, hogy sem írói, sem magány jelle-

memet vádaid egyike sem közelíti meg.\* Nem mosolyogtam szemedbe, nem csikorgattam rád fogat hátad mögött. Ha nem tetszettél, ott szóltam, a hol szemközt álltál; hol nem voltál, ott védtelek; munkadíjaimért nem zsaroltalak, ezt nyilván elismered; magányéleted nem háborítottam, pénzviszonyok közöttünk nem voltak; nem színleltem soha, — a mit szám, vagy tollam mondott, azt mondta szivem; emberiség, művészet és nemzetiség irányában még csak frivolitásról sem vádolhat senki; a nálamnál idősb írókat tisztelem, becsülöm, de nem tömjénezek senkinek, magamnak legkevésbé; a nálamnál fiatalabbakat pedig pártolom a hol lehet, s a mint szeretek megbecsülni mindenkit; úgy nem függök, nem félek és nem remélek senkitől. Ezért kellett énnekem ragadnom meg az ellenőrködést irodalmi viszonyainkról kelt szavaid felett s nem ellenségeid valamelyikének, ki tán irányodban, vagy a közönség irányában nem állanda olly tisztán, mint én hizelgek magamnak állhatni, s kinek föllépése tán keserű pörpatvarrá nyujthatná e közöttünk legszelidebb, nyájásabb uton lefolyandó barátságos értekezést. E leveleket én is folytatni fogom mindenkor a legkeresztyénibb szeretet hangulatán, barátságos képpel s ékes nyájassággal.

\* Sajnálom, hogy e következőket el kell magamról mondanom, de kénytelen voltam vele, mikor az összes író kar van megtámadva, s a lovagias szellemű megtámadó egyenlőre a védelemre felszólalándót „ludas”-nak nyilatkoztatja; nekem ki mind emellett is szót mertem emelni, tisztába kell hoznom azt hogy tisztelt barátom egyenkinti és egyetemles vádja alá magamat tartozónak sem én nem tartom, sem elleneim legroszabika sem tarthat.



## ÉSZARISTOCRATIA

*Közelg a világszellem új átalakulásának ideje.*

Forr minden az élet magasában és mélyében, mintha új teremtésre várna a világ.

A törpe század óriásokat szül, eszméket, mik a világot megemelik, — napokat, mik új, ismeretlen világot gyújtanak s miknek élete perc, vagy örökélet, hatása semmi, vagy minden; de miknek föltünése élő sejtéseket ad minden érző lénynek, kinek lelke is tud látni és hallani: hogy a korszellem fordul és változik, csöndben, de akadálytalanul, mint változik a tél tavaszszá.

10 *A világon semmi sem történik hiába.*

Minden életnek, minden halálnak van egy közös célja, melly örökké egy s az emberiség zajgó életének epochái, a népjellemek ezer változata vég eredményeikben találkozni fognak. Bárha tán a hatás eljövetelekor mit egy nép élete a világszellemre tett, azon népnek neve sem él többé mint a villám, mellynek fénye rég elveszett, mire dördülés hallik.

Vér nem folyott hiába, népek nem viselték hiába láncukat; sem áldás, sem átok pusztán el nem hangzik, a mi lett, el nem mulik többé s a virradat, mellyért imádkozunk, megérdemli 20 hogy az éjszaka, melly azt megelőzi, századokig tartson.

*A világon semmi sem történik hiába.*

A dögvész, melly megtizedeli a népek első szülötteit s az éhhalál, melly megfacsarja az ember szívét: hogy átkozza az eget, melly megteremté s imádjá a földet, melly el hagyja veszni; — a rabszolga, ki dynastája síremlékeül pyramidot épít s a romai, ki városa üdveért a megnyílt föld craterébe szökik, s az őrzöngő tyrann, ki még nem létezett fájdalmakat örfil föltalálni, mind egy cél eszközei. A világszellem örökké egy, a historia eseményei egymásból születnek. Mindennek, a mi történt, úgy kelle jöni,

III a mint történt: hogy a kor megbirja azon eszmék bekövetkezését, miknek magva a teremtés reggelén vetve volt s miknek magasra növendő lombjai a rettegett ítéletnapról fogják megőni a világot!

*Ezen eszmék a lélekszabadság eszméi.*

IIA Ezen eszmék azok, mik mindent adhatnak, a nélkül hogy valamit elvonnának, mellyek megadhatják a népek életét, boldogságát, a nélkül hogy emberéletet, emberboldogságot kérnének áldozatul érte.

III Ezen eszmék lesznek védpallosai mindennek, a mi igaz és életre méltó. Lassu halála a hazugnak és a gyávának. Jaj annak, ki ez eszméktől megdöbben! önféjére mondott ítéletet.

Kinek útai tiszták, nem fél a világhosszág hajnalától. Kinek nem szántóföldje az emberi tudatlanság, kinek nem élet-atmosphaerája az embersziveket ülő ködhomály, az nem rettenhet meg az ész uralkodásának eszméjétől. . .

IIA Igen, — ki merjük mondani, — hogy lesz idő, mikor az ész fog uralkodni a népeken; lesz idő, mikor mindenki saját fejével fog tudni gondolkozni s nem lesz szükség az igazságot nimbusba pólálva mutatni, hogy észrevehető legyen, hanem látni fogja azt mindenki a maga egyszerű fönségében.

III Mikor a természet az emberi fő helyét kijelölte, kimondá: hogy egykor az ész lesz minden mindenekben. — Uralkodtak koronként az emberalak minden részei és tartományai, uralkodott a kar, többször a szív, legtöbbször a zseb, sőt még a papucs is. Ideje már: hogy a főre is kerüljön a sor. És ez idő megjön.

Talán nem vagyunk hivatva eljövételét meginnepelhetni, de minden esetre hivatva vagyunk annak siettetésére.

IIA Omlania kell minden bálványképnek. Maga e chimaera, a pénz, népek és királyok zsarnoka, ez ember-alkotta ördög, kinek nevét átkozza és imádja az atheista, mint a phanaticus, le fog szállani magasságáról, ki lesz facsarva kezéből a véres királyi pálca; az ember, ki megtanult uralkodni a világ négy elemein,

fog tudni uralkodni ez ötödiken is. — *Eszköze* leend minden  
65 jónak és rosznak, mint azelőtt; de csak eszköze s nem nyilt  
asyluma minden gaztettnek, nem tiszteletkövetelő mint most.  
A nélkül hogy elveszne, megszűn lenni az, a mi volt, elhala-  
ványuland a nálánál erősebb isten tekintetétől, mint elhalványul  
a kelő nap fényétől az üstökös csillag.

70 S nem fog mondatni többé: hogy ,kinke pénze van, azé az  
éss' hanem visszafelé.

*Az arany istenségének ideje lejár.*

Ujjá fog születni, ismét paradicsommá válik a föld ez ige  
testté létekor: ,szellemszabadság, észuralkodás.'

75 Talán azon magvak, miket most elvetünk, sirhalmunkon  
fognak csak kikelni; de szentül él hitünk, hogy mi azokból fog  
sarjazni, most, vagy évek után, nem gyom s nem tövis lesz.

De ha semmi nem lenne is; minek jőnie kell, jőni fog,  
bárha akarat és kiviteli erő nincsenek is nálunk egyenlőn ará-  
nyozva; a mi egyébiránt köz átka az emberiségnek. A ki akar,  
80 nem tehet; a ki tehetne, nem akar; — ha ez így nem volna  
világkezdet óta, az ember rég eleven tört volna magának utat  
az égbe.

Teszünk, mennyit tenni hatáskörünk enged. A mit mi ki  
85 nem viszünk, kiviszi az idő, kiviszi e mindent szülő, mindent  
elpusztító szellem. De a mi halad, el nem marad.

*Az észaristocratia napjai megjőnek.*

## IRODALMI LEVELEK VAHOT IMRÉHEZ II.

[1847. júl. 4.]

Szeretett barátom és tisztelt collegám! Te engem méltóztat-  
tál félre érteni. Hogy tehetted ezt? Hogy épen énvelem, ki irá-  
nyodban csupa nyájasság, lépes méz és platói szeretet vagyok.

Mint vehetted te az én nyájaskodásaimat „neked-eséseknek” az én baráti kézszorításomat „összeszorított ökölnék” szivélyes mosolygásomat „szikrázó szemeknek”, vigasztaló szavaimat „szemrehányásoknak?” Nem — te ezt nem tehetted. Valami ármánykodó fondor konkolyhintő lázíthatott téged ellenem, ékes beszédcimet galádul félre magyarázva. Én? és tégedet megbántani? Ah e gondolat még a tulvilágon is üldözni fogna s képes volna egy éj alatt megőszíteni dacára annak: hogy te engem kilenc sorban tizenkilencszer nevezsz „fiatalnak, — gyermeknek, — ujoncnak, — kis öcsédnek, — rekrutának, — iskolásnak —” és egyéb hizelgő dísznevekkel, mikre én büszke lehetnék, ha a büszkeség levetkezését tőled meg nem tanultam volna. Ah, ne légy olly kegyetlen; hogy szerető szívemet ekképen sértegsd, midőn én teneked legjobban vallom a szerelmet s szellemi karjaimmal legjobban öllelek és csókollak lelkem ajkaival, te ez érzelmeket hidegen utasítod vissza; pedig tudhatnád dramairó és szerelmi dictionariumköltő létedre: hogy nincs a kebelnek több olly fájdalmas érzete, mint a nem viszonzott sympathia!!! Azért légy keblem szende érzelmei iránt nagyobb irgalommal s ne haragudjál érte: ha csekélységem érzetében olly magasra merek emelkedni, mikép neked nyilván ki merjem mondani: hogy én tégedet — szeretlek! — Azt fogod te énrám viszonyüdvözlésben: hogy „én az egész világot dolgozótársammá szeretném lekötelezni”; pedig ez nem úgy van, épen nincsen úgy: hiszen te magad is ajánlkozál nekem dolgozótársul, mint hozzám irt leveled szavaival tudok igazolni, de én, noha nehezeére esett szívemnek e szerencséről lemondani, mégis nem akarván saját lapodat nagybecsü cikkeidtól megfosztani, lemondék, s nem kötelezlek le dolgozótársammá. Ugyanezen leveledben Tompa Mihály barátomat is megajánlod nekem cserében egy valamellyik dolgozótársam helyett; minthogy azonban itt nem épen csak rajtunk állott a vásár, a cseréből semmi sem lett. Egyébiránt ha meg találnám mondani, mikép Tompát azon hír állításával kötelezéd le magadnak

rövid időre: hogy az Életképek megszűnnek, melly hírt még  
mai napig is hivatalos és contractualis buzgósággal terjeszt dol-  
gozótársaid egynémellyike, még akadna a ki azt találná hinni:  
40 hogy a munkatársakat te vadászod. Én perse ezt egy szóval sem  
állítom. — Rám fogod továbbá: „hogy én a te személyedben  
valami iszonyatos rémet, halálra ijesztő *mumust* látok.” Lehet,  
45 hogy vannak kik benned „mumust” látnak, lehet, hogy tán  
magad is annak látod magadat; de én bizonynyal, ha hinném is,  
hogy *mumus* vagy, sokkal furcsább *mumus* volnál, minthogy  
halálra ijesz. Köszönöm egyébiránt, hogy üdvözeted folytán  
háromszor is megemlékezel beteg voltomról, köszönöm, már  
elmult; sajnálom, hogy meg nem haltam a kedvedért, de még  
50 időjártával azt is megtehetem. Hallom: hogy te is készülsz  
gyógyításod végett Anticyrába, ott hires fő terem. Tisztelem  
az ottani ismerősöket. Biztatsz: hogy azalatt is „legyek nyugodt  
miattad,” tökéletesen nyugodt vagyok miattad; „hogy te nem  
irigyled *genialis* dolgozótársaimat” én pedig irigylem a tiedet;  
55 hogy „te nem bánod, ha a Csimborasso tetejére megyek is”, de  
azt elhiszem, s hogy „te engem az Életképekkel együtt nem  
akarsz fölfalni.” Ez egy kicsinyt bajos is volna. — Furcsa tücsköt  
kergetsz azonban, midőn azt emlegeted, hogy engem odafent  
(Líptóban?) neveztek ki szerkesztőnek. Mintha bizony minden  
60 néven nevezendő szerkesztőket nem felsőbb jóváhagyással ten-  
nék azokká, egyiket úgy mint a másikat; hisz ezt mindenki jól  
tudja s még eddig senki nem akadt fenn benne, vagy téged tán  
a Gambriusban neveztek ki szerkesztőnek? Az emlegetett  
szerkesztői insignékről „a kakastollas csákóruul és szerkesztői  
65 csákányról” nem tudok ez ideig semmit: te már megkaptad?  
mert neked dukál; de még én nem, várom egyébként nyakra-  
főre. A ki neked adott, nekem is adhat. — Végül még egy pár  
szép szót. — Tudva van mindenki előtt, ki hozzád irt első leve-  
lem olvasta, hogy az a leghiggadtabb, kiméletesebb hangon  
70 volt hozzád írva, sőt olly gyöngéd érzelmekkel, minőkkel csak  
Damon irhatott Pythiásnak, és te mégis nem áttalasz engem e

nyilatkozatomért „dühösnek, ingerlékenynek, bőszültnek, hiúnak, gyanúsítónak, feketének, kurucnak, hahahának, baltaforgatónak, kapcáskodónak, hebehurgyának, méltatlannak, vatermödereskedőnek, darócosnak, szilajnak és legbetyárosabbnak” bérmálni. — Szentem jó barátom! . . . Ha ezt más valakinek mondtad volna és így, ha szóval akarna rá felelni, azt mondaná rá laconice „hazudsz!” De én ki szeretek magamhoz méltó fejezéseket válogatni, ezt így mondom: nem volt szerencséd az igazmondáshoz. — Egyébiránt te ezt így szoktad, soha sem arra felelsz a mit kérdeznek; hallod hogy harangoznak, de nem tudod: hogy hol? Fő forcea feleseléscidnek abban áll: hogy vakmerőn állítasz igazat, nem igazat, pêleleméle, ijesztesz categorice kanyarított sophismáiddal (más ezeket gorombaságoknak nevezné) minden jóra való lelket; ha egy helyt megfognak, más térre viszed a vesztett csatát, s ha mindenütt megfognak, felmutatod letördelt sarkantyuidat, s mondván: hogy te a hazáért szenvedsz, folyamodol a közönség sajnálkozásához. Azonban e tacticának ideje lejár s vele együtt a te hatalmadnak napjai is siralmasan kezdenek megrövidülni, s félek: hogy mire az év fordul, csak árnyékát fogja találni egykori termetednek. Emlékezzél rá, hogy ezt én mondtam. Továbbra is pedig folytasd, a mit diséretesen megkezdted, haladj az úton, mellyen megindultál, fogadd baráti kézzszorításomat s tarts meg szives emlékezetben. Oh nagy barátom *kicsiny neked Macedonia!* A túlvilágon ismét látjuk egymást. — Béke hamvaidra.

## NEMZETI SZINHÁZ

[1847. júl. 4.]

## I

Jun. 20. *Vén csapodár*, vigjáték 5 felv., írta Vahot Imre. Vasárnap volt. Szerző és rendezőség hatalmasan megtelt karzatokra számoltak. A színháztagok között kiosztani szokott játérendben: „Farsangi iskola” „Országgyűlési szállás” vagy „Vén csapodár” voltak kijelölve a mai estére; tehát annyi heverő jeles művek közül csak Vahot úr szerzeményei bocsáttattak a concurrentiára. A sors, színházunk mostani főrendezője, a legutóbb nevezettet jelölé ki; ám de e titkosan működő kéz nem rendelkezhetett egyszersmind a közönséggel is — a színház üresen maradt. — Oh ti mindnyájan buzgó hazafiak, ti, a fiatal Magyarország iparüző fiai, ti, kik a „Kézműves” előadása után szent hevetőkben a főváros utcáinak minden szegleteire vörös betűkkel irtátok fel „Ellyen Vachott Imre” hova lettetek? hova maradtatok? A ti egyetlen egy költőtök immár bennetek sem bízhatik! Mi lesz belőle, ha ti is elhagyjátok őt? úgy akartok tenni, mint azok a külföldieskedők, azon finnyás izlésűek, kik csak holmi kornyikáló darabokra sereglenek össze; dramákban pedig civilisatiót, finom érzést, mélyebb psychológiát, europailag felfogott nemzetiséget s több afféle cifra nyomoruságot keresnek. Ha ez így megyen: nem soká állhat fenn a világ.

## 2

Jun. 21. előszőr: *Molnárné és unokaöcs*; egy felvonásos francia vigjáték. — Ez után kis operai egyveleg, végre „Légyott az álarcos bálban” ballet 2 felv. Maywood k. a. és Borry Pasquale úr, mint vendégek. A kis vigjáték tovább egy óránál tartá  
25 közönségünket a legvidorabb kedélyben. A költemény alap-

eszméje ez. Egy özvegy, s fiatal molnárné (Lendvayné) belé-  
 szeret unokaöcscsébe (László), ki egyébiránt körülbelül egy év-  
 vel fiatalabb csak drága nénikéjénél. — Az özvegy érzése viszo-  
 nozva is van, azonban nyilatkozatra nem kerül a dolog, a nénike  
 "10 nő létere csak nem ajánlhatja magát, az unokaöcs pedig vég-  
 hetetlen tisztelettel levén nénje iránt, nem mer kezdeni — mi-  
 ből aztán sok félreértések, házi perescskék, apró durcáskodások  
 kerülnek ki. Közbe jó egy vén marquis (Szentpétery), ki a mol-  
 nárnét el akarja csábítani. Sok hasztalan kísérlet után a marquis  
 "11 levélírással alázza meg magát s a levélbe egyszersmind hathatós-  
 szerül három darab ezerfrancos bankjegyet is odarejt. A molnárné  
 a levelet megmutatja öcscsének is, s egyszersmind meg-  
 magyarázza, hogy az efféle ajánlatok igen meggyalázók. Erre  
 az unokaöcs tüzbe jó, boszút esküszik, s szeget szeggel akar-  
 "12 ván visszatörölni azon együgyü gondolatra jó, hogy a levelet  
 szóról szóra lemásolja, aláírja saját nevét s elküldje a vén mar-  
 quis nejeinek. — Már most képzelhető a hatás, s a meglepetés,  
 midőn a marquisnő egy molnárlégénytől ilyen levelet kap. . .  
 s különösen ott előforduló kifejezések. . . a kedves angyal-  
 "13 kám. . . te kis makrancos. . . s végre a három ezer franc! — Alig  
 várjuk, hogy e mulattató, s kellemes darabkát minél előbb lát-  
 hassuk. Ami a balletet illeti, a különben jeles vendégek csak a  
 második felvonásban s ott is csak a vége felé jöttek ki először.  
 Közönségünk az illyes mutatványokra a szokottnál nagyobb  
 "14 számban jön össze, s ugy látszik élvez is, azután tapsol, dicsér, s  
 kihivogat; mindazáltal általában véve nem ohajtja, hogy újabb  
 s újabb kísérletek tétessenek e nemben. — A három balletelő-  
 adások közül ma legtöbben voltak a színházban. Okunk van  
 hinni, hogy t. c. közönség közül igen sokan valának a rendező-  
 "15 ségtől bementi jegygyel megtisztelve.



Jun. 23. *Lassu viz partot mos*. Német vigjáték. Ha a rendezőség azon példabeszédileg nagy igazságot, melyet jelen mű címe kifejez, történetesen maga is tartaná: bizonyosan nem adatta volna e régi szegény fércművet. Az ilyen üres, unalmas, élet nélküli, s ügyetlen szerzemények a valódi lassu viz, mely a nemzeti intézet alapköve körül mossa a földet. Aztán új szereposztás! Szeretnők tudni, mellyik szerepben hisznek azon urak még olly sok elhagyott s elrejtett szépségeket, egészen új, s hódítatlan téreket, mellyek eddig ismeretlenségben veszték el s most az újabb szereposztással fognának előtűnni? — Hogy még ilyesek is történhetnek napjainkban! Aztán minő szegénységre mutat az, hogy a fordító, midőn egy részről a neveket mind megmagyarosította, benne hagyta ellenben a herceget... egyikét azon németországi kis fejedelmeknek, kik független status lévén külön kormányt és hadsereget tartanak.

Jun. 24. *Coriolan*, szomorújáték 5 felv., írta Shakspeare. Egy hónap alatt háromszor láttunk shakspeari művet. Ez nem rossz arány, csak tovább is így tartson. Hát IV-dik Henrik, örök életű Falstaffjával, hol marad? — Az ember valóban meg nem foghatja: tegnap egy a mindennapiságon alúl maradt darabocskát új szereposztással látunk, azelőtt az Elmellőzés, Nagykoru, Bácsi, Vén csapodár — s aztán panaszkodnak, hogy nincs közönség. — Annyi közönséget Szentpétery, mint Falstaff, minden esetre hoz, mint a Bácsiban vagy Nagykorúban előforduló két öreg úr. Minden estére jut a fővárosi közönségből egy kis rész a színháznak is, a színház repertoireja meglehetősen gazdag, következésképp az úgy nevezett legkisebb közönségű darabokban is nagy a választás. — Csak hogy nem kellene ám mindig a könnyűségre s kényelemre lenni fő tekintettel; főképen akkor, midőn a színészeknek legalább egy negyedét csak

- ollykor látjuk a szinpadon. — A mai előadásról, úgy mint egy egészeől fájdalom, csak a legszomorúbbat mondhatjuk. Jobbára sugó után morzsolgatott le az egész. De volt kivétel is. Egressy
- <sup>90</sup> G. mint Coriolan már régi és próbált vitéz; de néha jó volna, ha nem tudná: tele van-e, vagy üres a színház. Laborfalvi R. (Coriolan anyja) e szerepben legjelesebb, ő olly jelenetekben, mint minő itt az: hol a tisztos romai matrona fiához kijő a táborba, s szónokol inkább, mint könyörög, utól érhetlen.
- <sup>90</sup> Róza kisasszony legszebb szinpadi alak, de csak ott, hol szerepe az igazi fenségesbe vág; művésznőnk e ritka jelességét illő volna a rendezőségnek csak ott használni fel, hova az valódilig megkivántatik. Róza kisasszony középszerű, nem motívált, vagy ál nagyszerű szerepet nem tud emelni — az ő ereje az
- <sup>100</sup> igazi jónak visszaadásában rejlik. — Hibáz tehát a kisasszony mindig, midőn azon hangot, azon mozdulatokat, mellyel a nagyszerű szerepeknél koszorukat érdemelt, rá alkalmazza olly szerepekre is, mellyekben a szavakon kívül semmi nagy sincs — a sötét ruhákhoz nincs elválhatlanul összekapcsolva a nagyszerűség. — Coriolán anyja . . . s hogy többet ne említsünk, D'Auray marquisső Paul Jonesban, már két olly alak, melly Róza kisasszonyt nálunk feledhetlenné teszik. — Legyen a kisasszony e szerepeire féltékeny. E szerepek nem azok közül valók, mellyekkel jót teszünk, ha néha kezdőknek engedjük át —
- <sup>110</sup> különben megtörténik úgy mint a minap is (Angelóban), hogy a szép örökbe pogányok jönnek be.

6

- Jun. 25. *Lucla*. Opera 3 fev. zenéje Donizettitől. A rég nem adatott kedves mű nagyszámu közönséget hozott a színházba. Donizettinek alig van kellemesebb zenéje Lucianál. Az ábrándozó skót leányka egy második 'Alvajáró.' Lucia zenéjében a fő uralkodó elem: az urias, finom, és művelt. Lucia áriái egy hangorázó hölgy legszelidebb játéka; e legbúsabb hangok

azokat, kik a zene rejtelmes beszédét értik, oda ragadják hol a havasok s tavak megénekelt vidékein komoran áll az agg  
120 kastély — előttünk a viszhangos teremek, az egymásba folyó csarnokok, a magas és nyitott ablakok, a fehér függönyök, mellyeket a legcsendesb fuvalmak rezedeztetnek — aztán a a kastély körül elterülő kert, a bokrok árnyai alá menekvő fehér utak, a hold, mellynek halavány fénye a sötét fenyvek közül  
125 kiemeli a kápolna barnuló falait, s a figyelmet elvezérli az elvonuló egyes sírkövek felé. A szerző az egész darab folytában e helyen tart minket, mintha ezer változatok közt ugyanazon dal zengne folyvást, — a gondolat játszik, kiárad, eltér, elfut, csalogat de mindannyiszor visszatér, sokszor épen akkor  
130 midőn legkevésbé vártuk. Büvös gondolat, mellyből a szerző kibontakozni nem tudott. Legegyszerűbb, legszerényebb gondolat, mint illette azon népet, melly a fényűzés csábjain felül emelkedve ruházatában ősei szokásaként beérte az egyszerűen kockázott kelmével, gondolat melly illette a népet, hol később  
135 a puritanismus fejlődött ki. Olvasóink tudják, hogy az illy lyrai szerep Hollóssy Cornelia kisasszonynak valóságos virágos kert, mellyben magának a legszebb koszorúkat fűzheti össze. Az est érdeke nagyon emelve volt Reina felléptével; azonban a közönség várakozásában megcsalatkozott. Reina úr mai szerepében korántsem az, mi máskor . . a jeles Zacharias, a páratlan Abayaldos. Reina fellépése Asthon szerepében még idő előtti: a tapsok ma egyedül a colossalis hangot érdeklik. Megemlítendő még Kőszeghy is, ki mai szerepében, különösen mély hangjai miatt több izben megtapsoltatott. Még mindig  
145 több bátorságot kívánunk e szorgalmas s fiatal énekesünknek.

7

Jun. 26. *Kalmár és tengerész.* Drama 4 felv., irta Czakó Zsigmond. Színészeink meglehetősen kedvvel játszottak, a közönség folytonosan érdekelve volt a cselekvény menete által.

Lendvayné oly kedvességgel, érzéssel, s élethiven játszott, hogy egyedül ennek látása megérdemelte a színházba menetelt. Lendvayné játékában a néző azonnal észre veszi a leggyöngédebb viszonyok árnyékait is. Lendvayné első beléptekor már az engedelmes, szerény, igénytelen, bizodalmas leány volt, a mint ő belép, üdvözli anyját, leteszi kalapját, meglátja a tengerészt, mind — meg annyi gyönyör a közönségre nézve; dramai repertoireunk érdekesebbé tételében semmi sem lehet jelenleg inkább tényező, mint Lendvaynének minél gyakrabban leendő felléptetése. Szathmáryné ma olyan szerepet vitt, melyet ő megbír, s azért az elismerésnek jelei nem is hiányoztak. A tengerészt Szigeti úr adá, kihez épen oly alakban volt szerencsénk, mint minőben őt az életben is tisztelhetjük; a különbség csak frakja színében állott. — Tudjuk azt, hogy senki nagyobb remények közt nem vétetett fel a színházhoz, mint épen Sz. úr; még sokan emlékezünk, mint tapsoltatott ő meg egykor Lorenzinóban, mint Michaelé, s azóta évek folytak le. . . s a közönség ma azon vitatkozik: megmaradt-e Sz. úr a régiben vagy most még rosszabb a réginél? Az egészben legcsudálatosb, hogy azt, miszerint Sz. úr egykor ügyes színész lesz, többnyire hisszük; azonban itt van már az idő. Sz. úr válaszszon egyet a színészet ágazati közől, mert addig mig ő nem lesz más mint: vice Lendvay, vice Egressy, vice Fánccsy, addig alig lehet valamire mennie. Ha őt a közönség egyik nemében a szerepeknek inkább fogja szeretni, mint a másikban, azonnal ki lesz jelelve útja; de ezt neki magának kell kiválasztani. Nagy kár volt addig várakoztatni a közönséget.

## MI HIR BUDÁN?

[1847. júl. 4.]

## I

Mikor szokott az ember csizmadiát fogni? Előleges tájékoztató is kijelentvén mikép e nemzeti phrasis magyarázása által legkisebb praeciudiciumára sem akarunk lenni azon érdemes művészi osztálynak, melly különösen az emberi  
 5 lábak relativ extensivitasára fordítván fő figyelmet, a kordován és bagaria absolut subiectivitasának abstract csizmaszárrá identificálásában találja fel élete fő célját; csupán azt akarjuk világosságra hozni: melly esetek azok, midőn az ember és illetőleg, asszony, leány, vagy ujságíró, tökéletes felsülésének érzetében  
 10 így kiált fel Ésaias profétával: „Csizmadiát fogtam!”

Mellőzve mind azon apróbb csizmadiákat, miket még vidéken is eleget foghatni: minők például, ha a kortesvezér, midőn minden hivatalt betöltött, a mint kedve tartá, azon veszi észre: hogy maga maradt ki.

15 Ha a fiók arslán a kisasszony helyett a szobalyánnak csókol kezét.

Ha a legatus a konyhában ácsorgó teins asszonytól kérdi: hogy hol a teins asszony?

20 Ha a közönség operába csődül s a rendező kilép s összevisszajelenti: mikép az első fagottista a tyukszemét megvágván opera helyett a „Szebeni zöld erdő” vagy „Kakambuki” vitézi játék adatik.

25 Ha a színházi referens előadásról ír birálatot, melly elő nem adatott.

Ha a genialis utazó genialis férfiakkal reggeliz, kik már rég nem is élnek.

Ha a táblabíró addig várja neve kitételét a hírlap elején,  
30 míglen is a hátulján jó ki.

Ha az ember Pesten gőzösre ül s Mohács helyett Komáromba viszik; s ha a dramabíró ebből dramát ír, melyet kifütyülnek stb stb; denique mind ez itt elmondott eseteket, mind pedig azokat, melyek eszünkbe juthatnának, ha akarnánk, el-  
35 hallgatva, szólunk csupán azon nagyszerű csizmadiáról, melyet egy némelly jóakaróink, kiknek száma nem kettő, ime fognak s mentül jobban fognak, annál nagyobbab fognak . . . . .

Itt volnánk ugyanis az igéretnek földén, a hol tudniülük közönségünknek és collegáinknak szép dolgokat szoktunk  
40 igérni s már is nagy multságunk telik annak szemlélhetésében: milly fegyveres kézzel, páncélban, sisakban, neki gyürközve várja szerény megjelenésünket collegáinknak nyolc tizedrésze. Ágyuk és carabinieriok és congrév rakéták vannak felénk szegezve, a szerkesztői szállásokra villámhárítók rakatnak, a harangok  
45 félre veretnek, egész flották küldettek a tengerre ellenünk, az insurrectio talpon áll s bástyák és pallisádok vonatnak jobbra balra, szóval nagy a rémület és kétségbeesés mindenfelül! Mi pedig jövőnk egész ártatlanul, semmivel egyébbel, mint a „seregek urának nevével” fegyverkezve, s el nem tudjuk gondolni:  
50 mit rémülnek, hová futnak e jó atyafiak előlünk? Ki bántja őket? *Egyik csákányt* lát a kezünkben, másik plane azt akarja érezni, hogy *megütöttük* s egyik jobban jajveszékkel, mint a másik; sőt akad olyan, a ki nemcsak maga helyett, hanem mi *helyettünk is fél*. Ez tán olyanforma buzdítás akarna lenni, mint midőn  
55 az egyszeri leányzó azt mondta a katonának: „Katona uram, én félek ám kegyelmedtől” . . . ? S e félelem ösztönénél fogva most erősen várják a mi tisztelt collegáink azt a drasticus percet, melyben mi hirtelen elő fogjuk ragadni a képzeletökben borzasztónak festett buzogányt hátunk mögől s megrohanjuk vele a  
60 kerek mindenséget s ütjük, a kit üthetünk, vagy egy új párizsi vérmenyekzőben legyilkoljuk minden szerkesztő társainkat. De híjába várják: mi ekép teszünk. Hiába kecsgetetik magukat

azon csalékony reménnyel: hogy mi előbb vagy utóbb velök  
hajba kapunk; hiába epednek egyetlen egy haragos szó után,  
65 melly tollunkból számukra kihulljon: erősebben áll a mi szere-  
tetünk őirántok, mint az égen a polaris csillag. S e szende kebel-  
dús érzeményü vallomás legyen örök magyarázó kulcsa irántoki  
magunkviseletének. S kívánjuk is, hogy tudja meg a világ:  
70 miképen mi előszeretetünk gyöngéd vonzalmainál fogva min-  
denkor fő-fő kötelességünknek tartandjuk tisztelt collegáink  
irányában azon hangulatot eltalálni, melly különböző vérmér-  
sékleitekhez képest, rájuk nézve sejtetőleg a legtetszetősebb  
leend. Divatlap barátunkkal mindenkor a legérzelemteljesebb  
barátság hangján leend értekezésünk, mellyet ő meg is érdemel.  
75 Honderü nagysáddal, mint főrangu hölgygyel visite-kártyáin-  
kon át fogunk conversálni: a Nemz. Ujsághoz pediglen fel-  
kötött bajuszszal leend szólamlásunk s mind ez tiszteletünk és  
előszeretetünk illő kifejezése végett. S im legvégül bemutatjuk  
a mondottakból származott csizmadiát, mellyet fogtak és  
80 fogandnak azok, kik ő lelköknek meggyőződésében ütlegeket  
vártak és reméltek tőlünk s kapnak azok helyett csókokat és  
forró öleléseket . . . . . Az ég szemei örködjenek mindnyájunk  
felett.

2

Bajza csakugyan elvállalta az aligazgatóságot. Úgy hisz-  
szük: hogy egy lélekzet alatt ennél kívánatosabb hírt nem oszt-  
85 hatánk ki; mert noha hatáskörének napjai kényszerítő körü-  
lményeknél fogva, mik azonban nem leendnek kényszerítő  
körülmények, igen rövid időre vagynak szabva, azon hitben  
biztunkban, miszerint e minden tekintetben kedvezőnek nevez-  
90 hető alku minél továbbra terjesztését mind azok, kik a nemzeti  
színház ügyeit hatalmukban és szivökön hordják, kívánatosnak  
érezdik, ki merjük mondani: mikép e nemzeti intézetünk föl-  
virágzását reményeink legbizonyosabbikának tartjuk, s rajta

leszünk hogy, mennyire csekély erőnk és befolyásunk engedi, e  
108 reményünk teljesültének akadályai minél kevesebb számban  
gördüljenek Bajza működéseinek útjába.

3

Reszkess Bizantium! A Noththeater megszületett; de óh  
keserű fatum: hogy halva született. Immár készen levén, midőn  
az illető biztossági választmány által megvizsgáltatnék, e  
110 vizsgálat vég eredménye az lőn: mikép e csodája az emberi  
teremtő erő gyorsaságának és találékonyságának csakugyan  
minden izeiben és porcikáiban tökéletes és a célnak megfelelő,  
leszámítva illy *apró* körülményeket, minők a *gerendázat gyöngé*  
*lábbon állása* s ennél fogva a *ráépitett tetőzet minden percbeni*  
115 *összeomlásának lehetősége, a padozat szakadékony volta, kilátások*  
igen könnyen *bőkövetkezhet tűziveszedelmekre világítás alkal-*  
*mával; a fűtőkemence célszerűtlensége, a mennyeiben nem cél a*  
közönséggel *auto da fé-*ket tartani; *a karzati lépcső megmász-*  
*hatalansága* s több illyes csekélyke építészeti hibácskák, mik az  
120 egésznek csak dicséretére válnak s miknél fogva e *nemzeti inté-*  
*zetet* nem győzzük eléggé ajánlani mentül sűrűbb látogatások-  
ban nyilatkozandó figyelmébe mindenkinék, — ki az étellel  
számot vetett, s véghetetlen volna sajnálkozásunk, ha azon hír  
valósulni találna: miszerint e dicső monumentumát a Deutsches  
125 Elementnek in Ungarn az illetők kénytelenek leendnek funditus  
újra építeni, ha azt akarják, hogy keresztyéni lélek, testamentomi-  
tétel nélkül bele merjen lépni. Nagyon sajnálnók, ha e hír való-  
súlni találna.

4

Mult szerdán éjjel tizenegy óra után pompás *meteor* futott  
130 végig az égen. A holdvilág teljes fényében ragyogott, a leg-  
mélyebb csend volt, csak néha hallatszott egy-egy fogoly fűrj  
pitypalattyolása; szélcsend volt a légben, falevél sem mozdult,



midőn hirtelen áradó tüzfény vegyült a hold tejszinü világába,  
125 mint-egy percekig tartó villám ragyogványa s fényes tűz-  
golyó röpült végig az átlátszó felhők között, hosszú szikra-  
farkkal: — mintegy két másod percig futott rémes sebességgel  
nyugatról délkelet felé, és ekkor hirtelen délre fordulva harán-  
tos rohanással bukott alá pattogva és sziporkázva; ez utolsó  
percében némi zörgést is lehet hallani.

5

130 Mindenfelül hírek járnak az inséges népállapotok jobbra-  
fordulása felől, a gabona ára száll, a kenyerek nagysága emel-  
kedik; áldott termés mutatkozik mindenfelé. Azt mondják:  
hogy az elmúlt drágaságot is csak az ujságírók idézték elő  
135 idéetlen sopánkodásaik figyelemkapó jeremiadáival. Oh azok  
az ujságírók, azok az ujságírók! Meg kellene próbálni nagy  
zajt űtni: hogy jövő évre az ujságok ára irtózatosan fel fog  
szökni, a kinek jó dolga van, siessen még az idén beszerezni  
a jövő esztendőre valót! Vajjon lenne-e hasonló sikere?

6

140 Mult héten Esztergomtól Komáromig sajtószertű privát  
multságuk volt a gőzhajói vendégeknek. Egy nevezetes ipar-  
lovagot kaptak a lopáson, még pedig igen sajtószertű furfangos-  
ság útján s őt rögtön torkon ragadva statarialiter fel akarták  
akasztani az árboc tetejére, mit, ha egy tekintélyesebb férfit  
145 közbe nem veti magát, meg is tesznek; kiváltképen becülendő  
volt ez uttal a gőzös kapitány példás phlegmája, ki az egész pro-  
cessusba sem pro, sem contra bele nem szólt, hideg vérrel nézván  
utasai rögtönzött kötélordalíait.

Balaton-Füreden a jövő fürdői évszakot Egressy Béni legválogatottabb s legjobban organisált zenetársasága fogja több  
 100 rendbeli meghívások következtében érdekessé tenni. Legyen szabad Egressy Béni biztatására annyit mondanunk, hogy minden criticusi csóknál többet ér a közönség elismerése. Ezzel egyébiránt E. B. is csak úgy vigasztalhatna bennünket, mint mi őt.

Csütörtökön ismét megszőkött Pest Budától, vagy Buda Pesttől, a mi egyre megy. A *hajó* hidnak (e különböztetést azért teszszük, mert lánchidunk is van — festve) egy cserfahajó gorombaképen és alávaló módon neki rohanva, azt úgy eltépte: hogy tán még most is mondja zsebbe dugott kézzel és fontos  
 100 minákkal a két parton ácsorgó sógor *Element* (bár *elment* volna): H' ist tas a Malehr! Ez annyit tesz: hogy szép az az ingyen mulatság.

A minap egy fiatal elegant erősen készül bizonyos soirée dansanteba s mikor készen van, veszi észre, hogy új ken-  
 100 gyelt (magyarul: *strupflit*) szerezni elfelejte. Rögtön futtatja az inasát pénzt nyomva markába s maga az alatt leül és vár-vár tizenegy óráig, vár éjfélig, inas nem jó. Szinte phlegmáját veszté az uracs, mire nagysokára a legény visszatér . . . visszatér — és hoz neki egy pár tökéletes — *griflit*.

100 Kedden reggel az egyetemi épület második emeletéről egy fiatal orvos az ablakon leugrott. Szörnyet halt. Tegnap még

tele volt hírével a város, még ma is beszélnek róla, holnap már kevesen fogják emlegetni, holnap után senki. Ez a világnak az ő folyása.

II

175 Kaján Ábel, a Pesti Hírlap népszerű ujdonságírója holnap indul külföni utjára; innét Bécsbe megy, hol rövid ideig mulatva Berlinbe sietend, ott hosszabb időt szándékozván eltölteni.

12

180 Mult számunkban elődünk bizonyos *Toth Mihály* urat *szabómesternek* talált címezni, melly kitévelt mi oda módosítunk, miszerint e tisztelt úr még ugyan nem „szabómester”; hanem csak *leendő*, legalább *lehet*, ha isten és a céhek úgy akarják.

13

A propos! hogy a vizite-kártyákról meg ne felejtkezzünk: I. a madame la Hontedes-rues: bizonyos Virágos Mihály úr egy nyaláb verset küldé hozzánk, melly között legrosszabb a: „szívárványdal” s egy novellát, melly csak azért nem *legrosszabb*, mert maga van; a munkák mellé illy ajánló mondatot ír: „Ha ön hasznukat nem veheti, adja át a Honderúnek.” — Tehát, édes nagysád! méltoztassék az érintett iratokért elkülden; mert mi nem használhatjuk. Nous sommes les votres.

14

II. Igaz-e, mit a kósza hír beszél: hogy t. i. P. H. L. úr Törökországban sub titulo: „Pesti Hírlap szerkesztője” utazik? Ej, ej, hamis az a kegyed gazdája; hogy akarja tönkre tenni a Pesti Hírlapot! Pá! pá! Mylady. Your truest friend for ewer! —

## KÜLFÖLDI IRODALMI SZEMLE

[1847. júl. 4.]

## I

Ezen cím alatt nyitjuk meg jelen rovatunkat, s azt folytatni is fogjuk a lehetőség minden számon keresztül. Általános volt a panasz: hogy a magyar szépirodalmi lapok, az Athenaeum letűnte óta, a külföld olly gazdag irodalmaival aránylag is igen keveset foglalkoztak. Bulwer, Dumas, Boz, Sue, mint legtermékenyebb írók ismeretesek ugyan; azonban még ezen első rangu jeles írókat sem kíséré a mi journalisticánk illő figyelemmel. Lesznek akárhányan a magyar olvasók közül, kik nem tudnák megmondani: miket irtak legújában ezen urak, minő hatással volt az a közönségre? Azok pedig, kik távol a fővárostól lakva, történetesen csak egy pár magyar lapot olvasnak, épen nem volna csuda, ha azt gondolnák: hogy ezen urak tán már meg is haltak, vagy szerzett százezreikkel csendes magányba vonulva munkátlanul nyugosznak koszorúikon. E rovatunk által igyekezni fogunk, hogy a hiányon segítve legyen. Forrásaink, honnan tudósításainkat merítendjük, gazdagak, s kimeríthetlenség, a mi érdemünk csak a jó választás lehet. Nehézséggel is csak egygyel kell megküzdenünk, t. i. a hely szűkével. Időközönként kötetekre terjedő könyvhirdetmények érkeznek könyvárusainkhoz, a külföld óriási naponként megjelenő hírlapjai el vannak árasztva irodalmi érdekekkel, bírálatokkal, írók jellemzéseivel, s ennyi anyag a mi divatlapjaink olvasói előtt mind felhasználatlanul maradt; elhatároztuk tehát magunkat e rovatkát elvállalni, s megpróbálni, mint lehetne a megemlítettök olly roppant tömegéből ollyasakat emelni ki, mellyek a külföldön is leginkább vívták ki az elismerést, vagy legalább akár a szerző egyénisége, akár más körülmények közbe-

jövetele által inkább közbeszéd tárgyai lettek. Mindenek felett pedig elsőséget adunk a francia romantica iskola termékeinek, minthogy e lapok fő dolgozó társai, kikkel t. i. a szerkesztő különösen szerződött, kiválólag a nevezett iskola tanítványai, következőleg saját érdekünkben is cselekszünk, ha a közönséget ezen iskola terményire leginkább figyelmeztetjük.

2

*Dramai irodalom.* A mult hó közepén a Théâtre-Français Souvestre Emíl urtól adott egy új vigjátékot — címe: Pour arriver, bajos kissé ugyan lefordítani, de körülbelül itt olly értelemben van mintha mondaná: Hogy célt érhessen, hogy elnyerhesse, vagy, hogy: rá juthasson. Egy vigjáték, melly a Théâtre-Français-ben születik, itt ezen omladozni kezdő lovagvárban tartatik keresztvizen, mindig előnyökkel bír több más művek felett, épen úgy mint az emberek közt, a születés joga hányszor emeli a törpéket is a jelesek fölibe. Souvestre úr szép tehetségekkel bír, megérdemli hogy vele a bíráló udvarias legyen. Mint regényíró — van tőle néhány philanthropicus regény — ezek ugyan nem sokat érnek; de irt historiaikat, mellyekben a pártok harcait erővel, eredetiséggel s hazafiu érzelemmel rajzolja. Mint dramairó, S. úr egymás után írja a dramákat, vigjátékokat, sőt vaudevilleket is. Műveiben fő tényező, fő uralkodó elem a moral — mi magában ugyan a legfelségesebb dolog; de kérdés: vajjon elég-e arra, hogy a mű jó legyen. Szerzőnk a moralt olly darabokban adja előnkbe, hogy azt ki megemésztene akarja, először késsel kell szétvágnia. — A Pour arriver főszemélye bizonyos Vernois, kit a nagyravágás, a hatalom, dicsőség rendkívül érdekel, ki szeretne egy szóval minister lenni. — Szerencsétlenségre Vernois urnak pénzügyei a leggonoszabban állnak; hanem ott van Klára kisasszony, kit ha elvennie sikerülne, semmi baj se volna többé. — Vernois prosai fickó, Klára sentimentalis, a monsieur jónak látja kedélyét a kisasszonyéhoz alkalmazni. —

- <sup>60</sup> Mi történik? a hányszor a kisasszony reggel felpillant, ablakai-  
ban gyönyörű fehér cameliák mosolyognak. — Klára azt  
hiszi, hogy e gyöngéd titkos imádó Vernois; mire a házasság  
megtörténik. — Szegény Klára! ő meg van csálva: a cameliákat  
M. Guernay hozogatta, ki e házasság után kétségbe esetten  
<sup>61</sup> rohan harcolni Afrikába. Most már Vernois urnak jól foly-  
nak dolgai, hivatalról hivatalra emeltetik, már statustanácsos,  
legujabban követ akar lenni: pour arriver. . . Ekkor dicsőség-  
gel elárasztva jó haza Guernay, kisül a camelia-féle historia.  
Vernois asszonyosság már kiismerte férjének pour arriver-féle  
<sup>70</sup> számításait, most gyengülni kezd, Guernay ostromol s a nő  
bele egyezik egy titkos összejövetelre. — A férj a boldogokat  
rajta kapja. — Ő itt van. . . itt e mellékszobában — Asszonyom!  
nyissa fel ezen ajtót. — Vernois most céljait az asszony nélkül is  
elérhetni hívén, válni akar; de a legelhatározottabb pillanatban  
<sup>7A</sup> jó a Moniteur; a ministerium, mellyet Vernois pártolt, meg-  
bukott — a monsieur megbékél a nővel — Guernay urám  
pedig mehet hova neki tetszik. — Az egészben rettenetes sok  
moral van, de csak dictiókban épen úgy, mint nálunk bizonyos  
drama- s vigjátékíróknál hazafiuság s nemzetieskedés de csak  
<sup>MI</sup> dictiókban. — A darab igen szegény: tanulság az hogy, ha  
ilyenféle művek napjainkban a Théâtre-Français-be fogadtat-  
nak el előadásul, ne igen legyünk kétségbe esve midőn tegnapi  
dramai irodalmunkban gyengébb műveket látunk feltűnni.

3

- Míg a Théâtre-Français-ben Souvestre E. úr altatta a  
<sup>80</sup> földszintet, az Odeon színházban roppant tetszést arat egy:  
Spartacus című öt felvonásos szomorujáték. A szerző neve:  
Magen Hippolyt. A hatás rendkívüli, felvonásról felvonásra  
foly a taps, a darab végével a közönség tovább egy óránál  
tapsolt s a szerzőt kívánta. Magen úr már eltávozott a szin-  
<sup>MI</sup> háztól, de csaknem erővel vitetett vissza, s Ballandé úr az  
igazgató, a sok rómaiak, gladiátorok és rabszolgák között sz.

a triumphator úgy jelent meg mintha veszteni hozták volna. — Magen úr a népből származza; születése helye Agen, nem rég érkezte művével a déli részekből telve hévvel s poeticus álmakkal — az ifju legelőször természetesen a Théâtre-Francais kapuin kopogtat, de a választmány az ifjat visszautasítja — az Odeon azonban felfogadja, mint láttuk a legnagyobb sikerrel.

4

Dumas úr a Théâtre Historique tulajdonosa — a számtalanszor adatott: La Reine Margot, s a szép sükert aratott L'Ecole des Familles (Dumas Adolftól) után egy fordítással lép fel — Schiller mindenütt ismeretes Cabale und Liebe siránkozó jeleneteivel. A franciák azt várták, hogy Dumas Sándor jónak fogja vélni a művet kissé átdolgozni, s a francia izléshez képest átídomítani; de az egész maradt úgy mint az francia fordításban L'Advocat urnál 1821-ben megjelent. Úgy látszik, hogy a közönség más újabb hiányában örömeztobb nézné az ifju Dumas L'Ecole des Familles-jét.

5

Párizsban június közepén már két fő színház volt bezárva, az Odeon, s az Ambigu Comique. Ez utóbbi egészen ki fog csinosíttatni, mondják 100,000 frank költség van rá kirendelve.

53

MONDANI VALÓINK

[1847. júl. 4.]

A mai számban megkezdett novella bevégeztével lesz szerencsénk b. *Jósika Miklós* legújabb historiai regényéből (*Jósika István*) a legérdekesebb helyek egyikét közleni, melly után fog

- következni Pálffy Albert „Harlem Richard” című beszélye.
- <sup>10</sup> A hozzánk beküldött művek közül föltétlenül és módosítás nélkül elfogadtuk e következőket: „*Három férj özvegye*” eredeti novella Ivánfy Malvinától. — „*Az angol irodalom vázлата a XVII-dik század végétől mostanig*” Freereich Imrétől. — „*Visszaemlékezés*” Bus Auréltól. — „*Arpádi Andor*” historiai kép Vasvári Páltól. — „*Pénz lovagjai*” beszélyke Malom Luizától. — Olaszthoni és Schweici utleírások Hrabowszky Dávidtól. — Csekély módosítással adhatók: „*Szegény Miska*” genrekép. — Utazási napló S. F.-tól. — „*Izora*” novella M. L.-tól. — „*Utazás stb.*” Életkép P-től. — „*Debreceni csizmadia*” genrekép J. P.-tól. — Jónak talált, de csak később és erős javítások mellett adható művek: „*A szírlei csárda*” érdekes szöveg, de igen pongyola stíl. „*Egy kép a XIX. századból*” az egész koszorúba füzetlen virághalmaz, vékony eszme, kevés új gondolat. „*Legatio és választás*” az ilyen teljességgel *hím* novella olyankor lesz legérdekesebb helyen adható, ha elébe közvetlen merő cukrossütemény izü, s potpourri szagu saloni novellát juttathatunk. Illyenkor mint só és bors leend használható. „*A falu tükre*” eredeti beszély. „*Az eső, kerti róka*” parabolák. „*Az utósó tatárfutás*” historiai kép, szabad legyen rajta rövidítenünk. „*Egy éj a Hortobágyon*” jó humor, de kevés érdek a tárgyban. „*Casinos is nem is*” kisvárosi balgaságok humoristicus vesszőzése, az előadás majd olly halavány, mint a tinta, melylyel megiratott. „*Főúr és pór*” novella. Sok szép és eredeti eszme, de nem az igazi helyen használva. Forrásban levő ifjui lélek, ki még önmagával nincs tisztában, s eszméi legszebbjeit észrevétlenül elhányja, míg másutt a legérdektelenebb gondolatokat kellenén tul nyújtja. Nincs a sok költői gondolat mellett a műben egy keresztülvitt vezér-eszme, melly érdekot birjon adni az előadásnak, és a forma teljesen elvétett. „*Irodalmi furcsaság*” napfényre alig hozható satyra. „*Debreceni élet*” adatni fog, ha írója nevét előttünk felfedezi, név nélkül csak saját cikkeinket adjuk; ki anonym, vagy pseudonym akar



maradni a közönség előtt, velünk jöjön először tisztába. E megjegyzés egyébiránt leginkább azon cikkek íróit érdekli, kik világosan kitett helyekhez kötött tárgyakról írnak, melly esetben ovatosoknak lennünk megtanított bennünket a savanyu tapasztalás. Egyébiránt meg lehet győződve felőle mindenki, hogy titkaival nem fogunk visszaélni.

54

## HÖLGY SALON

[1847. júl. 11.]

I

Úgy hiszszük, nem esünk fölösleges ovatosság vétkébe, ha hölgyolvasóink számára fentartunk lapunkban egy kised cabinet, mellynek ajtajára felirhassuk: „E teremben a dohányzás tiltatik!” Tisztelünk ugyan minden rendű és rangú szabadelműséget s ez indulatunknál fogva örömet látjuk: ha azon balitéletek, mik társas életünk viszonyai közt korlátokat vontak, lassanként elenyésznek s épen a rang és nemi különbségek egyéni társasága fogja kivánni az egymáshoz közeledést, mit eddig kisebb-nagyobb mértékben megtiltott; de mégis vannak az emberi kedélyeknek percei, mikor olly jól esik hosszasb feszesség után egyneműek közt találhatni magunkat; — hisz emlékezhetnek rá nagysádtok, ha hosszasan tartott dinéek vége felé, mikor az öreg urak elkezdenek illuminált állapotba menni át, s vörösre kacagják magukat hajdani patvarista-anecdoták fölött, míg az ifjabb garçonok székeiken feszengenek s vastag kétértelmű symbolisticáikkal kezdenek unalmasakká válni: milly jól esik ilyenkor, ha egy megpendített s általános pártolásra talált dohányozni menés indítványa után a terem az egész fekete néptől kitisztul, s kik ott maradtak, nők mint fiatalok, szépek, vigak, szomorúak és szerelmesek mind, egyedül

maradnak, minden ajknak van valami elmondani valója, minden kebel túlömlik, minden arc barátné arca. Jó kedv, egészséges nevetés hangjai, ártatlanka rágalmak megjegyzései, pajzán titkok, pèle-mêle váltják fel és egészítik ki egymást, s mind ez  
98 milly jól esik. A terem kiszellősül, nincs ki genirozza a szeszélyek nyilvánulásait; pedig a mellett jól esik tudnunk: hogy azon alkalmatlan népet, kinek távozta annyi apró társadalmi bilincstől mente fel bennünket, kit úgy szeretünk: hogy magunkra hagyott, csak *egy fal* választta el tőlünk, s tán van közte olly csintalan, ki az ajtóhoz tartva fülét, gonoszúl hallgatódzik, s ki miatt azért is beszélni suttogva fogunk, de annál szabadabb tért engedünk a kacajnak, mit úgy is nehéz megtudni: hogy kitől jó? Tehát e kis cabinetben bátran beszélgethetünk egymással, édes nagysáink; nem fogják hivatlanok kihallgatni ártatlan kedvtöltéseink hangját, nem fogják criticus pápaszemek beszédeinket bíráló figyelmökkel genirozni, nem fogják komoly képek fumigálni azt, a minék mi örülünk; s ha néha tán, mit alig állhatunk meg, egy-egy önkénytelen bók, vagy ártatlan kézcsók talál letévedni ajkunk- vagy tollunkról: nem lesz, ki lenéző  
100 haraggal, és schova nem néző patkós csizmasarkkal a lábunkra gázoljon érte. E tér nagysáink kizárólagos otthona leend.

Ámde nehogy legelső léptünk is hízélgés találjon lenni, mi bennünket rögtön gyanúba hozna, nem szólunk az andalusi hölgyszemek napjáról, nem az angol nőlelkek férfinagyságáról,  
102 nem magasztaljuk a lengyel nők erényét, a franciák ragyogó kedélyét s költői szerelmét a keleti nőknek; miért emlegetnök, miért bámulnok e távoli bájak előnyeit? mikor mind ezekben együtt és sokkal közelebből lehet gyönyörködnünk. Különben is mi megvalljuk, — hogy igen ügyetlenek vagyunk bókok  
104 dolgában, s e hiányunk miatt ha ollykor a bámulat tünde gyönyörei lelkünket túlragadják, ez elragadtatást néma hallgatásunk fogja kifejezni.

Legmélyebb titoktartás feltétele mellett megsúgjuk nagysáinknak, hogy kedvenc költőjük, a — — (nem mondjuk ki nevét,

- 55 meglátjuk: rá ismernek-e?), kinek műveit a kunyhók és paloták lakói ismerik, kit a nemzet tenyerén hord, ki az ifju nemzedék fején a rózsakoszorú, a költészet egén csattogányszavú sólyom, műveiben ezerszinü kedély, de lelkében örökké egyszínü jellem, kinek szavaiban kezdi észre venni a külföld: hogy mi is
- 60 élünk, mi pedig azt; hogy még élni fogunk. . . . Tehát azoknak, a kik kitalálták nevét, megsugjuk: hogy költő barátunk — fogva van, kemény rabságban, nehéz láncokra téve, Szathmár várme-  
gyében. Fogva egy szép lelkü gyönyörű kis leány szerelmes szí-  
vében. Illy állapotban az ember mit tehessen okosabbat: mint
- 65 hogy börtönét magával vigye. Így tesz ő is. Jövő hónapban esküszik meg szép arájával. Tehetnék-e fölöslegesebb szószapo-  
rítást, mint ha e lépéséhez szerencsét akarnánk neki kívánni? Hisz a házasság már magában olly nagy szerencse, hogy mellette a  
többi meg sem látszik; ez egyetlen eszmében minden ben van
- 70 foglalva, a mi csak édesnek és boldogságnak nevezhető. . . .  
Tudnánk mi még más valamit is megsúgni, ha bizonyosak vol-  
nák felőle, hogy el nem árultatunk. De bízunk nagysáink titok-  
tartásában. Megsúgjuk, de csak négy szem között, miszerint  
költő barátunk szív-választottja azon költői eszmemagasságnál
- 75 fogva, — mellynek nyilatkozatát honnét lestük el, honnét nem?  
mélységes titok, — párosultan olly gyöngéd érzelemfönséggel,  
minőnek csak nőkebelben lehet kifejni és szépirodalmunk  
világos ismeretével, — jogot érzünk azon reményre, miszerint  
rövid év alatt költő barátunk hölgyének nevében olly csillagát
- 80 fogjuk látni a szépirodalomnak, melly még az övére is fényt  
vetend. Hanem ez igazán köztünk maradt szó legyen ám!

2

- Bátorkodunk nagysádtokat figyelmeztetni *Kőhegyi* ismert táncművészünkre, ki jelenleg Szathmáron át Nagy-Bányára, innét Husztra s Marmarosszigetre szándékozik menni, kedvelt
- 85 vigadója mellett — egyéb táncokban is szándékozáván tanítási

órákat adni. Ajánljuk őt nagysátok figyelmébe. Ő a magyar táncművészet fáradatlan terjesztője; megérdemli, hogy pártoltassák.

3

Másfelől pedig *Lakatos Sándor* táncművész jár szét a hazában kedvesnek ismert kiseded táncszemélyzetével. Ő a sortánc szerzője. Ismeretes arról; hogy nincs összeg, mellyel meg lehetne vesztegetni, hogy tanítványaival a keringőt megismertesse, Azért csárdás for ewer!

4

Jelenleg Pesten igen szép szöveteket látni gőzzel font üvegnyelymből, melly a többi selyemszövetből csak ragyogó szinezete által különbözteti meg magát.

55

MI HIR BUDÁN?

[1847. júl. 11.]

I

Mult héten távozott el körülünkől szeretett elődünk, Frankenburg, szívünk örömeinek nagy részét magával vívén el, hagyva helyettök cserébe számunkra saját szívének gondjait. Tapasztaljuk: mikép ellenségeit örököltük utána; vajha barátai miéink legyenek! Ámde nem férfi, ki ellenségek nélkül éli a világot; — ki mindenkinek tetszeni akar, megérdemli: hogy mindkinek se tessék! s ez is vigasztalás, — sovány ugyan, de vigasztalás. Biztosítunk egyébiránt mindenkit felőle, hogy Fr. az idegen clima alatt is hű marad magához, hű nemzetéhez. Jellemének tisztaságát, ha mult tettei nem bizonyítanák is, bizonyítani fogja a jövő. . . „Coelum non animum mutant, qui trans mare currunt.”

Valamellyik vasárnap igen mulatságos eset történt egy fűszeres boltban. — Tudnivaló, hogy vasárnap reggel csak félig szoktak nyílvá lenni minden néven nevezendő boltajtók és ablakok, minek természetes következése azután legelsőbb is az: 15 hogy odabenn *sötét és sajtzagú* a világ. A többi természetes következéseket elhallgatjuk. Lőn azonban, hogy egy jámbor nőcseléd illy alkalommal egy útba eső s gondatlanul nyítva 20 hagyott pinceajtón lezuhanva, ruhájával egy kénsavanynyal telt edényt is maga után rántott. A széttört edénybe foglalt (mintegy 10 fontnyi vitriol a szerencsétlen leány ruhájára ömlvén, az rögtön lángba borúlt, s mi az egészben a legmulattatóbb — a kiáltozásira előfutott boltoslegények a pince ajtaját rá csukták, 25 természetesen, hogy a tűz oda lenn önmagát kiemésztve elaludjék. Emberszeretetnek ez is megjárja. A szerencsétlen leány ez alatt fölvánszorgott a lépcsőkön, s az ajtón dörömbölve és könyörögve, egy kevésbbé speculativ szellemű inas által kibocsátatott, veszélyesen összeégve. Most betegen fekszik, 30 hanem a bolti edények csakugyan szerencsésen megmentettek a veszélytől s a dologban ez a fő szempont.

A Nemzeti Ujságot meg kell azon hazafiúi érdemeért dicsérnünk, miszerint nem tart a szerkesztőség körül egy lelket sem, ki németül tud. Oh ez nagy honfiúi és honleányi *érdem!* 35 Innen ered aztán, hogy egy bizonyos lap e szavait: „der liebe Narr” így fordítja: „a bolond”. Így fordítja az egyszéri diák is e verset: „Sylvestrem tenui Musam meditaris avena” eképen „vad Musát fogtam, zabbal tartottam.” Fogadja dicséretünket a tisztelt asszonyosság.

- “ Tisztelt veterán írónk, Nagy Ignác, e napokban tölté be újságírói pályája tizedik évét. Legyen szabad őt ez úttal a mi szerény hangunknak is üdvözölni. Kivánjuk: hogy ez idő alatt szerzett babérjait viselje egészséggel e pályaidő aranylakadalmának napjáig.

- “ E napokban tartá az önképző egyesület vidám multság közt szokott évnapi ünnepélyét a budai hegyek közt. Szép! De még szebb volna, ha közelebbről tudnánk a felől valamit mondani: vajjon mi az önképzőegyesület?

- “ A váci és granátos utcákat kövezik; mondják, hogy az új világ-utcára is rákerül majd a sor. Ez annyira szép reménység, hogy hinni sem merjük.

- “ Tomala úr mai nap népünnepélyt rendez a Herminatéren játékos célra. Miután Tomala úr hivatalos úton kimutatja a helyi öszvegek általa hova lett fordíttatását, minden e tárgy iránti gyanúsítást és elménckedést megtiltunk magunknak. Különbben is volenti non fit iniuria. A közönség ha mulatott s e mulatságnak árát lefizette: quitt a rendezővel, semmi keresete rajta többé. A számoltatás hatósági ügy.

- “ III. Vizitekártya. Ah quel honneur! quel bonheur, nagyedulat ismét szinről szinre láthatni és hallhatni arca mosolygását. Mint féltettük nagysádat — ah, ange de mon coeur! —

65 hogy nem tér vissza többé. Ne hozzon bennünket többé illy aggodalmak közé, maradjon szépen köztünk, ne járjon olly veszélyterhes helyeken, mint a porta; lám a sultánnak hamis szemei vannak, a szép hölgyfélén hamar megakadnak és — és — nem! nem hagyja a többit szerelemfáltésünk dühe elmondanunk! Ah! coeur demon ange, ne hagyjon el kegyed bennünket többé. Kiötünk mondva: igen szép gyöngédség öntől, hogy viganója sznzenben a mi szerény boritékunkét fölvevé. A finom  
70 célzást elérttétük. Igen szép, igen gyöngéd nyilatkozat. Ön veszedelmets csábitó. Adieu! Le vôtre pour toute la vie.

9

IV. Madame adorée! Ön egyik cabbaleróját „Hercules”-nek nevezi. Csak nem akarja ön tán ezzel Herculesnek szemére vetni: hogy egy időben Madame Omphale gynecaeumában  
75 guzsalyt és orsót forgatott kezébe?

56

HÍRLAPI KACSAK

[1847. júl. 11.]

1. Az itt megirt dolgok mind egy lábig úgy vannak (legalább szép volna, ha úgy volnának), a mint itt elmondatnak.

2. Hencidán — (nehogy valaki utána járjon datumainknak, előre megmondjuk mindenkinek: hogy mi minden hibát  
5 a betűszedő nyakába szándékozunk háritani mondván: hogy itt tévedésből Diósgyórt, vagy Nyergesujfalut kellett volna szednie. Történtek már illyesebb dolgok is, noha nem mive-  
lünk.) — tehát Hencidán lakik két földesúr testvérpár (azaz: hogy egy pár, hanem azért ketten vannak) — természetesen  
10 angol, kik kilenc év óta egy szót sem szóltak egymáshoz, pedig

minden nap 16 óra hosszat együtt tarkliznak, — fogadásuk tartja. . . .

3. Baranyában egy négylábu vadkacsát lőtték, melly tökéletesen úgy énekelt, mint a — hattyú. Kár, hogy egy lövés-  
mel totaliter agyon lőtték szegényt!

5. Philadelphiában (ez már csak elég messze van) bizonyos X.—X. (sajnáljuk, hogy a nevét nem tudjuk) úr olly hajógépezetet talált fel, melly sem gőz, sem szél, sem víz, sem emberi kezck, hanem galvanismus által mozgattatik s olly sebességgel jár: hogy két angol perc alatt Kamtsatkából Kecskeméten terem ( — ne, ha utjában tenger volna!)

5. Új-Granadában olly állatot fedeztek föl, melly nappal virágot s tulipánt terem, éjjel pedig kígyó s galambtojással él.

6. Valahol a Kurtweltu mellett, hol egykor őseink laktak, a föld alól több rendbeli érdekes régiségeket ástak ki, többek között egy kővé vált rókaprémess mentét és egy csipkefőköttöt; hozzáértő régiségbuvárok azt állítják: hogy e tárgyakat hajdan Almus édes anyja, Emeza asszonyság viselte. A főköttő alkalmasint azért maradt meg olly ép állapotban a föld alatt, minthogy be volt balsamozva.

7. Zoroaster 12 000 ökörbőrrre írta tudományos hagyományait, innét hát a régi ellenségeskedés!

8. Legközelebb a sz. lőrinci pusztában egy iratra akadtak, melly 226 alcaicus versben, „Angyal Bandi” vitéztetteit énekli meg, az egész dolgozat merő E és É syllabákkal van írva. Gyanítják, a kik tudnak hozzá, hogy e hőskölteményt valami Torquato Tasso írhatta.

9. Mehemed Ali úr (tekintetes, nemes és nemzetes) Pestre vándorokozik felrándulni; mint mondják a Noththeatert szeretné látni. Ha azt nem, úgy bizonyosan Tomala népünnepélyén akar jelen lenni. Neki is hadd legyen már egyszer egy napja egy üstendőben.

10. U. M. úr ki akarja árendálni a pesti összes mészárszékeket s 2 krral olcsóbb húst szolgáltatni, mint az eddigiek.



- 45 11. Vannak, kik azt állítják, hogy a Széchenyi-liget majd olyan szép, mint a Tuillériák kertje; kár, hogy nem szabad belé menni.
12. Valaki, kinek nevét a *Híradóból* ki lehet állítani, hír szerint olly gépet talált fel, melly gőz segedelmével a leggyönyörűbb világfájdalmaticus verseket rakja össze. Egyébiránt ugyan-ezen masinával csépelni is lehet.
13. A Krisztinavárosi Tunnelt úgy tetszik: hogy aligha nem szándékoznak már az illetők furatni akarni.
- 55 14. Párizsban már olly tökélyre vitték a dageurreotyp rajzolást, hogy a klarinéthangot is le tudják másolni vele.
15. Dél-Amerikában van egy folyóvíz, mellyben a belé vetett ércdarab valóságos pakfonggá válik, tökéletes pakfonggá, körülbelül ezer év alatt. A ki nem hiszi, megpróbálhatja.
- 60 16. Most akadtak Pliniusnak egy csodarecipéjéera, mellynek útmutatása szerint az ember száz esztendeig élhet, kivéve t. t. ha — quo fato — időközben meg nem hal.
17. Temes vármegyében, mint hírlík, a mult héten iszonyú zivatar után sűrű gabonaeső esett, valóságos tiszta buzaeső, melly három határt úgy ellepett, hogy ha hat nap hat vármegye mindig tölti, mégsem győzi zsákra szedni. Ez aztán 65 vigasztalás illy szűk időben!
18. Guaianában olly hatalmas forrást fedeztek fel, mellyből viz helyett valóságos fekete kávé buzog. Hogy cukorral-e vagy a nélkül? azt *egész bizonyossággal* nem tudjuk megmondani.
- 70 19. Sáros vármegyében a Tapoly mellett nem rég egy mammuth állkapcát találtak, egész ép fogsorozattal. A mi több, még a fogpiszkáló benn volt a fogak közt.
20. Oa-Hua szigetén egy dollárért, két sor üvegyöngyért 75 és egy rézcsatért egy egész asszonyt kaphatni örök áron. Hogy kinevetnének ezek bennünket, ha hallanák, hogy nálunk kit nőül vesznek, még pénzt is adnak vele!
21. Pesten a síputcában egy magyar író két emeletes házat

szándékozik építtetni. Biz az *szándékozhatik* akár négy emeletset. Ez semmibe sem kerül (úgy mint: a *szándék*).

22. A Noththeater nem sokára meg fog nyitni. Azt mondják: hogy az igazgató próbanézőségül két ezred katonaságot kért ki magának a helybeli brigadier-generaltól, ki azonban emberszerető jóérzetű úr lévén azt válaszolta e kívánatra: hogy seregeit nincs kedve olly nyilvános halálveszedelemnek kitenni. Már most ollyképen fogják annak tartósságát megkísérteni, hogy egy-egy vontató lovat két oldalról neki fognak, s ha e lovak az alkotmányt szét nem rántják, akkor aztán authentice meg leend alapítva a kártyamausoleum hitele és szilárdsága.

23. Azonban mind a mellett is nem jó az istent kísérteni.

23. A budai hídfőtől a hegyekig sétavasutat (?) szándékoznak bizonyos (?) urak szerkeszteni, vagy ha azt nem, tehát léghajót.

24. A pesti húsvágó urak, mint ez a próbavágásból kitűnik, minden font húson 1 és 5/6 váltókracjárt vesztenek. Szegény, szegény húsvágó urak!

Végül: 25. Temes vármegyének kellő közepében lakik egy érdemes táblabíró ember, a ki mindent elhisz, a mi az ujságban írva van.

## 57

### ÉRTESÍTŐ

[1847. júl. 11.]

Bátorkodunk a t. c. közönséget figyelmeztetni, miszerint az *Értesítőben* idegenek, vidékiek s keresztülutazók számára hirdetve leendnek: könyvek, képek, földabroszok, mulatságok, estélyek, táncvigalmak, hangversenyek, divatárúk, illatszerek, sorsjátékok, műtárgyak, hölgy- és férfiszabók s egyéb mesteremberek s művészek lakás, boltváltoztatások, für-

dők, vendéglők s könyvek ajánlása, hazai intézeteink munkálatinak közlése, szövetárusok lakása, gőzhajójarat, gyorskocsik indulásnapjai, pénzkelet, gabonaár, részvénykelet, halottjegyzék, 10 árverések, eladások, szálláskiadások, tanulók fölvétele; szóval: olly mindennapi szükséges tárgyak, miknek tudása minden Pestre érkező idegenre, sőt a város lakóira nézve is kívánatos vagy szükséges és a vidékre nézve egy vagy más tekintetben érdekes.

15 Az „Értesítő” a boriték hátulsó lapján foglal helyet.

Beigatási díj minden fél hasábu sorért vagy annak helyéért 4 ezüst krajcár, többszöri hirdetés esetében pedig csak 3 ezüst krajcár. A hirdetések egyedül „Landerer és Heckenast” urak nyomdájában, hatvaniutcai Horváth-házban (a Pesti Hírlap 20 kiadó-hivatalában) vétetnek föl.

*Az Életrépek szerkesztősége*

## 58

### HÖLGYALON

[1847. júl. 18.]

(Nőemancipatio). Az istenért, nagysáim; csak egymást félre ne értsük! Kiváltképen pedig ne higyük, mit a költők és az entusiasták mondanak, vagy ha hiszünk is nekik, csak minden tizedik szavokat higyük, s minthogy lehet: hogy épen e tizedik 5 szó az, a mi költemény, ezt is csak kötve higyük el nekik.

Ki győzné a sérelmeket mind fölronni, mit az ábrándozók a nőnem panaszos érdekében a sors elé terjesztenek? — „A nő meg van átkozva, mikor születik, — nő sorsa örök függés, örök rabszolgaság, — nőkebelnek még az örömei is fájdalmak, — a 10 nőszellem röptét mindenütt előítéletek sujtják le, — nőnem maga teremti magának sorsát, — érzelmeit nem annak adja, a

kihez vágyai hívják, — élte nem azé, a kié szive, — neve nincs, jövője nincs, hatásköre semmi! Oh a nőnek csak könnyei vannak. A sorsát megsíratni!”

1A Igy szólnak a költők és az entusiasták.

Ne higyenek nagysádtok nekik; tréfálnak ezek s csak azt lesik, hogy valaki elhigye szavaikat, kit ők rászedjenek. De azon valaki nem mi leszünk. Jól tudjuk mi hogy, ha az életnek vannak örömei, azok a nő életében vannak, s hogy egy férfiélet viszontagságait nem ismerni magában nagyobb áldás a születés minden vak előnyeinél; — az a mennytisztá világ, melly csak nőszívben maradhat meg egyszerűen ártatlan fönségében, szebb jutalom egy leélt szenvedések — életeért, mint egy, e szenvedések küzdelmeiben elfásult, megjegyedt, férfi lélekkolossz; s aztán valljuk meg egymásnak: van-e eltagadhatlanabb uralkodás, mint nagysádtok uralkodása mifölöttünk? Hisz egy hang, egy intés teremt, hat, hódít — ott, hol férfiakarat, és erő szárnyszegetten törpül össze; nagysádtok gúnyolnak bennünket, gúnyolják a sorsot, ha minket zsarnokaiknak, magokot rabjainknak nevezik; vagy tán a bilincs nem bilincs, ha rózsákból van füzve? S tán mi magunk teremtjük sorsunkat? Nincs-e egy nőszellemnek nagyobb behatása egy férfi éltére és holtára, mint saját őrangyalának? Megy — viharok és vészek között ismeretlen jövője sötét világában az ifju; e viharok között e sötét világban ki vezérlené őt, ha egy kedves mult emléke s még kedvesebb jövő reménye páros csillagul nem ragyogna elborult egén? S hát annak szenvedéseiről, ki szive gyógyíthatlan égésére a halál hideg balsamát keresi, ki ad számot? Ki ismerteti meg a honpolgárt legelőször e szóval: haza, becsület?!

1A Nagysádtok előtt nyitva áll a boldogság és érzelmek országa, ne panaszozzák fel nekünk: hogy előttünk meg a küzdelmek és szenvedélyek sivataga van nyitva. Nagysádtok innét, mi onnét vagyunk kizárva; ha cserélnünk kellene, nem mi veszítenénk. De ez nem történhetik meg; minden virágnak meg van a maga földje, minden szívnek saját világa, mellyben élnek

kell. Madaré a lég, virágé a föld, nőkebelé az érzelem hatalma, férfikaré a tett. A természetben semmi sem tagadhatja meg hivatását.

- 50 És nagysádtok mégis emancipatióról tudnak szólni! Kedves tréfa ez nagysáinktól! Nekünk volna okunk szépen könyörögni, hogy legyen könnyítve az ezredéves jármon, mit apáink is szívesen hordoztak, s melly ellen mi sem zúgolódtunk soha, s mégis mi kapjuk a szemrehányást. Vagy tán az egész nő-
- 55 emancipatio csak a külsőkben áll? Tán a rövidre vágott s félre választott hajék, férfikalap, füstölő szivar, kardforgatás, pálcaviselés, tiltottnak csufolt könyvek olvasása, teszi a nőemancipatiót? Hisz Berlinben széltére férfiöltönyben járnak a hölgyek és szivaraik tüzével uton utfélen jövőket *kinádnak!* Párbajt vínak, szemüveget hordanak, sőt — uram bocsáss! —
- 60 philosophiáról beszélnek. Még megérjük: hogy nők fognak házasodni és férfiak *mennek férjhez*. S nagysádtok e divatmaniában (mert nem egyéb) találnak valami szépet? Ugyan: ha egy férfi homlokközépen elválasztott hosszú hajfonatokkal, fején főkötővel, fülönfüggősen, szakállas arca elé napernyőt
- 65 tartva jelennék meg nagysádtok előtt, szemlesütve, szendén, apró lépéskékkal, kivel egyébről beszélni nem lehetne, mint fonókerékről és kötöttűkről: volna-e, ki e férfit szeretetre méltónak találná? S nagysádtok nem tartják kevésbé veszélyes merénynek a mi országunkba átlépni? Vagy bíznak abban: hogy
- 70 a szépnek minden jól illik? Lám: ez is azt bizonyítja, hogy a nőknek több előnyük van, mint a férfiaknak; a sors nekünk szigorú apa, nagysádtoknak kényeztető hízeltő édes anya. — El fog jőni a nőemancipatio ideje; de nem olly alakban, minőben azt most képzeljük; hogy minőben? arról legközelebb lesz
- 75 szerencsénk néhány szót szólni.

## MI HIR BUDÁN?

[1847. júl. 18.]

## I

Ah, tele vagyunk hírrel, szép hírrel, jó hírrel, tarkaságos hírrel; a szivárvány nem mutat annyi színt, mint mennyit mutat a budapesti élet, s nem mutat annyi színt a budapesti élet, mint mennyi színt mutat egy megdöngtetett journalistának az ő háta. — Oh te szép zöld journalistika, nemzeti színű foltok!

## 2

Láttatok-e már népünnepélyt? Láttatok-e a túri vásárt, vagy a kecskeméti Emaust zöldágas szekereivel? hol a zöld sátor alatt három szál cigánylegénynek táncol az elszabadult orgoványi csikós. Berugná jó kedvében a föld oldalát, ha olly kemény nem volna; s leszedné a napot az égről, ha olly magasan nem volna. Emlékezhetek a tarka sátorokra, miknek oldalára szörnyeteges ponyvák voltak kiterítve, bennről hadijesztő öregdob puffogott s hét országra szóló klarinét sikoltá tele a füleket, míg jókedvű röhej tanusítá: hogy a marionett bajazzo humoristice viseli magát. Szerke deszkasátorokban mézeskalács árultatja magát, körülkönyörögve házsártos fiúktól; hallani a kocka gördülését, mellynek szerencsés fordulásán tarka üveg-pohár vagy ezüst cinkalán jutalmazza a vállalkozó játékost s messze sátorokból víg cigánypecsénye szagát osztogat szét a poros nyári szél, még pediglen ingyen. Boldogságos képek látszanak mindenütt, neki pirult arcok, — nyájas családképek, fűbe telepedve, — s még hetek mulva is neki gömbölyödik arca mindenkinek, ki e napja vigalmaira gondol... Hej! nekünk is volt népünnepélyünk; Tomala szerezte. Semmi sem

- 25 hiányzott belőle, — ott volt a háromszál cigánylegény, a megpüfölt öregdob, cikornyás klarinét, kötélien táncoló élemedett asszonyosság siralmas mosolygásu sovány bajazzójával. Mázsaemelgető Hercules, gyolcsinges verbungosok, csepüevő Bosco, arithmeticus ló, jósló cigányleány, szalagos kapaszkodórúd,
- 30 elmés marionett bódék, sörivő sátorok stb stb. — Csak egy hiányzott: *a népkedv*, a nép hangja. Millyen csendes nép ez a sörivő nép! Szavát sem vehetni, nem hogy még jókedvét. Mindenfelől panasz: hogy rosszul mulattunk! Mindenfelől savanyú elégületlen képek, ásitó unalom. Lelkem ügyfeleim!
- 35 ez aszott kedvtelenség nem Tomalát, — titeket kárhoztat. Vér nincsen bennetek. Nincs az a piros vér, melly az első hegedűszóra felpeszdül s világot teremt magának egy ölnyi gyöptanyán s isten-adta jó kedvében addig mulatja magát, míg lábaival bir. Ki birna tégedet mulattatni, mogorva, kiégett,
- 40 magaddal elégületlen nép? Hasíthatnának szijat a hátadon, még tán annak sem örülnél. — Oh te szép zöld, oh te szép zöld nép-ünnepély! nemzeti színü jókedv!

3

- A műkiállítás megnyittatott. Noha az előbbeni éveket meg nem haladja, azon egy örvendetes mégis van benne: hogy ez
- 45 idén a honunkból származott, vagy nálunk lakó művészek festményei teszik a nevezetesebb részt. Gyöngé az idei műkiállításnak a „mentőcsónak” *Zichy Mihály* hazánkfíatól; meglepő rajta a költői ihlettség, melly az egész művön előmlik, s azt vezéreszméjében úgy, mint egyes részleteiben végtelenül érdekessé teszi. Gyönyörű képek vannak még kiállítva *Kiss Bálint*-, *Marasztóni*- és *Swobodától*, mellyek, mint *Faragó* szobormüve is, kárpótolják a többi selejtességét.

A nádori lak belsejét kezdik csinosítani. Beszélnek ő fen-  
 sége rövid idő alatti leérkeztéről. E hír bármi alaptalan legyen  
 is, vágyaink készek azt velünk elhíttetni. Qui quid optat, cito  
 credit.

Nemzeti színházunkban ismét új színdarabok kerülendnek  
 a deszkákra. Honn van Egressy és Lendvay is (kinek szép-  
 reményü fia most Komáromban debutiroz, egykor apja hírét  
 öröklendő). Füredi is elutazott, kit még tegnap, mint Zöld  
 Jancsit Komárom tapsai üdvözöltek. Nálunk pedig Tóth úr  
 vendégszerepel a vidékről. Oh ti szép zöld, oh ti szép zöld ven-  
 dégszerepek, világoskék tapasztalás.

Eddig beszéltünk azokról, mellyek a miénk? most szól-  
 junk arról, a mi nem a miénk; de mégsem az egész világról,  
 melly nyilván nem a miénk, hanem azokról, mellyek a miénk  
 lehetnének és még sem azok.

Igy például a lánchid: ha a miénk volna, sem épülhetne  
 gyönyörűbb fontolva haladással, mint midőn nem a miénk.  
 Híjába fogjuk rá, hogy holnap vagy holnapután kész lesz; áll  
 az, mint a Sion, s mint Petőfi „Sári nénye” *nem akar már nőni*.  
 (Oh te szép zöld, oh te szép zöld lánchid! nemzeti színü sietség!

Szeretnők egyébiránt nem is annyira tudni, mint megvál-  
 toztatni: miért, hogy a gőzhajókon az átvett holmikát eltévedés



75 esetében fontszámra s nem névszerinti értékeik szerint fizetik ki? Ötven font eltévedt öltöynemüért ötven forintot! Kárpótlásnak nem rosz. Szép, igen szép, hogy a gőzhajótársulat rendszabályai statum in statu alkotnak Kanahánunk közepében; csakhogy lenne azután ezen pactum leoninumban egy hű  
80 viszonyosság is a minden tekintetben passiv állapotban tartott közönség iránt. „Hier sind wir Götter!” mondá erre az egy-  
szeri kapitány. Oh te szép zöld, oh te szép zöld sympathia, nemzeti színű gőzhajók!

9

Dr. *Fabinyi* egyetemi orvostanár egészsége helyreállítása  
85 végett *Gleichenbergbe* utazott. A milly fájdalmasan hat ez a két ikervárosra, különösen szembetegeire nézve; épen olly vigasztaló az, hogy a derék és ügyes *Kemény Ferenc*, országos szem-  
ügyész, közénk huzamosb időre letelepedvén, már eddigelé is több szerencsés szem-műtételeinek örvendhetünk.

60

## HÍRLAPI KACSAK

[1847. júl. 18.]

1) *Közkívánatra* felbuzdítottánk kacsáinkat ezentul is szaporítani s minthogy mi nem vagyunk oly kőszivű lelkek (akár kőlelkű szivek), kik a „*közkívánat*” tekintélyét fumi-  
gálni mernők, engedelmeskedünk. — Keljetez tehát ki tarka-  
5 tollu kacsák, ékesszavú kacsák, delitermetű, táncra termett kacsák, keljetez, keljetez s röpüljetez szélyel e széles világba, megtanítván minden népeket ez aranymondatra: „Ki hazudni látszik, sokszor igazat mond!”

- 2) Professor G. M.-ben három új planétát fedezett fel. —
- 10 Egy úr elvesztette valahol a tárcáját; kéretik professor G.: keresse meg neki! A planéták megtalálásaért semmit sem kapott; ha pedig ezt megtalálja: kap 100 rénes forintot.
- 3) Y. úr felfedezte a classicismus titkát: mint sejtik, az egész csupán a diphtongusok célszerű felhasználásában rejlik.
- 15 Kéretik Y. úr: hogy titkát el ne árulja.
- 4) Egyike azon hét német bölcseknek, a kik nem bölcsek, tegnapelőtt nagyot trüsszentett. Kedves egészségére kívánjuk neki az összes emberiség nevében.
- 5) Épen Mátyás szobrának tőszomszédságában kezdik építeni „Corvin” emlékoszlopát fölvágtalan emléklapok- és hattuyhangok- és szivvirágok- s több eféle márványkövekből: ott van Hercules is, mint fő-főpallér.
- 6) Budapesten nagy párbaj van készülöben. Nagysága pedig abban áll: hogy a kihívó fél csak Pesten, a kihívott fél 20 csak Budán akar duellálni. Ezeknek legalább is ágyúval kell egymásra löniök.
- 7) A Noththeater (magyarul ezt hübben nem lehet fordítani: mint „árnyékszínház”) tehát az árnyékszínház körül tegnap nagy földindulás akart lenni, s csak egy hatalmas 25 crélyes közbenjárultának köszönhetni: hogy elmaradt. Oh schweere Noth des Theaters! Oh Theater der schweeren Noth!
- 8) Egy német szerkesztőt megvertek . . . Valahára! . . .
- 9) Komáromban fölfedezték azon régi igazságot: hogy a koplalás minden betegség ellen orvosság. Hanem hogy a koplalás ellen mi az orvosság? még azt nem fedezték föl.
- 10) Ugyanott nem régiben néhányan babonás szédületekben lelket láttak. Józanok perse, hogy mesének tartják cz állítást. Hogy is ne? Komáromban — és lelket látni?!
- 11) Pesten nyilvános utcán három szerkesztő sétált karon 30 fogva. Három egyszerre és karonfogva!!!
- 12) Egy drámairó champagneit ivott.
- 13) A budapesti pékek szégyenlik, hogy a journalisták

annyi zsemlevitzet rakásra gyurnak. A journalisták nem szégyenlik.

45 14) Egy helybeli kocsmáros elevenen borkővé vált.

15) Don Gaston de Cualai Bachamonde, Péna fulgida „hires spanyol vitéz, arragoniai grand s a kék oroszlán-rend nagykeresztese” Amerikába szándékozik kiutazni. — Útját Debrecen felé veendő, onnét két nap alatt vasuton a Caspi-  
50 Tengerhez fog jutni, hol már készen várja két fregatte és három lineahajó, őt és útikíséretét onnét egyenesen Philadelphiába szállítandó.

16) Tegnap pompás éjszakai fényt láttunk a keleti égen, gyönyörű ezerszinű éjjeli szivárványt, zörgését is hallottuk.

55 Holnap a Spiegel is fogja bizonyítani, hogy ő is látta és hallotta.

17) Egy valaki jó vigjátékot szándékozik írni: pium desiderium.

18) Egy szerkesztő úr egy nagybecsű gyűrűt, egy másik szerkesztő úr egy tányér pogácsát kapott melegen.

60 19) Egy orthodoxus philosophus nem régiben arról tartott dissertatiót: hogy honnét származik az ökörnyal? A kik hallgatták beszédeit, mindnyájan megtudták, hogy honnét származik az ökörnyal?

20) Mult éjjel igen szép napfogyatkozást lehet látni.

65 21) Pápán a tavalyi bor oly erős talált lenni, hogy a legdicsőbb vitriol készül belőle.

22) Még két nevezetes előnye van az árnyékszínháznak minden eddig létező színházak fölött. i. 1—0. Hogy míg nyáron át fűteni nem kell, addig 2—0 Télen a legkellesebb árnyékot  
70 fogja tartani.

23) E héten senkit sem gázoltattak el.

24) D. barátunk most az Engadin völgyben nézi nap kel-  
tét és lenyugtát. P. barátunk a párisi Théâtre-Historiqueban  
gyönyörködik Dumas S. estétől reggelig tartó dramái fölött.  
75 K. barátunk Némethonban hallgat parókahangokat és szagol  
pápaszemillatot. L. barátunk pedig Estremadurában sohajtoz

Donna Estellák és Donna Aurorák lángszemei közé: — *legaldbb Andalusában azt beszélük.* Legközelebb S. barátunk teend egy kis kirándulást Egyiptomba; nekünk fog onnét egy eleven catacombát és egy bebalsamozott obeliscust hozni.

25) X. vármegyében van egy casino, mellynek rendei legközelebb elhatározák: hogy a „Magyar Kurír” helyett ezentul a „Hirnököt” fogják járatni, — A kik tudják: hogy vannak távol eső csillagok, mellyeknek fénye mire mi hozzánk jut, már akkorra magok a csillagok nem is léteznek, nem fognak csodálkozni azon: hogy a Magyar Kurír utolsó számát még a mult héten kapták X. vármegyében.

## 61

### MONDANIVALÓINK

[1847. júl. 18.]

R. úrnak B.-ben. Önnek levelét és küldeményét vettük, levelezési ajánlatát azon oknál fogva, hogy eziránt F. A. barátunk ígérését birjuk és várjuk, nem fogadhatjuk el; szép tanácsait köszönjük s viszont kérjük: hogy legyen szabad azokat meg nem fogadnunk, ezuttal egyszersmind minden rendű és rangu tanácsadóinkat bátorkodunk a felől biztosítani, miszerint mi magunkkal, midőn pályánk terheit elvállaltuk, tökéletesen tisztában voltunk, s ennél fogva a mit teszünk, azt tenni akarjuk, s tesszük meggyőződésből, s teendjük ezután is úgy, mint azt hatáskörünk engedni s célunk kivánni fogja. Elveinket programmunkban elmondtuk, és pedig elég világosan. Ki azokat megértette s becsületesség vagy honszeretet iránt kimondott nézeteinkben velünk nincs, az ellenünk van, s minthogy céljainkat nem elleneink, hanem barátaink segélyével akarjuk kivinni, szavunk egymáshoz nem leend. Utunk egye-

nes, arcunk nyílt; ha mi megtámadás személyünket fogja érdekelni: azt magánügyeink közé sorozandjuk, s olvasóink kedvéért hallgatni fogunk róla; de a mi az igazság rovására leend: szó, célzás avagy tett, arról szólni fogunk az igazság érdekében, s tett dolgaink irányzatában senki befolyásának helyt nem adunk. 20 Egyébiránt a részvétet és szivességet lehető nyájasan köszönjük.

62

## HÖLGYSALON

[1847. júl. 25 – dec. 12.]

I

(Egy nő naplója) Ismertem egykor egy fiatal hölgyet, kinek szive érzelmekben gazdagabb volt, mint csillagokban az ég, kinek magas lelke tulemelkedve a gőzkörön, mit ember korlátolt nézetek emberi tettek számára körítének, érzéseiben 5 mély, gondolataiban emelkedett, szenvedélyeiben gyöngéd, a világ balitéletei megtörésében erős s ezért attól mindenha üldözött, úgy járt közöttünk, mint járna egy más csillag lakója, kivel senki nem tudna beszélni. Gyakran megkísérté lelkem utána röpülni az ő szellemének. Ismeretlen, új világokba vezet- 10 te azt illyenkor s ott hagyta egyedül a vele röpülni nem bírót. Ezméinek nagyobb része maig is talány előttem. Sokkal több még rajtam a por, minthogy azokat fölfogni képes lehettem volna. Tán életek és halálok hosszú sora után, ha költöző lelkem egy csillagot a másik után bejár; akkor fogom azokat 15 tisztán megismerni, hozzászokva szemeim a napba nézéshez. Midőn legutóbb e hölgytől elváltam, megígérte: hogy naplóját, mellybe eszméi kifejezhető töredékeit lerakta, holtával nekem küldendi meg. Holtával? Hát még annak is meg kell-e halni, kinek egy-egy gondolatja nagyobb volt, mint az örökké-

valóság? Azóta évek multak el, s mint eltemetik egymást az  
20 évek, úgy temeti el egy emlék a másikat. Kire egykor boldogság  
volt emlékezni, azon vevém észre: hogy már feledni kezdem.  
E napokban több éjen egymás után látogatott meg álmomban  
egy halavány arc, mindig ugyanaz, azon ábrándos hallgatagság,  
azon túlvilági merengés, egy képpé vált gondolat. Ez ő volt.  
25 Azon éjek után mindig olly csüggedt, elvágódó volt lelkem,  
s egy este hazaértemkor kiseded iratcsomót találtam asztalom-  
mon, az ő naplóját. Tehát illy hamar. Megkísértek belőle né-  
hány gondolatot világ elé hozni, s ha lesz, ki azokat megérti,  
ki érzeni fogja, az kettőnknek a távolban föltaalált rokona  
30 leend.

★

Szerelem!. . . Szerelmen kezdődik a világ, szerelmen kez-  
dődik az élet, szerelmen kezdődik a mennyország. Az isten maga  
is szerelem és a szerelem maga egy isten.

35 Mikor az isten világot alkotott, egy szavába került a terem-  
tés. E szó volt a szerelem.

Legyen szerelem! És lőn a nap.

Legyen szerelem! Kivirágosult a föld.

Legyen szerelem! Millió teremtés kezdé élni és örülni.

40 De van egy pók, melly a mézvirág kelyhéből is mérget  
tud színi, van egy lény, ki a szerelem fájáról fájdalomvirágot  
s halálgyümölcsöt szed.

E lénynek *ember* a neve.

A szerelem boldogságát isten keze adja; a mi fájdalom,  
epedés, csalatkozás és bűn van a szerelemben, azt emberi  
45 kezek szerezték hozzá.

Miért kell e világfentartó szellemnek láncokba kötve  
lenni?

Minden lénynek, a felleguszó sastól a pondróig, szabad  
szeretni, csak az ember kötözte meg magát. Nem volt neki  
50 elg: hogy a föld vadain uralkodott, hogy a viharokat, az eleme-

ket rabszolgáivá tette; hanem még önkeble istenén, a szerelmen is, kellett hogy királylyá legyen.

Mert az ember *szégyenli a szívét s büszke eszére.*

Pedig a szív való, az ész csak képzelet.

55 Egyik század balgának nevezi azt, mit a másik bölcsnek hitt; de mit szív érzett, világ végével is az lesz, a mi kezdetén volt.

Ne szégyeld szivedet, minden szép ott van egyedül.

Ne szégyeld a szerelmet, igazság csak a szerelemben van.

60 Élet is csak a szerelemben van. Gondolkodni, megfontolni, elmélkedni tán a holtak is tudnak? hisz arcuk épen olyan, mint a gondolkodóké.

★

Egy férfi s egy leány szerették egykor egymást; szerették, nem miként emberek tanítják, hidegen, félve, kötelességszerűn, hanem miként szeretni a szív tanit, melegen, igazán.

65 Mikor a leány kezét legelőször érte ifja kezében remegni s szive remegésiben tudá meg: hogy ez a szerelem; nem titkolá el azt, miként emberek tanítják, hanem visszaszorítá annak kezét s őszintén, nyíltan arcába tekintve kedvesének, szóla: „tied vagyok a sírig s te az enyém, azon tul veled egy. Addig legyek boldog, míg szeretni foglak. Addig legyek boldog, míg te szeretni fogsz.”

70 — Boldog légy örökké, viszonzá kedvese, én örökké szeretni foglak. Esküszöm e sötét hajfürtökre, fekete szemeid naphevü tüzére, ajkaid csókjára, esküszöm e hajnalt mosolygó arc mennyei malasztjára! . . .

75 És azóta megfehérültek a nő hajfürtői, szemeiből a lángok kiégték, ajkai nem mosolyognak többé és arca halovány; — de kedvese még most is hú esküjéhez.

80 Vannak, kik oltár előtt isten boszuálló nevére esküdtek s a rezgő lég nem feledé el hamarább az esküt, mint a kimondó ajka.

★

Mikor végződik az ifjuság, mikor kezdődik az öregség? Hol van e két életpolus egyenlítője? Mikor mondhatja az ember: Tegnap fiatal voltam; holnap öreg leszek? Nap mulik nap után s észrevétlenül elmegy amaz, észrevétlenül megjön emez; mikor váltják föl egymást? . . . Míg a szív a jövő reményeiben él; míg vénülni ohajt s az éltet sietteti: addig tart az ifjúság határa; mikor a multat kezdi visszaohajtani s emlékeiben él, ott kezdődik az öregség. Ezért nők nem vénülnek soha. Nőszívben mindig marad meg annyi remény, mennyi elég olly hosszú életre, mennyit már a multban leélt. Életunt nőt ritkaság látni. Az életkort nem az évek teszik.

Lám! a csillagászat percét is meghatározó az ősz kezdetének; pedig az őszi ég alatt hányszor süt forróbban a nap, hányszor virágosabb a rét, mint a nyár napjaiban?

Ősz és öregség észrevétlenül jönnek, mint az álom. Az elalvás percére nincs ki emlékezni tudjon.

## 2

Nehéz eltalálni férfinak a középutat *féltés* és *nem féltés* között. Mert ha félti nejét, bizalmatlanságot árul el iránta, vagy azt hagyja hinni: hogy magáról következtet; ha pedig nem félti: ez által vagy azt mutatja: hogy neje nem érdekli többé, vagy nejét nem hiszi ollyannak, a ki valakit férjén kívül érdekelhessen.

## ★

Ha nőt akarsz ismerni: vigyázz rá, mikor nevet. Ha nem néz rád, mikor nevet: bizonyosan azt hiszi, hogy te nézed őt. Ha félre nevet előtted suttogva s rád tekint: titkai vannak, mikről azt akarja, hogy kitudd. Ha nem tudod nevetésre hozni: vagy nyilván neheztel rád, vagy titkon szeret. De ha minden szavadra tud nevetni: essél kétségbe, mert komoly hangodat nem fogja megérteni.

## ★



Nincs gyöngédebb viszony, mint két hölgy között szokott lenni. Kik egymásnak barátnéi s kik *egy* férfit szerettek s kik közül egyet e *férfi* boldogít. Milly könnyü kimagyarázni a soha el nem fogyó gyöngédséget, mellyel a boldogított nő férje iránt viselkedik. Barátnéja arcától tart. Milly szemrehányás volna rá nézve ez arcon a szomorúságot látni, mellyből, ha férjét nem boldogítaná, mindig ezt kellene kiolvasnia: ha én volnék neje, jobban tudnám őt szeretni. Milly könnyü nyomára akadni a gyöngéd vonzalomnak, ha a nem boldogított hölgy barátnéja gyermekeit csókolja. Vonalmakat lát bennök a titokban imádott férfi arcából.

★

A tetszvágyat a nők vétkeül szokták felróni, pedig nem mindig az. Gyakran, ki egyet legjobban szeret, az kíván leginkább mindenkinek tetszeni; magában azt gondolva: ha most kedvese látná, milly büszke leendne rá.

★

Az ifju szerelme láng, de a férfi szerelme napsugár. Jaj annak, ki becsülni nem tudja azt, a kit szeret.

★

Szeretik a nőket titok nem tartással vádolni, s e vád sokkal általánosabb, minthogy kifogásokat lehessen ellene támasztani, csakhogy ez tán az *idegen titokera* nézve áll. *Saját titkait* évekig megőrzi a nő szive, egy hang, egy sohaj, egy arcvonás el nem árulja azokat; de mint kitalálatlan rejtély, szállnak azok vele a sírba. Hányat nem ismer a világ olyannak, a millyen valóban, sőt nemcsak a világ, de tán a világnak egyetlen lénye sem ismer meg. Gyakran boldognak hirdetik azt, kinek ha szívébe látnának, megsiratnák; a társalmak és sétányok vidám arca megcsalja a szemet. Hű, erényes, feddtelen életű a nő, senki sem tudja, miért hervad el mégis. Tán egy soha ki nem

mondott vonzalom titka emészti föl ilyenkor lelkét, mit még  
140 az sem ismer, kiért e vonzalom lángja ég s mit ismerni soha  
senki sem fog. És érénye megöli a nőt, de csorbát nem szenved.

3

Emlékszem rá: hogy ez előtt tíz évvel mennyire divat-  
ban voltak legelőbb kelő házaknál is fesztelen mulatságok  
alkalmával a zálogos játékok. A vesztett zálogot rendszeren csók  
140 váltotta be. És e csókban nem volt semmi szégyenítő. Tréfás  
cnyelgés kérte, gyanútlan ártatlanság adta azt, senkinek sem  
jutott eszébe félni tőle vagy érte haragunni. . . Jaj volna most  
azon társaságnak, melly magának illy szabadságot venne,  
anathematá mondana rá a világ, becstelenséget sziszegne utána,  
180 ki e bűnt eltűrné. S pedig az érény ügyei aligha állnak jobban,  
mint akkor. Rosz jel: ha a vétek külszínétől kell félni; az ártat-  
lanságnak nincsen gyanúja, az ártatlanság nem mondja soha:  
ezt titkolni kell, ezt nyilván tenni nem szabad. Kinek lelke  
szennyes, ez tekintetével is tud vétkezni; kinek lelke tiszta,  
140 annak csókja is oltári szentség.

Gyakran hallani fiatal, míg csak gyermekkorukon túl levő  
leányoktól a legnépesebb társaságban olly dolgokat és kifeje-  
zéseket mondatni, mik fölött az egész társaság elpirúl és lesüti  
szemeit: „Minő szörny illy fiatal alakban!” mondja elször-  
nyedve a korlátolt butaság s kora elfajulást jósol felőle. Pedig  
180 azok között, kik szavaira elpirultak, egyedül ő, ki el nem  
pirult, volt az ártatlan. Még ő nem tanulta ismerni azon  
tiltott eszméket, mikről gondolkozni igen, de szólni nem  
szabad.

140 Hanglejtéssel fejezni ki azt, mit egyszerű szóval mondani  
nem lehet, szemmozdulattal folytatni a megkezdett s elhallga-  
tandó eszmét, — érezni mást, mondani mást, — mind ezt  
tanulni kell. A rosznak ismerete *tapasztalás* és a tapasztalás  
letörli a gyümölcsről az ártatlanság hamvát. *Az ártatlanságnak  
140 nincs öntudata.*



Mi magyarázhatja meg azt; hogy fiatal hölgyek mindenkihez inkább bizalmasak, mint saját anyjukhoz? Sőt többnyire épen őelőtte tudják olly gondosan elrejtteni sziveik titkát, mintha bizonyos ellenségekkel volna dolguk. Nincs meg közöttük a viszonyosság. Vagy anyját vagy érzelmeit tiszteli jobban a hölgy, mintsem őket egymással megismertethetné. E bizalmatlanság büntetés azon szolgai lelki viszonyért, mi szülő és gyermekek között szokott lenni. Egyébiránt szeretetlen gyermekekből szoktak válni a legszeretőbb nők. Anyák, kik leányaik iránt tulszigorúak, jót tesznek azoknak jövendő férjeikkel.

4

Van egy virág, mellynek neve: „Élek-e? Halok-e?” — Mikor tiz éves a leány, e virágnak sugárszirmait tépdesev mondja magában a tréfás jövendő jelt: „élek-e? halok-e?” s vígan nevet föl, ha az utolsó levél azt mondja: „halok”. Mikor tizenhat éves a leány, e virág szirmait tépve ezt mondja magában: „szeret-e? nem szeret-e?” és sejtelmesen sohajt fel, ha az utolsó levél azt mondja: „nem szeret.”

★

Ez előtt mintegy fél évvel egy ismerősömet hat évig folyt keserves válópör után végre csakugyan elválaszták nejétől örök időkre. S ime e napokban hallom, hogy egykori nejét most ismét elvevé s újra mézesheteit kezdi élni. Vannak emberek, kik egymást csupa szerelemből üldözni képesek, s merő gyűlöletből egymásba szeretnek.

★

Minden zsarnokság természetellenes, a természet mindenkint szabaddá teremt. Van ugyan egy monda, melly azt regéli: hogy a teremtető az embert az egész világ királyává tevő. Ezt

a mondat természetesen emberek találták föl, rájuk nézve igen hizelgő ez eszme. De hát mi szükség öneki királynak lenni? Mi szükség neki hinni: hogy ő a legmagasabb lény? Ki tudja: tán egy csillag, melly egéről lefut, egy ábránd-idezte szellem, mellynek titkos jelenlétét, mint álomérzetű búthatást sejdíti lelkünk, nem magasabb lény-e a világnak? kit emberi szem úgy nem láthat, kinek szavait emberi érzék úgy nem hallhatja mint nem lát minket s nem hallja szavunkat a süketvak féreg, melly a porban mász. . . De van egyetlen egy zsarnokság, mit a természet eltűr, — a szerelem zsarnoksága. Nézd: a férj megveri nejét, vérét, könyeit adja boszúszenvedélyének ita-  
"11" lul, eltaszítja őt magától; de próbálja más megsérteni nejét, megöli érte. A nő testben, lélekben halálra kinezva, élte utolsó melegét azon kézre csókolja, melly őt megöli, de mellyet szeretni bántalmaiban sem szünt meg, s mondd neki, mikor halva van: hogy férje gaz, föl fog ébredni: hogy megátkozozon érte! —

★

Ez a vak ragaszkodás, e megigézett hajlam, ez örök bocsánatra készség a legtisztább poesis, melly nélkül a szerelem nem szerelem. Nem követeli ez jogait, nem rója fel áldozatait, nem zugalódó, nem szemrehányó, hanem tűr, áldozik és boldog.

★

Ismertem egykor két jó barátot, de kikről, ha őket az ember együtt látta, nem fogta volna mondani: hogy egymás barátai. Szüntelen egymással ellentétben, egymás sarcasmusainak céltáblája, örökös boszantás- és zsarnok kiméletlenségben mutatkozott egymás iránti viszonyuk. Ha ellenségek bántak volna úgy egymással, megsokallták volna. Pedig az ő barátságuk a legtisztább szenvedélyerős érzelem volt. Láttad volna őket, ha tettere került a sor, mikor jelen nem levő barátot kelle védelmezni, akkor mutatták: hogy bennök egy szív érez, de négy kar cselekszik.

E jó barátok egyike egykor szerelmes lőn. Kényszerítő  
330 körülmények miatt a hölgygyel, kit imádott, titkon esküvők  
meg s midőn egyszer távollevő barátja becsületét kelle meg-  
torlani, a szerencsétlen megvívott érte és érte elesett. Nejét  
boldog reményben hagyta, s nem volt ideje házassága törvé-  
nyességét bebizonyítani, nejének becstelen özvegyiséget hagyott,  
235 mást semmit. De visszatért barátja s nem kellett soká gondol-  
koznia. Először megesküdütt a nővel, barátjái helyett saját  
nevét adta neki s törvény-tagadta gyermekeinek, azután ment  
fölkeresni barátja gyilkosát s megölte őt. Most ősz, hallgatag  
férfi.

5

Kik egymást igazán, bensőleg szeretik, vigyázz rá: milly  
240 gonddal, milly figyelemmel titkolják el viszonyukat avatatlan  
kiváncsiság szemei elől. Társaságban nem mutatnak érzelő  
arcot, egymás mellé nem ülnek, ha más látja; egy epedő sohaj,  
egy reszkető hang, egy értő pillantás nem árulja el köz titkaikat.  
Ha boldogok: nem dicsekesznek vele; ha boldogtalanok, nem  
245 panaszkodnak róla; ők tudják: hogy gondolatjaik egy közohaj-  
tás után röpkölnék, ők értik, hogy sziveik édes kínja s fájó gyö-  
nyöre egy forrásból merített kéj és fájdalom; de más ne is  
gyanítsa azt, ne tudjon róla semmit. . . Miért? . . . Hát vétek  
a szerelem, mit szégyenleni kell? Oh nem. De minden esetre  
250 olly szentség, mit nem kell az ablakba kitenni, hogy ott azt  
a piaci közönség jó és rossz kedve bírálja, s akár dicsérje, kacagja,  
vagy vállat vonítson rá. Az imádság szavai nem könnyelműek  
szájába valók; ki a szerelemtől beszél, úgy szóljon mintha  
imádkoznék. Templomban nevetni nem szabad. S minthogy  
255 mindenkinek saját szerelme, saját házi istene, mellyet csak ő és  
az övé imád, s mellynek áldásai csak őt boldogítják, átkai csak  
őrá nehezdednek, s minthogy senki nem kívánhatja, hogy  
mások is az ő szívével érezzenek: tartsa szenteknek ez érzelme-  
ket s ne mutassa másnak, kinek azokat tisztelni nincs oka. . .

100 Ha kit az utcán imádkozni látsz, kit borházakban, táncvigmakban hazájáért hetvenkedni hallasz, — ki úton utfélen szcrelmével ragyog, vagy sötétlik: — ne higj neki; vagy magát akarja csalni, vagy másokat s hiusága legszebbike lehet a hiuságoknak, de nem szerelem, nem istenimádás, nem hazaszeretet.

★

101 *Nőnek soha sem szabad férjje előtt arról beszélnie: hogy szerencsétlen.* Egy bizonyos országban azon nőknek, kiket el akarnak adni, szalmakötelet fonnak nyakuk körül. A panaszhang nő ajkain e szalmakötélnél sokkal veszedelmesebb jel. Panaszkodásra vigasztalás a felelet, s szájalom kezdete azon szerelemnek, mellynek vége a megvetés. Nő csak férjének gyónhat, férjének panaszkodhatik, csak férje előtt sírhat. Jaj neki *ha férjéről tud panaszkodni.* Ez az ismeretek nyelvén annyit tesz: „ha a hűtlenség országának ajtaját nyitva találná, bemenne rajta.” Csábít, ki férjét hát mögött vádolja. Az esendő lelkeknek ez megismertető jelök. A tisztább lelkeket azért figyelmeztették rá: hogy tudjanak őrizkedni tőle. Ennek a festett arcnak egy jelentése van. — Ki férjéről más férfi előtt panaszkodni tud, tegye azt bár együgyűségből; a hűtlenségen vagy túl van, vagy közel van hozzá.

6

102 Ki ismerte ki valaha az emberi szív titkait?

A mély vízfenek, mellybe napsugár soha le nem hat, hol ismeretlen szörnyek aluszszák ébredtelen álmaikat s a megkövülő conchilia halálkönyéből az igaz-gyöngy terem. . .

103 A süket bányaterem, mellynek rejtett nyílásait mesés szellemek lakják, őrei az aranynek és a halálnak. . .

A be nem látható sivatag, mellynek homok pusztáin ábrándos délibáb üzi tünde játékait. . .

290 Az ősrengeteg, mellynek hallgató éjszakáiban a fák sutogása s a patakok csörgése beszél tündérkalandokat. . .

Az égre támadt zivatar, melly villámaival önkeblét hasgatja szét. . . s a derült tavaszi ég, mellynek lazurjában lilim és rózsaszín felhők képében angyalok lebegnek. . .

Illyen az emberi szív.

295 Nagy a világ, mellynek egyik végétől a másikig sem csillagsugár, sem embergondolat röpi nem bír. De nagyobb a világ, mellyet olly kis térbe tud teremteni isten, minő az emberi szív, s fényesebb gyémántja a teremtés dicskoronájának amaz ezer szint ragyogó érzése a szívnek, mint a legfényesebb 300 csillag, melly a többbit világítja.

Semmi sem képtelenség, mibe a szívnek befolyása van. — Ma szeret, holnap gyűlöl és nem tudja miért? Szereti azt, a kit gyűlöl, s gyűlöl azt, a kit szeret, és nem tudja miért? Hű marad ahoz, ki hozzá hűtlen, s megcsalja azt, ki hozzá hű. 305 Él, gyilkol és meghal azért, kit imád, s hideg, kemény marad ahoz, ki őt imádja. Tettet, hazudik olly remeken, olly élethű képekben, mint maga a napfényű igazság s el tudja rejteni igaz érzelmeit olly mélyen, hogy isten szeme legyen, melly rájuk talál. Kínozza azt, a kiért él, kinek nevére hangzik minden 310 dobbanása, s kínozza benne önmagát, óriásokká növeli érzelmeit: hogy azokat mind vérellenségeket hagyja megküzdeni szűk korlátaikban, s ha nem bírja terheit tovább, — megszakad.

Illyen az emberi szív.

7

315 Az emberek mivelődnek, a világ halad.

Hajdan a nők arcáikat festék, most lelkeiket festik. Hajdan az ifju lyánt, ki a világnak volt szánva, arra taníták, mint kell *szépnek lenni, vagy látszani?* Megismertették vele a szereket, mik Küprisz varázsövét segítik, megszerezni az éhomra használt rizs-

- port, melly gyöngéd halványságot szerez az arcnak, a bella-donna nedvét, melly arra a hajnal színét lecsalja, a jégben hűtött terpentint, mely a lélekzetet kedves illatúvá teszi, s a szemeknek ragyogó sugárzatot ad, a számártejet, melly fehérré mossa a bőrt, míg a rátapasztott lágú kenyér bársonyapintatúvá teszi
- azt, a főtt sáfrányszeszt, melly csoda ragyogványt ad a hajfűrtöknek; megtanítták őket, mint kell mozdulataikban a kecsék ingerét kifejteni, hajfürteikből a csáb hálóját szőni, együtt ragyogni gyémánttal és igaz gyönggyel, az öltöny plasticai redőzetével fölfokozni az eltakart bájt. Egyedüli cél volt hódítani, csábítani, s erre elég volt a testi szépség. Egy bájairól hírhedt hetaera még halála óráján is kifestette arcát; . . . tán a halált is meg akarta-e hódítani, hogy emberimádóvá legyen s lábait csókolja a helyett, hogy megölné? Vagy tán holta után is szép akart maradni? Mint vehette ki magát a holt arcon a rámázolt piros szín? E hideg mosolytalan összeesett arcon? Szentségtörő gúny a halál templomában! A legtöbb classicaai szépségek sarcophágjaiban oda van rendesen téve az ezüst kézi tükör, a pipere gyöngyök, és a miniomszelence, az élet hazudnágainak képjelei átadva a halál örökké valóságának. . .
- Ma már az illy feldíszített arc nem tesz hódításokat. Megnézik, tán bámulják is, de lelket keresnek benne, lélek szépségeit. Az arc bája csak trón, mellyre a lélek ideal szépsége üljön. Maga a mai divat is ez eszmét látszik meggyökeresíteni; benne alig van valami, mi az érzékiségnek hízelegjen, a tömött nehéz kelméü öltönyök, mik a testtől messze elállnak, s feszes páncélszerű vállfüző, a mesterséges egyszerűséggel lesimított hajzat, melly szorosán a főhöz tapad, s a főt három oldalról elrejtő kalapok, nagyon kevés kegyelettel viselkednek a kül bájak iránt. Ma a fiatal leányt, ki a világnak van szánva, arra tanítják, mint kell jónak és elmésnek lenni vagy látszani? Mint kell kimutatni méla ábrándozást, titokszzerű sohajt, epesztő szívfájdalmat, vagy örök rózsaszín kedvderűt, érzékeny idegfinom gyöngédséget, tiszta önzéstelen vonzalmakat s az ártat-



lan egyszerűség zamatját. . . Oh milly szépen betanítják nekik!  
355 És ez nagyon jól van. Hadd fessék mindenkire az erény külszínét; legalább az, kinek lelke belül is az, minnek a másé csak kívülről látszik, nem lesz kénytelen azt szégyenleni. Inkább viseljen a tömeg vendégérmelmekeket és ál erényt, minthogy azt, ki a valódiakkal bir, kigunyolja. Inkább hordozza mindenk  
300 a fehér koszorút, mintsem azok, kiket az megillet, a többivel közös cégérfátyolt.

★

Miért: hogy a nőket angyaloknak nevezik? Hisz az angyalok nevei mind férfinevek. (Gabriel, Michael és Raphael)  
Hanem a rosz angyalok nevei is azok ám (Lucifer, Saamiel,  
365 Leviathan, Belial.)

★

Miért, hogy, ha az ember a tó vizébe tekint, abban az ég szemeit látja meg, nem azt a kigyót, melly a fenekén lakik? . . . Miért hogy, ha az ember szemébe tekintesz, abban a mosolyt látod meg, melly megrészegít, nem a fulánkot,  
370 mellytől megőrülsz? . . .

★

Van-e öröme az életnek, melly tisztán édes volna? pedig a fájdalom mind tisztán keserű. . . Hogy nem édes atyánk azon haragvó szellem — kinek neve sors, kinek keze súlyát érezzük itt, mutatja az: hogy várunk egy más világra, — s föl  
375 sem teszszük róla, hogy azon másik e mostaninál még rosszabb lehessen. . . S ha mégis úgy lenne? . . .

8

Mennyire ellenkező hatása van a balsorsnak a nők kedélyére, mint a férfiakéra! — A nőt a szenvedés közlékenynyé, beszédessé teszi, barátnékat kerestet vele, kiknek fájdalmait

- 1001 elmondja, kik őt újabb reményekkel tudják vigasztalni, vagy ha nem tudják, együtt siratják meg vele a volt remények hulló csillagait, lehervadt virágait s az örömek sírjainak nehéz keresztjeit segítik viselni. És a kihulló köny, a kishajtott panasz könnyebbekké teszi a terheket, mik a szívet nyomják. . .
- 1002 A férfi szenvedése néma, gondjai a magányt keresik, ki hozzá nem szól, ki hallgatni tud, mint ő, az barátja; s az elfojtott keserv, az elhallgatott panasz erőt ad a szívnek: hogy terhei súlyát viselni tudja. — Mellyiknek van több fájdalma, mellyiknek több enyhülése? Amazt mindenki vigasztalja: — ennek fájdalmait nem is sejtí senki; amazt mindenki szerencsétlenné ismeri s kinjának nagyobb fele az: hogy szánakoznak rajta; — ez magában hordja hideg szenvedését, mellynek éle az: hogy senkivel sem osztja. Amaz elolvad, ez jéggé merevül. . .

★

A szenvedések — álló csillagok.

- 1003 Öröm, s remények — hulló csillagok.

Mi rövidebb, mint az öröm; mi hosszabb, mint a szenvedés? . . . Ha bánatod van, remélj s megrövidül; ha örömöd van, féltsed azt, s hosszabb leend.

★

- 1004 Kell-e nyilatkoznia annak, ki igazán szeret: hogy meg legyen értve? Van-e szüksége két szívnek, melly egymásért dobog, két léleknek, melly egymás gondolatjait érti, e kérdésre, „szeretsz-e?” s e válaszra „szeretlek?” Hisz a szerelem nem hang és a szív nem fül. Ez egész kérdés és felelet olly mal a propos valami, minőt az ember szerelme érzetében nem tehet, mert ha *bizonyos* arról: hogy szerettetik, mire való akkor e fakgatódzó szerelmi catechismus? Nem értheti-e kedvese mosolyából minden érző lélek azt, mit tudni akar? Nem olvashat-e egész regényt annak szeméből, nem hallja-e annak minden sohájában boldogsága egész igéretvilágát? Egy

410 kézszorítás, egy virág föltüzése, egy ártatlan elpirulás, az  
öntudatlanul kiszámított közeledések, egytárgyu ábrándozá-  
sok nyilatkozatai s a szív titkainak annyi alkalmoszerű gyöngéd  
415 lefátyolozása áll hatalmában a találékony szerelemnek, hogy ez  
ügyetlen nyilatkozatra soha nem készíriheti boldog választ-  
tottait. Ha pedig *bizonytalan* a nyilatkozó érzelmei viszhangjá-  
ról: hogy kockáztathatja azt, mi legszentebb titka, olly kétes  
sors elé? vagy tán a kimondott szó nem lehet kevésbbé hazug,  
mint a futó elpirulás? Oh a szerelemben nem az az igaz hívó,  
ki térden állva, mellét veri és mondja: „Bizony, bizony  
420 szeretek” de ki szerényen elvonul, hisz és nem követel, titokban  
imád s érzéseiben boldog.

De lehetlen is nőt olly helyzetben képzelni: hogy ezt  
mondja egy férfinak „szeretek.” Imádhhatja őt, egész lényegét  
fölláldozhatja neki, önfeledtté lehet irányában, de szerelem-  
425 nyilatkozatot nem képzelhetne ajkain. Olly valami megalázó,  
megszégyenítő van e gondolatban. Ez egész eszmét csupán  
ügyetlen romanticusok hozták életbe. A valódi életben ennek  
semmi nyoma nincsen.

Sokszor olvashatni fiatal novellákban ez örökké egyforma  
430 phrasist, mit két ajktól cipőorrig eszményein leirt szerelmes  
vált forrón, de plasticé kimért, szépműtanilag bájos helyzetben  
ölelve. A barna fürtü ifju mond: „Éltemnek üdve, oh halljam  
*még csak egyszer* csalogány-ajkaidról e bájos, ez üdvezítő igét:  
szeretek.” — Mire az emlény szemü hölgy igy beszél szöke  
435 fürtei sátorából s ajkai remegnek midőn mondja: „Igen, oh  
lelkemnek ifja(!) én *szeretek*.” Épen, mintha azt mondaná  
„én fázom” — „én ehethém.” Nem nagyszerű bamba volna-e  
az, ki akkor kérdezné hölgyétől: hogy szereti-e, midőn már  
karjai közt tartja?

440 Több ilyszerű üres cifraságot hoztak keletbe a mi hajdani  
romanticusaink, kiknek legnagyobb hibájok az: hogy a valódi  
élet eszményítése helyett, egy képzelt ideálvilág prosaiságait  
tették kézzel foghatókká. Illyenek a *szerelmi esküvések*. Ki tudna

ilyeket kihallgatni? Pajkos gyermek-e a szerelem, kit, ha hibát követ el, megfenyíthetünk; lehet-e őt kényszerítenünk, midőn magunkat sem tudjuk előle megvédeni; midőn mi állunk az ő hatalmában, nem ő a miénkben? A szerelemnek első föltétele a hit, az ösztönszerű ellenállhatlan bizalom, melly az érzelmet boldogsággá szenteli; hol bizalom nincs, ott minden eskü erőtlen üres hang. — Ki tudná magát arra kényszeríteni: hogy midőn lefekszik erről, vagy amarról tudjon álmodni; a legátkosabb esküvés, mellyet ébrenlétében tett, meghozná-e neki azon álmolátást, mellyet ohajtott? De legyen szive azon egy vágytól eltelve, lelke áthatva egyetlen érzelem cizméitől, és azon eszmék nyájas mosolygó tündérfarcot öltendnek, mikor alszik s élébe hozandják az ohajtott kedves képet, a hányszor akarja? a hányszor öntudatlan ohajtással ébren reá gondol, álmaiban e gondolatja képét mindannyszor, mint varázstükörben fogja meglátni. A szentek könyve azt mondja: hogy a minden erők urát, istent hit, és imádság által lehet kényszeríteni! pedig a szerelem az istenség egy része.

Én még az *apró szerelmi zálogocskák* fölött is tudok mosolyogni; egy-egy lángoló szívvel ékes gyűrű, egy hajfürtöcske, egy nyomtatott virág, egy muskátli levél, vagy mézeskalács darab, mellyet a kedves megérinte, megszagolt, vagy megkóstolt, s mellyek a távollevő kedvesre azért bizattak, hogy valahányszor azokra tekint, gondoljon hű szerelmesére; mind ezekkel csak ámítja az ember magát. Rosz keresztyén az, kinek csak a templom juttatja eszébe az istent, gyarló szerelmes, ki hívére csak emlékei után gondol. Jó az emlékezés önkénytelenül is, fölkeres az, midőn nem is hívod; árnyékkodul kísér, vigasztal, ha hozzá ragaszkodol; vádol és megdöbbsent, ha kerülni akarod. Csupán egy tekintetben van ábrándosan költőies színe a szerelmi elzalogosításnak; ha az mint szivbabona, mint fetishimádás tűnik fel. Illy alakban ki tudok vele békülni. Mint megóvó talisman, mint jövendőmondó spiritus familiaris, melly nagy bajokban elhatározó tanácsot ad, a legnagyobb

kétség perceiben az állhatatosság büvökörét varázsolja az ingadozó szive körül, s a hányszor elesik, annyiszor felemeli, mint ereklye, melly a szívvel tud beszélni, s adójának lelkét képviseli; becses tárgy lehet az. . . *mint addig, míg tulajdonosa nem mutatja senkinek.* Nem tudom honnét vettem e rögeszmét; de azt hiszem: hogy azontul, minden sympatheticus erejét elveszti. . . Szerelmes embernek minden esetre becsületére válik, ha némi tekintetben babonás.

★

Gyakran látni egy fiatal embert bizonyos nagy város utcáin megjelenni, hajadon fővel jár a legnagyobb zivatarban is, gyönyörű fekete haja, mint nőknél szokott lenni, középett van ketté választva, arca halovány és szende, mint nőké szokott lenni, kezében imakönyvet hord, az emberek sajnálkozva néznek utána, de jó reggelt senki sem kíván neki. E fiatal ember tébolyodott. Tébolyodott és szerelem miatt. Gazdag család egyetlen gyermeke, egy azon családnál nevelt szegény de kedves leánykát szeretett. A leányt Marinak hitták. Szüléi, a gazdag emberek, mint rendesen szokott történni, nem kedvelék e viszonyt, s hogy szépszerével végét szakaszthassák, elküldék az ifjut hosszabb időre utazni, s míg oda volt, a leányt férhez adák. Az eset olly egyszerű. A fiu megjött, kérdezé: hol van Mari? szüléi azt felelék neki, hogy Mari meghalt. E perctől kezdve az ifju tébolyodott. Az rögeszméje: hogy most ő tartozik mind azon munkákat megtenni, miket Mari tett, míg élt. Honn ő takarítja a szobákat, mint Mari szoká, ő terít asztalt, ő visel gondot a virágokra, ő éteti a madarakat, mint egykor Mari, haját úgy viseli mint Mari, s hajadon fővel jár, mert Mari sem viselt kalapot; mindennap templomba megy, mert Mari is mindennap eljárt oda, és szüléit kerülve kerüli, mert Marit meg hagyták halni. Az eset olly egyszerű.

Mi ingerlőbb? Egy szép nő szerelme, vagy haragja-e? Tudni hogy a galamb, kinek epéje nincs, egyet gyűlölni tud, az ajkak, mikben az ég mosolyog, egy emberre eszmélve gúnyt tudnak vonaglnani; e szelíd ártatlan arc felpirul, ha egy nevet hall említetteti és szive sebesebben dobog utána, és gondolatjai őt mindenha követik. Nem lehet-e büszkébb e gondolatnál azon férfi, ki e szép haragot elnyerte, mintha szerelmét birná? Miért szeretjük azt sokszor ingerelni, a kit szeretünk, miért vonzódnak ahoz ki bennünket gyűlöl? Szerelemre csalódás, haragra kibékülés következik s mégis csak szebb dolog a haraghoz, mint a szerelemhez lenni hűtelennek.

★

Régi mondat, de rossz: hogy az embernek legjobban fáj azon szenvedése, melyet önhibáival vont magára. Mihelyt átlátta az ember, hogy sorsát megérdemelte, hogy minden fájdalmát méltán viseli: orvosságára akadt a fájdalomnak. És ez a legszebb és legigazabb pessimismus: hinni, hogy az emberek rosszak és hogy mimagunk is emberek vagyunk; ha mások bántanak, megbocsátunk nekik, megnyugszunk benne, mert az emberek rosszak; ha a sors üldöző keze sujt: megemlékezünk hibáinkra s tűrünk, mert hisz az emberek rosszak.

★

Boldog emberek ritkán szeretetre méltó emberek. S tán jól rendelte a sors: hogy a szerelmesek küzdenek legtöbb balesettel, a szerencsétlenség érdekesebbé tesz s erősebben kapcsol össze, mint a boldogság. Még kinek semmi baja nincs is, ha szerelmes, bánatot affectál, ráfogja hogy beteg, hogy a sors üldözi: hogy halni készül. Miben maradna meg a szerelem a síron túl, ha nem a fájdalomban? a férj szerelme az özvegy fájdalmában.

## MI HÍR BUDÁN?

[1847. júl. 25.]

## I

Olvasó közönségünk iránti kötelességünknek tartjuk ezen-  
 nel kinyilatkoztatni, miszerint minden, személyünk vagy lapunk  
 ügyeit tárgyaló, vitákat személyesen bevégezván és elintéztvén,  
 ezekkel a t. közönséget többé terhelni nem fogjuk: s ha  
 5 ezentul netán vagy saját, vagy ellenfeleink bármelyike az  
 ajánlott s elfogadott fegyverszünetet akarva, vagy elvétve  
 megtörné, mindig ismerni fogjuk az utat, mellyen a magunk-  
 nak tartozó elégtételt közönségünk sérelme nélkül megszerez-  
 hetjük; egyenesen kijelentvén, mikép elődünk iránti baráti  
 10 viszonyunknál fogva minden őt érdekelhető észrevételt min-  
 magunkat érdeklőnek fogunk tartani, s mint ilyeneket szinte  
 magánügyeink közé sorozandunk. Ennyit a bekövetkezendő  
 pörszünetek okadolásául. —

S már most tehát le a páncéllal és föl a tarka öltönynyel.  
 15 A közönség megunta a vitézi játékokat nézni. Terítsétek le  
 a tigrisbőrt, hányjunk bukfenceket és nyeljük fringiákat!  
 Vigan, mint a kinek semmi baja!

Kezdjünk el legelsőbb is dicsérni minden embert; hisz  
 a dicséretet mindenki szivesen látja, *kivált* ha meg nem érde-  
 20 melte. Ezzel ne legyen az mondva: mintha dicséretünket  
*kiváltképen* ma akarnók szivesen láttatni. Mondjuk a révészeket  
 erélyeseknek, az elüljáróságokat szelídeknek, a tolvajurakat  
 barátságosaknak, a rendőrséget bocsánatra kész keresztényfele-  
 kezetnek, az utcák kövezetét higgadtnak, a lánchidat dolgait  
 25 megfontolva cselekvőnek, a Noththeatert hangokkal teljesnek,  
 a bérkocsisokat laconicusaknak, a kávéházakat vendégszeretők-  
 nek s így el fogjuk érni: hogy dicséretet és igazságot mondunk  
 egy füst alatt, a mi minden esetre ritka szép dolog.

- E napokban 104 csavargónak kötének utifüvet becses talpaikra s rangjokhoz illő kiséret mellett vezetetének ki a világ útjaiba. A Nemzeti Ujság megjegyzi rá: *hogy zsidók is voltak közöttük s ez fontos észrevétel, miután a zsidóknak arra különös privilegiumok van, hogy csavargók ne legyenek; sok illy fontos statistikai adatot köszönünk mi már tisztelt collegánknak.*
- Hozzá teszszük magunk részéről, hogy e száznégy között 56-nak fekete szakálla volt, 34-nek szőke bajusza, a többi 14 pedig asszonyi lélek, volt közte 3 özvegy, és kettő mezítláb: ezek is mind igen fontos körülmények.

- E napokban tartá egy érdemes polgári házas pár aranymenyekzőjét. Isten őrizzen bennünket azon gonoszságtól: hogy e hír felett szívünkben ne iparkodjunk örülni. Kivált jelen házasságiszonyos században! Milly szép gondolatok: ezüstmenyekző, aranymenyekző! Oh vajha minden ezüst és arany férjhez akarna menni, mennyi ezüst és aranylakodalom kerülne ki belőle.

- Nem rég egy úri barátunk lakásából kifelé törekedvén, a kapuban lassu suttogást hall, s mint a féle kíváncsi ember megáll és hallgatódzik. Két rongyos árva megyei atyánkfia állt a küszöbben és conversált. Említett barátunk sejtvén a tót nyelvhez, látatlanul közelebb lépe s következő párbeszédet halla, melyet csak azért nem közlünk eredetiben, mert igen líri fordításban adjuk. „Te Mihó, találd ki: e zsiros hólyagban mennyi pénz van?” . . . A megszólított gondolkozott, szájat tátott, fejet csóvált és monda: „nye znám” ezzel a kérdő kioldá a bemadzagozott zacskót s kiönté szűrére a pénzt. Egy határ huszas volt. Erre szólt a másik: „Most te találd ki, nekem meny-



nyi van?" Az egyik nem találta ki, erre a másik kihúza szüre újjából egy még zsirosabb zacskót s abból még nagyobb határ fényes ezüsthuzas pöndörült ki: „vigyizs?” — Uri barátunk 60 megvárta, míg a két szájalomra méltó felebarát pénzét ismét eltakarítá s ekkor előlépett. A két statuspolgár kalaplevéve, kifordított képpel járula elébe, alázatos hangon fohászkodva felé: „Uram, három napja: hogy egy falatot sem ettem, ne hagyjon elveszni, legyen könyörülő!”

## 5

65 Csötörtökön tartatott az „Ungar” szerkesztője által egy szerencsétlen kézműves családja számára rendezett hangverseny. Mutatja-e valami jobban nemzeti színházunk túlnyomóságát az idegen színház felett, mint azon tény: hogy maga ez idegen nyelvű lap szerkesztője is színházunk személyzetének 70 csaknem kizárólagos segélyét használta e nemes célú terve kivitelénél.

## 6

Minap egy urasági szolga a hajóhídon átmentében fehér párnát látott a vizen úszni, mit a habok csöndesen vittek alá a hid alól. Figyelmeztetésére csónakon utána eredtek az 75 úszó párnának s azt kibontva, benne egy élő csecsemőt találtak. Ugyanekkor a hídhajók egyikéből halvány nő vánszorgott elő. Félelmes arcából és siró szeméből könnyen kiolvasható volt a dolgok összefüggése. Szerencsétlen szerelem által férjtel 80 len anyává téve, gyermekét szépen felöltözteté s a Duna hajjait adta bölcsőül neki. A kis csecsemő még át sem ázott, mire kifogatók. Egy jelen volt érdemes polgár rögtön magához vállalta őt s ígérete szerint neveléséről gondoskodni fog. Vajjon minő éltet szánt e gyermeknek a sors, midőn születése első hetében a halál biztos kezéből visszakérte???. . . . .

- <sup>118</sup> E napokban a dunaparton Oberfrank háza előtt egy árva megyei atyánkiát a szó teljes értelmében elfujt a szél, és pedig belé a Dunába. — Beh szép épület az a Noththeater? Istenem, beh szép!

- Mondja aztán valaki, hogy a mi köznépünk nem elmés.
- <sup>119</sup> A gyermekkórházba nem ritkán adódnak be beteg gyermekek (a mi természetes: — foly a dolog etymológiájából), kik midőn felgyógyulnak, onnét többé el sem vitetnek (még természetesebb: — igen jó dolguk van ott), hanem elvégre szerit tehetvén, t. i. valaminek elcsenésére, onnét háládatosan megszöknek.
- <sup>120</sup> Illyen a természet. Az egész világ igen természetes.

- Azt hallottuk, hogy az Egressy-féle győri zenebanda Füredre készül, azután pedig olvastuk: hogy a párizsi cigányok Mehádiába készülnek. Ebből mi utóbb is azt magyarázzuk ki, hogy Győr = Párizs s Mehádia = Balatonfüred. Szépen <sup>121</sup> volnánk, ha még cigányzenénknek is azzal akarnánk tekintélyt szerezni: hogy párizsinak nevezzük.

A szolnoki vasutvonal nem sokára megnyitattik; mikor azt mondjuk, hogy nem sokára, az alatt azt értjük: hogy senki sem tudja: mikor?

- <sup>122</sup> Folyó hónap 25, és 26-án fognak tartatni a helybeli rajztanoda közvizsgálatai. Jövőre bővebben szólandunk felőlök, mint szinte Rösler Ágnes nyilvános nőnevelő-intézetéről is.

Mult héten egy fiatal ügyvéd szállásán tetemes orzás követtetett el: a tolvajt azonban többen látták s a személyes leírás után nyomozódva a megkárosult mind elorzott vagyona-  
 110 nait, mind azoknak titkos pártfogóját szerencsésen kézre keríté. Három éjjel egymás után kutatta fel e miatt Pest legrejtettebb zughelyeit s bámulatos dolgok, miket azokról beszél. Egész organisált titkos status működik körülöttünk, melly számon tartja minden birtokunkat s megment tőle, ha szerét  
 115 teheti. Van külön társadalma a nappali, külön az éjjeli lopásnak; vannak kik csupán helyzetek kitudására alkalmaztatnak, mások kik az adott alkalmat felhasználni hivatalosak. A nappali lopás idejei: reggel 10 óráig és déltől 4-ig. A kintornások szoros  
 120 egybefüggésben vannak velök, s nem egy glacékezyüs lovag osztozik vállalataik kézzel fogható sikerében.

## 13

Az idei nagy sorsnyereményt két váradi kézműves földink, egy kalapos és egy fazikas nyerte meg. Csak mégis emberséges lélek az a sors.

## 14

125 Lesz, lesz tehát gázvilágításunk, — lesz oh lesz gázvilágításunk, igen is lesz, bizony, bizony lesz gázvilágításunk! Hanemhogy megérjük-e mikor lesz? az aztán a kérdés. Oh mert hogy olly rövid az emberi élet. Az emberi élet rövidege lesz az oka, ha meg nem érjük.

## 15

130 A museum is kezd immár szépülni. Az állások lebontattak róla, s kezd az egész kibontakozni teljes szépségében, mint

egy hatásra számított nőarc, mellyeknek hajfürtei a papiros-  
tekercekből kiszabadulnak. Hanem hiába! csak nincs párja  
azért a Noththeaternek . . .

16

<sup>135</sup> Megjelent: „Honleányok könyve”, szerkeztik Rösler  
Ágnes és Oroszhegyi Szabó Jósa. Jövőre bővebben szólandunk  
felőle.

17

Mondják: hogy a Honderű kikel ellenünk és ismét ráfo-  
gással. Már most harmadszor fog reánk dolgot, a mit nem  
<sup>140</sup> tud bizonyítani. Egy időben olly szavakért dorgált meg  
bennünket, mikről szerkesztői csillag alatt elismeré: hogy nem  
mi mondtuk, később F. A. barátunknak Z. urra tett észrevételét  
fogta ránk akadolhatlan vakmerőséggel; most meg kapja,  
azt mondatja velünk: hogy mi b. Jósikát kizárólagos dolgozó  
<sup>145</sup> társunknak hirdettük. Apró vádak az igaz; de minthogy egy  
betű sem igaz bennök: amaz elsőbbire már feleltünk, ez utób-  
biakra most válaszolunk. Mi Z. urról soha sem szóltunk, mit  
szólhattunk volna? B. Jósikát soha sem neveztük kizárólagos  
dolgozótársunknak, többi kizárólagos dolgozótársainkat sem  
<sup>140</sup> neveztük meg, mint ilyeneket. A nemes báró általunk közlött  
műve épen olly jogos és törvényes uton jutott kezeinkbe,  
a millyen jogos uton fognak az ezentul közlendő művei kezünk-  
be jutni.

## MONDANIVALÓINK

[1847. júl. 25.]

## I

Nem adhatjuk a következő novellákat: „Miért irt Hiszy egy levelet?” — „Az életből”. — „Szerelem és feláldozás” — „A zene mindenhatósága” — „Tanitói ajánlás” — „Találkozás a sirkertben” — „Költőverseny” — „A fehér köpenyeg”  
 5 — „A mátká” (szerzője tudni fogja, miért nem adhatjuk) — „Egy estély a pokolban” (forditmányokat nem adunk) — „Ló-ra” — „Kénégeny” — „Néhány év egy urfi életéből” (szerző tudni fogja miért nem adjuk) — „Sylvesteréj” (hosszabb, mint hogy közölhető lenne) — „Isten ostora” (szerző kívánatára visszaszolgáltatjuk) — „Minden jótetnek meg van saját haszna” — „Öt év előtt, öt év után.”

## ★

Komolyneműekben nem adhatók: „Rajzolatok a természeti magánjog köréből” — „Töredék észrevételek Fogarasi magyar Nyelvtanárra” — „Szathmár és vidéke” — „A kaján nap” —  
 15 „A vadméhek” mese. — „A karzati publ. háboruja” fresco. — „Ujévi elmékedés”

## ★

Versekben: „A rabló arája” — „Kortes izgató” — „Béla halála” — „A nagyravágyásról” — „Haldokló hős” cum appertinentiis „Zách Bódog” — „László” — „Haladunk” —  
 20 „A világtalan halász et Comp.” — „Jurisich Miklós”. —

## MI HÍR BUDÁN?

[1847. aug. 1.]

## I

Tudniüllik mikép nem az itt a kérdés: hogy *mi történik* Budán? hanem hogy *mi hír* Budán? S miután a mi Pesten történik, annak is csakugyan hire lehet Budán, mi egyedül így és nem másképen bírjuk magunknak megmagyarázni: hogy e kérdésre Pestről felelgetünk. Ez csak épen úgy jó ki, mint mikor néha a fővárosi hírek mondása közben egyhirtelen elkezdünk Chináról beszélni; a ki nem érti a dolgot, azt gondolná első tekintetre, hogy még most is Budapest van a latban s csupán figyelmesebb átolvasás után venné észre: hogy de bizony Pecking. — E magyarázattal tartoztunk a historiai igazságnak.

## 2

Ez az év monstrosus verekedő kezd lenni. Soha annyi ütést, verést, rugást, nyakalást, püfölést és cibálást, mint az idén! S az a legszebb benne, hogy mihelyt valakit megvernek, az újságoknak kell helyettök jajgatni. Jobb még is, mintha megfordítva volna. — Már megint kiszurták egy szabómesternek a szemét. Egy kiszolgált bajnokon pedig egy budai vendéglős döngette le az ebéd árát: — ezen felül egy emberséges dohánykereskedőt kilenc mészáros legény úr a mult éjjel kékre, feketére viaszolt. (Itt ugyan a kinszenvedettre nézve az a vigasztalás: hogy nem őt akarták megverni, hanem egy jurátust). Továbbá egy pesti kávéházban egy adós a kötelezvényt hitelezője hátára találta felírni, azt nem is említve, hogy Lócsén egy leányzót elevenen megettek. S elvégre, ha már ide len mindenki kénye kedve szerint ellátta egymást, a jégeső

kezd el verekedni s elveri Tokajt Tarcalt, az egész Hegyalját. Szépen leszünk, ha ez sokáig így tart!

- Hanem ha mibelénk is úgy belénk szeretne valaki, mint például a Pesther Zeitungba, azzal aztán volna mit dicsekedni.
- 30 Mult kedden ebéd alatt egy úri ember feszítő vasakkal támadt a fenttisztelet újság kiadóhivatala ajtajának s azt erőnek erejével felnyitván, tüzzel, vassal berontott. Voltak azonban, kik e nemes buzgalmát nem vették jó néven, sőt inkább galléron fogták s a városházához gyalogoltak vele, a holott is a fenttisztelet látogató megkérdezetttén tettének okairól, ezeket akkép moti-  
35 váltá: hogy ő csupán a lapra akart előfizetni. Ez aztán a dühös ügyszeretet. Brachialis előfizetési vonzalom. — Még csak az kellene, hogy holmi markos legény némelly szerkesztőnek utcán utána iramodjék, nyakon csipje, földhöz vágja, lefűlelje,  
40 csak annyit akarván tőle kérdeni: hogy kapni-e még teljes számú példányokat?

### 3

- A zсібárus-utcában van egy fodrászbolt, mellynek egyik szegletében rejtélyes csengetyű lóg, a csengetyű végére pedig zsinagnél fogva tarka marionett van akasztva. Ha az ember  
45 kérdeni találja, vajjon e tünemény minék jelensége legyen? megmondják neki, hogy biz az ollyankor megszokott szólalni, ha valaki nem mond igazat. Illyenkor azután sokszor megtörténik, hogy egy némelly kikeményített és kivasalt gavallér szavai bőven megeredvén, míg a fodrász vasa fürteit konyítja,  
50 háta mögött meg-megcsendül a veszélyes marionett csengő; ő szemre főre néz, de kéz nem látható, melly a zsineghez nyúl, csupán a tarka báb hintája rajt magát. Beszélne immár kalandjairól, — grófnőkről és hercegasszonyról, kik érte epednek, otthon hagyott négy lóerejű hintajáról, beszélne kilátásairól,  
55 belátásairól, felsüléseiről, lefőzéseiről, — ha a kis csengetyű-areopag menten meg nem szolná s utóbb is megszégyenli magát

és magába száll. Vajjon mit mondana e kis igazsághévmérő daemón, ha az ember egy-egy újságlapot a javából előtte felolvasna?

#### 4

Mai napokban egy olly *zsíros* pör kétes kimenetele foglalkodtatja a fővárosi kedélyeket, minél *zsirosabbról* még eddig nem szóltak a kronikák. Az tudniillik a kérdés: vajjon szabad-e a fűszerárusoknak a *zsr* fontját 4 krral olcsóbban árulni, mint a henteseknek? Itt aztán van isten igazában megakadva az igazság; mert könnyü volt addig kitalálni: hogy kinek van igaza, míg csak a közönség és a tisztelt hentes urak közt folyt a kérdés, de bezzeg Horatiusok és Curatiusok közt foly most a viadal s egyik felől a Scylla, másik felől a Charybdis. Beh jó, hogy nem nekünk kell ítéletet hozni.

#### 5

Az őszre lehozza Advinent híres állatgyűjteményét. Még nálánál is elébb itt lesz Schreyer majomszínésztársulata: mint mondják: a Noththeater igazgatója már előre is szerződött vele operai előadásokra.

#### 6

A minap említett tolvajmysteriumok teljesen napfényre jöttek. Sok igazságot volna ilyenkor alkalmunk elmondani; de minthogy ez igazságok nem volnának egyszersmind szépségek is, az aethetica iránti tiszteletünknel fogva azokat mélyen elhallgatjuk, méltó dicsérettel említvén azonban Pest városának az illyszerü eljárásokban páratlan erélyességet tanúsító kapitányát, s azon ügyes biztost, kinek e fölfedezéseket köszönhetjük. Utasítunk mindenkit hozzá, kinek netán szerencséje akad hasonló szerencsétlenségbe keveredni. Neve az emberséges tapasztalt férfiúnak *Szűcs Károly*.



Vácon aláírási ív nyitattott meg azok számára, kik a pesti színházat élvezni akarják. Bizonyos szám betölte után a vasuti igazgatóság késznek nyilatkozik számukra külön trainet indítani. Ezt az újságot már tavaly is mondtuk és remélhető, hogy még jövő esztendőre is fogjuk mondani.

E napokban a moldvai fejedelem is meglátogatta nemzeti színházunkat, s a mi legszebb tőle, leányával együtt a darab végeig ott maradt; úgy látszott, hogy igen jól mulatta magát.

Pesten jelenleg 18 fagyfalda létezik. Ezt csak azért írjuk meg, mert \*ban még folyvást a bodzalekvár uralkodik.

E napokban egy bérkocsit fogtak ki a Dunából, két eleibe fogott lóval. Holt volt mind a három. —

Egy csizmadiának az a szokása volt, hogy valahányszor tova vásárra ment, fiának fejét mindannyiszor spárgával megmérte, erősen ráhagyva otthon családjára, hogy a fiunak de jól gondját viseljék. Jaj volt bezzeg nekik: ha megjövéen az érdemes családfő a fiú feje megtalált apadni, mert ez csalhatlanul bizonyítja, ha hizott-e vagy ösztövéredett azóta a rajkó?

Pesten a hölgyvilág viseletében jelenleg csaknem általánosan felkapott szín a világos-sárga. Sétákon, színházban, hangversenyeken többnyire e színt látjuk hölgyeink által kedvencévé emelve. Mentül halaványabb sárga, annál kedveltebb.

- 1000 Megjelent Szigligetitől „Mátyás fia”. E műről beszéltünk már mi is mások is annyit, mennyiből hisszük, hogy a közönséget eléggé fogja érdekelni. Most már Hiador úron van a sor a maga pörös darabjait kiadni, mit mint *becsületes ember*, meg is teend: *mert nyilván megigérte*, s mert ezzel a közönségnek és az igazságnak tartozik. Legujabban ismét irt, hozzánk Remellay úr egy levelet, mellyben határozottan állítja, miszerint már be is tudja bizonyítani: hogy Szigligeti drámatervét Hiador urnak elmondta, még pedig úgy mondta el, hogy H. úr maga szólította fel R. urat neki adandó drámatervért.
- 1100 Mi azonban, s mind azok, kik Hiador úr, és Sz. úr drámáit olvasták, azokat egymástól minden tekintetben különbözőknek találván, e bizonyítványt teljesen mellőzzük s ismét csak azt mondjuk, hogy H. úr, ha becsületére ad valamit, darabjait ki fogja adni s ítéletet majd hoz a közönség. A mivel pedig Z. úr
- 1200 fenyegetődzik, hogy ő egy brochureben kimutatandja a két darab hasonlóságait, az mind lári fári. Z. úr mondhat olly dolgokat is, mellyek sehol sincsenek megírva; ki veheti őt kérdőre érte? Csűrheti csavarhatja a dolgot, ebben nagy mester; hanem előbb lássuk a darabokat, hasonlítsuk össze az eredeti kéziratokkal, addig nem hiszünk Z. urnak, annyival kevésbbé, mert *Hiador úr ittléte alkalmával bennünket határozottan felhatalmazott nevében kinyilatkoztatni, hogy plagiumnak és hasonlóságnak helyét nem látja*. S e felhatalmazását Z. úr későbbi bújtogetásaira sem húzta vissza. Ezért vessünk véget az irodalmi

130 scandalumoknak és *lássuk a darabokat*. Nekünk közönségünk iránt kell figyelemmel lennünk; ezért önökkel sokat és méltó hangon nem beszélhetünk; önöknek viszont könnyű bennünket szidni, mocskolni, mert nincs, ki iránt figyelemmel legyenek.

14

135 Megjelent b. Eötvös legújabb historiai regényének első füzete. E műben a Dózsaháborgások szomorú időszaka van feltüntetve kitűnő erejével a kedvelt regényköltő remek phantasiájának, de kivált érdekessé teendi e művet annak szabad szellemü iránya. — Szinte megjelent b. Kemény Zs. regényéből a III.-dik kötet, érdekes helyzetekben még a két elsőbbinél  
140 is érdekesebb. — Sajtó alatt van Karády Ignácól: „Regék” szívképző olvasmány gyermekek számára kiadja Heckenast G. — Megjelent „Légtüneménytan” írta Berde Áron. Igen érdekes természettudományi mű, özvegy Barrané és Stein tulajdona.  
145

66

## MONDANIVALÓINK

[1847. aug. 1.]

Tisztelt előfizetőink s velünk lapcserélési viszonyban álló szerkesztőtársaink irányában minden lehető félreértések előleges elhárítására bátrak vagyunk megjegyezni: miszerint előfizetők elfogadása s az ezzel összekötött expediturái felelőségek terhe *a szerkesztőséget* semmi részben nem illetvén, netalán támadható panaszaiik esetében méltóztassanak rendesen azon postahivatalhoz folyamodni, melly előfizetéseiket nyugtatványozta, a cserelapok s helyben vett előfizetések iránt

pedig lapunk *kiadó hivatalához*, mely ugyanott található, hol a Pesti Hírlapé. — Tisztelt vidéki levelezőinket barátságos szeretettel kérjük: hogy mentül rövidebb tudósításokat sziveskedjenek írni, a helyett örömebb vendjük, ha *többizben* leendő szerencsénk, mert így egyik levél a másik miatt elkésik. Jelenleg is több rendbeli igen érdekes leveleket kénytelenek vagyunk tárgyhalmaz miatt csupán érdemleges kivonatban közleni.

*Honthi* levelezőnk (*Ipolysághról*) jó természettel vigasztal bennünket, meggyéjét pedig vigasztalja a benne honosulni kezdő nyugalommal. Áldja meg az isten!

Másik *honthi* levelezőnk (*Selmecről*) megrója kemény szavakban az ottani tanuló fiatalság erkölceit, pártviszállkodásait, megdicséri azonban az olvasó társaságot s egy kávéházat, melynek nevét nem tudtuk tisztelt barátunk irásából kiváltani: a tanulói osztályt és egy bizonyos tanár urat. Hanem a sok közül elfelejtette a tisztelt úr saját nevét számunkra megírni, nehogy végül úgy találjunk járni: hogy saját maga híjon ki bennünket párbajra azon cikkért, melyet tulajdon maga irt.

*Veszprémből* tudósítatunk az ott tartódott tisztújításról s az ezt természetes rendben követett táncestélyről, mely meglehetősen peres és jókedvű volt, pártfogoltatott színészekről és színésznőkről; épülőfélbeni nagyszerű tánc- és szinteremről, szerencsétlen lezuhanásokról és elgázoltatásokról; egyébiránt a tisztelt ur ajánlott baráti érzelmeit illő tisztelettel viszonzozzuk és továbbra is kikérjük.

Ismét *Selmecről* egy levél. Az elsőbenit X. úr, ez utóbbit Y. úr írja. Ezek a tisztelt urak minket akarnak rászedni. Egy-másnak felelgetnek színünk előtt mint X. és Y., s e mellett ránk sem konyítanak. Nem volna könnyebb mind ezt szóval szemtől szembe elmondani?

*Héthegyi Erzsébet* küldeményét szivesen vettük és közleni fogjuk.

Győrből azon nevezetes újdonságot vettük: hogy ott semmi újdonság nem történik, kivéve: hogy a polgári őrsereg zászlószentelési évi ünnepét ülte. Még az is csak sperativumban volt, mikor a levelet kaptuk.

Azon nagyra becsült *csizmadialegény* úrnak, ki bennünket azzal fenyeget: hogy ha még egyszer csizmadiáról szólunk, ellenünk esküdtet minden csizmadiaművészt s nem varratik számunkra Pesten több *csizma*, azzal vigasztaljuk, hogy mi csak *topányban* szoktunk járni, s így csizmadiákkal szóba sem állunk, höher; csupán vargákkal és topányművészekkel.

*Nagy-Bányán* egy régi egyház düledékeit elbontották: hogy belőle tulokállást építsenek, levelezőnk szörnyen megbámulja az erdélyi kiskövetet. Ezt mi is szándékozunk tenni, mihelyt időhöz iutunk.

## 67

### KÉTSZÁZ ÉS EGY ÚJDONSÁG!

[1847. aug. 8.]

Nem régiben egy névtelen levelet kaptunk, mellybe ismeretlen kéz irásával e példabeszéd volt rajzolva: „nincs itthon a macska, cincognak az egerek!” Egyéb semmi. — Értettük; ez annyit tesz commentatióban, hogy „oda van Frankenburg, — hol vannak az újdonságok?” — Mire erre szinte példabeszédben eképen felelünk: „ellopták a turbát, de nálunk a kulcsa” mi conventiós pénzben annyit tesz: hogy „ihol van kétszáz és egy újdonság!” s többé ránk panasz ne legyen.

1) Legelső szavunkat is örömhíren kezdjük. Fens. István cs. kir. főherceg, Magyarhon királyi helytartója, folyó hó 31-én Budára érkezendik, honnét sept. 1-én elindulva édes hazánk egy részét beutazandja, melly alkalommal e követ-

- kező városok fognak a látogatás szerencsésében részesülni: Sept. 1-én Jászberény. — 2. Eger. — 3. Miskolc. — 4. Kassa. — 7. Patak. 9. N.-Károly. — 11. Debrecen. — 12. N.-Várad. — 13. Arad. — 15. Temesvár. — 16. Szabadka. — 17. Pécs. — 19. Eszék. — 20. Diakóvár. — 21. — Pozsega. — 22. Károlyvár. — 23. Fiume és Buccari. — 26. Zágráb. — 28. Varasd, Csáktornya. — 29. Egerszeg, Keszthely. — 30. Tihany. — October 1-én Körmen, Szombathely. — 2. Kismarton. Innét ő fenégc következő nap Bécsbe ránduland föl, honnan 5-re Győrbe tér vissza. 6-án Nyitrán. — 7. Trencsinen. — 8. Rosenbergen. — 9. Besztercén. — 10. Körmöcön. — 11. Selmecen. — 12. B.-Gyarmaton át 13 — rá ismét Budára térend vissza.
- 11) Hangzani fog a kerek haza az öröm zajától. Az üdvözlő városok az elfogadás pompájában vetekednek egymással, vetekedni fognak a hű nép szívében szeretet, igaz vonzalom, szentesült remény a fejedelmi látogató iránt.

2) E hó folytán fog tartatni a természetvizsgálók közgyűlése Sopronban, e gyűlés küldöttséget rendelend ki a velencei természetvizsgálói közgyűlésben résztvevésre. Megjegyzendő: hogy nem a fehér megyei Velencéről van szó.

3) Felsőbb rendelmény következtében ezentul a postahivataloknál a magyar nyelv fog használtatni. Ugyanott nem fognak többé az ujságok eltévedni.

4) A leégett színház föltámadásának többféle terveiből Hild fog kisütni egyfélét. Már aligha nem lesz belőle valami, mert a házbérek mindenütt emelkednek.

5) A halpiacon kutat építettek: németül irták rá a nevét. Helyesen! Magyar ember különben is rá ismer: hogy *kút*.

6) Egy érdemes úr azért nem helyesli a gázvilágítást, mert jól tudja: (legalább olvasott illyesmit az Allgemeineben) mi ott van, az mind szent igaz) hogy a gáz olykor elpukkanhat az egész várost a mint van, fejtetőre állíthatja. Egyébiránt ezzel is csak nyernénk.

7) Van Pesten egy színész, ki azt ígérte boszantó criticu-

sának, hogy, ha az utcán összefőn vele, a falhoz mázolja.  
A criticus szőknı kőszől.

50 8) Ugyanazon delnő hős legőnyt kivert egy időben  
a csárdából egy maga. Ilyenek voltak az egri asszonyok.

9) Egy itteni nemorvos egy igen nevezetes rőpiratot szőndőkozik kibocsátani, mellynek címe: a homoeopathia titkai, vagy fölfedezése annak, mikőp lehet az embernek orvos segedelme nélkül is meghalni?

55 10) A pest-szolnoki vasútvonall jővő september 1-én fog megnyittatni.

11) Mult vasárnap tartatott az énekiskolai nyilvános vizgálati próba. Hivatalosan sajnáljuk: hogy jelen nem lehetünk ez élvezeten.

60 12) A hidon csak párosával szabad az ökröknek fényes nappal átmenniők. (Millyen capitalis gorombaságokat lehetne most e tárgyról elmondani!) De vajjon egyes ökröknek szabad-é átmenni, vagy az is tartozik elvárni, míg párja akad, mellyel összekössék. A mészáros urak folyamodtak e zsarnokság ellen.

65 13) Ismerünk egy őri embert, ki mihelyt megbetegszik: rőgtőn piócát rakat *az inasára*, kit e végre különösen honorál. S mint mondják rendesen használ neki e mütét.

14) Bereg vármegyében megint borsó esett. *Olvastuk*, de nem ettünk belőle. Csak az iránt vagyunk még kétségben,  
70 vajjon csicseriborsó, vagy zőld borsó esett-e?

15) A Noththeater körül semmiféle fűevő állatnak sem szabad megjelenni. Ez onnét van: nehogy a körőle megszaporodó szép pászitos győpöt valahogy elpusztítsák.

75 16) Pesten legujabb divat az embernek a fejét leborotváltatni.

17) A hires zsírpor csakugyan feldőlt. — A hentések győztek. — A por a városi hatóság előtt folyt.

18) A hős ára nem ment följebb. — A mészáros urak nem győztek. — A kérdésre a megyei hatóság felelt.

80 19) A pesti dunapartot szabályozni *készőlnek*.

- 20) A budai partot is akarják egyengetni.
- 21) Tíz példányt adunk Hiador Törvénytelen Véréből annak jutalmul, a ki kitalálja: hogy melyik parthoz fognak hozzá későbbben?
- 22) Fölfedeztetett: hogy a terjengő krumpli nyavalyának úgy lehet végit vetni, ha a krumplit magváról termesztik. Csakhogy várhatsz vele, míg abból krumpli lesz. Akkorra tán \* úr is híres emberré pofoztatta magát.
- 23) Dobozy társasága különös érdemeiért különös kiséret mellett bocsáttaték el Párizsból.
- 24) A Honderú takarodót fuvat a híres plagiumpörben elismeri, hogy e pörbe kár volt bele kezdeni. A hiba elismerése fél megjavulás.
- 25) A Pest városi tisztujítás a beközelgő vásár utánra halasztatott. A nyári napok forrósága kiállhatatlan.
- 26) Szász Mátyás városi főbíró e napokban éji zenével tiszteztetett meg.
- 27) A hengeralmi liszt mázsájának ára 2 pftal olcsóbbra szabott! s ez történt 1847-dik július 30-án reggel.
- 28) Legujabban egy vasút-társaság van alakulófélben, melly vaspályát tervez a bécsi-utca végétől a noththeater kapujáig. Ez szükséges is, miután e sivatag közepére épült létezethez esőnek idején száraz lábbal még Móses vesszejének megdelmével sem juthatni, kivéve azt a ki röpiülni tud: például a dicsőség. Ez elég száraz lábbal ér oda.
- 29) Bizonyos feledékenységbe menni induló lap legközelebbi száma ismét ökörszemtelen.
- 30) E mi édes pörös hazánkhoz biz az egész világ jusát tartja. E napokban egy fölügyelő vasúti mérnök több kiásott hírségekre akadt; valahogy azonban a mammuth zápfogakat Columbus oldalbordáinak nézte, s minthogy Columbus cseh vitéz volt, s minthogy Magyarország fővárosa Prága, elküldte Prágába. Most pedig hozatja szépen vissza!
- 31) E napokban valaki a tárcáját egy kávéház asztalán



115 feledte s két óra múlva eszébe jutva annak hiányzása visszatért érte s azt azon helyen találta, a hol elhagyá. *Semmi sem hiányzott belőle!* Idylli századokat élünk!

32) Budán erősen hozzá kezdtek a nádori lak csinosításához s nagyszerűsítéséhez. A mostani kocsiszinek helyén tornyok 120 fognak emelkedni.

33) A tunnel is gondolkodik magában, hogy szép lenne elkészítődnie.

34) Gróf Széchenyi István nagy palotát fog építtetni Balaton-Füreden.

125 35) Mult héten Budán Czakó Végrendeletét adták német nyelven.

36) Utána Szigligeti „Két pisztolyát” adták ugyanazon nyelven.

130 37) A nemzeti színházban pedig komoly balleteket táncolnak épen semmi nyelven.

38) Egy valaki e három betüt p.h.l. így találta olvasni „Pe h el.” Ez is rebus!

39) Liszt Ferenc megkapta a „Nischan Iftichar” gyémántos rendjelet, s jövőre is a H. vidéki levelezője marad.

135 40) Egy gorombaságáról ismert tejárust a minap megtámad egy fiatal ember, mondván: „nem védegyleti tej ez, sógor, *bécsi szappanynyal* van ez felverve.” — „De bizony *kecskemétivel van*” menté magát a kérdőre vont.

140 41) Egy fiatal suhancot bámult a népség, ki kalapácscsal ütötte az ablakon a legyet és olly ügyességgel: hogy a legyet sem szalasztotta el, az ablakot sem ütötte ki. Az ujdonságírók is így szoktak, mikor philipicát irnak egy-egy gyümölcsös kosár ellen; csakhogy ők az ablakot is kiütik, a legyet is elszalasztják.

145 42) Bizonyos utca szegletén éretlen barackot árulnak. Keresse a politia ráér. Ha nem találja, úgy is jó.

43) Mire valók a vasúti őrtanyák? Felelet. Ezek arra valók, hogy mikor a nap süt, árnyékot vessenek, mellyben a vasúti

160 örök annak idejében, tudniillik mikor a traine jön, kényel-  
mesen alva nyújtózkodhassanak. Mindennek megvan a maga  
célja.

44) A palotai pályafőnél van egy kis tűzvérü hörcsök.  
Tulajdonképen Bahnhofsinterimaufseherssubstitutenadjunct.  
Hanem káromkodni, mondhatjuk, hogy jól tud.

165 45) Egy gavallér a minap a Noththeater környékén legáz-  
zoltatott egy öreg asszonyt. Tanulság: nem jó a Noththeater  
körül jární.

170 46) A Noththeater hivatalos organuma erre azt mondja:  
hogy a gázoló gavallér nagylelkűen eleget tett az agyontiport  
családjának, ugymint: — az asszony szabólegény fiának mind  
azon napszámot megtéríté, mellyet anyja körül forgolódvá  
mesterénél elmulatott . . . Soha több fát, mint az erdőn!

175 47) Még illyet is mond a löbliche Zeitung: „die Genesung  
*dürfte in Bälde erfolgen*” mi magyarra fordítva annyit tesz:  
hogy a gyógyuláshoz ugyan nincsen remény; de hisz arra  
valók az angyalok: hogy tegyenek csudát.

48) Szentpétery megjött, és itthon van. Vannak t. i., kik  
szinte megjöttek és még sincsenek itthon.

175 49) A Mocsonyi-házban tűz ütött ki. De torkonfogták  
és megfojták iziben.

50) Egy uracs egy hölgyet megszőktetett.

51) Egy hölgy férje is megszőktetett bizonyos uracsot  
még pedig az ablakon keresztül.

175 52) Egy német primadonna pedig az egész közönséget  
megszőkteté.

53) Miskolcon egy patikás feltalálta a circuli quadraturát.

180 54) Minap egy angol kutya vetődött ajtónk elé. Bizo-  
nyosan angol volt, mert a német szót sem érté és sehogy sem  
akart tőlünk megválni. Szinte félni kezdénk, mindenütt sar-  
kunkban volt, hogy netán valamely álarcos elnyomott capaci-  
tás, vagy plane elváltozott criticus, ki most rajtunk illy alakban  
kiván boszút állni, midőn egy ismerősünk azt javaslá: hogy

adjunk neki enni, majd elmarad tőlünk: úgy történt. E fogást nem felejtjük, és lehet idő: hogy alkalmazni fogjuk.

185 55) Estenként rendszeren tizenegy óra után ittas kóbor csapat vonul végig az utcákon azon nemes mulatságban gyakorolva magát: hogy ki vékonyan, ki vastagon ugat s föllármázza a vidék ebeit. Az ember azt hinné: hogy Budán minden nap kutyavásár készül.

190 56) Az idei tüzeri gyakorlatok megkezdettek a keresztúri mezőn.

57) E napokban egy olly buzakalászt láttunk, mellyben 60 szem gabona volt.

195 58) A derék Feleky szerződött a becskerekai színházra nézve, hol jeles dalszínész társasága 4000 pftig biztosított. Két évre kötelezé magát e pályára.

59) Kétségen kívül van: hogy ez idő elteltével a nemzeti színház fogja e szép reményekre jogosító fiatal művész eddig is eléggé ismert és méltányolt tehetségeit igénybe venni.  
200 Ezt szerénysége és művészet iránti buzgalma is eléggé ajánlják.

60) Hát Tóth vajjon szerződött-e? Bizony nem tudjuk. Ha csak Komáromban nem tudják, mert ott mindent tudnak.

205 61) Nem ártana Török Bénit és Munkácsynét is fölléptetni próbaszerepekben. A vidéki közönségnek kegyeltje mindkettő. S kivált most, mikor majd minden hasznavehetőbb színházi lélek utazik vagy beteg, az említettek pedig jelen vannak s föllépni kedvök is van; mi színházi nyelven annyit tesz: hogy  
210 nem betegek.

62) A nyilvános rajziskola mult vasárnap tartá közvizsgálatát köz tetszésre.

63) Marasztontit neve ünnepén tanítványai ezüst festékdoboszszal és rajzeszközökkel tisztelék meg.

215 64) A Honderű megszid bennünket. Köszönjük. Annyiba vesszük, mintha más akárki megdicsért volna.

65) Két hét mulva ismét lesz szerencsénk báró Jósika Miklóstól egy novellát közleni, melly élvezetre előre is figyelmeztetjük olvasóinkat.

66) A targoncásoknak, mint tudva van, nem szabad a gyalog járdán grassálni, s hogy e szabadalmatlanság tiszteletben tartassék, erre fölügyel a városi rendőrség. Tegnapelőtt reggel egy targoncás neki tolja a legsűrűbb embertömegnek gyaloglocomotivját: szemközt jött vele egy rendőr: „Auf' schaut!” ordítja a targoncás s a rendőr úgy kitért előle, mint annak a rende.

67) A nemzeti színház gépésze ujnemű tűzifecskendőt talált fel.

68) Jeroboam a cherubinok alakjára bivalybornyukat öntetett. Akad ilyen angyal most is.

69) A német színháznak rézfedelet csinálnak fenyőfadeszkából.

70) A Kiskövet szörnyen megvan akadva a kolozsvári kofákkal: igen véneknek tartja őket, s felszólítja a rendőrséget, hogy szerezzen helyökbe fiatalokat.

71) Ugyan e tisztelt lapot szörnyen megcsalták előfizetést gyűjtői, kiket vitézül le is korpáz.

72) Illyen bajunk nekünk is esett. Több erdélyi előfizetőnk olly kézbe juttatá hozzánk küldendő összegét, mellyben az megragadt. Ám azért ne üssünk belőle zajt. Ha egyszer így rendelte a sors: meg kell rajt nyugodnunk.

73) Ajánljuk egyébiránt az érintett fiatal lapot mindenki figyelmébe. A szerkesztői mondókák kiváltképen megfizetetlenek.

74) Egy csizmadia inas a másikat tollkéssel megölte.

75) Pesten erősen divatba kezd jőni a török dohány. Használják megvágva és papirosba tekerve szivar helyett is. Valami finom.

76) A nemzeti színházba jár rendszeren két hölgy, ki minden szomorú darabban pompásan tud nevetni. Eszem a jó

kedvét . . . Azaz: hogy — majd el felejtők: hogy *mi* szerkesztőség *vagyunk* és senkinek sem *eszünk* semmit.

77) Az ősz-utcában kísértet szokott járni. Az ősz-utcában fogynak a ludak.

255 78) Ott a hol mi lakunk, valami nevezetes embernek is kell lakni. Minden héten egyszer legalább éji zene ver föl álmainkból. A házi gazdának szép felesége van; de ez azzal vigasztalja magát: újságíró lakik a háznál. Pedig hallhatná: hogy ez nem macskazene.

260 79) A súlyerejü vasúton már emberek is kocsikáznak.

80) Vásáron érkezők bámulva bámulják, hogy a sok bódé hova lett a nagy térről? Azt hiszik a jámborok: hogy a *sok* apróból most *egy* nagyot csináltak.

265 81) Egy fiatal magyar író a pesti egyenruhás polgárok közé szándékozik magát beiratni.

82) Mai nap egy levelet kaptunk postán, mellynek címe így hangzott: „\*\*nak, *tisztelet nélkül.*” Legujabb párizsi divat Szatmár vármegyében.

270 83) Esténként a Noththeatert nagyszámu népcsoport állja körül, melly a falon át hallgatja, mit odabenn beszélnek.

84) Mindenfelé közvizsgálatok tartanak. Meleg caniculai napok. A fiatal keblek izzadnak.

85) Pesten igazi ananászt is látni. Mondják: hogy meg is lehet enni; de nem szegény írónak való.

275 86) A minap egy vendéglőben az alpensaengereket kénytelenítették hallani. Ez ám a valami. Hegedű, tambura és piccola, közben emberbögés, castagnett, fitty, sarkantyúverés, kolomphang, denevérvisitás, kapszlipattanás, vadászebek csahája, pásztorürt, rivalgás, tehénbögés stb. stb. valóságos didascalipotpourri!

280 87) Bécsbe utazott hazánkfiái mennyire ohajtják magukat érdekessé tenni ha csak egy percig is! Van ott egy lép, melly a megérkezett idegenek lajstromát közli. Egy kimustrált harmadrendű városi hivatalnok oda illy címmel igtatá be ma-

885 gát: „városi főbiró.” Egy másik eiusdem farinae valaki, mint „főjegyző.” Auch gut!

88) Egy helybeli gyufakereskedő pedig ugyanott illy címet kanyarított magának: „Beleuchtung-apparaten-instituts-chef!”

89) Ennél csak a szabómester talált ki szebbet, ki magát illy címmel ruházta fel: „férfiszépségkiegészítőrészeivelfoglal-kozófabrikánakfőigazgatómérnöke!”

90) A spigli azt hiszi: hogy Déryné a nemzeti színpadon, mint operai primadonna fog fellépni. Hagyjon ön békét a mi Dérynéknak; lám, mi sem bántjuk az önök Minknejét.

91) Minap a váci-utcán délben egy órákor sétálva egy úri barátunk sürgetvén az ebédreválást, másik a sétáló arslántömegre mutatva ekkép dorgálá meg őt: „Ne légy hát philister. Az nem noble illy korán megéhezni: nézd! e fash nép itt még mind ebéd előtt van.” — „De kérdés, hogy aztán fog-e ebédelni?” Válaszolt a másik . . . Így mondjon aztán az ember falusiaknak valamit.

92) Alapos hír szerint dr. Henszlmann Imre nevét Kinizsire szándékozik átváltoztatni.

93) S ad vocem Kinizsi. Tisztelt Szemle urak! (mert más nevét kegyeteknek még eddigelé nem ismerjük) ki bizta kegyetekre, hogy sub titulo: Lapszemle satyrákat irjanak neves írókra? Hisz ugyanott azt mondja kegyetek; *hogy satyrát nem szabad rossz vagy középszerű írónak szerzeni másokra*; tehát hogy mer kegyetek satyrákat írni? vagy tán a mi szabad Iupiternek . . . Megbocsáss, oh Iupiter! vargalegénynek néztelek s már épen mondani akartam hogy: „ne ultra crepidam” . . .

94) A Szemlében ugyan sok keserű igazság van elmondva. Már most csak az a kérdés: hogy szükség volt-e azokat elmondani? s hogy mihez kell nagyobb eszélyesség: dolgokat elmondani, miket mindenki tud, vagy dolgokat elhallgatni miket nem kell mindenkinek tudni?

95) Ugyanott egy bizonyos úr azt hiszi: hogy az olvasó

közönség tiz év előtt is akkora volt, mint most. Igaza van.  
320 A Regélő közönsége bizonyos időben épen akkora volt, mint most a Szemle közönsége. Egyik kéz a másikat mossa.

96) Ugyanott végre az egész világ tudósna hiszi magát, szolgáljon az ő epitaphiumokra e sírvers: „Tanultak keveset, — dicsekedtek sokat, — tettek semmit, — alusznak az úrban.” —

325 97) A kolozsvári temetőben van egy fazokasmester epitaphiuma, melly is így hangzik: „Úgy bánt itt az isten szegény Tyúk Mátyással — Mint ő életében bánt a sárgyurással; Fölmarkolta sárból, edénynyé égette; De eltörvén, megint a porba vetette.”

330 98) Ugyanott olvasható e sírvers: „Itt nyugszom én, — olvasod te: — olvasnám én, nyugodnál te.” —

99) De ritkítja párját azon pathetica cadentia, melly is ilyen megy ki: „Itt nyugszik e sírban néhai *Kánya György*. — Többeket oh halál illyeket el ne hörgy.”

335 100) S ime ez a profanus újdonságirói kebel még a halálból is tréfát képes üzni. Pedig nagy a kérdés, hogy az ő castrum dolorisa nem valami crocodilus gyomra fog-e lenni?

101) Gróf Ráday Gedeon feldülése következtébenei bajából már lábadozni kezd. A színházi ügyek várva várják felgyógyulását.

340 102) Egy mesterlegény fogadásból egy font gyertyát evett meg és semmi baja.

103) Vas Gereben százesztendősz kalendariumot készít.

345 104) A lánchidállvány tetejéről egy munkás leesett és szörnyet halt.

105) Egy másiknak a süvegét vitte le a szél, de az is élve kifogatott.

106) Erdélybe a sáskák beütöttek. Minő sáskák? még eddig nem tudjuk.

350 107) A Zeitgeist újabb és díszesebb alakban jelent meg. Ajánljuk a közönség figyelmébe. Fametszetei ügyesek, mint elméncségek.

- 108) Jeles kivált egy nagyon ismert arszlán hiven talált alakja benne, kit visz a ló, s ki e kérdésre: „hová?” azt feleli: „tudom is én, kérdezd a lovamat.”
- 109) Minden hétfőn és csütörtökön reunio tartatik a Kőbányában. Az ottani pompás sziklákban épült kert és vendégterek méltók a megtekintésre.
- 110) Lapunk mult számában bevezett Árpádi Andor című történeti kép szerzőjének neve tévedésből kimaradt. Nem más, mint *Vasváry Pál*, egyike fiatal phantasiájú s öreg tudományos miveltésű íróinknak.
- 111) A granátos-utcát még mindig kövezik.
- 112) A Pester Zeitungban még folyvást épülnek három emeletes házak.
- 113) Palotán még mindig szabad magát mindenkinek megenni.
- 114) A Széchenyi-ligetben még mindig le szabad ülni a földre.
- 115) Veszter Sándor és társasága Londonban táncol.
- 116) Havi ének-társasága is fényes sikerrel működik Bécsben; aug. 1-én pedig Badenben működött Saphir academiái estélyén. Az nap este Zartorszky hercegnek adott serenadeot, tegnap Olmützben lépendtek fel, innen Prágába, Dresdába, Berlinbe és Hamburgba utazandók.
- 117) Bécsben jótékony intézet javára fognak még e tisztelt hazánkfiak fellépni, mellyre az aláírást ő főmga a főcancellár kezdte meg.
- 118) Herceg Metternich ő mgsága Ausztria minden külviveteihez „offene Ordre”-t adott e társulat számára.
- 119) Kojanic Gyula mint karmester fogja ezentul az említett társaságot megszervezni.
- 120) Havi két év előtt vissza sem szándékozik térni műutatók közül.
- 121) Ez idő alatt tán Amerikát is meglátogatandja. Auda-  
 rcs fortuna iuvat. Segítse a magyarok istene a derék vállal-



- kozókat! Ez egyben ugyan elütnek a magyar természettől; de tán nem fogja tőlök aprehendálni a nemzeti lustaság szent geniusa, hogy illy korban, midőn népet csak ész és szellem tehet nevezetessé, az úttörést elsőik voltak megkezdeni. Szerencse föl! Majd ha a külföldről koszorúval rakottan megjönnek, még *talán* ide haza is fogják őket becsülni tudni.
- 122) Szigligeti új drámán dolgozik.
- 123) Lauka Gusztáv víg regényt ír.
- 395 124) Bizonyos szerkesztő nem rég egy munkát kap, bele néz, egy lapot elolvas, fejet csóvál, „hajító fát sem ér” szól magában s a munkát elveti, soha ki nem adandót; utóbb kisül: hogy e munkát évek előtt *saját maga* írta. Vajjon ki fogja-e most adni?
- 400 125) A Divatlapban Szilágyi Sándor különösen protestál mondván, hogy midőn a St. tropezi úrnő *az ő fordítása*: miért nem adatik *az ő neve alatt*? Az egész dologban csak az a szép, hogy a dolog valósága épen megfordítva áll; mert noha az említett mű *Egressy Béni fordítása*, mégis *Szilágyi Sándor neve alatt* adatik, ilyenek *a vidéki sejtelmek*.
- 405 126) A budai hegyek közé vasút terveztetik.
- 127) A Pilvax-féle országosan ismert s a fiatalságtól annyira kedvelt kávéházat jövő Mihály naptól kezdve Philinger veendi át.
- 410 128) Ismerünk Pesten egy spectabilist, kiről az a hír, insurgens korában Napoleont a pálinkás butykosával megkínálta.
- 129) Egy pesti színbíráló bele esett a kalamárisába és beléfuladt.
- 415 130) A Honderű lamentál: hogy nem kap színlapot s e miatt trucból nem írat színbírálatokat a lapjába. Ez aztán a szó teljes értelmében *nemes boszu*.
- 131) Pedig a hivatalos organum szerkesztősége sem kap színlapot. Csakhogy ez egészen máskép áll boszút.
- 420 132) E napokban ismét curiosus szerelmes levelet kaptunk,

melly piros tintával volt írva, azt jelentő: hogy írója vérünkre szomjuhozik.

133) Egy másik levél pedig, mellyet vevénk, paprikával volt megporzózva. Huh! milly guerillaháborúk!

134) Lisznyay Kálmán Pesten keresztül utazott.

135) Csatáry Ottó pedig keresztül utazott Pesten.

136) Igy játszik ki a védegyeletet! Bizonyos úr, minthogy ajándékba minden külföldi árut el szabad fogani, soha sem vesz maga semmit, hanem ajándékozta magának.

137) Van Pesten egy vendéglős, ki saját gyermekeivel csak tolmács által tud beszélni, minthogy ő csak németül, azok pedig csak magyarul tudnak.

138) Kovács és Medve budai acélmetszők igen érdekes képvoinalazó gépet szereztek művészetökhöz. Érdemes megnézni.

139) Elismerjük: hogy a házidajkák többet tettek a magyar nyelv terjesztése körül, mint a divatlapok. Noha ezek is kimondhatatlanul sokat tettek.

140) Van Pesten egy úr, ki életében 37,000 p. ft. áru spárgát megevett. Fölséges étvágy!

141) A kör a királyi tábla volt szállására költözött át.

142) S most gyűlde és kör egymás mellett vannak. Ha tudnók, hogy e vitzet: „les extremes se touchent” még nem mondtuk el e tárgyról 99-szer, még egyszer elmondanók.

143) Vannak vakmerők, kik azt reméllik: hogy a városi tanács kutakat szándékozik ásatni.

144) Az angolkirálynében egy itce víz ára 6 kr. Kecskeméten egy itce bor ára 3 kr. Igaz ugyan, hogy az angolkirálynéi víz jobb, mint a kecskeméti bor.

145) Füredy megérkezett s más nap már adatott a Csikós.

146) Vas Gereben hátat fordít Pestnek.

147) Vajjon a pesti fiatal írók miért járnak annyit Vácra?

148) Vajjon a váci szépek miért járnak olly keveset Pestre?

- 455 149) Vajjon a H-ú és a H-ánk miért közöl egyszerre egy és ugyanazon novellát és verset?
- 150) A „Nemzeti újság” a *pápai* főiskolát *tatai* főiskolának titulálja, s hogy tudományos gyanakodását kifejezze, a főiskola szó után roppant kérdőjelt(?) nyom. Csak szép az a figyelmes pontosság az újdondászatban.
- 460 151) A pesti kegyes iskolai költészettanulók „Zsenge mutatványokat” bocsátanak közre.
- 152) Megjelent Szabó Richardnak lapjaink által ismertté lett *Nők Világa*, diszes kiadásban. Kiadója Heckenast G. A mű belbecsére még visszatérendünk, addig is ajánljuk ezt kivált a szépnem figyelmébe.
- 465 153) Megjelentek ugyanott Kisfaludy Sándor minden munkáinak két első füzete, kiadja Toldy Ferenc. Tulajdonos Heckenast Gusztáv.
- 470 154) Frankenburg barátunk humoristicus beszélyt ígért számunkra. Nehogy eltanulja tőlünk a feledékenységet, az ígért műre olvasóinkkal egyetemben erősen számítunk.
- 155) Pálffy Albert novelláit szándékozik kiadni két kötetben.
- 475 156) Megjelent báró Jósika Miklós legújabb regénye: Jósika István, öt kötetben, ára 5 p. ft. Tulajdonos kiadó Heckenast G. A nemes báró neve sokkal népszerűbb, érdemei sokkal elismertebbek, minthogy előleges ajánlatunk pusztá elismerő méltánylatnál egyéb lehetne.
- 480 157) Az idén sok bor fog teremni. Az idén lesznek ragyogó tiszt- és követválasztások.
- 158) Pesten ismét divatba kezdenek jöni a hölgyeknél a magas elefántcsont-fősük.
- 485 159) A pozsonyi tunnel elkészült. Valami nagyszerű.
- 160) A tihanyi viszhang Pestre szándékozik vendégsze-  
repekre.
- 161) Egy falusi levita nem birván kalandáriommal, olly módon számítá ki a pünkösöd napját, hogy húsvétkor hét szem

- borsót zsebébe tett s belőle minden vasárnap egyet kivett.
- 1100 Mit felesége észrevevén, egy marék borsót odalopott közé. Kérdik aztán a levitától: hány hét pünkösöd? Zsebébe markol cz. Kezdi számlálni a szemeket s elijedve felel: Édes feleim, sem az idén, sem jövő esztendőre nem érünk pünkösöd napját.
- 162) Pesten egy bizonyos vendéglőben olly fris állapotban
- 1105 kapja az ember a beafsteaket és rostélyost, hogy elkiáltja magát, mikor a villát beleszurja.
- 163) Mult napokban olly erős szél fujt a Dunán, hogy egy bérkocsiról bizonyos barátunk szeme láttára lefutta a számot.
- 1110 164) Több párizsi hamisjátékos és szerencsevadász e napokban Pestre jött szerencsét próbálni; de néhány nap mulva kénytelenek voltak a vesztett csatatért átengedni a helybeli kártyatudósoknak, kik őket, dicséretökre legyen mondva, vitézül megkoppaszták. Ennyire vagyunk!
- 1115 165) Egy zsbárusnőtől 14 aranyat és három arany órát clloptak.
- 166) A fehér-hajóban egy szobát tolvajkulcs segélyével kiraboltak.
- 167) A Józsefvárosban az eső több kunyhót összedöntött.
- 1120 168) Temes megyében arany pénzt találtak Nero Imperator felirással.
- 169) Legújabban Beethoven „törökmarsa” kezd az itteni zenevilágban kedvességre kapni. Valami kedves melancholicus darab!
- 1125 170) Örvendetes újdonságul legújabban a mahagonifával ujszerü poloskák hozattak be, mellyek a régiektől csak annyiban különböznek, hogy azoknál hosszabbak s erősebben harapnak.
- 171) Reguly nem sokára honába érkezendik hosszas műutazásiból.
- 1130 172) Báró Kemény Zsigmond e héten Schweicba s Olasz-hon felsőbb részeibe megy utazni.

- 173) Forst úr a Noththater részvényeseinek kötelezett leg-  
 525 első visszafizetési határidőt nem tartotta meg.
- 174) Bogyiszló helysége a múlt héten leégett.
- 175) Néhai Marczibányi Lajos 40,000 pftot hagyott vég-  
 rendeletében jótékony célokra.
- 176) A győri énektársulatot a londoni énektársulat leg-  
 530 közelebbi hangversenyére meghívta; hanem az baj: hogy kocsi  
 nem küldött érte.
- 177) Kecskemét városa nagyszerű buzakereskedési vállá-  
 latokba kapott, a mint halljuk.
- 178) Alexy elkészíté a Józsefemlékszobra mintáját. Lát-  
 ható Marastoni műtermében.
- 535 179) Az kezd a közvélemény lenni a környékben: hogy  
 ki házasodni vagy férjhez menni hajlandó, többnyire *Füredre*  
 utazik. Ezzel egyébiránt koránsem az mondatik, hogy ki *Füredre*  
 utazik, mind házasulandó és férjhezmenendő.
- 540 180) A Spiegel két hét óta mindig csodálkozik rajta: hogy  
 az árnyékszínház előfüggönye nem tette meg a kívánt hatást.  
 Ennek oka pedig egy dohányraktár, melly fölött a kérdéses  
 függöny festetett, s melly azt álnok kigőzőlgéseivel tönkre  
 silányítá.
- 545 181) Hugo Károly francia drámát ír, e cím alatt: „Comé-  
 die infernale!”
- 182) Legközelebb a nemzeti színházhoz Bognár tenorista  
 fog vendégszerepekre jőni.
- 183) Ismét kezd a himlő grassálni közöttünk. Felnőtt fér-  
 550 fiaik sincsenek biztosítva körmei előtt. Ki szépségét félti, siessen  
 magát újra beoltani.
- 184) Megjelent „Elemi Vegytan” kézikönyve. Készíté  
 Sennert János; a szerző tulajdona. Kapható minden hiteles  
 könyvárusnál.
- 555 185) A nemzeti színházhoz Basadonna váratik vendég-  
 szerepekre.

- 186) Lauka Gusztáv „Carricaturái” erős keletnek örvendenek.
- 187) Kuthy Lajos „Hazai rejtelmci” september végéig be lesznek fejezve.
- 188) Ez idén ismét hattal szaporodott a dunai gőzhajók száma.
- 189) A budai várbeli újlaktanyába már beköltöztek a granátosok.
- 190) Több ügybarát ujdonszerű könyvkiadótársulatot tervez.
- 191) Dr. Henszlmann Imre igen érdekesen ismerteti a kaszai főegyház oltárképeit. Kár hogy a közönség nagyobb figyelemmel nem kíséri e művészeti becsü értekezést.
- 192) Bizonyos lapszerkesztő, minthogy a színházi igazgatóságtól ingyen fejedés csizmákat nem kap, nem fog többé a színházról iratni. Gróf Ráday épen azon gondolkozik, vajjon mit adjon e tisztelt úrnak jutalmul azon szivességeért: hogy a szerkesztőségi ingyen zártszékeket használni kegyeskedik. Az istenért engesztelje ki e haragos urat valahogy a nemes gróf!
- 193) Csötörtökön estve bizonyos vendéglőben egy sereg kézműves hazafi nagy lakomát ült. Tán keresztelő volt, vagy arany menyekző? tán remekáldomás, névnap vagy paszita? Egyik sem biz az a sok közül. Feleségétől választák el az nap az atyafiak egyikét törvényes ítélet szerint, annak itták meg az áldomását.
- 194) Egy valaki nagyon csodálkozott azon: hogy az újságírók egymás közt annyit civakodnak. Pedig példabeszéd: hogy „unter Liebenden muss gezankt werden”.
- 195) Egy valaki szörnyű bőkezű kezd lenni a pizsoknevek és gyalázó címek osztogatásában. Könnyű annak ajándékozni, kinek magának elég van.
- 196) Egy házaló zsbárus minap gyűjtőüvegeket árult egy uracsnak, ki azok közül egyet kezébe véve a sok alkudozás

590 közben addig irányozgatá a napnak, míg a zсібárus inexpressiblájé bőríg talált lyukat égetni. A mulatság néhány forintjába került, de megérte.

197) Pesten a zсібárus- és uriutcák szegletén lakik egy topányvarga, ki topánjait varrás nélkül készíti. Az illy művek 595 tartósabbak a közönségesnél.

198) Egy valaki azt aprehendálja a magyar íróknál: hogy azok csak egymást dicsérik. A tisztelt úr tudniillik csak önmagát szokta dicsérni.

199) Mult héten temettük el ismét egy fiatal barátunkat, 600 ki nyolc évig volt öremeinknek és bánatainknak osztályosa. A szépreményü s szilárd jellemü kortárs néhány napig tartó betegség után ifjúi ereje virágjában nem elhervadt, hanem letörtett a halál kezétől. Így szakít ki a sors egy-egy darabot az ember szívéből. Sírok emelkednek s az itt maradt némán gondol reá: miért halt meg ez, miért él amaz? — Legyen boldog a 605 megsiratott a túlvilágban. Szerette őt isten, mert ifjan vevé el magához.

200) Így beszélünk arról, mit senki sem látott, — a halálról; a ki látta, nem beszél róla többé. Szóljunk már most 610 arról, mit mindenki lát, kivéve a vakot, t. i. a napról. Egy híres professor felfedezé okát, miért olly melegek jelenleg a napok? Semmiért egyébért, minthogy a nap egyik oldalában 12 ezer □ mfnyi lyuk támadt s most azon jó ki a tűz. Vajjon a városi tűzifecskendők valamellyike elvisz-e odáig?

201) A Zrinyi kávéház pedig borzasztóan kezd elkorcsosulni. Kivülbelül újra kifestvén, teteje kifoltoztatván, eleje 615 megnapernyősödvén és virágosodván, úgy kijött hajdani szépsége typusából, hogy többé árnyéka sem lehet egykori hírének. Vendégei solid, noble kinézésü alakok kezdenek lenni nem verekednek ben többé, nem játszanak éjenként hanzlit a tekeasztalon s nem alusznak reggelenként alatta, nem választanak benne többé korhely-királyt, minden, minden szomoruan megváltozott. Illyen mulandó a világ dicsősége. . .

\*

Ezennel tehát *exegi monumentum*. Az újdonságrajt íme kibocsátók. Megtettük a mit megígértünk s már most nyugodt lélekkel várjuk a halhatatlanságot. — „Biró!! Kérem jutalmamat!!!”

68

## MI HÍR BUDÁN?

[1847. aug. 15.]

### I

„Millyen csodálatos had vagytok ti, újságírók!” mondja a minap egynémelly vidéki uram bátyám — mennyit hadakoztok, de mennyit hadakoztok! ugyan menjete az istenért Mexicóba, ott most háboru van. Sok hasznot tehettek...  
Oh édes egynémelly uram bátyám! csalódásokkal fordul föl az ember élete; nem mind farkas az a ki farkasbundában jár; nem mind háboru az, a mi annak látszik. Megsugom kegyednek, de tovább ne adja: szörnyen compromittálna e vallomás, ha valaki meghallaná: „Ez az egész csak *mystificatio*, — úgy van, merő *mystificatio*. Kegyed azt hiszi, hogy mi haragszunk egymásra? világért se higye! szemfényvesztés az egész, mellyben egyik kéz a másikat mossa. Minden csetepaténk kölcsönös egyetértés következése, nincs különben. Mind ez csupán — a lapok piquantté tételére történik közmegegyezéssel s szerződött alku szerint.

Igy például összező két szerkesztő; egyik vakarja a fejét. „Barátom, tisztelt collegám! csehül van az állapotom, nem írek egy fatallért, a közönség elaluszik rajtam, nem veszekednék egy kicsinyt?” — „Én sem bánom; de hát milly ürügy alatt?” — „Majd akad az; csináljunk plagiumpört.” — „Igen, de hol és kivel?” — „Majd keresünk valami arravaló embert,



kit egy másik becsületes embernek neki huszithassunk, a többi a mi dolgunk.” — „Úgy van, a mi dolgunk.” — „Tehát szabad reménylenem, hogy méltóztatik velem összeveszni?” — „Bizhatik adott szavamban. Fogok”. — S hajba kapunk. Huza-kodunk, civakodunk, míg a közönség meg nem sajnál bennünket — és ott nem hagy. S mikor egymást a szélsőségekre hoztuk, akkor kikocsikázunk a városerdőbe, megtöltünk egy pár pisztolyt — kenyérmorzsával, egy mást kilencven lépésről 25 hátba lőjük, egymás frakkján tollkással lyukat vágunk, végre egymást nyakon öelve és összecsókolva, haza jövünk s csinálunk másik pört. Illy ártatlan teremtések vagyunk mi újság- 30 irók, annyi epénk sincsen, mennyi egy galambnak lehet.

Senki e tekintetben olly remekül nem tudja vinni szerepét, 35 mint Z\* úr, az ember kész volna rá megesküdni: hogy komolyan beszél. Mikor ő bennünket szid, átkoz és káromol, ugyan finom ügyismerőnek kell lennie, ki egyhamar átlássa: hogy mind ez csak tréfa, a szín olly élethű. Az ember azt hinné: furkós botot ígér; pedig csak azt kérdi, hogy, hol fogunk ma vacsorálni? Látná csak tisztelt uram bátyám, milly nyájas 40 képekkel ülünk egymás mellett a színházban? hogy mosolygunk egymás szeme közé; hát még ha magunkra maradunk!... No de már erről hallgatok, ez családi titkaink közé tartozik. — Illyen tükörháborukat viselünk mi, kedves uram bátyám. S lássa, ez nagyon szép, mert ugyan hallotta volna-e 45 valaha valaki Z\* urnak, vagy gazdájának P.H.L. urnak hírét, ha mi nem emlegetjük őket? Úgy-e, senki? olvasná-e valaha valaki irataikat, ha csak mirőlunk nem írának? úgy-e, senki? Látja, látja kedves uram bátyám: Sunt certi denique fines, mi 50 magyarul annyit tesz, hogy: vannak bizonyos finessek... Hanem mind erről csitt! nehogy valakinek eláruljon ön bennünket.

- Ki nem fogyunk a levél-curiosumokból. E napokban egy tökéletesen nekünk címzett levélből illy tartalmat kelle kiolvasnunk: „Liebe Tincsi! (még ezt is meg kellett értünk: hogy Tincsinek szólíttassunk) schreibe mir, wann *dein Mann* nach Klausenburg farhrt (ugyan ugy-e?) damit ich meine Angelegenheiten dermassen einrichten kann um des Glückes bey dir zu sein theilhaftig werden zu können (hm) erkläre dich, und gedenke mein, dein dich heissliebender\*\*.” — Emlékeznek tisztelt olvasóink azon tréfás jelenetre, melly történik a „Bácsi”-ban a levelek elcserélésével, mikor az apa szerelmes levele a fiu kezébe, a repcéről szóló levél pedig a szerető kezébe jut eltévesztett levélcímzetek miatt. Ez is ollyforma lehet; a tisztelt úr bizonyosan illyforma levelet szánt minket illető adressed alá: „Hallja ön. Ha ön *szivömlengéseimet*’ figyelemre méltóknak sem találja: akkor méltán mondom önnek: „hogy menjen kolostorba!” Ha önnek nem kellene: majd kellene másnak. Ön, úgy is tudom, hogy csak ezeket a fiatal arszlánokat szereti, \* míg azoktól mindent szivesen elfogad, engemet teljesen mellőz; hanem iszen imádkozzék ön: hogy össze ne jöjjünk, mert akkor megvívunk — életre halálra, önnek halálos üldözője\*\*.” „— Na — hogyha ezt meg a „liebe Tincsi”-nek küldte el helyettünk a tisztelt úr!” — — —

## 3

- “ Bajza már írt Alboninak octoberi vendégszereplései iránt. Nagyszerű élv vár reánk az alkudozások sikere esetében.

## 4

Használt a halpiaci kút iránt tett észrevétel, már faragják belé a magyar titulust.

Szomorú hír! ismét szomorú hír. Bécs gyászol. Gyászolunk mi is. A híres Schreyer-féle majomszínész-társulat első rendű soubretteszerepvivőnéje „Cici kisasszony” e héten röviden tartott, mell-lob-keh-láz-rázt-kórbán ama boldog jobb létre szendertült. Béke hamvaira! utódnéja még fiatal kezdőcske, kinek talentumától azonban minden szépet és jót várhatni.  
 85 Egy kis studium és hirlapolvasás mindent meghozand.

A mult húsárszabás alkalmával egy tisztelt táblabíró ezen elvet állítá fel sinórmértékül: „Eleget nyertek eddig a mészárosok, már most illő: hogy veszítsenek!” Képzeltetni, mekkora éljenek-et aratott a nagy státusgazda.

Már mult számunkban említettük a *Száz Mátyás* főbírónak adott esti zenét. Ez vakmerő anticipálása volt tőlünk a jövővendőnek, mert az említett fáklyazene lapunk megjelentét csak 6 órával előzte meg. Igen szép beszédet tartott ez alkalommal a megtiszteltetett érdemes férfiu, ki, reméljük, hogy a közönségnek iránta eddig tanúsított köztiszteletét ezentul is birni fogja, mellyre őt a közvélemény egyhangulag érdemesnek ismeri el.  
 95

Szép valami egyébíránt az a fáklyás zene. Az ember oda megy fehér kalapban s visszajön belőle fekete kalappal.

100 A nemzeti színház, akárki mit beszél, tele van élvezettel  
 úgy, mint élvezőkkel. E héten három nagyszerű gyönyör várt  
 reánk. Rohan Mária, IV-dik Henrik, és a Rongyszedő. Saj-  
 náljuk: hogy hivatalos lap vagyunk; ott sem merünk előállani  
 105 dicséretünkkel, ~~h~~ *h*öl az meg van érdemelve, mert hivatalos  
 lap vagyunk: nekünk csak hideg felvilágosításokat szabad köz-  
 lenünk, mert hivatalos lap vagyunk.

## 10

A Divatlap „szeretné tudni” *sőt követeli*: ha Tóth és Szilá-  
 gyi felfogadtatnak-e? s ha nem, miért? Hogy szeretné tudni,  
 azt elhiszszük; de hogy mint fogja *követelni*, arra kíváncsiak  
 110 vagyunk.

## 11

Minap valaki megkérdezett — bennünket a felől, hogy az  
 újságírásban mit tesz e mondat „*alapos hír* szerint?” Erre fele-  
 lünk a törvényből, melly is így szól: „*hír* az, mellynek szerzője  
 nem tudatik” — tehát: „*alapos hír* az, mellynek szerzője alap-  
 115 san nem tudatik.” —

## 12

Vannak bizonyos tükrök, mellyek conicus alkotásuknál  
 fogva azon tulajdonsággal bírnak hogy, ha szép alakot mutatnak  
 belé, torzalakot mutat vissza, ellenkezőleg torzalakok helyett  
 idealképeket mutat. Ilyen tükör a többek között a Honderű  
 120 ABC-je.

## 13

Megjelent a minden hiteles könyvárusnál kapható Vitézi  
 Ignác jeles Magyar Nyelvtana. Mint könnyen fölfogható értel-

mes mű s e nemben szerkezetére nézve egyetlen, mindenki  
figyelmébe méltán ajánlható.

- 125 Tisztelt *Hiador úr!* Önnek ügyvivője azon szavainkért,  
mik szerint az állítánk: hogy ön „*Bennünket ittléte alatt határo-*  
*zottan felhatalmazott nevében kinyilatkoztatni: hogy a kérdéses*  
*Corvin-féle ügyben plagiumnak helyét nem találja*” hazugsággal  
vádol, minél fogva kénytelenek vagyunk önt szólítani fel,  
130 hogy e következő kérdéseinkre nyilatkozzék: 1) Nem mondta-e  
ön nekünk, hogy Sz\* úr darabját átolvasva, abban *plagiumot*  
*nem talált*, s hogy ez iránt minket s a Pesti Hírlapot *főlhatalmaz* :  
hogy nevében nyilatkozzunk? — 2) Nem ígérte-e ön meg azon  
feleletünkre, hogy *legjobb lesz e tárgyban önnek magának nyilat-*  
135 *koznia*, miszerint ezt *tenni fogja?* — 3) Nem mondta-e ön:  
hogy Z\* úr önt azzal fenyegeti hogy, ha ön elismeri a plagium  
nem létét, minden módot elkövetend: hogy önt meggyaláz-  
za? — 4) Nem ön keresett-e fel bennünket saját szállásunkon  
e nyilatkozataival s kényszerítettük-e mi önt egy szóval is  
140 azokra? Mi teljesen megbizunk Hiador úr becsületében s  
a feleletet lelkiismeretére bizzuk. Ha, mit nem reméllünk, csa-  
latkozni találnánk: azon esetben vannak élő tanúink s az ügyet  
okvetlenül *törvényes uton* fogjuk bevégezni. Mi Z\* úr piszkoló-  
dásait illeti, ezeket nem számítjuk be Hiador urnak, kit szí-  
145 vünkből sajnálunk: hogy szép tehetségei mellett illy hamis  
proféták vak eszközévé hagyja magát alacsonyítani. Azért sza-  
kítsuk már egyszer véget a dolognak, unjuk magunk, unja  
közönségünk a sok handabandát, mi többé szerecsent mosdatni  
nem akarunk, s kérjük a tisztelt honderűi urakat, hogy ha  
150 velünk vagy rólunk beszélni akarnak, mosdjanak meg és  
tisztítsák meg a fogaikat.

Nem régiben egy ismeretlen lábművész úr (igazán mondvá: sarufoltozó) következő szomorú elegiával tisztelte meg csekély személyünket, mellynek diszes rithmusai annyira szivünkre hatottak, mikép nem birtunk magunknak ellent állani, hogy az egész hőskölteményt a maga mivoltában tetőtől talpiglan világ elé ne hozzuk annak bebizonyítására is: hogy nemcsak csizmákat lehet *varni* fisléderből, hanem verseket is.

## I

„Magyar író, varga topány (Igy híja fel muzsáját az író)  
 100 Magyarban még sok a hiány (de hány?) Magyar a magyart megveti (oh beh igaz!) Csak a németet becsüli (meg az anglust) Mert a német bókoló, Mindenért kézcsókoló (filioló meóaló).

## 2

Azért mivel sugtam önnek (már mint nekem?) Barátja  
 100 lett a németnek (Hah, így rajta kapatni!) Azzal mit sem gondolok, Önnek csak nem bókolok (Kár!) Mert magyar vagyok (hol a passus?) Az is maradok (még pedig nyakban!)

## 3

Mi köszönyük a szóváltást Nem isszuk meg az álmodást,  
 Nincs szükségünk az urra Nem dolgozunk contóra (ez talán  
 100 az teszi: hogy jelen költeményért az érte járó honorariumot követelni fogja a szerző. Szívesen kiszolgáltadjuk, csak tessék érte jőni.).

Garnicht borges

Gleich bezahlen (e talentum nem a mi hazánk fáján termett.) Dolgozunk magyar fiaknak (egyszersmind Kunok- s

Jászoknak) Polgároknak és báróknak (Consuloknak s praetoroknak) Hazánkat védő *rangoknak* (s több afféle harangoknak) Hercegeknek s Királyoknak! (mind születetett magyaroknak) Mert kész fizetők (azért?! ) Mesteremberbecsülők (kiket a nagy  
180 egék soká éltesse nek!) Csizmadia első csizmát István királyunknak csinált (hát az előtt vajjon ki csinálhatta a csizmákat?) Onnand nyerte címerit Tőle kapta a nevit (még kisül, hogy e szó „csizmadia” keresztnév) Mint csizmadia honunknak fia. (Ijnye: hogy a gólya vágja le, de szép!) Akkor volt csak  
185 a jó világ! (Hej akkor!) Még a magyar csizmában járt (ezüst sarkantyúra) De most a fénymázos topány Igen sok *tyukszemet* csinál (nesze neked ökörszem) Rosz találmány (tüzre való! még a ki rá vágyik is) Sok bajjal jár. (Igy! Már most csak patkót kell rá ütni s kész a csizma.)

190 Ezt elmondva prosában, kezd szerző beszélni, illeténképen:

„De koránsem célom az, hogy Jókay urat elidegenícsém a német sógoroktól, vagy is a vargabarátoktól (még ilyen barátoknak sem hallottuk hírét) csak rajta, rajta; (merre,  
195 merre?) sőt inkább, ha lehetne szerafini szárnyakon röpnélék az egék felé (akkor volna ön aztán igazán „*röpülő csizmadia*”) és akkor én is felkiáltanék! (hanem a mit itt kiáltana ön, azért rögtön karóba huznák!) (aláírva) *Severus*, ó-budai sarufoldozó m.k.\*”) (Vajjon nem ön írja azt a híres ABC-t?)

200 Eddig a tréfa. Már most komolyan kérjük: van-e a kerek hazában olly homályosfejű egyén, ki lapjainkban valaha bármi legkevésbé sértőt talált a hazai kézműves rend bármelyik osztályát érdeklőt? Ha van: annak bizonyára csak e kettő közt engedünk választást: 1) vagy korlátlan rosz akarattal viseltetik  
205 irántunk, vagy 2) nem tud olvasni. — Ez utóbbi hiányát mindenkinek szívesen megbocsátjuk; hanem az elsőre nézve nem

\* Az eredeti hiteles okirat köz szemlélet végett a szerkesztőségi levéltárban letéttett.

hallgathatjuk el: hogy mi nem csak az, hogy helytelen gunynyal  
nem viseltettünk a kézműves osztály iránt, sőt benne hazánk  
legmunkásabb polgárainak egyletét mind magunk, mind mások  
által tiszteletben tartani igyekeztünk; annyira azonban semmi-  
féle polgári társulat iránt sem terjed tiszteletünk, hogy annak  
egyseit, ha rá okot szolgáltatnak, meg ne rójuk, vagy ki ne  
nevessük. S ezennel teljes tiszteletünket küldjük minden, jelen-  
ben Magyarországon létező és még létre jöhető, érdemes és  
becsületes csizmadiacéhnek, kívánva öneki együtt és öszvesség-  
gel minden kigondolható áldást, békeséget.

69

## MI HÍR BUDÁN?

[1847. aug. 22.]

I

A cholera! Ismét a cholera. Már az a hír, hogy a kertek  
alatt kullog, ázsiai Oroszországban csak úgy hull előtte a nép-  
ség. De mi nem félünk tőle; vannak életbiztosító egyleteink.  
Mi, kik az árnyékszínházba is be mertünk menni, vas a  
fejünk: hogy a cholerától féljünk.

2

Nagyobb az annál, hogy a sáskák készülnek vendégszere-  
tetünket igénybe venni. Ha minden nap három mérföldet  
haladnak, husz nap alatt körülbelül szerencsénk lehet őket elfo-  
gadni. Nincs szó megmagyarázni: hogy mi az a sáska? a telhe-  
tetlenség ördöge, a pusztítás daemona, az undokság méltó  
symboluma, valóságos német laptól elcsapott magyarnak sze-  
gördött zugcriticus, melly előtt nincs semmi szent, semmi zöld,  
mellyet el ne ráгна. Mondják, hogy még a háztetőket is úgy



felemészti, hogy csak a gerendák maradnak, s a zöld kalapot  
15 menten leeszi az ember fejről. Csak jőjenek a tisztelt sáska  
urak, ne féljenek, minálunk megélnek, míg bizonyos urak  
par force existálnak, lesz zöld beszéd elég, sáskafogra való.

3

Ajánlunk a nemzeti museumnak egy becses régiséget  
ritkasági gyűjteménye számára, mi nem egyéb, mint egy rococo  
20 buga, ki már csak azért is megérdemli, hogy spiritusba tétessék:  
mivel saját vallomása szerint soha életében nem olvasott magyar  
könyvet, tudván jól: hogy az mind ostobaság. Kár volna  
e szép naturae curiosumot az utóvilágra nézve elveszni hagyni.  
Mi minden esetre indítványozzuk köz költségeni kitömetését.

4

A minap egy fiók brambarbas nagy hetvenkedve ijeszt-  
geté egy irodában összegyűlt vendégtársait párbajainak fel-  
emlegetéseivel. Hányat vágott ketté egy csapásra! hányat nyár-  
sala föl! hányat fordított ki, mint a kéztyűt, hányak lőtte ki  
a zápfogát huszonhat lépésről! nem is említve azokat, kiket  
30 elevenen elnyelt. A körülülő jámbor teuton férfiak huzódtak  
mellőle s őrizkedének a kapcáskodó cannibálnak okot adni  
a beléjük veszésre, s vesztég ivák a komlószaigu nectárt. A vér-  
szemet kapott hidalgo elvégre kalapját a mellette levő üres  
székre vágva, szentül megesküdvék: hogy ki e kalapot onnan  
35 el merészli tenni, gúzst facsar belőle. De senki sem vállalko-  
zott, kiből gúzst facsarjon. A kalap nagy tiszteletben tartaték.  
Utóbb azonban úgy történt: hogy egy ujon érkező termes  
mészárosmester szétnézve hely után s megpillantva az üres  
ülhelyet, miután a merénylet veszedelmeit nem ismeré, fogá  
40 a főveget s nézett szét, hogy kinek nyomja a fejébe; mire  
ismerői ijedten tudósíták a szörnyü fogadásról, melly e kalap

elmozdítóját érni fogja. A mészárosmester megértve a dolgot, nyugodtan tevő vissza a székre a veszélyes kalapot s nyugodtan *redült*. Az ifju brambarbas azonban, dicséretére legyen mondva, <sup>48</sup> nem facsart gúzst belőle.

5

Y. városban a vanília-fagyaltot kukoricalisztből csinálják. Mondják: hogy valami *delicieuse* az ilyen fagyalt, kivált sülve, mint málépogácsa.

6

<sup>49</sup> Szép látni, mikor a nemzeti színházban némelly *chevalier* megbízza a cukrászlegényt: hogy az itt és itt ülő, kellőleg megmagyarázott ismerős hölgynek fagyalattal s több a féle csemegével szolgáljon, ez pedig a megrendelt kedveskedéssel egészen másvalakit tisztel meg, mint kinek szánva volt. Az ekkép megcsalatott kedveskedő elsavanyulása lerajzolhatatlan.

7

<sup>50</sup> Bécsben egyszer egy keresztülutazó pasa a színházban pipára gyujtva, midőn figyelmeztetnék: hogy ne köpködjék le a páholyból a nézők fejére, azt felelte: menjenek odább. A mi színházunknak is van egynéhány ilyen pasája, kiknek hiába könyörgünk: hogy legalább a legtragicusabb jelenetekben ne nevéssenek hahotával, de ők ezért nem hagyják magukat; mi gondjuk a *canaillera*?

8

B. vármegyében tintaeső esett. Vajjon egy uttal nem kész betűk hullottak-e, vagy éppen rendes ujdonságok?

9

Soroksáron e héten búcsú volt. Vivat Soroksár! s a többi.

65 A dunaparton deszka-bódében ökröt mutogatnak, melly-  
nek három szeme van, és három szarva. Három ökörszem,  
— három szarv, — bizony szép! Ugyanott van vagy kilenc  
majom, egyik szebb, mint a másik, és négy ocsmány papa-  
gáj; — kilenc majom, — négy papagáj és három ökörszem, — bi-  
70 zony szép! nem különben egy borzas medve, melly a gazdája  
szavára polkát táncol; és egy tengeri macska — egy medve,  
egy tengeri macska és három ökörszem — bizony szép! . . .

## 11

A párizsi cigányok a belgrádi pasát éji zenével tisztel-  
ték meg.

## 12

75 Soha még olly silányul nem ütött ki műlap, mint az idei;  
már magában az eszme egyike a legsivárbabaknak, mintegy  
hat-hét ember áll egymás mellett és egymás háta mögött, de  
valamennyi olly szerencsétlen szorongó helyzetben: mintha  
valamennyi egy planumon állna, szinte alig lehet kivenni,  
80 mellyik láb mellyiké? Tájkönyezetnek híre sincs, ha csak egy  
a távolban tátongó benyílás nem akarja azt képviselni, melly  
remetebarláng akarna lenni, ha ürgelyuk nem volna; — s hát  
még a metszés? Ez igazán a „ne nézz rám virág.” — Hogy  
lehetett ide tollrajzot használni? Műlapnak acélmetszetben,  
85 kőrajzban, vagy aqua tintában kell kidolgozva lenni, a toll-  
rajz csak skizzirozásoknál ér valamit, ott sem sokat.

## 13

Ágostai hitvallásu rokonaink Budán új templomot kez-  
denek építeni.

A mult hét egyik éjjelén a tűzörök az országos és kerepesi  
 100 keresztúton egy magányosan andalgó hölgyet elfogtak, ki azon-  
 ban egyáltalában nem akart velök menni s addig szabadkozott,  
 addig könyörgött az unszoló hajdu lovagnak, míg az haragosan  
 leugorva lováról, kötelet ragadt azon világos szándékkal: hogy  
 az említett parlagi rózsát lova hátára kötelezvé, vele, mint  
 105 egykor Dobozy feleségével, diadalmasan bevágtasson — a város-  
 házához. De a hölgynek sehogy sem akart kedve lenni e hiva-  
 talos elraboltatáshoz s addig rimánykodott, küzködött az érzé-  
 ketlen hajduseladonnal, míglen kezei közül kisurranván, sebe-  
 sen, mint a nyíl röpült — a zrinyikávéház barátságos fényben  
 110 mosolygó ajtaja felé. S mielőtt a három lovas bajnok elérhette  
 volna, ben volt az asylumban. Egy perc alatt egész hadsereg  
 állt az elbámuló vitézek előtt, dákókkal és fütykösökkel fegy-  
 verkezve védelmére jövő az üldözött erénynek; s lön kacaj és  
 zsvaj s a vitéz bajnokoknak hősi megfutamodása, kik látva  
 115 a kalandok tökéletes megbukását, nemeslelkűen kereket oldának  
 s „Ross und Reiter sah man niemals wieder.” Így menekült  
 meg az elszánt lovagiasság fellépése által az üldözött ártat-  
 lanság!

Schreier majomszínésztársasága, mint beszélük, a köz elis-  
 120 merést nyert „Álmok” című drámát adandja elő legelső föllép-  
 tével. Szerző több ízben ki fog hivatni.

Gregor Károly, egyike legkedveltebb vidéki táncművé-  
 125 zcincnek, kit társalgási finom modora s valódi franciás ügyes-  
 sége a közönség kegyeibe legkivált ajánlanak, legújabban saját  
 130 szerzeményü mazur négyesét fogja Pesten bemutatni; addig is  
 ajánljuk őt a tánckedvelők érdemlett figyelmébe.

Egy itteni mézszáros először a feleségét ölte meg, azután pedig önmagát. Nem valami rendkívüli dolog; hanem ha először magát ölte volna meg, azután a feleségét, az már rend-  
 120 kívüliebb volna.

Köszönjük mi alássan az ilyen békeséget. Divatlap atyánkfia sub titulo: „*Elfogulatlan, nemes férfias beszéd*” (ő mondja!) egyik dolgozótársunkat, „uj bornyú”-nak neveztetni s beszédcit „bolondnál bolondabbnak” címezi s ki e szavakat  
 125 elhiszi, „esztelennek” . . . Már, tisztelt urak, megbocsássanak; de ha önöknél ez a társalgási hang, mi, kik illy tehénpásztori dialectuson beszélni nem tudunk, nem vehetjük magunktól rosznéven, ha a discursusba belé nem elegyedünk, hanem hagyjuk önöket monológisálva pörölni, mint az egyszeri komáromi  
 130 foghagymaárulónét, kit miután patvarkodási talentumairól mindenki jól ismerve szorgalmasan kikerült, ludjaival és kakasai-  
 val kezdett pörlekedni. Ezt annyival inkább tehetjük, minthogy önök rendesen felelnek is saját kérdéseikre. Így például az említett úr, kit collegánk „egy harmadiknak” nevez, végül ezt  
 135 mondja magáról: „sötét kétségbeesésbe kell jőnöm, — én vagyok-e ostoba, vagy azon beszédek?!” A kétségbeesés jelen esetben igen szép dolog.

## MI HÍR BUDÁN?

[1847. aug. 29.]

## I

Mindenfelé nagyszerű előkészületekkel találkozunk, fenséges nádori helytartónk, István főherceg, ünnepélyes elfogadására. A nagyobb szerű úri lakok és középületek, Kelenbérc, a hajóhíd eddig nem látott pompával lesznek kivilágítva.

6 A nemzeti színházban ez ünnepély kiegészítésére „Bánk bán” fog adatni, a Duna közepén ragyogó tűzijáték égbe röpdülő csillagai fogják hírül vinni a nemzet nagy halottja felkölt szellemének: hogy a szent népremény, mi vele sírboltba szállt, fiával újra föltámadásra kelt! Oh ez öröm nem olyan lesz, mint más

10 öröm szokott lenni, mert ez öröm vigasztalása a fájdalomnak, a kétség reménye, az éjszakában hajnalcsillag; mellyet érezni fog a föld fiától kezdve azon föld uráig, ki fölötte ellát, minden öntudatos lélek, mellyben minden párt érzelme egyetértend, mellynek kifejezésére nem kell szavakat keresnünk; kitörnének

15 azok: ha visszafojtanók is. — Az utcák ünnepfénye mulandó ragyogvány, melly egyik nap alkonyától a másik reggeléig tart; de a tűz, melly e nemzet keblében aeonok óta lángol, szentül él hitünk, hogy a napok utolsó alkonyáig égni fog! Boldog ki ennek sugáraiban keresi dicsőségfényét! Boldog kit e lángnak

20 heve átmelegít . . .

## 2

A szolnoki vasútvonal ünnepélyes megnyitása szeptember 1-én menend végbe, ezen ünnepély költségeinek fedezésére 14,000 p. forint van szánva. Hol van hát a nyomorúság Magyar-

25 országon? Ennyi pénzből tán egy restauráció is kikerülne s legalább bevernök egymásnak a fejét. Kár hogy ekkép eredménytelenül elvesz.

3

Két tisztességes hölgy tanakodék mult vasárnap egy templomajtóban. Azért mondjuk, hogy tisztességes hölgy, nehogy valaki azt vélje: hogy mi a templomajtó előtt tréfát akarunk űzni. „Úgy van, állítá az egyik — új vallás kezd titokban elhatalmazni e földön; már Pesten is járnak missionáriusok, kik titkos utakon, módokon a nép között rejtelmes tudások magvait kezdik hintegetni — hogy mit? azt voltaképen nem lehet tudni; hanem annyi csaknem bizonyos: hogy kik bennök hisznek, azoknak nem szabad egyebet enni, mint kétféle tört kukuricát szemenként s inni csupán cukortalan szegfű-herbatét.” — „Soha bizony! ez valami oláh hit lehet.” — „Úgy ám, tegnap este is egy ilyen hívőt temettek el, ki a mellett hogy igen gazdag úr volt, tíz napig nem élt egyébbel, mint nyers kukuricával s főtt szegfű-itallal, minden vagyonát egy ismeretlen valakinek hagyta.” — „Csodálatos!” — „De még csodálatosabb: hogy az ilyennek a fejefáját reggelre nem tudni kicsoda rendszeren bemeszeli.” — — — Ismételjük: hogy nem költött dolgot mondtunk el; részünkről, mi az említett tisztességes hölgyeket 45 illeti, örömezt hiszszük, hogy csalatkozásuk nagy lehet, de azért épen nem tartjuk lehetetlennek, hogy egyes csalók egyes emberek ellesett titkaival, hiszékenységével, vagy phanatismusával vissza ne élhessenek.

4

A városháza homlokzatára föltétett a Nemesis szobra. 50 Vagynak vakmerők, kik azt hiszik: hogy számára út fog csináltatni, mellyen át olykor a tanácsterembe is lejárhasson. Oh asszony nagy a te hited! mondja az evangalista.

Már Pesten is látni sáskát. Hijába volt minden tréfa, minden ijeszgetés: biz azok itt vannak! Kék páncéljok van és sárga frakk fölötté. Már most csak azt szeretnők tudni, vajjon mellyikünk fogja megenni a másikat? A hajdani sáskák szárnyán irás volt olvasható, melly is szájhagyomány után ekként hangzott, „küldve vagyunk, küldve jöttünk; tiszta búza lisztlángjából lettünk” — e mostaniak azonban sokkal civilisálatlanabbak, mint hogy megmondanák, hogy honnét jöttek s van-e exmissiojuk, : vagy sincs? Mondják, hogy olly sűrűen röpülnek: hogy a napot is árnyékban tartják; legalább ollyankor nincs szükség napcnyőre!

E napokban a városház mellett egy tisztés férfiút három roppant szelindek dühösen megtámadott, s ha bátor lélekjelenléte által magát néhány percig nem védi, mire az ebek felügyelői előkerülnek, Actaeon sorsára jut. Itt ez uttal szép dolgokat írhatnánk szabadon bocsátott harapós ebekről de attól tartunk: hogy emberek találnák magukra venni. Egyébiránt az ilyen mérges útféli szelindekek ellenében, ha már csakugyan nem bírja őket a hatóság rendre utasítani: legjobb ovószér, ha az ember tőlök meg nem ijed, s őket fel sem veszi. Tapasztalásból tudjuk!

*Hiador úr tehát csakugyan nyilván elismeri: hogy bennünket a nevébeni nyilatkozásra felhatalmazott, melly elismerés következtében a ránk fogott hazugsági vádat H. úr ügyvédére egész illedelemmel visszahárítottjuk. S ezennel az ügy megszűnt közöttünk s az inexpressible úr között folyni; ezután egyedül Hiador úrhoz lesznek intézve szavaink, kinek legközelebb a tárgyhoz illő komoly hangon s illedelmes szigorral fogjuk elmondani egyenes*



80 véleményeinket, előre is kinyilatkoztatva: hogy im minden állításainkat hiteles tanúkkal fogjuk bizonyítani, s hogy H. és Z. uraknak *saját ügyökben egymás melletti tanuskodásait* nem fogadjuk el.

8

Harmadik nyílt levél az én kedves barátomhoz, Vahot Imréhez. Lelkem szép barátom, Vahot Imre! Szinte félni kezdem: hogy nem fogsz velem többet gorombáskodni, melly eset okvetlenül kétségbecjettt volna s megszüntem volna többé emberekben bizni. De nem, te nem engedéd: hogy benned csalatkozzam; te vagy azon egyetlen barátom, kiben nem csalatkoztam soha, ki rólam ismét megemlékezél (de úgy megemlékezél: hogy e megemlékezés hátbaverésnek is beillénék) s emberismeretemet nem hagytad kudarcot vallani. Te ismét a régi Vachott Imre vagy, ki azoknak, kik vele egyet nem értenek, *neveikre* csúfol, azoknak *testi hibáit* gunyolja ki, azon ős Vachott Imre, ki Bajzát\* (*bajzánkodónak, Z-it Zérusfinak\*\**), legközelebb Sükeit *süketnek* csúfolád. Engem alkalmasint *Rósszkay*-nak fogsz nevezni. Ha jól elsietsz, még e téren ponori Thewrewket is utól érheted. Te ismét azon ős Vachott Imre vagy, ki egyik collegád-nak *kinőtt hátgerincét*, másiknak *egykori szegénységét*, harmadik-nak *orra alkotását*, nekem *hideglélésemet*, Sükeinek *nyelve hibáját* (!) vetéd szemére. Te nemes lelkű vagy! Adsza kezedet, hadd szorítom szivemhez. Így, így szeretlek téged, ilyen légy te mindig, így haladj s a dicsőséget eléred, sőt el is hagyod; csúfold ki azokat, kiket az isten testi nyomorral látogatott. Ez férfihoz és becsületos emberhez vajmi szépen illik. Sokáig élj. —

100  
105 Ölelj meg és tarts meg emlékezetedben.

\* Kinek azonban nem vala méltó saruszját megoldani. Szerk.

\*\* De már ezen úrnak idestova méltó leend saruszját megoldani. Szerk.

## A PEST-SZOLNOKI VASÚT ÜNNEPÉLYES MEGNYITÁSA

Midőn a korszellem fokozatos alakulása valamely új uralkodó eszmét tüntet föl az emberiség értelmi látkörén — ennek elemét, a kor szelleme szerinti intézvények mindenikében föl lehet találni. Korunkban a néperdekek egysége, összpontosulása a vezéreszme — s míg sok egyoldalú ideolog ennek teljes lélekkel hódol — másfelől kifakad a gőzerő és vaspálya tényező tekintetbeni fontossága ellen — átkozván e miatt prosainak és önzőnek a kort. Pedig ez következetlenség. Ugyanis a gőzerőgépezet közlekedési alkalmazásánál a főntebb kimondott eszmének valósulását hatályosabban semmi sem mozdítja elő — kiegyenlítően az idő és tér tekintetbeni — gyakran a cselekvés minőségére éppen elhatározottan ható — akadályok legnagyobb részét. — E szempontból buzgón üdvözlünk minden illyszerű vállalatot — s noha nálunk a vaspálya még eddigelé leginkább csak saját érdekeink szellemébeni összes hatásunk egyesítésének képezi láncszemét — de biztosan reméljük — miszerint rövid idő alatt ezáltal a külföldi polgárisodás nagy gyűrűjébe is bejuthatunk. —

Jónak láttuk ez eszméket előre bocsátani — míg a szolnoki vasútvonal ünnepélyes megnyitása leírásához kezdenénk. Nemcsak az említett általános, — de részletesebben szólva — azon tekintetben is nagy fontosságú e vasut — mert a duna-tiszai közlekedés összekötő vonala gyanánt szolgál. Folyó hó első napján, reggel pontban nyolc órakori megnyitása igen szerencsés csillogzat alatt történt. Ugyanis fenséges helytartónk — József főherceg fős. testvére kíséretében e vonalon kezdette meg magyarországi körutját. Egyébiránt a meghívott — számra nézve hat százat meghaladó — vendégsereg öltözeti fény

tekintetében a legkényesebb izlést kielégíthette; — s midőn a  
30 különféle ünnepélyesség közötti elindulás megtörtént — Monor-  
nál az első állomáson szünetet tartottak. Itt fenséges István fő-  
hercegünk megtekintette a gépezetet — kérdezvén: miért  
hiányzik a locomotiv zöld és piros szinei mellől a fehér? —  
35 Ceglédre érkezve a küldöttség szónoka üdvözlő beszédére fön-  
séges helytartónk e szavakkal válaszolt: „Örülök, hogy ismét édes  
hazám földjén járhatok, hol annyi tárgy emlékeztet boldog gyermek-  
éveimre. Legyenek önök meggyőződve, hogy mindent, mi hazám  
boldogságát előmozdítja, megfeszített erővel tenni fogok.” A vasút-  
vonal egész hosszában, virágcsomókkal gazdagon ékített dísz-  
40 kapu pompázott minden állomáson. — s ágyudurrogás és zene  
fogadta mindenütt az érkezőket — míg 3½ óra alatt meg-  
érkezett a menet Szolnokba. —

Megjegyzendő, hogy elül szüntelen posta locomotiv  
futott biztonság okáért — míg a vontató locomotiv, melynek  
45 neve István, szépen föl volt koszorúzva. Megérkezvén Szolnok-  
ba — elkezdődött a küldöttség elfogadása után a pályafő haj-  
léka alatt a pompás ebéd. Igen élénk képeztette ezt a magyar katonazene,  
s érdekessé a nézőkül megjelent hölgyereg. Ebéd foly-  
tában föláll Kossuth Lajos, s szokott ékesen szólásával igen idő-  
50 és helyhez alkalmazott fölköszöntést mondott.

Sok tekintetbeni fontosságot érdemel Nagy Gergely és  
testvére — magyar erőművészek által készített — s az ebédlő  
teremben közszemléletre nyilvánosan kitett gőzerőműminta.  
— Fenséges István herceg megtekinté e művet, hosszasan érte-  
55 kezett készítőivel — s megdicsérte a honi gépészeket. És itt  
épen alkalom nyílik, kérdésbe hoznunk: miért használja a vas-  
uti társulat honi gépészeinket csak másodrangú javítói mi-  
nőségre? holott minden lehető javítást képesek igen tökéletesen  
véghöz vinni. Tán ez is azon csaknem általános szokássá vált  
60 elfogultságból származik, — miszerint a magyar épen nem  
tud valamibe szakértően — elméleti- s gyakorlatilag kitűnő  
lenni? Soha se higyétek biz azt; tud itt is a ki tud, s ilyen

<sup>99</sup> már csakugyan akad — s ezt kötelességünkben áll — legalább is minden külföldi rovására — megtudván hivatásának felelni, pártolnunk és elősegítnünk. —

Az ünnepélyesség végével mindnyájan megelégedve távoztak — holott főnséges István hercegünk innen Abonyba ment — míg főns. József testvére visszautazott. — Megemléltendő, miszerint a jelen volt gróf Széchenyi István innen a Tiszán le Szathmárba utazott. A menet visszafelé jövén, egy átlomási szünet alatt Podmaniczky báró, Zichy Ottó gróf és Besze János cigány zene mellett derék csárdást lejtettek József főherceg wagonja előtt — és a tánc igen megnyerte ő főnségének tetszését. — Ezután hazaértünk elhozván magunkkal emlékül a vasútvonal földirati térképét.

## 72

### ISTVÁN FŐHERCEG, KIR. HELYTARTÓ Ó FENSÉGE KÖRÚTJA

Diadalmenetről írunk, ünnepről, melly mint csillagfutás az égen, mint vándor örömhír az emberek szívében, egyik határból a másikba költözik, örömszajt küldve maga előtt, szebb jövőök reményét hagyva maga után.

<sup>98</sup> Mint a reggeli szivárvány, mellyet mindenki másutt s mégis mindenki egyformán szépnek lát, mellyel mintha az ég akarná a földet megölelni, ragyogja át *egy név*, egy gondolat hazánk virradozó egét, mellynek tiszteletére a nép szívét hozza áldozatul, virágait aratja le s földét csillagossá teszi.

<sup>100</sup> S e népöröm nem hiu ábránd, nem rövid fellobbanás a gerjedt érzelmeknek; hit ez! erős sejtése jövő boldogságnak, mellyről lelkesülve egy nemzet kiáltja hosannáját szívének kedveltje elé.

„A milyen édes anyád neked e hon, olly édes atyja légy te e honnak!”

15 Hadd rabolja el Prága holt emlékeinket, helyettök mi- nekünk élő kincseket ad.

Illyen diadalút lehetett az övé is, kinek neve s az igazság maig is egy eszme a nép gondolatában; így fogadhatta őt az örömtől ittas nép, midőn hona földére lépett; így zöldülhetek 20 az ágak, mikkel útját behinté s a remények, mikben hinni kezdte.

Tán nem is egyéb ez, mint újra kezdése a mult boldog időknék?

Országunk fővárosának örömnnyilatkozatai után Szolnokig 25 kisértük a magas vendéget, szivünkkel mindenha kisérni fogjuk őt. Innét elválva a Jászkúnság síkjai látták meg örömhözó tekintetét. A jász határon a főkapitány, a kerületi székváros előtt a tisztikar küldöttsége által fogadtatva, sept. 1-én örö- zraj közt érkezett ő fensége Jászberénybe, hol csinosan fegy- 30 verzett nemes lovasság sorai közt Nagykúnság kapitánya 14 díszöltönyös ifju kíséretében jeles üdvözlötet tarta hozzá, mellyre az üdvözölt gyönyörű magyar hangon, magyar érzelemmel válaszolt. Mint tört égre az éljenvihar, midőn mondá: hogy „Nem csak grófja, de jó birája is fog lenni alattvalóinak!” Két 35 diadalíven át a kerületi házhoz ért ő fensége, hol a kapu alatt a nádori alkapitány által fogadtatva a fehérbe öltözött leánykák- kal szegett lépcsőzeten, a tisztikar s a községi képviselők közé lépett, kiket a főkapitány ő fenségének egyenként bemutatott. Később a banderiumokat tekintvén meg magas tetszését nyil- 40 vánítá felőlők. A főkapitány által adott vendégség alatt Leel kürtjéből ivott a jászkún haza boldogságára áldomást, melly alkalommal 24 polgárnő és pásztorhölgy kalács, sajt, ostor, pásztorbot, kulacs, kostök és bárány ajándékkal kedveskedének az e naiv tiszteletet kedves mosolylyal fogadó magas vendég- 45 nek. Este a város nagyszerüen kivilágíttatott. Másnap reggel ő fensége az épülendő városi kórház alapkövét letéve azt saját

nevével elnevezni kegyeskedett, s innen a jász kapitány bucsuszónoklata után megválva a jász határig 24 lovastól kísértetve Jákóhalmán s Apáthin keresztül sept. 2-án Hevesbe ért, hol a veszszős csárdánál a megyei küldöttség által fogadtatva délután 4 órára Eger falai viszhangzának az elébe zúgó éljen viharzásaitól. A városi küldöttségnek azt válaszoló ő fensége: „*hogy szerencséjének tartja e napon Eger lakosa lehetni*”; az őt elfogadó érseki lakban a házigazda, az örömtől felüdült atyaérsek által a főkáptalan tagjait, később a helybeli tisztikart mutatattván be magának, velök hosszabb ideig beszélgetett, később az elfogadó teremben a Heves megyei küldöttség nevében a főispáni helyettes által üdvözöltetve meglepő szelleműs válaszával a jelenvalókat örömmérzetre ragadta. Lakoma alatt a még mindig tűzlelkű háziúr poharat emelt a királyért és ő fenségeért a helytartóért, mire ő fensége azon sziveket nyerő kedves nyájassággal, melly neki olly kizáró tulajdona, az általa „buzgó főpap, nemeskeblű emberbarát és nagy költő” nevezetekkel megtisztelt üdvözlő kívánatait hévvel viszonozta. Este a város kivilágítását tekintve meg, később a casinói tánctermet is szerencsésíté magas jelenlétével, mellyet azonban sokan, s kivált a hölgykoszorú nem élvezhetett, ősi elkésése miatt. Sept. 3-án 7 $\frac{1}{2}$  órakor a főszentegyházat látogató meg a fejedelmi vendég s a szent mise áldozat után az egyház érdekességeit megtekintve 8 órakor Eger városát elhagyta s a bucsuzó kíséret társaságában Heves megyének ege alól tovább utazott.

Borsod megye határán a diadalkapu alatt az alispán által vezérelt küldöttség sorában Máriaassy egri apát által üdvözöltetett a kedves utazó; mire ő válaszoló: „*azokhoz jövök, kik atyám szerettei voltak; utam célja azon hazát ismerni, mellynek boldogításán — atyám nyomdokát követve — törekedem stb.*” A hevesiek búcsúvétele után megindult Miskolc felé a diadalmenet. Elül a kék lobogó üngös köznemesség banderiuma, az utak zöld ágakkal voltak beszegve, fehér hajadonok szórtak virágokat az érkező elé, mindenütt a népöröm kendőzetlen

arca fogadta a jövőt. Miskolc előtt az uribanderium báró Vay Lajos vezérlete alatt csatlakozók a kísérethez s előpostákul a megyei lovaskatonaság, míg a menetet tömérdek pompás dízhintők sora rekeszté be, a város határán az iskolai fiatalság s a városi tisztviselői kar, a megyeház előtt a főisp. helyettes, s mindenütt a népöröm kitörései fogadták a várva várt vendéget. A megyei rendek nevében a bemutatott tisztviselői kar élén Rác J. főjegyző üdvözlé a főherceget, utána a tiszamelléki ref. egyházkerület küldöttsége, mindenikre varázsteljes méltósággal válaszolt az ünnep fejedelme. A pompás lakomia után, melyet négy nemzeti öltözetű hölgy is díszesít, megtekinté ő fensége a regényes helyzetű diósgyőri vashámort, hol e látogatás örökíté-  
seül vas emlékszobor emeltetett, s fáklyavilágnál pisztráng-  
halászat rögtönzöttetett. Tetszett ő fenségének a népünnepet  
jellemző tánc, melyet a négy népfajból (barkó, matyó, palóc és  
tiszaháti) három-három pár lejtett. Éjjel nagyszerű kivilágítás  
következett, az Avastetőn óriásbetűkben ragyogott e két szó:  
*Éljen István.*

Sept. 4-dikén az építendő színház kövét (e szavakkal: „a magyar nemzetiség és művészet felvirágzására) sajátkezűleg letéve ágyuk ropogása s a nép éljenzése között, vezetve s kísérve pompás követségtől, Szemere Bertalan remek bucsúbeszède után (lásd a Pestü Hirlap sept. 16-iki számát) eltávozott.

Ez nap délután 4 órakor jutott el az ünnep fejedelme Kassa városába, miután Szántón a megyei küldöttség s ennek elnökei a másod alispán és a sághi prépost, Sebesen a nemes banderium s vezére gróf Károlyi Eduard, Bárca mellett Kassa városa küldöttsége által mindenütt lelkes üdvözlő beszédekkel fogadtatott. Itt gróf Forgách palotájánál a főisp. helyettes elnökléte alatt fényes küldöttség várta ő fenségét, kinek üdvözlő szavaira illy válasza hangzék: „*Uraim! ezen fogadtatás s ezen érzelmek, miket önök nevében a szónok tolmácsolt, mindinkább meggyőznek arról, hogy édes hazámba jöttem, hazámba, mellyben oly sok jó éveket éltem, s mellynek ügyét ötven éves nádor boldogult édes*

<sup>110</sup> *atyám mindig szíven hordozta, kinek nyomdokait követni legszentebb kötelességemnek tartom; uraim, kérem: hogy e szándékomban támogassanak.*” Később nyilatkozatá ő fensége: hogy neki Kassáról dicsőült édes atya is sok szépet beszélt s jelenleg ő is meggyőződik róla: hogy Kassát méltán lehet Felső-Magyarország fővárosának tartani. A pompás díszebéd után a színházban e célra betanított ballelt-előadást tekinte meg ő fensége, honnét visszajöve, a fénytengerben úszó város utcáit bejárva e nap a tisztelgő éji zenékkal be lőn fejezve.

Sept. 5-én a sokrendű küldöttségek tisztelgéseit fogadta ő <sup>110</sup> fensége egész d. u. 4 óráig. Ekkor a lakomára térvén, miután a folytonos tisztelgések által tartóztatva a színi előadáson (mellyet kivált Egressy Gábor és Lendvayné vendégszereplései tevének érdekessé) jelen nem lehetett, a táncvigalmat szerencsésíté magas jelenlétével. Másnap a banderiumok tisztelgése mellett <sup>110</sup> bucsút vőn az általa annyira kitűntetett Kassa városától.

Sept. 6-án délben érkezett a megyei küldöttségek közepett Terebesre s itt az Andrássyak ősi hírű kastélyába szállva áldomásokkal vidított ebéd után S. A. Ujhelyen keresztül, hol a Sátorhegyek famáglyákból rakott: I. F. H. betük lobogtak, esti 8 órára S. Patakra érkezett a fenséges utazó, hol Breczenheim <sup>110</sup> hercegnek jutott a szerencse őt elfogadhatni.

Sept. 7-én a főispáni helytartó által vezetett megyei küldöttséget elfogadva nyilatkozatá: hogy *„mire eddig alkalma nem volt, ezentúl tettekkel fogja bebizonyítani hazájához vonzódásait.”* Később a megyei küldöttség, a helybeli tisztikar, <sup>110</sup> a városi követség, a helybeli ref. collegium és izraeliták hódolatait fogadá el kegyteljes leereszkedéssel. Ebéd alatt többekkel nyájasan társalgott s este felé az ezredi zene s a tanodai énekkar által üdvözöltetett. Este a város fényesen ki volt világítva, a városház lámpabetűiből képzett név *István* ragyogva tükrözé magát a Bodrog hullámiban, ragyogóbban a zajgó néptömeg érző szívében!

Sept. 8-án, hol a Bodrog a Tiszába ömlik, fogadta a Sza-



bolcs megyei küldöttség Kállay Menyhért alispán vezérlete  
150 alatt a Szabolcs megyén átutazó helytartót, ki Patakról a gr. Szé-  
chenyi István által a Bodrog szűz hullámain felusztatott Panno-  
nia gőzösön érkezett idáig. Berkeszen ebéd utáni társalgás köz-  
ben ő fensége megmutatá azon emlékecsü kardot, mit egykor  
Hunyadi Ulászló király adományzásából viselt s mit ő fensége  
Sáros-Patakon nyert.

155 Sept. 9-én reggel Mármaros és Ugocsa képviselőinek  
bucsuüdvözletei után Nagy-Lónyának indult a magas utazó s  
ide 10 órakor megérkezvén Bereg megye küldöttsége elfoga-  
dása után utját Nagy-Károly felé folytatta.

(A további események folyamát jövő számunkban.)

### 73

## MI HÍR BUDÁN?

[1847. szept. 19.]

Egy borzalmas párbaj, melly fővárosunkban anno Domini  
1847. sept. 11-én végbe menvén minden rendü párbajkedvelők-  
nek rettentő tanulságára e helyt megiratik.

Előre is figyelmeztetjük mind azokat, kik túlérzékeny  
5 idegzzettel bírnak: hogy e gyászos cikket olvasatlanul hagyják,  
vagy legfeljebb is behunyt szemekkel olvassák keresztül, mert  
itt vérről, halálhörgésről, pisztolyropogásról s rettenetes gyil-  
kosságokról leszen szó, miknek hallatára az eleven ember haj-  
szálai a kalapot emelgetik égre borzadtokban s miknek szem-  
10 léltétől borsót terem minden jó lélek háta, mint bizonyos vala-  
kié az irodalom emlegetésétől.

Kinek szíve azonban keményebb benyomásokra érzi ma-  
gát edzve, ám hallgasson ide; de mi aztán okai ne legyünk, ha  
késő gyertyavilágtalan éjféleken vérző kisérteteket látand ágya  
15 alól kibujni s rémséges hangokat halland, mik hasonlítanak

a megölt ártány vég horkanásához, mi mind ezeknek okai ne legyenek; mi nem tehetünk róla, hogy a világot illy vérszomju alakok lakják, s hogy tollunk rajzolásá alá éppen illy vérszomju alakoknak kelle kerülni.

90 A millyen vérszomju tigris volt tudniillik *Czicz Márton*. *Czicz Mártonnak* hitták őt az urban boldogultat, s hogy miért lett ő éppen urban boldogult, ez az a mit tulajdonkép el akarunk mondani.

Tehát. . .

90 *Éj volt sötét éj*. Ha az embernek a kalapját a nyakáig a fejébe rántják, akkor lehet fogalma róla: hogy millyen sötét lehetett a fentisztelt éj. — A \* kávéházban ugyancsak koppantak a biliard golyóbisok üttetve kiméletlen haraggal hosszú tákók krétázott nyele álta. De szünjetek meg őket sajnálni, a biliardgolyókat, mellyek üttetnek hosszú botokkal; más *ütések* és más *golyók* lesznek, mikről *tollunk* ezennel *énekelni fog*. . .

. . . Láttátok-e már a *közvélemény asztalát*? hol az ifjú honremények hővérü serege karikába ülve fidibust prédál, s felfedezi a gázvilágítást vagy csibukot szí s a haza ügyeit dönti és emeli. Hogy ne láttátok volna! . . . Hallottátok-e már a *közvélemény asztalának* rendíthetlen tüdejü O'Connelljeit? midőn ékesen szólásaiknak árja nekiered s a torokversenytől szétfut a pipafüst, mellyben lapáttal sem lehet útat hányni. Hogy ne hallottátok volna! Képzeljetek tehát magatoknak egy akkora hangot, melly még e vakolatbontó parlamentatiót hat fokkal túlcattanja s tudjátok meg: hogy a csattanás nem egyéb, mint egy enormiter nagyszerü *poplé*, olly nagyszerü és enormous, a minőt még soha emberi tenyér emberi frontispiciumnak nem osztogatott, s tudjátok meg: hogy ama hajnallal és vöröskrétaival versengő arc, mellynek egyik fele e csattanás után tiszszerte pirosabb lett, mint a másik fele, a mellyik felén tudniillik a türelmetlen véleményü, de kemény marku *Döngöre* őt ujjának ott maradt a visum repertuma: senkinek sem arca kerek ég alatt, mint egyedül és kizárólag vitéz *Czicz Mártonnak*. . .

50 Hah, de reszkesetek! Egy perc, — másik perc . . . har-  
madik perc s a közvélemény szivarhamvval ékes asztalára vér-  
patak szökkenik! Czicz Mártonnak betörték az orrát. Czicz  
Márton orrából folyik e piros vér.

55 Valóban bámuljuk, hogy e borzasztó esemény leírása  
alatt tollunkban a tinta meg nem fagyott, s ha a betűszedő,  
ki ezeket kiszedte, magyarul tudott volna: bizonyára könnye-  
ket sírt volna.

Czicz Márton, kit ekként képen felejtének, perse hogy  
elájult látván saját vérét kiömleni. Két szerető marqueur ölelő  
60 karjai fogák föl az elájulót s miután sok ideig forró puncsot  
szagoltattak vele s talpát kávéseprűvel dörzszölték hiába: végre  
azon ígéret következtében, hogy a kut alá viszik s nyakába  
vizet húznak, csakugyan felveté szemét és széttekinte velök.

Első volt Döngöre, ki őtet megszánta; odalépe hozzá s  
65 szakállába bujva megkövette, mondván: „Hisz édes Czicz  
Márton, nem akartam én kendet *olly nagyon* megütni, hanem  
csak egy kicsinyt; megbocsásson kérem s fogadom az idei  
zabtermésre, hogy máskor kisebbet fogok kendre ütni. De  
hát minnek is tart *olly* töredékeny orrot?” Szólott s kezét nyujtá  
70 az orratöröttnek.

Czicz Márton ezt látva nagy keresztyénséget érce feléb-  
redni kebedús szívében. Eszébe jutának az irás szavai. „Ki  
téged kővel hajít meg, kenyérrel dobd vissza; ki jobbról képen  
üt, tartsd neki a balt is.” Eszébe jutott, hogy millyen szép dolog  
75 az a megbocsátás (melly csakugyan igen szép dolog) s fogta  
az elébe nyujtott Döngöre-féle tenyeret s azt megragadva  
Döngörének és Döngöre unokáinak híven megbocsátott, meg-  
ölelkezett, megcsókolkozott vele a töredelmes szívével s egy  
pohár kömény-magos liqueurben megitta vele az engesztelő-  
80 dés poharát. — A közvélemény bajnokai pedig csodálván  
csodálták Czicz Mártonnak az ő feneketlen nagylelkűségét,  
mellynél fogva ellenfelének ez arcára kapott hátbaütés miatt  
sem gyomrát ki nem gyurta, sem azt kétfelé nem hasítá, sem

rostélyossá nem aprította, de még csak a tyukszemére sem  
100 hágott annak. — Még tán maig is bámulnák, ha hozzá férhet-  
nének.

De nem férnek hozzá, mert ime a *viszállkodás angyala*,  
e tenyeres talpas angyal meg kezdé hallani Czicz Mártonnak  
sorsát s kétszer kelt föl a nap, kétszer halt meg, újra, midőn  
101 Czicz Mártonnak egy szép napfényes reggel meg fogják a gal-  
lérját s az említett köpcös termetű angyal rárivall: „hallod-  
e?!!!” Hogy ne hallotta volna szegény Czicz Márton? hisz az  
ő fülei egy vidéki iparműkiállításon bronz emlékpénzt nyertek  
s ez pedig kiáltás vala, de nagy.

102 „Kendet arcul vágták!” szóla a markos angyal.

„Oh fájdalom!” felele Czicz Márton.

„De nem addig van az! kend ezt magán hagyta száradni,  
ez, alávalóság! Kend nem *Czicz Márton* többé, kend. . . *Siccz*  
*Márton!*”

103 „Én hagytam? szólt ravaszul Czicz Márton — nem kell  
azt elhinni. Kibékültem ugyan, de csak tettetésből. Oh e föld-  
tekén ketten nem élhetünk, egyikünknek el kell menni a holdba.  
Vér vért kíván, a kibékülés csak a nép ámitásául esett meg. Hol-  
nap lőni fogunk és kettőnk közől vagy egyikünk vagy mind-  
104 ketten, vagy tán mind a hárman is meghalunk.”

„No ez már szép kendtől. Ezt emberségesen teszi kend,  
Czicz Márton; így ha kendnek vagy kezét vagy lábát lovagias  
párbajban ellövik, vagy orrát szinte lovagias párbajban — le-  
vágják: akkor helyre állott kendnek becsülete, a mi ha nem tör-  
105 ténik, örök időkre *Siccz Márton* marad kend!!!!. . .

Ezt hallván Czicz Márton igen szép dolognak kezdé tar-  
tani a helyreállott becsületet s még az nap esteleg százkilencven-  
nyolc embernek elmondá szigorú titoktartás feltétele alatt,  
hogy ő holnap első kakaskukurítás után helyreállandó becsülete  
106 végett Döngörével élet halálra tülekedni fog.

Vacsora után aztán elbucsuzék számos barátitól és imádói-  
tól, megrikkatá őket annak módja szerint, egy helyről kardot

kért, másik helyről pisztolyt, kapszlit, puskaport vett, golyóbist  
öntetett, testamentumot irt. Azon kétszáz holdnyi területnek,  
120 mellyet az Atlani-Océánon bír, évi jövedelmét összes munkái  
kiadójának hagyományozván. S à conto egy facér legátussal  
meg is iratta jó előre a bucsuztatóját s egyszerre négy asztalos-  
nál rendelt meg koporsót.

Másnap \*\*\*lap álmos szerkesztője vigan nyujtózkodott  
125 rózsátlan fekhelyén s alutt, mint a bunda, midőn még kakas-  
kukorítás előtt zörgetnek ajtaján s ime Czicz Márton lép be  
hozzá szörnyü gömbölyü arccal és hosszu orrokkal s meg-  
állva az álmából ébredő előtt, ekképen kezde előtte szóno-  
kolni: „uram!”

130 „Úgy nézzen ön szemem közé, mint ki egy óra mulva  
vagy halott leszek, vagy gyilkos földönfutó. Két dolgok vagy-  
nak, mellyeket öntől kérni szándékozom; egyik az: hogy  
tegye ki lapjába, miképen Czicz Márton becsületének szigo-  
ruan eleget tevén azt mindenképen helyreállította; másik az,  
135 hogy ha eltalálok esni, holttestemet ne hagyja temetetlen,  
hanem tétesse azt egy hús fa árnyékába, tűzzön fejemhez egy-  
szerű *faragatlan* keresztfát, melly *engemet* példázzon, s ha jőni  
fog a gyászba öltözött kedves, vezesse el őt azon hantokhoz,  
mellyek éltem korán lehullt virágait takarják; hadd fűzzön  
140 koszorút faragatlan kedvese keresztfájára, s ejszen ön is egy  
pár részvevő könnyet porló hamvaimra. . . Most pedig adja  
ide kölcsön a pisztolyát.”

Az álmából ocsudó szerkesztő szinte ríva fakadt e szava-  
kat hallván, nyakába borula a halni készülőnek s miután annak  
145 mindent szentül megfogadott, átadta neki a kért kulcspuskát  
figyelmeztetve jól, hogy vigyázzon vele, mert meg vagyon  
töltve s azzal ismét visszafeküdt az álmos szerkesztő, a fal felé  
fordult s fényes reggelig aludt, és azt álmodta: hogy Czicz  
Márton és Döngöre a városligetben par compaignie őszi barac-  
150 kot esznek.

De mekkora vala meglepetődése, midőn reggel fölébredve

sötétképü férfi álla ágya előtt, feje fátyollal bekötve, szakálla feketére festve s eképen beszélve: „Visszahoztam önnek a mordályát, minden megtörtént.”

188 „Nos?”

„Czicz Márton. . . meglövetett! . . .”

„Hah! tehát hol fekszik?”

„Ő épen nem fekszik, ez neki nem szokása. Jár kel az utcákon hirdetvén, hogy ő keresztüllövetett.”

189 „Ejnye, beh kemény természete lehet! Által s ki jár a golyóbis s ő meg sem illetődik rajta. Szegény áldott fiu.”

„Pedig úgy van. Egész saját vére kipatakozott, a golyóbis lyukat ütött karján, hogy keresztüllátni rajta; de tartja ő mind czit csekélyebbnek, minthogy legkisebbé is felvegye. Bekötötte a zsebkendőjével, taplót tett rá, meg peruviai balsamot s fogadok nagy pénzbe: hogy két óra mulva a peruviai balsam csodahatásától az irtózatosságnak nyoma sem látszik meg.”

190 A sötét férfit bizonnyal fogadhatott volna. Dárius kincsét tehette volna egy fületlen pitykére és megnyerte volna, t. i. a fületlen pitykét.

191 Czicz Márton iszonyatos sebének miatta két negyed óráig ágyban feküvék, összevérzett inggel (a vér között ugyan pulykatoll-maradványok látszottak, de az már mindegy), bekötött karját hideg vízzel borogattatá, s csikószínű arcal úgy megnyögött, úgy megsopánkodott, mintha kottából tanult volna nyögni, sopánkodni, rázta is a lábát, hogy lelje a hideg s ordított mikor nekijött az iszonyu, csonthasgató, és velőkgig ható fájdalom. A körüle állók imádkoztak érte.

192 Másik két negyed órában már enyhültek kínjai, felkelt, mutogatott iszonyu darab diachilion flastromot, melly sebesült karjára volt ragasztva, elbeszélte veszedelmes viadala végbenmenetelét, a bátorságot, mellyet kiállott, a fájdalmat, mellyet clébb érzett, mint a durranást hallá; mutatá a golyót, melly megsebesíté a melly, világos tanuságául annak: hogy a csodák ideje még nem járta le magát, csak hatszor volt nagyobb, mint

a pisztoly nyílása, melyből kilőtték. Beszélte orvosának finom és gyöngéd bánásmódját, mellyel őt bekötözte (t.i. az orvos Czicz Márton, nem pedig ő az orvost) s azt a boldog érzést, melly a kiállott csata után valóján előmlik.

190 Harmadik fél óra alatt már felöltözködött, még ugyan kissé szítta a fogát, mikor a kaputot fel kellett öltenie, s feledékenységéből hol a jobb karját, hol a bal karját kötötte fel a nyakába, de fájdalmai egészen megszűntek.

195 S mire a két óra elmúlt, s a kötés karjáról levétetett, ime a szörnyű seb, melly más bizonyára a sírba vitt volna, végképen begyógyult s alig mutatkozott annak helyén egyéb, mint azon himlő forradása, mellyet az emberbe hat hónapos korában beoltottak.

Ime ilyen csodákat mível a peruviai balsam.

200 Voltak ugyan, vannak is vakmerő septicusok, kik e megtörtént dolgokban kételkedni mernek, ég bocsássa meg nekik az ő tamaskodásaikat! Sőt a viszátkodás széles vállu angyala maig is azt állítja: hogy Czicz Márton nem él; hogy Czicz Márton meghalt, s hogy ama valaki, ki Czicz Márton téglapiros képében járja a világot, nem a hajdani vitéz nagyhatu Czicz Márton: hanem holmi széllal bélelt Siccky.

205 Illyen a rágalom még a fővárosban is.  
Az embertől még azt is eldisputálják: hogy él.

## NEMZETI SZINHÁZ

[1847. szept. 26.]

Sept. 18. *Londoni koldusok és az árva fiú.*

Nincs mulatságosabb dolog, mint mikor egy vagy más fiatal journalista nagyot gondol s elkezdi a világot reformálni. Oh mert merészség és tetterő nála nem hiányzanak. X. utcának

- <sup>1</sup> nincsen kövezete: a journalista jó ember; megszanja és kikövezi azt. — Az országban éhhalál van: — a journalista jó felebarát; tanácsokat oszt ki az éhezők közt. — Y. úrnak ellopták a tárcáját: a journalista jó rendőr; megmondja, hogy a tolvajokat ki kell verni az országból. — Z-ben macskazenét adtak: — a journalista jó hazafi; philippicát ír a rakoncátlanok ellen. — Kecskeméten kutatásnak: — a journalista jó kútásó; — megmondja hogy hogyan kell kutatásni. — Az eső két hét óta nem esett; a journalista jó mezei gazda; panaszt tesz a rossz idő ellen. — Az eső két hétig esik: a journalista jó architector, felfödözi a házfedelekre alkalmazandó csatornák szükséges voltát. — Új eredeti mű jelenik meg: a journalista jó aestheticus; megírja hogy azon művet kár volt addig kinyomtatni, míg őt meg nem kérdezték felőle. — A színházhoz tagokat kell szerződtetni: a journalista jó házibarát, vagy vendéglői pajtás s erősen követeli: hogy védenceit rögtön lefoglalják
- <sup>2</sup> ugyanott s elvégre mikor aztán látja hogy szavaira sem ég, sem föld nem hallgat; az eső akkor esik, mikor akar, a tolvajok lopnak, az éhes emberek koplalnak, a megbírált művek kelnek, az ajánlott vendégszereplők ellenben nem kelnek: a journalista jó keresztyén és megbocsát nekik. És az szóról szóra így van. Míg az illetőket dicséri, addig nagy ember; míg tanácsadásaiban jó akarata szavait hallhatják: végigolvassák; s mikor haragunni kezd és imponálni akar: akkor ott hagyják a faképnél s imponálhat aztán a levegőnek. Ez utóbbi eset legtöbbször előfordul a nemzeti színház körül.
- <sup>3</sup> Meg van ez szegény akadáva az ő sorsával. Egyetlen magyar nemzeti intézet levén az ismeretes földön, ehhez természetesen ötvenkét vármegye és ötvenkét journalista tart jus patronatust. Egyik azt akarná, hogy háttal menjen előre, másik: hogy a fején tanuljon járni; egyik franciává, másik anglussá akarja tenni; egyik nőgatja, másik csitítja; egyik éneket kér, a másik drámát, a harmadik népszinművet, a negyedik balletet, és az ötvenkettődik azt akarná: hogy mind ezt ingyen



lása. Természetes, hogy ilyen körülmények között sokszor jár úgy a journalista: hogy beszéltünk, beszéltünk; de senki sem vette észre, hogy mit beszéltünk. A kiknek szóltunk, azok nem hallgattak oda, a kik pedig oda hallgattak, azok szörnyen megunták a dolgot. Önkénytelenül jutott eszünkbe „e keresztyéni elmélkedés” ez alkalommal, midőn mi is hasonló tárgy felett emeltük föl tollunkat; azt az egyet tudniillik mellyel írni szoktunk. Közönségünk figyelmét akarjuk ez uttal felhíni néhány ujabban felmerült színházi tünemény iránt, azon reményben: hogy mit a journalistica tolla ki nem vihet — a gyanítható művészi tehetségek előmozdítását, azt közönségünk méltányló figyelme szerezze meg. Egyike e szerintünk közlelbi figyelmet érdemlő szinpadai tehetségeknek a vendégszereplő Fehér, ki a mai darabban, mint Prospectus lépett fel. Veszedelmes dolog ugyan egy pár szerep után itéletet hozni, bármelly talentom jövődjé felől; de ha többről nem, annyiról minden esetre tisztában lehetünk: hogy a vendégszereplő ragyogó comicai élénksége mellett szerepének teljes öntudatával bir, mimicája nem csupán nevetésre csiklandó bohócálarc, hanem egy átgondolt s minden részleteiben összefüggő s magával következetes egyénrajz. — Egy körülményt említünk itt meg, melly eleinte úgy fog látszani, mintha nem tartoznék a dologra. E szóban levő színész, — mint ismerői állítják, — magán életben rendkívül komoly hallgatag férfi, s mikor a deszkákra lép, arcán egyet fordít s a közönség ájuldozik nevetében és e körülményben az a tanulság van: hogy ki saját önmagának ennyire bírja ellenkező polusát adni, e két polus között levő számtalan árnyéklatoknak milly kimeríthetelen gazdagságával kell annak birnia. Ki szinpadon is ugyan az, mi a közéletben, azon hang, azon arc, azon alak: soha sem fog valami művészi egészét előállíthatni. Egyik szerepe hasonló lesz a másikhoz, mindig ő fogja a szerepet magához, nem magát a szerephez idomítani s nagyon szépen fog játszhatni, de nem jól, ha csak a szinköltő, vagy fordító kizárólag számára nem

írja vagy travestálja színműve jellemeit. Fehér ezen hibáktól ment látszik lenni. A szerep nem fejlődik ki saját egyéniségéből s ő mégis a legapróbb részletekig otthon van benne. Ezt nem adhatja tanulmány, nem szorgalom, erre saját művészi ösztön kívánthatik, melly öntudatlanul rögtönzőleg teremt s mellyet mi „szerepérzetnek” merünk nevezni. E szerepérzet gyakran a legjelentéktelenebb szerepből is tud olyat teremteni, mi figyelemre ragad; sőt — mint Egressy megmutatta: *minden szerepből* tud valamit teremteni. Reményljük, hogy lesz alkalmunk ez állításunkat további tényleges adatokkal bebizonyíthatni. — Másik figyelmet érdemlő phoenomenona színvilágunknak a gyermekéveiből most fejlőd Szilágyi Lilla, Lendvayné tanítványa s mint okunk van reményleni, annak egy időben méltó utóda. Páratlan csengésű hang, hajlékony a legfinomabb érzelemkifejezésig, minden hang keresztül látszik először menni a szíven, mielőtt az ajkat elhagyná. Szaválása plastic kerekded és kifejezésteli, halvány érdekes arca s termete, okos, lélekmutató tekintete telvék a művészet hajnalodó sugárral, melly sugároknak csak ég kell, hogy csillaggá váljanak s hiszszük hogy ez eget nem fogja tőlök megtagadni a jövő. — Névtársnéjáról, Fehér Lilláról, kellene még néhány szót mondanunk; e néhány szót azonban fentartjuk akkorra, midőn az átmenet szakában levő hangja határozott megállapodott jellemet veend magára. Látszik hogy hangja tulságosan genirozza a fiatal hölgyet, ennek makacs hajthatlansága köti meg minden mozdulatát; mi ha elmúlik, nagyon hihető: hogy a művészet geniusának lelket adó ihletése sem fog elmaradni. — Jelen állásban színművészetünknek keresnünk kell az időjárával kimívelendő succrescentiát s mennyire tőlünk telik, buzdítanunk, figyelemmel kísérenünk a feltalálást, egyebet úgy sem tehetünk érte; különben úgy járhatunk: hogy évek mulva megint ott kezdhetjük, a hol apáink kezdték.

## MONDANI-VALÓINK

[1847. szept. 26.]

Több rendbeli postai hiányok miatt hozzánk intézett panaszokat, minden tekintetben kielégítve, ezennel felszólítjuk előfizetőinket, kik eddig vagy netán ezentul bármi késedelmi vagy elmaradási hiányt szenvednének, bennünket a felől tudósítani; mi készek vagyunk a nem tőlünk eredő hibákat is minden zuglódás nélkül helyre hozni.

★

Ilosvay versét iparkodni fogunk közönség elé hozhatni. Dózsa Dániel barátunk versét köszönjük; rajta leszünk: hogy el tudjuk olvasni, mihez kell némi előkészület.

10 A bottosai, piros tintával irt, levélnek eleget tettünk.

★

A soproni szőlő-mívelési könyv ismertetése nagyon derék opera; de nem lapunk körébe tartozó, átadandjuk a „Magyar Gazdának.”

★

Több barátainknak, kik megjelent műveik ismertetését  
15 várják tőlünk, ezzel szolgálni fogunk, mihelyt kérdéses műveikhez juthatunk.

A megtörtént dolog 1599-ből kiadatik.

★

A „szózat a zsidókhöz” jószándéku vers, de más hibája van.

★

A „nefelejts” írója feledni látszik: hogy e beküldött műve  
10 nagy részben a köznép ajkán forgó régi népdal.

★

Tóth Endre verseiből meg fogunk ismertetni néhányat.

★

T. úrnak azon állítását: hogy két év előtt még nem tudott  
magyarul, készek vagyunk elhinni.

★

Pogrányi Imre versei között sok jó van, szép költői emel-  
46 kedettség, és erő.

76

## KÜLFÖLDI TÁRSASÉLET

[1847. okt. 17.]

I

Mi ugyan szeretnők, ha még igen sokáig tartana azon  
idő, mellyben erős kelete volt ama boldog hitnek: hogy „Ma-  
gyarországon kívül nincsen élet” = extra Hungariam non est  
vita, mint az ő magyar példabeszéd mondja — diákul; de  
• hiába, azért a pénz csakugyan kijár az országból, s vissza csak  
a rossz hír vándorol helyette, mi pedig itt maradunk a világ  
kellő közepében és egymást bámuljuk.

Azért nem átszalljuk megvallani töredelmes szívvvel, mit  
apáink kemény nyakuan megtagadtak: hogy e mi téjjel mézzel  
11 folyó édenkertünk határain kívül imitt-amott még holmi Euro-  
pa is van, népek és országok, kiket hozzánk ugyan hasonlítani  
sem lehet, de kik ezért helylyel közzel megérdemlik, hogy rájuk

egy-egy pillantást vessünk. E pillantást azonban nem azért fogjuk rájuk vetni, mintha őket irigyleni, vagy épe séggel tőlök  
15 valamit tanulni akarnánk, sőt inkább hogy annál inkább meggyőződhessünk róla, hogy mi e földnek választott népei s minden egyéb tartományok népeinél egy fejjel magasabbak vagyunk s egyhangulag áldhassuk a napot, melly számunkra nem Londonban, vagy Párizsban, hanem kinek-kinek a saját faluja  
20 végén kel fel.

Ha azt akarnók, hogy valaki megijedjen tőlünk, legelsőbb is azon kezdenők: hogy systematicus rendszerben adnók elő az europa i népségek elméleti tényleges és eszményi társaséleti viszonyait; de minthogy mi nem szoktuk a papiro st először  
25 meglíneázni, mi előtt rá íránk, azért nem fogunk illy irodalmi leucsetisztogatáshoz, hanem kinyaláboljuk a társaséleti események legérdekesbjeit s bokkrétába kötetlen, egyszerű tarkaságban mutatjuk fel azokat olvasóinknak.

## 2

*Alboni* miután Londonban éppen olly nagy furorét csinált mint *Lind*, szerződtetett a párizsi nagy opera számára  
30 100,000 frank évi fizetéssel.

## 3

*Beranger* a „saskörmű csalogány” új költeményt irt, melly Párizsban zajos tetszéssel fogadtatott. A költemény címe: *Le deluge* — az özönvíz; — s míg egyfelől azért is eléggé érde mes,  
35 hogy *Beranger* tollából jó, másfelől mint politica i tartalmu költemény, irányára nézve, azon szempontból is figyelmet érdemel, hogy az ugynevezett átellenes viszony, mellyet nálunk a Szépirodalmi Szemle — *Herweghról* szólván — legelső támadott meg, e költeményben megtalálható. — Ezenkívül még  
40 egy lakodalmi alkalomverset is irt az agg, de mindig fiatal

lelkű Beranger. Ugyanis e végett közelebről egy cukorcseme gesütő folyamodott hozzá, de a költő, azon tizenöt év alatt megtartott fogadása következtében, miszerint verset nem ír többé — kívánságát megtagadta. Kevéssel ezután egy fiatal herceg ugyane célból látogatta meg s itt már ajánlkozott a költő megírni a költeményt, de két föltét alatt: hogy t.i. a herceg, a Passyban — Beranger lakóhelye — tartózkodó szegényeknek 600 frankot adjon, s az előbb folyamodott cukorsütő lakadalmi költségeit állja ki. A herceg a föltételeket elfogadván — megkészült a költemény.

#### 4

*Berlinben* igen sok fiatal lengyel hölgy lakik, csupán azon célból, hogy honfiaiuknak, a nagy lengyel-pörben lehetőleg segélyül lehessenek. — E pör egyébiránt a jövő 1848. aprilis haváig hihetőleg el fog tartani.

#### 5

*Cholera* fenyeget mindenfelől hatalmasan. Astrachan, s a Kaukaz felől közeledik Moszkva felé. Azonban még semmi határozottat nem tudhatni e ragály különös sajátságairól.

#### 6

*Crockford* név tulajdonosa Londonban hasonlít a mesék tündérkirályához. Semmi cím nem áll neve előtt vagy után; az ember maga elvonultan él családjával egy szerény arlingtonstreeti lakban puritani életszigor közt, vallásos kegyességben, gyermekeit saját jó példájával buzdítva igénytelen életre. És ez embernek a St. James-Streetben pompás palotája van, mellynek építése 60,000, fölszerelése pedig 40,000 font sterlingbe került, — mintegy millió pengő forint. — E palota csupán Crockford

úr barátai számára áll nyitva, kik mindnyájan hercegek, grófok, s Anglia legelső lordjai, kiknek szolgálatára 35 livrées inast, 12 szakácsot, kengyelfutókat, zenészeket, kéjnlőket, sőt még udvari költőket is tart az egyszerű mr. Crockford. Naponként

70 700 terítékre pazarfenyű ingyen vendégség van palotájában; mindenütt, hova az ember tekint, szemfényvesztő pompa, és sybaritai kényelem. Számtalan azok közül, kik mr. Crockford e varázs palotáját átlépi, egyszer csak azt veszik észre, hogy koldusokká lettek; s ilyenkor mr. Crockford nemhogy

75 megvetné őket, mint szokás szerencsétlen barátokkal tenni — hanem még bensőbb barátságára érdemesíti, — s míg ő él, nem kénytelenek másra szorulni. Az is mesélik, hogy Crockford úr magas barátai közül egyik vagy másik agyonlövi magát; a szerencsétlen rokonai aztán kutatják és sarkalják az

80 esemény indokait, de ki a gyanu terhe alatt legkevésebbé szenved, az Crockford ur. Ő husz év előtt még csak egy szegény halkufár volt; s ki ő jelenleg? A legelső londoni *kártya-pokol* tulajdonosa. Jaj annak, ki palotája küszöbén átlép! A tulajdonossal egyet értő *Greeks* és *Spielers* — műnyelven: görögök,

85 nagy pókok — kik nem ritkán hercegi és grófi ranggal születtek a világra, s általa jutottak tönkre, úgy kezére játszanak a bankadónak, hogy lehetlen menekülni. A legfinomabb cselekedések, s a szenvedélyekkel játszani tudás valódi pokolhatalmat gyakorolnak mindenki fölött. Volt rá eset, hogy egy szerencsétlen pár óra alatt négyszázezer tallért veszített el, s egy évben

90 egy millió négyszázezer font sterling tiszta jövedelme volt a bűnkeresetnek — melly magát clubbnak címezi; ez év egy éjszakáján pedig hetedfél millió tallér fordult meg a zöld asztalon.

95 És mr. Crockford családi körében legistenfélőbb keresztény lélek; legidősb leányát egy lelkészhez adta nőül, — s családját a legszigorúbb moral elvei szerint igazgatja.

A *Claqueuröket* — fogadott tapsolók — kiverte a minap a párizsi boulevardszínház közönsége. Nálunk, ha birokra  
 100 kerülne a sor, aligha nem a claqueurök vernék ki a közönséget.

*Donizetti* barátját nem rég látogatta meg Párizsban a híres zeneszerző *Geiger*, s minden szellemi öntudatosság s eszmélet nélküli örült állapotban találta.

*Düsseldorfban* harminc befeketített képü rabló támadott  
 100 meg egy parasztot saját lakásán bizonyos öszveg pénzért. Egyik közölök távozásakor fővegét elejtette, melly megtaláltatván, midőn a helységbeni köröztetés utján senki magaeának nem ismerte, a bíró azon gondolatra jó, hogy küldené el az iskolába.  
 110 Itt egy kis leányka rögtön rá ismert, hogy saját atyjának fővege — s így a tudomásra jutott rabló rögtön elfogatott.

*Gyermekünnep* Mexicóban, egy utazó tudósítása szerint „*Jamaica*” alatt vagy egészen, vagy pedig csak félig nyilvánosan gyakran szokott lenni. Az utas így tudósít egy hasonlóról:  
 110 A salonok- és corridorokban 50—60 kis csinos bodé volt fölállítva, — mindenféle csemege-, gyümölcs-, szalag-, keztyü- s különböző árucikkekkel izletesen ellátva. A bodékban ültek az árusnők, mintegy kétszáz, 5—10 éves kis leányka, asszonyiasan pompás öltözetben, családszerűen rendezve. Mindennemű  
 120 férfi ismerős megjelent, a vásárosok szerepében, — s a kis árusnők, comicaileg vidályos fontoskodásuk, s gyerekesen-komoly fecsegésök által igen kedvesen tüntették ki magukat.



Egyébiránt az ebben a korban levő mexicói kis leányok a legnaivabb, s legelfogulatalanabb, s e mellett mégis a legjobb nevelésű gyerekek. A 9—10 éves leány már úgy viseli magát anyja salonjaiban, mint kifejlett hölgy, s a ház honneur-jeiben részt veszen; — de azért nevelése szigorúságánál fogva — netalán elkövetett hibájaért biztosan számíthat a gyerekszobáiban való szöbüntetésre.

11

130 *Grefenberg* annyira látogatott ez évben, hogy Priesnitz nem helyezheti el téres épületeiben vendégeit, s így sokaknak Freivaldauban kell lakniok. A gyógyrendszer sok tekintetben változott.

12

135 *Harem* cím alatt egy új lap jelenik meg Párizsban hetenként egyszer. Célja semmi más mint a házassági közlekedések megkönnyítése. Mindkét nemből házasulandók ohajtásaikat, s fölhívásaikat közlik benne, s természetes, hogy így az öndicséret sem hiányzik, s gyakran illyesmit is lehet olvasni: „Én kellemes külsejű férfi vagyok, nagyra nőtt szakállal stb s nőt keresek, 140 kinek sem puposnak, sem csunyanak nem szabad lenni.” Továbbá: kérem, küldjön számomra egy fiatal csinos, mintegy 20—22 éves leányt, csinosat, körülbelül 150—200,000 frank nászajándokkal. Egy igen jó helyzetben levő újságírónak szükség, — ki az ellenzékhez tartozik — s igen szép jövővel biz- 145 tat. — Megjegyzendő, hogy e lap minden előfizetőjének joga van, saját hirdetéseit tetszés szerint szerkeszteni, s önmagát benne, a mint épen akarja, leírni. — Így az utóbbi számok egyikében, egy nem érdektelen szöke hirdeti, hogy egyedül áll a világon, s pirulva ismeri el, miszerint mindenki szépnek találja, 150 s e tekintetben a szakadatlan kisértéseket elkerülendő — egy, természetesen jó birtokú, védelmezőre van szüksége. — Ugyanazon lapon egy „30 éves özvegy, anyja egy kis leánynak, — so

kat adó a szép ruhára, s a mellett némileg önfejtü” hirdeti, hogy házasságra candidálta magát; azonban választásában kissé kényes fog lenni.

13

*Heine Henrik* Párizsban, mindig folytonos életvidorsággal dacol a bajokkal, s noha külseje igen szomorú kinézésű, de lelke mindig épen, s humorja kiapadhatlan. Erejének és geniussának teljesen megfeszített erejével dolgozik emlékiratain, melyek halála után fognak világot látni.

14

*Izabella királynő* igen későn kel föl mindig, mert soha sem fekszik le 3—4 hét előtt. Két óraker van a souper. Ha audienciát ad, biztosan lehet számítani, hogy a határozott időn túl, két három órát mindig várni kell. Ministereivel is épen így tesz. Gyakran el sem is fogadja őket, s aztán éjszaka 2, 3 óraker hivatja őket. Mindenre nagyon figyel, mit ministerei mondanak — de a jótékony intézkedések mindig leginkább megindítják. Szívjóságával igen nagy bátorságot párosít; mert egyáltalában semmitől sem fél. Kettős vagy négyes fogatot mindig egyedül kormányoz; s igen rettenthetlen lovaglól, s kíséretének legjobb lovagjait szólítja gyakran versenyre. Továbbá igen nagyon szereti a zenét. Midőn concerteket szokott adni, az andalusiai hölgyek egész kellemével énekli a spanyol dalokat. Midőn uralkodását érdekelhető veszélyekről szólnak hozzá, mindig nevetve feleli: Foglalkozzanak, uraim, csupán az ország és saját maguk javával, mert mi engemet illet, uralkodásra semmit sem adok. A királynőknek soha sem hiányzik az, hogy szerényen élve, néhányat még szerencsésé tehessenek. Gondolkozatok arról, hogy kedves Spanyolországomért mit fogtok uralkodásom után tenni — mert ez mint sejtem, nem fog sokáig tartani.

*Késevő.* Egy poroszországi paraszt mindig hányástul érzé magát gyötrettetni, s évégett késével gyakran piszkálta torkát belülről, hogy a hányást elősegítse. Egy illy alkalomkor kisik-  
 185 lott kezéből a kés, — s a szerencsétlen elnyelte. Több sikertelen próba után, orvoshoz folyamodott, s az orvos elhatározta a kést gyomrából egy vágás által venni ki. Az orvos keresztül vágta a test megjegyzett részét, a kést kivette, s a sebet hirteleni összehúzás után olly szerencsésen begyógyította, hogy a paraszt  
 190 kevéssel azután megházasodott.

*Lind-Jenny-burgonyát* is árulnak Londonban. Közelebbről ismét felujították azon sületlen elméncséget, mintha az említett művésznőnek csupán egy füle volna. Azonban dacára e fecsegéseknek, híre szárnyal, hogy nem régen férjhez ment egy  
 195 Grant nevű londoni bankárhoz. — A lakomát Manchesterben tartották.

*Lola Montez* táncosnő grófi rangra emeltetése igen sok furcsaságot idéz elő Németországban. A bajor nemesség hat előkelő családja e miatt eltávozott Münchenből. Sok nemes  
 200 családhoz e címmel küldötte látogató jegyeit: *Comtesse de Landsfeld*; azonban legnagyobb része illyszerü írásbeli észrevétellel küldetett vissza: Je ne connais pas une comtesse de ce nom. A bajor királynő pedig kénytelen volt az ujdongyártott grófnőnek a Terézia rendet megadni, hogy az egykori táncosnő az  
 205 udvari körökben egy persona grata lehessen. Rövid idő alatt fog az udvarnáli bevezettetése megtörténni. Azonban Gräfin von Landsfeld, vagy mint a Charivari nevezi, Gräfin von Cancansfeld, rögtön Würtzburgbéli visszatértekor igen furcsán

viselte magát. Ugyanis egy műárusnál, valami főhadnagy, véletlenségből utját állotta — s Lola Montez ernyőjével jót húzott egyet válla közé. Ezt a hadnagy szemtelenségnek nyilvánítván — e miatt egy pattantyusistizttól párbajra hivatott — de a hősködőt, szolgájával együtt ledobatta lépcsőkön. — Egyébiránt igen sok utazó látogatja meg lakását Münchenben, hol jelesen a rendkívüli pazarfénnyel díszített háló-teremet mindenki bámulja. Egy kerek asztalon közszemlére vannak állítva a bajor Pompadourhoz intézett versek — az írók kéziratának márvány utánnyomatával.

18

*Michigan* városa törvényhatóságához egy, többek által alá irt, kérelem nyújtatott be, melyben a kérelmezők, több feleség-vehetést megengedő törvény alakításaért folyamodnak. A kérelmesek a „benső javítások bizományához” utasítottak.

19

*Ministeriumot* Franciaország számára egy hamburgi lap következőleg indítványoz; miniszterelnök: Dumas Sándor; igazságminister: Victor Hugo; tengerészeti: Sue Jenő; financ: Balzac; hadminister: Karr Alphons; közoktatási pedig de Kock Pál.

20

*Perugiában* hatvan fiatal hölgy a polgárkatonaság közé irattat magát; — s gyakorolják magokat a fegyverviselés minden nemeiben.

21

*Pomare* Tahiti királynéjához, egy tanárt küldött a francia kormány, ki a királynőt a francia nyelv tökéletes ismeretére bevezetné, s egyzersmind ismertetné meg a geometria és

235 arithmetica elemeivel. Mondják a tudósító lapok, hogy a királyné annyi talentummal bir, és tanulmányait olly éles elmével folytatja, miszerint csak sajnálni lehet, hogy hamarabb nem fogott az önmíveléshez.

22

*Rhmaddn* nevü mahomedán bőjthó egy Algirban tartózkodó francia körutazó tudósítása szerint, aug. 12-én kezdődve, 240 illyszerü ünnepélyességgel ment végbe: naplementekor ágyudörgés hirdeté, hogy a muftik és kadik által az Atlas hegyre küldött örködők már meglátták az ujholdat. Az ujhold föl-tünthe jele a rhamadán, s általában a többi hónapok kezdetének. Ha történetből borongós idő van, úgy az új hó, az előbbi kez- 245 detétől számítva 30 nap multával következik. A bőjthó nem mindenütt ugyanazon időben kezdődik, s gyakran történik, hogy a síkságon lakók 24 órával maradnak a hegylakók után, mert a magas fekvésü helyek, természetes csillagásztornyokul szolgálnak. Naplementekor igen sajátságos életmozgalom kez- 250 dődik. A nagy népcsoport, szomjan és éhen, tömegestül barangol az utcákon, s mindenki vel láthatni tulnyomó hajlomát. Egyik dohányzási eszközökkel fölkészülten áll a mór kávéház előtt, — másik gyümölcsöt, kenyeret, s különbféle élelmiszereket tart készen, hogy a jelzett pillanatban rögtön fölemészthessék. Eldördülvén az ágyu, minden kar és minden száj, sová- 255 ran falánk mozgásnak indul, s a bőjthó kezdete igen sokra nézve, ki naphosszat éhezett, estve pedig dosztig tulterhelte magát, nagyon veszedelmes. Illyenkor sokan halnak el, de a valás igéi szerint, egyenesen a paradicsomba mennek. Különös 260 hogy a kadik és muftik, meg vagynak győződve az europai naptárak pontosságáról, de nem akarják elfogadni — mert azt hiszik, hogy minden keresztény találmány az ördögtől jó, s így vétek azt használni.

*Sajtószabadság* Madridban. A belügyministerium rendeletet bocsátott ki, mellynél fogva egy lapnak sem szabad ezentul a királyné, és férje magánviszonyairól, s általában az egész házasságról szólni. — A melly lap ellenkezőleg cselekszik, 60,000 real büntetést fizet, s elveszti szabadalmát.

*Schillernek* házát a weimári tanács, nagy áron megvásárolván egészen újra építteti. Azon osztály, mellyben Schiller lakott, három szobából áll. Ott, hol Stuart Mária, Orleáni szász, Tell, s több műveit dolgozta, éppen úgy rendeztetik el minden, miként Schiller életében volt, s emlékek és ereklyék mind ide lesznek helyezve. — A szomszéd szoba, a legpompásabban fog földiszíttetni; — jelképezvén azon hódolatot, mellyel a halhatatlan költőnek adózik.

*Sorsjáték* utján egy rajnavidéki ember önmagát ki fogja játszani. A határozott mennyiségű, s összesen háromszázezer pengő forint értékű számokra csupán leányoknak, és özvegy nőknek szabad tenni. Ki nyertes leend, hozzá fog nőül menni, vagy ha nem tetszenék, a sorsjátéki pénzöszeveg felével visszaléphet.

*Soulie Melchior Frigyes* a közkedvességű francia regény-és dramairó mult september havában meghalt. — Temetése napján nem tartottak a de l'Ambigu színházban előadást, mert e színház az ő darabjainak köszönheti szerencsését. Temetési menete igen pompás volt. Sirjánál *Victor Hugo* tartott beszédet.

*Dumas* is akart néhány szót mondani, de barátjaért omló könyei megfoszták szavától. A belügyministerium rendelkezett, hogy a Théâtre-Francaisen egy márvány emlékszobor állíttassék számára.

27

*Spontini* a zeneigazgató fenyegetődzik mintegy 60 számból álló levélkéziratok közrebocsátásával, mellyeket a mostani porosz király mint koronaörökös irt hozzá, s mellyekben az európai diplomatai viszonyokról — s jelesen Lajos Fülöp jelleméről, s uralkodásáról igen sok észrevétel van.

28

*Virtuoz az evésben.* Bécsben lakik egy ilyen eredeti fickó, ki naponta öt vendéglőben ebédel. Mindenütt legelsőben az étlapokat olvassa által, s mindenünnen a legjobbat választja. — A casinóban levest eszik. Innen téhénhusra a „Károly főherceg” vendéglőbe megy; ezután a csigába siet tésztás ételre, s innen a Matschakerhofba, hol vadsültet eszik. — Itt megebédelvén, utóizletre „Frankfurt városához” ballag, s mindezt a legnagyobb szenvedélyes komolysággal teszi. Étkezés alatt egy szót sem szól, s igen elmélyedt.

77

## MI HÍR BUDÁN?

[1847. okt. 24.]

I

Pest megye részéről megtörtént a követválasztás, mellynek fényes előmozgalmi hetek óta élénkíték fővárosunkat. Követekül *Szentkirályi M.* általános felkiáltással, *Kossuth L.* pedig

nevezetes szótöbbséggel választatának el. — Gróf Széchenyi István is követ Mosony vármegyéből.

2

Kedves urambátyám meg ne haragudjon,  
Mert én megbántani nem akarom.

*A journalistica mint proféta.* Isten őrizzen bennünket azon gonosz szándéktól, mintha mi különösen tisztelt *collegáinkat*, azon nevezetes férfiakat, kik a göröngyös életpálya közös tövisi közül velünk együtt szedik a közös epret, megbántani akarnók, midőn a *juournalistica* nagy adóskönyvét felütjük, hogy abban a „*soll*” és „*haben*” rovatokat egymással összehasonlítsuk, s midőn ezeket összehasonlítók, kimondjuk, hogy bizony sok dolog, mellyet mi egyelőre *megjövendőltünk*, nem úgy ütött ki, mint mi jövendőltük. Ez aztán a világért se legyen szemrehányás. Hiszen mi magunk is be vagyunk az adóskönyvbe jegyezve; de ha azért egy vagy más profeciánkat nem érte utól a valóság: annyira nem fogjuk magunkat elbúsulni, hogy mint *Jónás proféta*, ugorkalevél-sátor alá búvjunk s onnan sirassuk a kárbaveszett jövendöléseinket meghallgatott Ninivét; hanem mit teszünk? ha egy jövendőmondásunk elzárult, mondunk helyette kettőt. Ezt a mi elődeink is így tevék, és a mi utódaink is így fogják tenni. — Fel sem számítva az általános ígéretadások azon eseteit, mellyek évről évre annyiszor a mennyiszor előfordulnak, millyenek: 1840-től kezdve mai napig a lánchid elkészülésének, a hid leendő berakásának, vasutak megnyitásának, posták rendezésének, bérkocsi-díjzabások létrejöttének, tisztujításoknak, hirdetett munkák megjelenésének, és különösképen a színházi játékrendnek előre *megjövendőlt* napjai, sorshuzási főnyertesek, mellyeket rendszeren tizenkét féle helyen egyszerre elnyernek; a pompás népünnepélyek „Buda legszebb képe, nagyszerű természeti panoráma, Vezuv kitörése, egynap egy esztendőben mindenkinék, asperni ütközet”



- 35 s t. eff. népijesztő hirdetések közzétele, — csupán néhány nevezetesebb vadkacsát leszünk szerencsések ezuttal bemutatni, melyeknek feledékenységbe menni örök veszteség volna a hazára nézve, u. m.

★

- 1845-ben *Benkert K. Mária* nemzeti színműtárt szándékozik kiadni classicus fordításban (!) Magyar nemzet és irodalom történetét 4 nyelven (!!), Eötvös, Jósika, Kuthy és Nagy I. regényeit franciául (!!!). Mi ugyan hirdettük ezt; de már akkor is tamások voltunk benne, s most szabadon lélekezünk. Voltak azonban, kik ezt nagylelkűen elhitték.

★

- 45 Ugyanazon évben *Trattner-Károlyi* nyomdait árulta, azt hirdetvén: hogy Pesten nem élhet meg munkahiány miatt egy könyvnyomó intézet. . . Ezen nyomdák voltak azok, melyeket még Guttenberg csináltatott, s melyeken kőbetűkkel nyomták a „Tudós palócot” ezelőtt három seculummal.

★

- 50 U. a. é. Több lapok „feszült” érdekléssel néztek *R. emellay Gusztáv* „*Pest egy bűnbarlang*” című rettenetes érdekű munkájának megjelenésére. Még mai nap is feszült érdekléssel néznek elébe. Magunk is folyvást rettegünk, nem ugyan R. urtól, hanem azon gondolatától: hogy Pest egy bűnbarlang! . .

★

- 55 *Vajay János* hazánk fia „*divatköltő*”-nek neveztetik. . . Mai nap fejkötőket és karmantyúkat készít. Lakik a tehénutcában.

★

Felsőbbek engedelmével *nagyszerű csatornavonal* építtetik, még pedig *kettős célra*, először a végett: hogy a városból kifolyó

kisebb vizeket magába felszedje, másodszor: hogy a várost  
a netaláni vízáradásoktól megszabadítsa. . . Milly nemes hiva-  
tás! milly emberszerető cél! Illyen *kettős célu* csatorna jelenleg  
csak a dohányutcában ragyog, mellynek kettős célja az: hogy  
először mindig isszonyú nagy sár legyen benne, másodszor:  
hogy isszonyúan befogja az orrát, a ki mellette elmegy.

★

1845. Juliusban *Medgyes Lajos* bucsút vesz a költészettől,  
kivel az ideig olly szoros ismeretségben lakott. Három hónappal  
később egy csomó vers kiadandását hirdeti. Félő, hogy, ha ez  
megesik, *a költészet veend bucsút Medgyes Lajostól.*

★

Ugyan ez évben. *Donizetti* megigéri *Horváth Lázár*nak,  
hogy legközelebb magyar szövegű operát fog írni. . . most  
épen azon töri a fejét. Egyik collegánk szörnyű aggodalomba  
van esve mind a mai napig „nehogy valamikép történeti tárgy  
használtassék fel e tréfára.”

★

— „A Nemzeti Ujság” Czakóval „*Judás Iscariotes*”-t irat.  
Erre kívánt a „Pesti-Hírlap” a Nemzetesnek „pálinkás jó reg-  
gelt.”

★

1845-ben *Büky László* okleveleket fedez fel, mellyek a  
*hourbon-és orleans-családokat* legközelebbbről érdeklik, okirato-  
kat, mellyek *egész Europa állását* képesek megrendíteni; iromá-  
nyokat, mellyek gróf *Rindsmaul* családnak 36 falu stb stb jogát  
adják vissza, s mellyekért *Büky László* a francia királytól, az  
orlcansi hercegtől s számtalan potentátoktól arany-, gyémánt-

és kristály-éremrendeket kap jutalmúl, Párizs városa polgárának kineveztetik s Győr megyében 5000 holdnyi földbirtokba bevezettetik. A collegák jobbra balra dültek csodálkoztukban és dicsőségökben. . . E férfiu jelenleg, mint országos csaló pihen tek. ns Pozsony vármegyének fogházában.

★

U. a. é. *Farkas Dániel* „*Gundr*” című szépirodalmi lapot szándékozik megindítani. Már a szabadalom is a kezében van. . .  
90 Az előfizetők szintugy törik magukat utána.

★

Nemsokára Pestre egy nevezetes állatgyűjtemény érkezik, közte *egy szarvas ló is* szemlélhető. . . A szarva már csak itt volna, de a ló? a ló??

★

A Spiegel ráfogta *Petőfire*: hogy katonává lett. . . Az  
95 bizony: isten katonája lett — megházasodott.

★

Gróf *Széchenyi István* a feldunasoron pompás palotát építtet, . . . nem különben a harmincadhivatal helyén. . . Még van idő.

★

*Jósika* és *Kuthy* összeszövetkeznek, hogy a közönséget egy  
100 általok két hét alatt bevégezendő drámával lepjék meg. . . Ugyan hosszú két hetet tartanak! . . . Közlő szerint a felvett drámai tárgy igen érdekes.

★

A budai várhegy keresztülfuratik, épen a lánchiddal szemközt, cz által a Krisztinavárosba egyenes uton fogunk juthatni. A do-  
105 log több mint bizonyos, a terv kész, az egylet megalakult, a kivitel gyerekség, a kiállítás ragyogó a tunnel mesés fényü leend, oldalt pompás kirakatú boltok, minden készen van, — csupán az még nincs elhatározva, hogy *kivülről* kezdjenek el hozzá vagy *belülről*?

★

110 Az evangelicus tót közönség templomot épített. . . . Azóta készen is van, csakhogy még nem tudják hová letenni.

★

A gazdasági egylet egy *szépreményü ifjat* küld ki bővebb tudományos kiképezés végett Schweicba. . . A *szépreményiség* már elment, hanem az *ifju* még itthon van.

★

115 1845-ben Budán részvényes társaság van alakulóban a hegyek közé leendő kirándulások megkönnyebbítésére. . . 1847-ben az ember csak 4 pftot fizet a bérkocsisnak a Virányosig és vissza.

★

120 U. a. é. Erkel „Hunyadi Lászlóját” Milánóban kéri előadás véget. . . Beh sokáig tudják betanulni!

★

1845. Sept. 6án. Egy nálunk letelepülendő (!) idegen(?) tőkepenzes (!) új divatlapot(?) fog kiadni (!) olly pompásat(?),

minőnek Európában párját kell keresni (!) s az írókat olly  
125 ragyogó honoráriumokkal fenyegeti, minőket még az ezer-  
egyéjszaka tündérek sem osztogattak választottaiknak. . . Ej-  
nye beh szeretnénk a kalapja alá nézni ennek az anglusnak!

★

*Lisznyay Kálmán* barátunk 1845ben „*Kun László*” című  
nagyszerű eposon dolgozik. . . Ha most Kálmán napja volna,  
s kezünkben pohár volna, s Kalmus barátunk itt volna, illyen  
130 toasztot innánk volna: „az úr isten éltesse és tartsa jó egészség-  
ben a mi kedves Kalmus barátunkat olly hosszú időkig: hogy  
,Kun László’ című nagyszerű költői eposát bevégezze légyen”. .  
Ki olvasta Ovidban *Grillus* metamorphosisát?

★

1845. *A szénatért* kellemes hárssétány ékesítendi, mellynek  
135 közepében Klenovics cukrász eredeti alaku chinai pavillont  
emelend. . . 1847. *A szénatért* kellemes térdig érő pocseta  
ékesíti, mellynek közepében túroszacskó kalapú asszonyságok  
eredeti szagu sz. mártoni vöröshagyma mauseolumokat emel-  
nek.

★

140 „*Tudomány s irodalom*” cím alatt néhány avatott műbarát  
egy gyűjteményt szándékozik megindítani, melly csupán ko-  
molyabb nemű criticával foglalkozandik, . . . Azt mondja a  
„Köcsmei sárkányban” a kis bíró: „húznók, hát nem jön, köte-  
lünkét rántja de vissza — hallga! miként bömböl, vérünket  
145 még ma megissza” (t.i. a *sárkány*, nem pedig a *criticai lap*).

★

1845ben magyar arénát fognak felállítani. . . 1847 ben német árnyékszínházat csinálnak drótból.

★

1845-ben: a Dunát akarják szabályozni. 1847ben: a Duna nem akar beleegyezni.

★

180 1845ik télen több lapok megjövendölik egy eperjesi profétáné szavai után: hogy februárban hideg lesz: . . . s a dolog csodálatosképen beteljesedik.

★

Ugyanazon profécia következtében Komárom városának 1845ik május 21-én el kell süllyednie. Komárom városa az 180 napon megszökik a városból. Azonban a város mindeneknek közboszuságára meg sem mozdul. A süllyedés alkalmasint más értelemben volt véve. Bezzeg derék dolog lett volna azt megjövendölni: hogy a híd leszakad! Csodálatos dolog: hogy a hol annyian alusznak, azt senki sem tudta megálmodni.

★

180 1845. Híre támad, hogy Rovere színpadunk számára „első buffónak” fog megszereztetni. . . 1847ben egy sógorlap *Benzét* „Németország első buffójának” nevezi. Csak maradjunk mi mindenikünk a magunkénál.

★

180 Megjövendöltetik, hogy irodalmunk hervadhatatlan virágokat rügyez, minő nevezetesen: *Uffó és Emma*. . . Jövendő-

mondó collega még akkor nem sejtette hogy „*Uffo und Emmát*” nem a mi irodalmunk, hanem a németeké fogja *rügyezni*. Ott sem virág ugyan, hanem azért hervadhatatlan.

★

170 Pesten „házasító egyesület” van készülöben. . . Így akarják az embert ijesztgetni. Hanem azért nem árt magunkra vigyáznunk, mikor még a szívtolvajlást is rendszeresíteni akarják.

★

A váci vasútvonal egy esztendőben *háromszor* megnyitattatik. . . a papiroson.

★

175 A Lipótvárosban templom építtetik. . . Plane még azt is lehordták, a mellyik készen volt.

★

180 A Duna habjait (1845) néhány nap mulva egy „*Schnelläufer*”, nevü gőzös fogja hasítani, melly gyorsaságra nézve minden eddigi gőzöseinket *háromszorosan* meghaladja: . . ha ez a *Schnelläufer* azóta mintig fut, egy pár nap mulva *harmadszor* kerüli a földet.

★

1847ben Kecskeméten egy sánta szürszabó legény a szinpadon rendkívüli magyar táncokat táncol.

★

Don Fillentéro de Nebolondul kiárendálja három eszten-  
dőre a holdvilágot, hogy ns Pest városának légszeszvilágítást  
100 alchymisáljon belőle. . . . Akad keresztény ember, a ki még azt  
is elhiszi, hogy Pesten *lég-szeszszel* lesznek világítva az utcák.  
Ezt nevezem aztán *levegőre* épített reménységnek.

★

Nem sokára kikerülend a sajtó alól: *A rabló arája!* . . .  
„Nonum prematur in annum” azt mondja Horatius. Még e sz-  
100 rint hét esztendő van hátra.

★

A francia kormánynak mintegy 35,700 mázsa (és 12 1/8  
font) dohányra van szüksége (kizárólag verpelétire). . . . Ez  
veri hát úgy fel a szivarok árát! De már apródonként majd  
csak megélünk.

★

Béctől Pestig *telegraphot* szándékoznak állítani, melly min-  
den hírt öt perc alatt egyik városból a másik városba szállít. . . .  
Magam is beszélek legközelebb Adolf barátommal: eszközölje  
ki oda fenn hogy az *Életképeket* telegraphon küldhessük szét,  
mert a *sáros utak miatt* Komáromban is öt nap mulva kapják az  
100 előfizetők. Hát még *Temesvárt?*! ott bizonyosan még most olvas-  
sák félévi előfizetési hirdeteméyneinket.

★

Emmerling „Széchenyi István”nál cimezendő fogadót  
épített.

★



205 Széchenyi István gróf Füreden palotát építtet. . . Miért  
gondolnak az emberek mindjárt építésre, mihely Széchenyi  
Istvánról van szó? . . .

★

A derék és ritka szorgalmu Császár Ferenc jelenleg (úgy-  
mint 1845ben) B. Füreden mulat, több, igen szép költeménye-  
ken kívül egy igen érdekes új eredeti opera berekesztésén mun-  
210 kálkodik. . . Ki hitte volna: hogy a t. úr zeneművekkel is  
foglalatoskodik.

★

1845ben már hirdetve volt, hogy a városházat ékesítendő  
szobrok közül csak az igazság istennője van hátra.

★

1846. júliusban tíz ismert nevű író egyesül a „tizek könyvé-  
215 nek” kiadására. . . Reszket szerkesztői keblünkben a szív e vál-  
lalat sikerülendésétől!

★

Egy bizonyos collegánk állítása szerint még 1845-ben elfo-  
gadtatott Erkel „Hunyady László”-ja Párizsban és Bécsben elő-  
adás végett. . . Én meg nem foghatom, mint ragad rólunk  
220 még a lustaság is más nemzetekre! Ezóta el is felejthették volna.

★

1845. Kitrombitáltatik a világ mind a négy részeibe, mi-  
szerint a pápai collegium Komáromba fog átszállíttatni. A pápaiak  
zsákba öltöznek bőjtöt hirdetnek, a komáromiak sípbal, dobbal,

118 trombitával dicsérik az utcát alá s fel, két év múlva pedig a komáromiak borotválják le fejeiket s a pápaiak tűznek kakastaréjt süvegeik mellé, megállítván a collegiumot, mint Josue a holdat az Ajalon völgyében.

★

Pesten „*Allgemeine Zeitung*” készül megjelenni, mellynek nevével egy collegánk keményen meg van akadva.

★

119 1846iki István-napkor dédősünk a Jelenkor volt ujdondásza olyan száz egy ágyudurrandssal üdvözi a hajnalt: hogy az ég gerendái repedeznek bele. Ez volt aztán igazán „*el nem sült*” jövendő-mondás.

78

## KÜLFÖLDI TÁRSASÉLET

[1847. okt. 24.]

I

120 *Lind Jenny* olly nagy enthusiasmust idézett elő Londonban, hogy minden nőt, kinek csak némi hasonlatossága van a svéd csalogánynyal, mindig embertömeg kísér utcahosszat. Jelesen egy szőke edinburghi nő, ki, mint mondják, egészen *Lind*, egy boltba volt kénytelen a kísérő és körülrajongó csoport elől menekülni.

2

*Lóhusevők.* Mainai Frankfurtban az állatkinzás elleni egylet egy nyolcévés lovat megvásárolt, két hétig hizlaltatta, s azután lüetette, megsüttette, a különbféle toastirozások közt megette.

- 10 Mintegy kétszázan, köztök igen sok hölgy, voltak jelen a lóhuslakomán, midőn az elnökök, egyike egész ünnepélyességgel előadta: hogy e lakoma által igen nagy *előrelépés* történik, mert ez által egy nemes állatfajnak gond nélküli jövőt biztosítottak. A lelkesedést nem lehet szavakban leírni, melly a jelenlévőket
- 15 elfoglalta, s valószínűleg a mészáros-céh megrohanásátóli félelemből őrséget is állítottak a terem ajtajához.

### 3

- Németség* számra nézve mintegy nyolcvanezer lakik Párizsban. Ezek közül mintegy hatvanezer kézműves. Kávéházak, vendéglők egész német modorban igen sokan vannak, s egy
- 20 nagyszerű, bajor mintára rendezett, sörkorcsma is fog létesülni.

### 4

*Shakspeare* háza, mellyben született, noha 100 font sterlingnél alig ér többet, mind a mellett árverés utján 3000 font vételárban lőn nemzettulajdonná. Nálunk pedig Kazinczy és Katona házaik pálinkafőzővé alakultak.

### 5

- 25 *Schacker-quackerek*. Két férfi és két női tagja missionariuskodik e furcsa felekezetnek az Egyesült-Statusokban. Megjelentek Bostonban — mint onnan írják — a legegyszerűbb illedékes quackeröltönyben, melly a hernhuttiakéhoz hasonlóan, a férfiakat szépekké, a nőket pedig rútaikká teszi. Előadják
- 30 a felekezet, s prófétajok *Lee Anna* történetét, s megmagyarázzák minden dogmajokat, a velök együtt járó vallási énekekkel és táncsal egyetemben. — Szerintök az istenségi személyzetet képezik: atyaisten, szent anya, Kristus, a bölcsesség és *Lee Anna*. Ez istenségi személyzet mindenike közlött velök több

- 10 kijelentést, s maga az isten is énekelt egynek közölök az embe-  
 riség ősnyelvén egy vallási éneket! Énekeik- s táncaiknál nem  
 lehet valami nevetségesebb. Tizenöt községet képeznek, s van-  
 nak öszvesen mintegy hatezren. Nem házasulnak; de mindig  
 20 fogadnak fel gyerekeket, s így tartják föl önmagukat. Alig  
 megfogható, miként állhat fönn illy eszeveszett rendszer már  
 hetven év óta.

6

- Tombola* nevű sorsjátéki népmulatság, az összegyülekezett  
 tudósok kedvéért következőleg tartatott Velencében: A piacon  
 egy templomszerű épületet emeltek, mellyben 9 órakor estve  
 10 a számok huzása történt. Minden számot fenhangon kikiáltanak,  
 s a mellett, hogy mindenki láthassa, egy táblára fölírják. Egy  
 sorsjegynek, melly tizenöt, három sorban leirt számból áll,  
 ára egy huszas. Kinek négy egy sorban álló száma jön ki, az  
 megnyerte az ugynevezett quaderná-t; öt egysoru szám a cin-  
 20 quina, tizenöt pedig a tombola, s ez kettő van. A quaderna 600,  
 a cinquina 800, az első tombola 2000, a második pedig 1200  
 huszast nyer. A nyertesnek rögtön szólani kell, s hogy mindenki  
 láthassa, bengali tüzet gyujtanak mellette. Midőn a „Tombola”  
 30 nyereményi fölkiáltásra egy úri módon öltözött jelent meg,  
 mindnyájan kipisszegték, mert nem szeretik, hogy főrangu  
 nyerjen.

79

NÉHÁNY SZÓ A „SPIEGEL”-HEZ

Országszerte közönségesen elismert dolog, miszerint a fő-  
 városunkban megjelenő német lapok egynémellyike, képtelen  
 lévén szellemszegénység, s hivatásárolí bal fogalom miatt, a köz-

- vélemény nyilvánossági organumának magas álláspontján ma-  
5 gát férfiasan nemes, igaz egyenességgel föntartani: egy és más  
kisszerű érdeknek olykor zsoldjába szegődik, — s a legkétesebb  
szinben tűnik föl. Ennek legközelebről a „Spiegel” adta pél-  
dáját, Benyovszky daljátékáróli bírálatában. — Mi az ott kitün-  
10 tetett eljárást igaztalannak és több tekintetben bérszolgáinak  
nevezzük, mert a sok sületlen, nevetséges, s legnagyobb igno-  
rantiát mutató állítások oda csigázott halmazából minden józan  
eszű a legelső pillantásra észreveheti, hogy hányat ütött az óra.  
Sőt rögtön, közvetlenül e megtámadás nyomában, következik  
egy még el sem készült műnek, hatalmas hangoni földicsérése.  
15 — S így ha az ember hiszi azt, mit az e tárgyban több felől  
jövő nyilatkozatok nyomán hinni kelle, — s e szempontból  
lélektani következtetésekbe ereszkedik: nagyon különös ered-  
ményre jut. Bármint legyen is a dolog, mi hiszszük, hogy az  
ügy, mint legujabban egy ehez némi részben hasonló, idővel  
20 ki fog fejlődni. Addig is ajánljuk a „Spiegel”-nek, hogy máskor  
hasonló esetben ne legyen annyira bornirt és ügyetlen, hogy  
a legeggyűgyűbb is rákiálthasson: ismerlek, álarcos! — hanem  
tanuljon e részben a „Honderű”-től mert ott, szó a mi szó, de  
meg kell vallanunk: csakugyan több hivatásuk van az illetők-  
25 nek a *botrányirodalom* szépséges módóni előmozdítására, mint  
a „Spiegel”-nek, — az összes német zugirodalommal egyetem-  
ben. — Doppler urról pedig fölteszszük, hogy e rugdalódzást  
csupán férfias megvetéssel fogja viszonzni. — S a közönség  
osztatlan méltánylata, és saját ereje büszke önérzetében, fényes  
30 sikerrel fogja dicsőséggel megkezdettd pályáját folytatni.

## KÖNYVISMERTETÉS

A debreceni nyomdából kikerült, illy című könyv „*Egy színész emléklapjai*,” írta *Sepsy Károly*. A munka két részre oszlik. Első rész: „uti emléklapok,” a második: „novellák.” Ára 1 pengő forint — 8-rét velinen, borítékba fűzve. — Kapható Csáthy Lajos bizományában, s általa több könyvtáraknál.

*A Költészetnek rövid elméleti s gyakorlati rendszere*, s történeti vázlata, írta *Laky Demeter*, a prémontréi rendnek csornai prépostságbeli kanonokja, a keszthelyi kir. gymnasiumban költészettanár s hitszónok, s nemes Zala vgye táblabírája. — Ára a 15 tömött ívre terjedő könyvnek 1 ft pp. Kaphatni: a budapesti, esztergomi, pozsonyi, győri, szombathelyi, s egyéb gymnasiumbeli költészettanár uraknál, s Keszthelyen a szerzőnél.

## HÖLGY SALON

[1847. okt. 30.]

Beváltom szavamat, mit néhány hó előtt tisztelt olvasónőimnek adtam.

Egy művet nyujtok át ezennel szép nagysádtok kezeibe, — egy igaz gyöngyöt, melly a legtisztább női szív tengermélyén ismeretlen hevert, — egy tündérszép virágot, melly ihletett hölgy lelkében a költészet napvilágánál született, szenvedések könyharmatával öntöztetett s a boldog szerelem által leszakított: hogy koszorúként ragyogjon a legboldogabb s boldogságára legméltóbb férfinak homlokán.

- 10 E szellemkincs „*Petőfiné Naplója*”. — Hű tükre azon érzelmeknek, mik egy magaslelkű hölgyet szerelme örömei és fájdalmai közt meglátogatának; szavak, minőket regényekben nem olvasunk, miket a költői lélekbe maga a szerelem istene irt le. Mennyi tiszta érzelem, milly magas ábránd, milly lélekhű
- 15 szenvedély ragyog fel ez irt sorok minden eszméiből, minden gondolatjából! S e természetes gyöngédség, és szemérmes boldogság, melly a női szív gondolatjait legmerészebb röpteikben is félreismerhetlenné teszi. Mélység a magasságban, mint ten-  
ger tükreben meglátszó fellegek képei.
- 20 Ha valaki a napsugárt meg tudná fogni, vagy le tudná festeni a hajnalcsillagot, az lehetne olly szép mint e lefestett képe a szerelem hajnalcsillagának. . . .
- . . . Gyermekekoromban sokszor néztem a láthatárra hajló égboltozatot, . . . úgy tudtam vágyani oda, hol az ég a földre leér! . . . gyakran néztem az ég fényes diademját, a szivárványt; . . . úgy szerettem volna ott lenni, hol annak végei a földre lehajolnak! Most Petőfi ott van, hol az ég a földre leér, hol a szivárvány a földet átöleli: legyenek e következő sorok, üdve mennyországának vázlataul kiosztva boldogok és szen-  
vedők között.
- 30

## 82

### MI HÍR BUDÁN?

[1847. okt. 30.]

#### I

Végtére, valahára ismét magunk vesszük kezünkbe a társasélet rajztollát s nem is teendjük le többé, míg sorsunk jobb és bal keze e lap kormányán megtart. Távól valánk imádott fővárosunktól, kenyértermő Csallóköz innesső hegyében sza-

<sup>10</sup> bad levegőt szini. Oh mi szép a te képed, szent semmitsemcsinálás! a kit mi édes szabadságnak nevezünk. Ugy van, éljenek, a kik aluszna! és a kik fogaikat piszkálják!

Haza jövének, ismét halljuk dicső Budapestünk lelkesítő hangjait: a bérkocsizörgést, a vasmozdony anda fütyölését, kávéházi dictiók magasztos robaját, reggel a „Donauwasser”-t! kiabáló tótot, este a gőzösök ágyuropogását, reggeltől estig pedig a munkasürgés miatt zárt ajtónkon kalapáló hivatalos ügyesbajosok mennyei zakatolását, — — s mind ez olly szép, mind ez olly elragadó!

<sup>10</sup> Első éjjel, hogy árván maradt lakunkat saját személyünkkel ismét benépesítő, mondhatlan hideg nyugtalankodás tölté el keblünket, mintha valamely kísértetes lélek jelenlétét érezte volna lelke, melly nyomasztó közelléte által borzasztja az ellenkező lélek sejtő érzeteit; nem tagadom, hogy babonás vagyok, de ez nem az én hibám s más bárki is az leendett volna helyzetben. Hosszas tündődés után rájövék a kísértetes borzalom titkára. Szobámban rémületes *halottszag* volt mindenütt elterjedve, ennek érzete volt idegeimre olly visszaborzasztó. Eleinte nem akartam elhinni, hisz ki halhatott volna meg itt? tán csalódom, csak nem rejtettek el szobámba halottat? Félve kerestem össze szobám minden szegletét, mitsem találtam, végre rájöttem, hogy a halálszag eredete *ágyam körül van!* Ur isten! Félve tekinték ágyam alá, — semmit sem láttam. . . . ; már ágyamban kell lenni. . . ! ugy van, ez volt egészen áthatva a borzalmas illattól. Fojtott lélekzettel, iszonyatos várakozással vontam le a leplet ágyamról, — — természetelleni undor vonaglott szívem körül, — — fölhánytam párnáimat, várva a legiszonyúbbat, mit szem megláthat, — — sehoh — semmi. — Kínzó gyötrellemmel kutattam fel ekkor az egész szobát, a legkisebb helyet, hova valaminek el lehet rejtőzni: ablakaimat kinyitám, füstöt csináltam iszonyút; hasztalan, a sírbolti mephiticus szag nem távozott, nem gyengült; és tárgy sehoh, mellynek eltávolításával megmenekülhessem tőle. Pokolbeli kísértet! ki vagy, mi vagy, honnét



jössz, mit akarsz? Halálomat akarod-e megjövendőlni? Desperálni kezdék. Szinte azon gondolatra vetemedtem, hogy a gyöt-rő kísértetnek H. . . r H. . . d. . .-ből olvassak fél, s ha azoktól el nem fut, úgy maga a Pluto! Hát az egész kísértetes rejtély kulcsa ez. Ágyam mellett van egy csapóajtós láda, mellybe megjelent munkákat szoktam hányni, — segédem a csapóajtót nyitva feledte, — a konyhából egy kis fehér cica bejött, meglátta a szekrényt, szerette — volni tudni: mi van benne? odament, a csapóajtót magára rántotta s ott fulladt. . . Szegény kis cica, hogy megijesztgett!

2

Nem kevésbé ijesztget bennünket azon hír: hogy Z\* úr „Illem” című drámáját a Nothetheater deszkáira kénytelen vinni. Ilyen háladatlan ez a nemzet saját talentumai iránt. Nem érdemi e haza: hogy olly nagy férfiak, mint Z. úr, éljenek benne! Egy percig sem érdemi.

3

Rövid időn nálunk is fogják széltére mérni a lóhúst. Azt mondják, a kik nem ettek belőle: hogy nem ros. Millyen szép jövődő nyílik ez által az emeritus gabancsokra nézve, mellyek ez ideig malomhuzásra, hajóvontatásra, s t. eff. prosai eljárásokra valának hivatva. Denique a mi századunk éhes század; a mibe csak bele megy a foga, azt megeszi. Erdélyben a sáskát, Csehországban a cserebogarat, Chinában a fecskéfészket, Szibériában a medvefaggyút, Lapponiában a halcsontot, Indiában a csörgőkigyót, Németországban a kecskebékát eszik meg s holtig élnek tőle. Miért nem ehethők meg mi lovainkat; a szerket majd húzza a *locomotiv*. Lehet idő, mikor majd azt is megeszszük.

4

E napokban a Dunából egy ezüst gyertyatartót halásztak ki. Ehez nem kell commentár.

5

„ Mult hétfőn adá hangversenyét a nemzeti színházban *Leseticzky* zongoravirtuóz. Szép fiatal tűz, erőteljes előadás s technikai ügyesség jellemzék tetszéssel fogadott játékát.

6

„ *Esterházy herceg* két gyönyörű szoborművet ajándékozott nemzeti musaeumunknak. Hálás köszönet érte a távolban is honára emlékező hazafinak. E művek egyike Venust és Amort képezi; a másikban azon jelenet van előtüntetve, mellyben *Metabus*, leányát nyilazni tanítja ellenségére, mind két mű carrarai márványból, értékök közel 20,000 pft.

7

„ Ő fensége a királyi helytartó a nemzeti museum képtári űrévé *Kiss Bálint* ismert festészt nevezte ki legkegyelmesebben. Szívünkben örvendünk tisztelt hazánkfia érdemeinek ezen méltánylatán.

8

Szeretve említett kir. helytartónk mult héten a helybeli intézetek és egyletek küldöttségeinek tisztelkedései után Bécsbe clutazott.

9

„ *Szigligeti új „Renegát”* című drámát irt. A mű, remélljük, hogy nem sokára szinpadra kerülend.

*Hugo Károly* elhagyta a magyar hont. Hír szerint Párizsban fogja adadni *Báró és Bankárját* s eredeti francia színművét „*La comédie infernale.*”

*Petőfi Sándort* e napokban várjuk széplelkű nejével együtt  
 99 körünkbe. Mult napokban költő barátunk Nógrád vármegye táblabírájává nevezettet ki. A sors áldásai nem járnak egyedül.

*Alboni* nem sokára itt lesz. Ernani szerepében is fel fog lépni, noha ezt csak különös kegyből szokta tenni.

Figyelmeztetjük olvasóinkat lapunkban közlött hirdet-  
 95 ményére *Vahot Imre* bajtársunknak a „*Magyarföld és Népei*” ügyében, melyet mi is lelkiismeretesen ajánlhatunk az irodalom és nemzetiség minden kedvelőinek.

*Báró Kemény Zsigmond* jelenleg lapunkban közlendő öt  
 100 különnemű cikke dolgozik. Előlegesen is sietünk olvasóinkat figyelmeztetni ez élvezetre.

Jövő országgyűlési levelezője lapunknak, olvasóink előtt  
 eléggé ismeretes *Berecz Károly* barátunk leend.

## KÜLFÖLDI TÁRSASÉLET

[1847. okt. 30.]

## I

*Aranyválogató.* Angliában ismét új gépet találtak fel, melly a teljes mértékű aranyokat kiválogatja a hamis mértékűek közül. Nem hiszszük, hogy ez erőmű minálunk valaha nagy *népszerűségre* kaphasson.

## 2

<sup>a</sup> A „*Corsaire satan*” egész komoly képpel jelenti, hogy Prasilin herceg, nevének gyilkosa, éppen és egészségben megérkezett c napokban New-Yorkba.

## 3

*Dabcewich Tomaso kapitány.* Cattaro előtt, éppen azon hegyek alatt, mellyeknek járatlan szakadékaiban a rabló montenegrinok tanyáznak, fekszik Dobtota falva, mellyet többnyire nyugalomra vonult tengeri hajósok laknak, kik az evezőt ekével válták fel s tengerhab helyett a nyugodalmas földet szántják. Nyugodalmukat azonban sokszor megháborítják rabló szomszédai, úgy hogy a lakosok kénytelenek házaikat minden percben ostromállapotban tartani. Ez évnek egyik nyugtalanabb éjszakáján <sup>10</sup> Dabcewich Tomaso egykori hajóskapitány álmából szokatlan zajra ébredve, kapja fegyverét s a mint ablakán kitekint, udvarát fegyveres férfiakkal látja tele, kik mihelyt észre vették őt az ablakban, rögtön gyilkos tüzelést intéztek felé, míg <sup>10</sup> többen a ház ajtaját erőlködtek fejszékkel és kövekkel beszakgatni.

Kivülc csak két hölgy volt a háznál, egyik neje, másik közel rokona, segélyt pedig távol szomszédaitól csak későre reménylhetett s így saját férfibátorságára volt szüksége, hogy végveszélyében magát megmenthesse. Fél óráig védte magát elszántan, a lölyukakon át a rablókra lövöldözve, midőn neje, ki az ajtót őrzé, ijedten adja tudtára: hogy a rablók az ajtón akkora nyilást szakítottak, mellyen át már benyomulhatnak. E hírré Dabcewich vég elszántsággal kapja handzsárját és pisztolyait s az ostromlott ajtó mögé állva, kettőt a betörekvő ostromlók közöl megöl s az ajtónyilást addig védelmezi, míg a segélyére siető katonai őrsereg a rablókat elvonulásra kényszeríté. Egyike azoknak, kiket e viadalban megölt, a legvakmerőbb montenegroi rabló volt, ki előtte való éjjel gyilkolt meg illyszerű éji megrohanásban egy casselnuovoi házbirtokost.

#### 4

35 *Az „Illustrirte Zeitung” egy nappal előbb mint a thuringai énekünnep végbement volna, már közölte ez ünnepély leírását. Legszebb az egészben az: mikor a népérzelem nyilatkozatait rajzolja, mellyek olyan darabok fölött támadtak, minőket az énekegyesület elő sem adott, nem tartván magát szorosán*  
40 *a kibocsátott programhoz.*

#### 5

*A Sárgaláz.* Alig vevé ki áldozatai tizedét az emberiségből a járvány-typhus, midőn ujra kétfelől támad a halál angyala az élők fiaira. Egyik öldöklő angyal az éjszokról közelgő cholera, másik a föld túloldalát pusztító sárgahideglelés, melly kivált az idegeneket öldösi. Tíz idegen közöl szabályszerűen elvesz hét! oda érkeztek második hetében a legnagyobb erő és egészség között támadja meg őket a halálos betegség; minden előjelek nélkül hirtelen elkezdí fejtét fájdítani az ember, hideg

borzadály vonúl át tagjain, néhány perc múlva kitör a hideg, a bőr szárazon forróvá lesz, az ember tagjai fájnak, mintha össze volnának zúzva; nyolc óra alatt a láz lankadni kezd, a bőr nedvesül, a főfájás elmúlik s azontul nyugodt passiv állapotban marad a beteg, érverése visszatér a szokott fokozatra, bőre citromszínűvé válik, sem éhet, sem szomjat nem érez, és semmi egyéb rosszulétet. Három négy nap alatt azután ellankad, bőre elhidegül, érverése elakadoz s ha a betegség crisis ekkor meg nem fordul rajta, meghal. A sárgaláz mindig félelmes ördöge volt az újvilági életnek, de olly kegyetlen még soha, mint az idén. Áldhatjuk mi az istent ez óvilágban: hogy büneinkért e szelidebb nemével a hidegláznak látogatta meg vétkes fejünket s nem tart fölöttünk olly rövid ítéletet! . . .

## 84

### MI HÍR BUDÁN?:

[1847. nov. 7.]

#### I

Nagy élénkséget *kölcsönöz* jelenleg fővárosunknak a közelgő országgyűlés. Színházunk, vendéglőink, mulatóhelyeink tele érdekes parlamentszinű arcokkal, — robogó hintók, cifra huszárok, országgyűlésezendő fiatalság, ismerősök és ismeretlenek az ország minden részeiből, zaj, elevenség, forrás mindenütt. Na de lesz mind ennek bőjtje, *a kölcsönért* iszonyú uzsorát fizetendünk Pozsony városának. Pedig millyen szép volna, ha mindig így maradna. Minden évben országgyűlés! országgyűlés Pesten! — és még megérjük, hogy a külföld nem fogja többé azt hinni felőlünk, hogy Pest az Orinoco forrásai mellett fekszik.

Lapunk rovatait országgyűlés alatt még egygyel fogjuk szaporítani, melly a *Pozsonyi társasélet* eseménygazdag vázolatait fogja olvasóinknak bemutatni.

- 15 Megjelent Vahot Imre vállalatának „A Magyarföld és Népei” új folyamának első füzetet. Az eddigieknél még érdekesebb szöveg; a képek legjobbak, minőket honunkban előállítani lehet. Előfizetési ára 3 ft pengő. Ajánljuk az irodalom és művészet minden kedvelőinek. A műnek mind belbecse, mind
- 20 kiállítása s ezekhez mért olcsósága megérdemli a közönség pártolását.

- Alboni Marietta* itt van! Nem lesz érdektelen olvasóink előtt, ha elmondjuk: hogy *Berlioz* a híres zeneművész mit mond legközelebb e ritka művészeti tüneményről. „*Alboni* kisasszony hangja nagyszerű contralto, végtelen terjedelemmel (két octáva és egy sext — csaknem három octáva!), mellynek csengése mindenütt tökéletes, mégcsak az alsó hangrend végső hangjegyeinél is, ezen olly boszantó hangoknál az énekesnök nagyobb részére nézve, kik azt hiszik, hogy contraalhanggal
- 25 birnak, mégis nálók az érintett hangok kiadása mindig valami nyöszörgésformát visel magán, mi miatt undorítokká lesznek e hangok, s a fület sértik. Kimondása (vocalisation) *Alboni* kisasszonynak nagy könnyüséget áruul el, melly hajlékonysággal kevesen dicsekedhetnek a sopránok közül. Hangjai olly
- 30 tökélyesen egymásba olvadvák, hogy a fokozatban sohasem érzi az ember egyik hangrendből a másikba való átmenetet. Csengésök ihlett, bársonyszerűleg sima, ábrándos mint minden contralto, de kevésbé komor mint *Pisaronié*, s hasonlíthatlanul

tisztább és folyékonyabb. S minthogy hangjai erőlködés nélkül  
 40 születnek, e hang minden árnyalatokra (nuance) alkalmas, úgy-  
 hogy Alboni kisasszony képes énekelni a legrejtelmesebb pianó-  
 tól a legkitörőbb forteig. És ezt nevezem én emberénekülésnek,  
 azaz olyannak melly az emberi szív, emberi lélek s emberi  
 45 értelem jelenségét tükrözze vissza. Míg azon énekesnők, kik  
 ezen elengedhetlen tulajdonokkal nem bírnak, az én vélemé-  
 nyem szerint a hangszergépek osztályába sorozandók. Azok kik  
 mindig hidegen és érzés nélkül csupán csinos hangokat képesek  
 kiadni, édeseket és kellemeseket, fuvolaszerűeket, s többé vagy  
 50 kevésbé ügyesen csoportosultakat, a nélkül, hogy erejük s aka-  
 ratuk volna azok fölött uralkodni: nem egyebek mint olly siplá-  
 dácskák, mellyeknek hangjainál madarat tanítanak. Mások, kik-  
 nek hajthatlan kiáltó hangja csupán erőlködéssel képes váltani, s  
 c miatt hajlítlan marad minden árnyalatira az ábrándozásnak,  
 a gyöngédségnek, a félelemnek, — nem képesek átfutni azon  
 55 fokozatokat, mellyek elválasztják a gyanút a rettenetes bizo-  
 nyosságtól, az esthajnali reményt a bódító örömtől, a fenye-  
 getést az erőszaktól, — ezeknél a gyűlöletnek csupán kitörései  
 vannak, a nélkül hogy öszpontosulva látnók, a szenvedély  
 csupa felkiáltásokban nyilatkozik; de hiányzik gyöngéd suso-  
 60 gása, — ezek teljesen nélkülözik egy fiatal nőszív naiv örömet,  
 módosságát s minden kecses szeszélyeit. Ezeknek csak a lapályos  
 síkon járó zene való (musique plane)— kizárólagos rendelteté-  
 sők: „Te Deum”-ot énekelni. Ezen énekesnők nem egyebek  
 orgonáknál nekieresztett játékkal, — néha egyházak orgonái,  
 65 igen gyakran orgonái a vadságnak. A kifejező, szenvedélyes,  
 dramai, — egy szóval: az emberi zene nem találhat ezeknél  
 iszonyúbb tolmácsolókat, akár azért, mivel az énekesnő nem érez,  
 s megelégszik azon hangok kiadásával, mellyekkel rendelkez-  
 hetik, a nélkül hogy valami benne több érzést árulna el, meny-  
 70 nyit az orgona fuvalmaiból is kivehetni; akár azért, mert a szá-  
 nandó teremtés megfosztva szárnyaitól, mint áthathatlan fagyol-  
 lal fedett szépség, mint Ariel bezárva egy cserfa törzsökébe,



tehetlen kísérletekben emészti föl magát, meghódítandó egy akaratos műszert, hogy az öszhangzatba hozza egy valódi érzelmességgel, de a melly képtelen önmagát kijelenteni. Ily organisatiók igaz nem igen találkoznak; a természet illy esetben fölötte kegyetlen volna, egyesítvén egy művészen művészete geniejét olly organummal, melly annak röptét megsemmisítse. Az illyennek a legkövetelőbb zeneszerző is mindig kész szívvvel megbocsát; mert ama másik, ki sem nem tud, — míg ama másik, ki sem nem tud sem nem akar, csupán a szerzők kárhovatására, s műveik lerontása végett lőn a világra küldetve. És én megvallom, teljes szívből kész vagyok megbocsátni a nagy Handelnak azon élénk felindulást, ki illy esetben egy angol énekesnő által türelméből kihozatván, egy ismétlés közben derékon kapta e márvány-hölgyet, és azt kiveté az ablakon. (Kissé tulságos művészi elragadtatás!)

Alboni k. a. sohasem félhet illy veszélytől, először és mindenek fölött azért, mert lelke van, mert éneke hajlékony, és természetesen árnyazott; de még azért sem, mert ő meglehetősen testtel bír, — és hogy valaki magáról lerázza, mint Handel tőn orgonájával — ahoz legalább is egy Hercules ereje kellene. — Tréfán kívül Alboni k. a. még alig 22 éves, elég erős és emelt testalkatu. Arca, ezen értelmes, élénk, lelkesedett arc, a legkedvesebb kifejezést ölti magára, körülsugározva a zene-, ihlet-, s azon gyermekded örömtől, mellyet érez azon, hogy jól énekelt. Ez egy művésznő, ki egészen művészetének él, ki azt még soha áruba nem bocsátá; ő soha nem törődött még azzal; mit hozhatnának be nekie évenként ezen gyönyörűséges hangok, ezen árszabhatlan gyöngyök, mellyeknek pazarúl kiszórásában olly boldognak érzi magát. E tekintetben korunk minden éneklő művészei közül kiválva, nála a pénzkérdés mindig legutolsó, mivel foglalkozik. — Követeléseiben mind e korig szerény vala. E mellett közönségesen el van ismerve benne egy vele született nemesen méltányos jellem. Például: meghívásainál nagyobb részint nem hajlandó aláírását adni

— adott szava legendő. És ezt soha sem szegi meg, — minden évben fentartván maga számára egy kevés szabad időt, mellyet arra használ, hogy egyszerűen él, sétál, álmodozik, midőn énekelni nincs kedve. Illyenkor eltűnik, — elrejtí magát Italia vagy Némethon valamelyik falujában, — megy fürödni a Tiberisben vagy a Rajnában, játszsza a tányérjátékot a transteverinik között, vagy pipára gyujt Bonn vagy Köln városok valamelyik gyűlhelyén; mint akármelyik tanuló. Csak azon különbséggel, <sup>115</sup> hogy a német tanulók hosszú hajat viselnek, az övé pedig rövidre van vágva, a mi gömbölyű fejének sajátságos jovialitást, és jószívű nyíltságot kölcsönöz. Ha diadalai vetélytársnőit szembetűnő dühösségbe ejtik: a helyett hogy tombolna a süker felett, mint ezek hasonló esetben tennének: ő maga íz belőle tréfát, <sup>120</sup> annyi egyszerűséggel, hogy maga megneveteti irigyeit, és lefegyverzi őket egyetlen jó ötlete által.

Alboni k. a., mint mondják, több nyelveket beszél, azon gondos nevelésnél fogva, mellyet neki atyja adatott. Született Cesenában Romaniában. Egy odavaló zenész adta első leckéit <sup>125</sup> a hangjegyetűzésben. Tizenegy éves korában már tudott olvasni, azaz: egy látásra énekelni minden énekelhető hangjegyet. Azonban kétségkívül rosz útra lőn vezetve ének dolgában, mert midőn szülői később Bolognaba vivén, ott Rossini-nak bemutatták: ez utóbbi éneklését hallván, ugy nyilatkozott: <sup>130</sup> hogy tanulmányát egészen elűl kell kezdenie, s e végre maga adott neki tanácsot, és leckéket is. Alig volt még 15 éves, midőn először föllépett Bolognaban a Communál színházban. Innen a Scala tágas szinpadára került Milanóban, s italiai diadalainak viszhangja csakhamar Németsországba hívá, azután Oroszországba, Angliába, hol Jenny Lind hódításait ellensúlyozta stb.

Enyit Berlioz. Kik előbbi éveken hallák e művésznőt, tudni fogják: mennyire való e szavak mindegyike. Alboni csak 12 napig fog itt mulatni. Színházi közönségünkre rendkívüli műélvek váraкоznak ez idő alatt, csak emberhalál ne legyen <sup>140</sup> belőle!

A journalistica, mint próféta.

1843-ban. *A Mátyás szobra* különkülönféle kiadásokban lerajzoltatik, kifestetik, lemetszetik, kinyomattatik, és kikürtöltetik, sőt fel is állítatik a nagy tér közepén. Ki hitte volna  
 145 akkor: hogy 1847-ben ugyanazon a helyen, hová Mátyás emléke rajzoltatott a magyar enthusiasmus festett erejével, mintegy kötekedő daemon tréfájából ama Jónás kápolnája épüljön. És az megépült, noha senki meg nem jövendőlte.

★

Ugyanazon évben a Pesten építendő *országházon* három  
 150 híres olasz építész kezd el munkálkodni. Bizony híres olasz építész mind a három.

★

U. a. é. A nemes városi tanács indítványa következtében „vízbefulókat szabadító egyesület akar alakulni”. Kár volt egyelőre  
 155 hozni létre. „alakulandó egyesületet vízbefulástól kiszabadító egyesület” nem

★

Több granátosok „Lant és Kard” című almanachot adnak ki. Ez is meghalt, mielőtt születhetett volna. Egyébiránt kár  
 élte.

★

1843. A kör kebelében a Concordia mintájára „dalkoszo-  
 160 ru” készül készülni. Szinte látjuk, mint éneklí X. Y. és Z. uram bátyánk együtt a többiekkel: „Én magyar leány vagyok, a nevem Babet.”

★

A váci utcát *gummielastikummal* akarják kikövezni. E ter-  
vet is *kigummielasticumozta* a fatum a praedestináció könyvé-  
ből — kővel.

★

Egyik collegánk egy héten C\* kisasszony vendégszereplé-  
seit hirdette, más héten megvallotta, hogy C\* kisasszony nem  
lép föl, mert testvére meghalt. Harmadik héten kivallotta:  
170 hogy C\* kisasszony nem is annyira azért nem lép föl, mert  
testvére meghalt (minthogy testvére sincs), hanem azért, mert  
elrekedt; negyedik héten végre bevallotta, hogy C\* kisasszony  
ugyan már nem rekedt, de azért mégsem léphet föl, mert  
clutazott. . .

★

Ugyan ő volt ki feldicsekedett vele; hogy Liszt Ferenc  
180 legottan Erdélyben fog megtelepülni. Szép ország az az Erdély!

★

Ugyanott ő méltósága az erdélyi főkormányzó két hét  
alatt háromszor érkezett meg Erdélyből fővárosunkba s ugyan-  
annyiszor utazott el Pozsonyba.

★

1843. Valamennyi ujságlapok tömve valának azon bor-  
180 zasztó hírrel: hogy Pest utcáin az embereket dróthúrokkal fog-  
ják nyakánál fogva: sokan személyesen láttak is ilyen kátrány-  
nyal kent pányvákat, mások kóstolták is, egy szóval hitte min-  
den lélek; mintha bizony nem könnyebb volna valakit catego-  
rice agyonütni, vagy lenyársalni, mint illy mesterséges teketó-  
180 riával torkon fűzni. Ki csinálna magának annyi bajt egy em-  
berrel?

★

Egy collegánk ugyanekkor Pest nevét Etelére kereszteli, vagy Árpádra, a mint jobb lesz, mondván „hadd civakodjanak rajta a tudósok”. (De hát mikor kezdenek el már rajta civakodni a tudósok?)  
190

★

U. a. é. Budán „üdvlelde” készül, sírkert, csupán a *nagyurak* és pompás sírkövek számára; mások akként magyarázzák: hogy *nevezetes* férfiak számára, s innét látható aztán: hogy miért nem létesült? — mert a *nevezetes* férfiaknak még előbb születniök kell.  
195

★

1843-ban nemzeti színészeink *Bécsben* készülnek előadásokat adni. Igazán mondjuk.

★

U. a. é. *Dumas Sándor* Pestre készül. Alkalmasint eltévedt a csallóközi országutakon vagy Esztergomnál, hol komáromi hajósok szeme láttára elveszett a Duna, kénytelen volt visszafordíttatni a hajó órát.  
200

★

Mult héten egyikében a fiatalságtól leginkább látogatott kávéházainknak, sajtóságos vad regényes jelenetnek valánk tanú. Egy phantasticus őrült nő vetődött oda, a legzajosabb férfi csoport közé, egy ismeretlen, nyugtalanító alak, fekete kendővel bekötve, fekete selyem köpenybe burkolva, kezeiben három könyvet tartott. Arca fiatal volt, még látszottak rajta egykori szépség romjai, s szemeiben hideg nyugalmú igézete ült a meg-  
205

rögzött tébolyodottságnak, mellynek tekintetétől fölháborodik a szív s az ember lelke visszaborzad. Megállt bátran, nyugodtan a tömeg között s azt mondá, hogy *ő véres napoknak küldötte*. „Őrizkedjenek, úgymond, a hétfői naptól, mert a hétfő szcrencsétlen nap, e napon fognak a gonoszok elvérzeni és az igazak fürödni azoknak vérében, s mind azok kik most gyávák, akkor bátrak lesznek és vérszomjasok; ágyúk ropogása fog halatni, és az emberek hullani fognak, mint a fű virágai.” — „Ti is elpusztultok, monda a körülálló fiatalságnak, *betegék vagytok mind*, nincs ki meggyógyíthasson benneteket, érettek vagytok a halálra; *nők* lesznek, kik beneteket megölnék, elég sokáig gyilkoltátok ti a nőket. Rég megtörtént volna ez ítélet, monda, ha apám olly gyáva nem lett volna. Ő mindig azt mondá: dolgozzál és ne panaszolj; de hát dolgozóké legyen a fekete kenyér, míg a henyék, a pulyák aranytányérról lakoznak! Féljete a hétfői naptól!” — Midőn kérdék tőle: hogy nem félcennyi idegen férfi között, felelé: „Oh nem, tudják ők: hogy ki hozzám ér, rögtön meg fog halni” s midőn egy a tömegből, egy merész kalandvadász közelíteni talált hozzá, szeme közé tekintte vad sötét szemével, s az ember félve fordíta hátat és elbújt; egy másiknak, ki őt gúnyolni látszék, vállára verve monda: „te is okosabban tennél, ha most, a helyett: hogy itt fülész, otthon forgatnád a Corpus Jurist, Kövyt és Kelement, rád férne,” — s ekkor elkezdé németül, diakul, franciául beszélni a legfolyékonyabb stylben, beszéde ragyogott magyar elmés-  
kégek, német viccek, francia bonmot-k és latin citatumoktól.

„Ne rontsátok, ugy monda, — azokat, kik még romlatlanok; rontsátok meg azokat, kik titeket megrontottak, azokat kik orcáikon festéket, szivökben mérget hordanak!” — Messze a kávéház tulsó felén alig hallhatóan ejténk szomszédunkhoz illyen kérdést: miféle könyvek lehetnek azok kezében? s ő legnagyobb zaj között meghallá e suttogva ejtett szót, és felénk fordulva felele: „Imakönyvek.” Mint mondá Győrből jön; különben minden kérdésre nyugodtan értelmesen felelt s moz-

dulataiban semmi durvaság, vagy aljasság nem látszott, inkább nagy mértéke a phanaticus vad büszkeségnek. Legmerőbb rögeszméje látszott lenni az: hogy a nők semmi jogaikban sem különböznek a férfiaktól.

★

Ez még mind hagyján; de hát a ki azt jövendőlte meg: hogy nem sokára *léghajókon* s szárnyas szekereken fogunk utazni! Irigyeljük a reménylő tehetségeit!

★

250 1843-ban a Honderű cassandrai jós sejtelembe megjövendőlte a német színháznak: hogy ha *lámpásaira* nem vigyáztat, *mellyeket olykor a szini diszitmények raktárában szoktak felejteni*, könnyen úgy járhat: hogy reggelre *csak falait fogjuk látni*. Különös, hogy ez intő jövendölést szívökre nem vették az  
255 illetők; lám megtörtént s mi ugyan ott szinte előre jósolva volt, hogy támadhatnak „olyanok, e homlokellenes antipathiák korszakában, kik e tervet valami magyar nemzetiségi elem rovására tudni készek volnának.” Ezt mondta a Honderű. És szóról szóra beteljesült.

★

260 Pár év előtt mekkora zajt ütött a *rudnói csodalelkész!* a lapok nem restellették telekürtölni vele a félvilágot, gyógyított, remekelt, csudákat vitt véghez, imádatot . . . és mi lett belőle? Ki tud róla valamit?

★

265 Az utcákat nemzetünk híres 6 hősről akarják elnevezni; hogy kik akarják? mai napig titok. Annyit tudunk: hogy mi

is akarjuk és rajtunk kívül sok emberséges ember, kinek akaratja e dologban sem oszt, sem sokszoroz.

★

Egy bizonyos lap szerint a múlt országgyűlésen V. Imre ur ellen nagy dolgok forraltatnak; ugyanazon lap nem tudósít róla: hogy vajjon azon nagy dolgok megfőttek-e már?

★

Nemzeti színházunknál formalis drámaiskola (micsoda?) állíttatott. Az a baj, hogy csak formalis, nem pedig realis.

★

Mult napokban Forst úr Ármány és Szerelemben Ferdinándot személyesíté a Noththeaterben; — egy lisztkereskedőt előadás alatt megütött a guta. Egyéb szerencsétlenség nem történt.

85

## KÜLFÖLDI TÁRSASÉLET

[1847. nov. 7.]

I

*Bécsben történt.* Egy ötven éves özvegy asszonyt nőül vett egy 24 éves fiatal ember. A férj gazdag volt, a nő pedig szegény, tehát szerelemből vette őt el a 24 éves fiatal ember. Tízernégy hetes házas korában elkezdé félteni nejét a 24 éves fiatal ember s ki magát szerelemféltségéből legközelebb fejbe lövöndi, az a 24 éves fiatal ember.



*Bosco* Krakóban büvészkedik.  
Egyéb baj jelenleg nincsen.

*A Dorfzeitungban* ilyenformát ír egy amerikai kivándor-  
10 lott: „itt a szabadság világában élünk” — — tovább: — —  
„nekem is van már egy rabszolgám és egy rabszolgálóm.”

*Érdekes külföldi irodalmi tünemény* jelenleg a jövő évi „Iris.”  
Megjelent *Pesten*.

*Pomare* királynő a Sandwich szigetek fejedelmnöje ezentul  
15 ingeket is fog hordani; egy párizsi divátárusnő e végett udvari  
megbizottúl van kinevezve.

*Renommée.* Nem rég egy kedvelt fiatal francia író nősül-  
vén násznagyaiul Hugo Victort, Dumas Sándort és Ingres híres  
festézt választotta. Mikor a házassági szerződés aláíratott, az  
20 esketési szertartást véghez vivő hivatalnok a tanúkhoz fordul  
s kérdi neveiket. Első volt Hugo Victor, megmondja a nevét,  
a hivatalnok kérdi: hogyan iratik le, kérem?” Hugo betűsorban  
ledictálja; „mi önnek mestersége?” kérdi a hivatalnok: „Profes-  
sio nélkül vagyok” felelé Hugo. Hasonló examen várta Dumas  
25 és Ingres urakat is. Ingres azt felelé, hogy ő festő, melly nyilat-  
kozat éppen semmi hatást sem látszott a kérdőre gyakorolni,  
már ha mégis göbolykupecnek mondta volna magát! — Hanem

bezzeg mikor Dumas azt nyilatkoztatá: hogy ő „capitalista”  
cz aztán megtette a maga épouvantable hatását. — Tehát még  
11 a franciáknál is illy vastagra nőhet az obscurantismus! Hogy  
csudálnók ilyenkor mi azt a táblabíró, ki azt hitte, hogy  
„Vörösmarty” olyan szomorújáték, mellynek szerzője Bajza?  
s ki maig is azt hiszi: hogy a „szinész” olyan istenembere,  
12 kinek főfő foglalatossága rézüstököt és tortamintákat meg-  
színeezni.

7

*Sorsfogalom.* Mikké lettek azok, kiknek ősei egykor Angol-  
hon trónján ültek? — A Tudorok egy utóda jelenleg Wapping  
városban ócska üvegekkel kereskedik. Egy Plantagenetsarj most  
egy omnibuson kalauz, s a Stuartok egy végivadéka nem rég  
13 mint kóbor hegedüs halt meg Skótiában. Sic transit gloria  
mundi.

8

*Törvényes gyilkosság.* Néhány év előtt egy fiatal embert  
(neve Boyington) gyilkossági vád miatt Alabama városában  
fölkasztottak. A bünvádott az utolsó perzig makacsul tagadta  
14 a tettet, de minden körülmény ellene bizonyított. Elítélték.  
A gyilkosság egy csapszékben vitetett véghez. E kocsmá-  
lárosa e napokban halálos ágyán gyóná meg: hogy a gyilkos ő  
volt és Boyington ártatlanul végeztetett ki.

9

*A thüringai nép* átkozza a vasutat, meg a polkatáncot,  
15 — egyenesen e kettőnek tulajdonítván a burgonyabetegség el-  
harapózását. —

10

*Új üstökös*t fedeztek föl; — vannak-e benne ujságlapok?  
16 .. még nem tudatik.

## MI HÍR BUDÁN?

[1847. nov. 14.]

## I

(Elvek és személyek.) Hol, hol nem! egy tolvajt vittek akasztani; mikor tehát a négy ágú tribune alá ért az utolsó tisztességtevő feleket, végső lélekzetével illy dolgokat monda a halálra candidált az őt elprédikáló főbirájának: „uram, ez illetlenség, — ez személyeskedés: s én ünnepélyesen protestálok ez eljárás ellen, egy egész vármegyének illő dolog volna az *elvek* ellen, nem pedig *egyes személyek* ellen küzdeni; ha kifogása van a vármegyének a tolvajság *elve* ellen: veresse vasra az *elvet*; ha büntetésre méltónak találja: csapassa meg az *elvet*; ha ki akarja irtani: akasztassa fel, nyuzassa meg, töresse kerékbe az *elvet*, — de *egyes személyek* megbuktatásán soha se törekegyék. Jövőre chez tartsa magát a vármegye, és óvja magát minden személyeskedéstől, mert az csunya dolog. Ez szóm és mondásom.” Tovább nem tudjuk, mi történt vele, mert épen akkor jöttünk el onnan.

## 2

E héten cserélte föl múltó napjait az örök élettel egyike azon nemes lelkeknek, kiknek csöndben lefolyt élete áldásnyomot hagyott maga után a haza kebelén, Békés megyének egykori alispánja, Rosti Albert, Eötvös és Trefort széplelkű nejeinek atyja. Ő volt a legelső, ki évek előtt az *adó* eszméjét megpendítette. Legyen áldva emléke. Adja isten: hogy láthassa hazáját boldogabb napok közt a magas túlvilágból. A megdicsőült üdvének legszebb gyönyöre ez leend.

## 3

Gróf Dessewffy Emil lemondott a „Budapesti Híradó”  
 szerkesztéséről.

## 4

Egy bizonyos politicus összeszedé lapokban imitt-amott  
 közlött eszmevázlatait s kiadá egy kötetben, gondolván: hogy  
 miután ugy sem olvassa senki, hát legyenek legalább egy  
 rakáson.

## 5

November 2-kán halottak napja volt. Már ez így szokott  
 lenni minden esztendőben!

## 6

Az országgyűlés f. hó 12-én megnyitott.

## 7

Nemzeti szinpadunkon e napokban Dobozy zenetársasága  
 hallatá magát. Legnagyobb genie közte a dobos. Rézorchestru-  
 ma aránytalanúl nagy a hegedűkhöz mérve.

## 8

Kuthy bevégezte ország hírű irányregényét, saját szavai  
 szerint nagyszerű lakoma fejezi be az egészet, mint illik magyar  
 regényhez. E művét egy még nagyobb szerű humoristicus  
 regény követendi, mellynek pompás fametszeteit már-már  
 látni is volt szerencsénk. Címét még nem szabad megsúgnunk,  
 mert különben kikapunk a fecsegésért.

A „Szépirodalmi Szemle” megszűnik. — Komolyan sajnáljuk. — Vegyetek példát magatoknak róla. — Tiszteljétek a jó erkölcsöket. — Tartsátok szemecitek előtt a tíz parancsolatot. — Ne légyenek tinéktek idegen isteneitek. Ne tömjénezetek a német literatúrának. — Ne imádjátok az arany borjúkat. — Ne káromkodjatok, ne szidjátok a romanticát. — Tartsátok tiszteletben a vasárnapot, ezen a napon jelennek meg az „Életképek.” — Tiszteljétek a vén írókat; hogy sokáig éljete

45 e földön. — Ne plagiáljatok. — Ne mézáróljátok le a fiatal tehetségeket. — Ne írjatok részrehajló bírálatokat. — Ne kívánjátok a ti szerkesztőtársaitoknak sem előfizetőit, sem dolgozó

50 társait, sem semmiféle tulajdonságait, valami az ő kapuikon belül vagyon. — Így lészen áldva a ti nevetek most és mind ezeknek

55 után.

## 10

Haldoklásról levén szó, eszünkbe jut a „Honderű”. Mondják, a kik olvasták: hogy egy többször ismételt silány vicével megint vesszőparipázik, azt állítván: hogy 62 fiatal ember levelet írt rá, mellyben azzal fenyegeti: hogy ha Petőfinek békét

60 nem hagy, botba fut. Legszebb a dologban: hogy a „B. P. Híradó” e puffot szentül elhiszi. Mi nem hiszszük, nem azért, mintha a botba futhatás iránt volna valami kétségünk, de mivel nincs fogalmunk róla: hogy létezzen 62 egész ember, ki a „Honderű”-t olvassa; szerkesztőket, kihordókat, szedőket és

65 dolgozó társakat is ide értve. Tehát számtanilag lehetetlen az állítás. 62 „Honderű”-t olvasó fiatal ember! Fiatal ember, ki olvas! olvasó, ki „Honderű”-t olvas! 62 ember, kinek egyszerre jut eszébe a „Honderű”. 62 pálca a „Honderű” számára. Ah, c'est impossible!

" Bernát Gáspár műveit már nyomják Kecskeméten.

A „Budapesti Híradó” az országgyűlési hírek gyorsabb közölhetése végett több mint egy hét óta Pozsonyban jelenik meg. Azóta vidéken csak három nappal tudnak meg későbbben minden hírt a „Híradóból”, mint a „Pesti Hírlap”-ból.

" Ki szép olvasónéink közül télen át szeretné cserépbe tett virágnövényeit virágozva látni, fogadja meg próbált sikerű tanácsunkat. Töltsön reggelenként felforralt vizet a cserepekbe, de nem a virágokra, s néhány nap alatt pompásan ki fognak azok virágzani. (Nem a cserepek, hanem a virágok.)

" Kolozsvárott egy szobalyány, kit urnője házánál éjnek idején támadott meg egy fegyveres rabló s késsel meg is döfött, azt egy seprűvel úgy agybafeőbe verte: hogy a rabló legyőzette elhánnya a felmarkolt ezüstöt s vérben fagyban futott el a bátor amazon csapásai elől.

" *Hathatós óvószert a cholera ellen!!!* Kitaláltuk! megvan! fölfedeztük a minden halált meggyógyító panacacát s első dolgunk a recipét szétküldeni drága szép olvasóinknak. Legelsőbb is tudnunk kell: hogy az a cholera tulajdonképen *nem is cholera*, hanem *éhenhalds*. Ettől, ugy hiszszük: hogy nem annyira a mi

90 dolgunk a közönséget, mint a közönség dolga minket megörzeni s ez egyen túlvólnánk, (értvén tisztelt olvasóinkat). Minthogy azonban ezen indus jövevény előjelenségek *ugyanazok*, mik a *félelemé*, elszorulása a szívnek, börelhidegülés, diarrhoea, (nem tudjuk a a magyar nevét), térdmegrogyás, körömkékülés

95 stb. stb, őrizkednünk kell: hogy félni ne találjunk tőle, s e végett mindent elkövetni hogy még a gondolatját is kivethessük a fejünkéből: megkezdeni a farsangot még advent előtt, társaságokba jární, világért se magányba vonúlni, olvasni mulattató magyar műveket, mik a szívet nyílt derűlt kedélyben tartják.

100 Illy szórakozásokkal mi általunk is fognak bővelkedni tisztelt olvasóink, gondunk lesz rá: hogy mindent, mindent vígat, nevettetőt, mulatságosat mondhassunk, semmi aggasztót, semmi leverőt. Fő dolog semmi árért meg nem ijedni. Mi mindig közelében leszünk nagysádtoknak, mi bátorítani, mi vigasztalni fogjuk, kik hozzánk folyamodnak, tanácsokat, jó kedvű híreket fogunk szolgáltatni. Óh a halál kikerülői azokat, kiknek jó kedvök van, neki csak a szomorú emberek kellenek s mi nem fogunk, mi nem akarunk szomorúak lenni. Kik azonban minden jó tanácsaink dacára is félénkeknek éreznék magukat

110 e hatalmas vendég látogatása előtt, azoknak tanácsoljuk: hogy mihelyt a félelem symptomáit érezik magukon, rögtön óvószerekhez folyamodjanak, vitessék magukat azonnal — talán ágyba? nem, nem! bálba! táncolják ki magukat, izzadjanak ki jól s túllesznek a bajon; — igyanak azonnal — talán vizet? —

115 nem! talán herbathét? — azt sem; — chlormeszt! — épen nem; camfort? — de azt sem. — Ipecacuanhát? — Épenséggel nem, hanem igyanak jó erős lélekadó magyar bort — (per se ne sokat, mert akkor másforma tengeri betegségbe esnek), — s kigyógyulnak tőle. Őrizkedjenek a meghülestől,

120 nem szégyen a meleg ruha? ugorkának pedig színét se lássák, mert az méreg. Ha szavainkat nagysádtok ekkép megfogadják, egyszer csak azt veendik észre, hogy itt volt a cholera, el is ment, a nélkül hogy észre vették volna. Tessék nekünk elhinni:

130A hogy az egész vaklármat csak a journalok okozták, nem levén nekik ez ujdonságszegény saisonban tárgyuk a pletykázásra. Az egész nem egyéb mint curiosus náthaláz, pedig már náthában csak szégyen volna civilisált embernek meghalni.

Szépen járnánk azonban: ha az alatt, míg mi a cholérát ekkép iparkodunk decreditálni, hirtelen nyakon ragadna bennünket e jó úr s elküldene a más világra vidéki levelezőnek. Parbleu! onnan messze volna szerkeszteni a lapot. Azonban mind egy, — mi ott is jó emberek maradunk. Majd irunk drága dolgokat a holdvilágból, kiadjuk sz. Dávid képét en costume a mint hegedül, vizsünk magunkkal egy daguerreotypistát, 130B lerajzoltatjuk lapunk számára Uranust, Venust, Jupitert s több más vidéki csillagokat; megírjuk, minő országgyűlési mozgalmak történnek Syriusban, hány kocsi szokott feldűlni a tejuton, megírjuk millyen szabása van Calliope ujjab téli mantillejának? tudják-e már az Altairban, hogy az erdélyi országgyűlés befejeztetett? van-e híre a rákcsillagzatban politicai mozgalmainknak? talált-e viszhangra az Andromeda ködfoltjaiban a Szépirodalmi Szemle st. eff. Szép olvasónéinknak pedig küldendünk apró csillagocskákat hajfürtek közé gyémántul felfüzendőket, jó gazdasszonyainknak ambrozia-liktariumot jó lesz a farsangra fánkba tenni. Idősebb olvasóinknak nectarürmöst, igen jó íze van. A fiatalabbaknak túlvilági szivarokat, ambra füsttel, dolgozótársainknak nagy-nagy! darab aranyakat a napvilágból (napvilággal ez ideig is szolgálhatunk nekik), collegáinknak megszámlálhatatlan szellemelőfizetőket, kik árnyékbankjegyekkel fizetnek és hajnali arannyal, huj! beh gazdagok lesznek! Criticusainknak pedig mind azon bukott drámákat, melyeket a másvilági szinpadokon kifütyültek, ezek legjobbban járnak.

130C Azonban mind ezen túlvilági csecsebecsével csak akkor szolgálhatunk, ha ott leszünk; addig pedig jó minékünk a mi szemecinkkel látni a napot.



Szőllősi Lajos a veterán táncköltő, szerzője a kedvelt „kör-  
tánc”-nak, jelenleg fővárosunkban mulat s tánckleckéket fog  
adni. Uj szerzeményei közt megemlítendő „a nép öröme”  
100 — „leventés” — és „a székely csoportos.” Ajánljuk őt főváro-  
sunk tánckedvelőinek érdemlett pártfogásába.

Megjelent b. Kemény Zsigmond regényének IV. füzete,  
b. Eötvös regényéből a III. kötet sajtó alatt van. Petőfi nagyszerű  
vig költeményen dolgozik. Degre humoristicus regényt ir.  
105 Sükey aetheticai brochureje készül. Jókay novellái a jövő héten  
megjelennek. Arany János népkölteményt ir, címe: „Toldy  
estéje.” Pálffy novellái sajtó alatt vannak.

## KÜLFÖLDI TÁRSASÉLET

[1847. nov. 14.]

### I

*Csillagh Károly* hazánkfia Bécsben hősi operát írt „Corvinus  
Mátyás” cím alatt.

### 2

*Dublinban* jelenleg nagy zajt üt az előkelő világban egy  
titokteljes esemény. Egy fiatal hölgy, ivadéka egy hanyatlás-  
nak indult irländi fejedelmi háznak, elvonultan élt egyikében  
5 Irland kisebb városainak, hova orvosa rendelménye követke-

tében utazott. Itt azonban szüntelen üldözve látta magát egy idegen úr által, ki őt, bárhova ment, mindenütt, mint árnyéka követte, s úgy látszott, hogy beszélni akar vele. A hölgy annyira megúnta az idegen tolakodását, hogy már épen odább akart utazni, midőn az ismeretlen udvariasan hozzá lép s egy lepecsételt köteget nyújt át neki, azon nyilatkozattal, hogy ezt egy megholt barátja hagyományából kénytelen kézbesíteni. Azzal eltávozott. A hölgy Dublinban felnyitja a csomagot s talál benne egy gyűrűt s több lepecsételt irományokat, miken különböző kéz írásával saját címzete volt felírva; egy maroquin ládikát, benne egy tört, még véres markolattal, egy hajfürtöt, látszólag hölgyét, mi erőszakkal látszott kiszakítva lenni, azonkívül egy fiatal szép hölgy miniature-arcképét, melly csodásan hasonlít egy másik olajfestvényhez, mi még most is látható egyik irlandi ó kastélyban, s mellynek eredetije annyira köz-hírű sajnos baleseteiről. Külföldön halt meg s halála körülményeit kibonyolíthatlan titok fedi. Ezek mellett több ékszerek és arcképek is voltak, továbbá levelek és okiratok, mellyek azon fiatal hölgyet, kinek kezébe jutottak, nagyszerű családi jogaiba fogják visszahelyezni. Ez iratok között volt egy házassági szerződvény fele, melly heves küzdés közt látszott szétszakítva lenni, s melly legfontosabb jelentőségű. Mind ez iratok azonban hasznavehetlenek maradnak, míg a titokteljes idegen, ki azokat kézhez szolgáltatta, meg nem jelen s ki nem magyarázza: hogy kitől kapta azokat? A regényes titokból hihetőleg még regényesebb drama borzalmai fognak kifejlődni, mellyben magasrangú személyek játszszaak a főszerepeket.

3

Dumas Sándor legújabb regényének címe „Le vicomte de Bragelone” folytatása a „Trois Mousquetaires” s „Vingt ans après” regényeknek. Mind azon nevezetes személyek, kik XIV. Lajos korszakát híressé tenni segítették, szerepelnek benne, mint

dem. la Vallière, mad. Montespan, Maintenon, mr. Molière, Racine, Boileau, La Fontaine, mad. Sevigné, Fenélon stb.

4

- 40 *Kézcsók.* A tunisi bey udvarában az az illedelmi szertartás-szabály uralkodik, hogy mikor kezét csókolni járulnak hozzá, a mohamedánoknak a tenyerét, a keresztyéneknek a keze fejét nyújtja csokolásra. A millyen magas kegy, ha keresztyének is megengedi a tenyerét csókolni, olly nagyszerű kegyvesztés
- 45 jele: ha töröknek az öklét nyújtja oda.

5

*Postel Vilmos* (1580.) keleti nyelvek tanára Párizsban egész komolysággal állította egy időben: hogy minden mi a földön végbe megy, fel van zsidó betűkkel írva az égre. (A ki zsidóul tud, olvassa.)

6

- 50 *Tsater Kristóf.* Historiai adatokat szed emberekről, kik magokat agyon tanulták.

7

Azon híres férfiak közé, kik a szépnem iránti gyűlöletet annyira vitték: hogy soha életökben nőt nem érintének, tartoznak: Newton, Tilly és XII. Károly.

## MI HÍR BUDÁN?

[1847. nov. 21.]

## I

Híre sincs nálunk a hírnek. A mi volt is, elvitték Pozsonyba; pozsonyi levelezőnk pedig olly ennivaló fiú, hogy ez ideig egy drága betűcskét sem írt számunkra: — csókoltatjuk érte. Mit csinál az ujdonságíró ilyenkor, mikor egyáltalában semmi sem akar történni a nap alatt — de épen semmi? Elmondom egy végben, csak tessék lenni türelemmel, s ha van a fiatal nemzedék közt nagyreményű ifjú sarjadék, ki élte napjait e magas pályára készül szentelni, vegye studiuma tárgyaul következő sorainkat, mellyeknek folytában őt beavatandjuk a hírcsinálás eleusi mysteriumaiba s ha ezek nyomán sem fog híres emberré lenni: akkor átkozza meg sorsát és: *menjen a tengerre*, — mert az ő születésekor nem mosolygott a Musák tizedike — az ujdondászat.

★

Legelső elmulhatlan tulajdonsága az ujdonságírónak: hogy  
 15 ő mindenben tudjon hibát és kifogást találni; ha ezt elérte akkor, míg a világ világ lesz, tárgyakból ki nem fogy. — Megindulhat reggel az ujdonságok hajtóvadászatára kezében izmos nádbotot, szívében a haza és emberiség ügyeit viselve, s ekkép felfegyverkezve nyakába ölti valahány akácfautca, retekutca, 20 tehénutca, pitypalatyutca, kétszivutca s több efféle emberifülsohanemhallotta-utca van a világon s mint mézzel megrakodott méh, a mezőről úgy fog ő üdvös reflexiókkal s tán egyébbel is megrakodottan visszatérni ez ismeretlen földrészek tömkelegéből; a közönség pedig hallani fog illetén dolgokat:

★

25 A budapesti kövezet impertinens járhatatlan. (Következnek az aphorizmák és variációk. Tetszésre bizatik.)

★

A. kút lépcsőjén elesett egy szolgáló, összetörte a korsóját, a víz kifolyott, — a gazdasszony fölpofozta a szolgálót; minél fogva a szolgáló kénsavanyt ivott és meghalt, — Tanulság:  
30 A. kút lépcsőire karfák kellene.

★

A B. utcában a fal mellett egy fél papucs elhagyott észrevétlenségben hevert. — Tanulság: ez a nemzet semmi figyelmet sem fordít a régiségekre és az ereklyékre.

★

C. utca csatornáiban derék nád terem. — Tanulság: talán  
35 rákok is teremnek benne.

★

D. városrészben 300 cégér lóg ki az utcára. (Erről komoly értekezést kell tartani.)

★

E. utcában egy kapun át jajgatást lehet hallani. (Ki kell találni: hogy mit jelenthetett e jajgatás?)

★

40 F. utca közepén egy nagy darab kő fekszik az útban,  
akkora: hogy csaknem elfogja a kilátást s szinte zöld a régiség-  
től. — A hatóságot meg kell érte feddeni: hogy miért nem  
viteti azon követ más helyre. Hátha az újdonságíró equipageai-  
nak valamelyike neki találna este menni, s eltörné benne a  
45 kerekét?

★

A G. piacon egy szekér egy embert elgázoltatott. — Cso-  
dálkozni kell rajta, hogy nem az ember gázolta el a szekeret.

★

A H. utcában ilyen és ilyen, haszonbérbe-kiadást jelentő  
cédulák vannak kiragasztva: (írhat az ember, a mi eszébe jut,  
50 ne féljen, senki sem fog utána járni.)

★

Az I., K., L., M., és N. utcákban új házakat építenek (azért  
mondjuk: új házakat, mert a mostani goth építészeti ízlet sze-  
rint egyszerre régi házakat is lehet építeni.) Az ember egy úttal  
észreveheti: hogy ezen házakat nem magyar írók építették,  
65 hogy alakjuk hasonlít a kalitkához, és magasságuk egyenes  
arányban van a házbér magasságával.

★

A hídfőhöz is el lehet tekinteni, — refrain: a révések  
gorombák. Ez per se igen, csakhogy nem újság.

★

Az újtéren is meg lehet jelenni. Lát az ember ugyanott  
60 háromszál frakkos individuumot a fűzfa Thaliába orozva be-

surranni és írja: das Noththeater war zum Brechen voll; ez per se nagy újság, csakhogy nem igaz.

★

Végig megy a váciutcán, megszámlálja: hány magyar föliratot talál a boltok fölött, s úgy találja, hogy Bécsben is többet  
65 találna, mint itt. Hát még Rio-Janciróban? vagy Bethlehemben?

★

Végig mehet az uriutcán, láthat nagy sereg fiatal embert a kávéháztorokolat előtt; megjegyezheti: hogy az ácsorgás mily fontos hivatal, — s kaphat ütlegetek.

★

70 Következik a nemzeti színház. Ez kövér falat. Mindig van rajta mit igazítani. Az énekesek rekedtek! A dramai színészeket leli a resthideg, az asszonyságok capriceokban szenvednek, a zártszéknnyitó goromba filkó a páholyokban sokat tereferélnek mikor nem kellene; a karzat szétbontja a karzatot; a sugó jól  
75 viseli magát, a díszítmények Attila idejében festettek. Hát Y. úr darabját miért nem adják? hát X. úr darabját miért adják? Z. úr darabját miért adják mindig pénteken? Q. urat miért nem hagyják föllépni? W. urat miért nem kergetik el? S. úr miért hord quaeckert frakk helyett? V. úr jól énekel. Kár hogy  
80 Amerikába nem megy. Egy szóval a nemzeti színház megbecsülhetetlen *cornucopiae* az ujdonságíróra nézve, ha rovogatni vagy dicsérgetni akar; ez utóbbi esetben egy úttal *copia cornuum*.

★

Következik a vármegyeháza. Eszébe juthat az ujdondásznak: hogy éppen megyegyülés van, megdicsérheti érte a tens

<sup>98</sup> karokat és rendeket: hogy a beközélgő éhínséges téli napokra a hús árát is fölemelték.

★

Ezután elmehet az ujdonságvadász a városházára, ott megtudhatja: hogy ez éjjel hány korhelyt fogtak be, hány házat törtek fel, hol és hányan verekedtek, kit ütöttek meg kinek mijét harapták el, hol szándékozik Wassermeng sörfőző úr és Hergibtsnichts lisztkereskedő úr négyemeletes házakat építeni? Kerzengrad és Buachimkopf urak egészségesek-e? Springinsfeld úr kiegyezett-e már hitelezőivel? Aufunddavon úr haza került-e már műutazásaiból? s több efféle országos dolgokat, <sup>99</sup> mellyek igen érdekesek szoktak lenni, mint ezt tisztelt collegánk a P. Z. is bizonyítja.

★

Hátra vannak ezután a museum, a sétatérek, könyvnyomó intézetek, casinók, vendéglők műkirakatok, fürdők, omnibusok, vaskocsik, bérkocsik, gyalogjárók és lovonjárók, eső és napvilág, mind ezekben találhat az ujdonságíró javítani, egyengetni, pirongatni, rendreigazítani valót eleget. Az elsőnél baj legyen az, hogy messze van, a másiknál az, hogy szemetes; a harmadiknál: hogy nem elég; 4-iknél 5-iknél: hogy igen drága, 6-iknél a pompa, 7-iknél a piszok, 8-iknél a lassanhaldás, 9-iknél a vágatás, valamennyinél pedig a magyarságnak <sup>100</sup> fogyatkozása. Mind ezeken az ujdonságírónak szent hivatása segíteni.

★

Közben-közben megemlítheti: hogy itt meg itt a mult héten békaeső volt. Akadni fog a ki elhiszi.

★



110 Szükség esetében jövendőlhet is. Ha olykor csizmadiát fog vele, se baj, megesik az okos emberen is; csak azt ne jövendőlje, hogy decemberben a narancsfák fognak virágozni, vagy hogy egy magyar író jószágot akar venni, más minden beteljesülhet. Az ördög nem alszik.

★

115 Szinrőlszinre ismervén minden irodalmi kapacitást, ellesheti: hogy ki miben töri most a fejét s ez által három célt érhet el: — a közönséget figyelemre gerjeszti trombitálása által, az írók kényszeríti tervének kivitelére; harmadik és főcél azonban az újdonság.

★

120 Ha némi összeköttetésre tehet szert a vendéglők portásai-  
val, a főbb templomok sekrestyéseivel s nagyobb uraságok  
komornáival és komornokaival, megírhatja: hogy e héten melly  
nagy méltóságú, exellentias és nagyságos, tekintetes, dicsőséges  
és vitézlő grófok, hercegek és bárók s több efféle lordok érkez-  
tek meg városunkba? hányan mentek el vizont? hányan léptek az  
125 oltárhoz? kiknek kereszteltek? fiút vagy leányt? kik voltak a ke-  
resztapák? nyoszólyóleányok, násznagyok, vőfélyek? mi volt a  
menyasszonyon? hány kocsival voltak a vendégek? Hol voltak  
a városban theastélyek, mit ettek ittak bennök? volt-e muzsika  
130 is, táncoltak-e? milyen viganója volt Cimbinelli kisasszonynak?  
hány tulipán volt Táritoppné asszonyság főköttőjén? hány itcze  
thea ivódott meg, mi evődött mellé? Mind ezekről az illető  
komornák és komornyikok pontosan fognak referálni s az újság-  
író úgy fogja azokat előadni, hogy a közönség egyenesen azon  
135 hiszemben legyen, mintha ő is ott volt volna. Per se — mintha  
az ember ezért, mert a pokolról ír, kénytelen volt volna a pokol-  
ban lenni, sőt épen ez a phantasia: olyan dologról írni, a minnek  
az ember színe világát sem látta.

★

Végezetre: ha a dolgot másképp ki nem kerülheti, bele-  
140 kapcáskodik tiszteletreméltó collegáiba és nem-collegáiba  
(értve a külföldi szerkesztőket); például most mindjárt kérdőre  
vonja a „Szemle” szerkesztőségét azon könnyelmű eljárásért,  
miszerint a Szigligeti—Hiador-pörben a legegyszerűbb fel-  
peresi vádra, a nélkül hogy a vádlott feleletét bevárná, ítéletet  
145 hoz; megkérdi a tisztelt szerkesztőségtől: vajjon logikai érte-  
lenségnek, vagy keresztyéni jóakaratsnak hiánya-e ez? s meg-  
engedi, hogy e kettő közül választhasson magának à piacere. —  
A „Pesther Zeitung” Albonit és Lindet gyalázza, jól teszi; ezáltal  
legalább kezünkbe adja eddigi és ezentúli ítéletének kereskedői  
150 mérlegét. Ugyanott valami Sterz vagy Smorn, vagy valami  
ilyes lúdaprólék (junges Gansl) Hollósyról és „Benyovszky”-ről  
értekezik. Descende Philippe! mondja ilyenkor az ujdonság-  
író — non sunt hic ollae. — Erdélyi el akarja venni Vahot  
Imrétől a „Divatlap”-ot s „Honi lapokat” akar belőle csinálni.  
155 Az ujdonságíró méltó sajnálatát fejezi ki a dolog fölött. A Con-  
stitutionelle egy angol díszebédet írván le, a granátalmát fenyő-  
fatoboznak fordítja. Az ujdonságíró nem győz hová lenni  
csodálkoztaban: hogy az angolok még a fenyőfatobozt is külö-  
nös csemege gyanánt emésztik fel.

\*

160 Ha az irodalmi portyázás közben itt amott elvétve egyes  
anecdotákra talál akadni az ujdonságíró, azokat megszánja s  
hogy el ne veszzenek, köpenyegje alá keríti, haza viszi, otthon  
uj ruhát ad rá s kibocsátja, mint tulajdon magáét. Ha például  
a Faubourg St. Antoineban mr. Grandoreilleal történik valami:  
165 az ujdonságíró átteszi az ubiquitas körülményeit Budára a  
Rácvárosba, mr. Grandoreillet nevezi valamelyik hitelezőjé-  
nek, táblabírói csizmát huz rá s kész a fővárosi ujdonság; a  
ki nem hiszi járjon utána.

\*

Hátra van azonban még a fekete-leves, ez azon eset, mikor  
170 az ember saját tőszomszédjait rabolja meg. Kerül fordul, innen  
is egyet, csíp onnan is egyet csíp, s azon veszi észre magát:  
hogya tele az udvara *lopott lóval*. Ha azután rajta kapják, meg  
sem ijed hanem úgy tesz, mintha nem is neki beszélnének.  
A megkárosult fél egy darab ideig dül fül, zsörtölődik, patro-  
175 lért kiáltoz; s mikor látja hogy mind ez nem segít rajt, mit tehet  
jobbat? éjjel visszalopja saját travestált ujdonságát.

★

Ekképen élnek a világot Mesopotamiában. Nem is említve  
a sajtó alól kikerülmények hirdetését, melyek szinte a journa-  
listica villájára tartoznak. Sovány falatok az igaz; de azért  
180 falatok. Elolvassa őket három férfi, — a szedő, — a javítnok, —  
és a szerző.

2

Már most térjünk komolyabb tárgyakra. Pozsonyban már  
áll az országgyűlés. Nádorul, mint ezt meggyőződéseink sejtel-  
me előre mondá: országosan dicsőített István főhercegünk vá-  
185 lasztatott meg. A megnyitás ünnepélyére ő felsége apostoli  
fejedelmünk magyar nyelven beszélt hű alattvalóihoz. Az ezen  
beszédet követett enthusiasmusnak, az egybehangzó pompának,  
ragyogványnak, díszmenetek és díszszónoklatoknak festését  
olvasóink kegyes képzelőtehetségeire bízuk. Hogy e hírnél  
190 örvendetesebbel már régóta nem kedveskedtünk, mondanunk  
sem szükség.

3

Az országgyűlési fiatalság egy része első nap mingyárt  
erélyesen föllépett — a zsidócasinóban.

## 4

Vahot Imre is fenn van, „Országgyűlési Almanach”-ot szerkesztendő. Lesz szerencsénk saját közremunkálásunkkal is elősegíthetni korszerű vállalatát.

## 5

Horváth Lázár, mint hírlík, nagy beteg Bécsben. Hogy már már az utolsó kenetet is felvette volna. Neki még a betegség sem kell, ha honi.

## 6

Lewig kisasszony, zongoraművésznő a jövő héten hangversenyeket fog adni a nemzeti színházban. Rég az ideje, hogy hangversenyt nem volt szerencsénk hallani. Szinte jól fog esni közönségünknek ez ügyes és széptehetségű művésznővel a hangok világában találkozhatni.

## 7

Egy úr a minap megszólítja P-t, hogy írjon neki névnapi köszöntőt, illyet meg illyet, sapphicus versekben, cadentiákkal és acrostichonnal, hosszasaága lehet másfél sing és egy arasz; piros papiroson. Gáspár napra. Nálunk még azt hiszik: hogy a költő csizmadia, a kinek az ember meghagyja: hogy neki mingyárt üljön le, mérje meg a lábát, majd elküldi a szarát, varrjon rá fejelést, bagariabórból, magas sarokra, körülszegez talpút, az orrát így meg így kanyarítsa ki, s ügyeljen rá: hogy ráncot ne vessen, mert ha szorítani fog: hát visszaküldi.

## 8

Gróf Teleki Sándor, a kalandgenie, e napokban párizsi utjából visszatértében keresztülutazott fővárosunkon.

Lapunk előfizetői a mai számmal veendik báró Kemény Zsigmond, az ismert regényíró és publicista arcképét. Ez arckép erősebb ajánlat ránk nézve, mint volna a mi ajánlatunk ez arcképre nézve.

## 10

220 Következő hírrel meg voltunk akadva, nem tudván, hogy a budapestiek közé soroljuk-e vagy a külföldiek közé. Külföldről szállinkózik ugyanis hozzánk azon fenyegető hír, mintha bizonyos Herr von Petter nagy-nagy számú zongorákat szerzett volna össze Bécsben, s utban volna velök Pest felé, itt,  
225 „Privat-Concertsalon”-t alakítandó. S még hozzá azzal vigasztalnak bennünket: hogy ezentúl *tehát* annál gyakoribb látogatókat teendnek *nálunk a bécsi zenetálosok*. Köszönjük!

## 11

Három oldalról is fenyeget bennünket a veszély. Egyfelől a cholera, másfelől az éhség, harmadik felől meg a hangverse-  
230 nyek.

## 12

A budai hajógyárban „Komárom” című gőzös épül. Fides penes auctorem. A Nemzeti Ujság kezdte hírdetni. A mit ő tőle tulajdonítunk el, elővigyázatból, mindig előre bevalljuk.

## 13

235 De hohó. Mást mondunk! A komáromiak Új-Pestnél kikötőt szándékoznak tervezni, 54 ezer pftből kiállítandót. Bagatelle! Ennyi pénzzel tán egész tengeröblöt is lehetne ásatni.

A tiszaszabályozás is csak *valamivel* kerül többbe. Hijába! Komárom városa, akárki mit beszél, nagy dolgokra született város! Borai és cethalai világszerte híresek.

14

100 Schedius Lajos, k. tanácsos, a p. m. k. egyetem tanára, m. t. t. tiszt. t., s több külf. t. társaságok tagja, mult héten élte 79-ik évében meghalózott.

15

100 Ismét uj magyar folyóirat! A magyar természettudósok jövő évben „Magyar Isis” címü divatlapot szándékoznak kiadni, Ha nem csalódunk.

89

## KÜLFÖLDI TÁRSASÉLET

[1847. nov. 21.]

I

100 *Amerikai kivándorlók.* Senki sem tudja, idő jártával még mi nem lehet belőle. New-Yorkban egy kivándorlott lelkész most sört mér s kisdedovó intézetet tart; egy drámaíró pálinkát főz, egy előkelő családból származott szász báró borbély mesterséget íz, egy bajor dzsidáshadnagy szivarokat készít, egy dr. philosophiac kőművesi hivatalt gyakorol, s egy berlini statushivatalnok cserzővarga.

2

*Bornheimban* kötélén táncolók vannak, kik kezeikhez láncolt lábakkal járnak végig a kötélén.

- 10 *A Constitutionelle* körülményesen leírva közli Pest megye ez idei követválasztását. Kezdenek bennünket észrevenni.

## 4

- Variációk e thema fölött: Extra Hungariam non est vita.  
 Extra Hungariam non est vita = Magyarországon kívül  
 semmit sem tudnak ró-  
 15 . . . . . = Magyarországon kívül  
 semmit sem adnak in-  
 gyen.  
 . . . . . = A szolgabíró mingyárt  
 20 . . . . . = A szolgabíró, ha  
 nem szolgabíró, ha  
 Magyarországból ki-  
 megy.  
 . . . . . = Az idegen népek nem  
 tartják tiszteletben a  
 25 . . . . . = Magyarországon kívül  
 nincsenek előfizetőink.

- Na de hagyján! csakhogy Magyarországon belül fürödhe-  
 tünk téjben vajban. Az zörgessen az ajtón, a ki odakinn van;  
 30 mi idebenn vagyunk. Keressenek bennünket, a kik látni akar-  
**nak.**

## 5

- Délindiai emberfalók.* Anderson beszéli, ki e népfajok közt  
 járt, hogy a *battahk*, kik ellenségeiket meg szokták enni,  
 legízletesebbnek tartják az olly férfi húsát, kinek a haja kissé  
 35 őszülni kezd, a levágottakat elsőbb földbe teszik, s ott tartják  
 egy pár napig, ez által sokkal édesebb lesz a húsok; ki legelő-

ször fogja meg az áldozatot, joga van bele az első harapást tenni, csak amugy nyersen, kés villa nélkül. Szép volna, ha ez a szokás nálunk is divatba jőne; a szerkesztők egymást, az írók criticusaikat, kaputostul, csizmástul megennék. Így igazán el lennének háritva láb alól. Az ember naponként hallana illyesmit: E. és T. urak gyomortúlterhelésben fekszenek, nagyon sokat ettek K. és Cz. írókból. — Sz. drámaíró eltűnt, egyetlen megmaradt csizmaszár gyaníttatja: hogy criticusai által fellakomáztatott. — F. rendezőt a titkos drámaírók elevenen elnyelték. — N. és G. urak, egyik az ellenzék, másik a conservatív párt fő főnöke heves vitatkozásaik után egymást kölcsönösen megették, s végre Z. úr criticus dühében maga magát tükörből megharapta.

## 6

<sup>10</sup> *Diák színmű.* Bécsben latin nyelven készülnek színi előadásokat rendezni. A kitűzött mű Terentius „Adelfoi” comedijája. Csupán a női szerepek miatt vannak némi fennakadások.

## 7

*Dersawin* orosz költő pompás emlékszobrát november 4-én leplezték le nagyszerű ünnepélyesség közt *Kazán* városában. <sup>10</sup> Még minálunk a költők a nemzet páriái közé tartoznak, köszönjék meg, hogy eltűretnek. Majd máskép lesz a dolog, ha mi is oroszok leszünk.

## 8

*Dumas Sándor* ismét új drámát írt, címe: „*Le chevalier d'Harmental*” a mű két estére való. Szinte lefordítá Hamletet is <sup>10</sup> a Theatre-Historique számára.



*Diogena.* E regényt — mint sub rosa beszélük — *Lewald Fanny* írta. Benne *Hahn* *hahn Ida* regényíró grófnő aristokratikus irányú parquetrozott, patschouliszagú írásmodora, finnyás külföldieskedése és excentrikus önbálványozó musája van  
 65 parodizálva. A Leipziger *Charivari* haragszik e parodiázásért, de csak a *Charivari* ne haragunnék érte.

*Egy francia író,* kinek neve nem igen ütött zajt az olvasó világban, sajtószerepére jött, hogy középszerű regényének hírt és kelendőséget szerezzen. A regény torzonborz volt gyilkosságokkal, házasságtörésekkel, méreggel, véres csontokkal s  
 70 több afféle romantikus paprikával, hanem azért a tatárnak sem kellett; címe ilyenforma volt „a divatos Atridák” történethelye Angolország. — Nemsokára a regény világrajtja után egy párizsi lapban egy levél jön ki, állítólag Londonból, melyben  
 75 rútol panaszolkodnak: hogy e regény durvaképen fedi fel egy előkelő angol család legtitkosabb családi viszonyait s hogy e család pört indítand a szerző ellen, s rajta minden áron boszút álland; itt következnek a szerző mellékevei és epithetonai,  
 80 mik épen nem a leghízelgőbbek. E levelet több párizsi lap átveszi, innen átfordítják londoni hírlapokba, ezek törlik rajta a fejöket: vajjon melyik lehet az érdekelt család? E fejtörésben a párizsi lapok is osztognak, és szerző élete veszélyben kezd forogni; a francia lapok pártját fogják neki s visszamennydörögnek az angol aristocratiára, az angolok még jobban mennydörögnek, szóval: kiüt a legtűzokádóbb journálháború. A közönség ezalatt kíváncsivá lesz, olvasni a regényt, melly ekkora hadviselésre alkalmat adott, az első, második, harmadik kiadást  
 85 mentül hamarabb szétkapkodják, ekkor sül ki: hogy az egész vaklármát a szerző maga indította s egy hang sem igaz belőle.  
 90 Sic itur ad astra!

10,000 különféle versgyűjtemény van jelenleg Németország könyvtárusainál kiadandó félben; nem nagy tréfa. Ez nálunk is megeshetnék, csak könyvtárus akadna elég, a ki kiadja, és közönség, a melly elolvassa. Poéta, a ki megírja, nem fog hiányzani. Hátha még politician expectoratiókat kellene összeszedni.

*Egy halott mint gyilkos.* Néhány hét előtt Gerdaun porosz faluban meghalt egy földműves, ki feleségével egyedül lakott kunyhójában. A temetés idejéig, mint ott helyben szokás, feltették a halottat egy a gerendákról lelóggó léces alkotmányra. Éjjel az özvegy félvén egyedül hálni a halottal, elment annak ugyanazon faluban lakó testvéréhez. Reggel hazamegy s kunyhóját nyitva, szekrényét feltörve s pénzét elrabolva találja, fut a mellékkamarába, hova a halott volt téve. Az is eltűnt s vele együtt egy pár oldal füstölt szalonna, a pinceajtó is be van törve. Gyertyát gyújt, lemegy s mit talál? Két holttestet. Férje testvérét holtan a férje mellett, s szinte a szalonnaoldalakat is. Nyomozódás után kisült: hogy a sógor, mialatt az özvegy nála volt, betört ennek elhagyott házába, elrabolta pénzét s ráadásul egy pár szalonnaoldalt is akarva jó módjával szerezni, fölmászott a halottat tartó lécalkotmányra, melly nem bírva a hármas terhet, összetört alatta, s a testvérek ráestek a pince ajtóra, az is keresztülszakadt, s az önhatalmú örökös kitörte a nyakát. A holt ember illy borzasztóan védte meg özvegye jogait még holta után is.

*Haramidk* a Karpatok között. A minap egy bányabíró fiát löttek agyon.

*Jósika* legujabb regényét „*Jósika Istvánt*” Hofmann Károly fordítja németre.

120 *Kényégeny, mint cholerae ellenszer.* A „*Précurseur d'Anvers*”  
több eseteket hoz elő, melyekben a cholera kiütésénél a betegek  
a kényégenyt magukba felszíván, 4–6 órai nyugott és igen  
mély álom után magukat a betegségtől egészen szabadon érzék.

125 *A marocói császár* díjat tett *Abdelkader* követői fejére, min-  
den fő 15 arany. Ez az ember nagyon drágán korteskedik.

*Nagy Károly császár* hamvait meglelték az aacheni székes  
egyház egy rejtett fülkéjében, hová Barberousse századok előtt  
elfalaztatá.

130 *Paalzownő*, az ismert és magyarra is fordított St. Roche  
és Thyrnau Tamás című regények szerzője, oct. 30-án meghalt.

*IX. Pius pápának* emléket készülnék emelni *Párizsban*.

*Párizsban* megtiltatott az arsenicum egyszerű áruháza, csu-  
pán berlini késsel szabad lesz árulni: hogy rögtön rálehesse  
ismerni a színéről.

- 138 *A Rózsató* Déli-Amerika elvadult vidékein azon különös magiás hatással bír a csónakokra: hogy bizonyos helyeken, hol a víz sekélyes, az iszapos fenékre lehúzza azokat, csaknem ellenállhatlan az erő, mellyel azokat szinte megragadja. Többen villanyos jelenetnek tartják a rejtelmes sajátságot.

## 22

- 140 *Sternberg* új regényét írt. Címe: „*a sárga grófnő.*”

## 23

*Tintafolyam.* Illyesmi fedeztetett fel Algier közelében. Nálunk nem volna fölösleges.

## 24

*Vasuti lóverseny.* A newcasteli vasuton egy szilaj paripa négy angol mérföld hosszat futott versenyt a gőzmozdonynal.

## 25

- 148 *Végre* a criticusokra is rájár a rud. *Gautier Theophile* a félelmetes bíráló vaudevillet szerzett, még pedig versekben „*Pierrot posthume*” s enceladusi bukással bukott meg. A darab unalmasága pyramidalis.

## 26

- 150 *Wallace*, angol zeneköltő, hat operát szerzett a Convent-garden színház számára, kap értök 6000 font sterlinget. (Schönes Geld, mint az egyszeri nemzeti színházi választmány tagja mondá.)

*Will—Fa.* A londoni cigányvajda nem rég halt meg élte 96-ik évében. NB. Soha sem volt bezárva.

## MI HÍR BUDÁN?

[1847. nov. 28.]

### I

Egy köz kedvességben álló drámairónkat keddre virradóra ki akartak rabolni, ablakán betört valami nyolc carbonari s már-már elfoglalták a terrenumot, midőn a vitéz ifjú fölébredve kardot rántott, egyet megszúrt, másikat megvágott, a többit 5 elkergette. Ezért nem jó az embernek annyi pénzt egy rakásra gyűjteni, a rosz emberek megtudják s nem hagynak érte békét.

### 2

Petőfi beteg volt, de már jobban van. A „Honderű” szerkesztőségének betegségéről közlött hírt ellenben hiteles adatok után oda kívánjuk módosíttatni: mikép nem Horváth úr vette 10 fel az utolsó sacramentumot, hanem a „Honderű”. Az ember sokszor megtéved. Vannak, kik még ennél is eltérőbb véleményt adnak a dolog felől, állítva: hogy nem is utolsó sacramentumról van ott szó, hanem az elsőről s ebben nem H. úr, hanem Z\* úr részesült vagy részesülend. Az ember legyen 15 aztán belőle okos, ha tud.

X. megyében egy szolgabíró az inséges napok beközelgésével a földesurak vermeit *via facti* felbontatta s a gabonát kiosztatta a nép között. Mikor aztán a megyére jelentést tett e dolgáról, azt adta okul, miszerint *jelenleg az egész megye abnormis állapotban van.*

Ő fensége a nádor minden csütörtökön táncestélyeket ad az egybegyűlt rendeknek Pozsonyban, mellyek a fesztelen társalgási tón és izletes elrendezés által fő élménye az országgyűlési salonéletnek. A meghívottak közül mind azok, kik táncolni nem akarnak teljes díszmagyar-ruhában tartoznak megjelenni.

Legujabban a gőzhajói vitelbér Pestről Pozsonyig följebb vitetett 58 p. krral. Az ember oda ad 3 huszassal többet a réginél a pénzszedő hivatalnoknak, az elteszi a pénzt, megköszöni és nem ad vissza belőle. Az ember zsebre dugja a visszajáró 2 krajcár helyett kapott köszönetet és az a német azóta sokkal szelídebb, mint míg 2 krajcár önkénytes honorariuma nem járt minden legénytől.

Degré Alajos barátunk elutazott Slavóniába, hol hosszabb ideig fog mulatni s egy uttal megkezdett „Laura” című regényét befejezni, mellyből legközelebb lesz szerencsénk lapunk olvasóinak mutatványt adhatni.

}

Annyi rablásról, gyilkolásról, lopásról, fosztogatásról beszélnek a lapok, hogyha az embernek három akkora hite volna, mint a mekkora nincs, még akkor is sok volna egy harmadát elhinni mind azon híreknek. Mind megannyi békaeső.

A „Nemzeti Ujság” szerint a napokban „egy bizonyos egyén fölakasztott”, szebb lett volna ezt így kifejezni: „egy bizonyos egyén egy bizonyos vizirányosan álló gerendára függőleges nyugvó állásba helyzetetett”, így még sokkal diplomata-  
 45 ticusabb hangzása lett volna.

Szinte a „Nemzeti Ujság”-ban egy *zenész* (micsoda? cigánybrugós vagy kintornacsavaró?) meg akarja menteni a mostani kor fiainak művészeti renomméjét a késő kor fiai előtt az által: hogy Doppler operáját nagyon rossznak mondani  
 50 iparkodik, nehogy 1947-ben azt higyük, hogy 1847-ben nem voltak okos emberek; ime documentálni fogják az ellenkezőt az 595. számú „Nemzetes Ujság” 1847. évi, vasárnapi no. 21-én 743. és 744. lapjai: „Mert — ugymond — Erkelhez még Thern is közelebb van mint Doppler.” Ez az első argumentum, mellynél  
 55 fogva Doppler operája roszt. Második: hogy, „mivel a hangszerezés benne jó” — tehát Doppler operája roszt, s mivelhogy benne „valami szerencsés összeolvasztásáról a francia, olasz, lengyel és magyar zenefajnak (tehát ezen jó brúg — — cimbalmos úrnak *zenészeti iskola* és zenefaj mindegy tatár? das ist ihm  
 60 alles blau) épenséggel (semmiképen való módon) szó sincs (dehogy?).” Harmadik argumentum: hogy ez operában „csupán a hangszerezés, és a kardalok és Benza szerepe és Hollósy

k. a. szerepe és Wolf szerepe a jó” (több nincs is) „vegyük el belőle ezeket s igen kevés marad hátra.” (Istenemre, semi sem  
95 marad hátra: csak a pusztá libretto, meg a dekoratiók.). Ezeket mondja a tisztelt cimb — — klarinétos úr a Nemzetes köpenyeg alatt, zegyeb semit. Ezekből mindenki vigan láthatja aztán, mikép Doppler operája nagyon rosz: mert 1-ör Therné sem jó. 2-ör mert a hangszerelés jó benne, és mert 3-ör ha mindent  
70 elvinnénk belőle, semmi sem maradna benne. — Az isten éltesse a tisztelt klá — — furuglyás urat. Jőjön ide, hadd verjünk a vállára, másszor is mentse meg a hazát, ha szerit ejtheti, a jövőendő szégyenétől.

## IO

Vas Gereben végképen elbucsúzott Pesttől. Szegény Vas  
75 Gereben! Mégis csak jó fiu volt ő mind a mellett is: hogy sokat háborúskodott velünk s előre megmondá a Hazánkban, hogy addig meg nem áll, míg az Életképeket meg nem buktatja. Látja, látja! Mondtuk mi azt magának: hogy az illyesmi kemény falat. Most már nyugonni fog babérain s csapatja a  
80 somogyvármegyei úriszéken a parasztot: hogy szintugy csattog. Hej keserves huszonötök lehetnek azok, miket pesti boldog reminiscentiák közben talál valakinek ülő testrészére dictálni, de keservesek bizony!

## II

Az újév közelgtével közelg az *igéret* földének ideje, tudniillik azon idő, mellyben a szerkesztők maguknak jó szerencsét, előfizetőiknek pedig különb-különbféle dolgokat szoktak  
85 *igérni*. Annyi bizonyos, hogy az *igéret szép szó*, ezt még a példabeszédek könyve sem tagadja s ki venné vétkül a szerkesztőknek, ha szeretett olvasóiknak *szép szavakat* mondani lelkiismeretes kötelességüknek tartják?  
90



Lapunk jövő folyamára mi is megnyitjuk az új előfizetést, a lap díjára nézve dacára a postai áremelésnek, maradván a régi mellett: itthon 5 forint, vidékre 6. Megbocsátandnak tisztelt előfizetőink, ha *ebben az egyben Conservatívek* szeretünk lenni.

95 Ha nyereszkesedés volna szándékunk, gubacschal kereskednénk, nem a szépirodalommal.

Lapunk iránya, hangulata, munkatársai maradnak az eddigiek. Ez utóbbiak közé számítandjuk még a jövő évben Petőfinét, Arany Jánost, Tompát és Czakót. Nem teszünk  
100 fennhangú ígéreteket a munkálatokra nézve, ezeknek megtartása gyakran nem függ a szerkesztőtől s azon általános figyelem, minél fogva minden szépet és mulattatót lapunk számára megszerezni törekedjünk, csak magunk és olvasóink iránti kötelességeink egyike. Mit e félévben ígéreteink közül nem teljesíthetünk,  
105 azt a jövőben kétszeresen helyre pótolandjuk. Bírjuk b. Kemény és Eötvös szavait is, miknél fogva bizton remélhetjük olvasóinkat a legérdekesebb szépirodalmi tüneményekkel lephetni meg.

Jövő félévben kiadandó arcképeink (a rendes divatképeken  
110 kívül) leendnek: Petőfiné és Egressy Gábor. A lap kiállítása körül kiadónk semmi költséget nem kimérend, hogy annak külseje a legfinomabb izlet kívánalmait kielégíthesse.

Ezeket elmondva lapunkat tisztelt olvasóink becses figyelmébe ajánljuk.

115 Mit szavainkból kifelejtettünk, azt tetteinkben fogjuk kipótolni.

Sietünk fővárosi közönségünkkel azon élvezetet tudatni, mely az idők teljességében reá várakozik. Néhány hét mulva az egész összes nemzeti színházi személyzet, színészek, zenészek,  
120 énekészek, még a kardalnokok is elvándorolnak Pozsonyba az

országgyűlésre, s helyettök tán Chiabay társasága fogja egy álló hónapig örvendeztetni a mi szíveinket. Capitalis gyönyörűségek készülnek reánk szakadni. Tehát még ezt is odadjuk Pozsonynak! várj te Pozsony, várj! Háromszor veri ezt kenden

125 Lúdas Matyi vissza! — Vajjon a táncszemélyzetet elviszik-e! Ezt tán egy úttal ott is felejtethétek.

14

Megjelentek „Balatoni Kagylók.” Garay Jánostól. Ajánljuk a szépirodalom kedvelőinek veterán költőink egyikének e legujabb elmeszüleményét.

15

130 *Gyanus hírek.* A lánchidra nem sokára föl kezdik rakni a láncokat. Tamás vagyok benne. — — Hesz Rózát el akarják szerződtetni Bécsbe. Kellene? — — Mitterdorfer gőzmalmot épített Pesten. Fiat! — — A nemzeti színháznál új operát tanulnak be. Ugy veszik hasznát. — — A bíráló választmány egy hét alatt

135 kilenc eredeti színművet olvasott el. A jelen volt bíráló tagok közül még ez ideig egy sem halt meg. — — Minap egy névtelen aláírású novella lépett be hozzánk, mellynek névtelensége akkép volt indokolva, hogy miután szerzője prokátor, nem akarja az által renomméjét elveszíteni, hogy saját neve alatt novellát

140 írjon. Vannak dolgok, miket nem tudni is érdem. — — F-sz I-n országgyűlési ujságot fog szerkeszteni. Legalább Andalusiában azt beszélük.

16

145 *Elvitázhatlan igazságú hírek.* Iszonyú ködök járnak, kivált mióta bizonyos tanácsnokoknak olly nagy mértékben gőzölög a fejök. — Az árnyékszínház ist zum Erbrechen voll. — A révészek jövő télre számjegyeket kapnak fejökre. — Appert, kül-

földi philantrop, honunkon utazik át, célja az europai börtönök  
különmű rendszereit kiismerni. E végett jelenleg P. Horváth  
Lázár úr kalauzolja itteni útiban. A pozsonyiak panaszkodnak:  
150 hogy nálok minden olly drága. Lám, Pesten mindent ingyen  
adnak — még a levegőt is. Ingyen a kávéházakban a pipafüst,  
a váci-utcában az ácsorgás (a többi utcákon is), ingyen a vendég-  
lőkben az ecetes torma; a boltokban a német szó, ingyen meg  
155 kaphatni a sörházakból haza tántorgók farkasüvöltését s ha az  
ember véletlenül ujságíró, jól meg is dögönyözhetik — ingyen.  
Lám millyen jó világ van itt Pesten.

17

Hugo Károly legujabb színművéről ez alkalommal nem  
adtunk bírálatot. E művét épen nem elég egyszer vagy kétszer  
100 látni: hogy az ember itéletet hozhasson felőle. Első látásra  
érezhetni: hogy az egész menete, fölfogása, alapeszméje valami  
rendkívüli, szokatlan tünemény, melly a szükkeblűeket meg-  
döbbsenti: figyelmesebb vizsgálódás után pedig rá kell jóni ez  
eszmék gyémántmagvára, mellyben minden esemény, sőt min-  
105 den episod célzata öszpontosul. Remélljük, hogy jövő előadás  
után lelkünk szerint fogunk e műhöz hozzá szólhatni s nem  
leend kisebb örömünk, ha szerző gondolatjait kellőleg felfog-  
hattuk: mint volt az övé, midőn velök először tisztába jött.

## KÜLFÖLDI TÁRSASÉLET

[1847. nov. 28.]

## I

*Alboni* Marietta Bécsben énekelt egy jótékonyági hangversenyben. A bécsi lapok magokon kívül vannak. A Theater. zeitung olasz verseket ír hozzá. — Mit mond mind ezekre dr-Holzbiern? akarám mondani Birnholz?

## 2

5 *Derbi* szigetén volt egy pyramis csupa keresztyénkopot nyákból összehordva. A tunisi bey most e monumentumoszétbontatta. Az ottani népség szörnyen haragszik érte; tán föl is lázad. Épen úgy haragusznak ezek a barbárok a keresztyénekre, mint a míveltek a zsidókra. Szégyenljék magokat érte  
10 (természetesen a barbarok!)

## 3

*Dél-America* őserdeinek legsötétebb mélyében lakik egy csodaénekü madár, hangjait tán csak kis üvegharangok hangjaihoz lehetne hasonlítani, miknek kifejezésében valami földföldrötti van. A peruiak organistamadárnak nevezik őt s csak a legvadabb erdőkben találni reá. Fogságban nem tud élni, egyszerű  
15 fakó színe van, valamivel kisebb, mint a mi fülmilénk, s az erdőkön kívül sehhol sem található.

## 4

*A heresfordi* törvényszék egy koldust, ki egy konyhában, hol senkit sem talált, a kezébe akadt kenyérből egy darabot

- 20 lemetszett, 7 esztendei deportatióra ítelt el. Nem cserélnék Angliával Corpus Jurist?

5

*Hamburgban* új lap szándékozik alakulni, címe „A rongyszedő.” A német irodalomban lehetetlen hogy ilyen cím mellett meg ne éljen.

6

- 25 *Isoard* úr Európaszerte ismeretlen színészi talentum criticusai ellen a botozási rendszert akarja behozni. Ez volna aztán két bőr egy rókáról. Először Isoard úr játékát végig nézni, másodszer kikapni érte.

7

- 30 *Az itéletnapja* közelget. A mult sorshuzáson egy journalista 1000 forintot nyert. De már nem állhat fenn sokáig a világ.

8

- 35 A Frauerdorfi „*Kertész Ujságban*” következő hirdetményt olvashatni: „D-st úrhoz. Hallja, ha maga nekem a harapófogót, meg a kis fűrész haza nem küldi, hát majd meglássa, mint jár. Ha kell önnek harapófogó, ott van a felesége, — aztán látszik a gyümölcsfáin hogy mint használja a kis fűrész, tele vannak száraz ággal, kell is magának kis fűrész. — No hát!! — y. d.”

9

Egy *külföldi ujságban* illyforma hirdetményt olvastunk: „egy tudós, ki nem ér rá a szépnemmel vesződni, feleséget keres magának.”

- <sup>40</sup> *Lind Jenny* 100 ezer frankot érő brillant ékszert kapott a berlini fashinablektól. — Van ott pénz!

- Lewald Fanny* nem szerzője Diogenának. E regényt Oettingernek egy testi-lelki barátja írta, ezért kiált azután a Charivari kigyót békát e regény és vélt irónéja felől: csakhogy már késő a mystificatió, a dolgot igen sokan tudják.

- Legnagyobb rablóbanda* a Thibert Claude bandája, mely jelenleg Frankhonban van, mellynek ügye ez idén az ottani törvényszékek előtt tárgyalatik. Az egész társaság 800 tagból áll, 60-an vannak befogva. 1700 vádpont van ellenök intézve, <sup>40</sup> köztök 207 vértett. Ezek közé tartoztak az ugy nevezett endormeur-ök, kik az embereket maszlagporral altaták el, és a „fekete banda” vagy a Romanichok, melly csupa cigányokból állott, maga Thibert is született cigány. A társulat saját tökéletes organismussal bír.

- <sup>40</sup> *Scott Walter* legidősebb fia, ki ez idén obesteri ranggal költözött át a boldogabb világba, apja regényei közül egyetlen egyet sem olvasott.

- Sue Eugene* legujabb dramáját — Martin et Bamboche — a Théâtre Gaitében halálisan kifütyölték.

- 60 Egy *vén asszony* Bécsben órákig elimádkozott térden az oltár előtt. A kíváncsi templomőr egyszer kihallgatta: vajjon mit imádkozik? Csak azt kérte a jó öreg az oltár képétől: hogy mondjon neki álmában 3 számot, melyet a lutriba feltehessen.

## 92

## NEMZETI SZINHÁZ

[1847. dec. 5.]

- Világ színjátéka.* Dráma Hugo Károlytól. Készakarva maradtunk legutól e mű fölött itéletünk kimondásával; elvártuk: vajjon azon egyes kifogások, miknek vándorhangjai a közönség egyesei között itt ott hallhatók voltak, nem fognak-e rendszeresített gáncs alakjában életbe lépni? hogy ez esetben rájuk  
5 megfeleljünk. Nem volt rá szükség. Az időszaki sajtó a hány nyelvvel bír: mindannyival e mű sajátos szépségeit jó hirdetni s mi nem tehetünk egyebet, mint hogy az általános elismerés szavait egygyel szaporítsuk. Mi e köztetszés nyilatkozatiban a  
10 legfényesebb ordaliákat látjuk, mikben egy sors- és emberi ármány-üldözte költői szellem egy nemzet színe előtt diadal-maskodik. Ki Hugo viharos életének phasisaival megismerkedett tudni fogja, hogy minden taps, melly őt honunkban fogadja, elégtétel egy, a sorskönyvébe adósságul felrótt méltatlan szenvedésért, s műveinek mindegyik fényes sikere egy egy  
15 hiterősítő istenitélet. Hugo Károly jelen művét egyébiránt közönségünk előtt szépségekkel teljes költői fölfogása, ragyogó képei, helyzeteinek ügyes összeállítása teszi olly kedvelté, míg alapeszméit, mik tulajdonképeni érdemét alkotják: védeni alig  
20 hallottuk. Mi, kik annyit vesződöttünk rendszerekkel és rend-

szerességekkel, mennyi elég arra: hogy az ember a megőrlés határain észére térjen, azon valószínűséget voltunk kénytelenek elfogadni gyötrelmes rendszer kutatásaink vég eredményeül, miszerint minden a mi új, saját új rendszert hoz magával létre, 25 melly egy más tökéletes régibb rendszer mellett a nélkül hogy ennek előnyeiből leróna, szinte tökéletes lehet; ezért örök időkre aestheticát írni lehetlen, annál kevésbbé azon aestheticai elvekhez ragaszkodni, mik akkor irattak, mikor még a nap forgott a föld körül. Hugo Károly jelen darabja nem dramatisált allegoria, minőnek ezt sokan állítják, nem csupán elvek és 30 költői nézetek személyesítése, hanem egy végtől kigondolt következetes dramai cselekmény, mellynek tragicai alakjaiban mult és jelen idők idealisált képeire ismerni, s csupán e képek következetes idealisálása mi az egészet olly allegoriaszerűvé teszi. Ezen alakok úgy, mint ott festve vannak, nem léteznek 35 ismert világunkban, tán nem is léteztek soha; de hitünk szerint egyenes föladata a drámai költészetnek, hogy alakjait nem az élet daguerreotypi hű másolatában, hanem saját költészetvilága kedvező fényében tüntesse elő. Alakjainak mindegyike hű marad mind végig szerepéhez; a mit tesznek *azt tenniök kell* egészül 40 maradásuk miatt, s a cselekvény a jellemek nyomán fejlődik elő. Minden szerepnek megvan saját hatásköre, minden tettnek, minden kimondott szónak öntudatos célja. Egyik szerep sincsen a másikéért, mindenik saját magaért van, mindegyik külön egy vezéreszme s mégis egy öszhang az egész. A világelet minden tényező eleme képviselve van benne: Ordognóban a zsarnokhatalom, Dulcéban a szerelem, Garciasban az ármány, Juanban a bosszúvág, Vermudóban a philosophia, Sanchóban a férfi erény, a karszerepekben a világ előítéletei s ha akarjuk: mind 45 c szerepeket egy egészszé kapcsoló öntudata bolond, ki egyéb-iránt csak annyiban bolond, hogy igazat szól, s e szerep az, melly bennünket leginkább figyelmessé tett az iránt, hogy e mű nem dramatisált allegoria. Ez Hugo Károly művének saját rendszere, rá akadni nagyon könnyű, mihelyt az ember a darab



- 55 címét a darab cselekvényével összefüggésbe akarja hozni. Hugo gondolkodó költő: eszméiben mélység van, s hogy mind e mellett is nálunk tetszeni bír, az közönségünknek becsületére válik, mert mulatni jövő nép ritkán szeret gondolkodni. — Nem akarunk olly kicsinykedő fontoskodással lenni, hogy
- 60 színészeinknek ez uttali művészeti előadásáról szóljunk; elismerjük, hogy tiz husz évi tanulmány után jobban ismerhetik ők hivatásuk terenumát criticusaiknál s így tanácsainkra nem szorulnak. A dicséretet eddig is eléggé kiosztá maga a közönség, a gyalázkodást pedig átengedjük azon jó úrnak, kinek évekig
- 65 bő alkalmá volt a szinpad kellékeivel megismerkedni — a sugólyukban.

93

MI HÍR BUDÁN?

[1847. dec. 5.]

I

- Dézsi vidéki színész e héten többször lépett föl szinpadunkon. Hangja a legkedvesebb szinpadi hang, mély, és legdörgőbb kitoréseiben is csengő, mint a harangszó; játékában sok bensőség van, s miután meg vagyunk győződve szinpadunkon leendő
- 5 alkalmaztatásáról, merjük remélni hogy a vidéki pathosfőlség leheverése után jobb színészeink egyikét fogjuk benne üdvözölhetni. Nem merjük őt kedvünk szerint megdicsérni, mert attól tartunk: hogy merő tréfából fölület bennünket dicséretünkkel egyben, mint ez nem először történnék velünk
- 10 ez élet napjaiban. Nem mulasztandjuk el további működéseit figyelemmel kísérni.

E héten ismét két rendbeli vasúti szerencsétlenségről sutognak; csak sutognak, mert az illetők nem bánnák, ha a dolgot titkolni lehetne. Ennyi szerencsétlenség egy év alatt  
 15 csakugyan több, mint szerencsétlenség. Mind annyiszor török egy pár embernek keze vagy lába, vagy nyaka. Mi mind ez ideig titokban áldottuk a sorsot és a vasúti társaságot: hogy nem a mi nyakunkat méltóztatott kegyesen kitöretni; hanem  
 20 már most meg nem állhatjuk: hogy komolyabb expectoratióknak tért ne engedjünk. Vagy nincs meg a mi istentől látogatott vasutainkon a kellő fölvigyzat, vagy nem értenek a dologhoz, kikre a mozdony kezelése van bízva, vagy maga a vasút rossz? Első esetben a vasúttársaság egy része, másodikban nagy része, utolsóban az egész társaság fejére száll e bal esetekről felelősség.  
 25 És nem tehetünk róla, de kimondjuk — hogy a valószínűség e legutóbbi eset mellett szól. Mikor a vállalkozók árlejtés mellett alvállalkozóknak, ezek ismét subinquinusoknak engedik át a kivitelt; mikor a társaság kikeresi, hogy ki készíti el legőcsőb-  
 30 ban a vasutat, a készítettő ismét csődöt nyit a legőcsőb kő, fa, vas, mész stb stb szállításra; a kő, fa, vas, mész stb. szállítók viszont concursust hirdetnek a legőcsőbb kőfejtők, hámorok stbiekre: s így szállinkozik a vállalat anglusokról csehekre, csehekről olaszokra olaszokról esquimokra és hottentottákra, kiknek mindegyike természetesen nyerni akar valamit saját  
 35 vállalatán, ilyenkor aztán természetesen jó: hogy a legelső vállalkozók a helyett hogy saját utánalátásukkal készítették volna el mindent, negyedik ötödik kézből veszik át a kész credményt, mi rájuk nézve nagyon kényelmes lehet; a közönség pedig tanuljon keresztyén lenni és ne zúgolódjék. A pestváci vasút mysteriosus megnyitása legalább ötrendbeli halogattott terminust ért meg. A szolnoki alig hogy elkészül, nagy darabon megsülyedt, mind ezen factumok azon gyanúra vezetnek: hogy tán maga a tisztelt társulat sincsen tisztában azokkal,

45 mik firmája alatt véghez mennek? Hanem így van az, mikor országos vállalatok nem egyszersmind az országéi. Mikor a nyilvánosság őrszeme nem kísérelheti figyelemmel a közönség irányában tett eljárásokat, hanem titokban az arra hivatottak fúrnak, faragnak, míg azon nem veszik észre magokat: hogy a vállalatot hozták orvosolhatlan discreditbe. Egyébiránt kinek 50 mi köze hozzá! A ki nyakát törte, az hadd menjen panaszra.

### 3

Mult hetekben egy igen ügyes orvos-segéd boncolásnál megsértve hüvelykújját, a holt nedv vére közé vegyült, s azon idő óta egész karja holt és mozdulatlan. Borzasztó gondolat lenne, ha az embernek darabonként kellene meghalni.

### 4

55 „Buda liberata” e héten az árnyékszínház deszkái alatt és fölött Minkné asszonyosság javára megbukott.

### 5

Lauka Gusztáv e héten Pozsonyba utazott, onnét hihetőleg rövid idő alatt Calcuttába és Brasiliába teendő kirándulásokat.

### 6

60 A nemzeti museumban látható egy igaz gyöngy, melly természeti alakjánál fogva a szent szűzet karján a megváltót tartva, ábrázolja.

### 7

Doppler Benyovszkija Cottinitól zongorára alkalmazva nem sokára meg fog jelenni Wagner műúrusnál.

- 68 Jövő évre kiadandó arcképeink közé sorolandjuk a megholt Katonának, Bánk bán szerzőjének hiven talált arcképét is, mellynek birtokában fiatal honi művészeink egyikének sikerült másolása után jutottunk.

- 70 Jövő héten leend Erkel jutalomjátéka. Ez alkalommal a jutalmazandót tisztelői érdekes ajándékkal fogják meglepni, a magyar maestrót.

Hugo Károly mult szerdán elutazott.

Paksyné alkalmasint ujolag fog szerződtetni.

- 76 A Nemzeti Ujság azt hiszi, hogy ha a pest-londoni (hohó!) villany-telegraph vonal elkészül „Pestről Londonig két másodpercnél (!!!!) valamivel több időbe fog kerülni a hírközlekedés.” — Jó volna az embernek néha, kivált ha az ember ujdonságíró, ha tudná, hogy mennyi az a két másodperc? s mi az a telegraph? mert ha azt a kettőt nem tudja az ember, 70 furcsa dolgokat mond az ember.

A lánchídnál egy emelgetett kő elszakítá láncait s mindent összezuzott a mi keze ügyébe akadt. A Nemzeti Ujság 2000 mázsnak mondja e követ s azt tartja: hogy ez eset „minden

esetre csak a célszerű s erélyes intézkedések üdvös eredménye,  
85 de komolyan” — a Nemzeti Ujság nem szokott vicet mondani.

14

Egyébiránt minden ember folytatja a maga mesterségét.

94

## KÜLFÖLDI TÁRSASÉLET

[1847. dec. 5.]

I

Egy *anglus* üvegből akar házat építeni. Itt aztán csakugyan nem lehetne titokban tartani, a mi a házon belül történik, az embert ördögimód meglátnák az utcáról, hogy mit csinál odabenn.

2

6 *A bécsi magyarok* saját kört szándékoznak ott helyben alakítani.

3

*Chindban* a férfiak bot helyett legyezőt hordanak, s ha elfáradnak azt viselni, a gallérjok mellé dugják a nyakukba, ez ott különös fashionable maniernek tartatik.

4

10 *Furcsa szokások* uralkodnak a különféle népek közt a köszönésekre nézve. A lappok az orraikat nyomják egymáshoz,

a karakalpok meghúzzák az üstökét az üdvözöltnek. Az abyssiniak egy darab bambusnádat rágnak meg neki s odaadják hogy rágja tovább, a japanok csak a csizmáikat húzzák le, náluk ez a „fogadj isten”; hanem a csuvaszok az utolsó fügefalevélig neki vetkőznek egy „jó nap” kívánásnak; a malajoknál hasra kell esni a köszöntéskor, nálunk pedig a cigányfiúk cigánykerekeket hánynak érzelmeik tökéletesebb kifejezése végett, míg bizonyos fajú emberek ismét bizonyos fajú embereknek a talpát szokták megcsókolni hódolat jeléül. — A hajdani keresztyének üdvszava ez volt: Surrexit! — Felelet: Vere surrexit. — Bódorodott embernek „pálinkás jó reggelt” szokás kívánni. — Okos emberek, kiknek eszök ágában sincs egymásnak szolgálatot tenni „alásszolgájával” fogadják egymást, mások első lábaikat nyújtják megszorítás végett, s némelyek megcsókolják egymást üdvözet okáért, mi — kívált ha különmemű egyéniségek közt megy véghez, igen jól szokta magát kivenni. Azt tartom, csak maradjunk is az utolsónál.

## 5

Egy *Irlandi*, ki először éltében német vendégfogadóban hált, arra gondolatra jött mikor a paplanúl alkalmazott iszonyu dunnát meglátta: hogy ez ismét egy másik valakinek párnája, s hogy a németek így szoktak alunni, egyik a másik tetején, egész föl a gerendáig. „Mondd meg, atyámfia, sürgeté c végett a szolgálattelvő subjectumot, annak az úrnak, vagy asszonynak, a ki rajtam fog alunni, hogy ne soká késsek, mert igen álmos vagyok.”

## 6

*A kutya* fontossága az életben. Semmi állat sem játszik annyi szerepet az emberiség szinpadán, mint az eb. A magyar juhait őrizteti, vagy nyulat fogat vele, a schweicinál hófuvatok

40 áldozatait segíti megmenteni, a spanyolnál harci segéd társ, az olasznak utcáló komédiás, az angolok barátkoznak vele, az oroszok szánkáik elé fogják, a törökök polgári szabadalmazott néposztálynak tartják, a belgák keztyűt csinálnak belőle, az indusok istennek tartják s imádkoznak hozzá, a chinaiak pedig  
45 megszvik.

7

*Londonban* egy mészáros ökörcsontokból építettett filagóriát. Volt módja benne. Nálunk szinte egy könyvnyomtató kiadott munkákból és lapokból építettett három emeletes házat.

8

*Az orosz cárnak*, van egy kardja, mely egy darab égből  
50 hullott vasból készítettett. Az ilyen meteorvas rendszeren igen jó acélt szokott adni. Szeretnők tudni: miből csinálják azt odafenn?

9

*Szerkesztőségi keresztnevünknek* egy druszája, egy mór, — valóságos fekete mór Algierban csodadolgokat visz véghez.  
55 Ő valódi virtuóz a rhumivásban, mint némelly szorgalmas priesznitzianus a vízivással, olly tökélyre haladt ő a rhummal. Két-három pintet egy ülőhelyében megiszik, s fogadásból képes olly adagot gyomrába temetni, mellyel a Honleányoknak egész olvasó közönségét meg lehetne mérgezni.

10

60 *Szülőgyilkos.* Lahousse Hortensia alig 16 éves lyán Párizsban apját, anyját és nőtestvérét megmérgezte, mert nem engedték a szeretőjét hozzá járni. E mérgezés nem egyszerre, hanem hosszú kiszámított terv szerint többszöri adagok után ment véghez, a gyilkos leány vígkedvű közönyösséggel mondá el a

- “ történeteket a törvényszék előtt; bűneiért húsz évi börtönre ítéltetett. Az egészre az volt az észrevétele: hogy mikor ki fog szabadulni, épen 36 esztendő lesz, és így legszebb idejében. Semmi emberi érzésnek nincsen nyoma lelkében.

## II

- A siami összenőtt testvérek, kik 37 évig mutogatták magukat*
- “ mint rendkívüli természetsodát, jó pénzért, most Déli-Carolina egyik városában telepedtek meg. Mindkettő (amennyiben két gerinceiknél fogva összenőtt embert *kettőnek* lehet nevezni) feleséges, több gyermekök is van; egyiknek neve *Sang*, másiké *Eng*. *Sang* tüzesebb, mint testvére s így a locofocók vagyis democraták pártjához tartozik; *Eng* azonban a whigek vagyis aristocraták mellett nyilatkozik. Minthogy azonban egymástól elválniok lehetetlen, s az elsőnek nagyobb befolyása van a másikra, mint viszont: úgy történik hogy *Eng* mindig kénytelen political hitének ellenére az oppositio meetingjein testvérel együtt jelen lenni; ellenben *Sangot* soha sem veheti rá hogy a conservativekhez elmenjen vele. Nekik nem szabad egymásra haragunni. Hátha egyik hamarább meg talál halni, mint a másik?

## 12

- Egy *tudós* annak bebizonyítására: hogy a természetben
- “ minden célszerű, megemlíti hogy a gombák miután rendesen csős időben szoktak megteremni, a természet által esernyő alakkal vannak megáldva.

## 13

- A tunisi bey* operát akar hallani residentijában. Száz arany a markába annak az énekesnek, ki magas tetszését megnyeri.
- “ Száz bambus a talpára, a ki elveszti.



Egy *tréfás fiú* azt az eszmét kezdi terjesztgetni francia lapokban: hogy ha az ember az olasz festészeti iskola remekműveit a vásznonról levakarja, azok alatt többnyire görög művészek remekeire fog akadni. Rafael alatt Apelles és Zeuxisra.  
 95 Így akarják az olasz festők remekműveit tönkre tenni.

## NEMZETI SZINHÁZ

[1847. dec. 12.]

„Ungar” collega rossz néven veszi az Alvajáró előadásakor az egész éneklő és trombitáló személyzetnek túlságosan jó kedvét. Én istenem! de hát tehet arról valaki, ha nevetnéke van? próbálja meg csak Master Diósi ha — ha például X. urat  
 5 lovagolni, vagy Y. urat hősi szerepet adni látja és ha a nyakát lefűrészelik is: nem fog-e nevetni? Na lássa, hisz ez igaztalanság; ön egy idő óta oly feketevérü griesgrämig és sauertöpfisch kezd lenni, tegye le azt a sárga szemüveget s ha a trombitások nevetnek, nézze el nekik; ha az énekesek nevetnek, kacagjon  
 10 együtt velök, plane ha Nelli nyitja mosolyra ajkait, — ah Master Diósi: hol van önben a szív, ha még ezért is haragunni tud? Ön egy tetőtől talpig irótollá változott criticus, mellyben tinta foly vér helyett. Lássa ön, mi úgy tekintjük a színházat mint egy nagy családot, melly úgy a miénk, mint más akárkié,  
 15 hol estenként összegyűlünk s mintha mint legjobb ismerősök volnánk, egymástól nem félünk, egymást nem genírozzuk; ha színészeink nem tudják szerepeiket, nem haragszunk, sőt inkább szép szomszédnőink mellett igen jól mulatjuk magunkat; ha a karzat tapsol, mi nem pizszegünk; ha a parterre ismételteti

- <sup>20</sup> a quartetteket, mi nem mondjuk: „tovább!” egy szóval hagyjuk mindenkinek a privat kedvét teljesülni. — Lássá ön, Master Diósi, milyen szép bizalmasság volna az ha szokásba jöhetne, hogy a karzatról a parterre-re, a parterreről föl a páholyokba, a páholyokból le a szinpadra lehessen conversálni. — Odalenn
- <sup>25</sup> Raupach Ördög Roberjét adnák, Ördög Robert mondaná: vau-vau-uú! fenn a kakasülön pedig asztaloslegények mulattatnák húzóharmonicával donna Flamináikat, a páholyokban hírlapot olvasnának, theáznának, whisteznének fennhangon (ez Horváth Lázár is inditványozta egy időben); odalen pedig
- <sup>30</sup> folytatná minden ember a maga mesterségét — csak úgy, mint otthon: a criticusok bírálhatnának, a közönség nem hallgatna rájuk, csak úgy mint otthon. — A szerelmesek civakodnának, a nem szerelmesek pedig tennék egymásnak a szépet, csak úgy mint otthon. A ki diót, vagy mogyorót hozott magával, azt
- <sup>35</sup> megtörné, szomszédjait is megkinálná vele, csakugy mint otthon. Nem paradicsomi élet volna-e ez, Master Diósi? Lám, Debrecenben már ez nagyrészt el van érve. Még mi is rámegettünk volna, ha csak ön feketevérü közbeszólásával el nem rontja az egész angyali planumot.

96

## MI HÍR BUDÁN?

[1847. dec. 12.]

I

- Egy fiatal ügyvéd, kinek gyöngye szemei voltak, azon tanácsot kapta orvosától: hogy hagyjon föl a pipával, mert megvakul. Már jó uram, felelé a megvakulandó, én sok mindent láttam életemben, de beleszámítva azt is a mit még látni fogok,
- nem ér mind az egy *pipadohányt*, tehát nem cserélünk.

Egy párizsi lapban a hétszemélyes tábla *septemtrionalis* táblának van elbérnálva. Ez is olyanforma, mint mikor az egy-szeri notarius a főlovászmestert *amazonum regalium magister*-nek nevezte.

## 3

- 10 Ismét új lap van keletkeztében. A kiadó tulajdonos elő-fizetési díjúl babot, borsót, kölest, szappanyt, fagygyugyertyát, lépesmézét, káposztát, tyúkot, általában mindenféle victualékat elfogad. Cime leend, „a Nagy Fidibus.” Ajánljuk a pogácsasütőknek. Tepsibe vajmi alkalmas leend!

## 4

- 15 Reméljük, hogy lapunk tisztelt olvasói végig olvasták Szigligeti *Végiratát* „Mátyás fia” ügyében, s kimondjuk véle-ményünket a minden oldalról megvitatott ügy fölött: 1) Zerffi Szigligetit minél inkább gyanúsítandó több ízben *hamis tanú-*  
 20 *bizonytságot tett*, többek között midőn háromszor egymás után bizonyítá: hogy Hiador Corvinját 1845-ben adta be a színház-hoz, hová a hiteles bizonyítványok nyomán 1846-iki aug. 21-én érkezett. — Becsületes ember dolga-e ez? ... 2) *Corvint Szigligeti nem vette át és nem kezelte*, s drámáján már az előtt sokkal régebben dolgozott, sőt Diósi úrnak belőle töredékkeket  
 25 is olvasott. 3) A Törvénytelen Vér csak egy nap volt nála, Mátyás fia drámáját már az előtt Fánecs és Doktay uraknak készen mutatta, s belőle a kitünőbb jeleneteket fel is olvasta; s mihelyt megtudá, hogy drámájához hasonló tárgyú mű érke-zett a választmányhoz, azt rögtön lepecsételtette s erre *hitöket*  
 30 *letenni kész tanúi vannak*, s így Sz. Hiador darabjait *nem is használhatta*. 4) Szigligeti a történeti adatokat mindenütt drámái-lag indokolni és összeolvasztani törekedett; Hiador ugyanazo-

kat összefüggés, irány és indokolás nélkül rakta hegytetőre. 5) Corvin ritkítja párját az irodalmi silányságok között, Törvénytelen Vérben a tulajdonképeni történeti dráma csak az utolsó szakaszban kezdődik, holott a történeti adatok nyakrafőre bejelentetnek. 6) Mátyás Fia, mind terjedelmére, mind alaptervezetére, mind a sceneriára nézve égföld-különbségű Hiador darabjától. 7) Hiadornak fogalma sincs történeti jellemről. 8) Szigligeti műve legszebb jeleneteinek árnyéka sincs Hiador darabjaiban, millyenek: Mátyás haldoklása, az ütközet, hol az anya meghal fiáért. 9) *Szigligetnél az anya más jellem, viszonya egészen más fia iránt, mint Hiadornál.* 10) Nemhogy Szigligeti plagiált volna Hiadortól, sőt *Hiador vett át Gerőből egész helyzeteket, sőt beszédeket majdnem szóról szóra.* ugyan ezt tette a *Pókaiakkal.* 11) És több más más helyeit Szigligetinek nem állotta elsajátítani; 12) mint szinte más ismert külföldi drámaírókét. 13) Corvinban drámai csomó nincsen, az események úgy vannak összelopkodva előzmény, következmény nélkül, mint meg annyi drámai zérusok. 14) Szigligeti az eredetiség ügyességével vitte ki azon nehéz belküzdelmi jelenetet, midőn János lemond. Hiador elmondhatja vele Lear királyból Edmund magánbeszédét s a dolgot ketté vágja. 15) Hiadoron a plagium gyanúja nem új, e lapokban Tüskey Emma egész verseket idézett Kölcseytől, miket Hiador versei közé csent, e vád alól még nem tisztítá ki magát a tisztelt úr, s ime mást támad meg azon bűn ráfogásával, mellynek bélyege homlokára van sütvé. — Ime ez volt Hiador és prókátorának eljárása. Illyen becületes férfiak koptatják a tollat az irodalmi malcontentok táborában. 16) — Par nobile fratrum. Kimondott vezérelve volt e két úrnak, nevet szerezni bármi áron. Megvan, ott van, dicsekedhetnek vele. Egyike e két szép úrnak két év előtt Petőfi által akart megdicsőülni, látva, hogy e név most egyike legünnepeltebbeknek; ajánlá magát előtte, hogy majd ő dicsérni fogja. A tisztalelkű, önerejét érző költő nemes büszkeséggel veté meg e szolgálai ajánlatot. Ekkor „ha nem akarod hogy talpadat csókol-

jam, haraplak; de mégis teáltalad leszek híres ember!" elkezdé őt gyalázni. S ez célra vezető; ha az ember nem tud valamire menni, iparkodjék mások gyalázatán emelkedni, csakhogy a szurok mindig oda ragad, ahol már több is van. Ime be van az ő koszorúja kötve. Hazudság, hamis bizonyosság, rosz akarat, arcátlanság és tudatlanság benne a legszebb virágok. De mi nem örülünk senki gyalázatán, sőt az elpirulhatlanok miatt mi fogjuk szégyenelni, hogy a magyar irodalom virágai között illy labodákat hagyott felmagzani az irodalmak istene.

## 5

Külföldön már annyira vitték a papiros világot: hogy csirizelt papirosból bútorokat is készítenek. Örül ennek Horváth Laci, mert ő két lapot ad ki.

## 6

Négy magyar lap közli egymás után azon ujdonságot: hogy Hugo Károly ismét új színművet irt, mellynek címe: „A bölcsök követ.” Egy kis tévedés van a dologban, mellyről a tisztelt collegák méltóztattak balul értesülni; ez nem új színmű, mert német nyelven már ezelőtt hat évvel megjelent illy című könyvben „Die grosse Fibel” (a nagy ábécé). Csak azért akartuk ezt megemlíteni, mert a németek eddig is nagy gaudéval vannak fölöttünk: hogy mi Hugo Károly mind azon műveit, mik nálunk megbuktak, nem tudva e sorsukat, nagyban megbámuljuk, s hogy mi mind azt, mit az ottani *journalistica* éldelhetnek tartott, mint új valamit tapssal fogadunk, megkoszorúzunk, s minden eddigi irodalmi terményeink elsői közé állítunk. Ha mi semmit sem akarunk arról tudni; miszerint Hugo a német irodalomban, mint műbíráló és drámaíró minden elképzelhető üldöztetésnek ki volt téve; hogy művei sehol sem fogadtattak el: azok előtt kik e tényeket tudják, itteni föllépéseinek

95 sikere könnyen azon szint veheti magára, mintha mind az, mi a német irodalomnak legrossza, saját irodalmunkban a legjobbnak beillenék; de ha előre bocsátjuk ezeknek tudását s Hugo Károlyt nem mint hazaszeretetből hozzánk pártolt német írótkedjük dicsérni (mert kénytelen volt nálunk keresni menedéket, miután a német irodalomból kiüldöztetett), hanem mint 100 általános lángelmét, kinek eszméi bármely hazában, hol még a szabadelműségnek a philisterismus vérét nem vette, viszhangra és elismerésre találandnak, s kinek egyéni furcsaságait nem bámuljuk, de ez eszmék kedvéért meg tudjuk bocsátani. Ha így 105 nyilatkozunk Hugo Károly műveiről: akkor kikerüljük ítéleteink nevetségessé lételét. Mi részünkről egy percig sem kételkedünk kimondani hogy, midőn Hugo Károlyt az összes német 1100 journalista kevés kivétellel megtámadta, midőn, Brutus és Lucretiája több szinpadon langyúl fogadtatott, Báró és Bankárja olvasatlanul visszavetett, ez nem az ő hibája volt, hanem volt azon közönség, mely izetlen helybohózatokon legelteti magát s azon színházi igazgatóké, kik (miért, miért nem, azt rajtok és mirajtunk kívül elegen tudják) egy Halm és Nestory kedvéért minden rájuk nézve veszedelmes tehetséget buzgón 115 elnyomni kötelességöknek tartják.

7

S minthogy már benne vagyunk a komolyságban, beszéljünk egy pár szót a Nemzeti Encyclopaediáról, melyet kiad Vállas Antal, s lássuk: hogy mint csinálják minálunk a tudományt. Ha van érdekesebb látmány annál, midőn a keresztes 1100 pók esti napfénynél hálóját szövi, úgy az csak ott lehet, hol a tudósok a tudományt csinálják. Mindkettő igen érdekes: a pók, mint tudva van, saját magából ereszti fonalait; kivéve a hosszulábu kaszáspókot, mellynek különös szenvedélye régi elhagyott pókszöveteket elfoglalni. Illyen kivételek a tudósok között is 115 akadnak, kivált ha azok Nemzeti Encyclopaediát irnak. Az

ember, akarók mondani a tudós, összeszerez néhány geographiai, zoológiai, és historiai művet, megtanulja könyv nélkül — az ábécét, s illy előkészülettel *abc* rendbe szedi a kész adatokat. Ez nem nehéz munka; de mindazáltal igen szép. Az ember 130 elősorolja illő szárazsággal a kiszedett historiai helyeket, őrizkedik nehogy saját eszméi valahogy közibök tévedjenek, a kútforrások minden betűjéhez, még sajtóhibáihoz is tántoríthatlanul ragaszkodik s egyszer csak azt veszi észre, hogy kész az encyclopaedia. Igy tesz például Vállas. Minden genirozás nélkül 135 szóról szóra elmondja történeti életrajzaiban mit megbodogult néhai Budai Ferenc „Polgári Lexiconában” anno Domini 1805-dik esztendőben ő s férfaiainkról megírt, egyedül a „volt volnákat” törüli ki imittamott . . . E tény, mint utánnymat nem a mi dolgunk, haragugyék érte a könyvárus, ki azon Lexicon 140 kiadta, vagy Budai örökösei, nem bánjuk; hanem abban az egyben szabad legyen megbotránkozunk, hogy ezek szerint Vállas úr épen semmi különbséget, vagy haladást nem vesz észre a történetírás szellemében, mellyben a Polgári Lexicon iratott, s mellyben újabb történetkönyveink iratnak. Negyven- 145 két esztendő előtt nagyon jó lehetett mind az, mit Budai elmond és elhallgat; jelenleg azonban jól esnék, ha a kor újabb fölfogásai szerint más dolgok lennének ugyanazon themákról elmondva és elhallgatva. Egyébiránt mi az elhallgatást illeti, ebben nagyhamar kibékülhetünk az encyclopaedia-íróval, mert 150 ő a hol csak lehet elhallgat saját eszméivel s olly szárazan adja elő, a mit előad: hogy szinte porzik. Például mit mond Attiláról? Budai egy fél lapocskát irt e néphódítóról, kit ő kisszerű kalandorul tüntetett fel; Vállas szóról szóra utána mondja mind azt s még azt sem meri határozottan kimondani, hogy rokonunknak tartja-e őt vagy sem? Ha már restellt ujat írni Vállas 155 úr, nyomatta volna legalább oda, mit Gibbon, Müller, Waltharius, akár Fessler vagy Deseritius egész könyvekben beszélnek felőle, higye el: hogy igen szép dolgokat beszélnek és kissé körülményesebben mint Budai, kinek főfő érdeme az: hogy

- 160 midőn polgári Lexiconát írta, még nem volt előtte kész magyar munka, mellyből *abc* rendben utánnomathatott volna, s ez érdemeiért minden esetre teljes méltánylatunkat birja. Mai időnkben azonban a krónika-adatgyűjtést nem tartjuk érdemnek. Ki a történetről írni akar, akár saját, akár a más eszméit
- 165 mondja is el, tudjon fölemelkedni a magasabb történeti nézetek sphaeráiba s tudjon ezen nézeteknek egy kitartó vezérelvet adni. Lehessen érezni a műnek szellemét a szerző saját reflexióiban s egyes személyeknek characterét, és ne pusztá viszontagságait ismertesse meg az olvasóval. A történetírás a statustanok
- 170 gyakorlati iskolája, s illy fontos tudományt még iskolai kézi könyvül sem lehet minden vezérszellem nélkül írni, nemhogy olvasó közönség számára pusztá allerhandumeingulden curiosum gyanánt. Csodálatos dolog, hogy ezeket a XIX. század közepén egy szépirodalmi lapnak kell elmondani, hogy tudomán
- 175 yos ember, ki historiai adatokat szerkeszt, annyira ragaszkodik az ősi humillimus indifferentismushoz: hogy dacára historiai önállóságunknak s nagyszerű történeti jellemeinknek magyar ember létére még itt is sereghajtó akar lenni. Ha ez eljárásra csak a dolog végének könnyebb oldala szabadítá fel
- 180 Vállas urat, az ellen semmi kifogásunk, azt lássa az olvasó és fizető közönség; de ha e szűkkeblű adatragaszkodás szellemi önállótlanúságra mutat, akkor szabad legyen sajnálnunk hazánk történetírásátát. Egyébiránt így csinálják nálunk a tudományt.

9

- Kedden reggel a királyutcában egy gazdátlan emberi fület
- 185 találtak. Ahoz mégis nagy gondatlanság kell: hogy az ember a fület elveszítse. Az érdeklött corpus delicti annyira ki volt egyébiránt véve formájából: hogy semmikép sem lehet rá ismerni: vajjon nő volt-e, vagy férfi, vagy criticus, aki elvezíté? Még eddig senki sem jelenté magát érette.



190 A nemzeti színház néhány tagja *Kovács* Sebestyén Endre urat, mint az intézet egyik jeles és köz szeretetű orvosát neve napja alkalmakor egy, mintegy kétszáz pengő forintos, ezüst serleggel tisztelte meg. — Sok örömet írítsen belőle a tisztelt orvos úr!

## II

195 Divatba kezd jöni a vidéken, hogy minekünk képtelennél képtelenebb leveleket irjanak. Egyik sógorának szólít, köszöni a küldött három mérő bükkönyt; tudtomra adja, hogy a keresztfiam, kit az én nevemre kereszteltek Jánosnak, meghimlőzött, s kér hogy majd a tudvalevő alkalom által küldjek neki  
200 vagy fél mázsát abból a kospallagiból, ugy sem messze lakom tőle. Egyébiránt a felesége csókoltat (ugy mint édes testvérét). A levél Iharosberényből jó, tökéletesen nekem van címezve. — A másik sürget, hogy siessek a g...-i tisztujításra, ha az esküdségből ki nem akarok cseppenni, mert ugyan haragszik  
205 rám a főbíró, a mióta az unokatestvérét nem akarom elvenni. — A harmadik, Belényesből (soha életemben 90 mérföldnél közelebb nem voltam e helyhez) tudósít hogy kapta leveletem, az abban tanusított érzelmeket rögtön fogta és vitte Laurához, kivel egykor Belényesben annyi boldog órát töltöttem, Laura  
210 épen lekvárt főzött, midőn leveletem felolvasta neki, az angyali szűz fehér arcán hajnalpír futott át e betűk felolvasásakor; ő még mindig a régi, ő még mindig érettem eped (bárcsak hát ismerném legalább) — továbbá írja, hogy szegény Péter nagyon búslakodik, mióta kosarat kapott Mancijától. (Szegény Péter,  
215 mennyire sajnálom, hátha még a vezetéknévét is tudnám!) Végül tanácsolja hogy vigyázzak magamra, nehogy valahol a bányákban szerencsétlenség érjen, s szerfeletti tanulással el ne öljem becses életemet. — De mind ezeknek koronája azon levél, mellyben szerelmes levelet írnak hozzám, mint asszony-

- személyhez. Valami értem égő V. S. úgy meg bíztat, hogy ekkor s ekkor el fog szöktetni, apám haragjától ne féljek, az ő karjai megvédnek tőle: „Kis gunyhóban fogunk élni, szerelmünkben boldogok” („a hova én elröpülni veled ugyan nem fogok”), az ő szívében fogok lelteni kárpótlást s ha szavaira nem hajtok, holnap holttestével fogok beszélni. — Már most hogy viseljem el lélkemen ennek a halálát? Pedig elszöknöm csak még sem lehetett vele.

12

- Mult kedden este egy értes férfi a színházban első felvonás alatt hirtelen leesett zártszékéről és rögtön szörnyet halt. Vidéki számtartó volt, mint mondják, nymphomaniái rohamban ütötte meg a szél. Tán csak nem az előfüggöny képeibe volt szerelmes? (A nymphománia olyan betegség, mellynél fogva az ember abstract szépségek iránt érez szenvedélyt, minők egy festett kép, egy szobor, egy kifejeletlen gyermekarc). — Azt mondja ez esetre B. Gazsi: hogy kár volt neki legalább a darabot végig nem várni, ha már egyszer befizetett. Mi pedig azt mondjuk: hogy kár volt ez esetnél egyetlen színházi orvosnak sem lenni jelen, miután van vagy kilenc.

13

- Egy álmokóros szűz nem rég mágneses álmában azt fedezte fel: hogy a cholera ellen egyetlen orvosi szer a „nárdus olaj.” — Csak az a kis baj van a dologban: hogy a bibliában ugyan van szó nárdus olajról, de a gyógyszerárban nem ismerik.

14

Horváth Lázár jövő évre német lapot szerkeszt, címe „Morgenröthe” ára helyben öt, vidékre 6 ft 24 kr. Végtere

- 245 valahára megérté tehát hivatását a tisztelt szerkesztő s nyíltan kivallja, mit tavaly makrancosan tagadott. Kell-e ennél nagyobb szerű elégtétel mind azoknak, kik a tisztelt szerkesztő úr hazafiui érzelmeiben ez ideig kétségeskedni bátrak valának? Felelet: Horváth Lázár, der hoffnungsvolle Hauptredacteur der Morgenröthe. — Hol vannak a hazafiui érzelmek, a nemzetiség forró imádása, a hazaszeretet lángoló kitörései, mikkel a Honderű szerkesztője egy időben úgy megrakta magát, mint drótos tót a szeredását rézpitykével? Felelet: Herr von Horváth der hoffnungsvolle Hauptredacteur der Morgenröthe. Hol van a hajdani aristocraticus büszkeség, melly egykor a köznemesi rendhez is csak lóhátról beszélt? melly a lateinereket úton útfélen gúnyolta s a bürgerlich eszmétől görcsöket kapni méltóztatott? Felelet: Horváth der unterhänige Hauptredacteur der Morgenröthe. Egyébiránt azt meg kell vallani: hogy a tisztelt szerkesztő úrba nem kevés vállalkozási szellem (az ő kedvéért németül is ideirjuk: Unternehmungsgeist) talált szorulni. Kapja magát és előfizetést szándékozik megnyitni — *husz esztendőre*. A ki egyszerre 200 pengőt lefizet neki, husz esztendeig fogja olvashatni a Morgenröthét — ingyen. Még az unokáinak az unokái számára is biztosítva leend a Morgenröthe! az előfizető, elvesztheti vagyonát, jó hírnevét, fiait, leányait, el az életet magát, de a Morgenröthét senki sem veheti el tőle husz esztendő előtt, kivéve természetesen a Hauptredacteur életének netaláni criticusabb eseteit. Kár hogy nem a Saturnusban tette ez indítványt a tisztelt szerkesztő, ott egy esztendő épen 29 földi esztendeig tart; ott az ilyen speculatiókban senki meg nem botránkozik.

- Az országgyűlési fiatalságról sok rendbeli kisszerű nagyításokat beszél a közhír, mellyeknek természetesen fele sem igaz.
- 275 Mi kik a fiatalság kitünőbb egyéniségeit közelebbről ismerjük, látatlan meggyőződésből is merünk kezeskedni e ráfogott

tények valótlanágáról. Nagyobb baj az: hogy még lapok sem  
restellenek az újdonságok legtisztátalanabb kútfejéből meríteni;  
280 hogy vagy épen meg nem történt dolgokat, vagy egyesek  
kicafrangozott fatumait jól megpaprikázott gulyáshus lében  
felelesztve tálalják fel a közönségnek, melly azután ítéljen  
belőle ifju nemzedékünk jelleméről. Ez, uraim, meg nem bocsát-  
285 ható lelkiismeretlenség! Most, midőn nem csak saját hazánk-  
fiainak, de a külföld nevezetesebb gondolkodó részének figyel-  
me is fel van országos tanácskozmányaink iránt idézve, azoknak  
komoly színezetét illy könnyelmű esetlenségekkel Cariquirozni  
nem szabad. Ha igazak volnának is, miket fiatalságunkra, melly  
a hazai ifju nemzedék színéből és javából van tömegesítve,  
ráfognak, el kelle azokkal hallgatni, nem pedig vetélkedni ki-  
300 trombitálhatásukban. A Pozsonyi Lap azonban e tények na-  
gyobb részét tetteg is megcáfolja s kijelenti: hogy azokból de  
csak egy szó sem igaz, mellynek annyival is több okunk van  
örülni, minthogy meggyőződésünk szerint a hol az ország-  
gyűlési fiatalság szellemének irányadói közt *Berecz Károly*,  
305 *Székely, Kozma Sándor és Szarvady Frigyes* állanak első helyen,  
ott a közszellem csak tiszta és becsületes lehet, s mi minden  
esetre szeretnők habár hol a fiatalságról leendő szó: ott a neme-  
sebb irányu, jól vezérlett tömegről ne pedig annak rostahulla-  
dékáról szóljon a példabeszéd.

## I6

300 Lám meg mondtuk hogy békét kell hagyni az ugorkának.  
Ott van ni! tegnapelőtt este három ember, meg egy rendőr  
meghalt — uborkában. — Azt mondják hogy az ecet közé,  
mellyben a kérdéses gyümölcsök eltéve valának, kilencz huszas  
áru rézpénz volt föleresztve.

- 305 Még egy dolgot nem akarunk elhallgatni Hugo Károlyról. Báró és Bankárja a legujabb fölfedezés szerint tárgyára nézve egészen, helyzeteire nézve is több helyütt Basancourt francia írónak egy novellájából van átvéve. Egész eszmék és dialogok egyeznek össze a francia eredetivel, még a nevek is ugyanazok.
- 310 Granville, és Mirmont, szinte három személy játszik benne, s a tények folyama ott kezdődik, úgy foly és ott végződik, a hol és a hogy e dráma. Szerettük volna minden esetre, ha Hugo Károly ezt maga vallotta volna meg, mielőtt a lapok véleményeiket elmondák felőle s ne hagyott volna bennünket
- 315 bírálóink által compromittálni, kik őt olly dologért (a dráma inventiójáért) dicsérték meg leginkább, melly egy harmadik elhallgatott szerző érdeme. Basancourt ugyan nem a legsűrűbben hangzó név a külirodalomban; annyira azonban mégis kár lenézni a közönséget: hogy közötte egyetlen egyet se gyanítsunk, ki a kérdéses novellát olvasá. Ime a mystificatio napfényre
- 320 jött (plagiumnak nem is nevezhető, elannyira fordítás az eredetiből) s már most nem tudjuk: hogy mi kezdjünk-e pirulni, kik Hugo urat dicsérni hagytuk, vagy Hugo, ki e dicséreteket elfogadta?

- 325 Vahot Imre bajtársunk méltán megszid bennünket érte: hogy lapunkban őt turóci születésűnek hagytuk nevezni. Ez, hiába, megvalljuk, miután őszintén tisztelt barátunk keresztelőllevelét látva, meggyőződhetünk róla: hogy ő csakugyan heves-megyei fi s ezennel megkövetjük érte. Nem látjuk azonban
- 330 helyesnek hogy, midőn Vahot barátunk ama „Magam” aláírásu cikknek írójában Egressyt akarja megismerni, miért mondja viszont: hogy ez és ama kérdésben forgó megróvás nem a Divatlap szerkesztőjétől, hanem Szinéritől ered; holott azt mindenki régtől bölcsen tudja, miszerint Szinéri és Vahot I.

1118 egy személy, míg a „Magam” kilétéről tán magunk sem tudnánk bizonyosat mondani. Tréfának megjárná, ha komoly hangon nem volna írva: mi egyébiránt készek vagyunk tréfának venni a dolgot, így mindkettőnkre nézve sokkal kényelmesebb lennd.

97

KÜLFÖLDI TÁRSASÉLET

[1847. dec. 12.]

I

*Americában egész kivándorlott német családok élnek kizárólag a koldulásból, ez nálunk sem ujság.*

2

*Bostonban egy fényűzés elleni egyesület elnöknéje, mint a „Punch” hirdeti, a társaság pénztárát ellopta. Azért takarítson tehát az ember, hogy más meg ellopja.*

3

*Bosco jelenleg Pozsonyban ezmesterkedik.*

4

*Egy francia kis városban nemrég egy vándorszínészcsoport Lammermoori Luciát és La Rue de la Lune bohózatot adta egyszerre. Azonban Edgar az első felvonás után elrekedt. Mi alatt tehát a holtra ijedt igazgató egy helyettest hajhásztat a városban e szerepre, nehogy a közönség addig unja magát, megkezdtek a vígjátékot, a nélkül hogy a közönséget előbb értesítették volna felőle. A bariton, ki Aston szerepét vitte, mint mr.*

15 Chandeille jelent meg hálókabátban, szürke parókában; a rajongó Lucia egy kacér divatárusnővé változott s Lucia tiszteletre méltó nevelőjéből azon fiatal utazó lett, ki most jön meg Amerikából. Az összegyülekezett közönség maig azon hiszenben van, hogy ez folytatása volt az előbbeni operának.

5

20 Egyszer *La Fontaintől* (ki rendesen igen szórakozott volt) azt kérdezték, hogy miért húzta fel visszajáról a harisnyáját? — Azért ugymond, mert a tulsó fele lyukas.

6

„*A világban jártas férfi.*” Illy cím alatt több rendbeli társalgási rendszabályokra oktató könyv jelent meg, kivált német nyelven, mellyek egyikében illy formát olvashatni: „Asztalnál 25 illetlenség volna elsőnek lenni az evésben. Meg kell várni az embernek, míg a szomszédja vesz.” Már most ha kilenc ilyen „világban jártas férfi” ül egy asztalhoz s mind a kilenc erősen tudja könyv nélkül e rendszabályt s egyik sem eszik addig, míg a szomszédja hozzá nem fog: milly éhesen fognak ezek mind a 30 kilencen fölkelni az asztaltól? vagy azt okvetlenül fel kell tennünk, hogy ez asztalnál csak akad egy ember, ki világbani járatlanságát azzal elárulandja, hogy az elébe tett ételből eszik. Igy tanítják a noble manierekat a fiatalságnak. Egy magyar 35 fürdőben közösen megalapított rendszabály szerint garast fizet annyiszor, a mennyiszor valaki a szomszédját kinálja, mielőtt maga vett volna.

## MI HÍR BUDÁN?

[1847. dec. 19.]

## I

Dec. 16-án temettük el *Czakót!* — Midőn e sorokat írjuk, épen sírjától jövénk meg. Ifjan, férfielete legvirágosabb tavaszán, — kezdetén a legreménygazdagabb életnek kívánczozott ő a föld alá. A nevet, melyet a hon legjobbjai őszinte becsülés-  
 5 sel említének, most egyszerűen sötét fejfája viseli. A délceg férfi, kinek életerős alkata és lánglelke hosszú és ragyogó életet jövendőlt, oly rövid és sötét halállal mult el az életből. . . *sötét halálával az öngyilkolónak.* . . Már hetek óta készült ez iszonyú vértetthez, pisztolyokat szerzett össze s azoknak hatását próbál-  
 10 gatá, csüggedt, a monomaniáig búskomor volt, s éjenként, midőn velünk együtt jött lakása felé, keserű jóslattal mondá: hogy neki tragicus vége lesz, hogy az élet mondhatlan terhére van. Kedden déli egy órakor Cs. A. szerkesztő barátunkat látogatá meg a szerencsétlen kedélyű költő, s ott a látszató legvidámabb mulatozás alatt, többek jelenlétében, a nélkül hogy valaki  
 15 e szörnyű akaratát észrevehette volna, *főbe lötte magát!* néhány órai vergődés után elhagyta a költői magas lélek, s most némán alszik, ki annyi szép tette volt hivatva. Örökké sötét, feldúlt kedélye üldözé ki őt az életből, mely ránézve épen nem volt  
 20 mostoha, csak ő hitte annak. Megölték, halálra üzték őt a fekete gondolatok éjjeli és nappali kísértetei, miktől menekülni nem bírt s mik legkésőbbi műveinek minden betűje fölött virrasztanak s mikkel évek óta kellett társalgnia, míg lelkét elveszíté köztök. Védangyala helyett üldöző daemonát találta a költészetben, mely világfájdalmakkal beszélte tele lelkét s midőn  
 25 a nap felé röpülni tanítá, a legsötétebb örvénybe taszította le. — Az ábrándokkal nem kell játszani, szilaj paripák azok, mik a napot az ég körül hordják; de ha fékeiket gyöngye kéz vezérli,



magokkal ragadják a szédült Phaëton, s jaj annak, ki a csillagokkal egy uton jár és ottan elszedül. Egyszerű temetési pompáját a boldogtalanul elveszettnek tengernép díszíté, mind jó akarói, mind becsülői, barátai. . . és ő ennyi becsülői közt élni nem tudott. Petőfi irt egy gyászdal a megholt szánatos sorsára, és e dal ugy rá illik:

Könnyez a részvét. . . oh még a  
Gyűlölség is, ha itt volna,  
Ejtene egy drága gyöngyöt,  
Egy könyűt e koporsóra.

Magasan röpülő szellem  
Süllyedt a mély semmiségbe;  
Tavasz dől, az ifjuságnak  
Tavasza a sír telébe.

Keresett-e rokon lelket?  
S nem talált egy jó barátot?  
Vagy ki oda lépe hozzá  
Eltaszítá őt magától?

Nagy a világ, nagy a világ,  
Benne miljom embertárs van;  
S ő e nagy világban, ő e  
Milliók közt állt magában. . .

Végre lelt egy jó barátot,  
Jó barátja a fegyver lett,  
Melly szivéről lesegíté  
Az életet, e nagy terhet.

Könnyez a részvét. . . oh még a  
Gyűlölség is, ha itt volna,  
Ejtene egy drága gyöngyöt  
Egy könyűt e koporsóra.

60 Megkönnyezett föld alatt nyugszik ő, lánglelke megérdemelte e könnyeket.

★

65 Gyávaság az élet csatateréről elfutni, ha a ránk mért keserveket viselni meguntuk, férfi dolga itt maradni a legvadabb küzdelmek közepett s utat törni a bajok tömkelegén keresztül egy kitűzött szentebb cél felé, tűrni azt, a mi fáj, és  
70 látni azt a mi fenyeget; de ki önlelkét el tudta veszíteni, ki jót tenni hisz magával és a világgal, ha meghal, kinek önkeblében nincs otthona, önmagából nincs mit várnia többé, ki meghal, nem mert a világgal, de mert önmagával elégedetlen, az előtt megáll az emberi ész és ítéletét nem meri kimondani. Annyi  
75 bizonyos, hogy e folytonos elkeserülést nem kis mértékben nevelte lapokban irkáló criticusaink veszett kiméletlenségű eljárása Czako ellenében, gyalázták őt oly eszméiben, mik bárha téveszmék, de ott is nagyok voltak, s feledték előbbi érdemeit, mik előtt fejét hajthattak volna. Mind ez elősegíté kedélyének  
80 megmérgezését, s most e szellemi megmérgezők elégedetten verhetik ki tollaikat, munkájok befejeztetett. Legközelebb az elhunyt költőnek egy új műve vár előadásra: „János lovag”. Lesz nektek ismét aratás, hisz a halottól nincs mit tartani.

2

85 Petőfinének lapunkban bemutatott ábrándját az „Ungar” is közli mult csütörtöki és pénteki számaiban, igen ügyesen fordítva D.-tól.

3

Gróf Széchenyi István az országgyűlésről visszaérkezett fővárosunkba, hol ismét a tudós társaság és a Tisza-szabályozó társaság és a Duna-part-szabályozó társaság, és a Balatoni-gőz-

- <sup>85</sup> hajózási társaság s tudja a mindenttudó: mi mindenféle társaság gyűlései várnak még reá tárt karokkal. Ő élete egy harmadát gyűlésekben tölti; tíz helyütt elnökösködik, száz helyett beszél, ezer helyett gondolkodik és millió helyett tesz. Nála még a megpihenés is több munkával jár, mint más embernél az elfáradás. Ez egyébiránt nem magyar természet. Ha nemes atyafiak, kik ősi javaiknak környékén kimentek, még sem csinálnak semmit, az természetes s rendiben levő dolog; de ha egy mág-nás, kinek a teremtett ég alatt mindene megvan, amit csak megkiván, mégis odahagyja kényelmes nyugalját, hogy fáradjon a mások javáért, ez természetkihágás, s vagy jó időt, vagy rossz időt, de valamit jelent.

4

Mult számában lapunknak egy utánnymot iránti vád küldetett be Magyar Mihály nevében egy bizonyos könyvtáros ellen, ki azonban az utánnymot valótlanságát előttünk be-  
<sup>100</sup> bizonyítván, miután ezt az érdekelt tulajdonos Magyar Mihály is írásban elismeré, sietünk a terhelő vádat e közönség előtt visszavonni. A dolgok további mibenléte törvényes ügy s lapunk foruma elé nem tartozik.

5

Budán mult szerdán több dühös eb *tizenhét* embert mart meg,  
<sup>105</sup> kik jelenleg a városházához elzárva tán végkép menthetlenül várják az irtozatos halál kínjait magukra. Már az igaz: hogy néha-néha igen közel vagyunk Constantinápolyhoz; e veszedelmes házi vadállatok ott is különös szabadalmakkal bírnak, csakhogy ott legalább minden ember puskával járhat az utcán  
<sup>110</sup> s ha fényes nappal farkasok vagy vizilovak támadják meg a piacon, védheti magát élet- és halálra, annyiban még bátorságosabb

ott az élet mint nálunk. Egyébiránt e bajról a város kapitánya már rég tett rendelkezést, mi hogy nem volt foganatos, annak nem ő az oka.

6

<sup>116</sup> Walzel nyomdájából igen díszes kiállítású kőrajzban került ki István főherceg emlékezetes körutjának azon egyik fénypontja, midőn Arad városában a küldöttségek a számára készült sátor alatt ő fensége előtt tisztelegnek. Jobbról azon ház, csukott redőnyökkel, mellyben ő fensége szállva volt, balról <sup>120</sup> Bohusné ő nga lakhelye nyitott és lobogókkal díszített ablakokkal. A művet Engerth Vilmos rajzoló, mellyet mint igen díszes műemléket bátran ajánlhatunk a közönség figyelmébe.

7

*Schultz August* testvére *István* társaságában következő munkát bocsátand közre: „*Magyarország nádorai oklagos életrajza*—cs. kir. főherceg *István* ő fensége nádorrá választása emlékeül.” Szerző testvérpár oknyomozólag akarja fejtegetni a magyar nádorság történetét annak keletkeztétől fogva mai napokig egyes nádoronként, vizsgálván t. i. azon körülményeket s viszonyokat, miknek kapcsolata segíté minden nádort <sup>120</sup> magas méltóságára, akár az összes nemzeti bizalom, akár olygarchiai vagy más hatalom befolyása alatt történt legyen a választás; nyomozván továbbá azon hatásokat s eredményeket, miket kormányzatuk a nemzet anyagi és szellemi, társadalmi és politicalai kifejlődésére maga után hagyott, — hogy e szerint <sup>126</sup> mennyiben feleltek meg nagyszerű hivatásuknak, s miként emlékezik rólok a késő utókor, e csalhatatlan eskütszék, melly igazságosan itél a lehunyt nemzedékek tettei fölött. Szerző testvérpár feladata annál terhesb, minthogy egészen új <sup>130</sup> ösvényt kell a hazai történet mezején törniök, s e célra számos új adatot összeszedniök és állítaniok. E végett az öregebbik

testvér mult hetekben Pozsonyban mulatván, felszólítást bo-  
csátott valamennyi megye, kerület, sz. kir. város, káptalan és  
rendhez, a fenncimzett munkát illetőleg keblőkben netalán  
létező adatok és segédeszközök szíves előállítására. Szerző test-  
145 vérpár nagy világot reméll nemzeti közéletünk egyik leg-  
fontosabb tényezője — a nádorság oknyomozó történeti elő-  
adásával deríthetni számos eseményre, mellyeket eddigelé  
százados homály boríta, s kedves hű tükrét előállíthatni alkot-  
mányos szabadságunknak, minél fogva a nádorság, onnan elei-  
150 től kezdve mindig szabad választás alatt levén, független hat-  
hatós közvetítő volt a nemzet s fejedelem között. — Munkál-  
kodásuknak kedvet azon körülmény, miszerint a fennemlített  
idősbik testvér *August*, a nemzeti museum orsz. könyvtár ren-  
dezésénél már több idő óta foglalkodván, alkalommal bír a  
165 legjobb adatok szerezhetésére; — s ezek mellett minden tehet-  
séget ígérnek ráfordítani művöknek minél tanulságosb- és kel-  
lemesbbé tételére. A terjedelmes munkát elül *István* nádorispán  
arcképe díszesítendi s előfizetési ára 2 pft, miről szerkesztősé-  
günkben is rendelkezhetni.

8

180 Mondanivalónk. T-i versei visszavehetők. „*Atyám emléke*”  
igen szép gondolat; de a technicára semmi ügyelet. Csók versei  
nem olly jó ízűk, mint fölvelt neve. „*Iréne*” novella, de nem  
jó. „*Nőnevelés*” komoly cikk, sajnáljuk, de nem léphetünk fel  
vele. Egy veszprémi levelet aug. 15-ről ma kaptunk dec. 15.  
185 Tán először *Calcuttába* vitték? „*Kézfogás a kriptaaajtóban*”  
ebben sok jó van kivéve a tárgyat magát; ha szerzője meg-  
engedi: miszerint ollyszerű módosításokat tehessünk rajta,  
minőket egy másik művén tettünk, használható leend. „*Barna  
Bandi*” gyöngé., „*Honoría*” jó *kis* novella, hanem igen *nagy*.  
170 Az a vers, a mellynek sem címe, sem írója nincs följegyezve,

egyébiránt kalaposfestéssel van írva, visszavehető. A „Titkom” at titokban fogjuk tartani. Ha Jászberényből 4 előfizetőnk és 9 levelezőnk helyett megfordítva volna az arány, igen örülnénk rajta; az indítvány pártolásra vár. — A „Loch-Lomondi halászeány” novella Lemouton Emiliától legközelebb adatni fog. „Egy művész élete” novella ha adatni fog, rendes írónk beküldött művei miatt, meglehetősen későre marad. „Egy iskoláról” írt cikk Anonymustól szóba fog jönni. „Az élet és sors” tárgya természetesen nagyszerű, de minthogy igen szomorú, nem adhatjuk. „A bucsúpohár” nem adathatik; szerző iránti jó indulatból azt oda, hova küldetni kívánta, jónak láttuk el nem küldeni. „Imánk” — vers — nem jó — „Szikla alatt” stb versek visszavehetőek. — Kérjük mind azokat, kik hozzánk terjedelmesebb műveket küldenek be, szíveskedjenek azokat összevarratni, nehogy ki kezét ki lábát veszítse évek multán, mire haza kerül. Mind azon versek, mellyek ez ideig Petőfinéhez frattak, nem ütnek meg a kívánt mértéket. A „Debreceni csizmadia” nehogy a tisztelt céh kapacitásainak könnyen ingerelhető kedélyeit megbántsuk, nem adandjuk. „Rákóczy Ferenc” bajos dolog. — Vecsey S. versei iránt méltó figyelemmel leendünk. „A sírbolt kincse” novella Benedek Józseftől elfogadtatik. —

### CZAKÓ ZSIGMOND EMLÉKE

Sötét, de örökké nagy a költészet a halálban.

Minden megérti e poesist, a mi születik és meghal. — A virág elsárgul, ha halálát, az ősz, megérezi; a pusztai vad, ha c sápadt szellemet érzi közelgeni, meggy fölkeresni a legsűrűbb-

5 vad erdőt, hol sem napfény, sem szélzugás, sem ember szeme csontjára nem talál. A hattyú bucsúdalt mond a tó vizének, midőn annak színén az árnyék, melly elviendi, felé suhan. S az ég akkor öltözik rózsákba, mikor a nap meghal. *Ez a költészet a halálban.*

10 Ha egy halottat a föld alá tesznek, s azután ott hagyják s míg honn a ház, mellyben lakott, üres és szomorú, künn sírja tele nő szagos virágokkal . . . Ha ábrándos gyermek téved a sírkertbe, apja, anyja sírját sorra látogatja, s órákig eltérdel egyik-egyik előtt, a sírfát csókolja, s míg kezei az élek-e? halok-é? szirmai tépkedik, mint fehér lepke virágról-virágra, úgy száll árva lelke a multak napjaira vissza . . . Ha özvegy nő férje sírja mellett, magának helyt hagyat s látó álmaiban bánatos halottja képével beszélget; — ha az elfeledett költő sírján összenő a vadfű s a virágos hangabokorban, melly fejfája helyén nőtt, estenként olly csodálatos dalt zeng az erdei madár: — *ez a költészet a halálban.*

Tengerhallgatásban, esti madárdalban, virághervadásban, alkonyat fényében, csillagfutásban és özvegyek könyében, romok közt suhogó hideg éji szélben, behunyt szempillákban, 25 sápadt hold fényében mutatja magát a *legmagasabb költészet*. A halál költészete.

Csoda-e hát, ha a *költő a halált* megszereti?!

Kinek lelke megszokta a költészetet keresni napfényben és éjsötétében, emberörömében és emberfájdalmában, ki olly fáj-30 dalmakat tanult meg érezni, minőket más nem ismer.

Az ábrándok országa rejtett tündérvilág. Kinek csak egy tekintetet hagyott ebbe vetni ihlő geniusa, meg nem szabadul ennek képeitől soha. Örök vágyat fog érzeni el nem érhetők után, méla kint, mellynek okát maga sem ismeri, szomjat, melly 35 a kielégítés által nő, gyönyört, mellytől az élet elfogy.

Szerelmi vágyódás ideál képek után, ábrándos rajongás szebb, boldogabb világról, gyönyörködés a halál eszméiben, találkozás a földföltreiekkel s csalódások a földön levőkben:

czek a költő átkai. Ki a szellemek beszédét meg tudja érteni, ki  
" lelke röptében az égből lehozza a csillagsugárt; oly ritkán talál  
szívet, melly őt megértené, s a föld járt utain eltéved.

De e fényes kísértet nem hagyja el őt. Ott van vele, ha  
szenvedései ágyán fekszik, s fülébe súgja: *rút az élet, szép a halál*,  
a halál után nincsen szenvedés; — ha üldözötten bujdosik s  
" lábait az út tövisei sértik: vele van; ha küzd az emberi prózaiság  
colosstömegével s lerogyik alatta, vele van s mindannyiszor  
csábítva mondja: *a halál szép*, a halál az isten angyala.

Óriási a fájdalom, mit egy költő lelke tud viselni. Világ  
minden balzsama nem képes azt megenyhíteni. Cseppenként  
" szívja ki vérét, cseppenként tölt helyébe lelkesítő mérget az  
üldöző daemon, a költészet daemona; mint a mesék rossz szel-  
leme, melly vérrrel írt szerződésben kötelezé le a lelkeket egy  
élet örömei által az örök kárhozatnak, úgy csábítja ez örök  
hatalmú szellem túlvilági gyönyörökre, kiket búvkkörébe vont,  
" élethosszú szenvedések által.

Boldogtalan ő, mint ki egy képbe szeret, mellyet álmában  
látott, s aztán örökké álmodni szeretne. Pedig az örökké álmo-  
dásnak neve: halál:

Önlelkétől gyötörve, mindenütt azt látva csak a világban,  
" a mi sötét, érzéketlenül a mindennapi ember örömei, élvei,  
reményei iránt, a mellett az élet apró szenvedéseit kétszeresen  
érezve, mi vigasztalása lehet az üldözöttnek?

Rokonlélek nem találkozik vele. A földön az emberek egy-  
másnak urai, lekötöztetett, üzerek, élvezők, s az ég nagy, a  
" gondolatok szárnyai két egyenlő lelket ritkán vezetnek ott  
össze. Félre érti, félre ismeri mindenki. Kéblét, melly minden  
szépcéert és nemesért lángol, kénytelen elzárva tartani, mindenki  
elhagyja, csak üldöző démona marad végig vele, hogy meg-  
mondja neki: az élet semmi, a halál minden. A lélek elszédül,  
" nem érzi többé magát, röpülni akar . . .

S ekkor — a csillag lehull.

*És ez a halál a költészetben . . .*



Mint csillag ragyogott ő is az égen, mint csillag hullott alá.  
Nem a közelgő szürkület fénye sápasztá el őt, delelő  
75 fényében hullott le az égről . . .

És nem akadt, ki a *költőt* megsirassa. Sajnálták, megsiratták benne az *embert*, ítéletet hozának fölötte, az *ember* fölött, koporsóba tették, koporsóját felcimerezték és egyetlen szó költőtárs ajkáról nem kísérté a költőt sírjába. Azon halálos hang, melly  
80 lelkét testétől megszabadítá, egy kebelben sem bírt öszhangzó húrt megpendíteni? Nem volt senki, ki őt meg bírta volna érteni? Senki sem sejté azon kínokat, mik őt megölelék, miknek gyanító tudása is egy neme a boldogtalanságnak.

A költészet volt élete, a költészet volt halála is.

85 Oh hogy a halál minden nemeinek csak *egy neve* van! A bátor, ki a csatatéren elvérzik s a gonosztevő, ki a hollók kövén végzi életét, a gyáva, ki kétségbeesve szakítja el önélte fonalát, s az ábrándos rajongó, ki költői phanatismusában letépi lelkének földi bilincseit . . . Mind ez *halál*, sötét, gyűlölt, irtóza-  
90 tos eszme, mellyet elfogadni fájdalom, adni vétek . . .

Az *ember* elérte célját, nyugalma van, nem bántja semmi fájdalom többé.

A *költő* elérte célját, lelkét nem köti többé semmi a földhöz.

95 Ne mondjatok az emberre ítéletet, holtak fölött csak isten mondhatja azt, — a lélek arcát csak lélek szemei látják.

Ne mondjatok a költőre ítéletet, élni fog ő, mikor bíráinak mindegyike fölött zöld lesz a fű.

100 Lelke szép volt a földön, szép leend az égben, mert *a mi szép, nem mulik el soha.*

## NEMZETI SZINHÁZ

[1847. dec. 26.]

## I

*Gizela*, vagy a *Villik*. Ballet. Nagyon tudnók sajnálni saját magunkat, ha a táncművészetben nem bírnók feltalálni a poésist. Mikor a forgósél végig pördül a pusztai mezőn, mint egy óriási légorsó fejét, melly a fellegekben vesz el, tépett falevéllal és írtott tövisvirággal koszorúzza, — mikor két nyári lepke a delelő napfénynél egymást kergetve a virágillattal viselős levegőben táncol, mikor szélcsendes éjszakán halvány bolygó tüzek libegnek ugrálva elhagyott sírok füvein, egymást úzik, összefutnak, egygyé lesznek, majd ismét két, három felé szakadnak s tovább ugrálnak az alvó virágokon, — mikor a csillagsereg harmonicus sphaerai zengésben táncolja körül a napot: ki ne látná itt a tánc költészét, ki ne értené azt! A tánc több nemzetek vallásában, melly erős oldala a poésisnek, kitűnő szerepet játszik. A romaiaknál Cybele papnéi choreáik táncolásával tisztelék istennőjüket s maga Dávid király, mikor a frígládát visszafoglalá, e fölötti örömében táncnak indult, úgy dicsérte a Jehovát. Tehát a ballet eszméje régi. Minden nép vallásköltészete tud erről valamit mondani; a töröknél az Almek, a hindunál a Bajaderek, nálunk a Villik azok, kikben a tánc eszméje alakká teremtve van. Ezek azon szűzek lelkei, kik menyasszonyfővel szálltak a sírba, s kik éjfélénként életre támadva vad lélektáncot kezdenek a mezőkön, a ligeteken keresztül s ha útjokban férfit találnak elő, azt magukkal ragadják, viszik bűvös rohanással messze, ellenállhatlan varázserővel, haláligézetű szélzene rohamainál, míg agyonfárasztott lelkét ki nem lehelli. Ez eszmét választák a balletszerzők drámai alanyul, melly magában is annyi benső gazdagsággal bír . . . . ., a sírokból pusztá éjfélénként feltűnedező

fehér árnyleányok, a kísérteties komoly villi királyné zöld kormányvesszejével, a légkönnyűségű, enyészetes tüneményalakok  
30 s az ezeket vezető túlvilági zene, mellynek sírnyitó hangjai az ember szívében ismeretlen ábrándokat kezdenek felkölteni, az ádáz lélekfutás, s a szellemajkú szél, melly oly bánatosan, oly éjfélien sziszeg és döng a nádbokrok között, hogy szinte a hideget lehet érezni, mellyet magával hozott. Az, mi a ballet-  
35 nek sajtáságos költészetét megadja, a tökéletes összehangzás a mozdulatok közt, s míg a pantomimica hív jelvényei a belindulatokat követik, ezeknek koncentrált kifejezése, egysége az arcjátékban, a helyzetek plasticája, mind ez annyira finom, annyira aetheri valami, hogy lefesteni nem lehet, mint a szivárványt. Ez teszi a különbséget ballet és ballet között, mammuthok és sylphidek között.

Szeretnők azonban, ha nagyobb szerű balletnál szintugy lehetne a szöveg felől librettókat kapni, mint például az operáknál; akkor nem gyülne meg az embernek a baja oly mértékben egy némi vidéki uram bátyámmal, kit a sors mellénk ültetett, s ki per se jól látja, hogy az igen szép, ha \*kisaszszony lábujjhegyeken kerüli meg a szinpadot, de ahoz konyítani sem tud, vajjon mit tesz az, ha az ember felebarátjának a felemelt talpát az orra alá tartja? S történnek aztán illyetén kérdések:  
50 „ugyan édes uram öcsém, mit jelent az, mikor az ember az egyik lábát fölemeli, mint a mérföldmutatót s illy állapotban hármat fordul a másik cirkalomszár körül?” — „Az annyit tesz: hogy most az a valaki mennyci élvezeteknek gyönyöreit szíja magába.” — „Ejnye, biz én is ugy teszek legközelebb, ha a somlaitól kedvem cseperedik. (Pedig ollyankor nyilván két lábon is dolog lesz megállani.) Hát az mire megy ki, mikor az a mesterматыás háromszor üti össze a bokáját a levegőben?” — „Oda megy ki, hogy panaszainak száma számlálhatatlan.” — „Ejnye, ha én ugy tudnék tenni határjáráskor, mikor a vicispán-  
60 nál akarok panaszt tenni.” — „Nem ugy van az, uram bátyám, hanem lássa, ha például az eskütt vejét látja csárdást táncolni,

- ugy-e, hogy mikor az hátravágja a fejét s egyik kezével a tarkó-  
 jához kap, másikkal meg füttyöt vet a légbe, ez annyit tesz,  
 mintha azt mondaná: *ez a világ maholnap!*” — „Biz igaz a.” —
- <sup>98</sup> „Hát mikor aztán a csipejére teszi a kezét s egy álló helyében  
 kackiásan megbillegeti magát, nem annyit tesz ez mintha  
 mondaná: *magam vagyok rozmaringszál!*” — „Ugy van biz a.” —  
 „Bezzeg, mikor aztán a tenyerébe vág, egyet rug a földön s a  
 bokájára csap, nem azt mondja-e ezzel: *a ki engem szeret, nem*
- <sup>10</sup> *néz az a földre.*” — „Ejnye no.” — „S végre mikor kitarja két  
 karját, táncosnőjét (kivált ha szép) hóna alatt fogja, jobbra is  
 mártja, balra is mártja s ugyan szemébe néz, ki ne látná benne  
 azt a gondolatot: *ha te szeretsz, én is úgy!*” — „Engem úgy  
 segítjen!” — „Jaj, de hátha legvégre magához ragadja fél
- <sup>10</sup> kézzel s megpörgeti amugy istenigazába, az ember azt hinné,  
 most mingyárt eldobja, pedig dehogy dobja, dehogy dobja, ki  
 ne tudná, hogy a fiú most azt hiszi: *nem cserélnék a muzsika cár-  
 ral!*” — „Szent hogy úgy van.” — „No lássa, uram bátyám,  
 ez is ballet, és mégis meg lehet érteni szószaporítás nélkül.” —
- <sup>40</sup> Hanem köszönjük mi alássan a vigadalmat, ha a színház nem  
 ad balletlibrettókat, tartson vendégei számára professort, ki  
 azoknak az evolúciók hieroglypháit megmagyarázza! az alatt,  
 míg mi a tisztelt táblabíró úrral fecsegtünk, elszalasztottuk  
 Riza Teréz kisasszony kozák táncát; egyébiránt képzeljük,
- <sup>40</sup> hogy a lehetőségig kozák volt. Különb ez úttal Campilli úr s  
 Erhardt, Kurz és Sály Fanny kisasszony dicséretet érdemelnek,  
 a jó akarat a többenél is megvolt, csakhogy ez a keresztyéni  
 virtus a balletben nem elég az üdvösségre.

## MI HÍR BUDÁN?

[1847. dec. 26.]

## I

Mai számunkkal bevégeztük az évet. Legyen szabad lapunk jövő évi életéről néhány szót szólnunk. Irányunk ezentul is az eddigi marad. Pártolója mindennek, a mi *szép, igaz és magyar*. Ellenségünk csak az leend a mi *rút, gonosz és nemzetiségünk ellene*. Lapunk tartalma a jövő évre az eddiginél is bővebb és változatosabb leend. Költőink közül *Petőfivel, Tompdával és Aranynyal* minden számban fognak találkozni olvasóink. A novella és humoristicai rovatot legjobb nevű íróink művei fogják betölteni. Aestheticaí irányadónk báró *Kemény Zsigmond* leend. — Úti jegyzeteket *Szilassy Gézának* finom műveltségű s maradandó becsű irataiból közlendünk. Jövő hónapban *Sárossy Gyula* barátunknak kéziratba is országosan hirhedt „Két művészt” leszünk szerencsések olvasóinkkal megismertetni. A napi rovatokat pedig ezentúl kivétel nélkül magunk fogjuk kezelni.

Első számunkkal (ha lehetséges: különben a másodikkal) *legnépszerűbb nadorunk ő fensége arcképét adandjuk* pompás díszöltözetben s a leendő *országház rajza* iránt is alkuban vagyunk. A hölgysalon rovatban széplelkű írónőink *Petőfiné, Sarolta és Lemouton Emília* művei adandják meg az élvezetek legédesebbjeit olvasóinknak. Vajha honunk több lelkes hölgyei se hagynák hervadásnak induló pusztai virágul szép gondolataikat, ime lapunk tere gondosan ápolt kert, hol e virágoknak nyilni olly szép leend. A hölgy élete tele van természet-szülte költészettel, mellynek ha tért és irányt adunk, az élet boldogító szellemévé válik. Mit hölgyszív kigondolt, mit hölgy keze leirt, az csak szép, csak nemes lehet s az irodalom ege csak nekünk férfiak-

nak mutat zord felhőket, hölgyeknek tiszta az és napsugárral telis tán azért sérti meg kezünket tövis, ha a vad rózsát leszakítjuk, mert ha hölgy keze nyulna hozzá, *megszelídülne* az. Mi irodalmunk nemesbülésére nézve hölgyeinktől várjuk a legtöbbet. Ki képzelne lombot virág nélkül, erdőt madár nélkül, eget csillag nélkül? Igen, nagysádtoknak nem csak olvasni kell lapjainkat, de írni is beléjük. Bármilyen egyszerű, bármilyen igénytelen gondolat legyen is az, annak szépnek kell lennie, ha hölgy szívében jött keresztül. Hisz a szent János-bogár fénye szintolly költői sugár, mint a hajnalcsillagé, bárha halványabb is annál . . . .

S most isten velünk! Emlékünk áldása a multra, reményünk áldása a jövőre.

2

“ Nyilt levél to the William, Martin Maria Diósi esquire Akáca-street, Yuor Lordship! Ön engem legközelebbi Tagesberichtjeinek egyikében fürchterlich blamirozott. Ön elég indiscret volt, impitoyablement detegálni: miszerint a mi aimable színházi *szomszédnőnk* ott à main gauche, igen csinos és gracieuse szőke — *férfi!* Az englishman for a sylphid! Mr. Diósi i am harangszing to you. Komolyan mondom, nekem sok malheur passirozott már e detestable életben, de még ilyen - jamais! Engem neveztek rossz drámairónak, — dobzse! ezt elszíveltem; — mondtak rossz versirónak: nehezen bár, habs doch verschmerzt; nem szégyenlék azt mondani, hogy ál szakállt hordok, hogy tíz évvel idősbnek nézzenek ki. — Ventrebleu! de nem, nem szóltam semmit; még azt is rám fogták: hogy nőgyűlölő vagyok, kikiáltának, mint országos misogyint. Feleséges emberek csinálták maguknak e plaisirt. Sie haben sich damit getröstet. Hanem mr. Diósi, még azt az egyet nekem senki sem merete mondani: hogy az én szomszédnőm à main gauche férfi. Hallotta-e ön mr. Diósi, híret ama magyar maynoothi billnek, mellynek keresztneve Corpus Juris, tehát tudja meg és

rója fel a kapufélfájára: hogy e magyar Zendavesta ítélete szerint, a ki egy nemes embernek azt meri mondani: hogy nem-nemes ember, ha honoratior, fejénél fogva, ha sansculotte, lábánál fogva akasztatik fel. Képzelheti ön: mennyire e lex agraria szabályai alá esik az, ki azt mondja magyar gentlemannek, hogy a szomszédnője — férfi. Ez világos actus majoris potentiae. Még ez egyszer nagylelkű akarok lenni, noha ignoratio legum nem-nem excusat; hanem ha én még valaha azt önnek csak a physionomiájából is kiláthatom: hogy ön azt merészli gondolni, hogy az én szomszédnőm férfi, akkor csak keresse ön, merre legközelebb az út Americába? mert én egyenesen azzal fogom ezen nota infidelitatis repressálni, hogy önről kitrombitálom, miképen ön nem mister, hanem mistress, ki férfi álnév alatt graszál a világban; s gondolhatja ön: hogy ha ez napfényre jön, ha eddig messieur-sökkel volt, ezután mesdamesokkal fog meggyülni a baja, s ezt a fatumot még sem ohajtanám ön fejére, dacára annak hogy megérdemlené, mert sem Jupiterben, sem \*collegánk becsületességében nem hisz, tehát hereticus. Egyébiránt addig is keene Freundschaft. — Your truest midshipman\*\*\*

3

Erdélyi barátunk nem régiben azt a privát mulatságot szerezte magának a „Sz. Szemlé”-ben, hogy mind azon álneveket, mellyek neki különösen megtetszetek, egy kazalra gyűjté s azoknak izetlen, és áldatlan hangzásu voltát végtől végig pirongatta. Legszebb a tréfában az: hogy ez igen választéktan álnevek közé, mellyeket Erdélyi szerint hordani szégyen, gyalázat, olly becsületes valóságos keresztyén kálvinista polgári vezetéknev is van sorozva, millyen például *Halka Samu* atyánkfiáié, ki e nevet épen nem a Musáktól kérte kölcsön, hanem csak úgy öröklötte vitézlett őseiről, mint akár *Kramarcsik*, *Csoltoványi*, *Koribanya* és *Klopstock*. Ön most épen

100 úgy járt, mint mikor Lisznyay Kalmus barátunk Remellaynak ad captum bemutatata, hogy az ő neve (u. m. Remellayé) ál név — és nem más.

4

Milyen hasznos állat a foghagyma! Egy érdeemes vidéki táblabirónak pöre volt Pesten, mellyet sehogy sem tudott az ellenfél ügyvédének kezei közül kiásni, végre maga jött fel érte; 100 az ügyvéd fech, patchuliszagú fiú, a vidéki ura bátyja pedig isszonyúan szereti a foghagymás pirítóst; táblabiró úr rendszeren reggelenként megfelelve a maga szokott silvoriumvezető földi csemegéinek, illy állapotban három nap egymás után beállított az ügyvédi hautevoléetag pezszmaathmosphaerájú tere- 100 mébe s mialatt zsolttárhosszú panaszát illő praecambulomokkal s több afféle diák teketoriákkal felszarvazva előadá, úgy tele tölté a kérdéses teremeket mindennemű egyiptomi parfümeökkal, hogy a gyöngé idegzetű ügyvéd, mire semmi birói mennydörgés nem birta kényszeríteni, harmad napra önkény 100 jósántából odaadta neki a többször sarkalt bona vaccát, csak-hogy e rettenetes mephiticus kolbászillattól megszabadítsa gőzkörét. Ajánljuk mind azoknak, kik üvegidegzetű embereket akarnak a csatatérről megfutamítani.

5

E napokban több helyeken hallották a *tyúkokat kukorítani*. 100 Ez valami országos nyaktörő veszedelmet jelent! gondolja ilyenkor a puttonyhordó közvélemény. Nem biz az, csak egy kis előjelsége annak: hogy a madaraknál is divatba kezd jőni a *noëmancipatió* eszméje. Pedig bizony hiába kukorítanak kigyelmetek, azért csak kigyelmetek leend édes anyja a — rán- 100 tottának.



Egy úri ebédnél hivatalos nyúlongással váltá a vendégek tányérait az Árvából verbuvált tős gyökeres tót inas. — Egyike a vendégeknek, ki magát nagy franciának tartotta, mert egyszer egy spanyolkozák üstfoltozó legénytől három  
 120 hétig tanult táncolni; s ezen időkből ragadt rá holmi illyes szó, mint: „merci — bon jour, — s'il vous plait, — très obligé, — nyekszalubi stb stb”, mellyekkel is ő soha sem mulasztá el a népet ijesztgetni, valahányszor gyaníthatá, hogy bámulói közt az „ú le koma itt a kű”-nél senki sincsen beljebb a francia nyelv-  
 125 ben. Most is hát mikor a muszka vasallus tanult finomsággal emeli el előle a leveses tányért, saloni nonchalanceal mondja neki a franciául beszélő: „obligé mon cher.” Az inas nagy szemeket mereszt e szóra, mind a mellett is fejcsóválva visszateszi az úr elé a tányérat, mondván ugyanazon nyelven: „nyekszalubi  
 130 hladipán.” Hát tótul „oblizsé” annyit tesz, hogy „le fogom nyalni” s az inas tökéletesen azon hiszemben maradt, hogy az az úr elsőbb ki akarja a tányérját takarítani. Ezért nem jó az embernek vad nyelveket beszélni, mikor nincs rá szorulva.

A minap K. úrtól kért kölcsön egy fiatal litterator olvasni  
 135 való könyvet; ez adott a jámbornak valami vitriolfaló francia vadregényt, melly még fel sem volt vágva: „ha restelli ön felválni, monda a kölcsönadó, csak vigye Z. úrhoz, legjobb lesz.” Der kann aufschneiden!

A jég megy erősen, mintha a vármegye csináltatta volna az  
 140 utját. Minap egy gavallér restelt a többi democratiával egy ladikban átevezni Budára s külön csónakot fogadott, de megjárta vele, mert míg a népességgel terhelt ladik önterhe által

gyámolítva keresztültöre magát a zajon, addig az üres ladikot aristocraticus terhével egész a szent Gellértig levitte a jégtorlat, még tán most is viszi. Így jár, ki a zsidónak nem köszön.

9

Nagyon jeles tréfa figyelemmel kísérni a lapokat, hogy megbeszélgetnek magokban a színészfutás (ad captam: tatár-futás) témája felől. Egyik azt mondja: Bizonyosan elmennek; másik: de bizony nem mennek. — Már útban is vannak! — De biz itthon maradnak! — De bizony csak kocsin ülnek! de biz elrekednek az uton! de biz utánok megyünk (kivált a criticusok); de vissza is hozzuk őket! de biz összeveszünk velők. Hátha az opera torokgyikot kap? hátha a balletnek elzsibbad a lába a sok ülésben? hátha a drámát megeszik a farkasok? hátha az egész magyar Thalia odafagy? . . . Mi az egésze csak annyit mondunk hivatalos nyelven: hogy a nemzeti Thalia ez uttal *talán meglehet, hogy aligha itthon nem talál maradni.*

10

Ki lehet az az Orlando Furioso, a ki minden éjjel egy szál klarinéton producálja magát az ablakunk alatt? A patvarba is! a ki a második emeletnek akar serenadeot adni, intézze ugy a dolgát: hogy az első emelet ne kapjon belőle.

11

A minap egy kávéházban egy valakinek ellopták a tárcáját; más nap a megkárosult illyforma hirdetményt köröztetett az illető kávéházban: „Tegnap este valaki pártját fogta eltévedt tárcámnak, — kéretik a becsületes eltulajdonító: hogy a tárcában foglaltatott levelet tegye fel a postára, s egy uttal ne terheltelessék azt az ott találtató 25 pftből bérmentesíteni, a többit tartsa meg magának.”

A legujabb schweici mozgalmak híre futamodtánál kérdi  
 170 egyik német philister a másikat: „tudod, mit csinálnak a schweici-  
 ciak?” — „Tudom: sajtot.” — „Nem úgy, hanem a nép?”  
 — „Úgy — azt nem tudom.”

Mondanivalóink. Erdélyi J. novellájában sok élvezhető  
 van. Megküzdünk az adhatásával, „Barátom naplójából”  
 175 novella nem közölhető. „Hazafiúi dalok” írójának levelezési  
 ajánlatát elfogadjuk, verseit köszönettel visszaadjuk. „Zuleima”  
 ómodorú novella jelenleg divatonkívül van. „A vándor-  
 színész” című novellának vannak érdemei, nem fogunk rólok  
 megfélekedezni. „Szentkút” novella tanulságos csemény, de  
 180 nagyon pongyola kidolgozás. Bérczy, Mentovich, Samarjay,  
 Úrházy verseit vettük és köszönjük, minélelőbb adatni fogjuk.  
 A postai elkésések miatt dorgáló levelek panaszain nem segít-  
 hetünk; ha valaki lapot nem kap: szívesen megküldjük másod-  
 szor is, de magunk helyébe nem vihetjük, már ez gyarlóság, de  
 185 úgy van. Hegedüs versei közöltetni fognak; szeretnők, ha  
 azokat igazi és lapunkban már említett neve alatt adhatnók.  
 „A párbaj” — novella nem adható. „Egy nőszülő” beszély nem  
 adatik. Szathmáry Pál — nem az az egyik, hanem az a másik, —  
 versei nem közölhetők. Azon tisztelt előfizetőinket, kik vagy  
 190 hiányos lapot, vagy divatképet st. effélet kapnak, igen kérjük  
 hogy azt nekünk sehogy se küldjék vissza; írják meg egyszer-  
 rűen: hogy ezt vagy azt rosszul kapták; mi ha nem is látjuk is  
 inkább elhiszszük, minthogy postai díjul saját lapunkra elő-  
 fizessünk.

## KÜLFÖLDI TÁRSASÉLET

[1847. dec. 26.]

## I

*Dumas Sándor* húsz éves koráig irnokoskodott egy királyi jegyzőnél (annyi mint Bécsben az agens) s álmainak legmerészebbike volt akkor szinte illy jegyzővé lehetni valaha. Ekkor ismerkedett meg a fiatal gróf Leuven Adolffal, ki őt rávette, hogy együtt írjanak színművet. Dumas ez ideig még színpadot sem látott s így írta legelső darabját, mellynek címe volt: „Un dîner d’amis”, melly színpadra soha sem került. Midőn „Christine” című drámáját a Théâtre Francaise igazgatójának Picard uramnak bemutatta, ez átolvasva a művet, azt kérdé tőle jelentő mosolygással: „Édes barátom, nincs önnek egyéb kilátása a litteraturánál?” — „oh igen, uram, irnok vagyok ezerötyszáz frank fizetéssel.” — „Akkor gratulálok önnek az irnoksághoz, maradjon ön a mellett s az irodalomról ne álmodozék.” — Ezzel visszaadta neki a kéziratot. Azonban Dumas nem vette be a jó tanácsot, továbbra is író maradt s most százezer frank évi jövedelme van műveiből, ha többé semmit nem fog is írni. — Hanem minden lehető csalódások elkerülése végett jónak látjuk megjegyezni, hogy az nem Pesten történt, hanem Párizsban.

## 2

America az exoticus eszmék szülőföldre. A „Punch” szerint van ott egy társulat, melly magát nőtelenek társulatának nevezi. Most egy *Hölgyclubb* keletkezett, melly amannak megbuktatására állt össze, irtóháborút hirdetve a nőtelenség ellen. E nőtársulat annál veszedelmesebb, mert a feleséges férfiakkal

25 is szövetségben áll, kik természetesen irigylik a nőtleneknek, hogy ingyen élék a világot. Minden házasulható férfi feljegyez-  
tetik ott, az özvegy férfiak külön rovat alá. Ezekkel természetesen hogy bajosabb boldogulni mint a soha nem házasultak-  
kal, mert ezek már ismerik a házas élet titkait s nem olyan  
30 könnyen ragadnak a lépen. A nőtlenek háromszor felszólítást kapnak egyenként és személyesen levelek által, hogy hat hét lefolyása alatt magának feleséget választani kötelességének tartsa; ha a felszólítás fogamat nélkül maradt, akkor elkezdőd-  
nek az ellenségeskedések, a szófogadatlan mindennemű apró  
35 boszontásnak kitéve látja magát. A gazdasszonya odahagyja s másikat nem kap; ha fiatal ember, élet terveit összekuszálják, hitelezőit ellene uszítják, multságait megkeserítik, egy szóval: mindent elkövetnek, hogy a nőtlenséget rá nézve elviselhetlenné tegyék. Bámulatos a hadi *tactica*, mellyel e tisztelt hölgyek  
40 ellenségeiket ostrom alá veszik.

### 3

Az angolok Sobrija, *Jack Sheppard*, kinek nevét Ainsworth egy regényében örökíté, újabb időkben ismét népszerűsége kezdé kapni. Arcképe, mellyet Thomhill rajzolt, évek óta diszesíté egy londoni kocsmá vendégszobáját, melly egykor  
45 a zsványnak rendes búvóhelye volt. Merivale ügyvéd nem rég e képet megszerezte képcsarnoka számára a tulajdonos csaplártól 97 guinén, melly csinos pénz aranyban. Merivale úr azonban a mint a képet vizsgálná, az ódivatú foglaltványon egy titkos fiókot fedezett fel, mellybe Sheppard nagyszámú bank-  
50 jegyeket, arany pénzeket és irományokat rejtett el boldogabb időkre, mellyeknek hasznát venni azonban kora halála által meggátoltatott. A csaplár, természetesen hogy jogot formált a talált kincshez, s követelte vissza. Azonban Merivale úr nem hiába született ügyvédnek; „ez a pénz, ugymond, lopott pénz,  
55 ha csaplár uramnak volt lopva, akkor csaplár uram orgazda

és becsukják; ha pedig nem neki volt lopva, akkor csaplár uramnak semmi köze hozzá.” Merivale úr azonban épen nem szándékozott magának megtartani ez öszveget, hanem egy kórháznak ajándékozta, csupán az érdekes kéziratokat tartván meg magának.

4

Perszában bizonyos *Lázár Pál* kereskedő halt meg utódok nélkül, hagyván maga után *kilenc milliányi* örökséget. Ez ideig csak 34 család jelenté magát, kik e persa nábobot fíjoknak vagy apjuknak fogadni készeknek nyilatkoznak.

5

<sup>66</sup> Németországban a Dalberg-család tartja magát legrégebb *nemesi származásúnak*. Ósanyjául egyenesen a boldogságos szüzet veszi fel, ki mint József neje, tudva van, hogy áldott anya lön. — A Sternberg-család valamivel fiatalabb eredetű, ez a három napkeleti bölcsektől származik (mind a háromtól?);  
<sup>70</sup> nálunk Esterházyaké a legelavultabb vizözön előtti ősiség. Frankhonban Montmorency tartja magát annak, még pedig Noetóli származásánál fogva (e szerint még tán mi is a Montmorency-családhoz tartozunk); ősváruk egy teremében van egy festvény, melly az özönvizet ábrázolja, Noe a bárkában ül  
<sup>78</sup> s az evező hajóslegények mind a Montmorency-család livrécijibe vannak öltözve.

6

Egy amerikai hittudós kiszámította, hogy a *pokol* tizenegy esztendő mulva tökéletesen tele lesz, s azután egy lélek sem fér bele többé. Tehát csak tizenegy esztendeig tartsuk még  
<sup>80</sup> magunkat, azután miénk a mennyország.

Egy worcesteri *szabó* olyan kaputot talált fel, melly varrás nélkül csupán vulcanisált gummiból készül és vízhatlan.

A „L'illustration” Currier de Paris rovatában fiatal zongoraművészüket *Székely*-t dicsérettel említi, s a párizsi zenekedvelővilág figyelmébe mint különös zeneszerzői tehetséget ajánlja.

## NEMZETI SZINHÁZ

[1848. jan. 2.]

Karácson-ünnepek alatt zárva voltak a múzsák; első megjelenésük a Csikósban örvendeztete meg bennünket, amidőn részesülénk azon gyönyörű hallványban (ad captam: látvány), hogy mint énekel az, kinek hangja legmagasabb tenor, legmélyebb baritonhang számára szerkezett népdalokat. Töröknek 5 szép magas csengő hangja van, s némely helyen majd a lábújj-hegyével kereste a kútmélységű hangokat, hanem hiába, nem értünk rá a számára újra föltenni ez énekeket, egyikünknek lapot kellett szerkeszteni, másikunknak gyertyákat önteni, harmadikunknak praeferanceozni; a színházi közönséggel s azokkal, kiket fölléptetünk, törődni senkinek sincs ideje. — Hallotunk régi operákat, régi kedvességű Schodelnének s Hollósy Nelli örökké új zamatú énekeivel; láttunk új angol szinművet, régi szokás szerint németből fordítva, melly dacára annak, hogy 10 Kovácsné javára adatott elő, dacára Laborfalvy Róza remekül 15 kedves játékának, dacára Sheridan Knowles világhírű nevének,

s a darabba beáztatott sűrű Mászter, Szírr, Szerr, Szórr, Dzsent-  
lémán steff. drasticus hangzatoknak, meglehetősen hidegen  
fogadtatott. Nem is csuda: mintha öt újjal volna ráházolva az  
10 iromba német átdolgozás vastag humora, a mi aztán meglehető-  
sen kiveszi a művet eredeti finom ízéből, épen úgy, mintha az  
ember finom angol liqueurben medvecukrot olvasztana fel.  
De hiába, az eredetiből fordítás egy pár száz forinttal többbe  
kerülne, mint a németből fordítás; az pedig sok pénz olly sze-  
15 gény intézetnél, mellynek egy téli útra 30 ezer pengőt risquiroz-  
ni — bagatelle! — Egyébiránt annyit bizonyosan mondha-  
tunk, hogy ha színészetünk itt hagy is bennünket, — a mi  
pedig nem valószínű, miután nádor ő fensége beteg, — az nem  
a télen leend. — Örömmel értesítjük közönségünket Bajza  
20 üdvös újításainak egyik legüdvösebbikéről és legujabbikáról:  
az egész táncszemélyzet, kivéve Sáry Fannyt, Erhard-Kurzot  
és Campillit, tegnap kapta meg a felmondó levelet, végtére  
valahára! Több öröndetes tudomásainkat a szünügyek körül  
sietendünk sorra elmondani, mihelyt tárgyaink veszedelmes  
25 torlatából kissé rendhez és helyhez juthatunk.

104

## MI HÍR BUDÁN ?

[1848. jan. 2.]

I

Lejárt az év, kezdődik az év; — le roi est mort, vive  
le roi!

A meghalók helyt adnak a születőknek, a lehullt falevelek  
az új virágbimbóknak, az advent a farsangnak, a régi csalódá-  
3 sok az új reményeknek, és ez így megy, a mióta nap süt a föld-



re, s így fog menni, míg lesz, kinek kedvéért továbbra is süssön.

Gazdag volt eseményekben a lefolyt év, a történet öreg betűkben fogja beírni tetteit a nagy krónikába, *van miről emlékezni rád*, nincs szüksége fogadott dicsérőkre, vagy gyalázókra.

Ha az ember Sylvester-éjszakán a kísértet-órában nárdusolajjal festett, holdfogyatkozásnál merített Dunavízbe lyukas kulcson keresztül ólmot önt s görögül, zsidóul és arabul rá olvas, az ólomból öntött különféle képletekben a *multak* eseményeit gyönyörűen fogja szemlélhetni s ha ugyanazokat újra megönti s a varázs-mondatot visszafelé olvassa rájok, látni fogja bennök a *jövendőt*.

Mi tűrés, tagadás benne? mi is öntöttünk ólmot Sylvester-éjszakán, láttunk is gyönyörű dolgokat belőle, mellyek közül legalább néhányat megismertettünk szép olvasónéinkkal, kiknek szemeiből szinte ki tudnánk olvasni, hogy szerelmesek-e vagy nem? mert ehhez mi meglehetősen értünk.

A legelső alak, melly az öntött ólomból kisült, egy hosszú X volt, körülbelül olyanforma, mint egy declamáló német színész — fej nélkül. — Ez azt jelenti, hogy a német színház tavaly elégett. Mikor újra megöntöttük az ólmot, ime szép ágas-bogas fa termett belőle, mellynek nem voltak gyökerei. — Ez azt jelenti, hogy a leégett Thaliatemplomból magyar színház leend.

A második öntésben két karikát nyertünk. — Ez jelenti a két kört. Összeolvastottuk mint a kettőt s újra megöntöttük: — lett belőle három karika. . .

A harmadik képlet volt egy ház, mellynek nincsenek ablakai. Ez a gyűlde. Második öntésnél lett belőle — egy kémény; — ez nem tudjuk, mit jelent?

Negyedik volt egy koporsó és egy szent Mihály lova. Ez jelenti a typhust; második öntésnél lett belőle egy erszény: — jövő esztendőben ennek lesz valami baja.

Ötödik kép számtalan fejeket producált; ez, úgy hiszem,

<sup>40</sup> hogy az országgyűlés; másodsor megöntve lettek belőle — számtalan lábak.

Hatodszor egy kigyós botot láttatott, melly szörnyen megnyaklott: ez természetesen a tavalyi Mercur; újraöntve lett belőle egy lábatlan teve: ez aligha nem Morgenröthe.

<sup>46</sup> Hetedik kép semmihez sem hasonlított úgy, mint a János-hegyhez, mellynek tetejébe zászló helyett egy makrapipa volt tűzve. Ez a budai hegyek magyarosítását jelképezi. Másodsor egy sarkantyús csizma lett belőle; szép: ez azt jelenti, hogy már most a tisztelt polgárságon van a magyarosulás sora.

## 2

<sup>40</sup> Karácson estéjén egy budai kuruzslónő felbízott egy közrendű szép leányt, hogy ha éjféltkor az oltár előtt imádkozni fog, régi elpártolt kedvese ismét visszatérend hozzá s hű lesz, mint azelőtt. A leány szót fogadott s az éjféli istentiszteleten fehérbe öltözve, fején petrezselyem koszorúval, keblébe bokréta helyett pulykatollakat aggatva, megjelent, honnét a közbotrány miatt rendőrségi közbenjövétel távolította el a boldogtalant. Mikor szűnnek meg a szerelmesek *babonákat* hinni, és soha nem látott kísértetek után epedni, a millyen például a *hűség*?

## 3

<sup>40</sup> Temes megyében egy leány a folyóba veszett. A curren-táló szolgabírói hivatalos körlevél pontjai közt többek között ez is olvasható: „haja fekete, *vallása óhitű.*”

## 4

Szombaton tartott a redoutteremben a legelső jótékony hangverseny. Sajnáljuk, hogy jelen nem lehettünk benne; melly élvezettől csupán azon paran csoló körülmény foszta meg ben-

<sup>65</sup> nünket: hogy a sűrű jégzajlás miatt Budán túlszorultunk. Doppler maga, egyike a hangverseny kitűzött hőseinek, sem jöhetett által. Egyébiránt: mint mondatik, a művészeti előadás egyike volt a legsikerültebbeknek.

5

<sup>70</sup> Két fiatal hölgy társalkodónéja, ki ugyanazoknak atyjuk életében nevelőnéjük volt, a tapasztalatlan fiatal sziveknek, melyek egyenesen lelkére bizattak, olly szépen viseli gondját: hogy őket estenként a legkényesebb gőzkörű társaságba vezeti s számukra a legregényesebb szerelmi kalandokat rendezi. Megjegyzendő, hogy a nevelő még maga is igen fiatal s nem <sup>75</sup> kevesebb szüksége volna jó tanácsadóra, mint növendékeinek.

6

Vadászni ment egy csapat fiatal Nimrod barátjához. „Baf van” monda szomorú képpel az agarászat nagy-mogulja, a mint szándékukat megérté; — a jó agár, az a tavali nyúlfogó, megvakult. — „Ejnye, ejnye!” sopánkodék a csalatkozott had, s <sup>80</sup> már-már köröszöt vet mulatságos szándokára, midőn az én Gazsi barátom meglátja a kis mopszlit a nagyságos asszony ölében. „Semmi baj, ugymond, ott van a mopszli, ennek *jó szemei* vannak, az agárnak pedig *jó lábai*, kössük a mopszlit az agár hátára s lesz a kettőből egy.” — Ugy lőn: a mopszlit az <sup>85</sup> agár hátára kötötték s így fogták rakásra a vidék nyulait.

7

Dec. 30-kán este Bajza József, aligazgató termeivel nyíltak meg ez idei társasköri vigalmaink, a díszes vendégkoszorú mindenből, a mi szép és szellemdús volt, igen ügyesen összeválogatva, s épen ez mérlege a társas köri vigalmak rendezésénél

- <sup>90)</sup> a helyes tapintatnak, úgy tudni egy össze nem függő elemekből fűzött társaságban az összeillesztő szellemet ébren tartani, hogy az minden kis városi kebelviszonyok nélkül egy jól és fesztelenül mulatni tudó egészszé olvadjon össze. A vidám társaság későn éjfél után oszla szét.

## 8

- <sup>90)</sup> Irodalmi hírek. Mult vasárnap tartotta a tudós társaság nyilvános közgyűlését ezuttal rendkívül csekély számú hallgatóság előtt. Jutalmakat nyertek a többek között Tóth Lőrinc és Zaránd megye főispánja. Levelező tagúl egy határ ismeretlen név között Csengery Antal is megválasztatott. Ezentul a közgyűlések rendszeren augustusban fognak tartatni. — Báró Kemény és Eötvös regényeiből az utolsó füzet megjelent. — Arany János, Toldi írója, gyönyörű költői elbeszélést irt „Murányvár ostroma” cím alatt, mellyből lapunk legközelebbi számában mutaványt közlendünk. — Lisznyay Kálmán versei kiadásán <sup>100)</sup> törekszik. — Vasváry Pál „Történeti Névtára” nem sokára világot látand.

## 9

Az első magyar villanytelegraph Bécs és Pozsony között elkészült, még pedig nem csak itt a papiroson, hanem valósággal is.

## 10

- <sup>100)</sup> Szigligeti *Végszavára* a Hiador-pörben a Híradó is ki mondja részrehajlatlan ítéletét: „örömmel nyilvánítván azon meggyőződését, hogy Szigligetit ez ügyben egészen tisztának kell tartani.” A pör tehát a legfelsőbb appellátán is el van döntve.

115 A csallóközben van Komárom; Komárom mellett van kis Igmánd; kis Igmándban van egy templom, mellynek oldalára ez van írva: *éptett kis Igmádon, 1822-ik esztendőben.*

Nyiregyházán még mind a mai napig gubacschal tekéznek és söprűnyéllel.

120 Kecskeméten mennyire el van terjedve a materialismus, mutatja az: hogy a fűszerszámosokat ott helyben egy lábíg mind materialistáknak hiják.

*Mondani valóink.* „Találdki” úr levelét vettük, jövő számunkban adandjuk, kívánatának eleget teendünk. Egyébiránt, ha ön maga kibeszéli hogy ebben s ebben a szerepben, mint műkedvelő debuttirozott, ön álnevének találgatói nem fognak nagy fejtörésekben szenvedni. — Antunovics barátunknak már két munkájával jártunk úgy, hogy a három utósó sor, mellyet vagy egy fidibusra, vagy a boritékra irt fel, elveszett belőle s e miatt nem közölhattuk; sziveskedjék ez utóbbi művét minél hamarább kiegészíteni, különben mint alkalmi szó jövő 1849-ik évre lesz kénytelen maradni. — Jövő számunk hölgy salonja divateszméket fog hozni Sarolta valódi női finomsággal és tapintattal vezetett tollából. — Lisznyay barátunk verseit vettük és fogunk velök ragyogni, ha Isten és még valaki úgy akarandja. — Szeretjük az őszinteséget, és ez mindenestire virtus. Egyébiránt köszönjük azokat a novellákat, mellyekhez ajánló-

levelül az függesztetik, hogy a Hazánkban nem jöhettek ki. Bizunk szerkesztő collegánk helyes tapintatába, s ajánljuk az  
140 illetők figyelmébe a „Kis követet”, ott lesz üres hely. — Igen szépen kérjük mindazon ifjú stranierokat, kik hozzánk szerelmes leveleket akarnak írni, hogy azokat bérmentesítsék; különben rendes és ismerős levelezőinket e figyelmeztetés nem illeti.  
— Az iskolai jelenet című novellában nagyon sok világos igazság van; ez annyit tesz, hogy nem adatható. — A szerelmi vágyt Consortes tisztelettel visszaadtnak. — A „bórdall” irójának ajánljuk figyelmébe a helyesírást. — Nádor ő fensége arcképe első számunk mellé nem készülhetett el. — Szép olvasónőink kedvéért újévi köszöntőt majd csak farsang kezdetén  
140 mondunk. Hanem akkor igen szépet mondunk.

## 105

### KÜLFÖLDI TÁRSASÉLET

[1848. jan. 2.]

#### I

Angolországban újszerű *aprópénzt* készítenek, rézfilléreket, közepett lencsenagyságú ezüst királynéfével. Ez aztán se nem rézpénz, se nem ezüst-pénz.

#### 2

A kénégény helyettesét, a *Chloroformot* már a lópatkolásnál is használni kezdik.

#### 3

*Czakó* halálát már külföldi lapok is hirdetik.

Bukarestben *Carl* primadonnát az oláh párt kifütyölte s petrezselyem és hagymakoszorúkat hajigált neki; míg a másik, a német párt zajos tapsal és *bravókkal* fogadta; utoljára is összeveszett a Montechi és Capuletti párt, elannyira: hogy fegyveres erő volt kénytelen őket szétválasztani.

Egy külföldi lap (*Der Gesellschafter*) s utána a többi azt hirdeti: miszerint Magyarországon több *főrangú hölgy* egyesült, hogy mindegyik válasszon magának egy kedvenc költőt s gondoskodjék róla: hogy az kizárólag műzsáinak élhessen. — Igy rágalmaznak ezek a külföldiek bennünket, azaz: hogy nem bennünket, hanem a főrangú hölgyeket.

Perugieuxben nem rég két tolvaj ellopta a bakó házából — a *guillotint*.

Glandorfban egy fősvénységéről ismeretes haszonbérlelőhöz éjjel három rabló betört, de minden kutatás dacára sem talált az egész házban semmit, csupán a lakószobában volt néhány füstölt sonka fölaggatva a gerendára; — hogy üres kézzel ne menjenek el, elvitték a sonkákat, s ime, midőn felszelék azokat, belsejökben 20,000 forintot találtak papirospénzben.

1846-ban Angolország Cork grófságában háromszáz kisebb haszonbérlelő halt el *nyomor* miatt, kiket mind egy közös sírba temettek el.

Strausz „*Nádor kör*”-t szerzett, mellynek zenéjét bécsi  
 40 lapok rendkívül dicsérik.

## 10

A franciák is szedik össze *népdalaikat*.

## 11

Egy amerikai férj *váltót* adott egy nőnek, olyforma tar-  
 talmút, hogy a ki ezt neje halála után két hónappal neki elő-  
 mutatja, azt rögtön nőül venni tartozik; a váltó tulajdonosnéja  
 40 azt egy másikra forgatta, ez ismét egy harmadikra s egyszer  
 a megözvegyült férfi azon veszi észre magát: hogy soha nem  
 látott némbert volt kénytelen kelletlen nőül venni.

## 106

## MI HÍR BUDÁN ?

[1848. jan. 9.]

## I

Mégis csak csunyaság ettől a szerkesztőtől, hogy újsztendő  
 napkor senkinek sem kívánt boldog újsztendőket! Minden  
 kéményseprő, vargainas, házmester, lapkihordó, dajka, borbély,  
 céduलाosztó, lámpagyujtogató, marqueur, pincér, kintornás eljő  
 40 az emberhez ilyenkor újévet köszönteni, szépen leveszi a kalap-  
 ját, megtörüli a lábát odakinn s rithmust mond, vagy tarka  
 billitet hoz, s megkapva érte a maga huszasát, hátrakapar és



és távozik; csupán ez a szerkesztő állít be föltett kalappal és a nélkül, hogy verset mondana az újévre! hát hol jártunk iskolába, a hol így tanulják az emberséget? Más szerkesztő egész litaniát tud tartani az előfizetők magasztalására illy alkalomkor; perse a tatár sem olvassa, de ez a tisztelet végett történik; tán bizony magának eltört volna a szája bele, ha egy pár áldás, békesség kiszaladt volna rajta?

15 Azon határ újévi megtisztelés közül, mely nálunk halomra gyült, legeredetibb egy, mellyre ez van írva: „Kivánok nagy jó uramnak *boldog új esztendő*t; magamnak pedig egy *huszast*.” Jövőre ez leend mintája újévi tisztelgéseinknek; majd ha dönteni fogjuk, mint Bosco a kalapból a virágokat, tollunkból a sok

20 áldást, kecsegtetést; zárjelben mindig odaképezljük a fehér sorok közé — (az Életképek előfizetési díja helyben 5 forint, helytelenül 6). — Hazám lelkes ifjai, adjon az ég tinéktek kitaratást a jóban, bőséget az erszényben, holdfogyatkozást a keserűségekben. (Előfizethetni Pesten Landerer és Heckenast kiadó

25 hivatalában), honunk kecssteljes szépei, kikre az ég is mosolygva tekint le, legyen a ti éltetek egy szüntelenül tartó farsang, minden héten hét vasárnap, úgy hulljanak az imádók a ti utaitokra, mint a tűzokok a pusztában bujdosó Izrael fiai elé, s Venus búbájos öve, melly az örök szépség talismánját foglalja magá-

30 ban, legyen a tiétek (nem különben minden cs. kir. postahivataloknál.) Hazám, imádott nemzetem, te bátrak és vitézek hazája, legyen a te jövődöd ragyogó, mint a tengerből felkelő nap, melly arany sugárait a népeken és országokon szétlövelli (a melly postahivatalok 10 előfizetőt gyűjtenek, a 11-diket ingyen kapják.) Te pedig, oh nagy és téres világ, légy boldog kelettől nyugotig és — magyar. S összes emberiség, te, kinek boldogságaért fárad kebelünk, te, kinek ügyét szüntelen szívünkön hordozánk, kiért élni és halni készek vagyunk, dicső

35 ezer milliő főre menő emberiség — fizess elő lapunkra.

- <sup>10</sup> Egy Temes megyei faluban műkedvelők játszottak jótékony célokból. Legelső előadásuk Griseldis lett volna, mellyet is az uradalmi pajtában szép pipaszó mellett már-már végig ledolgoztak, midőn a közönség táblabirandó személyzete, mellynek mind azon percig gyilkosul tetszett a darab, míg Percival a feleségével gorombáskodik, mondván, hogy ez nagyon jól van, hadd tanuljanak belőle az asszonyok; midőn az utolsó felvonásban Griseldis nem akar visszamenni az urához, felkanyarodik a férfi nézőség, elkezdenek kiabálni: vissza Griseldis, vissza kell menni, engedelmeskedni kell az asszonynak, vissza
- <sup>11</sup> Griseldis! Perse a műkedvelő Griseldis szerepében nem volt az, hogy visszamenjen, improvisálni pedig nem tudott, a közönség azonban érett almával kezdett fenyegetőzni, s a darabot nem lehetvén végig játszani, kiki visszakérte a maga belépti díját, a műkedvelők az elégett gyertya és felhasznált pirosító árában elmarasztaltatván. Másnap azonban a műkedvelő igazgató házról házra járt tegnapi vétségeért ünnepélyes megkövetéseket téve s az nap estére újra Griseldis adatása lőn hírdetve, nyilván kiiratván a színlapokra, hogy Griseldis ma este, mint engedelmes és hűséges hitves társ, férjéhez, tekintetes nemes Percival úrhoz
- <sup>12</sup> igenis vissza fog menni.

Rohan Mária legközelebbi előadásakor Bognár énekelt a szinpadon, Wolf pedig tapsolt neki a páholyban; jobb szeretnék, ha megfordítva volna a dolog, Wolf énekelne a szinpadon, Bognár tapsolna neki a páholyban.

- <sup>13</sup> A szerelemvadászok előadásánál Szentpétery, mint vőlegény, pálcájára annyi bokrétát rakott; hogy karácsonfának is leszúrhatta volna akárhova. Egy elmés hölgy azt az észrevé-

telt találta rá tenni: hogy még csak egynéhány sósperecet kellett volna pálcájára fűznie, hogy semmi se hiányozzék róla. —  
70 Azonban csitt! a nagybácsi nem szokta szeretni a tréfát.

5

Egy öreg úrnak az a jó szokása volt, hogy senkinek sem adott pénzt kölcsön. „Látod öcsém, szokta mondani a pénztkérőknek, ha nem adok, akkor még csak te haragszol; de ha adok, akkor majd mind a ketten haragszunk.” Aranyos életmaxima!

6

75 Ugyan kérem — tisztelt színházi rendezőség, mint méltóztatott hírét hallani holmi angol drámairó Shakespearének? Irt ám ez a fiatal ember egyszer másszor meglehetősen színművecskéket, nem ártana talán néha, — például két hónapban egyszer — egyiket vagy másikat bemutatni a tekintetes közönségnek?  
80 Mit szólnak önök hozzá? Próbálják meg. Hátha nem lesz valami nagyon rossz?

7

Hire jár: hogy a nemzeti színpadon az „Álmok”-at szándékoznak előadni. „Hideg sejtelmek mászkálnak hátamon!”

8

Az árnyékszínházban hír szerint igen hangos a levegő.  
85 — Az ünnepekben ugyanott műkedvelő gyermekek debütíroztak; a közönség sírt érzékenyültében, a Pester Zeitung megszámlálta a könnyeket. Mire nem vihetik még ha megőnök!

Vácon német színészek jártak, s hogy a közönség kegyeit  
 100 részükre megnyerjék: magyar színlapot hordának szét a német  
 előadás hirdetésményeül. Lehetett azután olvasni a színlapon:  
 „A német színészársaságtól Lederer Lipót igazgatása alatt adatik: a *Holtak Lopó*, vagy a *Házasítás a Siral*. — Személyek  
 95 Avelli Ferdinand, első könyvtartó (ad formam: sőtartó, bors-  
 tartó) Francois, szolgáló Avellinál (ez NB. férfi) Fridrike komor-  
 nya, — James pamukfonnó. Történethelye: az arany szarvas  
 című vendéglőben.” — De bizony haladunk.

## 10

Oroszhegyi József folyóiratának III. füzete is kikertült  
 100 sajtó alól. Tudnüllik a „Honleányok könyve.” Ajánljuk a hon-  
 leányok figyelmébe.

## 11

Emich Gusztáv Petőfi verseit második kiadásban nyomatja,  
 ez zsebformatum lesz — az utósó ív e napokban hagyja el a sajtót.

## 12

Egyik honi kisvárosunkban a városi irtó-hivatal a szám-  
 100 adásba két akó óbert is felsorolt. A számvevő hivatalnok nehézsé-  
 get formált a posztó ellen, míg meg nem magyarázták neki:  
 hogy az tintatöltelékül használtatott fel. — Ez alkalommal  
 cszünkbe jut uralkodó fejedelmünknek egy igen elmés észre-  
 vétele, mellyet tőn, midőn legelőször Komárom várát meg-  
 látta; nagyon látszott rajta csodálkozni: hogy ez a vár nem  
 110 fekete! Miért kellene feketének lennie? kérdezték tőle. „Mert

én azt hittem, ugymond, hogy ezt rendszeren tintával meszelik.”  
— Abban az évben *negyvenezer forint árú tinta* volt feltéve a várépítési számadások rovatába.

13

Egy most keletkezett német lap szerkesztője 50 heverő  
115 kávéházi ülnököt bérelt ki havonként 10 forintjával azon célra:  
hogy azok egész nap tartsák kezükben az ő lapját, és tegyenek  
úgy, *mintha olvasnának belőle*: — olykor kacagjanak fel és kap-  
janak görcsöket a hangos hahotától; mintha halálosan neveltető  
élcekre akadtak volna; majd ismét öltsenek komoly képet,  
120 kezdjenek el meglepetni, tekintsenek hol a körülállók szemeibe,  
hol a lapba vissza s rendkívüli bámulás legyen arcaik kifejezése;  
tovább olvasva kezdjenek fázni, reszketni, nyitott ajkakkal, fel-  
meredő hajakkal, kékülő, zöldülő arccal, fehérével felforduló  
szemekkel bámuljanak a nyomtatott sorokra, ne kiméeljék  
125 a „hah!”-t és „huh!”-t; rugják ököllel, csizmával a szomszédai-  
kat elragadtatásukban, s néhanéha ájulva essenek a szék alá az  
elviselhetetlen kéj és gyönyör miatt. . . Az első nap estéjén  
a *bérelt olvasók* közül megszökött huszonöt, a második nap  
husz, ennyi opiatumot nem bírhatta el emberi gyomruk. A hűsé-  
130 gesen megmaradt öt olvasó közül az első megdőrmült, a második  
örökre elalutt, a harmadik pedig felakasztá magát, csupán  
a két utósónak nem lett semmi baja, miután az egyik németül  
nem ért, a másik pedig olvasni nem tud.

14

Jövő szombaton fogja első mnemotechnicai fölolvasását  
135 tartani az ellenzéki körben hírneves hazai emlékezzetanárunk  
Lichtenstein. Szándéka nem csak próbákat, hanem egyúttal  
tanítási órákat is adni jeles művészetéből, mellynek crejével

még azt is megtudhatja az ember néhány percnyi gondolkozás után mondani: hogy 1596-ik majus 5-én szerda volt-e vagy szombat?

107

## KÜLFÖLDI TÁRSASÉLET

[1848. jan. 9.]

I

Lord P\* 500 ujságot tart 22 különböző nyelven, s tizenkét titoknokot, kiknek egyéb dolgok nincsen, mint azokat olvasni s a nevezetesebb dolgokat referálni. Bárcsak minálunk volna egy pár ezer darab ilyen lord!

2

Épen most kaptuk egy hazánkfiának ez örvendetes levelét: „Ez évi april hóban érkeztem Párizsba, gr. Apponyi György követ úr ő excellentiája által félreismerhetlen magyar sziveséggel fogadtatám, és egy estélyére hivattam meg, hol számos főurak jelenlétében, magyar népdalokat játszottam, mellyeket kitörő zajjal és örömmel fogadtak, némelly fris magyart négy-szer is kelle ismételnem. Öröm- és reményittassan hagytam el a magas úr házáat, érdemem feletti dicséreték és magasztalások között. Boutibonne ur által, kinél mindennapi vendég vagyok — Balfe, az ünnepezt angol zeneszerző és a „Theatre Majesty” karnagya ismeretségét volt szerencsém tehetni, — játszottam vele, duetteket, játékom megtetszett neki, és engagirozott solo-prime hegedűsül a kormányja alatt álló „Theatre Majesty”-be. Mellynek tagjai Lablache, Fraschini, Pertiani, Mario Gardoni, Grisi Charlotte, Elssler Fanni és Ceritto, Tadolini, Lind Jenny.

- <sup>20</sup> Február 12-ikére Londonban leszek, elfogadám a szerződést s aláírtam. — Párizsban január közepén reménylek egy hangversenyt adhatni. *Reményi Ede*. — Segítse a magyarok istene továbbra is.

3

- Metternich* herceg leánya Melania rövid idő múlva gróf  
<sup>25</sup> Eszterházy Bálinttal lépend az oltárhoz.

4

*Veszter Sándor* nagy hódításokat tesz Párizsban nemzeti táncunkkal.

5

- Egy *newcastlei* oktató aként festé le tanítványai előtt a poklot: hogy az egy verem, melly égő parázssal van tele. Egy kis  
<sup>30</sup> leány, kinek szénéégető volt az apja, szerényen megkérte e beszéd után a tisztelendő urat: hogy, ha lehet eszközölje ki: hogy az ördög az ő papájánál vegye a szenet.

108

## NEMZETI SZINHÁZ

[1848. jan. 16.]

I

Január 8. *Csikós*. Bartha javára, béreltszünettel. Szokott tapsok mellett. A táncos jelenetek, mint rendesen, úgy most is ismételtettek. — Füredyt még kissé kimélni kellene hosszas betegsége után.

Jan. 9. Világszínháti. — Vasárnap.

Jan. 10. *Fra Diavolo*. Zerlinát Hollósy Cornelia adta, azon női finomsággal és hódolatgerjesztő gyöngédséggel, mellynek látását ő benne annyira megszokta és megszerette a közönség. — Wolf játékát főleg emeli előadásának dramai plasticitása.

- 10 Mult kedden január 11-kén Laborfalvi Róza k. a. javára béreltszünetben először adatott: „*Két anya gyermeke*”, drama 5. felvonásban, előjátékkal, 7 ábrázolatban, írta Soulié Frídrík, — fordították Csepeghi Lajos és Egressy Benjamin. Egy kalandornő (Szathmáryné) minőkkel a francia ujjab regény-irodalomban elégszer találkozunk, a féle lady Winter szabású lény, eredetileg kísértő hölgy, urnéjának, egy tengeri vész alkalmával történt halálát arra használja, hogy nevét felvévén, magát helyette kiadja, s főrangú hölgy szerepét játsza. Ezen álarc alatt Olaszországban elszédíti Estéve gróf — hajdani császársági tábornok
- 10 (Szentpétery) könnyelmű fiát Györgyöt (Szigeti) annyira, hogy cz vele titokban házasságra lép. De a hirtelen gyuladt szenvedély csakhamar utálattá válik a nő iránt, hogy helyet adjon egy új viszonynak a házas férj s az öreg tábornok hajdani bajtársa Kérouan (Egressy) leánya Luise (Laborfalvi R.) között. E viszony
- 10 a megfélemezés mámoráig halad, — a szerető hölgy anyává lesz; titoktartva várni esküdvén mindaddig, míg azon férfi, kinek szerelmét adá, az akadályokon diadalmaskodhatik. De az akadályok, mint láttuk, nem csupán a rangjára büszke tábornok apának előítéletében állanak, mint a szerető hölgy hiszi. Végre
- 10 a várakozás türethetlenné kezd lenni, s a fölfedeztetéstől félelem, és titkolozási viszony mardosó kigyóvá válik a szerető leány



keblében. Elhatározza véget vetni reménytelen életének, s öngyilkolási szándéka kivételére használni akarja azon napot, midőn atyja egy futtatáson a tábornokkal s családjával éppen együtt van. Azonban az ezt magában foglaló levél az atyjának idő előtt kézbesitetik, ki minthogy olvasni nem tud, megkéri erre előbb a tábornok leányát Lucilet (Komlóssy Ida), azután Montéclain marquis ezredest (Lendvay). Az első Luise iránti feláldozó barátságból, az utóbbi Lucile iránt keletkező szerelemből elhallgatja a levél tartalmát, s mindketten egyesülve visszatartóztatják a szerencsétlen leányt, gyermekét pedig oltalmuk alá véve, biztos helyre viszik. De csak most jó a bonyolódás. A fentebb említett kalandosnő boszut forral Montéclain marquis ellen, mivel az utóbbi élte titkait könyvnélkül tudja (hogyan miként? — azt megvalljuk nem vehetők ki egészen) s a gyermek-elhelyezés esetét ellene fordítván, azzal a nemeskeblű Lucilet nyilvánosan meggyalázza. — A felgerjedt apa pedig első rohamában meg akarja gyilkolni méltatlanul gyaláztott leányát. De a sor csakhamar kerül, — Lucile ártatlanságát Montéclain marquis Louise levelével felvilágosítja; hanem ekkor Kérouan gyanakodni kezd, a levelet megismeri, s miután annak valódi tartalmát előtte mások elhallgatták, leányának felolvasni parancsolja. Ez az egészben legmeghatóbb jelenet. A térdelő hölgy minden elolvasott szóban saját kárhuztatását olvasta, a környező arcán a részvét fájdalma olvasható. — Hogy hosszasa ne legyünk, csak azt említjük még, miként az elkinzott szerencsétlen hölgy fájdalmát kétségbeesésig viszi csábítója titkos házasságának megtudása, s a bizonyos halál torkából csak a történet — vagyis Montéclain marquis által ragadtatik ki. És miután a mindentudó marquis a titkos házasság érvénytelenségét is felderíti, következik a kiengesztelő kifejlés, a császársági ősz bajnokok gyermekeinek, s a nemes tetteben egyesült szerető párnak egybekelése.

Kissé hosszadalmasak valánk a mű tartalmának előadásában azért, hogy indokolva legyen azon állításunk, miszerint

c drama, melly tulajdonkép nem is egyéb, mint dramatizált regény, jelen feldolgozás után is inkább regénynek, mint drámának való. A bonyolódás s dramai viszonyok abban olly széles alapra állítvák, hogy az író e miatt többnyire kénytelen a cselekvény felszínén tovább uszni, mélyebb reflexióktól elállani, s a helyzetek, lélekállapotok taglalását a nézőkre bízni. E széles alap miatt a dramai egység is szenved; mert míg p. egyrészről a rang és állás előítéletei teszik a bonyolódás csomagát, addig másfelől a könnyelműség-okozta szomorú viszonyokat látjuk a játékba keverve. Mind e mellett e darabnak van hatása, főkép hölgyközönségre nézve. Egy gyöngéd nőkebelnek e név „anya” mindenkor biztos kulcs, s ha a társadalom bevett fogalmainak hódolva megvetéssel fordul is el a szerencsétlentől, ki szerelmének mindent feláldozott; — az eltévedt anya keserve előtt ritkán zárja el a részvét ajtaját. E hatásról nem egy-két szép hölgy könyekkel áztatott zsebkendője tőn jelen esetben bizonyosságot. Egyébiránt e hatás érdeme egy részben a jó előadást is illeti; a jó előadás dicsősége pedig a jutalmazotton kívül Szentpétery, főkép pedig Egressy urakat. Komlóssy Ida is kielégítő volt, valamint a többi működők is eléggé iparkodtak. Nézők meglehetősen számmal ugyan, de mi Laborfalvi Róza kisasszony művészete iránt sokkal magasb véleménynyel vagyunk, sem hogy jutalomjátékára közép számu közönséget elegendőnek tartanánk.

<sup>70</sup> Végül egy párbeszédet kell még megemlítenünk, mellynek a színpalakon kívül az utcán magunk valánk közönsége: „Uram bátyám? nem tudja: hogy szabadította meg a darab végén Lendvay Laborfalvy Rózát, nevezetesen hogyan jutott arra a magas kőszálra?” „Biz öcsém! én ki nem vehettem, hanem menjünk a sasba, Lendvay ott szokott vacsorálni, megkérdezzük tőle, — ő legjobban tudja: hogy csinálta.” — Nem hinné az ember, mennyi bírálati él rejlik táblabíró ur ezen ötletében.

Jan. 12. *Bácsi*. Ismert mulattató vígjáték. Azaz: hogy  
 100 mulattató azokra nézve, a kik ott vannak, hanem kevésbé  
 mulattató az, hogy illy iszonyúan ismert darabokban, miket  
 a közönség is majd olly jól ismer, mint a sugó, rendkívül keve-  
 sen szoktak a színházba jőni magok mulattatása végett.

Jan. 13. *Hamlet*, drama öt felvonásban, írta Shakespeare.  
 105 Lendvay a cimszerepben. — Nagyszerű közönség, óriási tap-  
 sok, repedező karzat, öszszevágó előadás; — mind ez meg lett  
 volna, ha e napon a színház zárva nem lett volna. Hiába,  
 Shakespeare ellen minden baleset összeesküdött.

## MI HÍR BUDÁN?

[1848. jan. 16.]

### I

Megjött a farsang! majd ha elmegy, akkor tudjuk meg:  
 hogy kinek mit hozott, s kitől mit vive el? Kivánjuk tiszta  
 szívünkéből, hogy hozzon több új örömet, mint késő bánatot,  
 szép olvasónéinknak pompás bálokat s még pompásabb — fej-  
 5 kötőket, — szerkesztő társainknak sok előfizetőt, kevés pole-  
 miát. Énekeseinknek sok elrekedést, még több fizetésjavítást,  
 — a táblabíráinknak vidám névnapokat és keresztelőket, — egész  
 jó hazánknak pedig sok dínomdánomot, kevés szánombánom  
 mellett. — Vigyen el azonban minden német táncot, minden  
 10 köhögést, minden olvasni nem szeretést, külföldieskedést, házi

civakodást, minden alkalmatlan hitelezőt, és cirticasztert s több efféle veszedelmes nyavalyákat tőlünk. Vigye el azokat, kik egymást hűségesen szeretik — az oltár mellé; — de előfizetőink közül egyetlen egyet se vigyen sehova.

2

<sup>15</sup> Mult vasárnap tartaték a nőegyleti első álarcos táncvigalom. Sok álarc, sok nem álarc, sok elce, kevés valamire való. — Voltak álarcos hölgyek, kik az irodalomról is beszéltek, az ilyeneknek kár álarcot tenni fel, hadd ismerné őket a világ és tisztelné, mint becses ritkaságokat. — Ott volt Eisele és Beisele is. Jó gondolat volt tőlük a Fliegende Blättert könyv nélkül meg-  
<sup>20</sup> tanulni. — Az egész nagyon szép volt, — annak a ki szebbet nem látott. — „Ismerlek” monda egy álarcos hölgy egy ott szájongó komoly fiúnak. — „Jól van, örülj neki.” — „Ismerlek” monda újra találkozáván vele. — „Ugyan mondj már mást is, ezt már hallottam.” — „Ismerlek” sípegé az álarcos a harmadik találkozásnál is. — „Nem is vagy akkor tisztességes személy” felele ez végtére kifakadva. Általában az álarcosok báli viccek nálunk abban állanak: hogy az álarcosok vékony hangon azt mondják az álarctalanoknak: hogy „ismerlek.” Az álarctalanok pedig iparkodnak azoknak jó vastag hangon, mentül arcátlanabb tréfákat vissza mondani. — A bálelrendezés minden kifogáson fölül van.

3

A Duna beállott, — ingyenhidunk van isten kegyelméből.

4

*Satyrák itt is amott is.* — A) Mikor az utcák szegletein nagy  
<sup>15</sup> betűkkel hirdettetik: „mindenki szájkosarat tegyen a maga kutyájának az ő órrára, mert különben ebet fog (nem ő, hanem

a gyepmester) s az országuton, hol a kecskeméti hentesek szoktak állomásolni, olly derékkutyanyájak legelésznek reggel este: hogy Blumenbach illusztrált Naturgeschichtéjében sincs több egy rakásra festve. B) A nemzeti színházat légszeszszel világítják. Ez már levegő volna, még sem kapunk belőle eleget. Ollykor olly sötét van, hogy szinte fél az ember; — a minap egy úr, kinek meglehetősen hosszú órra van, nem tudta az órrát kifűni a sötétben; tudniüllik: hogy nem az orrát nem találta a sötétben, hanem a zsebkendőjét, mellynek a sötétben lába kerekedett. A légszeszkezelő úr jeles ember, lám ő még a levegőt is megtudja gazdálkodni. Ugyan nagyrabecsűlheti az ollyan felvonásokat, mint a Zách unokákban az utósó, a hol a sugó gyertyáján kívül semmi sem világít a szinpadon és néző helyen. Ezért nézi aztán Diosy az ember szomszédnőit férfiaknak. — C) Ez idén hatalmas intézkedések következtében nagy rendnek kelle támadni a dunai átjárásoknál, a révészek fejére számokat szegeztek. Már négy nap óta csak az mehet át a Dunán, kinek kivetni való tiz pengője van, s nagy kedve két óra hosszát grönlandiai cethalászaton jelen lenni. — D) Némmely lapok szörnyen sajnálkoztak rajta, hogy Hollósy Cornelia elmegy a nemzeti színháztól: — igaz ugyan: hogy *elmegy*, csahogy nem Hollósy Cornelia, hanem Bognár. — E) Mikor álarcos bálban az érdekes nődomino imádóját is magával cepeli aztán a slepphajóról a remorquerre is ország világ rá ismer. — F) Ismertebb nevű publicistáink egyikét két év előtt pesti jogászbálba hítták. Neki azonban nem levén szokása bálba járn, vevé a dolgot megtiszteltetésnek s otthon maradt, a miért is rá a meghívók annak rende módja szerint megapprehendáltak. Az idén ismét kap jogászbáli meghívást, mellynek a meghívó jegy szerint tartatnia kell az *arany sas* vendégfogadó termeiben. Emlékezve a harmadévi apprehensióra, feltevé magában: hogy kivételkép meg fog ott jelenni, hiszen csak rövid ideig kell ott mulatnia, csupán: hogy magát megmutassa. A kitett napon — sajtátlag estén — tehát neki öltözködik, gálába teszi magát

s azon szép szándékkal; hogy egy óránál tovább nem fog künn mulatni, elmegy az arany sasba. Ott perse néma és csendes volt minden, semmi nesze a táncvivalomnak; kérdi a pincért: hogy hol itt a bál? Az szemeket mereszt: „e helyen, — ugymond —  
<sup>7A</sup> mióta a Noé bárkája az Ararát hegyén megállott, semmiféle bál nem tartaték, és hihetőleg ezentul sem tartatik. A nyilvánosság férfia előveszi a meghívó jegyet, s akkor látja: hogy nem Pesten van az a jogászbál, mellyre őtet hítták, hanem — Kecskeméten! — G) Mikor az ember kebelbarátjának meghitten elmondja privát kalandjait a legmélyebb titoktartás feltétele alatt, nem vevén észre: hogy kebelbarátja zuglapi ujdondász, s másnap már az elmondott titkot német betűkben halhatatlanítva olvassa iszonyúan felpántlikázott és felnarancsozott alakban háromszázezer — akarám mondani, — tizenkilenc ember. — X) Mikor az ember U. lapra előfizet s Ű. lapot kap helyette, (lehetetlen!) De nagyon is lehetséges (menjen ön, ön már extemporisálni kezd, a hasából beszél, nem hisszük.) Nem hiszik? no úgy hát elmondom. — U. lapnak volt egy szorgalmas előfizető hentese, ki a lapot, s a mióta sört mér és  
<sup>8A</sup> hurkát árul, szüntelen járátja. Az újév közelgtével megérezve rajta az előfizető szagot, elmegy hozzá Ű. lap szerkesztője és körülfogja ilyen szép szavakkal: „hallja az úr, ne járassa ön többé az U. lapot, hanem járassa az Ű. lapot, lássa: az az Ű. lap tökéletesen a hentesek és böllérek számára lesz írva, olly stilban,  
<sup>9A</sup> melly kivált a hurkakészítőknél furorét fog okozni, s kocsonya mellé soha illőbb olvasmányt nem találанд ön, mint az Ű. lapot; a favágók és bérkocsisok tódulni fognak önnek a csárdájába, csakhogy az Ű. lapot olvashassák; egy szóval olly lapot, melly a sörcsárdák és *lebujok* közönségének annyira kedélyére szóljon, mint az Ű. lap nem találанд ön sehol.” — „Nagyon szép, felele a böllér, mind elhiszem, de azért maradok az U. mellett, mert az kalendáriomot is ad, meg mozgó fababákat, meg képeket, meg lánchidat, s több efféle iszonyú dolgokat, — maradok mellette.” — „Na, azt is jól teszi ön, egyébiránt az U.

105 lapra is fogadok el előfizetést, megkimélem önt a fáradságtól.” — S elfogadta az U. lapra az előfizetést és zsebrerakta. — Esztendő első napján azonban kapja az előfizető az Ű. lapot. Neki perse, minthogy olvasni nem szokott, egyik ujság is olyan volt mint a másik, hanem a kalendáriom, meg a fababák,

110 meg a lánchid hiányzottak, ezek estek neki nehezen. Elmegy tehát U. lap szerkesztőjéhez, követelvén a maga kalendáriomát, fababáit és lánchidjait. Az keresi nevét az előfizetők közt és nem találja. A böllér elmondja, hogy ő azt egy úrnak adta át, ki azt ígérte, hogy az illető helyre átadandja, s elmondá, hogy

115 azon úr így és így nézett ki (a mi nem volt nagy mesterség.) Láthatja ön, felele U. lap szerkesztője, hogy az nem én vagyok, hanem a kiadóm majd elvezeti önt oda, a hol az lakik, kérje attul a kalendáriomot. A kiadó elment a böllérral az Ű. lap szerkesztőjéhez, kinek is a böllér egy hatalmas böllérnyelven

120 tartott s illően applicált adta-vettékkal borsozott, és majoránázott dictióban tudtára adta: hogy a pénzét nem oda tette, a hova kérte, tehát adja vissza. Eleget mondá neki a szerkesztő: hogy azt nem teheti, mert a pénzre szüksége van, s hogy a neve is be van már írva a fekete könyvbe, pedig onnan kitörülni

125 semmit sem lehet; az olyan, mintha valaki katonának csapott volna fel; onnan megszökni nem szabad, de a böllér szörnyen erőttette a kalendáriomot, meg a lánchidat, meg a fababákat. — „Na — legyen hát elégtéve ön kívánságának, szóla végre a megszorult szerkesztő, ihon van saját kalendariomom,

130 vegye ön; tavalyi ugyan, de az semmit se tesz; egygyel kevesebb nap van benne, mint az ideiben, azt pedig hozzá lehet írni, máskép egészen jó. A lánchidat — láthatja ön, hogy még nem kész, — azzal tehát nem szolgálhatok; fababák helyett pedig — hacsak dolgozó társaimat nem adom önnek?.. hanem azok

135 bizony enni kérnek.” — (Kárpit legördül.)

Egy kis journalistikai dictionarium. Ungeschminkte Wahrheit: gorombáskodunk mindenkivel. — Zum Ritter geschlagen werden; — addig fricskázassuk és rugassuk fel magunkat, még hfres emberek lettünk. — Langwieriges Studium: Étlapolvasás.

- <sup>140</sup> Hirtelen hírek. Az állatkízás elleni egyesület határozatából minden bérkocsisnak szoroson meghagyatik, hogy ha eső esik, a lovai fölé paraplét tartson. — N. úr, a házasság rend nagykeresztese gyermekágyat fekszik, — a felesége helyett. — X. úr nagyszerű tudományos könyvön dolgozik, melly a szűnyogok lelki betegségeit fogja tárgyalni, — academiái tag akar lenni. — Uj társulat van keletkezőben, mellynek célja a gorombaságokat hatályosan kiterjeszteni a míveltebb körökben. Főlöskéges. — Abd-el-Kadert elfogták. — A kiket a dolog illet, tanakodnak rajta: hogy irói törvényeket hozzanak-e előbb,
- <sup>140</sup> vagy a halálbüntetést töröljék el? — Tisztujtási botok kaphatók a V. utcában L. boltban átellenében a Caucasusnak ólommal beöntve. — Megjelentek s minden hiteles könyvárúsnál kaphatók: igazi fris füstölt veronai szalamik, darab és font számra. — Egy fiatal ember kerestetik jó fizetésért egy laphoz javítnoknak.
- <sup>140</sup> Bizonyítványt tartozik róla hozni: hogy nem genie. — Egy ember minden nap félre tesz egy krajcárt, mind azon időig, míg az országgyűlésen az irói jogokra kerülend a sor. Patvart. Ez az ember millionair akar lenni. — Egy fiatal ember bemegy a patikába s kér valamit fogfájás ellen; a patikás ád neki valami ördöngős illatot s biztatja: hogy tegyen próbát vele, — ez bele szippant s ájultan hull a földre tőle. Kis idő múlva feleszmélve kérdi a patikás: no ugy-e nem fáj már a foga. — Jaj, uram, hiszen nem is nekem fáj a fogam, hanem az apámnak, annak kell az orvosság. — Egy kis lány azt



- 165 mondta az apjának: hogy szeretne angyalt látni; — ha mindig jó fogsz lenni kis leányom, majd látsz, ne félj. Hát te láttál-e már, apám? — Balog úr a nemzeti színház légszeszvilágítás kezelője igen szépen kéretik: hogy vagy varrasson magának hosszabb fehér mellényt, ha színpadra jó, vagy eszközöljön
- 170 jobb világítást. Választhat közüle. Ha a világítást gazdálkodik meg, lássuk a mellényt, ha a mellényt gazdálkodik meg, lássuk a világítást. Vagy egyiket, vagy másikat. — Szelestey úr nyilatkozik a „Divatlap”-ban, hogy ő se nem tót, se nem költő, se nem magnum ingenium. Quelle bruit pour une omelette!

7

175

*Által- s ki-olvasott sorok*

- Válogatott asztali borok kaphatók F. L. fűszerkereskedésében . . . . .
- 180 Megjelent „Magyarország multja és jövődje” . . . . .
- Uj menageria a Dunáparton, igen szép amerikai papagályok, macskamajmok és stiglicsek . . . . .
- 185 Fizessünk, mennyit becsülettel elbirunk . . . . .
- A dunagőzhajózási társaság . . . . .
- 190 Csőd megürült néptanítói hivatalra . . . . .
- Egy jónevelésű fiatal ember, mint gazdatiszt . . . . .
- mellyektől három nap alatt minden poloska és egyéb rosz féreg kipusztull.
- kapható hordókban és lepecsételt üvegekben.
- még mindig kaphatni teljes számú példányokat, hanem a párizsi divatképek már elfogytak.
- a hitelezők összejövetlének határnapja folyó év martius 15-ike.
- gänzlicher Ausverkauf.
- a legelső agár pályadíja egy ezüst serleg és 100 rft.
- bérbe kiadandó szent György naptól szent Jakabig.

- Kik náthában, csúzban,  
 100 vagy rheumatismusokban  
 szenvednek . . . . .
- Egy igen szép ölbeli  
 kutyácska, fehér lábu, fekete  
 fejű elveszett . . . . .
- 100 A mérsékleti egylet  
 szállásán X. piac N. szám  
 alatt . . . . .
- Constantinápolyban min-  
 den ebeket összeszedtek . . .
- 100 X. asszonyág új planetát  
 fedezett fel az égen . . . . .
- Az idei grönlandi cet-  
 halászaton 300 cethal öletett  
 100 meg . . . . .
- Megjelentek „Szivzenged-  
 delmek és lélekmagnetismus”
- Igen jó szemüvegek  
 100 és lorgnettek raktára . . . . .
- Az idei uralkodó pla-  
 néta a Saturnus . . . . .
- alólirott kész pénzen beváltja  
 azokat tőlök.
- beszél tótul, rácul és németül  
 s igen szép írása van, a mellett  
 számolni is tud.
- kapható ötszáz darab üres  
 champagnei palack.
- hatot közülök statuskölségen  
 fognak neveltetni Párizsban.  
 kötőtűk kaphatók leszállított  
 áron R. S. boltjában, a háló-  
 fejkötőnél.
- köztük három vasvármegyei  
 fi, és négy turócmegyei.
- fontja kilenc krajcár, mázsa-  
 számra vevők egy krajcárral  
 olcsóbban kapják.
- mellyeknek használása által a  
 kihullott hajak félév alatt újra  
 kinőnek.
- a carlisták által egy heves üt-  
 közetben főbelövetett.

- Szeretnők tudni, hogy miután Privorszky úr megígérte  
 100 a közönségnek, hogy a redoutban rendezett táncvigalmakban az  
 Hgressy-féle cigányzenét is hallatni fogja, ez ígéretét miért nem  
 váltja be? Tartunk tőle: hogy meg találjuk banni a Privorszky  
 úr ellen beküldött vádoló cikk ki nem adását.

Több collegalapok feuilletonistái annyit panaszkodnak a  
 225 Pest utcáit elárasztó rablócsordák ellen, hogy utoljára az  
 ember majd ki sem mer menni az utcára gyertyagyújtat után.  
 Félénk ember mindenütt kísértetet lát. Ne legyenek önök félén-  
 kek s nem fognak megijeszteni. Vidéken még azt fogják hinni,  
 hogy itt minden szegleten egy Fra Diavolo, minden kapu alatt  
 230 egy Sobri Jóska, minden ablakban egy Cartouche és egy másik  
 Schinderhannó leselkedik a jámbor polgárookra élesre köszörült  
 puskákkal és töltött fokosbaltákkal s utoljára még majd elő-  
 fizetni sem mernek.

## 10

*Mondani valóink.* D. A. barátunknak Podgorácson még egy-  
 235 szer is komolyan mondjuk: hogy kívánatának minden baráti  
 indulatunk mellett sem tehetünk eleget. A dolog physicali lehe-  
 tetlenség. — Károlyfehérvárról kaptunk egy levelet Franken-  
 burghoz, mint Életképek szerkesztőjéhez címezve, mellyben  
 Frankenburgtól az kérdeztetik: hogy fogja-e még jövő, u. m.  
 240 1848. esztendőre is szerkeszteni a lapot? s ez esetben hol lehet rá  
 előfizetni? A compliment-t köszönjük, a lapra előfizethetni  
 a cs. k. postahivataloknál. — „A regény” miután fordítmányo-  
 kat csak igen ritkán és igen rövideket szeretünk közleni, leg-  
 ritkábban pedig és legrövidebbeket németből, nem használ-  
 245 ható. — „Kördal a szerelemről”, elfogadtatik. — „Eszmék a  
 farsangról” annak idejében kiadatnak. — Tompa Mihály bará-  
 tunk versét vettük. — „Magdus és a két úr” elmés s valódi öskál-  
 vinista nyelven irt életkép örömmel elfogadtatik. Íróját valódi  
 lelki gyönyörrel szólítjuk fel, hogy szép humorának gazdag  
 250 bányáját minél szorgalmasabban művelje. Képzete egyszerűen  
 élénk, fölfogásai élethívek s legkevésbé carriquiroz, a mit  
 humoristák ritkán szoktak kikerülni. Csak kidolgozásra méltó

tárgyakat iparkodják keresni. — Hirtelen Barna barátunknak még a pesti árvíz előtt beküldött költeményeit sem nem láttuk, sem nem hallottuk. Ne haragudják érte. „Kacki Erzsú” igen szép leány lehetett, míg élt, hanem így nem mutathatjuk meg a közönségnek. — Gr. B. M. egy és ugyanazon novelláját két ízben is kaptuk. — Azon lapokkal, mellyeknek lapunkat új év óta nem küldjük, nem kívánunk cserélesi viszonyban állani.

1600 — Az erdélyhoni képeket közlendjük. Közlő kívánatának eleget teszünk. — Szerzők, kiknek műveiről három hó alatt nem tevénk említést, tekintsék azokat el nem fogadtaknak, vagy pedig várják a magányuton értesülést. — A szabadkai, d.-pataji, n.-kanizsai, n.-becskereki és n.-váradai levelek szerdán túl érkezvén, jövő számra maradnak. — Mostani számunkban több levelet kénytelenítetünk megtrövidítve közleni. — „Hajnal előtt” vers, elfogadtatik. — Sz. L. d.-pataji segédlelkész nyilatkozik: hogy d.-pataji levelezőnk nem ő. Igaza van. — Szathmáry Károly barátunk ajánlatát teljes szivességgel fogadjuk. Kövesse tett az ígéretet.

## II O

### KÜLFÖLDI TÁRSASÉLET

[1848. jan. 16.]

#### I

*Adelaide* hercegnő, Lajos Fülöp francia király testvére meghalt. A királyt e családi gyász igen leverte.

#### 2

*Aumale* hercegnő kétféle udvart tart, fehérét és feketét, amaz franciákból, ez négerekből áll.

5 *Külföldi lapokból* olvassuk, hogy Cegléden egy ember feleségét kényszeríté: hogy magának sírt ásson, azután agyonütötte s bele temeté az önkeze ásta sírba; csak sokat tudnak ezek a külföldiek találni, a mit magunk sem tudunk, szüntelen azt mesélik, hogy nálunk hemzseg a világ rablókkal és vad állatokkal; arról pedig szót sem tesznek, hogy Triesztől két óra járásnyira sem lehet menni katonai fegyveres erő kísérete nélkül.

*Laffarge* asszony, kiről ország világ tudja: hogy férjét borzasztó módon veszté el méreg által, de kit a törvények elégséges bizonyítványok hiánya miatt a büntetés alól felmentettek, már 15 több rendbeli kérőkre akadt, kik őt nőül venni készeknek nyilatkoznak. Köztük egy gyógyszeráros is. Valóban legillőbb pár is volna egy gyógyszerész egy méregkeverőnéhez; legálább levesének minden cseppjét megvizsgálhatná, mielőtt hozzá nyul. Tehát vannak férfiak, kik egy méregkeverőnőt elvenni 20 képesek, volnának-e hölgyek, kik egy olly férfihoz nőül mennének; kiről bizonyosan tudják, hogy feleségét megölte?

*Párizsban* először adták Hamletet! Dumas egy utolsó jelenést is ragasztott még a végéhez, mellyben Hamlet apjának lelke megjelen s itéletet tart a haldoklók felett. Azok rendesen meghalnak, csak Hamlet marad élve. A darab furibonde tetszett. 25

A bécsi *zsidóhölgyek* a hír szavai szerint nemükben a legelméesebbek és legmíveltebbek, művészet és szépirodalom ben-nük talál legbuzgóbb pártolóira s gyermekeik neveltetésére nagyobb gondot fordítanak, mint öltözetük piperéire.

### III

## HÖLGYSALON

[1848. jan. 23.]

*Napnyugoti virágnyelv, mely által nem csupán szerelmes dolgokat lehet megbeszélni*

Árvalányhaj. Apádat, anyádat fedi a temető,  
Ád neked az isten értők híu szeretőt.

\* Bojtorján.

Ugye- szeretnél? és híu lennél? — Ha kellenél.

Boldogasszony mentája.

Még most neved napja van kisasszony napján.

Legyen neved napja — boldogasszony napján.

" Borostyán. Nem adják azt ingyen.

Borvirág. A ki annyit öleli a kancsót.

Nem illik annak szájára a csók.

Ciprus. A gyászruha és a síró szemek, igen jól illenek.

Csalán. Rózsa sem vagy, mégis tövises vagy

" Soh se őrizd magad, senki le nem szakajt.

Délignyitó. El ne bízd magadat.

Délig nyit virágod,

Délután lehervad.

Figó szerelem.

" Számlálom: hogy hányat ásitasz, midőn velem vagy.

Élek-e halok-é. (A beteg orvosához.)

Kezedben életem. Mit ígértek halálomért?

Fijjeli viola. Szép vagy ott, a hol senki sem lát.

Huzerjófű. (Az orvos betegéhez.)

" Számodra nem árulnak írt a patikában. Az erszényed szenved.

Fehér liliom.

Látod a lilium harmatvízben mosdik, nem kendőzi magát,  
mégis millyen fehér.

- 30 Hajnalka.  
 Korán kezded a virágzást, Korán is elhervadsz, meglásd.  
 Harangvirág. (Jólelkű hitelezőnek.)  
 Megfizet helyettem majd az öreg harang.  
 Jégvirág. Szivemben nincs meleg, nem értelek.
- 35 Jerichoi rózsa. Édes egyetlenem!  
 Azt szeretném, ha ott volnál,  
 Hol e virág terem.  
 Kétlevelű fű. Két levél van rajta.  
 Legyek én az egyik, te magad a másik.
- 40 Kigyónyelvfű (egy ujságíróhoz.) Az istenért! Csak te ne ma-  
 gasztalj.  
 Konkoly. Még az angyalok is összekapnak rajta.  
 Ludíjesztő. Megijednél tőlem? Magad vagy az oka.  
 Mákvirág. Ismerlek rég óta, tudom kinek hínak.
- 45 Mennysorság kulcsa. A kulcs itt van, hanem az ajtót nem  
 találom.  
 Napraforgó. Bár hová távozol, szemeim kísérnek.  
 Veled álmodom és veled ébredek fel, és veled halok meg.  
 Nefejejts (egy dúsgazdagnak.) Adj ezer forintot, — Soha sem  
 kapod meg, Rám emlékszel róla.
- 50 Ne nyúlj hozzám (egy pénzzel telt erszény távolbani imádójá-  
 hoz.) Hasztalan epedsz, mi egymáséi lenni nem fogunk.  
 Papucsvirág. Holtig engedelmes hű férjed maradok.  
 Pénzlevelű fű. Nincs szebb, mint az önzéstelen tiszta szerelem.
- 55 Petrezselyem. Ne válogass, mert otthon maradsz.  
 Rózsatövis. Mit nyersz vele, ha megszúrsz? Azért leszakasztlak.  
 Százszorszép. Bár csak *egyszer* volnál jó.  
 Szappanfű (egy criticusnak.) Mosd meg kezed, Ha rám teszed.  
 Szomorfűz. Ne busulj, ne busulj, nem te mentél férjhez.
- 60 Tatárvirág. Megházasodtál? Szegény tatár!  
 Torma. Meg foglak siratni, valahányszor tormát látok.  
 Tulipán. Szépséged nagy, kincsem; de illatod nincsen.  
 Úti fű. Maradj még itt, szépen kérlek.

- Üröm. Nincs annyi nádméz, mennyi belőled egy falatot meg-  
 98 édesítene.
- Vasvirág. Csak a híred olyan ember fölötti  
 Virág vagy, hervadandó mint a többi.

## 112

### NEMZETI SZINHÁZ

[1847. jan. 23.]

- Január 17. *Hamlet* Lendvay a címszerepben. Nagyon örven-  
 dünk Ledvayt Shakespearai character szerepekben láthatni,  
 ezekben fejlődik ki a tehetség művészetté, melly az isteni örök  
 fiatalság talismánjával ajándékozta meg választottait. Az igazi  
 100 művész arca és az igazi költő lelke örökké fiatal marad, mert  
 a mi abban visszatükrözik, — az ezerszinű kedélyváltozat, az  
 érzelmek tarka legiói, s a szenvedélyek geniuszserege, az ábrán-  
 dok lepkeszárnyu tündéreitől kezdve, a vérboszu denevérröptű  
 daemonáig: — ez az örökké virágzó tavasz, mellynek tövises  
 101 virágaival a költő és művész életét a sors felékesíté. Töviskorona,  
 mellynek fájdalmai is édesebbek, mint másnak az örömei. Mély  
 gondolkodás, nemes ábránd, igaz belérzetidézte lelkesülés teszi  
 a művész és a színfáltépő között a különbséget. Kik azt mond-  
 102 ják: hogy a fönsegest a nevelésgestől csak egy lépés választja el,  
 ollyformát hisznek, mint a gyermek, ki azt véli: hogy midőn  
 a hold a láthatárra ért, egy lépéssel bele lehetne lépni. Egy  
 lépés választja el az életet a haláltól, a művészetet a nem-  
 művésztől: — amannak lelke van, emennek nincs. — Lendvay  
 correct plasticája leginkább alkalmas minden szépnek és nemes-  
 103 nek hiven talált kifejezésére. Csak arra tudná rá venni magát,  
 hogy a tulásokból őrizkedjék, mert ezek az egésznek őszhang-



zását sértik. Több hidegség és nyugalom és kevesebb pathosz; így mindég jobban fogja magát tudni alkalmazni szerepe lényegéhez, Schlegel utasítására pedig az öltözködés és masquirozás 25 dolgában ne hallgasson, vegye elő inkább saját jó izlését, jobban meg fogja mondani: hogy mihez alkalmazza magát. Példaul irva nagyon szép lehet az, még tán festve is szép lehetne, hol az öltöny-redőket aestheticice rendetlenül is lehet rendezni, ha Hamlet dúlt öltözetben jelenik meg, de szinpadon máskép 30 üt ki a letüremlett harisnya, a kilátszó tricót, a kilóggó ing és poros bársonyruha. Legközelebb Shylock szerepében fogjuk Lendvayt látni. Kiváncsiak vagyunk rá s szeretnők, ha közönségünk is az lenne, nem úgy, mint ez alkalommal, midőn bizony nagyon classicus gyérségben jelent meg.

### II3

## MI HÍR BUDÁN?

[1848. jan. 23.]

### I

Jövő számunkkal lesz szerencsénk közszeretben álló nádorunk — Barabás által remekül rajzolt — arcképét tisztelt előfizetőinknek szétküldhetni. Azért halasztánk ezt e hónap végére, mivel a postai hírlapkezelés körülbelől ekkorára jön tökéletesen a kerékvágásba. De úgy hisszük, hogy a képnek mind 5 művészeti, mint szenvedelmi becse mindenesetre kárpótolni fogja a várakozást.

### 2

E napokban egy fiatal barátunk utazván a vaspályán, ott egy éltes asszonysággal jött össze. Hosszasabb időmultával 10 bizalmas beszédbe ereszkedik vele, mellynek folytán a matro-

- nalis hölgy sírva panaszlá el neki elhagyatott, nyomortól üldözött állapotját; s végre azon titkot fedezé fel neki: hogy egyike azon nevezetes férfiaknak, kiknek neve a legtöbb ajkon forog, nem saját édes anyjának gyermeke, mint a világ hiszi, hanem az
- 118 övé; az övé, ki azon hölgynek akkor komornája volt s ki mesterséges úton, módon jóreménybeni állapotot színelve, midőn komornája szült, gyermekét magáévá tette s e titok tudásaért, őt sokáig gazdagon fizeté; később azonban, midőn a kérdéses férfi ellenében nagyobb szerű követelésekkel talált föllépni,—
- 119 e titkot bizonyító irományai egy éjjel feje alól kilopattak s azóta senki sem törődik vele, hanem él még egy férfi \*\*n, ki e titkot szinte bírja s érte évi hallgatásdíjt húz, most ahoz utazik, ha lehetne vele egyezkednie. — Lehet hogy e nő őrzöng, lehet hogy család, de ha igaza van, nagy változásokat idézhet elő.

### 3

- 120 Egy helybeli mézszáros özvegye, ki igen gazdag s a mellett igen éltes volt, egy év előtt fiatal férjet választá magának; most halva fekszik. Halála a legrejtelmesebb. Vannak, kik a legrosszabát gyanítják belőle.

### 4

- 121 Egy bizonyos törvényhatósággal nem rég az a scandalum történt, hogy nem az igazi alperest találta exequálni, hanem egy egészen idegen valakit, kinek az egészhez semmi köze sem volt.

### 5

- 122 F. hó 18-án Vodjaner Samu a budai takarékpénztár igazgatója, e társulat választmányát az angol királynénál pompásan megvendégelte.

A jégen járás meg van tiltva. A tiltakozók azt az okot adják: hogy a fürdőkből kifolyó meleg vizek teszik azt veszélyessé: mások pedig az állítják: hogy a jeget készakarva, vágják keresztül: hogy minkenkit a csónakon járásra kényszerítsenek.

- 40 A communismusnak egy barátja meglát a dunaparton egy koldúst, ki tőle kalaplevéve kért alamizsnát. „Tedd fel süveged barátom!” — szóla neki biztatólag, — *nem kérnéd* kell tőlem, hanem *követelnéd!* a mi az enyim, az a tied is, — ha az erszénymet otthon nem feledtem volna, rögtön megosztanám  
45 veled.

Egy fiatal adósságcsináló a minap azt hevenyészte: hogy százforintot kapott egy uzsorástól tiz garast váltóban, két félpár jobbkézre való keztyűt, egy kalap lyukas mogyorót és — egy retourjegyet az árnyékszínházba.

- 50 Megjelentek „Vadon virágai” irta Jókay Mór, — két kötetben. Annyi szerénységet felteszünk magunkról, hogy a kiállítás diszes voltán, az igen szép nyomáson és papíron kívül egyebet saját művünkben dicsérni saját lapunkban nem hagyunk.

- 55 A könyvkiadó társulat vállalkozott Shakespeare lefordítására. Előlegesen annyit említünk meg e tárgyról; hogy a két műfordító Vörösmarty és Petőfi leend. Vörösmarty Leart, Petőfi Coriolant fordítja.

- Ritkaságok gyűjteménye.* Valahonnét (talán a holdból?) egy ritkaságok és nevezetességek gyűjteménye szándékozik hozzánk érkezni, mellyben következő nagy nevezetességű és megnevezésre méltó tárgyak lesznek sorba és nem sorba felállítva:
1. Egy megyei főtisztviselőnek életnagyságban lefestett képe, ki soha életében nem corteskedett.
  - 2) Egy primadonna, ki soha rekedt nem volt — spiritusba téve.
  - 3) Egy író, ki soha adósságot nem csinált, — kitömve (életében úgy sem jutott soha e szerencséhez).
  - 4) Az ujpiacon látható Mátyás szobrának igen híven talált másolata — condensált levegőből.
  - 5) Egy szerkesztő koponyája, ki soha collegáival nem polemizált — aranyba foglalva.
  - 6) Egy gabonakereskedő szive, kinek emeletes házai vannak Pesten — petrificálva.
  - 7) Híven talált térképi rajza azon földalatti ürességnek, a hova Komárom városának 1845-ben el kellett volna süllyedni.
  - 8) Magyarország és Erdély uniója ködfátyolképekben.
  - 9) Egy tizennégy éves leányka álmai — illusztrálva.
  - 10) Árva vármegyei egyetlenegy előfizetőnek márványból faragott emlékoszlopa.
  - 11) Nodiernek azon fogpiszkálója, mellyel H. urat megajándékozta, midőn vele — halála után két esztendővel — együtt reggelizett.
  - 12) Egy huszonnégy éves höld silhouettje, ki soha bálban nem volt.
  - 13) Egy foszlány azon bársonyöltönyegből, mellyben X. asszonyosság huszonkilenc évig játszotta Borgia Lucretiát.
  - 14) Azon főrangú hölgyek névjegyzéke, kik magyarul is szoktak olvasni (nagyon vékony kis könyv).
  - 15) Egy k . . . i kávéénike findzsája, ki soha nem szólt meg senkit (a findzsa nem szólt meg senkit? dehogy! a kávéénike; talán néma volt?)

*Régi dolgok.* D.-ben van egy sírfelirat: Itt nyugszik Mujkos Mátyás, született Debrecenben, meghalt hasrágásban.

90 Irlandi tréfa. Egy néger olly fekete volt, hogy szintugy sugárzott róla a sötétség, mint a napból a világosság. Ha a tyúkok meglátták, rögtön alunni mentek, azt hitték: hogy éjszaka lesz.

★

95 Egy német drámában illy forma párbeszéd van: Adele: „maradj, maradj szerelmem, ne hagyd itt hí kedvesedet.” — Alfons: „Nem maradok, mennem kell, mennem a harminc-esztendő háborúba.” — Honnét tudhatta az a tatár: hogy az a háború harminc esztendeig fog tartani?

★

100 Pater Clemens egy egész könyvet irt azon themáról: vajjon Pilátus használt-e szappant, mikor a kezét mosta? mások pedig azon tudtak disputálni: hogy vajjon alma volt-e vagy körte a gyümölcs, mellynek izlelése Ádámnak Évának meg vala tiltva?

13

### *Által- s ki-olvasott sorok*

A nagyhidutcától a nagy száz forintot kap, ki élve vagy  
Kristófig egy tárca elveszett . . halva visszahozza.  
105 X. szónok rendkívül szép mellynek használata által minden vakon született állat rögtön kipusztul.  
beszédet tartott a közgyűlés alkalmával a nemes gyülekezetnek. . . . .  
110 Jövő vasárnap nagyszerű a vállalkozók bánatpénzzel tartozniak ellátva lenni.  
álarcos vigalom fog lenni a kis redouteremben . . . . .

<p>Lord Byron, a nagy költő, s Shakespeare, a nagy dráma- író .....</p> <p>118 A b-p-i jótékony nőegye- selet .....</p> <p>100 Maga Julius Caesar, mi- előtt a Rubiconon átkelt volna .....</p>	<p>mult héten ez etédi csárdában egy cserép-pipa miatt egymás fejét botokkal bevették. Most fogva ülnek.</p> <p>a Santa Cruz vezérlése alatt le- vő csapatot mind egylábig fel- koncolta.</p> <p>Gross Manó, pesti gubacske- reskedő nevére több rendbeli hamis váltókat adott ki.</p>
---	--

#### II4

### HÖLGYSSALON

[1848. jan. 30.]

Szerkesztői szó

Semmi sem boldogított bennünket annyira, mint annak tudata, hogy céljaink legmagasztosabbikát ime megközelítve látjuk: azon felszólításunk magvai, miket hölgyközönségünk lelkébe elhinténk, őket az irodalomban tettleges részvétre buzdítók, ime legszebb virágokká sarjazva fejlenek elébünk. Honunk minden vidékeiről a legszebb, a legragyogóbb eszmekoszorúk érkeznek hozzánk, alkotva gyöngéd női kezektől, ifjú szép virágok, miken még a női szendeség hamva utánozhatlanul meglátszik, s még többeknek bírjuk örömmel elfogadott ígére-  
tét szellemsugárzataik közlendése iránt, köztük a *n. károlyi lelkes hölgytársulatét*, mellynek szellemdús tagjai műveltségükről messze ismeretesek, nem különben *édes szülőtte földünk lelkes hölgyeiet*, melly ígéretek teljesültének előre is örülünk s legdú-  
nabb kárpótlást lelünk e reményünket igazoló méltánylatban  
mind azon keserü dolgokért, miknek izlelése szerkesztői pályán-

kon számunkra a fatum által olly bőkezűleg osztogatva volt. Fogadják hölgyeink előre is a legőszintébb öröm hangján szóló üdvözlötünket szellemi pártfogásukért s ne féljenek belépni a költészet országába, melly annyi ismeretlen bánatot és örömet, 20 de minden esetre két annyi örömet, mint bánatot terem. Egy régi bölcs azt mondá: hogy *semmi sem új már a nap alatt*; mi férfiak tán elmondhatjuk ezt saját eszméinkről, de nőkeblek érzeményei még nincsenek annyira ismerve: hogy örökké újak, örökké fiatalok ne maradnának, ismerhetjük a föld minden 25 virágait; ismerhetünk az égen minden bolygót, minden álló csillagot; de ha egy tenger lefutna helyéről, mennyi ismeretlen virág, mennyi ismeretlen gyöngy látszanék meg ott, miről senkinek még álmai sem beszéltek? E tenger a női lélek: mindenki beszél róla, mindenki hiszi hogy van, de rejtett birodalma 30 fölött mély hullámegyetem fekszik, melly átlátszó s mégis átláthatlan. Néha egyes vakmerő költő buvárharangja leszáll e tenger mélyeibe s bámulatos tengervirágokat, szivárványszin csigát, piros corallokat, vagy aranyos fövényt hoz fel a rejtett biralomból; hátha a tengerek királynéja maga feljöne habpalotájából, világot vetne a tenger fenékére s mondaná: nézz 35 ide és bámulj! minő új teremtést, minő új világot látnának szemeink! Ez új teremtést, ez új világot várjuk irodalmunkban hazánk hölgyeitől. Elmultak az idők, midőn a nőket guzsalyhoz és varrótúhoz utasítá a közvélemény: akkor a férfiak kardot és 40 lándzsát fogattak, e fegyverek nem illettek női kezekbe, de most férfiuraimék letették a kardot, tollat fogtak fegyverül kezökbe, s ez nem olly nehéz: hogy női kezek is el nem bírják. Azért csak hagyjuk: hogy a szellem emancipálja magát: engedjék, sőt adjunk rá módot, hogy mindenki tanuljon gondolkodni, 45 mert bizony eljön az idő, mikor mindenkinek szüksége leend saját eszére, legyen férfi vagy asszony . . .

## MI HÍR BUDÁN?

[1848. jan. 30.]

## I

Farsang van! s ezt az egyet, ha mi nem mondanók is, megmondaná a kalendáriom. És pedig minő hosszú farsang. Negyven év óta nem volt ilyen hosszú. Táncol és vigad minden lélek szent kötelessége szerint. A millyen szent kötelesség nagy-pénteken mákos laskát és lencselevest enni, a millyen szent kötelesség husvétkor piros tojást főzni s rózsavízzel locsolni, karácsonestején éjfélig kártyázni, ép olly lelkiismeretes feladat az egész farsangot végig táncolni, végig hegedülni, akár van az embernek jó kedve, akár nincs. Az ember elhüti magával; hogy most mulatni kell, mert farsang van, és mulat. Fejébe veri magának, hogy most meg kell házasodni, mert farsang van, és megházasodik s három hét mulva azután követ kezik — a bőjt.

## 2

Tegnapelőtt volt az ifju urak bálja, azelőtt volt a kereskedők bálja, még azelőtt a tisztviselők bálja, holnapután lesz az c. kör bálja, azután az orvosok bálja, még azután a jogászok bálja, ismét azután a casino bálja, még-még azután a mágnások bálja, legesleg még azután pedig tudja isten kinek a bálja?

Ez mind nagyon szép, mind nagyon előre segíti az összeolvadást. Hanem ez még mind nagyon elementaris nagyszerűség. Már a chinaiak ezt sokkal többre vitték. Halljuk csak, hogy tartják a chinaiak a bálokat? :

Itt perse minden a maga sorjában szokott menni. Senki a más utjára nem lép, senki a más bőrébe nem is kívánkozhatik, — a varga fia szinte csak varga lehet, a borbélyé borbély, a



hajdué hajdu és a mandariné mandarin. Ebből természetesen következik, hogy Chinában külön tartanak bálokat a vargák, külön a selyemszövők, és külön a mandarinok.

30 Az első bál farsang első hetében tartatik, ezt a mennyei birodalom kertészei adják, a rendes öltözet sárga sipka, piros jankli, kék salavári, zöld lebernyeg és lilaszin papucs. Társalgási nyelv a mandzsur.

A második bál a mennyei birodalom csengetyűkészítőié, — szabályszerinti öltözet hegyes papucs, sárga köpenyeg, hegyes sipka. Köpenyeg nélkül megjelenni illetlen dolog. Társalgási nyelv a hiou-huang, a ki más nyelven szól, kidobatik.

A harmadik bál a mennyei birodalom veszekedéscsinálóié. Valaki azt ne higgye: hogy ezek prókátorok; nem, hanem ezek tanítják meg a sáskákat viaskodni, melly multság ugyanaz a 40 chinaiaknál, a mi nálunk a ballet és circus. Ezeknek három copfot kell viselni és kecsgeorrú papucsot, cintányéralaku sipkát, az egész bál alatt csak e két szót szabad kimondani: hu! és juh! Ez a társalgási nyelv.

A negyedik a jövő-dő-mondóké, öltözködési szabály: 45 hogy a köpeny alól csak az ember orra és körme hegyének szabad kilátszani. Ez az etiquettehez tartozik.

Az ötödik a tizedrendű mandarinoké. Sipkájuk van három egymás tetejében, ruhájuk sárga, hátán pávatollrend, hasán három sárga gomb. Beszélniök egy szót sem szabad. Ez az etiquette- 50 hez tartozik.

A hatodik, hetedik, nyolcadik sat. bált továbbá a kilenced, nyolcad, heted sat. rangú mandarinok adják, kik egymástól csak abban különböznek, hogy rangjuk fokozatához képest fejükön több sipkát, hátukon több pávatollat, a hasukon több 55 sárga gombot viselnek s többet kell hallgatniok, mint amazoknak. Ez az etiquettehez tartozik.

Ezeken kívül jönnek még a mennyei birodalom kéményseprői, mézesbábkészítői, esztergályosai, magyar és német szabói, csutorakészítői, hentesei, könyvkötői, rézöntői, vasfaragói,

<sup>40</sup> énekesei, ácsai, kőművesei, földi és vízi katonái, s minden rendű és rangú művészi osztályai, melyek — kiki a maga megkülönböztető öltözetében és rendjeleivel, külön-külön bálokat tartanak, és — jól mulatnak benne, — legalább a chinai etiquette ezt parancsolja . . .

<sup>41</sup> Szent Carneval, millyen hátra vagyunk mi még a chinai etiquette-től.

Mondják ugyan, hogy nálunk is szándékoznak még illyforma bálok keletkezni:

1) Szőkék bálja. Annak meghatározása: hogy ki szőke, ki nem szőke; ugyanazon választmányra fog bízni, mely az irókat és nem-irókat szétválogatandja.

2) Magasak bálja; férfiak mértéke 5 láb 10 hüvelyk; nőké 5 láb 3 hüvelyk.

3) Vizivók bálja. Próba: 12 pohár víz.

<sup>42</sup> 4) S. betű bálja. Résztvehetnek benne, kiknek nevök S. betűn kezdődik.

Mind ezekből pedig csak az tűnik ki, hogy nagyon mulatunk, szépen mulatunk, de még sem olyan nagyon szépen, mint a chinaiak.

3

<sup>43</sup> Lichtenstein mnemotechnicus mult szombaton egy hete tartotta az ellenzéki körben első felolvasás próbáját számos és díszes közönség előtt, s ezuttal a hallgatók közcsodálatát és méltánylatát víta ki magának. Az emlékezet-művész szándékozik magánytanítási órákat is adni ittléte rövid ideje alatt. Kik művészetét elsajátítani szándékoznak, 10—15 személyből álló társaságot képezve e célból bennünket méltóztassanak értesíteni, az időről és helyről intézkedés szabad tetszésökre hagyatván. A tanítási díj ezen a külföldön is hévvel fogadt művészet megismertetéseért 5 pft, mennyit az emlékező tehetség talizmánjának titkai csakugyan megérnek.

Lapunk mult számában említést tevénk egy mészárosnéról, ki mult évben fiatal emberhez ment férhez, s most halva fekszik és halála gyanús. — E közleményünk következtében e napokban egy úri ember meglátogatott bennünket azon panasztétellel: hogy *e hír nem igaz*, mert elsőben az ő felesége nem volt mészárosné soha, másodsor, mert még most is él. Az Isten éltesse számos esztendőig! Mi részünkről semmi nevet sem nevezünk s tisztelettel kérünk minden élő embert, hogy a mit mi a halottakról mondunk, ne vegye magára, mint szinte minden jólelkű házas embert, kinek felesége nem mészárosné és életben van, hogy azokért, miket mi egy özvegy emberről, kinek felesége mészárosné volt, mondánk, szünjék meg haragudni.

## 5

Megjelent a Kőr albuma: Ellenőr cim alatt.

## 6

Rózsavölgyi meghalt! Édes bús szelleme örökszépségű dalai szívvél-beszélő hangjaiban élni fog. E szép dalokért neki a haza eddig semmit sem adott; most már legalább nyugodni fog, jutalmul — a miért fáradott.

## 7

Az árnyékszínház körül és belül sanyarú idők járnak. Egyik a másikat lopja. Rossz omen, ha egyik varju a másik szemét ássa. Nem vagyok proféta, de azt az egyet mondom: hogy megrövidülend árnyéka ez árnyékvilágban az árnyékszínháznak.

Jan. 26-án a váciutcában egy úr elesett a jégen, úgy kellett neki, minek néz annyit hátra, mikor a más felesége megy el mellette: máskor nézzen a lába alá, ne a kalap alá: aztán ne akarjon politizálni, ha nem ért hozzá, mert úgy esik el s ha már egyszer politicába üti az orrát, hát ne forgassa annyit szél irányába a köpenyegét, mert úgy dönti fel a szél; — már most keljen fel és poroltassa ki magát.

Mai számunkkal van szerencsénk fenséges nádorunk páratlan szépséggel rajzolt arcképét tisztelt közönségünk kezébe juttatni. Iparkodtunk: hogy e nagybecsű műmelléklet, megnyire lehet, lényegesebb törés nélkül jusson a bírni ohajtók kezeibe.

Egy epigramm levele a túlvilágról. — Tisztelt szerkesztő úr! Volt szerencsém ezelőtt két esztendővel önnek lapjában világot látni. — Én eredetileg drámaszöveg valék. Születésem órájára ugyan már nem emlékszem, de annyit jól tudok: hogy alkotóm nagyon megsoványkodott a teremtésben, midőn a világra hozott. Barátjai, kiknek mint drámát bemutatott, azt mondák neki: hogy erre nem vagyok alkalmas, csináljon belőlem novellát. A jámbor szót fogadott, újra bedagasztott s kisütött novella képében. E novella ön kezébe jutott. Ön e novellában azt fedezte fel: hogy alkotómból jó versiró válhatik, — miután tudniillik minden jó versiró rendszeren igen rossz novellairó, — s e véleményét nem átalotta alkotómnak tudtára adni ez pedig nem átalotta azt elhinni, s engem minden irgalom nélkül hexameteres hőskölteménynyé nyomorítani. Illy alakban pihentem én hosszú nyugalmas időközön át önnek fiókjában,

140 több kedves collegák szép társaságában, kik ugyanott a legdemocraticusabb szellemű rendetlenségben egymás hátára fektetve, gabonaterhes asztagként hevernek, várva a boldog kinyomtatattatást és kicsépelgetést. Hosszas szöllongatások után alkotóm részéről, sorsom iránt végre abban egyeztek meg önök: hogy

145 alkotóm világra-jövelelem esetére felhatalmazá önt: engem kénye kedve szerint úgy agybafoébe igazgatni, a mint ön szemleinek szájának tetszik, melly apró javításocskák legkisebbike az volt, hogy ön belőlem hős költeményből epigrammot csinált, még pedig azon módon: hogy az első és az utolsó sort

150 meghagyta, a mi közbe esett, azokat kikörmölte ez árnyékvilágból. Maig is hátamon vannak a vörös krétával ráhuzott óriási X-ek, mellyek e műtételt sanctionálták. Illy állapotban kerültem halhatatlanságom ácsai — a szedők kezeibe. Nem említem azon apró nyomtatási hibácskákat, mik két soros

155 halhatatlanságom fehér köpönyegén piros foltként ragyognak, hogy egy helyütt „pompa” helyett: „gomba” van szedve, „pohárba” helyett: „pohánka”, „néma” helyett: „német”, hisz ezek mind olly csekélységek, mintha az embernek az arc-képében az orra helyébe a fülét festenek s hajfürtei helyébe

160 egy nagy zöld erdőt zengő madarakkal. Ezek után következnek még csak a kinszenvedések napjai. A halhatatlanság kedvéért besuviszkoltak s megnyomorgattak, összehajtogattak, újra megpréseltek s így kerültem a p. expeditor ágya alá. Önnek lapja perse vasárnap jelenik meg, tehát kedden csakugyan elő-

165 vettek az ágy alól, s tarockozás közben itatóspapirosból öregszűr borítékot ragasztottak a hátamra, két ököllel illendően meggyürvén: hogy szépen beleférjek s illy öltözetben aztán utnak indítottak Debrecen felé. Hosszas kalandozás után az országba, melly közben, ha jól emlékszem rá: Zágórában is

170 voltam, Balaton-Füreden csakugyan észrevették: hogy Debrecenbe nem erre járnak, s megindítottak újra toronyirányában. Harminc társaimmal együtt összezsinegeltek bennünket, s feltevének egy kétkerekű laptikára, mellynek kormányzója: ne-

hogy az úton elveszítsen, egész a Hortobágyig rajtunk ült: itt  
 178 is csak azért szállt le rólunk, mivel iszonyú esőszakadás támad-  
 ván, saját bőrét megmentendő a kocsi alá rejtőzék, mi alatt mi  
 ittuk a ránk rohanó égi áldás vizét, kiki a maga tehetségei  
 szerint. Ekép lelkünkig átázva értünk Vámos-Pircsre; hogy itt  
 mi dolga lehetett Phaëtonunknak? ő tudja, nem mi. Itt aztán  
 180 morra kitergettek bennünket a fűtött kemencére, a holott is a  
 facsaró vízből tarjagossá száradva, mint az égett irhabőr újra  
 bepakoltatánk a bőrtarisznyába, a közénk rakott divatképektől,  
 mellyek az esővízből levét eresztének, kékrezöldre festve. —  
 Hat hét mulva a lap megjelenése után vetett fatumom a keresett  
 182 Latumba; az előfizető táblabíró úr szörnyen bámult gyors  
 megérkeztemen, még ő akkor várta a „magyar kurir” utolsó  
 számát. Felbontá azonban a galuskává dagasztott halhatatlansá-  
 got s igen elégtűntek látszék: hogy annak leveleit valahogy  
 penicilussal egymástól el lehetett válogatni, itt-ott ugyan egyik  
 184 levél a másikhoz szakadt át, vagy egymáson hagyta a kölcsönös  
 utánnymatot, de a divatképek a legszebb sorsban voltak.  
 A piros ruhától az egész ég rózsaszínű lett, s az egyik hölgy  
 arca a fején viselt koszorútól gyönyörű kecskebékaszínt vett  
 magára. Ennél szebbet alkotóm sem mert volna képzelni:  
 186 rózsaszínű ég, és zöldképű kisasszony. Elolvasván a tisztelt  
 táblabíró úr a káposztás béleshez nem hasonlótlan irodalmi  
 lepényt, saját csekélységem annyira meg talált neki tetszeni:  
 hogy azt rögtön lehasítá fidibusnak s ünnepélyesen pipára  
 gyujta vele, egyik lábamat solenniter odacsukva a kupak alá.  
 188 Melly kitüntetés után van szerencsém a túlvilági halhatatlanság  
 országából önhöz intézni e tisztelgő sorokat, egyszersmind a  
 világot mind magam, mind sorstársaim viszontagságaival meg-  
 lümmertetni.”

E levél mellett egy kolozsvári előfizetést gyűjtőnknek azon  
 190 nyilatkozata is bizonyít, mellyben nem tudja elképzelni, hogy  
 mi fatumnál fogva érkeznek hozzá a pesti lapok veséig átázva?  
 mintha a fellegekből szálltak volna oda, mellyre mi azon vigasz-

talással szolgáltunk: hogy mi hozzánk épen olyan állapotban  
210 érkeznek az erdélyi lapok, s mi részünkről azt hittük ez ideig,  
hogy ez által csak annyit akarnak emblematicice tudtunkra adni:  
hogy illyenkor a Hortobágy kiöntött a kocsiútra, s a hirlapi  
kacsák megkivánták a fördést!

II

*A régi idők babonái.* Egyike ezeknek, mik később csaknem  
a vallással rokonosíták magukat, a védszentek specificálása.  
215 Igy tartatott hajdanában csaknem minden kalendáriomi név  
segélyülhivása külön-külön veszedelem ellenszerének. Ágota a  
köhögés ellen; Apélius a fogfájás ellen; Anna a szegénység ellen,  
Kosma a golyvák ellen, Cyrián valamennyi ördög ellen, Kristóf  
a kútbaesés ellen, Flórián a tűz ellen, Ferenc a baromfihalál  
220 ellen, Gertrud a patkányok ellen, Justus a zsiszikek ellen. Cris-  
pus a rongyos csizmák ellen, Lajos az ecetes bor ellen, Magnus  
a hernyók ellen megóvó léleknek. Győzne az ég az ember  
minden külön kívánságának külön ministert tartani! —

12

Jövendőmondások február hónapra.

225 Február 1) Feltaláltatik a mód, melly által az éhséget  
homoeopathice lehet gyógyítani.

2) Hús készülőben levő regény hirdettetik, mellyek közül  
egy sem fog megjelenni.

3) A Jelenkor ujdondászat ki akarják rabolni a zöldkert-  
230 utcában.

4) A nemzeti színház balletszemélyzete hirtelen elreked-  
vén, nem léphet föl.

5) 12 férfi megházasodik, ugyanannyi leány megy férhez.

6) 12 férj felakasztja magát, ugyanannyi nő ugrik a  
235 Dunába.

- 7) A vadászkürtben hatvan úr és asszonyság a szegények számára erősen jóllakik.
- 8) Kecskeméten nagyszerű gabonakereskedési vállalatok jönnek napvilágra.
- 9) A budai csillagvizsgáló toronyban kiszámítják: hogy a Pestvárosi légszuszvilágítás éppen négy quadrilió mérföldnyire van túl a Syriuson.
- 10) Sopronyban egy német boltfeliratot megmagyarítanak; az egész világ bámul.
- 11) A noththeaterben „Ármány és szerelmet” adják. F. úr, mint Ferdinánd. A parterren a „lepecsételt polgármester” adatik.
- 12) A kör bált rendez; keringő nem táncoltatik. A vendégek együl egyig szerelmesek lesznek egymásba. Általános boldogtalanság.
- 13) Nehány ultratelivér hazafi „magyar bált” rendez; meleg étel nem adatik, kiki kést villát tartozik hozni magával. Sok sonka elfogy, sok pedig elfárad. Általános boldogság.
- 14) Pozsonyban egy fiatalember éhen meghal. Pompás fáklyakiséretű temetés.
- 15) A jelenkor ujdondászát megint ki akarják rabolni a földkert utcában.
- 16) Egy ujságíró abba hagyja a litteraturát s házassági hivatalt alapít.
- 17) Annak a tiszteletére: hogy ma Simon napja van, a nemzeti színháznál három énekes betegszik le.
- 18) Nagykőrösön feltalálják a circuli quadraturát.
- 19) A Nemzeti Ujságot férhez kérik. Teszi magát, mintha szűgyenlené.
- 20) Mindenfelé énekelnek. Az aranykézből a mészárosok kiverik az úrfiakat. A Péter Pálból pedig az úrfiakat verik ki a mészárosok.
- 21) Egy Pesten lakó magyar tudós társasági tag nem tudja: hogy a Pesti Hírlapot jelenleg ki szerkeszti?



270 22) Szépirodalmi társulat alakul, melly husz darab arany jutalmat tesz föl a legjobb pályázó versre azon világos kikötésel: hogy a mellyik meg legrosszabb lesz, annak szerzője jutalmul szinte husz — botot kap.

275 23) Szabó Pál fölfedezi a magyarok eredetét — Cochinchinában.

280 24) Ez a *szökő nap*. Napja az árnyékszinház igazgatójának és énekeseinek. Napja az egymást híven szerető házastársaknak, nemkülönben a becsületes jólelkü adósoknak; nevezetesen pedig a kereskedelmi társaság volt igazgatójának valóságos neve napja.

25) A Jelenkor ujdondászát ismét ki akarják rabolni a zölkertutczában.

285 26) A japani császár rokonszenvből egy magyar journalistát a mézeskalács rendel tisztel meg. Viselése megengedtetik, de csak éjjel és odahaza, hanem megennie nem szabad.

290 27) Egy magyar novellairó három elefántot és négy zsirafot, nem különben hat szarvorrút és kilenc nilusi lovat lát legelészni a Szathmári lápon. — Ugyanott a benszületett indusok ugyanazon író szemeláltára mezítláb korcsolyáznak a jégen s Lamartinet olvassák.

28) Nehány communistai kebel általános sicut possidetist és nova kivisiót inditványoz.

295 29) A sopronyi vasutra felül három conservativ s a locomotiv a'helyett hogy Sopronyba vinné, visszaviszi őket Bécsbe.

() Egy communista megveri az inasát, mert a kalapját nem a konyhában, hanem csak az előszobában vette le.

Febr. 30) (?) A jelenkor ujdondászát éjjeli tizenegy órakeror már megint ki akarták rabolni.



Az ellenzéki kör folyó hó 10-kén tartandja táncvigalmát a redoute teremeiben.

Egy úri ember — csupa takarékoságból — a tyukszem orvosával gyógyítatá a köhögésit. Ez érdemes embercsiszár csakugyan adatott be neki valamit, a mitől köhögése elment, de egyúttal a haja is elment vele. Legalább hajkenőcsre sem költ többet.

Mult héten halt meg Pesten egy 110 éves nő. Hogy illy életkor időszakai aránylag legyenek felosztva, 28 évig kellene tartani a gyermekkornak, 56-ig a fiatalságnak, 84-ig a legszebb időnek s azontúl az öregségnek. Pedig az illy hosszú életkornak a szép idők alig teszik egy ötödét.

*Humoristicus álmoskönyv.*

Koszorút, zöld ágból kötöttet viselni, minden embernek gonosz, csak a csordapásztornak jó.  
Egyptomi álmoskönyv az 1244-ik kiadás szerint.

Nem tagadhatjuk el magunktól, hogy hazánkban az álmok nagy szerepet játszanak (nem értve ez alatt néhai P. H. L., megboldogult Álmaid.) Álmos volt, ki bennünket e szent Canahánba vezérlett Egyiptomnak földéből, Álmos volt, ki e minden nemzetek alkotmányai közt legtökéletesebb alkotmányt számunkra kitalálta, Álmos volt a legelső táblabíró, ki a zöld asztalra könyökölt, s merünk rá fogadni: hogy a leg-

utolsó is Álmos lesz, legesleg-Álmosabb pedig az, ki e vicceket és nem-vicceket végig találja olvasni.

Valakinek, nem tudom kinek, illyforma jelszava van: „virrad, haladjunk.” Ez magyarul annyit tesz, hogy: „zabba a lovak!” Valóban nagyon jeles dolog délután 6 órakor észrevenni: hogy ides tova reggel is lesz. — Ollyanformán vagyunk mi czzel a megvirradással, mintha az egész magyar nemzet a mult éjjel iszonyú nagy lakodalomban lett volna, s utána neki dülve, alutt volna estig. Akkor fölédredve, kinéz az ablakon, látja hogy a toronyban hatra jár az óra, s nagyot ásít, mondván: „szent Saturnus, beh korán fölédredtünk ez egyszer.” Egy szóval: mi ráfogtuk magunkra: hogy aludtunk és fölédredtünk. Mint az egyszeri pápai diák, ki éjjel a collegium falán lemászva, midőn rajtakapatott, azzal menté magát: hogy ő lunaticus, álomjáró, és így nem tudja: hogy mit csinál? Mi is, valahányszor rosszaságainkat, restségünket, szolgálalküségünket, tudatlanságainkat, elmaradásainkat vetik szemükre, mindig azzal mentjük magunkat, hogy „huj! akkor aludtunk, jojcakánk volt, de majd ébren leszünk most.” — Hátha azt is csak álmodjuk: hogy fölédredtünk? mert hisz az igaz: hogy szájaink megnyitak, de az ember álmában is szokott ám beszélni s néha még okosabb dolgokat, mint ébren; kezeinkkel pedig nem sok vizet zavartunk ez ideig.

Nagyon jeles dolog tehát és nélkülözhetlen házi mindentmondó egy álmoskönyv minálunk, ollyan álmoskönyv tudniülk, melly különkülönféle ébren álmodott álmolásoknak illő magyarázatával megismertesse a szép közönséget, s ha a bibliai József nem restelt álommagyarázással vesződni, hogy Egyiptomot a hét sovány esztendőtil megmentse, miért ne követhetnők mi is az ő példáját illy sovány esztendőben, ha ez által Magyarországot megmenthetjük?

Fogadd tehát kegyesen nyájás olvasó ez arcanum secretumot, melly az új Cagliostro tanai szerint rendezve, valahányszor tégedet hazafiui álmok fognak látogatni, azoknak valódi

jelentéséről híven értesítend, egyszersmind tudtadra adandja: hogy olyankor minő számot tégy be a lutriba? Ha az ki nem jó, akkor nem az álmoskönyv, hanem álmaid hibásak. Miért nem álmodtad azt, a minek a száma kijött.

	Álomban:	Igazában:	Lutri:
	Mogyorófa-erdőt látni. — Népmvelési rendszer . . .		25
	Lánchíd-részvényt venni. — Rongyos mente . . .		600
70	Nyugtalan zavart álom. — Ballada-írás . . . . .		1
	Szerkesztővé választatni. — Nagy fejfájás . . . . .		99
	Arany sast látni. — Ha pénzen van, igen jó . . .	I 000 000	
	Libát látni. — Ha sült, ülj mellé; ha eleven, szaladj el		2
	Kis városban lenni. — Emberszólás . . . . .		7
75	Megházasodni. — Késő bánat . . . . .		13
	Malomkövet vágni. — Aestheticai értekezés . . .		80
	Vizet inni. — Nagy iszákosság . . . . .		10
	Feleségedet megverni. — Noble passion . . . . .		12
	Ha igazat mondtál. — Az nap ki ne menj a házból	I 000	
80	Éhenhalni. — Drámairás . . . . .		17
	Noththeaterben lenni. — Hideg idő . . . . .		104
	Révészt látni, józanat. — Nagy ritkaság . . . . .		36
	Azt hinni, hogy a közvizsgálatokon be van véve a magyar nyelv. — Nagy csalatkozás . . . . .		76
85	Üres színházat látni. — Classicus darab . . . . .		11/2
	Ha órád elromlik. — Vidd az óráshoz, majd az megcsinálja . . . . .		8
	Halottakat látni. — Morgenröthe a Dunaparton . .	Nro	53
	Gőzfürdőben lenni. — Országgyűlés . . . . .		11
90	Ablakot beverni. — Politicai demonstratio . . . . .		155
	Ólmos bottal járni. — Nagy tekintély . . . . .		22
	Háziúrról álmodni. — Nagy veszedelem . . . . .		84
	Adósságot fizetni. — Szomorú mulatság . . . . .		91
95	Ha hóból csinálsz gombócot és megsütöd, lesz be- lőle. — Hosszas tanácskozás eredménye . . . . .		33

Álomban:	Igazában:	Lutri:
Magyar tengerpartot látni. — Igen jó szem . . . . .		123
Akasztani ha visznek. — Az nem jó . . . . .		11
Hírlapot olvasni. — Betegnek halál, egészségesnek gonosz indulat . . . . .		31
Rothadt alma; — ha fejbe dobnak vele, nem jó . . .		44
Nagyon kiabálni. — Nagy úrnak dicsőség, sze- gény embernek bizonyos halál . . . . .		93
Nem polemizálni; — hosszú élet . . . . .		39
Pénzes erszényt fogni. — Mentől több, annál jobb		8
Csigán lovagolni. — Alkotmányos haladás . . . . .		26
Csúdat látni. — Hűséges házastársak . . . . .		0
Köpenyegedet fordítani. — Eszélyes ildomosság	24	502
Háborúba készülni. — Megházasodás . . . . .		19
Hejed, ha nincsen; — békeséges polgárnak üdvös állapot, tudósnak nagy kényelem, egyesület- nek szép összetartás . . . . .		78
Hűled ha vagyon nagy. — Légy poéta . . . . .		21
Olyan íróval reggelizni együtt, ki már meghalt. — Nagy felmagasztaltatás . . . . .		3
Megcsókolni a sultán komornyikjának a talpát. — Aranygyűrű a sultántól ajándékban . . . . .		2
Kakasviadalt látni. — Divatpárbaj . . . . .		86
Keresztet viselni. — Házasság . . . . .		5
Kövel hajigálni. — Ha te hajigálsz mást, az igen szép, de ha téged hajigálnak, az nem ér semmit		67
Macsokányogást hallani. — Névnapi köszöntő . . .		44
Levelet kapni. — Ha bérmentesítve jó, nagy öröm		35
Ősdes almát enni. — Nagy kegyetlenség . . . . .		73
Verset írni. — Semmire sem jó . . . . .	15	56 76
Ókitalan állat ha megszólamlík. — XXX úr dictiót fog tartani a megyegyűlésen . . . . .		27
Ha fejbe vernek. — Az is a tied . . . . .	2	36 45 79 87

Álomban:            Igazában:

130	Azt álmodni, hogy szarvaid nőttek. — Nőtlennek nagy tudomány, feleségesnek gonosz állapot	84
	Tengeri macskát látni. — Ballet az árnyékszínházban	6 15 85
	Születni. — Szegénynek nem jó, gazdagnak jó, ostobának legjobb, költőnek unalom, tudósnak ostobaság . . . . .	9 16 27
135	Magyarul nem tudni. — Előkelő virtus . . . .	18 29 88
	Bálban járni. — Száraz betegség a zsebeknek . .	38 63 86
	Insurgens ha vagy. — Meglásd megkergetnek . .	14 49 90
	Megházadosni. — Katona dolog . . . . .	40 51 63
	Asszonynek lenni. — Uralkodás . . . . .	4 24 37 48 52
140	Megverettetni. — Katonadolog . . . . .	73
	Gyertyát önteni. — Szappanos dolog . . . . .	35 49 55
	Megsoványkodni. — Katonadolog . . . . .	26 36 43
	Ha valaki szemtől szembe dicsér. — Vigyázz, mert pénzt akar kérni. . . . .	8 73

118

KÜLFÖLDI TÁRSASÉLET

[1848. febr. 6.]

I

Egy *Frankhoni* faluban egy fiatal ember, mint házasulandó beiratta magát egy fiatal lánnyal a Mairenél. Két hét mulva visszajön az ember s elmondja a Mairenek: hogy már másik leányt szeretett meg azóta, majd csak azt veszi el. A Maire azt felelé: hogy nagyon jól van, hanem az új beiratásért 6 fr. 50 centim. kell fizetni, mire a vőlegény fejét megvakarva, monda: már akkor csak inkább maradok a réginél.

- Párizsban *Hölgy-Tudós-Társaság* alakult 40 legelőkelőbb írónőből, kik azonban Mme Dudevant nem akarják maguk közé felvenni. (Mme D. az, ki George Sand név alatt ama szabadelmű regényeket írja.)

## 3

Egy *Német* fejedelem minden idegennyelvű boltfeliratot betiltott birodalmában. Szeretnék tudni, hogy minálunk nem mi magunk vagyunk e tekintetben idegenek?

## 4

- Párizsban egy embert, ki *zsidó* szomszédját „hep-hep”-el csúfolta, a törvényszék 75 franc büntetésre ítélte.

## II9

## MI HÍR BUDÁN?

[1848. febr. 13.]

## I

- Lichtenstein mnemotechnicus már megkezdte tanítási óráit az ellenzéki körben. — Alapeszme a mnemonicájában a homogén és heterogén fogalmak összekötése, mellyen az egész emlékeztető sarkallik. Így egy egész sorozat homogén fogalmat elmondhat az egymás után különös erőtetés nélkül, egyikről a másik jutván észbe; példa legjobban fog világosítani; kezdjük legelsőbb is a „hírlap olvasáson” és végezzük a „köri bálon”



- csupán egymással láncolatos következetességben levő eszméket fűzve egymás után; tehát: 1) Hírlap olvasó. 2) Ásítás. 3) Agarászat. 4) Futás. 5) Insurrectio. 6) Cortes atyafi. 7) Ólmos bot. 8) Alkotmányos vélemény szabadság. 9) China. 10) Budapest. 11) Philisterek. 12) Sörkocsmá. 13) Részeg ember. 14) Falusi kisbíró. 15) Kaloda. 16) Pelengér. 17) Népnevelés. 18) Hajdu. 19) Executio. 20) Tekintetes úr. 21) Csőd. 22) Hosszú folyásu pör. 23) Fejős tehén. 24) Fiscalis. 25) Fiscalisné asszony. 26) A fiscalisné asszony leánya. 27) Leányának a vőlegénye. 28) A kézfogó. 29) A lakodalom. 30) A siralomház. 31) A paradicsomkert. 32) Abrahamkebele. 33) Szent Dávid. 34) A sz. Dávid hegedűje. 35) Szent Dávid tánca. 36) A köri táncvigalom, hol tagadhatatlanul a legtöbb sz. Dávid tánca járatott el. — Illyenképen nem csak elejétől végig mondhat el az ember különféle tárgyat, sőt ugyanazokat, minthogy egymással eszme-kapcsolatban vannak, viszáljáról is kényelmesen elősorolhatja. — Nehezebb dolog azonban heterogen, egymással épen semmi eszmerokonságban nem álló tárgyak halmazát tartani meg a fejben, ide kell a találékony-ság: például ha elmondom. 1) Író. 2) Sok pénz. 3) Égiháború. 4) Feleség. 5) Sarkantyús csizma. 6) Nyájás értekezés. 7) Szomszédasszonyok. 8) Ujdonságíró. 9) Claqueurchef. 10) Kotlós tyúk. 11) Ázsiai tunyaság. 12) Zöld asztal. 13) Vén férj. 14) Karpatus hegyek. 15) P. kávéház. 16) Papiros. 17) Pénz. — Na ez, csak fele az előbbinek, de legyen valakinek lelke sorban elmondani. Hanem ha az ember mindezen egymástól messze álló eszméket közvetítő eszmékkal iparkodik összekötni, akkor ezeket is elmondhatja annak rende-s módja szerint. Így például az író és gazdagság közé oda teszi e szót: „isten csudája” s megvan az átmenő híd. A 2 és 3 közé az eszmét „gazdag nem megy az égbe” 3 és 4 közé e szót „házasság” 4 és 5 közé e szót „papucs” 5 és 6 közé „láb-szuj.” 6—7 Kutyát és macskát. 7—8 Pletykabeszéd. 8—9 közé egy pár táncosnőt. 9—10 Záptojásokat. 10—11. Azt a kokast, melly a nemzeti virradót kukorítja már kétszáz esztendő óta.

- 11—12 egy hasas táblabíró. 12—13 Zöld reménységeket.  
 13—14 Morgó vén medvéket. 14—15. Füstös odvas barlangok.  
 15—16. Sok ringyet rongyot. 16—17. Wittenhiller aláírását — s végre csakugyan összekerül az író és a pénz, sok fejtörés után az igaz, de az úgy szokott lenni. E rokonítás által a legkülönműbb gondolatokat emlékében tarthatja az ember, csakhogy gyorsnak kell lenni az összeolvasztó eszmék feltalálásában. Így például hallom e két szót „párbaj” és „bátorság.”
- “ Ki látta ezeket valaha együtt? de ha közbegondolom e szót „pálinka” ilyenkor az egész a fejemben marad, kiváltképen ha az összeolvasztó eszmét megtaláltam inni.

2

- Megjelent gróf Széchenyi Istvántól a „Javaslat a magyar közlekedési ügy rendezéséről”. E művet leendő szerencsénk
- “ lapunk jövő számában tisztelet olvasóinkkal bővebben megismertetni.

3

Szigligetitől ismét új eredeti színmű fogadtatott el a drámabíró választmánytól, címe: A párbaj mint istenítélet.

120

KÜLFÖLDI TÁRSASÉLET

[1848. febr. 13.]

Az egyiptomi alkirály egy *fölszólítást* intézett birodalma főtitiszviselőihez, melly ezen szavakkal végződik: „Egyiptomban rajtam és a lovamon kívül mindenki megvesztegethető.” Gyönyörű categoria.

## MI HÍR BUDÁN?

[1848. febr. 20.]

## I

Kicsiny a Duna, elannyira kicsiny: hogy nem fér bele az a sok otromba víz, a mi rá van bízva. Így jár az ember, mikor több terhet vállal magára, mint a mennyit elbir; ki látta, ennyi nagy rakás vizet egyszerre akarni lefuvarozni! Biz édes Duna uram, hiába őszült meg kegyelmed, ha még annyit sem tanult meg, hogy „a mi sok, az sok.” Minek kigyelmednek az a tenger nagy víz; kend nem tudós társasági tag, hogy philologiai értekezést írjon e fontos thema fölött: „*foly* van-e jobban mondva, vagy *folyik*?” Nem is borkereskedő kigyelmed, hogy ennyi vizet akarjon beszerezni. Tiszteljük, becsüljük kigyelmedet, de bizony nem látjuk szívesen szegény házunkban, örülünk: ha nincs szerencsénk, s ohajtjuk tiszta szívünkben — kigyelmed ráncbaszedetése napjainak minélhamarábbi eljövételét.

## 2

15 Mult kedden tartották a szerbek nemzeti táncvigalmukat fővárosunkban. Mi a nemzetiség szeretetét mindenki becsüljük, még ha elleneink volnának is azok. S bár mi nyelven imádja is valaki az istent, bármi néven nevezze a hazát, ha velünk egy földön él, testvérünknek nevezzük őt és tudjuk  
20 szeretni. Gyűlöljük azt, ki a mi vérünkben való vér, s mégis minket üldöz: ki e hon napfényénél nőtt fel, e nép izzadságaiból lett urrá, s mégis ellene önhonának, mégis a külföld majma, ki önhonában az idegen szerepét akarja játszani, ki ön édes anyját megtagadja, gyűlöljük a magyart, a ki nem magyar;  
25 de tisztelet, becsület azoknak, kik anyanyelvüket s nemzetiségük eszméit megóva, a túlnyomó idegen elem között is összetarta-

nak, s nem szégyenlik gúnynyal illetett édes anyjukat, — ők jobbak azoknál, kiket mi magunkéinak nevezünk, kiknek be-tanult megyegyülési dictionit megtapsoljuk, kiket, ha elfeledett

“ kötelességeiknek egy parányát teljesíték, egekig magasztalunk s egy kegyes hazafiui szóért kezét csókolunk nekik s eltűrjük, hogy árulói legyenek a hazának, melly őket hizlalja, hogy kincvessék az oltárt, mellynek árnyékában alusznak, hogy viseljék azt az öltözetet, melly őket mienknek hazudja, s

“ legyenek belül hamu és féreg, mint a sodomai alma, hogy álljenek ott, hol becsületes apák becsületes fiak számára készíté-nek helyet, s határozzanak a hon sorsa felett, míg érzéseik legkisebbike, leghalványabbika a honszeretet. Ezek a ti ellen-ségcitek, nem a szerb, nem a német, nem a tót. — Tiszteljétek

“ azokat, kiknek szive a nemzetiség nagy eszméjére fendobog, s kérjétek: hogy legyenek testvéreitek, mert ezeknek jövődjé van, ezek élni fognak; — azok pedig, kik nemzeti éltüket elfe-ledték, elmulnak a föld színéről egy kardcsapás nélkül, és senki nem fogja tudni, hova lettek; elenyésznek, a nélkül: hogy a dicsőséget magok után hagynák, senki sem fogja őket meg-íratni, vértelenül, mint rokkant öreg ember, lassu pislogó mécs halálával fognak kimulni, és megérdemlik.

### 3

A Kisfaludy-társaság mult héten tartá gyűlését; nem ért-jük: hogy a titoknok miért beszélt annyi helytelenséget össze-vissza az ifju irodalom ellen? Az irodalom tán csak nem mono-polium hogy az ide bejöhetésre még először valakitől engedelm-et kelljen kérni s azt hogy ifju irodalmunk szorgalmas, tán csak nem fogjuk neki rossz néven vehetni. Egyébiránt bölcs emberek rendesen azon balgatagságot hiszi, hogy rajtok kívül

“ az egész világ bohó. Van benne valami, csakhogy nem kellene kimondani. Milly tréfás gondolat az, midőn a mult akar itéletet hozni a jövődjé felől.

A híres Kohn-per be van fejezve, a vádlottak ki több ki  
 kevesebb ideig tartó fogságra ítéltettek el, köztük több renom-  
 60 méc-vel bíró ügyvéd is.

Jövő héten tartandják az orvostanulók táncvigalmukat.  
 Ez magában igen szép, de annál rútabb, hogy velők együtt  
 tanuló társaikat a sebészeket és gyógyszerészeket nem csak a  
 részvényességből, de a jelenhetésből is kizárták. Milly helytelen  
 65 büszkeség, milly kisszerű, milly törpe kevélykedés! Illy időben,  
 hol összetartás, emberbecsülés, közelítés volna a jelszó, minde-  
 nütt csak lenézéssel, csak zsarnokoskodással találkozni! Hol  
 veszi magát az emberben ez a kiirthatatlan zsarnokoskodási  
 vágy? hogy keresi mindenki: hogy hol talál magánál kisebb  
 70 embert! Boldog isten, hová kell lennünk, ha már azok, kikben  
 a fiatalság szabadelműségének kellene még buzogni, már illy  
 szűkkeblűség feltalálásán török fejüket. A főnemes zsarnoka a  
 köznemesnek, ez a polgárnak és a parasztnak, a paraszt a zsidó-  
 nak, az apa a fiának, a férj a feleségének, vén író a fiatal írónak,  
 75 nagy diák a kis diáknak, marqueeur a pincérnek, concipista a  
 cancellistának, orvos a sebésznek, mindenütt emberi büszkeség  
 és emberi meghunnyászkodás. Ez rosszul van uraim! Adjátok  
 vissza annak, a kitől tanultátok; zsarnokokból lesznek a rab-  
 szolgák, kevélykedőkből a rabszolgák, kevélykedőkből a meg-  
 80 hunnyászkodók, s nekünk szabad emberekre van szükségünk,  
 s bizonyára nem azok a szabad emberek, kik úton útfélen  
 felsőbbsegeik ellen hadakoznak, hanem azok, kik nem akarnak  
 a maguknál alább állók felett despotát játszani.

- Gyönyörű (alkalmasint tévedésből eredő) tréfákat olvastunk a Nemzeti Ujságban és Hazánkban. Amaz egy drámairót emleget ki a bíráló választmányának „előadás” végett adott be egy színművet. Na az valami szép volna: ha egyszer a bíráló választmány *adna elő* egy darabot, már azt magunk is megnéznék; mi éppen nem csudáljuk: hogy a választmány azon esetben, ha neki kellett volna a darabot *előadni*, nem érzett hajlamot annak elfogadásához. Hogyan is képzelet az édes nemzetes collegáné asszonyság? ezeket a jó komoly öreg urakat így megtréfálni. Szegény jó öreg urak, még mit nem kívánunk tőlük — ingyen. „Hazánk pesti levelezője pedig, ki különben igen derék becsületes ember, azt mondja: hogy egy *néma* festő, midőn az ágya alá lopózkodott tolvajt észrevette, embereket *kidltott* össze. Nevezetes némaság lehetett az az övé, vagy talán csak ijedtében kapta vissza a hangját, mint a tigris Róbert menyasszonya? — Egyébiránt nekünk is van mivel dicsekednünk: mikor egy izben Nagybánya helyett Nagy-Károlyt találunk irni: az illyesmit aztán még csak a szedőre sem lehet fogni.

- Egy színésznek az volt a szerepében: hogy egy arcképet adnak neki s ő azt megvizsgálván, meglepetve kiált fel; „hisz én vagyok, szakasztott másom!” Játzó társai — a selmák — a kérdéses arcképre egy tökéletes fülesbagolyt találtak festeni s biz annak még is csak be kellett vallani: hogy „hisz ez én vagyok.”

- „Pokoli kacaj ütötte meg füleimet!” mondta volna egy nagy pathossal emberevő tragoediában a színfalbontó hős, de elcsérelte a betűket s ordította ilyenformát: „pocoli kakaj!”  
 lett erre aztán pokoli kacaj szerteszét.

Egy dardanariusnak (régi műneve a gabonauzsorásoknak) az árvíz pincékben elrakott 40 ezer mérő gabonáját tette tönkre.

## 122

## KÜLFÖLDI TÁRSASÉLET

[1848. febr. 20.]

## I

Istenem! Millyen szép az az *indus poezis*! Ide hallgassatok. Egy verset elmondok ind költő Dsajadev, „Gitagorinda”-jából: „Meghairmeduramambaram vanabhura sjamastamaladrum-  
mair naktam lirurajam tremeva radhe griham prapaja ittham  
5 nandanidesatastalitajo pratjadrakundse adrumam”!! Ezt egy  
mnemotechnikus egyszeri hallásra előlről, hátulról pontosan  
elmondta.

## 2

*Montalembert* egy beszédében illy megkülönböztetést tesz a liberalismus és radicalismus között. A radicalismus épen nem  
10 a liberalismus tulsága, hanem a despotismusé, személyesített  
türelmetlenség. A liberalismus tiszteli mindenki jogait, a radicalismus elnyeli azokat, a liberalismus az emberszeretetet, a radicalismus az embergyűlölet.

## 3

Ez évben csillagvizsgálói monda szerint nagyszerű *üstökös*  
15 *csillagot* fogunk látni, mellyről az astronomok és chronologok  
már 1246-ban beszéltek, s mellyet 1556-ban láttak ismét, a csil-

lag nagysága félakkora, mint a tele holdé. Fénye majd ollyszerű, mint távol falvak égése, majd mintha a szél lobogtatná a lámpavilágot. Ezen üstökös ijeszti meg annyira V. Károly királyt: hogy koronáját testvéreinek Ferdinandnak adá át. Halley pontosan meghatározá ez üstökös körutját, mely 292 esztendő alatt telik be. Ez évben tehát ismét várhatjuk őt. E csillagzatnak mind nagyszerűsége, mint földünkhözi közeljövetele nevezetes tünemény leend.

## 123

### MI HÍR BUDÁN?

[1848. febr. 27.]

#### I

Lapunk mult számában egy *beküldött* cikk Schodelné asz-  
szonyságnak a nemzeti színháztóli elkivánozásáról beszél.  
A „Pesti Divatlap” épen felmondást emleget. Nekünk, szer-  
kesztői állásunknál fogva, bármelly beküldött cikket kiadni  
kötelességünkben áll, hol a tények valódiságáról vagy a közhír,  
vagy a beküldő kezeskedik. Hasonló kötelességünknek ismerjük  
azonban minden, a közönség színe előtt tett vád igazolásának is-  
tért nyitni lapunkban, s hol a dolgok valódi mibenlétéről saját  
magunknak is van tudomásunk, azt minden rokonszenv, vagy  
ellenszenv nélkül elmondjuk.

A vádak ezek: Schodelné felmondott, — Schodelnét ritkán  
léptetik fel, — az első tenor nem akar Schodelnével játszani,  
Sch.-nek nincs közönsége a másod-tenor miatt, — Schodelné  
ellen rendszeresen kicsinált ármánykodások vitetnek végbe. —  
Lásuk sorba:

1) Schodelné (ki különben igen igazságszerető és törvé-  
nyeket tisztelő lélek) felmondott? — Nem mondhatott fel, mert  
még egy évig kötelezve van szerződésileg, ok pedig a szerződés



megsemmisítésére nincs, mert az igazgató teljesíti a szerződésnek  
20 őt terhelő részét; bár Schodelné is olly pontosan teljesítené a  
magáét; e vád kit terhel? Nem tudatik.

2) Schodelnét (kit különben mindenki igen kedves szin-  
padi tüneménynek tart) ritkán léptetik fel? — Maga akarja ugy.  
Hányszor változik meg a játékrend, a kitűzött opera nem adat-  
25 hatik? Miért? Schodelné erekedt, Sch. feje fáj. Sch. rosszat  
álmodott. Sch.-nak családi gondja van. Sch.-nét megharagították.  
Mind meg annyi tény. Sch.-né nem akar föllépni darabokban:  
hol koporsó jó elő, Rohan Mária igen magas neki, Montechi igen mély,  
Ezred leánya, Gemma igen naiv, az  
30 ujjabb, leginkább coloraturjaik miatt annyira divatos operák  
pedig nem hangjához valók. Hát erről ki tehet? Kit illet e vád?  
Énekelhet-e helyette az igazgató, a rendező, a karmester, vagy  
plane a hivatalos lap szerkesztője? Vagy találhat-e fel panacéat,  
melly a tisztelt énekesnő leggyakoribb elrekedéseit, fejfájásait,  
35 rosz álmait, és szeszélyeit meggyógyítsa? Egy országot ilyen  
orvosságért!

3) Wolf nem akar Schodelnéval fellépni? — Nem akar?  
Ezt nem értjük. Hogy lehetne olyankor egyes színházi tagnak  
valamit nem akarni, midőn „a művész nő hálásan ismeri el”:  
40 hogy mióta Bajza úr tartja a kormányrudat kezében, minden  
tekintetben kevesebb oka van a panasza: mint az előtt? Kit  
érdekel megint e vád? A vádolók olly általánosságban beszélnek:  
hogy az ember nem igazodhatik el rajta, hogy kit vádolnak  
tehát? Tehet arról valaki: hogy Linda, Lucia, Ernani,  
45 Sevillai borbély, Benyovszky, Cár és ács, Alvajáró mind H. kis-  
asszony szerepei közé tartoznak, vagy csupán csak az a cél: hogy  
énekeljen vele is a másod-tenor? Hát Dom Sebastianban nem  
Wolf és Sch.-né énekel-e együtt? Egy adatot, egy tényt hallanánk  
legalább annak okadolására: hogy Wolf *Nem akar* együtt  
50 énekelni! Ki hát a vétkes?

4) Schodelnének (ki különben a közönségnek régi kegyence)  
nincs közönsége Bognár miatt? — Hát Alboninak miért

volt? hisz akkor is Bognár énekelt, még sem szaladt a közönség? Hát Benyovszkiban miért van közönség? hisz ott is Bognár énekelt? Hát Dom Sebastianban miért *nincs*? hisz ott meg Wolf énekelt. Mikor Rohan Máriát másodszer adták, Wolf énekelt Schodelnéval s alig került ki a napi költség. Hát ha most valaki megfordítaná a tételt s azt mondaná: hogy azért nem tetszik Bognár, mert Schodelnéval léptetik fel? Ezt mi ugyan a vilá-  
 gért sem tesszük fel, de hátha akadna malitiosus ember, a ki föl-  
 tenné? Egynek a kedvéért valmennyi hibáit elnézi a közönség,  
 s ez megfordítva is áll. A következés meg fogja mutatni.

5) Schodelné ellen (ki különben igen szerény, csendes és kegyes teremtés) rendszeres, kicsinált ármánykodások vitetnek végbe! De már ez több, mint mennyit pusztán, odavetve szabad állítani. Itt meg kell nevezni: hogy ki által? ki az, a ki Schodelné ellen ármánykodik? Mi oka lehet arra valakinek, hogy illy megbuktatási systemákon törje fejét, micsoda eszközei vannak az ármánykodásra? Mérget adtak be neki, hogy rosszul énekeljen? hogy hangjának nagy részét elveszítse? hogy makacs, szeszélyes legyen; megvesztegették az egész, összes közönséget: hogy ne tapsoljon neki? H. kisasszony, kegyosztalékival senki flla nem dicsekedhetik, ki magának sem személyes hódításokkal, nem ősi becsületű családja befolyásával nem szerze a közönség között pártot, hanem birja annak osztatlan tetszését művészténél fogva, ki a nápolyi színigazgató legfényesebb ajánlatát kikerülte: hogy édes hazája színházanál maradhasson, melly neki, a közönség kegyencének, a páratlan szorgalmú, zúgolódástalan művésznőnek, ki félév alatt öt szerepet tanult be, mialatt Sch.-né csak egyet: jóval kevesebbet fizet, mint Schodelnének, a mellőzött, az üldözött, a háttérbe szorított Schodelnének! Iamétem uraim: hogy H. kisasszony ártatlan, tiszta nevével egy sorba írni az *ármánykodást* blasphemia! Ezt önök tán maguk sem úgy értették. De mit értettek hát? Ki lehet Sch.-nének valaki irigye, ki ármánykodhatik egy első énekesnő ellen más, mint első énekesnő? Mondják ki önök, hogy kicsoda?

Schodelnének senki sem ellensége, mint saját maga, és saját barátai, a kik ezúttal az általunk különben minden tekintetben igen tisztelt hölgynek és jeles művésznőnek igen-igen gonosz  
90 szolgálatokat tőnek.

A kimondott vádak senki ellen sincsenek irányozva s az igazgató készakarva ki van hagyva a játékból. Jó taktika volna ez, ha észre nem lehetne venni. De mi szétzavarjunk a sakkfigurákat. Ha a színháznál hiba van, a nyilvánosság terén azért  
95 csak az igazgató felelhet, ezt tudják a tisztelt vádlók, ismerve a színházi törvényeket mellyek kemény (elbocsáttatási) büntetés alatt tiltják a színház bármely tagjának vádjait és panaszait, a színházi törvényszéken kívül, más akármi néven nevezendő forum elé vinni. Vádolhatnak tehát mindenkit, kiknek felelniök  
100 és ellenvádatokat tenniök nem szabad, csak az igazgatót magát nem, ki perse hogy a boldog végét fogná azután a dolognak s olly tényeket találna napfényre hozni, miktől könnybe lábadna a szeme a feleletet kérőnek.

Azok tehát nem felelhetnek, a kik gyanúsítva vannak, aki  
105 pedig felelhetne, az, „legkevésbé sem okoltatik.”

Illyenkor nincs mit tenni egyéb: mint saját magunknak jelenni meg az általunk megnyitott törvénypiacon, s elmondani a felvilágosító védokokat, mikkel a megtámadott igazság ügyének tartozunk.

## 2

110 Egy a harmincat meghaladt fiatal adósságggyártó nem rég folyamodott az illető hatósághoz — kiskorúsági engedélyért. — Oh boldog kor, mellyben az ember adósságait törvény köpenyege alatt húzhatja vissza. Oh szép tavasza az életnek, ifjúság reggele!

111 Angliában húst nem-evő társulat támadott. Ez által az ember öly tökéletes lesz, — mint a majmok, mellyek szinte nem esznek húst, s lábuk helyett is kezük vagyon. A mészáros csillagzat e hírre halványulni kezd.

100 Jövő hó 11-kén fog adatni Czakó legujabb műve „János lovag.” E műben sok helyütt rátalálni a gondolatra, melly őt látuma elé üldöze. E nagyszerű mű, ha egész terjedelmében adatnék, két estét elfoglalna, s mi jobb szeretnők azt így bemutatva látni, mint a szinpadra alkalmazás miatt tetemesen megvékonyitva. A fiatal költőnek gyászban is kedves emléke 100 érdekelni fogja közönségünket.

Szinte jövő hónapban kerül szinpadra Moliere „Fösvény” című vígjátéka. Fordította Erdélyi János. Nemkülönbén Hugo Károly „Bölcsek köve”, Fordította???

100 Mondani valóink: Kérjük mind azon tisztelt szerzőket, kik általunk elfogadott műveiket más lapoknak is jónak látják megküldeni, hogy e tisztelt eljárásukról bennünket elsőbb értesíteni méltóztassanak, nehogy két lapban egyszerre jelenjenek meg tisztelt műveik, mi a tisztelt szerzőkre nézve ugyan nem nagy baj, de a tisztelt szerkesztőnek annál nagyobb galiba. 100 — Azon verset, melly így kezdődik: utcu, mi az ördög! nem adhatjuk, nagyon sentimentalis. *Bozzay Pál* versei elfogadhatnak, szép költői emelkedettség látszik bennök, illy nemes ihlet-szülte költeményeket mindenkor szivesen veendünk. *Hirtelen Barna* népdalai jók, érzik rajtok az eredeti népkedv zamatja, 100 közölni fogjuk. Lázár Kálmán barátunkat szives üdvözlötünk

mellett felszólítjuk ígérete teljesítésére. Laura című novellel elfogadtatik. — Regina novella elfogadtatik. A szépműtani napló töredékeit nemsokára megkezdendjük. A többi művekről jövőben.

124

## MI HÍR BUDÁN?

[1848. márc. 5.]

I

Jövendőmondások martius hónapra.

Mart. 1. A magyar szabadság mausoleuma megépítettik — elhangzott dictiók szegletköveiből, — be is aranyoztatik — reményteljes kecsegtetések aranyfüstjével; — az országgyűlésen még mindig mélységes hallgatás uralkodik a sajtótörvények felől.

2. Egy beregmegyei táblabíró azt kérdezi: meg fog-e felelni a budapesti lánchíd — a magyar nemzet dicsőségének? — Meg biz az angol nemzet dicsőségének!

10 3. Bokor Bandi, kecskeméti betyár harminc bankó forintnyi lopásért felakasztatik. Preller Gottfried háromszázezer pengőig megbukott nagykereskedő hat héti fogságra ítéltetik.

15 4. Bizonyos színház tagjai, három kivül, mind vendégszerezelnéi mennek; — míg haza nem jönnek, nem láttatik más darab, mint az egy úr és egy asszonyság s a báró és bankó, ellenben műkedvelői fölléptetések annál sűrűbben fognak egymásután következni.

20 5. Minden bolt zárva lesz. Ellenben a kávéházak és csap-székek kegyetlenül nyitva maradnak. Többekre nézve ködös, borongós idő, kivált este felé.

6. Ujhold. Boldogok, kiknek zsebjeik nem üresek.

7. Hushagyó kedd, vége a farsangnak. Halavány arcok, lapos zsebek, becsett szemek, köhögés, nyújtózkodás, fohászkodás. Kedvetlen, unalmas, hitelezőkkel alkalmatlankodó idő.

8. Hamvazó szerda. Minden ember privát prédikációkat tart magának a világ örömeinek mulandósága felől. Sokan, kik megházasodtak, erősen vakarják a fejüket, még többen, kik meg nem házasodtak, épen nem tudják: hogy hol a fejük? Kezdetre a bőjtnek, kellemetlen időszak, kivált a kálvinista bőjt, mellynek görögül „kopplás” a neve.

9. Egy énekesnő kilencven pengőt ad egy papagályért, egy táncosnő macskamajmot vesz negyven jó forinton, egy szerkesztő veszett haraggal kel ki a magyar nemzet háladatlansága ellen, melly művészeit és művésznőit koldusbotra hagyja jutni.

10. China rebellál egy kötény miatt.

11. Homályos sejtelmek kezdenek támadni a hajóhid megtalálási bekötötése felől.

12. Az e napon megjelenő ujságlapok egy szót sem fognak hazudni és polemizálni. *Credat Judaeus Apella.*

13. Valami *rendkívül szokatlan* esemény fog történni a fővárosban, hogy micsoda? még azon most török a csillagászok a fejüket; alkalmasint új eredeti színmű előadását érzik.

14. Szabolcs vármegyében kifütyülik Shakespeareat.

15. Egy adós elszökteti hitelezőjének feleségét. A jámbor férj nem tudja: hogy örüljön-e, vagy szomorkodjék?

16. K. Kálmán epitaphiumot ír Czakóra. Bár inkább Cakó Irma sírverset K. Kálmánra.

17. X. író egy éjjel 1000 pengőt elkártyázik. Még azon éjjel nagy expectoratiót ír e thema fölött: a bölcsnek nincs kenyere.

18. Egy háziúr keservesen megsiratja elköltözött zseléjét. Természetesen a meg nem fizetett házbér miatt.

19. Egy angol utazó felfedezi Budapestet.

- 55 20. Az állatkinzási egylet folyamodása következtében egy paraszt, ki kutyája füleit megcsonkította 50 botra ítéltetik.
21. A cholera a határszélekig jön, ott egy kocsmában elolvas egy cikket az „Orol Tatranski”-ből s visszafordult és elszalad.
- 60 22. Az ügyvédi reform egyik lelkesebb tervezője indítványozandja: hogy a fiatal ügyvédek, épen úgy, mint a mesterlegények, menjenek egy pár évre vándorlani, hogy a minden megyében uralkodó különkülönféle igazságszolgáltatások módját kitanulják.
- 65 23. Egy német ujságszerkesztő folyamodik legfelsőbb helyekre: hogy parancsoltassék meg a magyar lapszerkesztőknek: miszerint őt tiszteletben tartsák.
24. X. vármegye követe utasításul kapja: hogy kétséges esetekben mindig a többséggel szavazzon. — Hát ha ő rajta kezdik a szavazást; akkor mit tegyen?
- 70 25. A \* szerkesztője elmegy Thibetbe s megválasztatja magát Dalai Lámának.
26. Egy a tudós társasághoz pályázatra beérkezett *eredeti* kéziratot kénytelen a társaság szerzőjének azon célbul visszaadni: hogy fordítassa le magyarra.
- 75 27. Egy híres arszlánnak felírják a széptevési diplomát — nád pálcával a hátára.
28. L- vármegye szépei összeesküsznek: hogy ezentúl nem fognak magyar lapot olvasni, ugyanott tót nyelven három irott lap jelenend meg s örvendeni fog igen nagy keletnek.
- 80 29. N. híres lyricus ternót csinál. Hála istennek! nem fog többé verseket írni.
30. X. megye ezelőtt 20 évvel megholt pénztárnokának számadásai csakugyan meg fognak vizsgáltatni.
- 85 31. Határozat fog hozatni: hogy minden jövődömondók és poéták kikergettesenek az országból.

A Kisfaludy-társaság ünnepélyének megemlétekor személyi tévedésnél fogva a titoknoki előadástól közölt hírt világosabb értesülés után valótlannak nyilvánítjuk.

“ A pozsonyi fogházban egy nő halt meg, ki 62 évet töltött a tömlőcben: férj- és szülőgyilkolás miatt.

Ha tudnák az emberek: hogy milyen szép neveket kaptak a keresztelő-vizzel, rajta lennének: hogy neveik értelmének meg is feleljenek. Alig van egy nagyobb satyra, mit egyik ember  
 “ a másikon elkövet, mint mikor az ötnapos embernek illyforma neveket adnak: Makár (boldog), Melania (fekete), Mór (szerecsen), Rufina (Piroska), Agatha (legjobb), Constantia (állhatatos), György (földmives), Orbán (udvaronc), Péter (kőszikla), Theodora (istenajándéka), Regina (királynő), Zofia (bölc),  
 “ Eugenia (jószellem) s lesz Makárból egy iszonyú *szerecsélen furuglys*, Melania és Mór olly *szőke* csemetékké virulnak fel: hogy szinte világítnak a sötétben, Piroska halvány gyermekké lesz, Agathát a sátán maga sem bírja kiállani, Constantia minden héten máshoz lesz hűtelen, Györgyöt poétává teszi a  
 “ vadсорos, Orbán goromba, mint a pakróc, Péter lány, mint a vaj. Theodorával megverte az isten, a kinek feleségül adta, Regina szobaleány lesz, Zofia olvasni sem tud, Eugenia pedig csak addig jó, a míg alszik.

A Debrecen-nagyváradai Értesítőben K. Gy. táblabíró  
 “ a prókátor úr szívesen ajánlkozik mindenki ügyeinek felvállalására, kinek *zsidó ellen van követelése*. Ah! Hátha valakinek



keresztyén ellen van követelése, azt nem vállalja el a tisztelt táblabíró és prókátor úr! vajjon? Hátha igenigen szépen kérnők: hogy zsidó ügyét vállalja el keresztény ellen! Természetesen illendő angaria mellett. No no! ne hamarkodja el a feleletet.

6

Egy sírfán illy felirat olvasható: *Itt nyugszik az én kedves feleségem, magam pedig otthon.*

7

E héten két családapa kártyán összekapott, a nem épen nemes tárgyú vita párbajjal lőn befejezve, mellyben a kivívó fél, — hét gyermek atyja, — sebet kapván, miután ellenfele a viadalt még tovább is akarta folytatni, azt egy dőféssel úgy keresztül szúrta: hogy rögtön leesett. A legyilkolt halála előtti percében még egyszer felemelkedve, megzavarodott ellenének hátába dőfött és élettelenül rogyott le. E minden lovasgiasságon kívül eső mérsárlásnál négy tanú volt jelen. A győztes is halálos agyban fekszik.

8

Az ellenzéki kör nemzeti táncvigalmából semmi sem lett. Mint mondják, a redout-termek bérlőjével meg nem egyezhetés miatt.

9

Egy kancsal úr kérdezé: hogy állnak jelenleg bizonyos megye dolgai? — A mint látja kegyed, volt rá a felelet.

10

A budai ebek által megharapottak közül még ez ideig egyen sem ütött ki a viz-iszony láza.

- Felfordult világ. Hajdan magyarnál volt a pénz, zsidónál  
 " a szakál, most magyará a szakál, zsidóé a pénz. — Indiában  
 pénzen veszik az asszonyt, nálunk a pénzeért. — Hajdan a  
 lepke a halhatatlanság jelképe volt, most a csapodárságé. —  
 Nők szivaroznak, párbajt vínak, lovagolnak és könyveket  
 " frnak: férfiak válfűzőket viselnek, vizet isznak, félnek a vértől  
 " és nem szeretnek olvasni.

## 125

## MI HÍR BUDÁN?

[1848. márc. 12.]

## I

- Nagy zaj volt e héten városunkban. Valahogy híre futamodott, hogy a bankjegyek kezdik értéküket veszteni s rögtön mint a futótűz, terjedett szét e veszedelem híre. A kávéházakban, vendéglőkben mindenki bankjegyekkel akart fizetni, mi-  
 " ből természetesen az következett: hogy az illetők nem tudtak többé váltani s lón kétségbeesés és rémület: az emberek éhenhalásról kezdtek gondolkozni. Irigylésre méltó volt azoknak  
 " orsa, kiknek bankjegy soha sem terhelé zsebét, s mivelhogy e vaklárma épen vasárnap keletkezett, a közhivatalok ilyenkor  
 " várva levén, mindenki azt hívé: hogy az ítélet napja jelen van. Most már ismét nyugalomba vannak hozva a kedélyek. Budán  
 " egész nap váltatnak be nagyobb öszvegű bankjegyek, kisebbek pedig Pesten a város házánál; az illető bank országgyűlésig igazolta activ állását s így annak idejéig nincs mitől tartani  
 " többé. A kibocsátott bankjegyek 217 millió pengő forintra mennek, a bank pénzértéke pedig ezüstben és aranyban tesz 250 millió pforintot.

Ha azt akarnók: hogy a mit irunk, senki se olvassa; elmondanók a farsang utósó hetében történt minden rendű vigalmakat, miután azonban ezeknek egyike úgy hasonlít a másikához, mint egyik csillag a másikhoz: csak az a különbség köztük: hogy az egyik nagyobb és fényesebb, mint a másik: mindenkinek saját tetszésére bizzuk: képzeljen magának egy-egy nagy teremtet, bele sok, igen sok gyertyát, — különkülön-  
 25 féle hegedűket, trombitákat, fagottokat és bőgőket, siró, sikoltó visító és bömbölő hangokat, egy csomó szaladó embert, fehér ruhákat, piros ruhákat, kék ruhákat, tornyos coiffureöket, más-  
 30 likat, bokrétákat, fejkötőket, irtózatos structojás-költő meleget, egy sereg kivasalt, kikeményített gavallért, ásítókat, ökrende-  
 zőket, kik a mulatóknak vannak utjában, s par force mulatókat,  
 35 kik az unatkozóknak előlegeznek: azután képzelje magát oda bálkirálynak, vagy bálkirálynénak, garde des damesnak vagy petrezselyemárusnak, s képzelje: hogy mind ez igen szép s  
 menssen fel bennünket azon szende lelkesedéstől, mellyel bál-  
 leírásokat szokás közleni — illy időben mikor körülöttünk az  
 egész világ vérfarsangot ünnepel: hogy égő városok az illumina-  
 tio: csatamező a bálterem, kard a hegedűvonó s népszabadság  
 az óriási française nyitánya.

## 3

Kővár vidéke rendei Kossuth Lajost egyszerűen becses  
 40 ezüst tölgyágból fonott polgári koszorúval tisztelték meg.

## 4

Báró Eötvös e napokban felment az országgyűlésre.

Jelen országgyűlésünk mozgalmaiban b. Kemény Dénes is tetteleges részt fog venni.

Vahot Imre Országgyűlési Almanachja sajtó alatt van.

- " Jelen századunk 48-dik évében illy gyönyörű magyarsággal szerkesztett hirdetményen kell megbotlanunk: „Paunz Adolf Tobbon, az Arany csilag, jegy alatt ugyan épen most Bécsből jöven az ő devat partimám minden nému miválogat legfinebb s legolcsebb urába nagyon s egyennent A. E. Cz. uram
- " " aszanyáságomnam legelaszatoson magát ajánli." Már ha az ember maga nem tud magyarul, az még nem vétek, de akkor hát ne akarjon magyarul írni; akad minden faluban tollfogható ember, ki fél kurta forintért összeszerkeszt Bécsből jött uraimék-nak egy áruhirdetményt; legalább nem lesz törökül.

- " *Egy szerkesztő gazdasági kalendáriuma.*

- 1) Farsang kezdete. Feleséges emberek rettegés közt élik az életet. Sok új házasság. A szarvasoknak új szarvaik nőnek
- 2) A vadak közelebb jönnek az emberi tanyákhoz. Atyafi-látogatások ideje. És sok kárt tesznek a gyöngye baromfiakban.
- " (1/2 a két tétel, alkalmasint helyet cserélt.)
- 3) Farsang dereka. Petrezselyem most virágzik.
- 4) A fiatal léhűtők nagyon odaszoknak a lányos házakhoz. A gazdák lássanak hozzá a csépeléshez.

- 5) Tollfosztás ideje itt van. Új könyveket hirdetni és  
 65 ajánlani.
- 6) A macskák énekelnek. Számptalan versiró támad.
- 7) A hó olvad, csak az előfizetők ne olvadjanak.
- 8) Vakandturásokat a réten egyengetni. Kéziratokat ki-  
 javítani.
- 70 9) Snepfeket vadászni gyakran veszedelmes.
- 10) Mákot vetni hallgatva jó. Ha két ember veszekszik,  
 bele ne szólj.
- 11) A bíbicek, szártsák és egyéb vizimadarak költenek.  
 Nem különben azon fiatal emberek, kik idejüket nem tudják  
 75 jobban vesztegetni.
- 12) X. baritonista megkezdi vendégszerepléseit. A vizibika  
 is megérkezett már.
- 13) A drámabíráló választmány egy hét alatt tizenöt ere-  
 deti színművel birkózott meg. Hóolvadás. Árvizek ideje.
- 80 14) N. úr és M. úr vidékre kirándultak. A levegő észre-  
 vehetőleg tisztul.
- 15) A kigyók és vizimadarak vedlenek. A zálogházak meg-  
 telnek téli kaputokkal.
- 16) Méhek rajzanak, vigyázz hogy meg ne csipjenek. Ne  
 85 polenizálj, ne critizálj.
- 17) Q. úr színművet irt. A rigó is kezd már énekelni.
- 18) \*\*i jutalomosítások. A dinnye és az uritők virág-  
 zanak.
- 19) X. író darabja kifütyöltetett. Krumplikapálás ideje.
- 90 20) Juhok nyiretnek. Fiatal vidéki urfiak megismerkednek  
 a váltói praxissal.

## FÜGGELÉK

## SZERKESZTŐI MEGJEGYZÉSEK

## I

[1847. júl. 11.]

Frereych Imre *Az angol irodalom vázlata a XVII. század végétől mostanig* c. cikkének címéhez fűzte Jókai a következő lapalji magyarázatot:

Jelen szépműtani értekezés írója, mint született angol, két évi studium által nyelvünket annyira sajátjává tévé, miként e minden tekintetben érdekes cikket e nézetből is bátran merjük olvasóink figyelmébe ajánlani.

## 2

[1847. aug. 29.]

Szigligeti Edének a *Nyílt levél Hiador úrhoz* c. nyilatkozatában fordul elő a következő rész:

*Meg volt győződve [Hiador], hogy loptam tőle, s im, mint maga tudja, Jókayt felhatalmazta nyilatkozni: „Szigligeti darabjait (mellyek azon darabok? én csak egyet irtam e tárgyról, nem kettőt mint H. úr) olvasván: talál hasonlatosságokat, de plagiumot nem akar állítani.” Jókay úr tudni fogja, mire és mint hatalmazta fel H. úr, én a hasonlatosságokról mit sem tudok.*

Jókai megjegyzése a következő:

II. úr határozottan állítá a *plagium nem létezését*; határozottan állítá, hogy e patvarkodás nem az ő akaratából történt s határozottan mondá: hogy azon esetben ha én nem nyilatkozom *ezt maga fogja tenni*; s másnap még határozottabban

vallá be, hogy már nyilatkozni nem mer, mivel Z. úr ijesztgeti, s hogy minden patvarkodásnak Z. úr az oka, ki e rágalmat  
25 elébb megkezdé, mint H. úr darabját olvasta volna.

Az egész nyilatkozat végéhez Jókai a következő újabb megjegyzést fűzi:

Mi e nyilatkozatból legvilágosabban kitűnik, az: hogy: Szigligeti nemcsak hogy nem tart H. darabjai kiadásától, sőt  
30 azt egyedüli elégtételül követeli tőle. Azért nem brochuret tisztelt urak: hanem a hitelesen lepecsételt és átsinórozott darabokat akarjuk látni; ezek az *egyedüli hiteles írott érvek*, nem pedig azon levelek, miket önök előzetes összebeszélés folytán egymásnak irogatnak, — S mellyekre önök szorultságuk órái-  
35 ban hivatkozni szoktak.

### 3

[1847. szept. 5.]

Sükey K[ároly]nak az *Irodalmi Ellenőr* c. rovatban megjelent, a *Tudás. Komoly beszéd* c. cikke végén olvasható Jókai következő szerkesztői megjegyzése:

40 Meg fog engedni S. barátunk, hogy azt mi ezután következik, jövő számunkra halasztottuk. Nagyon is helyén van, mit a kitörölttekben a *Divatlap* megtámadásaira okadatoltan elmond; de sokkal tisztább és magasabb érzelem lelkesít fönséges helytartónk iránt, hogysem róla s amollyan értelmetlen divat-  
45 lapi szilaj rakoncátlankodásról egy lélekzet alatt beszéljünk.

### 4

[1847. okt. 3.]

A P. D.-lapban írt Remellay Gusztáv *Nagyvárosi nőnevelőintézet* címen egy cikket. E „torzkép”-ben a szerző azon tapasztalatait is megemlíti, hogy „érdekes lesz előttünk egy pesti főnőnevelő intézet élethí  
50 vázlata, mondom élethű, mert e képet a való után, adom s azon tapaszt-



találásból, melyeket ifjabb éveimben szereztem, midőn még mint lepke  
repongtam egy virágról a másikra, s nem egyszer vetém ki illy nevelői  
intézet lakói után is csábhálóimat". Az itt érintett részt kifogásolja egy  
három csillaggal jelölt [\* \* \*] nyilatkozat írója az ÉK-ban, mert — mint  
írja — „azon nőnevelő intézet még ma is fenn áll”, amelyet Remellay  
„erkölcsi rontás előiskolájául ír le”. A nyilatkozat így végződik:

*Kérjük tehát Remellay urat, sőt a szülei aggodalom, emberi-  
ség s becsület nevében követeljük tőle: legyen szives — ha csak-  
ugyan közjő volt célja s nem rágalmazási viszketeg — nemcsak  
tudatni velünk az általa megrótt nőnevelő intézet tulajdonosát hanem  
elfolthatlan adatokkal bebizonyítani is állításai igazságát.\* Ellen-  
kező esetre „koholmány” s „rágalom” nevét ragasztunk s méltán a félig  
javult szerző torzításaira.*

E megjegyzéshez csatolja Jókai a következő észrevételt:

Mi ezt egyenlőre is képtelenségnek merjük mondani; az  
egész torzkép legkisebb valószínűség nyomát sem viseli  
magán. Nem gondolnók: hogy volna anya, kiből e kézzel fog-  
ható kötekedés aggalmas gyanút támaszthatott volna. Az egész  
egy kis pajkos irodalmi pagenstreich, minőket az ember Remel-  
lay úrtól fel szokott venni.

## 5

[1847. okt. 30.]

Az Ék. *Mi hír Budán* c. rovatában okt. derekán jelent meg a követ-  
kező — nem Jókai által írt — cikk: „Tavaly erősen hirdettük azon kegyes  
reménységet, hogy ezentul a magyarhoni postákon hivatalos nyelvül a  
magyar leendő elfogadva; harmadéve is hirdettük, az idén is hirdettük és  
hitezzük: hogy ha az isten sokáig életet bennünket, még sokáig fogjuk  
hirdethetni”.

Ezután jelenik meg a „főposta-igazgatósági járulnok” nyilatkozata  
Jókai megjegyzésével:

*Felvilágosítás. Az „Életképek” ujdondászának e lap 16dik  
számában kedve telt gúnytréfát üzni a felett: hogy évek óta hirdeti  
azon kegyes reménységet, miszerint a magyarhoni postákon ezentul  
hivatalos nyelvül a magyar lesz elfogadva, s hogy ebbeli reménye nem*

csak mindeddig nem, de jövőben is alig fog teljesülni. Minthogy e  
85 lap tisztelt olvasói közül többen, kiknek még nem volt alkalmok a  
postaintézet belviszonyait kiismerhetni, hajlandók lesznek az érintett  
ujdondász ezen pusztá állításának hitelt adni, tévedésöknek  
elejét veendő el nem mulaszthatom kijelenteni: hogy a magyarhoni  
90 postaintézet igazgatóságai, még mielőtt a magyar nyelv országossá  
főkormányzékhez intézett felirataikban kizárólag de az alájok  
rendelt kerület postamestereihez bocsátott utasításaikban is nagyobb  
részt a magyar nyelvet használták, jelenleg pedig már tárgyalás alá  
sem veszik a postamesterek tiszti jelentéseit, vagy folyamodványait, ha  
95 azok nem magyar nyelven költék, egyedül csak a hivatali számadások  
s a kezelési nyomtatványok egy része az, mellynek még most is,  
és pedig azon okból kell német nyelven szerkesztve lennie, mivel az  
ezeket megvizsgáló hivatalok Bécsben léteznek\* ; hogy pedig a posta  
tisztviselők ezekkel — ha meg akarnak értetni — magyarul nem  
100 levelezhetnek, az talán nem az ő hibájok. Ha tehát valamely intézetnél  
az a hivatalos nyelv, mellyen a tisztviselők kormányzóikkal  
viszonti tiszti levelezést folytatnak, úgy a honi postaintézetnél  
tagadhatlanul s már régtől a magyar az, és nem más, — ezt pedig az  
ujdondász urnak — még mielőtt fent idézett élceit nyilvánosságra  
105 bocsátja — nem ártott volna kipuhatolnia; — erre nézve kétségtelen  
adatokkal szolgált volna számára, s ha kívánja, most is szolgálhat\*\*  
Budán öszhó 22-én 1847 — Toborffy Lajos főposta-igazgatósági járulnok.

\* Mi is csak annyit állítottunk.

110 \*\* Mi pedig szolgálhatunk önnek akárhány levélborítékkal,  
mellyen mind a bélyeg, mind az ajánlat, mind bérmentesítés  
németül és pedig kizárólag németül van följegyezve s ez a  
veszedelmes bökkenő! ön semmit sem bizonyított!

[1847. okt. 30.]

111 Az Ék-ban okt. 24-én jelent meg Jókainak a *Néhány szó a „Spiegel”-hez* c. cikke, amelyhez a következő helyreigazító jellegű magyarázatot csatolja:

Lapjaink mult számában Benyovszky daljáték ügyében néhány megtámadó szót intéztünk a Spiegelhez. Ezt tenni, 112 megvoltak okaink, mellyek noha nem valának a nyilvánosság elé hozhatók, mind a mellett elégségesek voltak, nevezett szellembeni nyilatkozatunkat szükségessé tenni. Jelenleg azonban a 113 felfogott ügy érdekében méltányos igazság tekintetéből szíves örömmel nyilvánítjuk, hogy — önként előfejtett bővebb értesülés nyomán — mind azon okok elenyésztek, s így azon nyilatkozat minden lehető sérelmes célzatát, részünkről elenyészettek 114 kérik tekintetni.

(1847. nov. 7.)

115 Kocsis tengerész aláírással megjelent *Egy tengerész leveléből* c. hosszabb lélegzetű verses mű címe alatt olvasható Jókainak a következő megjegyzése:

Jelen, sok tekintetben genialis egyszerűségében ép humorral 116 írt, utazási rajzot egy fiatal tengerésztiszt hazánkfiának küldeményéből bírjuk, ki jelenleg messze tengereken küzd a viharokkal. Vezesse őt pályája vészzei közt honszerelmének égő 117 csillaga.

[1847. nov. 7.]

118 Az Ék-ban „a kaszás csillag” aláírással megjelent beszámoló arról írt, hogy a „kedélydus humoristicai felolvasások derék hőse, Sárospatakban, szellem- és kellemdus neje társaságában... élvadás napokat” töltött

Nagykárolyban. Itt említi, hogy a költő a *Két művész* c. versét az *Ék*-ban akarja megjelentetni, azaz „az *Életképek* hasábjait szerencsésítendi e művével”.

Jókai megjegyzése:

145 Vajha minél előbb éldelhetnők olvasóinkkal együtt e szerencsét.

9

[1847. nov. 7.]

Ugyanezen álneves tudósító a következő szavakkal fejezi be nagykárolyi híreit:

150 *Egyébként társas életünk mezeje nem egészen olly parlag, — hol semmi kalászt böngészni nem lehetne; — ezen kalászatra, s annak az *Életképek* szerüjére leendő betakarításra — hogyha magát szives fogadtatással biztathatná — magát legaldzatosabban ajánlja a kasszds csillag.*

156 Jókai megjegyzése:

Önnek igen ügyes és finom modorú tudósításait mentül többször, annál szívesebben fogandja a *Szerk.*

10

[1847. nov. 28.]

Okt. 3-án megjelent az *Ék*-ban egy közlemény Kecskemét „társaséletéről” Holdvilág aláírással. (14. sz. 3—4 borítólap). Ezután panaszkodik Hajagos Illés, hogy egy ismeretlen személy, „a *Holdvilág* rajzdért az érdeklettekől jutalmul — megdöngetést!!! nyerend. Ne hogy mint azon cikk gyanított íróján az ige — „bot’ testté —, „kékfolt’ váljék: szives lesz a t. szerkesztő úr bizonyítani, miszerint a *Holvilág* nem én vagyok”.

Jókai megjegyzése:

165 Per se, hogy ön nem a holdvilág.

[1847. dec. 5.]

Az aradi hírekről megemlékező vidéki levelező írja, hogy az Aradi Hírdető c. lap *Ellenőr* címen „itési” rovatot nyitott, amely hamarosan meg is szűnt, s „*Er-lné Hiador által megénekelti emlékéit a dicsőültek. Részünkről pedig a nagy férfit dicsőítésére valamint most úgy aután is a t. szerkesztő úr engedelmével\** megriadand a *Posta* s í p.

Jókainak a csillaghoz tett megjegyzése a következő:

És valódi örömére.

[1847. dec. 5.]

A „kaszás csillag” álnévű nagykárolyi levelező írja:

*A szívüdv világa maga az istenség!!! — Fényes sugdromra mondok, hogy e boldogság hónapban olly varázscsillag szeretnék lenni, mellynek fénykörét örök derűben ragyogtatnd; de most ... a harmad- vagy negyedrendű bolygócsillagokhoz tartozom.*

Jókai megjegyzése:

Ha ön csakugyan a kaszáscsillag, úgy plane az álló csillagok első eminense.

[1847. dec. 12.]

A jászberényi beszámolóhoz fűzi Jókai a következő megjegyzést:

E tárgy felől három rendbeli levél érkezett hozzánk. Ez utóbbit mint hivatalosan értesítőt láttuk célszerűnek közleni.

[1847. dec. 12.]

180 Az Ék „Igazságbarát” álnevű aradi levelezője kezdi a következő szavakkal beszámolóját:

*Tekintetes szerkesztő úr! Nem tudom, van-e, és ha van, ki ön kedves lapjának aradi rendes levelezője;...*

Jókai megjegyzése:

Három is van, uti figura docet.

185 Az „Igazságbarát” közvetlenül ez után így folytatja:

*... annyit mondhatok: hogy h a n y a g e g y f r á t e r.*

Jókai megjegyzése:

200 De már ezt kikérjük; hanyagnak mondhatja ön levelezőinket, ez ellen semmi kifogásunk, fráternek is nevezheti, ha kedve tartja; de *egynek* nem, mert bizonyára kettő.

[1848. jan. 2.]

*Egy kis utbaigazítás* c. cikkében, *Az Irodalmi Ellenőr* c. rovatban írja Rhadamantus Hugó Károlyról, hogy

205 *sorra járt minden szerkesztőt és tollfogható újdonságíró, panaszkodott előtük nyomoráról, és ségérő, kieroszakolta tőlük a magasztalást, kikiabáltatta hogy ne csak dicsőséget, hanem kenyeret is adjanak neki.*

Ehhez fűzi Jókai a következő megjegyzést:

210 S ki vehetné rossz néven a szerkesztőktől: ha ők látva, hogy néhány tollvonással megmenthetnek egy földönfutót a kétségbeesés halálától, ezen néhány tollvonást nem vonják meg tőle? Oh ez emberbaráti gyöngeséget bizonyára nem lehet nekik vétkül tulajdonítani; mi részünkről megbocsátunk magunknak érte.

[1848. jan. 9.]

- 110 Ugyancsak Rhadamantus írja az *Irodalmi Ellenőr* c. rovatban:  
*Tudtomra esett: hogy Hugo Károly három darab verset adott át  
 e lapok szerkesztőjének kiadás végett. A szerkesztő e verseket, nem  
 tudni mi okból, nem adta ki.*
- 111 Jókai a következőt válaszolja e megjegyzésre:  
 Nem adtam ki, mert véleményem szerint nem jók.  
 A továbbiakban a következőket írja Rhadamantus:  
*Uram, szerkesztő uram, ön vétene a haza, az emberiség, és a  
 túlvilág ellen, ha e szellemi kincseket még továbbra is heverni hagynd*
- 112 *szerkesztői fiókjában, megfosztand olvasóit a legmagasztosabb élvezet-  
 től, a halhatatlan szerzőt pedig babérkoszorúja legszebb leveleitől.  
 Azért halljuk őket.*
- Jókai válasza:  
 Mi, amennyire tudtuk becsülni Hugo dramai talentomát,  
 113 lyrai tehetségeire épen oly keveset adtunk. Ezen verseket soha  
 nem fogtuk volna közleni. Illy rosz verseket Tinódi Sebestyén  
 óta nem olvasott a magyar közönség. (Ez is első eset, hogy  
 szerkesztő a lapjában kijött verseket illyformán ajánlja.) Jelen  
 felszólítás után kényszerítve vagyunk ezeket közölni, mit nem  
 114 örömet teszünk, annyival is inkább, minthogy a hazának olly-  
 szerű leköpködése után, minőt Hugo a „Spiegel”-ben elkövet,  
 illyen hazafiui ömlengéseket nevetséges parodiának tartunk;  
 még ha komolyan volnának is mondva ezen hízelgések, fejét  
 csóválnánk rá, annál inkább, midőn tettei által bevallja a szerző,  
 115 hogy az egész csak álarc volt, és comédia játszás. Nekünk az  
 illyen tréfák szívünk mélyéből keserűn esnek. Mi az embereket  
 nem gyűlöljük s megsíratjuk őket, ha bennök csálatkozánk és  
 nekinek elestén nem ütünk hahotát. De nehogy azt higye a  
 116 közönség, mintha mi bosszuállásból vagy épen irigységből el-  
 titkolnók Hugonak hozzánk beadott verseit, ime közöljük

azokat, annyit azonban tisztelt felszólító úr is megengedend, hogy ezekkel lehető legkisebb helyet hagyjunk lapunkban elfoglalni:

## HONŰDV

250 Hazám, szerette jó hazám (!)  
Virulva újra szép Dunán — (?!)  
Hol szőlő szembe nap merfíl;  
De napban is szemed derül,  
Deríteni régi híredet (?)  
255 Vedd dalban üdvözlésemet.

Hazám, örökre szép hazám (2!)  
Az isten áldva, jó anyám! (3!)  
Neked lehinté mindenütt  
Egéből földi kincseit  
260 Zöld honköténybe (!) bárha vagy  
Biz olly henyész már szinte nagy.

Hazám, megáldott, nagy hazám (!)  
Úgyan kapál bűgondot ám,  
Mikor pogány félholdja szállt,  
265 S magas fejed fölött is állt;  
De rázva hősi homlokod  
Leráza hegyke bancsokot (???)

Hazám, vitézszívű hazám! (4 5!)  
Az ég tevő fejedre lám  
270 Csendbéke zöld koszorúját,  
Lecsendesítни szűd buját,  
Mivel föláldozál sok vért  
Szabadságért, az istenért.



Hazám, babérfejű hazám! (6 7 !)  
275 Soká pihentél dús Dunán; (?)  
De, mint körülöd ütközött  
Sok ingó nép, vihar között  
Békére raktad a törvényt (?)  
Szabad nyugott oroszlánként.

280 Hazám, jogállamos hazám! (8!)  
Szilárd erőd a büszke gyám, (?)  
Azért cselet észre vehetél;  
S tört régi búban új kötél (?)  
Szoríta gyöngye népeket,  
285 S ekét fogál iga helyett.

Hazám, szerette hű hazám! (9!)  
Tavaszzal olta szent István  
Szabadságodba hű vallást  
S barátságodba szent írást:  
290 Azért virulsz bár vész alatt,  
Azóta jámbor és szabad.

Hazám, hívő nyugott hazám! (10!)  
Ébren te vagy, s megint vidám;  
Habár soká szemed merült  
295 Bugondba, most megint derült,  
Keresni régi híredet,  
Találni teljes üdvedet.

Hazám, iparkodó hazám! (11!)  
Immár mosolygsz dicső anyám (12!)  
300 Midőn igaz nemes fiad (!!?)  
Szegény hazafiaidat (!!?)  
Segéli, hogy fölálljanak (!!?)  
S egyenlő útra szálljanak. (!!?)

- Hazám, nemeslelkű hazám! (13!)  
 305 Szabadságlombot oltadám, (?)  
 Mi mindig újra viruland,  
 Mit isten is jutalmazand,  
 Mivel szabad, ha terjedett,  
 Szabadságod nagyobbra lett.
- 310 Hazám, kifejtőző hazám! (14!)  
 Elé tovább. S lehetsz vidám!  
 Mert, míg körül minden gyöngül,  
 Ifju erőd csak ép kinyíl:  
 A multad int: becsed szerint,
- 315 Jövendőd üdet újra hint.
- 
- Hazám, imádott szép hazám! (15!)  
 Jövő napod ragyog reám,  
 S derülve látom üdvedet,  
 Merülve hírbe szemedet,
- 320 Áldatva égtől érdemed —  
 S hozzá vedd üdvözlésemet.

*Hugo Károly.*

A tizenharmadik verset a „Spiegel”-ben mondta el a szerző  
 melly is így hangzik: Hazám, háladatlan, hijjábavaló, élheterlen  
 325 hazám!

(A többi következik).

[1848. jan. 9.]

Rhadamantus a Nemzeti színház c. rovatban a következőket írja Hugó Károlynak *A világ színjátéka* c. színdarabjáról:

- 1001 Már édes szép szerkesztő úr, ha a helyett hogy önt csábít el  
 — engem vett volna rá a philanthropia, hogy azon bírdlatot  
 írjam, melyet ön írt egy időben e műről, most vagy minden dron be-  
 vésárolnám azt az igazgatóságtól, és elrejténém olly sötét helyre, a hol  
 emberi szem rá nem akad, hogy legalább a ki még nem látta, higgyje  
 1002 azt, hogy igen szép<sup>1</sup>, vagy pedig megvallandm, hogy nem is láttam a  
 megbírdált darabot<sup>2</sup>, vagy azzal védném magam, hogy azt a cikket,  
 a melyet írtam, távol levén, nem olvashattam el; egy szóval mente-  
 ném magamat életrehalálra, mert bizony sildny személyvesztés ez az  
 egész comoedia: nem dramatisált allegoria az, sem idealisált drama,  
 1003 minek ön állítá, hanem antropomorphisált menageria, Ön, tudva van,  
 hogy igen jó ember<sup>3</sup>, önből válhatik igen jó férj, jó családdapa, jó  
 keresztény, de criticusnak nem született ön, mert criticusnak nem  
 szabad jó n a k lenni; ön a száanalom szemüvegén keresztül nézte e  
 színművet s ez ön sz i v é n e k becsületére válik, de az ilyen philant-  
 1004 ropicus cukor elrontja a critica fogait; — hol itt a nagyszerűség?  
 tén az a magas sarkú cothurnus, melyben a darab minden személye  
 botorkáz? Hol a ragyogó költői képek? tán azon teleszájjal vett min-  
 dennapi flosculusok, miket a rhetordiák a topicus locusokból, az antho-  
 1005 logiából s a gradus ad Parnassumból tanul? Pazarlás napfényvel s  
 virágillattal, üstökös csillaggal, oroszlánokkal, sasokkal, bikákkal, s  
 mindennel, a mi pénzbe nem kerül hol itt a drámai hatás? . . . .  
 Milly gyermekek, milly együgyű phantasiai ennél Csokonai „Karnyó-  
 1006 ni”-ja is több drámai tanulmányval van írva<sup>4</sup>. Kétségbe tudnánk esni  
 az igazgatóság izlése felől, melly e színművet olly nyakrafőre, és  
 épen az év első napján adatja, ha más felől meg nem nyughatnánk  
 azon vigasztalásban, hogy mind ez csupán nagylelkűség gyakorlása  
 végett történik; gondolván, hogy ki minket sárral hajigál, hajigáljuk  
 mi azt vissza piskótdval.<sup>5</sup>

Jókai észrevételei a következők:

- 360 1. Nehéz volna Rhadamantus uram, mert németül nyomtatásban is megvan. — 2. De már azt nem teszem Rhadamantus uram! — 3. Vajjon, mióta? — 4. Az egészből csak az tűnik ki, hogy nem vagyunk egy véleményen, hanem azért jó barátok maradunk. — 5. Nincs önnek valami különös igaza. Hugo
- 365 Károlyt mellőznünk nem szabad, mert ő ez ideig is azt hányja veti, hogy ő Szigligeti miatt van hátratéve, ami nem igaz. Valami kisszerű erőködés volna egy nemzeti intézettől, egy írón azzal akarni boszút állani, hogy eddigelé adatott műveit egyszerre a szegletbe hányja, különben is azért, hogy Hugo,
- 370 mint ember, gyarlóképen viselte magát egy őt nemeslelkűen pártolt nemzet irányában, benne a költőt megvetni nem szabad; megvalljuk, hogy őt, mint embert, eddig sem tartottuk valami bámulásra méltó patriarchalis ártatlanságnak, de költőisége irányában maradunk eddigi véleményünk mellett; az által, hogy
- 375 ő tiszszeresen túlbecsüli magát, nem veszi el létező értékét, — arrogantiájaért, dőlyfős hetvenkedéseiért tessék őt ki-nevetni vagy megöklözni; de poezisának hagyjunk békét, mert ez van és marad. Mi az igazgatóságot és az év első napját illeti, tudnunk kell hogy az év első napja csak délig hétköznep, délután ünnep, s így a közönség ünnepi közönség. Van pedig a
- 380 darabban sok cifra öltözet, egy tarka bohóc, egy szerecsen, egy vad ember, egy remete, egy tigris, egy vad disznó, van benne egy bikaviadal, Szákfy úr hárfázik, Sz. Lila férfinak öltözik, még tán, ha jól emlékszem, görög tűz is van benne, s hogy mind
- 385 ez nem csekély élvezet a közönségre nézve olyan napon, mellynek délutánja vasárnap, azt ön maga édes szép Amaranthus úr is szives lesz nemde elismerni.

[1848. jan. 9.]

Pap K. G[ábor] a *Külföldi Társasélet* c. rovat bécsi híreit fejezi be a következő szavakkal:

*Czakó sírjához dldást röpitünk addig is, míg haza érve könnyet szentelhetünk emlékének. Benne nem Hugo Károlyt veszítettünk! Életével eredeti genidlitds csillaga hunyt le. Boldog új-évet drága szerkesztő úr!!!*

Jókai lapalji megjegyzése a következő:

Köszönjük drága Pap G. K. úr!

[1848. jan. 16.]

Herczi Győző zalaegerszegi beszámolójában olvasható a következő mondat:

„Szépeink 3 bálnak lehetnek szerencsések örülni, mellyekről, valamint egyéb érdekesebb mozgalmainkról is — ha kegyed akarja\* — annak idején tudósítandom.

Jókai megjegyzése:

Szivesen.

[1848. jan. 16.]

Sarolta a *Divateszmék* c. cikkében írja a következőket:

*Végül édes Rózádm azon felszólításodra: hogy e lapok szerkesztését kérjem fel miszerint olvasóit bár mentül többször örvendeztesse meg a szeretetre méltó Petőfi Julia elmeszüleményeivel meg kell jegyznem hogy: e kérelem fölösleges\* volna, miután a szerkesztő jól tudja: hogy ez ohajtás általános.\**

Jókai megjegyzése:

S ez ohajtásban legnagyobb részt veszen maga a szerkesztő.

415

[1848. jan. 23.]

Hiador *Nap és éj* c. verse alatt olvasható a következő szerkesztői megjegyzés:

Annak bizonyosságaul, miszerint mi Hiador úrnak személyes ellenségei soha nem valánk, de ha lettünk volna is, magán  
 420 nehezteléseinket soha sem hagyóok az irodalom rovására, a költő üldözésévé fajulni, szívesen látjuk őt lapunk hasábjain, s őszinte öröm szól belőlünk, midőn kinyilatkoztatjuk: hogy ezentúl olvasóink többször is fognak találkozni — a költő  
 425 névével lapjainkban, kit addig is tisztelt közönségünk figyelmébe ajánlunk.

22

[1848. jan. 20.]

Az Y. rejtjelű paksi levelező írja beszámolójában a következő sorokat:

*Casinóbdlunk a szokott mód szerint ez idén is kettő leend,*  
 430 *u. m. január 25-én és február 28-dn, melyekre is a t. szerkesztő-  
 séget s e lapok szép olvasónőit tisztelettel meghívja\* Y.*

Jókai megjegyzése:

De kocsit nem küld értök.

23

[1848. jan. 30.]

435 A nagybecskereki Barát álnévű levelező a következőket állapítja meg:

*alaptalan s csupán kósza híreket felfogni nem illik egy egy levelezőhez, s különösen az olvasó közönséget ártatlan ráfogásokkal mystificálni nem szabad.*

440 Jókai megjegyzése.

Úgy van.

[1848. jan. 30.]

A *Hölgy salon* rovatban megjelent *Levéltöredék Erdélyből* c. cikk alatt jegyzetben olvashatjuk a következő megjegyzést:

- 110 E levéltöredék egyszerűen szép eszméit honunk leglelkesebb s legünnepeltebb nevű grófnői egyikének kegyéből van szerencsénk közleni, kihez e honszerelemtől lángoló sorok irva vannak. Ki ne gyönyörködnék ez olly keresetlenül jött, s mégis olly ragyogó érzelmek nyilatkozatán! Tehát van ott fenn a  
120 magasabb körökben is hölgy, ki e szegény, e megroncsolt hazának elmondja: én szeretlek, én büszke vagyok rád! Az isten jó, ki a havasok tetején is megtermesztí a legszebb virágot, —  
130 a havasi rózsát!

[1848. jan. 30.]

- 140 Berecz Károly a *Pozsonyi Hírek* c. rovatban írt beszámolójában közli az alábbi sorokat:

- csak azon ohajtsomat fejezem ki, vajha a hon atyjai egy tekintetet fordítának a haza ifjúságának e nyomasztó helyzetére, mellybe nem saját hibája, de a nemzet atyátlankodása miatt jutott,  
150 a nemzeté miatt mondom, melly a civilisálódásunknak örvend ugyan, de civilisádlt fiait el nem tudja tartani.

Jókai megjegyzése a következő:

Csak nem akar ön tán a sült galambokra célozni e szavaival?

[1848. febr. 6.]

468 Dominó [Bulyovszky Gyula] írja a *Nemzeti színház* c. rovatban a következő sorokat:

*A színház tele volt — megbocsátsz jó olvasóm, nemde? hogy most az egyszer, bár szőszaporítás, ide tegyem, hogy mivel volt tele? mert füstre is érthetnéd\*, tehát — néz ő v e l.*

470 Jókai megjegyzése:

Nagy igazán.

[1848. febr. 13.]

Bus Aurél [Szabó Richárd] szegedi levelező írja a következő sorokat:

476 *Nincs szebb az egyszerűnél. Minek az a sok virág, bokréta s mi egyéb? Egyszerű kis rózsza nagyobb hatással bír mint sok cifraság.*

Jókai megjegyzése a következő:

480 Nem értünk mi ahoz tisztelt barátom, hagyjuk ezt a hölgyek privátizlésére, minden archoz már fejkék illik, némellynek egy rózsza, másnak zöld koszorú, vagy gyöngyfűzér, vagy szalagcsokor, egynek az egyszerű, másnak a feltűnő, egyiknek minden illik, másnak semmi sem, bízzuk az illetőkre.

[1848. febr. 20.]

488 Pap K. G[ábor] a *Külföldi Társasélet* c. rovatban számol be a következőkről:

*A Wanderer közli Hollósy Kornélia k. a. szegődségi föltételeit, miket az őt Nápolyba hívott dalszínház igazgatójához*



1000 küldött, s kérdőleg veti utána, hogy mért nem kért még a dal-  
színiészet hősnéje egy országot is? . . . . Én azt hiszem, azért: nem  
kért: hogy a *Wanderer* eszmeszegény szerkesztőjének legyen egyszer  
milt írni a szárazon átvett közleményeken kívül is. De hát a  
*Wanderer* szerkesztője mért nem kér egy kis belátást is? . . . . Erre  
már nehezebb a felelet.

000 Jókai megjegyzése a következő:

Hanem az mégis zsbivásári tréfa: hogy Hollósy kis-  
asszonyról a mandzsúr lapok hogy hazudnak documentaliter,  
mintha papirosról olvasnák! Csunya nép ez az ujságíró nép!

29

[1848. febr. 27.]

100 Inokai Csalán debreceni beszámolójában írja a következő sorokat:  
„hezeg kopik ám a mi fogunk télen a sok ruinokban s dinnyékben”.

Jókai megjegyzése a következő:

No, no, reuniók s dinéek kis hamis.

30

[1848. febr. 27.]

000 Dominó [Bulyovszky Gyula] írja egyik színházi beszámolójában,  
hogy kitzük a „harci zászlót”. Ehhez csatolja Jókai a következő meg-  
jegyzést:

1100 Ad vocem zászló: Szeretnők tudni: hogy került a *mexicoi*  
*zászló* a magyar szinpadra? a magyar is háromszinű ugyan:  
piros, fehér, zöld, csakhogy itt a pirosnak kell fellyül lenni;  
a mexicoiban a zöld van fellyül, az olaszban körösztben állanak  
a csflok. Azt akartuk ezzel jelképezni, Mexico és Magyarország  
mindegy? —

[1848. márc. 12.]

515 Domino [Bulyovszky Gyula] a *Csikós* c. népszínműről szóló beszámolójában írja a következőket:

*Bölcső és sír, támadat és enyészet közt lebegünk — tudjátok-e hogy mit tesz ez színbíráló nyelven? — conservativum kell!*

Jókai megjegyzése:

520 Talán conservatorium?

[1848. márc. 12.]

Domino [Bulyovszky Gyula] írja az *Egy nő az ablakon kiugrik* c. színdarabról szóló beszámolójában:

525 *Hogy Fánecsy úr szerepét nem tudja, gondolom, azt már valahol egyszer s mindenkorra elmondtam.*

Jókai megjegyzése:

Tudja ő azt, csak nem akarja észrevetetni.

[1848. márc. 12.]

530 A *Külföldi Társasélet* c. rovatban tesz közzé Jókai egy „Zs. . .” kézzel írt levéllet, amely elé a következő megjegyzést fűzi:

*Párizs.* Épen most kaptunk egy levelet e világhírű mozgalom helyéről, mely egy külhonban utazó művész hazánkfiától honnmaradt barátai egyikéhez íratott. Közöljük azt, mennyire lehet, egész terjedelmében:

- 100 Az *Életképek 1848-diki első félévi folyamára* folyvást előfizethetni Budapesten házhozhordással fél évre 5 ft., postán küldve 6 ft. pengőben. — Az előfizetést Pesten *csupáncsak* Landerer és Heckenast könyvnyomdája ügyszobájában (a Pesti Hirlap kiadó-hivatalában hatvani utca 583. sz.) fogadtatik el, és
- 100 minden magyar és erdélyországi kir. postahivatalnál.  
„Életképek” szerkesztősége

127

## KÜLFÖLDI TÁRSASÉLET

[1848. jan. 23.]

I

(*La Tribune de Liege.*) Havi és Szabó társaságáról.

Az új év itt van, és mi röviden csak annyit kívánunk, hogy a versenyző színházak egymással jó egyetértésben élhessenek, s magoknak olly erőket legyenek képesek szerezni, mellyek számunkra az élvezetet, részökre pedig a fenmaradhatást biztosítsák.

A „Théatre Royal” igazgatósága az évet azon jó ötlettel kezdte meg, hogy egy magyar dalszínész-társasággal szerződött. Tízennégy szép fiú az ó Germaniából (!) magas testalkattal, széles mellel, fényes díszöltözetben, tartott a közelebb mult szombaton és hétfőn két előadást, mellyeknél mi sem hiányzott, csak számosabb közönség.

Alig képzelhető, milly ritka tökélylyel lőnek kivive a különféle darabok, mellyekből e színi előadás állott. Egy kar Weber-től, négy hangra, tele elevenséggel, mint festői bájjal s éneklési nehézségektől hemzsegő, a legfeltünőbb tisztasággal, s kellem-

mel lőn előadva. A hangalkatrészek olly műértelemmel vannak abban felosztva, hogy az ember a színen valami öszhangzatos hasbeszéd szerűt vél hallani, — mi által a viszhangoknak egész sora képeztek. Mind ez valóban saját nagyszerűséggel bír, minőt mindedig sehol nem hallánk. E kar az ismételtetés dicsőségében részesült, mint szinte a styriai nemzeti dal is.

A nagy kar „Hunyadi László”-ból magasan járó compositio műve. Legfőlebb azt lehetne ellene vetni, hogy valami kevésbé utánozza az olasz genret (?) s ennyiben nem bír az eredetiség érdemével (??) mellynek mindig megvan saját becse.

Lehetetlen egy kart több tűzzel s értelmesebb felfogással énekelve s játszva hallani és látni. Itt mindenki a maga helyén van, mindenik részt vesz a cselekvényben. Ők nem a mi megszokott bábszerű kardalnokaink. — Mennyi nemes finomság a tartásban, minő egyszerűség a mozdulatokban! Innen ered azon színi báj, mellyet velünk a magyar énekesek kedveltettek meg legelőször. — E példa jó hatással lehet s nagyon kívánatos volna jövőre nézve, hogy e tekintetben ők vétessenek mintául, — mi által lényeges javítást eszközölnetnénk operáink színrehozatalának külsőségeiben. Illy változtatást a drámai művészet megköszönne.

De minthogy minden tökély az értelmes vezetéstől függ, siessünk elismeretünket bemutatni azon tehetségűs férfinak, kinek hasonló csodás eredmények nagy részben tulajdoníthatók. Mert nem elég, hogy az énekesek jók legyenek, mint nem elegendő magában a katonák vitézsége. Itt és ott jó vezérre van szükség. Tisztelet azért Böhm Gusztáv úrnak!

## JEGYZETEK

## R Ö V I D Í T É S E K

BpSzle	Budapesti Szemle
Ék	Életképek
eml.	említett
HhM	Jókai Mór Hátrahagyott művei. 1 – 10. k. Bp. 1912.
It	Irodalomtörténet
ItK	Irodalomtörténeti Közlemények
JKK	a jelen kritikai kiadás
Jókai-jubileum	A Jókai-jubileum és a Nemzeti Díszkiadás története. Bp. 1898.
KépCsalL	Képes Családi Lapok
kezd.	kezdetű
M	Megjelent
NK	Jókai Mór összes művei. Nemzeti Kiadás 1 – 100. k. Bp. 1894 – 98.
OSzK	Országos Széchényi Könyvtár Kézirattára
PDlap	Pesti Divatlap
PH	Pesti Hírlap
PIM	Petőfi Irodalmi Múzeum
ProtSzle	Protestáns Szemle
Részl.	Részlet
sh.	sajtóhiba

[szögletes zárójelben] a sajtó alá rendező kiegészítései

A regények és novelláskötetek lapszámait — hacsak külön nem jeleztük — mindig a NK-ból idéztük. Kivételt tettünk — nagyon természetesen — azokkal a művekkel, amelyek kritikai sorozatunkban már megjelentek.

## BEVEZETÉS A CIKKEK ÉS BESZÉDEK CÍMŰ CIKLUSHOZ

Eredeti tervünket valósítottuk meg (1. Bevezetés Jókai Mór *Összes Művei kritikai kiadásához* JKK 1. k. 301.), amikor megindítottuk sorozatunk új ciklusát *Cikkek és beszédek* címmel. Ebben a ciklusban a következő műfajú, ill. jellegű írásokat közöljük: publicisztika, műbíráló, esszé, tanulmány, útleírás, visszaemlékezés, előszó, csevegés, irodalmi levél, politikai és alkalmi szónoklat. Kiadásunk időrendben halad, s a különböző műfajú szövegeket kötetenként együtt közli. Ezzel egy-egy korszak áttekintését kívánjuk megkönnyíteni.

A *Cikkek és beszédek* ciklus eddig csaknem teljesen ismeretlen területet tár fel az olvasó előtt. Ezért vázlatos formában ismertetjük Jókai hírlapírói és országgyűlési pályafutását, jellemezzük az eddig megjelent kiadásokat és tájékoztatást nyújtunk a *Cikkek és beszédek* kötetének felépítéséről.

Jókai hírlapírói pályafutása 1847 januárjában kezdődik, s szinte haláláig tart. 1847 július elsején veszi át az *Ék* szerkesztését, s a Tizek Társaságával együtt végzett munkáról többek között ezt írja: „Huszonkét éves voltam. Nem a magam érdeme, hanem a közreműködött író-társaké, hogy bátran elmondhatom, miszerint annál becselebb évfolyamai magyar szépirodalmi lapnak nem voltak, talán nem is lesznek.” (Jókai-jubileum 129.) Jókai maga nem annyira szerkesztője, inkább mindegyikének a lapnak.

Ezzel szemben a debreceni *Esti Lapok* (1849) szerkesztése másféle feladat megoldását jelenti: Jókai ekkor mások cikkeit stilizálja vagy aktuális fricskákat ír.

A szabadságharc alatt írt hírlapi publikációk egy részét Jókai rendezte a lapok alá, s ki is adta 1875-ben. Ezt a kiadást a HhM 6. kötetének szerkesztője még néhány közleménnyel megtoldja. (*Forradalom alatt írt művek*. 317., 318.) Mindkét kiadás rendkívül hiányos s még megközelítő képet sem ad Jókai publicisztikai tevékenységéről. (Vö. Szekeres László: *Jókai „Forradalom alatt írt művei”-nek utóéletéhez*. Itk 1957. 411.)

A *Cikkek és beszédek* című ciklus első három kötete az 1847–49-es korszak publicisztikájának csaknem teljes gyűjteményét tartalmazza.

Azok a cikkek, amelyeket egykor Jókai „rendezve és megrostálva” adott ki (HhM 6. k. 1.), most jelennek meg először teljes számban és terjedelemben. Ezekben a kötetekben számos olyan cikket is közlünk, amelyet az író névtelenül adott ki, de szerzőségét a szerkesztő megállapította.

Az első korszak cikkeinek jelentőségét mind a történelem, mind az irodalomtörténet kutatói felismerték. Amikor a Magyar Tudományos Akadémia támogatásával a kutatás megindult, Nagy Miklós többek között ezt írta: „Alapvető feladat, hogy tovább folytatódjék Jókai politikai-társadalmi stb. nézeteinek vizsgálása a publicisztika tükrében a jelentős történeti fordulók körül (1848–49, 1859–61, 1867, 1875).” (Nagy Miklós: *Az újabb Jókai-kutatók problémái*. It 1955. 492.)

A szabadságharc bukása után Jókai elsősorban szépirodalmi műveket írt. De nonsokára visszatért az újságíráshoz: megalapította a *Délibáb*ot, a Nemzeti Színház lapját (1853). A lap alapítása jellemző a korra. Mint Jókai írja: „Saját nevem alatt nem kaptam rá engedélyt: a nemzeti színház igazgatója, gróf Festetics Leo kölcsönözte oda a magáét.” Hasonlóképpen áll a dolog a Vasárnapi Újságnál is: Pákh Albert „szerkeszti” ugyan, de Jókainak oroszlánrész jut a munkából. Emellett Jókai 1853-tól naptárakat szerkeszt, 1857-től pedig a *Magyar Sajtó* főmunkatársa is.

1856-ban *Nagy Tükör* címmel humoros lapot szerkeszt, majd 1858-ban megalapítja az *Ústökös* című élclapot. Az *Ústökös* első évfolyamait maga írja és rajzolja. Mint emlékezésében mondja: „A kezdeményezés nehéz volt: se humorisztikus író, se karikatúra rajzoló hozzá. Magamnak kellett kezdetben írnom is, rajzolnom is, később segített maga a közönség.” Az *Ústökös* tréfás formában, csipkelődve támadta a politikai ellenfeleket. A kormány megértette a számok egy részét, s több ízben el is koboztatta a lapot.

1861-ben az író a siklósi kerület határozati párti mandátummal választja meg. Jókai szűzbeszédét 1861. máj. 24-én mondja el. Beszédében elsősorban szabadelvűségét hangsúlyozza. Ez a szabadelvűség határozza meg nemzetiségi politikáját is: „Multhatatlannak tartom annak kimondását, hogy a magyar nemzet a vele együtt élő nemzetiségeket a legszabadelvűbb bőkezűséggel kívánja részesíteni mindazon áldásaiban az alkotmányos szabadságnak, amiket saját maga élvezni óhajt...”

1863-ban Jókai megindítja *A Hon* című politikai napilapját. Ebben mint újságíró fejti ki minden lényeges kérdéssel a véleményét. *A Hon* közleményei, éppen úgy mint a képviselőházi beszédek azt mutatják, hogy Jókainak olyan állandó témái vannak, amelyek egész pályafutása során foglalkoztatják. A színház és a kultúra minden kérdése az író érdeklődésének középpontjában áll. Másrészt minden költségvetési



vitában felszólal, s több gazdasági kérdéssel foglalkozik. Végül a hadsereg önállóságának problémája és a szabadságharc veteránjainak sorsa is állandó témája.

1867-től 1879-ig Jókai az *Igazmondó* című néplapot is szerkeszti, bár ebben gyakran csak összefoglalását nyújtja *A Hon* cikkeinek.

Jókai tehát egyszerre három lapot szerkeszt: *A Hon*, az *Üstökös* és az *Igazmondó* jelenik meg szerkesztésében. Más és más rétegek szólnak ezek a lapok, s főleg a hangnem tér el egymástól. E hangnembeli különbség magyarázza meg sokszor a regények és elbeszélések hangulati eltéréseit: *A Hon*-ban patetikus, az *Üstökös*-ben anekdotikus, az *Igazmondó*-ban pedig népies jellegű szépirodalmi szemelvények jelennek meg.

Rövid életű vállalkozásai is vannak: 1876–1877-ben az *Életképek* c. szépirodalmi lapot szerkeszti, 1879-ben pedig a *Nagy Tükör* c. lapot adja ki. A lapok publicisztikai és szépirodalmi rovata sajtóságot kapcsolatban áll egymással. Jókai nemegyszer ugyanazt a témát mint fró és újságitró is feldolgozza. Érdekes találkozást figyelhetünk meg *A Hon* 1875. febr. 7-i számában. A politikai rovatban Jókai költségvetési beszédét közli, s ebben az fró a vasúti panamákat ítéli el. A tárca rovatban az *Enyim, tied, övének* az a részlete olvasható, melyben a regény hőse a vasúti konzorcium érdekét képviseli az országházban.

Jókai publicisztikai írásai és szónoki beszédei híven tükrözik az 1867-es kiegyezés és az 1875-ös fúzió problémáit.

Jellemző e politikai pályafutásra, hogy Jókai mindvégig a márciusi eszmék megvalósítójának tartja magát. Emlékezései, cikkei és vallomásai azt mutatják, hogy Petőfi hagyománya él szívében, s ezt a hagyományt iparkodik összebékíteni a mindenkori politikai követelménnyel. Ily az illúzió jellemzi többek között az 1875-ben elmondott költségvetési beszédet is. A befejező szakaszban ezt mondja: „En hazám nagyságának, állami önállóságának elévülhetlen jogait, örök elveit soha föl nem adom, azokért csendesen munkálkodni, ha kell bátran előállni, életéremet és vagyonomat érte fölláldozni mindenkor kész vagyok . . .” (*Jókai Mór Politikai beszédei*. Bp.[é, n.] 235.)

A közönség elhidegülése elsősorban a politikai eszméknek szól, ezért először az újságok esnek áldozatul. Jókai 1880-ban lemond az *Üstökös* szerkesztéséről — de megmarad laptulajdonosnak. 1882-ben *A Hon* és az *Ellenőr* egyesül, s ezzel lezárul Jókai lapjának két évtizedes korszaka, bár ő maga a két lapból alakított *Nemzetnek* főszerkesztője lesz. Ennek megszűnésétől fogva (1899) a *Magyar Nemzet* főszerkesztőjeként szerepel egészen haláláig.

1869-ben Jókai megbuktatta Gorove István kereskedelmi minisztert a teréz- és erzsébetvárosi választáson; az 1872-es kortes úton kísérői feljegyezték, hogy „soha még embert nem ünnepeltek úgy, mint őt,

mindenütt, ahol megfordult". (*Jókai Mór Politikai beszédei, I.*; Takáts Sándor: *Jókai politikai pályafutása*. XCV.) Ezzel szemben 1892-ben már az oravicai nemzetiségi kerületbe szorult, s 1896-ban Karcagon végképpen megbukott.

Jókai szabadságharc utáni publicisztikájának kiadására nem került sor. A HhM egy előkészített félig kész kötete, mely 1900 körüli cikkeket tartalmaz, arról tanúskodik, hogy a Révai kiadó folytatni kívánta a hátrahagyott művek sorozatát. Másfelől Sebeényi Géza készített elő egy kötetet, mely az író hírlapi cikkeit tartalmazta volna. Mindkét kezdeményezés sikertelen maradt, pedig a szaktudomány, sőt a nagyközönség is érdeklődéssel várta a kötetek megjelenését.

Mikszáth „vasárnapi” politikusnak tekintette Jókait, s róla írt könyvében *A Hon* jelentőségét is lebecsülte. (Mikszáth Kálmán: *Jókai Mór élete és kora*. Ö. M. Bp. 1960; II. k. 3. fejezete: *A műhely és környéke*.) Ezzel szemben Sötér István joggal mutat rá a politikai' cikkeket jelentőségére és Jókai élelítésére: „A Mikszáth szerint csak, divatból' politizáló Jókai kétségtelenül regényírónak jelentősebb volt, mint képviselőnek, s regényeivel aligha érnek föl mégoly csillogó, művészi publicisztikai írásai. De regényei éppúgy, mint újságcikkei arról vallanak, hogy Jókai több volt holmi, 'vasárnapi' politikusnál, s korának közéletén sem az 'alvajárók' módján, de nagyon is nyitott szemmel haladt át.” (Sötér István: *Jókai útja = Romantika és realizmus*. Bp. 1955. 376.)

Jókai politikai beszédei nemcsak az egykorú lapokban jelentek meg, hanem egy részüket külön is kiadták és terjesztették. Így jelent meg például az 1861-ben tartott szónoklat (*Országgyűlési beszéd*. Pest 1861.), *Beszéde a pest-terézvárosi választókhoz* (Pest 1869), *Jókai Mór programbeszéde* (Bp. 1878.) stb.

De gyűjteményes kiadásról alig szólhatunk. Szinnyi Ferenc szerény válogatást ad ki a *Magyar Könyvtárban* (175. szám) az alkalmi beszédekből (*Jókai Mór kisebb alkalmi beszédei*. Bev. és jegyzetekkel ellátta Sz. F. Bp. [é. n.]). A kötet szerkesztője elsősorban Jókai humorára hívja fel a figyelmet.

Az író születésének századik évfordulóján, 1925-ben Takáts Sándor elkezdte *Jókai Mór Politikai beszédei* c. gyűjteményének sajtó alá rendezését. (Bp. [é. n.]) Első kötet: 1861–1878; Második kötet: 1878–1896.) Takáts Sándor több kitűnő szakemberrel együtt levéltári kutatást folytat, hogy *Jókai politikai pályafutása* című bevezető tanulmányát alaposan kidolgozhassa. A tanulmány szerzője eredeti dokumentumok felhasználásával és elemzésével mutatja be a pálya szakaszait. Sajnálunk kell, hogy Zeller Árpád képviselőházi főigazgató a beszédekhez készített kommentárjai a kiadásban nem kaptak helyet.

Takáts Sándor a beszédeket időrendben közli. Részletesen ismer-

teti az egykorú politikai viszonyokat, és alapos jegyzetekkel kíséri az egyes beszédeket. A két kötet a Jókai-kutatás értékes forrása.

Mint hogy az esszé, a tanulmány, az útleírás, az emlékezés, az előszó, a csuevés és az irodalmi levél közelebb áll a szépirodalomhoz, mint a politikához, ezért az ilyen jellegű művek egy részét kötetkiadásban is megtaláljuk. Jókai maga ragaszkodott hozzá, hogy ez a vegyes témájú és műfajú anyag, amelyet ő „aphoristicus iratok”-nak nevezett, az NK-ban megjelenjék. Báró Eötvös Lórándhoz intézett levelében többek között ezt írta: „Munkáimat három korszakra fogom felosztani, melyekben összefoglaltatnak az odatartozó regények, novellák, színművek és aphoristicus iratok. Megelőzi ezeket mindig egy korrajz, mely úgy az irodalmi, mint a társadalmi és általános viszonyokat ismertetni törekszik.” Az aphoristicus iratok között ilyeneket találunk: *Politikus csizmadia, s egyéb közlemények 1843-tól 1860-ig; Emlékeim; Magyarhon szépségei; Életemből; Humoros tárcák* stb. (Jókai—jubileum 18—20).

A szerkesztőség nem fogadta el Jókai javaslatát, de az NK kötetéibe mégis felvette a tanulmányok, emlékezések és útleírások egy részét. Ciazdag anyagot tartalmaz ebben a vonatkozásban az *Életemből* két kötete (NK XCVI—XCVII.). Különösen sok emlékezést találunk *Az én életem regénye* című kötetben (HhM 5.) és az *Emlékeimben* (I—II. k. Ráth Mór kiad. 1875). E válogatások szempontjait ezen a helyen nem elemezhetjük, mégis rámutatunk arra, hogy Jókai eredeti tervét különbnek találjuk. Az „aphoristicus irat” akkor ad hí képet az íróról és koráról, ha az egykorú szövegekkel együtt és megfelelő magyarázat kíséretében jelenik meg. Erre törekedett Beöthy Zsolt, amikor *Jókai önmagáról — önéletrajz és egyéb emlékezések (1825—1904)* címmel adta ki kötetét. Legtöbbjában Hegedüs Géza rendezett sajtó alá egy emlékezéseket tartalmazó gyűjteményt. (J. M.: *Írások életemből*. 1960.)

Jókai számos történelmi és néprajzi tanulmányt írt *Az osztrák-magyar monarchia írásban és képen* című nagyarányú kiadványsorozatba is. A sorozatot Rudolf főherceg kezdeményezte, s a magyar rész szerkesztését Jókaira bízta. Jókai hazánk önállóságát hangsúlyozta, amikor a magyar szakaszt az osztráktól függetlenül, sajátos egységben fogta fel és így dolgozta ki (1888).

Jókai nagyszámú történelmi tanulmányt írt, majd 1854-ben külön kötetben dolgozta fel *A magyar nemzet történetét*. Munkáját folyamatosan bővítette, majd 1888-ban rövid változatot írt belőle a népiskolai tanulóknak. A történelmi munka végleges szövegét az 1902-es kiadásban találjuk fel.

★

A *Cikkek és beszédek* első kötetei (1–3.) az 1847–1849-es publicisztika csaknem teljes anyagát tartalmazzák. A teljességet a történelmi kor fontossága és Jókai szerepének jelentősége indokolja.

A további kötetek szerkesztői válogatnak a gazdag anyagban. Ez a válogatás a fenti szempontokon kívül figyelembe veszi a közölt szövegek kapcsolatát Jókai oeuvre-jével és az esztétikai értéket.

A szöveg közlése *A magyar klasszikusok kritikai kiadásának szabályzata* V./2. pontjának értelmében folyik: tehát betűhív kiadást nyújtunk, mindössze a *cz* helyett frunk *c* betűt. Az egykori nyomdai kiemelést (kurzív, ritkított, fett, verzál stb.) kurziválással jelöltük. Ettől csak néhány tartalmilag indokolt esetben térünk el, ilyenkor Jókai ritkítását követtük.

Az egyes kötetek jegyzetanyagának sorrendje: 1. Rövidítések. 2. Bevezetés a jegyzetekhez (az adott pályaszakasz általános ismertetése). 3. Irodalom (az adott korszakra vonatkozó általános jellegű írások). 4. A cikkek jegyzetei. 5. Névmutató.

Lengyel Dénes és Nagy Miklós

## JÓKAI HÍRLAPÍRÓI PÁLYÁJA KÜSZÖBÉN

1846. dec. 11-én jogi diplomát szerez Jókai, jóllehet már valamivel korábban, a *Hétköznapiok* c. regényének megjelenésekor (1846. aug.) lemond arról, hogy gyakorló ügyvéd legyen. A sikert megízlelt fogékony lelkű ifjút varázserővel vonzza magával az irodalom világa. Idegen számára a prókatori élet, a „Verbőczyben codificált jogrendszer csúfírése-csavarása”, s a szépirói ambícióinak kielégítését célzó anyagi alapot sem a pörös akták intézése (Sziklay János: *Jókai Mór ifjúsága. Elgyetértés* 1894. jan. 4. 4. sz. 1–2.), még csak nem is a Komárom-környéki családi birtok, hanem az újságírás biztosítja részére.

1846 decemberében előbb Frankenburg Adolf, az *Ék* szerkesztője avóltja fel „színi referádák” írására, majd 1847 januárjában Helmecky Mihály szerződteti a Jelenkorhoz újdondásznak, s bízta rá a friss híreket tartalmazó *Budapesti Napló* c. rovat vezetését. Az év derekán pedig átveszi az *Ék* szerkesztését. Ezzel indul meg Jókai a hírlapírás útján, hogy utána több mint fél évszázadon át hódoljon az újdonság ingerével valószínű napisajtónak, s a mindennapi életből újságíróként ellesett apró jelenetek és korthú epizódfigurák ragyogó fantáziával írt regényeit is avatásítsék és hitelesítsék.

\*

Írónk utólagos visszaemlékezései és az irodalomtörténetírásnak Jókai 1847-es publicisztikai tevékenységével foglalkozó megállapításai tele vannak pontatlan s — nem egy esetben egymásnak ellentmondó — tényes adatokkal. Amit a Jókai-irodalom a pályakezdő hírlapíróról ránk hagyott, nélkülözi a filológiai körültekintést, még a szembe-  
tehető ellentmondásos adatok korrigálására sem vállalkozik, s főként a hajlott korú írónak a század végén elszaporodott, megbízhatatlan memoárjain alapul.

## A SZÍNI REFERENS ÉS ÚJDONDÁSZ

[1847. jan. 2.—márc. 12.]

Jókai újságíró pályájának kezdete az ismeretlenségbe nyúlik vissza. *Az én kortársaim* c. visszaemlékezésében a következőket olvashatjuk: „Amint az írói pályára léptem, legelőször is elfogott Frankenburg színbírálnak. Nem értettem hozzá. Mindenkit agyba-főbe dicsértem neki. Rögön elcsapott. Helyette felfogadott a jó öreg Helmezy újdonságírónak harmincöt forint fizetéssel, s ott segtettem a Jelenkort megifjítani három hónapig Királyi Pál barátommal, ki főfő szerkesztő volt. Akkor Frankenburgnak holmi kormányi cselszövény következtében le kellett mondania az Életképek szerkesztéséről s felmennie Bécsbe; az Életképek szerkesztését énám ruházta át s ezzel önálló szerkesztővé lettem.” (*Életemből*. I. k. 180—81. Kiemelés: Sz. L.)

*A tengerszemű hölgyben* részletesen emlékezik meg arról, hogy a *Hétköznapiok* c. első regényének kiadásában milyen buzgón segített Nagy Ignác, majd így folytatja:

„Még tovább is kiterjedt rám atyai gondossága. Beajánlott Frankenburghoz színházi bírálónak. Az 'Életképek' szerkesztője éppen akkor megvált a színbíráljától, (aki kegyetlenül bánt a művészekkel) s kapott az új munkatárson. Jutalmul ígértetett egy szabad zártszék és tíz forint hópénz. — Énnekem azonban az első héten már kitelt az esztendőm. Hogy jóvá tegyem azt a vétket, amit az elődöm elkövetett, én meg úgy feldicsértem valamennyi művészt, ahogy csak a lelkesedésem diktálta. És mondhatom, hogy a szívem szerint írtam. Akkor láttam életemben először balettet. Szentül azt tartottam, mély hálával tartozom annak a jeles hölgynek, aki természetnek bájjait ily szabadelvű nyíltsággal közszemlére bocsátja. No iszen lett nekem ezért mit hallgatnom Frankenburgtól. 'Bájós szilfid! Az ám! Gólya!' Ez még hagyján. De a 'Londoni koldusok'-ban Szilágyi Lillát magasztaltam fel SMIKE szerepében, azt írtam róla, hogy 'szeretetre méltó csemete'. S fényes jövőndőt jósoltam neki a művészeti pályán. 'Hagyd ott, ahol találtad! Hiszen nincs neki szive' — mondá a szerkesztő. 'Hát majd lesz neki!' — feleltem rá. — 'De belőled nem lesz kritikus.'

És így én Szilágyi Lilla miatt lemaradtam a kritikai pályáról, pedig nekem volt igazam, ő csakugyan híres művésznő lett: 'Bulyovszkyné'. De már most áldom a sorsot, hogy így következett. Rettenetes gondolat! Ha én most valami hírhedett kritikus volnék!

Néhány nap múlva azonban új pályakör nyílt előttem; Királyi Pál felszólított, hogy nem állnék-e be a Jelenkorhoz 'újdondász'-nak?

(Pákh Albert csinálta e szót; hadd maradjon, amíg bennetart.) Fizetés harmincöt forint havonként. Hogyne fogadtam volna el? Az újdonságírás nagyon hálás feladat volt akkoriban. Hetenkint háromszor jelent meg a lap; manapság egy huszonnégy óra alatt több gyilkosság, önkivégzés és betörés történik, mint akkor egész esztendőben.

De volt is tekintélye az újdonságírónak!" (42—43.)

Névy László szerint már 1846-ban vezeti Jókai az Ék színházi rovatát, majd három hónapig a Jelenkor újdondásza. (Jókai Mór írói jubileumára. Bp. 1894. 17.; Magyar Hírlap 1904. máj. 6. 126. sz. 13. A téves adatokat kurzíváltuk.) Nógrádi László arról emlékezik meg, hogy előbb a színházi rovatot vezeti, majd újdonságokat ír, s újságcikkeivel és novelláival már jó nevet szerez magának, amikor a Hétköznapiok megjelenik. (Jókai Mór élete és költészete. Pozsony—Budapest 1894. 14.) Prém József szerint 1846-ban szerződik a Jelenkorhoz, s ott a napi rovatnál ügyeskedik. (Jókai. Pozsony—Budapest 1894. 9. Vö.: Jókai. Hazánk 1904. máj. 8. 110. sz. Hazánk Szépirodalmi melléklete 2.)

Körössi László sok adatbeli tévedést tartalmazó munkája szerint 1846-ban, a Hétköznapiok megjelenése előtt „Eleinte Frankenburg Sándor írtéképek c. szépirodalmi lapjánál, azután Helmecey Mihály Jelenkoránál kezdte a hírlapírást” Jókai. (Korrajzok. Jókai Mór. Bp. 1902. 27.)

Szinnyei József szerint 1847-től 1848. márc. 16-ig vezette a Jelenkor Budapesti Napló c. rovatát. (Magyar írók élete és munkái. 5. k. Bp. 1898. 154. hasáb) Az NK 100. köteteként megjelent kiadványban — amely Jókai összes műveinek máig legteljesebb és napjainkban is közkézen forgó sorozatát zárja le — arról olvashatunk, hogy 1846-ban Frankenburg divatlapjánál vezette a színházi rovatot, majd három hónapon át a Jelenkor újdonságait írta. Jókai-jubileum, 109—10.)

Az 1894-ben és 1904-ben megjelent jubileumi újságcikkekben általában az itt említett téves adatok szerepelnek. Buday László szerint (Jókai Móról. Ország-Világ 1894. jan. 7. 2. sz. 32.) 1846-ban „segéd-íróként lépett be Frankenburg Adolf Életképek című lapjához” Jókai. A PH anonim cikkírója szerint is három hónapig működött a Jelenkornál. (Jókai Mór élete. 1894. jan. 6. 6. sz. 26.) A Budapest c. napilap szerint is három hónapig vezette a Jelenkort (1904. máj. 6. 126. sz. 3.). A Magyar Állam c. napilap Sz. I. betűjegyző tárcsáírója azt írja, hogy a Jelenkornál Jókai „vezette a hírrovatot és írta a színházi tudósításokat”. Az Alkotmány c. napilap névtelen szemleírója arról emlékezik meg, hogy 1846-ban belső munkatársa lett a Jelenkornak (1904. máj. 6. 126. sz. 13.), míg az Ország-Világ B. L. betűjegyző cikkírója szerint 1846-ban „segédíróként lépett” Frankenburg divatlapjához. (Jókai Móról. 1904. jan. 7. 2. sz. 32.) Szabó László, az első jelentékenyebb Jókai-monográfia összeállítója, szinte szó szerint elfogadja

Jókainak *Az én kortársaim* c. visszaemlékezéseit. (*Jókai élete és művei*. Bp. 1904. 84.) Mikszáth Kálmán élénk regényírói fantáziával tölti meg Jókai memoárjait. (*Jókai Mór élete és kora*. Bp. 1907. 1. k. 146–47.) Gál János (*Jókai élete és írói jelleme*. Berlin 1925. 37.) és Nagy Sándor (*Jókai*. Brassó 1925.; *A hírlap hatása Jókai társadalmi regényeinek anyagára*. It 1937. 150.) is elismétli, hogy három hónapig volt Jókai a Jelenkor újdondásza. Erdélyi Pál adatok nélkül közli, hogy az Ék-nál a „színházi majd Selmeczy lapjában (Jelenkor) az újdondász rovatot vezeti”. (*Jókai útja Révkomáromtól Pestig, a bölcsőtől a babérig*. Komárom 1939. 63.) Újabbán Szekeres László vizsgálta, hogy miként indult meg Jókai a hírlapírói pályán. (*Jókai „Forradalom alatt írt műveinek” utóéletéhez*. ItK 1957. 411.; *A hírlapíró Jókai pályája küszöbén*. A PIM Évkönyve Bp. 1964.) Jókai életművének feldolgozói sürftik, félreértik vagy kiszinezik írónk memoárjait, s ezzel kimondatlanul is alaposan megcsontítják vagy éppenséggel több tíz ívvel kibővítik életművét. A kirívó ellentmondások és a kétségtelen hiányok tehát óvatosságra intenek a pályakezdő hírlapíró portréjának megrajzolásakor. Éppen ezért a már-már irodalomtörténeti hitelű adatokat szembesítenünk kell a fellelhető forrásértékű írásos feljegyzésekkel: levelekkel, ill. az 1847-es hírlapok és folyóiratok közleményeivel, hogy egyrészt a fiatal publicista életrajzi adatait pontosan megállapíthassuk, másrészt azért, hogy az ismeretlenségből kiemelhessük azokat az aláíratlanul megjelent írásait, hírlapi glosszáit, krónika-törödékeit, életképszerű jeleneteit, amelyekről az eddigi kutatás csaknem megfeledkezett. E kettős feladat megvalósítása szorosan összefügg egymással. Gyakran előfordul ugyanis, hogy ha választ adunk arra a kérdésre, hogy hol működött Jókai mint újságíró, azt is könnyebben felfedhetjük, hogy miket írt a kérdéses időben. Nem egy esetben pedig épp e rövid cikkek hitelességének megállapítása utal Jókai hírlapíró tevékenységének idejére és helyére.

\*

Már első kritikusi szerint is szembetűnő Jókai munkáinak egyéni stílus. Tóth Kálmán úgy látja, hogy „minden művét átleni valami eltanulhatlan sajátosság. Ha a legkisebb ujdonságot veti is oda napi munkái közt, már látni itt is Jókai kezét, mindjárt ráismerünk, mint illatáról a rejtett virágra.” (T. K-n.: *Jókai Mór*. Hölglyfutár 1854. júl. 29. 158. sz. 642.) Vahot Imre és Jenevai László is megállapítja, hogy Jókai „előadása sajátos zamattal, vonzerővel bír, melyről akárhol is rá lehet tollára ismerni”. (*Jókai Mór*. = A Nagy Világ Képekben. Pest 1855. 427. hasáb.) Az is figyelemre méltó, hogy Móricz Zsigmond szerint már néhány sor után Jókaira lehet ismerni. (*Az ember, az író, a közönség*. Az Est Hármaskönyve. 1925. 38–39.)



Írónk 1847-ben megjelent közleményeinek kiforratlansága, műfaji és színvonalbeli heterogénéitása miatt azonban nem tarthatjuk *elsődlegesnek* a stílusjegyek vizsgálatát, hanem a tartalmi és a gyakran egészen aprólékosnak tetsző technikai jellegű áruoló jelekre irányítjuk a figyelmet, jóllehet legtöbbször közvetlenül is kimutatható Jókai írásainak stílusbeli rokonsága.

A szabadságharcot megelőző években a jórészt fiatal íróból rekrutálódó újdondászok tudatosan fordultak szembe a „miszerint, ámbátor, mindazonáltal” szavakkal megtűzdelt cikornyás körmondatokat használó táblabírák ma már mosolyra ingerlő stílusával. Világosságra és közérthetőségre törekvésükkel mindig hatni igyekeztek a közvéleményre. Általában a Journal des Débats szellemes könyv- és színdarabismertetései miatt népszerű Jules Janin (1804–1874) modorában közölték híreiket. Ez a módszer lényegében azt jelentette, hogy az objektív hangú közleményekhez — épp a hatás fokozása kedvéért — néhány szavas, szellemes szubjektív megjegyzéseket fűztek. E megjegyzések színvonala minősítette végső fokon az újdonságírókat, s ez az előadási mód tette lehetővé Nagy Ignác, Jókai és Pákh Albert számára, hogy szatirikus-ironikus készségüket napicikkek megformálásakor is gyümölcsöztessék, s ezáltal kiemelkedjenek a nemegyszer sután élcelődő újdonságírók névtelenjei közül. A szoros határidők és a hírlapok területi követelményei azonban bizonyos mértékig kötelezően írták elő számukra, hogy különösebb ihlet híján is kitöltsék a rovatot. Ekkor keletkeztek azok a szürkébb, sok más újságíróval stílusbeli rokonságot mutató hírforgácsok, amelyeket ma már nem lehet csupán stílusjegyek alapján kiválogatni a különböző szerzők írásai közül. Nehezíti a kisebb-nagyobb cikkek szerzők szerinti elkülönítését az is, hogy a fiatal írónak egy tekintélyes része Petőfit és Jókait „bámulta s az írmodorukat utánozta”. (Helfy Ignác: *Egy kis visszaemlékezés*. Fővárosi Lapok 1894. jan. 6. 6. sz. 49.) Mindezek miatt *elsősorban* a tartami jellegű áruoló jelekre ügyelve, a stílusjegyeket csak *másodsorban* felhasználva kísérreljük meg e hírlapi cikkek hitelességét bizonyítani.

★

1846. nov. 19-i levelében még arról számol be Jókai az édesanyjának, hogy az Ék-ba és a PDlapba novellákat fog írni, s emiatt kell majd az ügyvédi cezúra után is Pesten maradnia.

Újságírói tevékenységére vonatkozó első adatot az 1846. dec. 3-i levelében találjuk: „Frankenburg felszólított, hogy a jövő félévre lapjában a színházi referálást vállalam magamra havonkint 15 pft és egy zártszéki megtisztelés mellett.” (OSzK Fol Hung 2261. Jókai levelét

mindig e helyről idézzük.) Dec. 12-én, ügyvédi vizsgájának másnapján írja anyjának: „Megkísérlem a világba indulást, még pedig amennyire lehet önerőmmel.” 1846. dec. 27-i levelében pedig a következő sorokra bukkanunk: „A jövő hónapra ismét adott előre a színibírálatokért Fr[ankenbu]rg] 15 pftot.”

Későbbi leveleiben Jókai már nem említi, hogy milyen munkát végzett mint színházi referens. Ennek az lehet az oka, hogy nagyon rövid ideig dolgozott Frankenburg lapjánál. Egykorú feljegyzések híján a már idézett két visszaemlékezésből kiindulva kell megállapítanunk, hogy milyen színibírálatokat írt 1847 elején. (Természetesen — ha mód nyílik rá — a kétes cikkek hitelesítését csak másodsorban bízzuk az évtizedek távolából visszaemlékező fróra, bár memoárjait megbízhatatlanságuk ellenére sem lehet eleve félretennünk mint használhatatlan anyagot, mert bizonyos esetekben perdöntőek lehetnek egyes írások megítélésénél. Gyakran tapasztalhatjuk ugyanis, hogy a visszaemlékezések megerősíthetik az egykorú feljegyzésekkel igazolt Jókai-cikkek hitelességét.)

Nem hagyhatjuk figyelmen kívül, hogy Szinyei József csak általában említi, hogy 1847-ben írt Jókai az *Ék Nemzeti színház* c. rovatában (*Magyar írók élete és munkái*. Bp. 1897. 554. hasáb), sőt az Aradi Közlöny V. L. betűjegyző tárcaírója a század végén azt állapítja meg, hogy 1847 első felében nagyon sok színibírálatot olvashatunk a *Ék* hasábjain frónk tollából. (1891. nov. 29. 283. sz. 1—2.) Szinyei jelzése azonban az év második felére is vonatkozik, amikor mint szerkesztő valóban több színházi referátumot készített. Arról szó sincs, hogy az egész első félévben ő vezette volna a színi rovatot. Az sem kétséges, hogy a jelen esetben a visszaemlékező Jókai áll közelebb az igazsághoz, s nem az Aradi Közlöny tárcaírója, aki különben sem filológusként, hanem a rajongó olvasó szemével gyönyörködött a kezébe került *Ék* sárguló lapjaiban.

Nehezíti a kérdés megoldását, hogy 1846-ban és 1847-ben a *Nemzeti színház* c. rovat volt az *Ék* legtarkább és legtöbb zavart okozó rovata, s a ritkán előforduló névalírások mellett nagy számmal található betűjegyek és álnevek lényegében megfajítottak.

Mind a visszaemlékezések, mind az egykori feljegyzések alapján kétséget kizáróan bizonyítható, hogy Jókai *előbb* volt Frankenburg divatlapjánál rovatvezető, s csak utána került a Jelenkorhoz. Joggal tételezzük fel, hogy rövid ideig vezette az *Ék* színi rovatát, hiszen *A tengerszemű hölgy* c. regényében azt írja, hogy már az első héten kitélt az esztendeje, *Az én kortársaim* c. visszaemlékezésében pedig azt említi, hogy legelőször színibíráló lett, majd utána rögtön elcsapta Frankenburg.

1846 októberétől, tehát azt megelőzően, hogy egyáltalán felbukkanhat annak lehetősége, hogy színházi referátumokat készít Jókai, átvizsgáltam az *Ék* színházi és a Jelenkor *Budapesti Napló* c. rovatát, s kiderült, hogy 1847. jan. 2-án jelentkezik új színházi kritikus, a Jelenkornál pedig jan. 7-én találkozunk a *Budapesti Napló* új rovatvezetőjének bemutatkozó soraival. Sok áruló jel teszi nyilvánvalóvá, hogy a kritikus és az újdonságíró nem más, mint Jókai.

Az *én kortársaimban* ugyanis arról emlékezik meg frónk, hogy ebben az időben nem értett a színikritikához, *A tengerszemű hölgyben* pedig azt említi, hogy először látva balettet megcsodált egy „jeles hölgyet”. 1847. jan. 2-án azt árulja el a színházi rovat új vezetője, hogy az „operához nem igen ért. Nagy örömét leli ugyan a szép énekben . . . megszellemíti H[ollósy] Cornelia tündéri éneklése”. (JKK 10.) *A tengerszemű hölgyben* — nem elég pontosan — arra emlékezik Jókai, hogy a *Londoni koldusok* c. színdarabról írt bírálatában Szilágyi Lillát magasztalta fel, fényes jövőt jósolt neki, s ezért Frankenburg megnehezelt rá. E darabról valóban írt Jókai bírálatot, de 1847. szept. 26-án, s így ez a kritika nem válhatta ki Frankenburg rosszsallását, mert ekkor már nem ő volt a divatlap szerkesztője, hanem Jókai. Az *Ék* színikritikusa már jan. 2-án is dicsérte Szilágyi Lillát. Szerinte „fiatal korához mérve, elég ügyesen jár el rövid szerepecskéiben s miért eléggé nem lehet dicsérni: semmiféle affectatiókra nem mutat hajlamot, minélfogva vesszük magunknak azt a bátorságot: hogy neki művészeti szempontból igen szép jövődőt merjünk ígérni, mit, hisszük Isten segítségével, saját szorgalmával s az illetők akaratával el is érend”. (JKK 10.) Ugyancsak *A tengerszemű hölgyben* emlékezik meg Jókai, hogy az *Ék* előző kritikusa „kegyetlenül bánt a művészekkel”, ő pedig az ellenkező végletbe csapva minden színműt feldicsért. A másik visszaemlékezése szerint is mindenkit agyba-főbe dicsért. A jan. 2-i bírálatának tanúsága szerint is dicsérni igyekezett a *Nemzeti színház* c. rovat új vezetője, mert szerinte „a critica hivatása . . . az: hogy a hol gyöngyöt talál, azt hozza napfényre”. Ugyanitt írja az *Ék* rovatvezetője a következőket: „Illy nézetekkel a criticáról fogtam a nemzeti színház szemlevivéséhez.” (Uo.) Nem érdektelen, hogy Aradi Közlöny tárcaírója még Jókai életében tulajdonítja frónknak e cikket. (1891. nov. 21. 283. sz. 1—2.)

Már az eddigiek alapján is bizonyítottnak tekinthetjük, hogy az 1847. jan. 2-i Caracalla aláírással megjelent bemutatkozó cikk Jókaitól származik. (Jókainak erről az álnevéről eddig nem tudtunk. Vö.: Gulyás Pál: *Magyar írói álnév lexikon*. Bp. 1956. 573.) Csak erősíti megállapításaink helyességét, ha vizsgálódásunk körét továbbélesztjük. Ezután még két alkalommal, 9-én s 16-án lényegesen jelentéktlenebb bírálatokat találunk C. betűjeggyel a *Nemzeti színház* c. rovatban. Első szem-

pillantásra is gyanús, hogy a C. betűjegy a Caracalla rövidítése. (Vö.: *A fekete gyémántok*. I. k. 264.) Az Othellóról szóló jan. 16-i cikkben azonban található egy félreérthetetlen utalás is, amely azt bizonyítja, hogy a Caracalla aláírású és a C. betűjeggyel megjelent cikkek szerzője azonos: „... vannak emberek, kiknek szemek rövidlátósága füleikben vannak kárpótolva, ezeknek kedveért mégegyszer elmondjuk, mit a legelső szavaink közt elég világosan tudtokra adtunk.” (JKK 26.)

*A tengerszemű hölgy*ben említi Jókai, hogy az egyik színbíráta miatt összekülönbözött a szerkesztővel. Azt, hogy milyen vélemények hangzottak el a szóváltáskor, természetesen nem ismerjük. Érdekes azonban felfigyelni arra, hogy a jan. 16-i s egyben utolsó C. betűjegyű beszámolóhoz szerkesztői megjegyzést fűz Frankenburg, amelyben kifejti, hogy nem ért egyet a cikkíróval. („Kár illy emberekre annyi szót vesztegetni...”) (JKK 623) Egyébként már Jókai is utal ebben a cikkében arra, hogy voltak, akik fitymálva fogadták bemutatkozását. Az is kétségtelen azonban, hogy *A tengerszemű hölgy* c. regényben leírt visszaemlékezésnek az a része, amely szerint Frankenburg azt válaszolta frónknak, hogy „Belőled nem lesz kritikus!” – nem pontos. Valószínű, hogy az emlékeit rögzítő író az egyik kritikustársi szavai befolyásolták. Jókainak Rhadamantus álnéven cikkező író barátja 1848. jan. 9-én frónk egyik színbírálatával kapcsolatban az Ék-ban a következőket jegyzi meg: „Őn tudva van, hogy igen jó ember, önből válhatik igen jó férj, jó családapa, jó keresztyén, de criticusnak nem született ön.” (*Egy-két szó a Leona előadásáról*. = *Nemzeti színház*. 2. sz. 60.)

1847 elején tehát csak egy jelentősebb és két apróbb bírálatot írt a szerkesztővel összekülönbözött Jókai az Ék *Nemzeti színház* c. rovatában. Lényegesen fontosabb szerepet tölt be a Jelenkornál a *Budapesti Napló* c. rovat vezetőjeként, s mint fiatal hírlapíró újdonságaival éri el legnagyobb sikereit. Olyannyira, hogy még szerkesztő korában is az újdonságírás lesz fő működési területe, sőt 1849-ben is elsősorban az ő satirikus újdonságszfricskáinak köszönheti népszerűségét az Esti Lapok.

Mikor vezette a *Budapesti Napló* c. rovatot? Életrírói csaknem valamennyien felhasználják visszaemlékezésének azt az egyetlen pontosnak látszó adatát, hogy *három hónapig* dolgozott a Jelenkor újdonságaként. Szinnyei József adatai szerint azonban 1847. jan. 1 és 1848. márc. 16 között, tehát nem három, hanem mintegy 14 hónapon át irányította a Jelenkor újdonságrovatát. A Jókai-irodalomban békésen megfér egymás mellett ez a két, egyaránt téves vélemény.

Az irodalomtörténetírásba belopózott tévedések helyesbítését és az ellentmondások feloldását jelen esetben bőséges adat birtokában nyugodtan bízhatjuk a forrásértékű egykorú feljegyzésekre.

Helmeccy Mihály lapja 1846. dec. 3 és 31 között kibocsátott szerkesztőségi felhívásában említést tesz arról, hogy új munkatársak bevonásával igyekszik felfrissíteni a lapot. Nem kétséges, hogy a Jelenkor szerkesztője már decemberben komolyan gondolt arra, hogy munkatársai között szerepelteti Jókait, aki 1846. dec. 29-i levelében a következőket írja édesanyjának: „Éppen, hogy e sorokat írom jó hozzám Baráth Józsi s felszólít a szerkesztőség nevében, hogy vállalam el az újdonságírást, a Jelenkornál. Ha 30—35 pengőt fizetnek érte, elvállalom, különben nem, mert így is elég a dolgom.”

1847. jan. 7-én jelenik meg egy hír-láncolat a *Budapesti Napló* hasábján, amelyben — többek között — „Az elöttünk szólamlott beces újdondász ur . . . helyettünk bemutatá az alázatos újévet” (JKK 12.) kitétel azt bizonyítja, hogy új hírlapíró vette át a Jelenkor újdonságrovatának vezetését. Ugyancsak itt szerepel az is, hogy most csapott fel újságírónak az új rovatvezető. Jókai 1847. jan. 5-i, édesanyjának küldött levele nyilvánvalóvá teszi, hogy ő a Jelenkor újdondásza: „A jelenkort új szerkesztőség vette át köztük Széchenyi, báró Kemény, Kovács Lajos stb. Én felszólítottam naplívivőnek, mit elvállalni elég okokat látván elsőbb csak rövid időre szerződtem.” Jan. 29-én a Károly bátyjához írt levélből is az derült ki, hogy Jókai írta a *Budapesti Napló* közleményeit: „A Jelenkort ezentul pontosan fogják küldeni nevedre; a szerkesztők szavai szerint: maga Széchenyi is megvan elégedve naplóimmal.”

Az egykorú sajtóanyagban is több utalás bizonyítja, hogy ebben az időben Jókai vezeti a Jelenkor újdonságrovatát. A PDlap egyik aláíratlan közleményében — valószínűleg a szerkesztő Vahot Imre — említi a következőket: „A Jelenkor Budapesti Naplóját újévtől fogva jelen novellairónk Jókai Mór kezeli.” (*Budapesti Szemle*. 1847. jan. 21. 1. sz. 92.) A Budapesti Híradó február elején az *Irodalom és Tudomány* c. rovatában a *Hétköznapi* c. regény megrovása után a következőket írta Jókairól: „Ezen ifju ember újdonságírára és kritikára vetette magát.” (1847. febr. 5. 537. sz. 82.) Pákh Albert a PHban említi, hogy a „Jelenkorban működő újságíró kollégánk J. M.” (1847. máj. 14. 880. sz. 111.) E betűjegy nyilvánvalóan Jókait rejti.

1847. jún. 6-án vesz búcsút Jókai a Jelenkor olvasóitól, bár a *Budapesti Napló* c. napló 1848 márciusáig, a lap megszűnéséig továbbra azzal a világnóval lát napvilágot, mint a Jókai által írt közlemények többsége. (Terveken állítja tehát Szinnyei József is és Gulyás Pál is hogy a ☐ rejtel Jókait fedi.) Kétségtelenné teszi Jókai távozását Helmeccy Mihálytának, a Jelenkor szerkesztőjének 1847. jún. 6-i nyilatkozata, amely szerint a derék naplóíró Jókainak, „lapunkbani öt hónapon át tett erélyes és ügyes közremunkálásáért” mond köszönetet. (45. sz. 26.) A *Budapesti*

*Napló* közvetlenül ezután következő fejezeteit már egy másik rovatvezető nyitja meg: „Elődünk búcsúvétele után rajtunk a sor magunkat t. olvasóinknál bemutatni.” (1847. jún. 10. 46. sz. 271.) A *Honderü Heti Szemle* rovata is bizonyítja, hogy a Jelenkor újdondásza megváltozott, mert júniusban már a „Jelenkor új naplászának” működését bírálhatja: (1847. nyárelő [jún.] 22. 25. sz. 502.) A későbbiek során sem Jókai leveleiben, sem az *Ék* hasábjain, ill. az egykorú napilapok és folyóiratok közleményei között nem találtam egyetlen, akár csak elgondolkoztató adatot sem, amely arra mutatna, hogy Jókai 1847 második felében vagy 1848 elején, az *Ék* szerkesztése közben ismét felcsapott volna a Jelenkor újdondásának. Nem kétséges tehát, hogy írónk *öt*, nem pedig *három* s még csak nem is 14 hónapot töltött Helmeucz Mihály lapjánál.

2.

## AZ ÉLETKÉPEK ÉLÉN

(1847. júl. 1. — 1848. márc. 12.)

1883-ban a *Negyven év visszhangja* c. önéletrajzában emlékezik meg Jókai arról, hogy — miután Pestre költözött s tagja lett a Petőfi irányította Tizek Társaságának — felszólította Frankenburg Adolf „az általa kiadott *Életképek*’ szerkesztésének átvételére. Huszonkét éves voltam. Nem a magam érdeme, hanem a közreműködött frótársaké, hogy bátran elmondhatom, miszerint annál becsebb évfolyamai magyar szépirodalmi lapnak nem voltak, talán nem is lesznek. Olyan irodalmi csillagzatok, mint Petőfi, Arany, Vörösmarty, Tompa egyszerre, egymás mellett, kövülve Jósika, Gyulai, Szász, Lévy, és annyi más ifju tehetségtől. Hanem engem a lapszerkesztés elszibbasztott. Költő és szerkesztő egyszerre nem lehet valaki. Lehet, de rossz lesz, vagy az egyik, vagy mind a kettő.” (Jókai-jubileum 129.)

1893-ban az *Önéletrásom* c. munkájában arról, számol be hogy 1847-ben három szépirodalmi lap működött: az „arisztocrata *Honderü*”, a „conservatív párt politikai lapjának a satellese”, a „neutrális táblabíró világ orgánuma”, a *PD*lap és a „liberális reformok közlönye”, a „demokrata” *Ék*. „Én — folytatja Jókai, miután megemlékezett e három folyóirat éles polémiaiáról — a liberális irányzatú szépirodalmi lapnak, az *Életképek*’-nek lettem a szerkesztője. Ebbe a lapba dolgoztak a magyar költővilág legkiválóbb matadorai. Különösen az ifjú nemzedék s annak vezérszellemé, Petőfi, kivel a legbensőbb barátság fűzött össze évek óta.” (Jókai-jubileum 140.)

Csaknem az egész Jókai-irodalom egyetért abban, hogy írónk 1847. júl. 1-én vette át az Ék szerkesztését. Természetesen azért ebben az esetben is szép számmal találhatunk pontatlan adatokat, amelyek Jókai szerkesztői munkásságára vonatkoznak. Arany László édesapja leveleinek sajtó alá rendezésekor lapalji jegyzetben állapítja meg, hogy „Az ÉLETKÉPEKET 1847 juniusig Frankenburg szerkesztette, ekkor szerkesztőtársa lett Jókai, a ki aztán 1848 januártól egyedül folytatta a szerkesztést”. (Arany János *Levelezése író-barátaival*. Bp. 1888. 1. k. 78.) Kőrösi László akkor is téved, amikor azt állítja, hogy a „tizek szervezkedése idején” Petőfivel együtt szerkeszti Jókai az Ék-et. (*Korrajzok. Jókai Mór*. Bp. 1894. 27–28.) Buday László azt említi, hogy 1847-ben „Frankenburg visszalépett a szerkesztéstől: Jókai és Petőfi vették át a lapját, hanem a szerkesztés gondjai bizony legtöbbször Jókai vállalt terhelték”. (*Jókai Mórról*. Ország-Világ 1894. jan. 7. 2. sz. 12.) A Budapest c. napilap cikkírója szerint 1846-ban az Ék-nél „váltott munkatársi állást, melynek egy év múlva szerkesztője lett”. (*Jókai életrajza*. 1894. jan. 6. 6. sz. Melléklet 1.) Göde Jenő azt fejtegeti, hogy 1846-ban „tiz fiatal magyar író az egyesülés szükségét érezve, megalapított egy nagyszabású szépirodalmi lapot, az „Életképeket”, melynek szerkesztését 1847 közepén Jókai és Petőfi vették át”. (*Jókai élete és költészete*. Veszprém 1894. jan. 27. 4. sz. 2.) Garzó Béla úgy véli, hogy „1846-ban már az „Életképek”, „Jelenkor” munkatársi tollalval kezében, ott áll a dicsőséges pálya küszöbén”. (*Jókai regény-írói pályája*. A kecskeméti evang. ref. főgimnázium értesítője az 1904–05-iki iskolai évről. Kecskemét 1905. 7.) Törő Györgyi még legutjában is arra az álláspontra helyezkedik, hogy 1847 júniusában vette át Jókai az Ék szerkesztését. („*Tart a harc, most eszmék küzdenek*”. IJK 1954. 154.)

★

1847. máj. 7-én írja Jókai az édesanyjának: „Jövő félévtől ki vagyok nevezve az Életképek szerkesztőjéül.” Máj. 23-án arról számol be ugyancsak az anyjához írt levelében, hogy „A jövő szombattól már ki vagyok nevezve az Életképek szerkesztőjéül”. A rövid hírhez hozzáfűzi még azt is, hogy a félévi fizetése 700 forint lesz. Máj. 31-én, a szerződés aláírásának napján értesíti édesanyját, hogy elvállalta a divatlap szerkesztését, s Pálffy Albert és Fekete Soma lesz a segédszerkesztője: „Ma írtam alá a szerkesztőségi contractust, mellynél fogva (több 1849-ik július 1-ig, ha Isten éltet és erőm megtart, a lap szelvényi kiállítását magamra vállaltam.”

Szerkesztőváltásra céloz Frankenburg Adolf, amikor egyik nyilatkozatában felhívja olvasói figyelmét arra, hogy az Ék az év máso-

dik felében is az addigi liberális szellemben fog megjelenni: „Az „Életképek” megszűnését híresztelő némely jó akaróim nevezhetlen örömeire ki kell jelentenem, miszerint lapjaim jövő félévben is eddigi szellemünk s irányunkban, folytatatni fognak s a szokott előfizetés: Pesten *csupán csak* Landerer és Heckenaszt nyomdájában, B u d á n pedig a szerkesztőnél (hídfőnél Likaház 600 d. sz.) történhetik meg. Frankenburg Adolf mv. az „Életképek” kiadószerkesztője.” (Ék. 1847. máj. 15. 20. sz. 4. borítólap)

Jóllehet Jókai már májusban és júniusban is nagy munkakedvvel lát az Ék szerkesztésének előkészítéséhez (l. 1847. jún. 5-i cikkét JKK 177–79.), Frankenburg szerkesztőségi megjegyzése arra utal, hogy ténylegesen csak júl. 1-én adta át Jókainak a szerkesztői széket: „Hivatalos foglalatosságaim miatt még e hó vége előtt Budapestről eltávozni kényteleníttervén, az „Életképek” 25-d. és 26-dik száma szerdán június 23-dikán, e g y füzetben (négy íven) jelenendik meg. Frankenburg Adolf.” (1847. jún. 12. 24. sz. 4. borítólap.)

Még világosabbá teszi ezt Frankenburg Adolf búcsúja a közönségtől, amely 1847. jún. 23-án a *Mi hír Budán?* c. rovatban jelent meg. (848.)

Jókai ezután 1848. dec. 31-ig — 1848. ápr. 23-tól Petőfivel együtt — szerkeszti az Ék-t.

\*

Az 1847 derekán bekövetkezett szerkesztőváltás nem egyszerű személycseré volt. Az, hogy Jókai lett az Ék szerkesztője, azt is jelentette, hogy a Pilvax-fiatalok laphoz jutottak, s ezáltal a fiatal írók jelentős segítséget nyertek az irodalom demokratizálása és a forradalom előkészítése érdekében kifejtett tevékenységükben. Nem kétséges, hogy Petőfi a szerkesztőváltás után „elvi okokból óhajtotta az irodalom ifjabb tehetségeit az Életképek körül csoportosítani”. (Baross Gyula: *Jókai és Arany*. ProtSzle 1925. 66.)

3.

### JÓKAI 1847-BEN ÍRT CIKKEI

A *Budapesti Napló* közleményeinek, írónk leveleinek és az egykorú újságcikkek, hírforgácsok, ill. polemikus megjegyzések vizsgálata arra mutat, hogy 1847. jan. 7 és jún. 6-a között a Jelenkor újdonságcikkeit nem mindig Jókai írta. Már eddig is kiderült, hogy a rovat alatti jel nem minden esetben nyújt eligazítást, s csak a felületes szemlélő tulajdoníthatja a ☐ jellel ellátott közleményeket íróknak.







## ÉSZARISTOCRATIA.

**K**öszög a' világszellem új átalakulásának ideje.

Forr minden az élet magasban és mélyében, mintha új tavaszára várna a' világ.

A' törpe anélkül órázókat száll, eszméket, mik a' világot megemelik, — napokat, mik új, ismeretlen világot gyújtanak 's miknek élete peres, vagy örökélet, hatása semmi, vagy minden; de miknek fűtődése élő segítéseket ad minden élő lénynek, kinek lelke is tud látni és hallani: hogy a' korossallem fordul és változik, csendben, de szándályozhatlanul, mint változik a' tél tavaszra.

A' világon semmi sem történik hiába.

Minden életnek, minden halálnak van egy közös célja, mely örökös egy 's az emberiség saját életének epochái, a' népjellemek csak változata rég eredményeikben találkoznak fognak. Bárha tán a' hatás eljövetelekor mit egy nép élete a' világszellemre tett, azon népek neve sem él többé mint a' világn, melynek élete rég elveszett, mire dörömlés hallik.

Vér nem folyt hiába, népek nem viseltek hiába macskát; sem áldás, sem átok pusztán el nem hangzik, a' mi lesz, el nem marad többé 's a' virradat, melyért imádkozunk, megérdemli hogy az éjzanka, mely azt megoldja, anélkül tartson.

A' világon semmi sem történik hiába.

A' dögvény, mely megismerdeli a' népek első szüleit 's az őshalál, mely megfoszja az ember szívét: hogy átkozza az eget, mely megteremté 's imádja a' földet, mely el hagyja veszni; — a' rabeszelga, ki dynasztája sírmaikkal pyramidot épít 's a' romai, ki várossá áldozott a' megnyitott föld crateréba szállik, 's az őzjüngő tyranna, ki még nem létezett síjdelmagat érni fűtökélni, mind egy esél csakélni. A' világszellem örökös egy, a' historia eseményai egymásból születnek. Mindennek, a' mi történik, egy

Jókai első ízben 1847. márc. 6-án közli édesanyjával, hogy ha lehet, a jövő héten meglátogatja Komáromban. Márc. 15-én ismét felveti a hazautazás gondolatát: „Jobb szeretnék magam menni levelem helyett, de kénytelen vagyok az időre várn. Lehet, hogy egy pár nap múlva, de legfeljebb egy hét múlva megszököm néhány napra (tudniillik a naplót egy héttel előre megírván) addig is csokolom édesanyám kezét.” Eddig még nem sikerült megállapítani, hogy pontosan mikor volt otthon, valamint azt sem, hogy milyen írásokat készített el komáromi elutazása előtt. Márpedig előre kellett dolgoznia, mert a máj. eleje előtti naplócikkek mind tőle származnak, máj. 7-én kelt leveléből viszont az derül ki, hogy valóban hazautazott Komáromba, s viszonylag hosszabb ideje megérkezett a fővárosba: „Most már hál istennek egészséges vagyok, mind e mai napig fekütem. A mint leértem Pestre, rögtön kilelt a hideg... most már ismét erőmhöz és egészségemhez kezdek jutni.” Ugyanabban a levélben említi azt is, hogy a „Budapesti Naplót jelenleg Vas Gereben írja”.

1847. máj. 11-én a Honderü kifogásolja, hogy az *Ökörszem* c. vitamint vezetője a Jelenkor apró közleményeit Jókai írásaként gúnyolja: „Kötelességünk figyelmeztetni ökörszemet, hogy mint egy tisztelt író ismerőnktől értők, azon naplót, mellyet itt rostálgat, nem a rendes naplász ur írta, hanem helyette V. G. [Vas Gereben] ur. Suum cuique.” (29. sz. 426.) Pákh Albert egyik hírlapi megjegyzése ugyancsak arra vall, hogy máj. első felében egy ideig nem Jókai írta a *Budapesti Napló* közleményeit: „A Jelenkorban működő ujdonságíró collegánk J. M. [Jókai Mór] mentségeül ki kell jelentenünk, miszerint azon lapnak mult héten megjelent néhány számában kijött naplói éretlenségek, ... mind a mellett, hogy a rendszeren használtatni szokott jegy van alattok, — nem az ő tollából folytak. Így járja meg az ember, ha egyszer megbetegszik.” (*Fővárosi ujdonságok*. PH 1847. máj. 14. 880. sz. 113.) Ha ehhez hozzászámítjuk, hogy máj. 13-án Jókai is megemlíti a Jelenkorban, hogy „egy hét óta” nem ő vezette a napló-rovatot, akkor azt kell látnunk, hogy az egykorú lapok megállapításai meglehetősen pontosak. E viszonylag egybehangzó, bár filológiailag nem pontos megállapítások arra köteleznek, hogy fokozott gondal jelöljük meg a kérdéses időben közzétett írások szerzőit.

1847. máj. 2-án még Jókai vezette a rovatot, mert a 7. sz. közlemény (JKK 147.) egy korábban, ápr. 29-én megjelent saját munkájára utal. (JKK 142.) Ebben viszont az 5. sz. híradás (JKK 143.) még előbb kezeltetett írásra céloz. (JKK 130.) Ugyanitt találunk olyan vándor-motívumot is, amelyet 1848-ban használ fel Jókai. (Vö.: JKK 144.) A máj. 13-i számot is kétségtelenül Jókai írta, hiszen első helyen arról

számol be benne, hogy felépült betegségéből. (38. sz. 224. JKK 148.) Itt emlékezik meg arról is, hogy egy hét óta nem ő, hanem Vas Gereben töltötte meg aktuális újdonságokkal a *Budapesti Napló* c. rovatot. (JKK 150.)

\*

Az eddig említettekén kívül is bőséggel találunk olyan áruló jeleket, amelyek Jókai szerzősége mellett tanúskodnak, s kétségtelenné teszik, hogy mely cikkek származnak frónktól. Egyes írások végén gyakran céloz arra, hogy legközelebb miről fog írni. (pl. febr. 21.; JKK 68.) A febr. 18-i közlemény pedig félreérthetetlenül utal egy korábban megírt kalandra, s így a két írás azonos szerzőt feltételez. (JKK 59.; jan. 31. JKK 42.) Márc. 7-én egy feb. 25-i közleményre céloz. (JKK 82.) stb. Ápr. 15-én jegyzi meg (JKK 109.): „Legközelebb lesz szerencsém egy rövidke cikket írni, a titkos drámairókról.” (JKK 128.) A következő számban valóban meg is jelenik a cikk (ápr. 18. JKK 130–33.), s amikor személy szerint támadják meg érte, nem is tiltakozik az ellen, hogy az ő tollából származott a kis elmefuttatás (JKK 138.), sőt ápr. 29-én (JKK 143.) és máj. 20-án (JKK 158.) is sajátjének tekinti. Elárulja magát Jókai akkor is, amikor dédősének titulálja a Jelenkor 1846-i újdonságíróját. (*Mi hír Budán?* Ék 1847. okt. 24. 17. sz. 547.; JKK 344.) A komáromiakkal való kedélyes tréfálkozás is gyakran előbukkan Jókai műveiben (pl. 1847. jan. 10. JKK 19.). A márc. 14-én (21. sz. 122.) és ápr. 25-én (33. sz. 194.) megjelent *Színházi scendák* c. humoreszkjei első szempillantásra is bárkit meggyőzhetnek arról, hogy közvetlen elődei a *Kakas Márton a színházban* c. későbbi szatirikus cikksorozatának. A márc. 17-én közzétett nyelvi játéka (JKK 99.) az 1848-ban megjelent *Offena epistola* kezdetű humoreszkjére (Ék 1848. júl. 30. 5. sz. 154.) emlékeztet és a júl. 2-i „előfizetési hirdetményének” közeli rokona. (Ék 1. sz. 21.) Az ápr. 1-én megjelent 5. sz. közlemény (JKK 114.) is közvetlen elődje az 1848. júl. 2-án közzétett „jövendőmondásoknak”.

\*

A Pilvax-fiatalokkal kötött szoros baráti kapcsolata miatt az Ék-nál egészen más szerkesztői magatartást tanúsít Jókai, mint 1849-ben a debreceni *Esti Lapoknál* vagy még később *A Honnál*, az *Igazmondónál*, esetleg *A Nemzetnél*. Lényegesen különbözik ez a magatartás a korabeli szerkesztőkétől is. Az *Esti Lapok*nak Jókai tulajdonképpen névleges szerkesztője — mint Csermátonyék emlegették a *Marczus Tizenötödikében* „firma főhrere” —, akinek a cikkek technikai rendezésén kívül egyik központi feladata, hogy aktuális fricskákkal fűsze-

rezze s a békepárt vezetőinek nehézkes elvi fejtegetéseit ellensúlyozva — nemegyszer átstilizálva — olvasmányossá tegye a lapot. A Hon és az Igazmondó szerkesztői székében főleg elvi irányító szerepet tölt be, A Nemzetnek pedig egyre inkább reprezentáló szerkesztőjévé válik. Az Ék-nak 1847-ben és 1848-ban — a pesti Esti Lapokhoz, a Délibábhhoz, a Nagy Tükörhöz és az Ústökös első évfolyamaihoz hasonlóan — sokkal inkább mindene, mint szerkesztője. Nemcsak szervezi és irányítja az írókat és a levelezőket, nemcsak rostálgatja, javítgatja a beküldött cikkeket, hanem személyesen is nagyon aktívan dolgozik az Ék számára: „... magam is teleírtam minden számban egy negyedrészt a lapnak.” (KépCsalL 1883. 5. sz. 76.; Vö.: *Petőfi emlékszoibránd.* Koszoru 1882. aug. 403.; Adorján Sándor: *Jókai mint szerkesztő.* Hét 1893. dec. 23. 52. sz. 412—13.)

Édesanyjához írt levelei világosan bizonyítják nagy elfoglaltságát. Pedig ebben az időben alig ír szépirodalmi munkát. Novellái száma megcsappan. Júliustól kezdve mindössze egy rövid humoros elbeszélést (*Keselyő Péter.* okt. 3.) és egy rövid novellát (*Adamante.* okt. 30., nov. 7.) jelentet meg folyóiratában. 1846-ban megkezdett regényéről, a *Szomorú napokról* — amelyből csak 1848-ban tett közzé néhány részletet — már 1847. nov. 11-én azt írja édesanyjának, hogy négy kötetben még év vége előtt sajtó alá akarja rendezni.

Aligha tévedünk, ha arra gondolunk, hogy épp szerkesztői elfoglaltsága miatt szorul háttérbe szépírói munkássága. Emiatt nemul el mint novelláíró, s emiatt teszi félre hosszú évekre a *Szomorú napok* c. regényét is. (Vö.: *Szomorú napok* JKK 252—56.) 1847. máj. 31-én írja édesanyjának, hogy „eddig nem egy napra, de egy órára sem lehetett Pestről eltávoznom”. Júli. 21-én egy egész rövid levelet küld az anyjának: „Igen sok dolgom lévén csak annyit írhatok, hogy egészségem elég jó és velem semmi változás nem történt.” Szept. 24-én ismét lázas szerkesztői munkáról emlékezik meg édesanyjának címzett levelében: „Sokáig hallgattam, de hiszen jól tudja édes anyám: hogy az időt csak úgy lopom magamtól a levél írásra. Tömérdék lótságfutással vagyok elfoglalva. Barátaim szépen elhagyogatnak...” 1847. nov. 17-én is hasonlóképpen ír Komáromba: „Bocsánat érte: hogy ennyi ideig hallgattam. Sok a dolgom és semmi féle segédem nincsen jelenleg. Testi bajom hála Istennek nincsen. Együtt lakom Petőfiékkel...” Az utóiratban még a következőket olvashatjuk: „Bocsánat a szétszórt írásért, de minden percben félbe szakítanak alkalmatlan ügyes bajos népeim... Majd máskor többet és szebben.” Dec. 20-án a következőkről számol be anyjának: „Az új év közelgtével képzelheti, hogy módnélkül sok a dolgom, a mit pedig másra nem bízhatok, egyébiránt egészséges vagyok.” 1848. febr. 27-én mintegy az addig végzett munkára vissza-

tekintve írja édesanyjának: „Régen nem írtam már az igaz, s nem akarom azt a régi mentségemet még egyszer elmondani: hogy sok dolgom van, biz a mellett mindig juthatna egy kis idő a levél frásra, hanem jóvá fogom tenni az által: hogy ezentúl annál sűrűbben írok.

Ha egy pár napra szabadulhatok helyemből, első dolgom lesz meglátogatni kedves anyámat . . .

Különb en egészséges és jókedvű vagyok s mióta senkire sem bízom semmi dolgomat, hanem végzem magam, azóta minden ügyem rendiben megy; Sükey Károly barátom 100 pengőig megcsalt, néhányan kisebb, nagyobb öszveig, már most legalább jövőre leráztam őket nyakamról s szánakozni sem vagyok kénytelen rajtok. A tapasztalást nem adják ingyen . . .

*Érdemes ismerőseimet: tudniillik hatrendbeli komáromi előfizetőimet tisztelve maradok kedves anyámnak szeretve tisztelő fia J Moric.*”

Jelen vizsgálódásunk szempontjából különösen értékesek ezek a sorok, amelyeket nem az utókornak vagy az olvasóközönségnek szánt Jókai. Nemcsak azért, mert gyakran akaratlanul is felfedik szerkesztői ténykedése hétköznapi titkait, s szubjektív oldalról világítják meg lapirányító elgondolásait és megvalósított munkáját, hanem azért is, mert hitelesítik az Ék hasábjain közzétett megjegyzéseit, s ezáltal segítséget nyújtanak egy sereg aláíratlan szerkesztői cikk felkutatásában.

1847. jún. 5-én az Ék szerkesztőjeként nyilatkozik Jókai a lap „jövő félvéni működésének irányáról”. Felsorolja a lap íróit és „tartalomrendjét”. Részletesen ismerteti, hogy a különböző rovatokban kik fognak közreműködni, s kik milyen jellegű művekkel lépnek fel az Ék hasábjain. (JKK 177–79.)

Első szempillantásra is feltűnő, hogy — az elfoglalt, de szépírói munkásságát csaknem teljesen szüneteltető s egyébként is roppant termékeny — írónk neve sem első, sem harmadik személyben nem szerepel az Ék írói között. A figyelmes olvasó azonban azt is észreveszi, hogy a munkatársak feladatait pontosan megjelölő szerkesztő nem árulja el, hogy ki foglalkozik majd a „nemzeti színházi bírálatokkal”, a „külföld művészeti és szépirodalmi mozgalmainak ismertetésével”. E cikk alapján azt is homály fedí, hogy ki vezeti majd a tervezett *Egyveleg* és a *Mi hír Budán?* c. rovatot. Semmi okunk feltételezni, hogy Jókai azért nem említi magát e felsorolásban, mert nem volt szándékában írni az Ék-ba. Már az is jogos gyanút ébreszt bennünk, hogy — egy kivételével — épp azok a rovatok maradnak név nélkül, amelyeknek színházi referenset vagy újdondászt — azaz Jókai eddigi újságírói szakmájába vágó íróit — kellene szerepeltetniük.

A csaknem egy hónappal a szerkesztői munka tényleges átvétele előtt megfogalmazott eredeti tervében minden bizonnyal magának

tartotta fenn a „népszerű és világszerű kuriózumokat” tartalmazó *Egyveleg* c. rovat vezetését, amely azonban ezen a címen meg sem indult. 1847. júl. elseje után aug. 29-ig maga írja a *Mi hír Budán?* újdonságait, de az *Egyveleg* rovatba szánt — s a „világszerűvel” ellentétes — „népszerű”, azaz hazai eseményekkel foglalkozó furcsaságokat *Hírlapi kacskák* és *Kétszáz és egy újdonság* címen ebben a rovatban szerepelteti. A tervbe vett *Egyveleg* c. rovat „világszerű kuriózumait”, azaz a csokorba szedett apró külföldi érdekességeket 1847. okt. 17-étől kezdve a *Külföldi Társasélet* c. rovatban alfabetikus rendben teszi közzé. Frankenburg Adolf szerkesztői gyakorlatának megfelelően találhatta helyesebbnek a komoly és humoros cikkeket felölelő *Mi hír Budán?* c. mindenes rovat vezetését. Eddigi feltételezésünk jogosságát csak erősíti Jókai néhány évvel későbbi társszerkesztői gyakorlata. 1851-ben együtt szerkesztette Vahot Imrével a Remény c. folyóiratot, s ebben a szerkesztők együtt állítják össze az újdonságokat. Emellett a *Mi hír Budán?* és a *Külföldi Társasélet* c. rovatok közötti összefüggésre utal a Reményben 1851-ben Jókai és Vahot Imre aláírással megjelent *Értesítés munkatársainkhoz* c. felhívás, amelyben a következő sorokra bukkanunk: „... egy rovatot nyitva hagyunk a legkülönneműbb érdekeknek, nem akarván korlátokat keríteni az irodalom földén, melyben tér marad mind azon munkálatoknak, miket fentebb elő nem soroltunk, újdonságok ismertetése, irodalom: művészet és társasélet köréből, érdekes közlemények a külföld legújabb tüneményeiből, sat.” (382.)

\*

Jókai 1847-es szerkesztői tevékenységét három részre tagolhatjuk: 1. júl. elejétől szeptemberig, 2. szept. elejétől okt. közepéig és 3. a tárgyalat időszak végéig. A kezdeti nagy nekilendülés idején Jókai is belemerül a cikkekről írásába s aug. végéig vezeti a *Mi hír Budán?* rovatot. Utána, a második időszakban kísérletet tesz arra, hogy szerkesztőként irányítsa a lapot, s szépirodalmi tevékenységének több időt áldozzon. Ez a kísérlet azonban nem válik be, s ezért írja édesanyjának 1847. szept. 24-én, hogy barátai elhagyogatták. Jellemző pl. hogy Pálffy Albert, az Ék egyik segédszerkesztője, aki P-fy kézjeggyel megszakítás nélkül vezeti szept. 5-ig a *Nemzeti színház* c. rovatot s egyetlen szám kihagyásával aug. 29-ig a *Külföldi Irodalmi Szemlét*, — nem ír többé ebbe a két rovatba, s csupán egyetlen novellával jelentkezik az év folyamán. 1848 elején is csak novellát ír az Ék hasábjain. (*Egy vendég a külföldről*. 1848. jan. 23. — febr. 13.) 1847. okt. 17-én lényegében Sükey Károly is megszűnik a divatlap munkatársa lenni. Sükey 1847. szept. 5-ig az *Irodalmi Ellenőr*, majd szept. 12 és okt. 17 között (S-k-i

kézjeggyel) a Pálffy által elhagyott *Nemzeti színház* c. rovatot vezeti. Okt. 17-ig azonban nemcsak Pálffy és az őt sok szempontból helyettesítő Sütkey hagyja el Jókait, hanem egy újdonságró (valószínű Fekete Soma) is, aki szept. 5 és okt. 17 között irányítja a *Mi hír Budán?* c. rovatot.

Jókai szerkesztői munkájára s az íróársak megbízhatatlanságára különben a Berecz Károlyhoz 1847. nov. 28-án írt levele is fényt vet: „későn küldted öcsém a szomorú históriát, de jobb későn, mint sohasem. Ezt azonban nem azért mondom, mintha jövőre is szeretném, ha későn írnál. Minden esetre nyomj ide hetenként egy levelet, ha érdekes dolgaid lesznek, de kedden mindig elküldd sőt ha lehet hétfőn. Holmi üres [országgyűlési] ceremóniákba bujják az ördög azok nem kellene, különben derék gyerek vagy, nagyot nőjj, Petőfi itt van feleségestől, Amen.

Áldjon meg az Isten, mert én nem érek rá. Őszinte-szívéből-tiszta-hazafiui-érzelemmel-szerető-őszinte-barátod Jókay Mór de eadem felső Ásva., De tréfa, ami tréfa, ilyserű emberséges levelekért; minőt küldtél, egyenként adhatok egy aranyat, többet esküszöm a kerekföld valamennyi lapkiadóira nem lehet. Ennyit kapsz és küldesz havonként kétszer levelet, akkoris hétfőn. il tuo amico MJ.” E tréfás hangú levélnek az az előzménye, hogy Jókai mint szerkesztő a lap tudósítójaként küldte ki Pozsonyba Berecz Károlyt, hogy az országgyűlés eseményeiről tájékoztassa az Ék olvasóit. 1847. nov. 7-én közli olvasóival: „Lapunk rovatait országgyűlés alatt még egygyel fogjuk szaporítani, mely a P o z s o n y i t á r s a s é l e t eseménygazdag vázlatait fogja olvasóinknak bemutatni.” (379.) Berecz késve küldte híreit. Erre enged következtetni Jókainak 1847. nov. 21-én írt megjegyzése, amellyel a *Mi hír Budán?* c. rovatot megnyitja: „Híre sincs nálunk a hírnek. A mi volt is, elvitték Pozsonyba; pozsonyi levelezőnk pedig olly ennivaló fiú, hogy ez ideig egy drága betűcskét sem írt számunkra: — csókoltatjuk érte.” (398.)

1847. okt. 17-e után a négy állandó rovat közül Jókai ismét átvész a *Mi hír Budán?* címűt, majd feléleszti, és saját maga írja a nemzetköz eseményekkel foglalkozó, de hét hétig szüneteltetett rovatot *Külföldi Társasélet* címen, bár egy-egy közleménnyel segít bele egy névtelen bécsi levelező, Halászy és Pap Károly Gábor is (P. K. . . . G. . . . betű jellel), aki a szabadságharc idején állandó gazdája lesz ennek a rovatnak. Az *Irodalmi Ellenőr* c. rovatot, amely alig-alig adott életjelt magáról, nem újítja fel, de a *Nemzeti színház* c. rovatot egyheti pauzálás után egy Sz. G. betűjeggyű szerzőre (Szontágh Gusztáv?) bízva, aki mellett maga Jókai s egy Magam álnévű és egy <sup>SM</sup> kézjeggyű író is írogat színikritikákat. Mindezekből kitűnik, hogy okt. 17-e után



Jókainak sokkal több újságcikket kell írnia, hogy zavartalanul megjelenjék a divatlap, amint az ezt megelőző szeptember-októberi kísérleti időszakban elgondolta.

De nemcsak az állandó rovatok vezetői hagyták cserben Jókait. Zavarta a szerkesztő munkáját az is, hogy jún. 5-i tervét lényegében nem sikerült megvalósítania. Az „iránycikkek” írására kiszemelt hat író közül Bajza és Kemény Zsigmond egyáltalán nem írt az Ék-ba, Berecz Károly nem írt iránycikket, Bloch pedig csupán egy befejezetlen közleménnyel jelentkezett. Az eredeti tervben kiszemelt nyolc novellaíró közül négy időközben hűtlen lett a laphoz, a kilenc költő közül pedig öt (Eötvös, Kerényi, Riskó, Sárosi, Vörösmarty) fordított hátat az Ék-nak. A négy „humorisztikai elbeszélést” ígérő író közül kettő feledkezett meg Jókairól, a két útirajzot író ígérete közül az egyiké csak ígéret maradt. (L.: részletesen *Tárgyi magyarázatok* JKK 178–79.)

Ha megvizsgáljuk a szerkesztői üzeneteket és a sajtó alá rendező által hozzájuk csatolt magyarázó jegyzeteket, láthatjuk, hogy Jókait mint szerkesztőt is alaposan igénybe vette az Ék megjelenítése, s nagy fáradtságba és hozzáértésbe került, hogy jó néhány ismeretlen névvel dolgozva is megfelelő magas szinten tudja tartani a lapot. Minden jel arra mutat, hogy különösen okt. derekától igen aktívan bekapcsolódik a divatlap cikkeinek írásába.

Szerkesztői megjegyzései félreérthetetlenül bizonyítják, hogy az utolsó betűig tiszteltben tartja munkatársai véleményét, de szinte kötelezővé teszi számukra a nevek, álnevek vagy rejtjelek használatát. Már az Ék első számában azt írja egyik szerkesztői üzenetében: „,Debeceni élet’ adatni fog, ha írója nevét előttünk felfedezi, *név nélkül csak saját cikkeinket adjuk*, ki anonyim vagy pseudonym akar maradni a közönség előtt, velünk jöjjen először tisztába . . . Egyébiránt meg lehet győződve felőle mindenki, hogy titkaival nem fogunk visszaélni.” (Kiemelés: Sz. L.; JKK 215–16.) Jókainak ez a nyilatkozata nagyon fontos. A „fejedelmi többesben” nyilatkozó szerkesztő kimondja, hogy csak saját cikke jelenik meg aláírás, álnev, esetleg rejtjel nélkül. Lényegében igaza is van Jókainak, mert az Ék-ban megjelent s több szempontból átvizsgált aláíratlan vagy jeltelen cikkeket három kivétellel mind ő írta. Ez a három cikk azonban elnézés vagy pusztán sajtóhiba miatt is becsúszhatott aláíratlanul a lapba. 1847. dec. 12-én a *Külföldi Társasélet* c. rovatban Jókai egyéb cikkeitől elkülönítve, aláíratlanul jelenik meg egy bécsi beszámoló, amely személyes élményekről emlékezik, s minden valószínűség szerint a következő számban is jelentkező Pap Gáboré, aki valóban a császárvárosból küldözgeti élménybeszámolót. (24. sz. 771–72.) Ezenkívül még két aláíratlan cikkről — részben tartalmi,

részben stflusbeli megfontolások alapján — mutathatjuk ki, hogy nem írónktól származik.

★

Mivel bizonyítjuk — a most idézett megjegyzésen kívül —, hogy az Ék aláíratlan közleményeit valóban Jókai írta? Ebből a szempontból hasznos útmutatással szolgál a kötetben megjelent cikkeknek, az eddigi kutatások eredményeinek, az Ék-ban névaláírással kiadott közleményeknek, a különböző írások közti tartalmi összefüggéseknek, az egykorú megjegyzéseknek, a hírlapi polémiaírnak, a visszaemlékezéseknek, a stflusjegyeknek és különböző vándormotívumoknak a vizsgálata.

Nem lehet kétséges, hogy írónktól származnak azok a cikkek, amelyek a múlt században Jókai valamelyik kötetében megjelentek, még akkor is, ha az Ék aláíratlanul vagy rejtjellel adta ki őket. Nyilvánvaló pl. hogy Jókai írta a *Hölgy salon* c. rovatban közzétett — részben aláíratlanul hagyott cikkláncolatnak azt a részét, amely a *Magyarhon szépségei* c. kötetben először 1862-ben, majd 1882-ben és 1894-ben *Egy nő naplójából* címen megjelent.

Az Ék-nak 1847 végén kiadott tartalomjegyzéke e cikksorozathoz kapcsol olyan részeket is, amelyek a Jókai életében megjelent kötetekből hiányoznak, s amelyeket mi kiadványunk jellegének megfelelően megjelenési sorrendben közlünk.

Önmagában persze nem sokat bizonyít a Jókai halála után kiadott HhM 4. kötete vagy Bisztray Gyula *Írói arcképek* c. gyűjteménye, mert csak olyan cikkeket tartalmaz, amelyek 1847-ben is teljes névaláírással jelentek meg. Az író halála után kiadott Olcsó Jókai köteteti azonban már aláíratlan cikkeket is tartalmaznak. Itt látott napvilágot az *Egy hölgy naplójából* c. cikksorozat, amely nemcsak a *Magyarhon szépségei* c. kötetben közzétett részeket foglalja magában, hanem hozzácsatolja az utolsó fejezetet is, amely annak idején a *Hölgy salon* rovatban aláíratlanul jelent meg. Jókai az Ék 1847-es év végi tartalomjegyzékében nemcsak azt jelzi, hogy az említett közlemény saját írása (ezt egyébként más tartalmi és stílári jegyek alapján is meg lehet állapítani), hanem azt is, hogy ez kizárólag az *Egy hölgy naplójából* c. cikksorozathoz tartozik. A *Hölgy salon*ban ugyanis — miként jelen kiadványunkból is kiténik — jelentek meg Jókainak önálló közleményei is. Az Olcsó Jókai könyvsorozat sajtó alá rendezője tehát filológiai szempontból gondosabban járt el, mint 1862-ben Jókai.

Ha a korabeli lapok közleményeivel, ill. az egykorú levelekkel összevetjük az eddigi kutatóknak Jókai ismeretlen cikkeire vonatkozó megállapításait — sok helyes észrevételre figyelhetünk fel.

Előfordul, hogy egyes tanulmányba beéptítve említenek, esetleg feltételeznek olyan Jókai-cikkeket, amelyek nem jelentek meg eddig könyv alakban. Tolnai Vilmos pl. arra utal, hogy Czakó Zsigmond halála után Petőfi Sándornak a *Czakó stríán* c. költeménye „valószínűleg Jókai tollából eredő rövid bucsuztatóval az Életképek december 19-i számában (799–800) jelent meg”. (*Arany János: Czakó stríán*. It 1914. 313.) E bucsuztató valóban megjelent a Tolnai által említett helyen Jókainak a *Mi hír Budán?* c. rovatában. (JKK 430–32.)

Az ismeretlenül lappangó cikkek felkutatásában legtöbb segítséget a különböző bibliografikus felsorolások nyújtanak. Nem lehet kétséges, hogy ebből a szempontból Szinnyei József műve a legértékesebb. Szinnyei József nem részletezi ugyan, hogy az egyes rovatok közleményeit mikor írta Jókai, de összefoglalóan megemlíti, hogy a – novellákon kívül – következő címeken írt az Ék 1847-es évfolyamában: *Irodalmi levelek*, *Mi hír Budán?* *Hirlapi kacsák*, *Hölgysalon*, *Czakó Zsigmond emléke* és *Nemzeti színház*. (Jókai-jubileum 155–56.) Ezek az adatok – amelyeket Szabó László (*Jókai élete és költészete*. Bp. 1904.) is átvett – nélkülözhetetlen támpontot nyújtanak Jókai ismeretlen cikkeinek felkutatásában.

Az kétségtelen, hogy írónktól származnak azok a közlemények, amelyek Jókay, Jókay Mór névaláírással jelentek meg az Ék hasábjain, pl. *Mi hír Budán?* [1847. jún. 5.]; *Irodalmi levelek Vahot Imréhez I–II.*; *Nemzeti színház* [1847. júl. 4.]; *Hölgysalon* [1847. okt. 30.]; *Nemzeti színház* [1847. dec. 5.]; *Czakó Zsigmond emléke*. E cikkek egyes szakaszai nagyon gyakran szoros összefüggésben állnak más aláíratlan közleményekkel. Az aug. 29-én aláíratlanul megjelent harmadik „irodalmi levél” pl. nemcsak címben rokona, hanem tartalmilag is közvetlen kiegészítője, folytatása a – névvel ellátott – előző kettőnek, tehát e cikkfűzér nyilvánvalóan azonos szerző munkája. De más áruló jelek is kétségtelenné teszik, hogy a harmadik levélnek is Jókai a szerzője. Itt olvashatjuk a következő megjelöletlenül hagyott sorokat: „Te ismét a régi Vachott Imre vagy, ki azoknak, kik veled egyet nem értenek, neveikre csufol, azoknak testi hibáit gunyolja ki, azon ősz Vachott Imre, ki Bajzát bajzánkodónak, Z-itérusfinak, legközelebb Sükeit süketnek csufolád. Engem alkalmasint Rosszka-y-nak fogsz nevezni.” Nem kétséges, hogy Rosszka-y-ban a saját nevének (Jókay) szatirikus eltorzítását említi írónk. (Részletesebb utalások a *Tárgyi magyarázatok* között olvashatók.)

1847. dec. 5-én a *Külföldi Társasélet* c. rovatban bukkanunk az alábbi sorokra: „Szerkesztőtségi keresztnevüknek druszája, egy mór – valósgos fekete mór Algierban csoda dolgokat visz véghez.” (JKK 413.)

Nem kétséges, hogy itt is saját nevével ironizál Jókai. Leveleiben

ugyanis ekkor még *Móric*nak írja keresztnevét, az *Ék* cikkei alatt pedig *Mór* szerepel. A szerkesztőségi keresztnév csak a szerkesztő írói keresztnevét jelentheti. Dec. 26-án mint szerkesztő nyilatkozik Jókai a divatlap 1848-as irányáról: „A napi rovatokat pedig ezentul kivétel nélkül magunk fogjuk kezelni.” (JKK 443.; Kiemelés: Sz. L.) A levelezések és a szerkesztő általános érvényű megjegyzései alapján tehát joggal tételezzük fel, hogy a *Mi hír Budán?* és a *Külföldi Társasélet* c. napirovatok aláíratlan cikkeit maga Jókai írja.

A szignók, álnevek és rejtjelek megfejtésénél haszonnal forgathatjuk — ha nem is a végleges eligazítás reményében — az eddigi kutatások eredményeit összegző műveket. (Szinyei József, Szabó László és Gulyás Pál említett munkáin kívül — Szekeres László: *Jókai „Forradalom alatt írt műveinek” utóéletéhez*. ItK 1957. 413.)

Nem lehet kétséges, hogy a J. M. betűjegy Jókait rejti. A *Nemzeti színház* c. rovat 1847. szept. 26-i, dec. 12-i, dec. 26-i és 1848. jan. 23-i cikkei alatt pl. ez a jegy látható. A Törs Kálmánhoz írt egyik levelét is J. M. kézjeggyel írja alá Jókai. (PIM V. 1051.)

Az is nyilvánvaló, hogy az István főherceg magyarországi körútjáról szóló beszámoló alatt levő J. betűjegy — miként 1849 februárjában a hivatalos Közlönyben megjelent cikkek alatt — most is Jókai nevének (ill. monogramjának) a rövidítése. Mintegy 25 esztendővel a világsi kapituláció után, a „forradalom alatt írt műveinek” a sajtó alá rendezésekor számos olyan szabadságharcos cikket vall magáénak Jókai — azzal, hogy a gyűjteményes kiadásba felveszi —, amelyek 1848–1849-ben J., ill. J. M. betűjeggyel láttak napvilágot.

A napirovatok egyes közleményeit egymástól elválasztó háromcsillagos jel (\*\*) — amelyről sem Szinyei József, sem Gulyás Pál nem tesz említést — sokkal inkább Jókai írásairól tanúskodik, mint a *Budapesti Napló* szignója ☉, amelyet hosszú időn át Jókai rejtjeleként őrzött meg az irodalomtörténetírás. E háromcsillagos jel alkalmazásában már-már sajtóhibaszámban fordulnak elő tévedések és következtetések. Az ilyen megkülönböztetett jelzéssel ellátott 1848-as híradások közül igen sokat magáénak vall 1874-ben Jókai. (Vö.: Szekeres László: *Jókai Mór „Forradalom alatt írt műveinek” utóéletéhez*. ItK 1957. 420.) A Délibáb 1853-as évfolyamában pedig a lap főmunkatársaként (lényegében szerkesztőjeként) rejtik Jókait e háromcsillagos jelek. Említést érdemel, hogy írónk kéziratain is gyakran feltűnnek ezek a hírlapi szignók.

A PIM-ben található *Tarka képek* c. adomák előtt is ez a csillagos jel (\*\*) található. (V. 1040.) Ugyanez a választójel szerepel a *Szomorú napok* c. regény kéziratában, amely szintén a Petőfi Irodalmi Múzeum tulajdona. (127. fdl.)

Jókainak az Ék-ban írt cikkeit megbízhatóan hitelesítik az egykorú hírlapi megjegyzések. A különböző közleményekben felfedezhető apró áruelő jelek, vagy a hírlapi polemikák tüzeiben eljett szavak segítségével ellenőrizhetjük az eddigi kutatások eredményeit is. A *Budapesti Napló* közleményeihez hasonlóan az Ék-ban a *Mi hír Budán?* c. rovatban sorozatosan jelennek meg Jókai ismeretlen kisebb-nagyobb írásai. E cikksorozatok műfajilag szerzteágazó újdonságokat, hírforgácsokat, fricskákat, glosszákat tartalmaznak. Nem kétséges a tartalmi és stílusbeli rokonság a *Budapesti Napló*, ill. az Ék-ban 1847-ben és 1848-ban megjelent *Mi hír Budán?* c. rovatának közleményei között. A *Budapesti Napló* cikkeiről már bebizonyítottuk, hogy Jókaitól származnak, a *Mi hír Budán?* 1848-ban megjelent írásait pedig maga a szerző vallja magáénak, amikor jelentős részüket 1874-ben *Jókai Mór Forradalom alatt írt művei* címen kiadja. Ez a kiadás nem tartalmazza ugyan a teljes hírláncolatokat, de az előszóban maga Jókai is elárulja, hogy megrostálta a szabadságharc idején írt munkáit, s nem az összeset jelentette meg. Az általa vezetett napirovatokban időközönként találunk rejtjellel vagy aláírással ellátott kisebb-nagyobb közleményeket is. Ezek azonban semmi esetre sem származhattak a szerkesztőtől, hanem csak íróbarátaié lehetnek, mert Jókai különös gondot fordított arra, hogy társai írásai aláíratlanul, vagy álnév nélkül ne jelenjenek meg. Indokolt tehát feltételeznünk, hogy a *Mi hír Budán?* aláíratlan írásai, — amelyek között nagyon gyakran találkozunk szerkesztői üzenetekkel is — Jókaitól származnak. Természetesen a *Budapesti Naplónál* — amikor csak rovatvezető volt — ilyesmi sohasem fordult elő.

Ezek után elsősorban a tartalmi jellegű — s főleg a szerkesztői munkára vonatkozó — áruelő jelekre figyelve nézzük meg az Ék aláíratlan közleményeit. A *Budapesti Napló* híreihez hasonlóan divatlapjában is gyakran céloz Jókai korábban megjelent vagy később írandó cikkeire. 1847. júl. 18-án a *Hírlapi kacsák* c. rovatban olvashatjuk a következő szavakat: „felbuzdítottánk kacsáinkat ezen túl is folytatni.” (JKK 232.) Ez félreérthetetlen célzás arra, hogy a *Hírlapi kacsák* címen megjelent júl. 11-i és 18-i két cikksorozat szerzője azonos. 1847. aug. 15-én a *Mi hír Budán?* c. rovatban (JKK 288.) saját korábbi cikkére céloz. Saját magára utal 1848. jan. 23-án is, amikor a *Vadon virágai* c. első novellás kötetéről emlékezik meg. (JKK 490.)

Se szeri, se száma az olyan megjegyzéseknek, amikor a napi rovatokban mint szerkesztő nyilatkozik vagy éppenséggel tréfálkozik szerkesztő kollégáival. 1847. aug. 8-án a *Kétszáz és egy újdonság* c. közleményében jelenti ki: „mi szerkesztőség vagyunk.” (JKK 267.) Ugyancsak ebben a cikkben említi, hogy „Frankenburg humoristicus beszélt ígért”. (JKK 281.) Frankenburg Adolf nyilván a szerkesztőnek ígérhette a

humoros novellát. Aug. 1-én (JKK 261.) és 15-én (JKK 286.) „szerkesztőtársaival” tréfálkozik. Nov. 14-én saját magát ironizálva írja: „Szépen járnánk azonban: ha az alatt, míg mi a cholérát ekkép iparkodunk decreditálni, hirtelen nyakon ragadna bennünket e jó úr s elküldene a más világra vidéki levelezőnek. Parbleu! onnan messze volna szerkeszteni a lapot.” (JKK 375.) 1847. nov. 21-én a *Mi hír Budán?* hírei között megjegyzi, hogy a „szeretetre méltó collegákon” a külföldi szerkesztőket érti. (JKK 385.) Nov. 28-án ugyancsak a napi újdonságokat tartalmazó rovatban az Ék jövő félévi irányáról írva említi a következőket: „Lapunk iránya, hangulata, munkatársai maradnak az eddigiek. Ez utóbbiak közé számítandjuk még a jövő évben Petőfinét, Arany Jánost, Tompát és Czakót. Nem teszünk fennhangú ígéretek a munkálatokra nézve, ezeknek megtartása gyakran nem függ a szerkesztőtől”. (JKK 400.) Az idézet második felében nyilván saját szerkesztői gyakorlatára utal Jókai, mert nem rajta múlt, hogy jún. 5-i ígéréteinek egy részét nem tudta beváltani. 1848. jan. 2-án a *Nemzeti színház* rovatban ironikusan említi, hogy neki „lapot kell szerkeszteni”. (JKK 454.) Ugyanekkor a *Mi hír Budán?* közleményei között a Hazánk c. napilap szerkesztőjét kollégájának nevezi. (JKK 461.) 1848. jan. 9-én saját magával tréfálkozik, amikor azt írja: „Mégis csak csunyaság ettől a szerkesztőtől, hogy újesztendő napkor senkinek sem kívánt boldog újesztendőket!” (JKK 463.) Jan. 16-i köszöntőjében azután szerkesztő társainak sok előfizetőt és kevés polémiát kíván. (JKK 474.) Jan. 30-án a *Hölgysalon* c. rovatban kárpótlást remél, „mind azon keserű dolgokért, miknek izlelése szerkesztői pályánkon számunkra a fatum által olly bőkezűleg osztogatva volt”. (JKK 493-494.) Febr. 6-án is megemlíti a „humoristicus álmoskönyvében”, hogy „Szerkesztővé választatni — Nagy fejfájás”. (JKK 508.) Az is nagyon gyakran előfordul, hogy a *Mi hír Budán?* közleményei közé szerkesztői üzeneteket ékel. (Pl. JKK 482., 508.)

Érdemes felfigyelni arra, hogy az egyes napirovat vezetőjeként gyakran hivatkozik a laphoz érkezett levelekre. A *kétszáz és egy újdonság* kezdő sorában fordul elő, hogy „névtelen levelet kaptunk” (JKK 267.) Ugyanebben a cikkben még két ízben fordul elő, hogy „levelet kaptunk”. 1847. aug. 15-én „nekünk címzett levélre” reagál. (JKK 288.) Dec. 12-én a következőket olvashatjuk: „Divatba kezd jőni a vidéken, hogy minekünk képtelennél képtelenebb leveleket irjanak.” (JKK 424.) Ugyancsak kapott levelekről emlékezik több más helyen is. (Pl. JKK 460.) Az Ék 1847. jún. 23-i számának borítólapján — amikor még Frankenburg szerkesztette a lapot — a következő felhívás olvasható: „Az ezentul lapunk számára küldendő cikkeket méltóztassanak író- és levelező társaink egyenesen t. Jókay Mór urhoz intézni.” (Ék 25-26. sz. 4. sz. borító-

lap.) 1847. aug. 15-én a *Mi hír Budán?* egyik közleménye azután azt bizonyítja, hogy a leveleket valóban személy szerint küldték Jókainak. A cikkben írónk arról emlékezik meg, hogy egy „lábművész úr . . . szomorú elegiával tisztelte meg csekély személyünket”. (Kiemelés: Sz. L.; JKK 292.) Miután polemizál az elegia beküldőjével, szó szerint is idéz leveléből, s ezzel elárulja azt is, hogy ő a megtisztelt „csekély személy”: „De korántsem célor, hogy Jókay urat elidegenícssem a német sógoroktul.” (JKK 293.)

Gyakran előfordul, hogy a lapok, folyóiratok között folyó viták vagy egyszerű szerkesztőségi megjegyzések, leleplezik egyes aláíratlan cikkek szerzőit. A Honderü Severus álnevű kritikusa az *Irodalmi A. B. C.* c. rovatban 1847 augusztusában (nyárutó 17. 7. sz. 132.) Jókairól írva akaratlanul is megállapítja, hogy írónk nemcsak a Jelenkornál, hanem az *Ék*-nál is jelentős szerepet töltött be mint újdonságíró. (*Irodalom.* JKK 595.) 1847. aug. 8-án aláíratlanul jelent meg az *Ék*-ban a *Kétszáz és egy újdonság!* A PDlap a *Budapesti Szemle* c. rovatban mégis a következőképp reagál a cikkre „(Az „Életképek” új szerkesztője) az újdonságzat mezején kitett magáért, irván 201 (olvasd: kétszázegy) újdonságot; — tehát eggyel többet, mint előde egykoron. A tréfa kissé fárasztó de azért az övé az érdem, elragadá előle halántékiról a koszorut. Ki mondja még aztán, hogy a magyar irodalom nem eléggé termékeny?” (1847. aug. 12. 33. sz. 1058.; Vö.: JKK 761.) Frankenburg Adolfnak a *Kétszáz újdonság!* c. cikke 1847. márc. 6-án jelent meg az *Ék*-ban. (10. sz. 318—28.) A PDlap válasza kétségtelemné teszi, hogy a cikksorozat szerzője az *Ék* új szerkesztője, azaz Jókai Mór. 1847. nov. 14-én az aláíratlan *Mi hír Budán?* 10. sz. közleménye tréfálkozva száll vitába a Honderüvel. A konzervatív divatlap válasza — amely így kezdődik: „Az Életképek szerkesztője azt állítja” — kétségtelemné teszi, hogy az említett cikk szerzője Jókai.

Arany János Petőfinék írt szept. 7-i levelében Jókait rója meg azért, mert az *Ék* hasábjain „viccet csinált” a sáskákra. Az *Ék*-ban a levél keletkezése előtt két ízben olvashatunk a sáskákról a *Mi hír Budán?* c. rovat aláíratlan közleményei között. A *Toldi* szerzője tehát határozottan állítja, hogy a mindenes rovat egyes jeltelen közleményeit Jókai írta. S ha kétkedve fogadnók a fővárostól távol élő Arany megjegyzéseinek hitelességét, megerősíti a levélíró igazát az, hogy a címzett, az *Ék* szerkesztői problémáit jól ismerő Petőfi sem tiltakozott e megállapítás ellen. (L.: JKK 766.)

A Frankenburg által szerkesztett utolsó szám szerkesztői üzenete — amely arra kéri a lap munkatársait, hogy cikkeiket és leveleiket a jövőben személyesen Jókainak küldjék meg (25—26. sz. 4. borítólap) — amellet bizonyít, hogy a szerkesztő személyesen foglalkozott az *Ék*-

nak szánt cikkekkal és beszámolókkal, s az aláíratlanul megjelent vála-  
szok, a *Mondanivalóink* címen közzétett szerkesztői üzenetek is az ő  
tollából származnak.

Bár frónk visszaemlékezéseit nem szabad szó szerint elfogadnunk,  
mégis, ha megvizsgáljuk azokat az írásait, amelyek fiatalkori emlékeit  
idézik, azt tapasztalhatjuk, hogy nagyon sok esetben a lappangó Jókai-  
cikkék felkutatásakor is komoly segítséget nyújtanak. Még az olyan  
általános kijelentése is sokat jelent, mint amilyent az *Apróságok az írói  
tulajdonjog kérdéséről* c. visszaemlékezésében olvashatunk: „Mikor az  
,Életképek'-et átvettem Frankenburgtól, nekem magamnak a szer-  
kesztésért, újdonságírást és novelláimért volt 60 forintom.” (HhM  
5. h. 205.) Itt most nem az a fontos, hogy Jókai pontatlanul emlékszik  
a számokra — hiszen 1847-ben keletkezett levelében 700 forintos  
honoráriumról ír, s a visszaemlékezéséből nem derül ki, hogy mennyi  
időre kapta az említett 60 forintot —, hanem az a kétségtelen utalás,  
hogy 1847 második felében általában ő írta az *Ék* újdonságait, amelyek  
viszont a *Mi hír Budán?* és a *Külföldi Társasélet* c. rovatokban jelentek  
meg. E visszaemlékezés nyilvánvalóvá teszi, hogy Jókai szerkesztő  
korában is írt újdonságokat — természetesen ekkor már az *Ék* számára.

Eddig is gyakran tapasztalhattuk, hogy Jókai mint szerkesztő  
többes első személyben beszél. *A tengerszemű hölgy* c. regényében említi,  
hogy mikor fiatal korában elhagyta szülővárosát, azzal a céllal költözött  
Pestre, hogy hírnévre tegyen szert: „bevallott célja volt az eltávozásom-  
nak: hírt, nevet, világi állást vivni ki magamnak. S ime másfél év telt  
le s mindez megvan, szerkesztő vagyok. Jogom van *pluralisban* beszélni,  
mint a királynak.” (I. k. 52.; Kiemelés: Sz. L.) E visszaemlékezése  
mellett egykorú megjegyzése is amellet bizonyít, hogy Jókai mint  
szerkesztő tudatosan használta a „fejedelmi” többest. 1847. márc. 11-én  
írja a *Budapesti Naplóban*: „a pluralis csak szerkesztőségeket illet, melyek,  
mint több személyből álló testületek, ezt így használni szokták.”  
(JKK 89. Vö.: JKK 431. stb.) Itt említhetjük meg, hogy 1848-ban  
a *Charivári* c. viccrovatának a stílusa a Vahot Imréhez írt s személyes  
kérdéseket feszegető levelek stílusára emlékeztet. Nem csoda, ha ezek  
után igen nagy számban találunk első személyben közzétett, magán-  
ügyekkel foglalkozó, aláíratlanul megjelentetett közleményeket. (*Ék*  
1848. márc. 19.)

Az eddigiek alapján nyugodtan megállapíthatjuk, hogy Jókai nem  
azért hagyta jeltelenül közvetlen hangú, első személyben írt cikkeit,  
hogy névtelenségbe meneküljön, hanem azért, mert felesleges volt betű-  
jeggyel vagy aláírással ellátnia, annyira köztudott volt szerzőjük sze-  
mélye.

A *Mi hír Budán?* c. újdonságrovat — Barabás Tibor szerint az *Ék*



„pletykarovatát” (*Az európai szellem magyar úttörői*. Bp. 1942. 6.) — a szerkesztő Jókai vezeti. Az itt megjelent közleményeket általában mi is felvettük gyűjteményünkbe. Kihagytunk azonban hét cikksorozatot, amely 1847. szept. 5. és okt. 17. között jelent meg e rovatban. Ezek az írások ugyanis nem aláíratlanul láttak napvilágot, hanem napraforgószerű szignóval.

Természetesen ez a kézjegy önmagában még nem jelentheti, hogy e cikkeket nem Jókai írta. A gondosabb vizsgálat azonban kétségtelenné teszi, hogy nem származhattak frónktól ezek a híradások. Már a szept. 5-i sorozatban olvashatjuk az alábbi kitétel: „Végtelenül boldogitana újdonsázati tisztünk önérzete.” (Ék 10. sz. 324.) Jókai 1847. júl. 1-e után legfeljebb a szerkesztői tisztéről emlékezhetett volna meg. Szept. 19-én Schultz István tiltakozik a *Mi hír Budán?* szept. 12-én megjelent egyik közleménye ellen, mire Jókai az *újdonságtrót* figyelmezteti fokozottabb óvatosságra, vagyis nem ismeri el, hogy maga írta volna az említett cikket. (L.: *Szerkesztői megjegyzések*. JKK 536.) Jónéhány ív ismeretlen Jókai-cikket tanulmányozott már át jelen kötet sajtó alá rendezője, de olyan esettel még sohasem találkozott, hogy frónk a saját cikkét ne vállalta volna.

Jóllehet a stilisztikai bizonyítékok önmagukban általában nem győzhetnek meg bennünket, de Jókai egyik-másik írásának stílusbeli hasonlósága olyan méretű, hogy szinte ez alapján is joggal tételezhetjük fel egyes újságcikkek szerzőjének azonosságát. A Jelenkorban 1847. febr. 28-án megjelent, Erdélyi Jánossal és a Magyar Szépirodalmi Szemlével vitázó cikke (JKK 73–76.) pl. akaratlanul is emlékeztet Jókainak az 1849-es Táncsics-ellenes kirohanásaira. A Honderü megszűnésén „sajnálkozó” és a Vahot Imrével az Ék-ban névaláírással polemizáló Jókai hangjának (*Irodalmi táborozások*. Irodalmi levelek Vahot Imréhez. I–II. 1847. jún. 23. 25–26. sz. 831–35.; 1847. júl. 4. I. sz. 23–24.; JKK 184–91.; 194–97.), ill. jún. 6-i búcsújának stílusbeli rokonsága is szembeötlő. A rövid hírek végére illesztett romantikus sóhaj főleg a szabadságharc idején keletkezett cikkeire emlékeztet. Nagyon gyakori, hogy az objektív hangon előadott eseményeket zárójelbe közbevetett megjegyzéseivel teszi nevetségessé. (pl. 1847. márc. 11. JKK 87–92.) A formálisan kételyt oszlató, magyarázó, de éppen e magyarázat által humoros hatást keltő stílus is Jókai írásainak egyik jellemzője. Pl.: „bárendező, ékszerészek, kalmárok, varrónők, zeneilők és táncmesterek vakarják fejüket, mindenik, tudniillik, a magát.” (JKK 51.)

Befejezésül még csak annyit; ha nem is perdöntők, de egyéb áruló jelek társaságában az frónk által kedvelt témák többszöri feldolgozása vagy említése esetleg a vándormotívumok vizsgálata is erősítheti eddig:

megállapításainkat. 1847. nov. 14-én a Magyar Szépirodalmi Szemle megszűnésén „sajnálkozó” c. cikke (JKK 372.) pl. a szabadságharc idején kedvelt tízparancsolat travesztiáinak közvetlen elődje. (Ék 1848.) Az Ék első vezércikke (JKK 192–94.) az 1848 tavaszán keletkezett glosszáival mutat tartalmi rokonságot. (Vö.: JKK 720.) *Jellasich közlönye* c. satirikus fricskáinak is számos motívumára bukkanhatunk 1847-es írásaiban. (A példákat tetszés szerint sorolhatnánk. Legtöbb frástól több szempont alapján is bizonyíthatjuk, hogy írónktól származik. (Jelen alkalommal csak jellemző példák felsorolására szorítkoztunk. További megjegyzéseinket a *Tárgyi magyarázatok* c. fejezetben tesszük közzé.)

★

1846-ban és 1847-ben írt levelei arról vallanak, hogy jogi tanulmányainak elvégzése után a diploma csak kedve és hajlama ellenére biztosíthatta volna az életbe induló Jókai számára az önálló megélhetést. A regények és novellák bizonytalan honoráriumra pedig még a hírnév magaslatára érkezett írónak sem nyújtott biztos anyagi alapot. Hát még egy kezdőnek! Nem kétséges, hogy 1847 elején előbb csak önállósodása biztosítékát látja Jókai az újságírásban, bár hamarosan észreveszi, hajlamainak megfelelő izgalmas feladatra vállalkozott, s az első kudarc után már lelkes érdeklődéssel feledkezik az újdonságok írásába. Ebben az időben még különben sem a kapitalista újságírás hírhedtet taposómalmába került, s Helmecczy Mihály nemcsak lehetővé teszi írói egyénisége kiélését, de megelégedést sugárzó buzdításai Jókai hírlapírói ambícióit is felkeltik és ébren tartják. Hovatovább maga is fokozott kedvvel végzi az újságírás különleges feladatait. Friss hírek gyűjtése közben egyre közelebb kerül a hétköznapiok valóságához, belekerül a reformatorkor politikai és hírlapi vitáinak tüzebe, s egyre inkább lelkes odaadással vállalja a nyílt harcot. Naponta új hírekért fordul a pesti élethez, hogy mint a közvéleményt érdeklő kérdések merész hangú krónikása — a polgárosodó nemesi értelmiség képviselőjeként — foglaljon állást a kezdetben általa is lenézett hírlapi polémikiában.

1847 a minden különörsre és újra élénken reagáló fiatal író publicisztikai előiskolája. A Frankenburg divatlapjánál és még inkább a Helmecczy napilapjánál eltöltött idő teszi lehetővé, hogy néhány hónap múlva, az év második felében mint szerkesztő is sikerrel birkózzék meg az Ék „szellemi kiállításának” bonyolult feladataival, s a következő esztendőben már a szabadságharc egyik legkiválóbb tollú publicistája legyen. 1847-ben fokozatosan érik újságíró és lapszerkesztő egyéniséggé. A Pilvax-fiatalok köréből a hírlapírás mezejére lépett fiatal író nemcsak a mesterségbeli fogásokat sajátítja el, hanem egyre biztosabban

tájékoztatók az újságírás területén folyó politikai harcokban is. Az európai méretű forradalmak és szabadságharcok előestéjén egyre határozottabban állt helyt a liberalizmus és a konzervativizmus nagy harcában a haladás zászlaja alatt.

\*

A publicisztikai cikkek gyűjteménye kronológiai rendben betűhíven közli Jókai hírlapi írásait. A folytatásokban megjelent közlemények összefüggő egészként kerülnek az olvasók elé. Kötetbeli helyüket a közlés megindulásának kezdete határozza meg. A cím nélkül megjelent cikkeket és cikksorozatokat új címmel nem látjuk el, hanem az első megjelenés dátumával különböztetjük meg őket egymástól. Ezért használjuk a rovatok (pl. *Budapesti Napló*, *Mi hír Budán?*) címe alatti szögletes jelbe zárt kelteztést. Az egyes rovatokon belüli apró közleményeket, amelyek nem kapcsolódnak szorosan egymáshoz, számokkal különböztetjük el, jóllehet mind az Ék, mind a Jelenkor ezekben az esetekben is csak nyomdai választójelet (pl. —, \*\*) használt. A *Mi hír Budán?* c. rovatban júli. 25-én 17 apró közleményt találunk. Ezeket úgy különböztetjük meg, hogy a megjelenési sorrendben nem választójellel, hanem 1-től 17-ig számokkal választjuk el egymástól. 1874-ben, amikor az 1848–49-ben megjelent cikkeit tette közzé (Jókai Mór *Forradalom alatt írt művei. 1848–1849*. Szerző tulajdona. Bp. 1875.), lényegében Jókai is ezt a módszert alkalmazta, számokkal különböztette meg egymástól egyes rovatának apróbb hírforgácsait (pl. 161.). A cím nélkül megjelent írásokat mi is cím nélkül tesszük közzé, de a cím helyén szögletes zárójelben a megjelenés dátumát közöljük.

A jegyzetapparátus egyrészt pontosan megállapítja, hogy hol működött Jókai mint hírlapíró, milyen cikkeket írt az adott időszakban, s korrigálja az irodalomtörténetírásunkban fellelhető téves adatokat. Az *Irodalom* c. fejezet összefoglalja Jókai publicisztikájára vonatkozó általános megállapításokat. *A cikkek jegyzetei* c. fejezet az egyes cikkekre vonatkozó megjegyzéseket tárja az olvasó elé (a megjelenés helye, ideje, aláírása, irodalomtörténeti vélemények, szövegváltozatok, polémiák, tárgyi magyarázatok, vándormotívumok, esetleg figyelmeztetés azokra az áruló jelekre, amelyek segítségével kiemeltük az ismeretlenségből a kérdéses cikket).

## IRODALOM

*A tengerszemű hölgy* c. regényében írja Jókai: „Épen huszonnégy esztendő voltam, midőn önálló szerkesztővé lettem.

Ma is gyönyörrel veszem kezembe azt a három nagy kötetet, melyek a szerkesztésem alatti 'Életképek' címet viselik. Minő kincstár." (47.)

★

Vahot Imre a *Budapesti Szemle* c. aláíratlan rovatában (PDlap 1847. jan. 17. 3. sz. 92.) írja „A Jelenkor Budapesti Naplóját újévtől fogva jeles novelláirónk Jókay Mór kezeli, s eleven phantáziája, és csipős elméssége e napi becsü sorokon is észrevehető. Jókay, mint író, eddig még békességben élt, de miután közénk állt, azaz, az irodalmi pályán katonának csapott fel, majd meggyül a baja, s neki is ki fog jutni a harc és háboru melege.”

Severus írja Jókairól az *Irodalmi ABC*. (Honderü 1847. nyárutó [aug.] 17. 7. sz. 132.) c. rovatában:

### „JÓKAY MÓR.

Az 'Életképek' mostani szerkesztője...

A Híradó, ugy mellékesen egyszer egykis kritikát közlött ezen fiatal emberről, melyben ezt mondá: „ha szorgalmasan tanulni kezdene, lehetne belőle valami.” És úgy is van. J. urban van írói talentom; már tudja hol kell a subjectum, objectum és copulának állani, a tétel három részei közti hézagokat egész tömeg bombasticus, érthetlen, tulzott közbelékkal tölti ki. Imitt amott értetlen rövidséget negélyel az írásmódban, de mely nem egy élesen elkülönült gondolkodó szellem eredménye, hanem negélyelt genialitás fáradságos szüleménye. — Tacitus, Lamartine, Börne — e három író munkái is rövid, aforisticus tételekben vannak írva. — Könyvek nem nagy

rudakban, hanem apró darabokban nyújtják az aranyat! mert ezen nagyszellemek nem bírták aranykincsüknek egész iszonyu tömegét egyszerre a nyilvánosság elé emelni, szét kelle azt diribolniok, hogy könnyebben a közönség elé juttathassák. De ha az ember sem logikai éllel, sem fogantás és kifejezési humorról nem bír, ha az ember kénytelen prózai mindennapi dolgokat apró tételekben elmondani, — az oly stíl ép úgy néz ki mint a s z e c s k a.”

Így folytatja a következőkben a Honderű irodalmi kritikusa:

„J ó k a y ú r, kinek még eddig természetesen nem volt ideje mindazon megkívántató ismereteket megszerezni, melyekkel egy írónak nem csak szellemi, hanem empyricai tekintetben is bírnia kell, — jobb stíl hiányában ily s z e c s k a s t í l b e n í r. — Az irány, melyet J. ú r lapjának adni fog, még mind csak talány. Irodalmi-kritikai tekintetben úgy képviselteti lapját, hogy rosszabbul már nem lehet. Novellisticaiban ő maga sokat ír, — iratai jó stílyakorlatok, de a kifejezés, az érettség bélyege teljesen hiányzanak, s ezáltal gyakorlatai kissé emészthetetlenekké lesznek . . . Ujdonságai, melyeket hoz, nincsenek az élce tüzenél sem sütve, sem rántva, sem főzve — nyersen adja fel azokat lapja asztalára — mintha nem művelt közönségnek írna, hanem Kannibaloknak, kik a sült csirkét félredobálják, és a nyersen inyelegnek. — Irányadólag az Életképek új fasisában semmiesetre sem hat többé, s így Jókay ú r mint szerkesztő által a lap mindenesetre csak nyert, — mert az egyszerre megszűnt hangadó organum lenni egy művészetet és tudományt egyenlő erővel elnyomó iránynak. De minthogy még a rossz irányadás-hoz is bizonyos ügyesség, bizonyos savoir faire kivántatik, s J. urban ezen tulajdonságok is hiányzanak — az Életképek még egy darabig fog ugyan egykori befolyásának árnyékával dicsőködni, — aztán az árnyék mindig hosszabb leszen, s minél hosszabb, annál észrevehetőlenebb, míg végre a feledség éjébe, a semmiség dermesztő sötétébe elvesz . . .”

Befejezésként írja az alábbiakat a Honderű bírálója:

„Hogy J. ú r még maig sem neveztetett ki drámabírálválasztmányi taggá, azon rendkívül csodálkozunk, annál inkább, minthogy J. ú r már darabot is írt, mely totaliter megbukott, — s nálunk azon eszméből szokás kiindulni, hogy minden rossz drámairó okvetlen igen derék bírálója a jó daraboknak; holott másutt még a legjobb dramatikusokat sem tartják mindig képeseknek — hogy darabokat megítélhessenek, minthogy valaki gyakran igen nagy költő lehet, a nélkül hogy csak legkisebb drámabírálóí tehetség is volna benne. De ez mitsem gátol bennünket, hogy a derék J. urnak — szerencsés jó reggelt ne kívánjunk.

Vannak írók, kiknek megítélése közben az ember önkénytelenül „humorossá’ leszen.”

Vahot Imre és Jenevai László cikke (*Jókai Mór. A Nagy Világ Képekben* Pest 1855. 424. hasáb) tele van tárgyi tévedéssel. Szerintük 1847. közepén Petőfi és Jókai vették át az Ék szerkesztését s a „két tehetséges szerkesztő dolgozatai igen emelték ugyan e lap irodalmi rovatát, de nagyon bele merülve a polemiaiba, itt sok gyengéséget, és éretlenséget árultak el.”

Zilahy Károly (*Magyar Koszorusok Albuma. Irói élet és jellemrajzok.* Pest 1863. 105.) szerint 1847 közepén, amikor Jókai átvette az Ék szerkesztését, „a lap érdekét a napi rovatok elmés kezelése által különösen emelte”.

Baráth Ferenc (Apulejus: *Nyugot-Európa és Hazánk.* Pest 1871. 90–91.) írónk politikai működését, azaz hírlapi cikkeit nem tartja „veszélyesnek”. Szerinte „Politikai cikkeiben ugyanaz a gyermekes naiv ítélet és hit, az az erős phantasia, a különös és képtelen combinatiók és összeállítások keresése nyilatkozik, a mi regényeiben”.

Vutkovich Sándor (*Asvai Jókai Mór. = Magyar Irok Albuma. Élet- s jellemrajzok.* Pozsony 1873. 290.) megismétli Zilahy Károly (1863) véleményét.

Gyulai Pál (*Jókai mint hírlapíró.* BpSzle 1875. 9. k. 202–16. — *Birdálatok.* Bp. 1911. 134.) szerint „Jókai mint politikai hírlapíró, a forradalom szülötte, épen mint Pálffy Albert és Csernátony. Társaikat a politikai téren találta a forradalom, ők akkor léptek fel arra.”

Toldy Ferenc (*A magyar költészet kézikönyve* A mohácsi vésztől a jelenkorig, vagyis az utóbbi negyedfél század kitünőbb költői életrajzokban és jellemző mutatványokban feltüntetve ~ ~ által. Második, átdolgozott kiadás. Ötödik kötet. Bp. 1876. Franklin. 284–85.) szerint Jókai „novelláival s a tárca szerencsés vitelével mind érdekesebbé tudta tenni” az Ék-et.

Abafi Lajos (*Frankenburg Adolf. = Magyar írók életrajza.* Figyelő VI. 1879. 152–53.) szerint az Ék „irodalmunkban nevezetes szerepet játszott. Ez képezte legjelesebb íróink szellemi központját és szépirodalmunk akkori tetőzését . . . Később Jókai vette át a lap szerkesztését, mely ezentul, kivált 1848-ban, még határozottabb politikai irányt követett.”

Telegdi László (*Petőfi Sándor életéből.* IV. *Petőfi a forradalom alatt* I. Koszoru 1884. dec. 13. 50. sz. 790.) azt írja, hogy miután lapszerkesztő lett, „Az „Életképek” hasábjait Jókai kitünő dolgozatokkal töltötte meg; s a lap Frankenburg eltávozásával mégis sokat veszített ugy érdekességéből, mint keresettségéből”.

Ferenczy József (*A magyar hírlapirodalom története 1780-tól 1867-ig.* Bp. 1887. 442–43.) megállapítja, hogy az Ék Jókai szerkesztése idején „a 40-es évek legtartalmasabb folyóirata volt” s a „szépirodalmunk legjobb közlönyévé lett”.

V. I. (*Sárguló levelek*. Aradi Közlöny 1891. nov. 29. 283. sz. 1–2.) „egy ócska, de úde könyvről, . . . az *É l e t k é p e k*’ 1847 éves folyamáról” ír, amelyben nagy gyönyörűséget lelt „heteken által”.

„Soha se lesz nekünk többé — folytatja a cikkfő — ilyen belletrisztikai lapunk. A szellemóriások jutottak még a legzugabb petiteknek, mikor ennek a lapnak a riportere is csak egy Jókai volt; színházi recenziái pedig Jókai, Petőfi, Pálffy és Pákh Albert”. Itt jelent meg Petőfi számos költeményén kívül „Jókainak Serfőzője, Bűntársa s a kedves színházi kritikák se szeri, se száma”. Később megállapítja, hogy Frankenburg is távol tartotta magát a durva hírlapi vitáktól, „még jobban aztán az utódja a szerkesztésben Jókai Mór, a ki egész kegyes közlönynyt tette az *Életképek*’-et.

A legkevésbé se higye azonban az olvasó, hogy akkor a szerkesztők nem veszekedtek egymás között. Sőt inkább! Véges-végig egész harcias hangulat fut közte és a „Honderü” között.”

A cikk több idézetet tartalmaz Jókai színi kritikáiból és polémiáiból. Ferenczy József (*Jókai mint hírlapíró*. Győr 1893. 7–9.) szerint „Jókai Mór mint hírlapíró abból a régi gárdából került ki, a mely gárda hírlapírodalmunk fénykorát teremtette meg . . .”

Csupán hírlapírodalmi munkássága is a legtermékenyebb írók sorába helyezné Jókait.

Hírlapírói munkássága megoszlik a politikai-, szépirodalmi-, humoristikus- és vegyes tartalmú időszakai sajtó terén kifejtett működésben . . . Századunk ötödik tizedében, noha az író és olvasó világ figyelmét túlnyomólag a politika foglalta le, mind a mellett magas fokú fejlettségre jutott az időszakai szépirodalmi sajtó is, mely kitartó buzgalommal fáradozott irodalmunk népszerűsítése érdekében. Szerkesztőink a nővilág pártfogásáért versenyeztek, velük és általuk akarták elérni azt a hazafias célt, hogy a magyar nyelvet és irodalmat bevigyék a családokba, a magyar társas életbe s bennük és segítségükkel állandó közönséget szerezzenek ismét költészetünknek és általában szépirodalmunknak. Ugyász sora jött létre a szépirodalmi divatlapoknak, melyek a legújabb és legdiszesebb divatképekkel és bő divattudósításokkal iparkodtak magukat és így közvetve az irodalmat a hölgyvilág előtt megkedveltetni . . .”

Ferenczy megállapítása szerint „1847. július 1-én Jókai vette át [az *Ék*] szerkesztését s változatos tartalommal, irodalmi becsei értékes dolgozatokkal bocsátotta közre. Ekkor Frankenburg csak kiadója volt a lapnak.” Ferenczy nem említi, hogy Jókai a Jelenkor újdondásza volt.

Baróti Lajos (*Jókai és Petőfi*. Hazánk 1894. jan. 6. 12. sz. 18.) szerint a) irodalmi irányt képviselt az *Ék*, miután Jókai szerkesztette. Úgy véli,

hogy 1847 nyarán „némileg megvalósult” amiért Petőfiék írói összefogással egy évvel korábban harcoltak.

Hornyk József (*Jókai élete*. Kecskeméti Lapok 1894. jan. 6. 1. sz. 7.) szerint kisebb irodalmi sikerei majd a *Hétköznapi* megjelenése után „a már ekkor nagynevű Petőfivel szövetkezvén, közösen átvették Frankenburgtól az 'Életképek' c. folyóirat szerkesztését, melyet Petőfi versei s Jókai novellái elsőrangú szépirodalmi lappá emeltek.

Mindketten átléptek a szépirodalom teréről csakhamar a politikaira is.”

Koltai Virgil (*Ime, az ember!* Hazánk 1894. jan. 6. 12. sz. 17.) szerint a Tizek Társaságának tagjaként szerkeszti az *Ék*-et, a „leghatalmasabb magyar lapot”.

Sziklay János (*Jókai pályája*. Egyetértés 1894. jan. 6. 6. sz. 1.) Jókai öregkori visszaemlékezései alapján ír az 1847-es év eseményeiről, amelyek döntően befolyásolták írónk pályáját. Szerinte „legjobb munkatársak egyesített erejével” kitűnően szerkesztette az *Ék*-et Jókai.

A Budapest c. képes politikai napilap aláíratlan cikke (*Jókai életrajza*. 1894. jan. 6. 6. sz. melléklet 1.) szerint az *Ék* szerkesztését „Jókai nagy ambícióval végezte . . . magához láncolta az irodalom jeleseit”.

A PH anoním cikkírója (*Jókai Mór élete*. 1894. jan. 6. 6. sz. 26.) szerint 1847 közepén Frankenburg Adolf Bécsbe költözött s „Lapját biztos kezekbe tette: Jókainak adta át a szerkesztést, ki akkor 22 éves volt.

Jókai nagy ambícióval teljesítette feladatát; írói talentumán kívül szerzetreméltó egyénisége, eleven szelleme a legkiválóbb tehetségeket vonta magához.”

Buday László — B. L. kézjeggyel — írja meg Jókai életrajzát az Ország-Világban. (*Jókai Mórrol*. 1894. jan. 7. 2. sz. 32.) Itt említi, hogy a szabadságharc előtt „Sűrűn ontotta elbeszéléseit tárcacikkeit”.

A Kolozsvár névtelen cikke (*Még egyszer az arany lakodalomról*. 1894. jan. 16. 12. sz. 2.) szerint Jókai 1846—48 közt *Ék*-nál „mint belső munkatárs szerepelt, később pedig az újdonság-rovatvezető névvel tisztelték meg”.

Göde Jenő (*Jókai élete és költészete*. Veszprém 1894. jan. 27. 4. sz. 2.) sok tárgyi tévedéssel ír Jókai 1847-es lapszerkesztői munkásságáról.

A Kecskeméti Lapok aláíratlan cikkírója (*Jókai pályafutása*. 1904. máj. 7. 106. sz. 2.) „liberális irányzatú szépirodalmi lapnak” nevezi a Jókai szerkesztette *Ék*-et.

Prém József (*Jókai*. Hazánk 1904. máj. 8. 110. sz. a Hazánk Szépirodalmi Melléklete. 2.) röviden érinti a fiatalok 1848. márc. 15-e előtti politikai szervezkedését.

Sebők Zsigmond (*A szárnybontás. Jókai és Petőfi*. Uj Idők 1904. máj. 8. 19. sz. 463.) azt írja, hogy 1847-ben az *Ék* Jókai szerkesztésével



„még jobban emelkedett és a kiváló írók még szivesebben csatlakoztak, mint eddig, hozzá”.

A KépCsalL aláíratlan cikke (*Jókai élete*. 1904. máj. 8. 19. sz. 353.) Jókai visszaemlékezései alapján ismerteti a szabadságharc előtti eseményeket. Megállapítása szerint „Jókai leghathatósabban támogatta az Életképeket és dolgozatai tetemesen fokozták a lap népszerűségét”.

Az Egyetértés jeltelen cikke ([*Jókai*] *Élete folyása*. 1904. máj. 6. 126. sz. 3.) szerint az *Ék*-et — midőn átvette szerkesztését — „még magasabb színvonalra emelte”.

Az Alkotmány c. napilap (*Jókai élete*. 1904. máj. 6. 109. sz. 1.) szerint Jókai 1847 második felében „a magyar irodalom legfényesebb alakjait gyűjtve maga köré, a legelőkelőbb színvonalra emelte a lapot”.

Az Ország-Világ a *Jókai meghalt* c. aláíratlan cikke (1904. máj. 8. 19. sz. 373.) szerint 21 éves korában az *Ék*-et, a „liberális irányzatú szépirodalmi lapot” szerkesztette Jókai.

A Máramaros aláíratlan cikke (*Jókai Mór meghalt*. 1904. máj. 8. 19. sz. 2.) arról emlékezik meg, hogy Jókai a Jelenkor hírrovatát vezette.

Mikszáth Kálmán (*Jókai élete és kora*. I. k. Bp. 1960.) szerint „Íróink közül némileg nyomormentesen csak azok élhettek, akik valamely lap rovatait csinálták állandó havi fizetéssel. Ezek a helyek olyanok voltak e szegényes világban, mint a „kanonoki stallumok”. A Honderű újdondásza nagyúr volt, Jókai maga is csakhamar a pénzzsákok közé tartozott, miután az Életképekhez jutott be színbírólonak. Könnyű annak, akinek Petőfi a barátja. De ez csak pünkösdi királyság. Frankenburg nem volt vele megelégedve. Rendre dicsérte a színészeket; aki nem való prókátornak, még kevésbé való színi referensnek. Ahhoz keménység kell és oroszlánszív. Neki minden előadás remek volt és minden színész egy-egy Fánecs vagy Lendvay.”

Ezután írja Mikszáth a következőket:

„Az Életképek színi rovatja meggyöngült, Frankenburg hiába bíztatta, hogy csipkedjen, üssön, vágjon, a puha szíve nem vitte rá, utoljára is váltni kellett a rovatjától és a laptól is. Az öreg Helmecczy átvitte a Jelenkorhoz újdondásznak, ami harmincöt forint fizetéssel járt. A hírszolgálat teljes hiányában igen fontos volt az újdondász szerepe a lapoknál, úgyszólván neki kellett azokat megteremteni, majdnem hasonlóan az escamoteurhoz [szemfényvesztőhöz], ki az üres levegőből fogdossa ki a húszasokat. Jókai fölfrissítette a rovatot, legalább Királyi Pál, a főszerkesztő meg volt vele elégedve. A dolgok megítélésében, mert egy újdondásznak naponként sokféléről kell írni, egy kis zöldség és naivság látszott, de a megírás, a feltalálás többnyire mulatságos volt.” (100.)

Az *Ék*-nál Jókainak az „ideje nagy részét a szerkesztés apró-cseprő

gondjai és teendői vették igénybe. Sok jó erőt bírt a laphoz kötni s ezeket jól fizette. Gonddal és változatosan csinálta az egyes rovatokat, úgyhogy a lap virágozni kezdett, ezerötszáz előfizetője volt, ami tekintélyes jövedelmet jelentett. Petőfinek 50 forintot volt képes fizetni egy-egy verséért.” (109.)

Zsigmond Ferenc (*Jókai*. Bp. 1924. 50–51.) szerint 1843 s 1849 közötti idő, „Jókai írói működése első korszaka . . . tehetségének majdnem mindenik legfontosabb vonásához szolgáltat adalékok”. Ez alatt az idő alatt írt verset, drámát, regényt, novellát, fantazmagóriát „a vezércikktől a pamfletig mindenféle hírlapi közleményt”.

Romhányi Gyula (*Teleki László és Kegyence*. ItK 1941. 152.) szerint 1847-ben Jókai „mérsékeltébb hangon” szerkesztette az Ék-et, mint elődje Frankenburg.

Bárdos László (*Jókai a forradalomban*. Komárommegyei Dolgozók Lapja 1954. máj. 1. 35. sz. 6.) szerint Jókai cikkeiben már 1848 előtt előre veti árnyékát szabadságharcos publicisztikai munkássága.

Dezsényi Béla (*A magyar sajtó 250 éve*. Bp. 1954. 84.) szerint az Ék – miután Jókai átvette a szerkesztését – „az ifjúság orgánuma lett és ezt a szerepet negyvennyolcban is megtartották . . . az irodalmi sajtót Petőfiék a leghaladóbb gondolat számára hódították meg”.

Szekeres László (*Keletkezése, forrásai*. = Jókai Mór: *Egy magyar nábob* JKK 1. k. 308.) szerint Jókai „az 1853. jan. 2. és 1854. febr. 19. között működő Délibáb c. folyóiratnak csak formálisan főmunkatársa, gyakorlatilag a névleges szerkesztő, gróf Festetich Leó helyett minden szerkesztője, s így nemcsak elvileg irányítja a lapot, hanem – miként 1847-ben és 1848-ban az Ék-nél – most is oroszlánrészt vállal az újdonságok, színi kritikák és a külföldi „társaséletről” szóló színes, apró közlemények írásából.”

Nagy Miklós (*Jókai Mór*. Művelt Nép 1951. január 1. sz. 25.) szerint az Ék „1847–48-ban lobogója volt a forradalmiságnak, hirdetője az új gondolatoknak”.

Nagy Miklós (*Vezérfonal városi előadók számára Jókai Mór c. előadáshoz*. Bp. 1952. 4.) röviden ír szerkesztői munkásságáról.

Zolnai László (*Jókai útja Komáromtól 1848 fele*. Komárommegyei Dolgozók Lapja 1954. ápr. 28. 34. sz. 4.) szerint a Pilvax-fiatalok társasága „az a kör, ahol végre Jókai Móric megtalálja önmagát”.

Lovászi Ferenc (*Jókai Mór [1825–1904]*. Viharsarok népe 1954. máj. 5. 105. sz. 4.) szerint Jókai mint újságíró „a sajátos magyar publicisztika megteremtője, aki hervadhatatlan érdemeket szerzett a magyar újságírás fejlődésére terén is”.

Móricz Miklós (*Móricz Zsigmond az újságírásról és az újságírókról*. ItK 1955. 373.) Jókai hírlapi hatásáról emlékezik meg.

# HONDERÜ.

ESTERDÁRI, MŰVÉSZETI ÉS NYVATLAP.

(Híradó, festészet és más művésztudományok)

\_\_\_\_\_  
Hírlevél és kiadvány

\_\_\_\_\_  
Pétervári Bertók László.

\_\_\_\_\_  
1848.

\_\_\_\_\_  
Munkánk év első száma.

\_\_\_\_\_  
ESTERDÁR.

\_\_\_\_\_  
a magyar országos gyűjtemény



# PESTI DIVATLAP.

\_\_\_\_\_  
SÉPÍTŐDALMI KÖZLÖNY

A

\_\_\_\_\_  
TÁRSASÁG, IRÓDALOM ÉS MŰVÉSZET KÖRÉBEN.



\_\_\_\_\_  
SZERKESZTI

\_\_\_\_\_  
VAHOT IMRE

\_\_\_\_\_  
1847.



\_\_\_\_\_  
második részlet

\_\_\_\_\_  
Kereses János

\_\_\_\_\_  
PESTEL,  
NYVATLAP KIADÓVAL.



1847-ben megjelent napilapok címlapjai

Szekeres László (*A hírlapíró Jókai pályája küszöbén. A Petőfi Irodalmi Múzeum Évkönyve. Bp. 1964.*) filológiai gonddal bizonyítja, hogy milyen közleményeket írt Jókai 1847. jan. 2. és jún. 6-a között a Jelenkorba a *Budapesti Napló* c. rovat vezetőjeként, majd viszonylag részletesen jellemzi frónk újságírói pályájának kezdetét. Megállapítja, hogy 1847 első fele a minden különösrre és újra élénken reagáló fiatal író publicisztikai előiskolája. A Frankenburg divatlapjánál és még inkább a Helmecey napilapjánál eltöltött idő teszi lehetővé, hogy néhány hónap múlva, az év második felében mint szerkesztő is sikerrel birkózzék meg az Életképek „szellemi kiállításának” bonyolult feladataival, s a következő esztendőben már a szabadságharc egyik legkiválóbb tollú publicistája legyen. 1847-ben fokozatosan érik újságíró és lapszerkesztő egyéniséggé Jókai. A Pilvax-fiatalok köréből a hírlapírás mezejére lépett ifjú novellista nemcsak a mesterségbeli fogásokat sajátítja el, hanem egyre biztosabban tájékozódik az újságírás területén folyó politikai harcokban is.

Petőfiékkel egyetértésben tesz hitet az irodalom irányzatosságának elve mellett, melyet megőriz egész életére, s melyet különösen az 1875-ös politikai pálfordulata előtt szépírói gyakorlatában is igyekszik megvalósítani.

A *Budapesti Napló* c. rovat vezetőjeként a haladás „igaz ügye” érdekében harcol egyre nagyobb hatással a nemesség felelősségre ébresztése, a nemzeti és polgári felemelkedés mellett. A Jelenkorban megjelent közleményei szembetűnő heterogéneitásuk ellenére is viszonylag egységes elvi álláspontot képviselnek. A nemzeti összefogás erősödését, az „emelkedő honszellelem áldást” látja a két „jobb irányú”, azaz liberális politikai színezetű Pesti és Nemzeti Körnek az egyesülésében. Fellép a magyar nép szellemi kincseinek megóvásáért. A nemzeti öntudat ébresztését célozza a csárdás melletti kiállása. Szót emel az arisztokraták kényelemszerető kultúrátlansága ellen. Szatirikus kedvvel számol be arról, hogy egyes nemesek mennyire irtóznak a kultúrát terjesztő könyvektől. A buja Kárpáthy Abellinóra emlékeztető közismert „gazdag úr” ellen is fellép, ki elvisz magával vidékre egy szegény lányt szeretőnek. Hatással ostorozza a „nagyszerű címekekkel kérkedő nemesi” tehetetlenséget. A „boldogság ypszilonos dicsőségébe helyezkedő igazi praedicatumos nemes” figurájának szatirikus bemutatása már az „arisztokratikus végbetűjét demokratikus i-re” cserélő szabadságharcos Jókait anticipálja. Hadat üzen frónk a feudális úri rend elavult intézményeinek. Íles hangon bélyegzi meg a nép nyomorára spekuláló üzéreket. A nemzeti egység kialakítását, a magyarság szellemi és gazdasági erejének megsokszorozását célozza a jobbágyság és a zsidóság emancipációja melletti kiállása.

A feudális Magyarország számos retrográd jelenségére éberén reagál. Mégsem akar radikális társadalmi változásokat. Ez legvilágosabban akkor derül ki, amikor a szociális problémákat „nyomorenyhítő reformokkal” kívánja megoldani. Részvétel ír a Felvidék nélkülöző napszámosságairól, a nyomor elől Pestre menekült „eléhült népségről”, mégis a megyék filantropikus megértésére bízta a bajok orvoslását.

Legotthonosabban újságíróként is az irodalmi életben mozog, s Petőfiék mozgalmában szellemi irányítóként vesz részt. A társadalmi élet jelenségeivel foglalkozó cikkeiben megreked a visszahúzó erők elmarasztalásánál, a visszaélésekre fényt villantva a nemzeti felelősség-érzetre apellál, s amolyan körülhatárolatlan liberális-reformer magatartást tanúsít, kulturális kérdésekben azonban már a Jelenkornál is viszonylag kikristályosodott álláspontot képvisel. Fő feladatának az irodalom sajátos eszközeivel vívott harcot tekinti, s a Pilvax-fiatallokkal egyetértésben az irodalmat a nemzetnevelés és jellemfejlesztés leg-  
hatékonyabb tényezőjeként erősíti. Valósággal tüzet nyit az arisztokrácia irodalmi ízlését kiszolgáló Honderü és Magyar Szépirodalmi Szemle c. folyóiratokra. S nemcsak néhány szavas túsúrásokra vállalkozik. A szép-irodalmi Szemlével igen részletes, apró filológiai kérdésekbe mélyedő polémiát folytat az Életképek s nem utolsósorban a Fial Magyar-ország érdekében. Különös élel támadja e lapot, mert „ajult torzsalkodást” folytat a „francia iskola”, a fiatal írók romanticizmusa ellen. Az irodalmi értékek felismerését bizonyítják Kemény Zsigmond regényéről és Szigligeti Ede drámájáról írott sorai. A magyar nyelvet és művészetet ápoló Nemzeti Színházat már 1847 legelején a nemzet első házának tartja, s hazafias szimpátiával figyelni működését.

Nem kétséges, hogy újságírói gyakorlat közben Jókai nyelvezete is egyrészt sokkal közérthetőbb, másrészt egyre színesebb, s 1848-ra már a közvetlenebb politikai hatásra is alkalmasabb lesz. Írói alkatával rokon romantikus stílusát is áthatja a haza sorsán kesergő pátosz.

Jókai 1847 első felében írt publicisztikai cikkei arról győzhetnek meg bennünket, hogy az újságírást megízlelt fogékony lelkű fiatal író jóval közelebb került az élethez, mint szépirodalmi munkái alapján sejtettük. A Jelenkornál eltöltött röpke öt hónap nemcsak erőgyűjtést és felkészülést jelentett számára az Életképek szerkesztői munkáihoz s 1848/49 politikai harcaihoz, de mint a francia romantikusokat — első helyen Sue-t és Victor Hugót — bálványozó regény- és novellaíró is kimozdította könyvélményeiből. Ragyogó fantáziáját ezután már nem uralják oly mértékben a romantikusok rémtörténetei s a közvetlen diákélmények, mint a *Hétköznapiok*, a *Szomorú napok* c. regényekben vagy a *Vadon virága* c. novelláskötetében. Életközélbe kerülését — a politikai események figyelemmel kísérése és a Pilvax-fiatalok politikai tettei

mellett — hatékonyan mozdította elő az újságírás, amely igen kedvezően befolyásolta egész szépirói pályáját. Az újságírás hatására a szabadságharc előtti romantikája minőségi változáson megy át, s a reformkori regényeit átható eszmék első ízben — nem egyszer műhelygyakorlatokként — a Jelenkorban jelentkeznek, magyarázatul szolgálnak történelem-szemléletére, s világnézeti fejlődésének alapjait is megvetik.

Nagy Miklós (*Jókai Mór. = A magyar irodalom története 1849-181 1905-ig.* Szerk. Sőtér István. Bp. 1965. 286.) szerint „Az Életképek Jókai szerkesztésében a Fialat Magyarországnak, a radikális ifjúságnak lapjává lett . . . Petőfi és Vasvári társaságában, az utópista szocialistákat és a francia forradalom történetét olvasgatva, Jókai világnézeti és politikai fejlődése hétmérföldes léptekkel haladt előre, s a kisvárosi nemesifjúból 1848 elejére polgári forradalmár lett, aki átmenetileg le tudta vetkezni nemesi neveltetésének sok visszahúzó vonását.”

## A CIKKEK JEGYZETEI

### I

#### NEMZETI SZINHÁZ

[1847. jan. 2.] 5–11.

- M:** Ék 1847 1. sz. 25–28.; *Caracalla* aláírással.  
Részleteket közölt belőle: V. L.: *Sárguló levelek*. Aradi Közlöny 1891. nov. 29. 283. sz. 1–2.; Szekeres László: *A hírlapíró Jókai pályája küszöbén*. A Petőfi Irodalmi Múzeum Évkönyve. Bp. 1964. (a továbbiakban: PIM Évkönyve) 100, 101, 105, 110.

#### TÁRGYI MAGYARÁZATOK

Sor:

- 1839-ben a Regélőben jelent meg Jókainak egy rövid feljegyzése. (104.)
- 3 *quirites* — a római polgárok megszólítása, előkelőségek
- 9 Jókai az *Arria* c. elbcszélésében hasonlóképpen jeleníti meg a római gladiátorokat. (Ék 1848. márc. 23.)
- 10 *solenniter* — sollemniter, ünnepélyesen
- 21 *táborszem* — Jókai itt a Honderű *Táborszem* c. mindenestől rovatará, az *Ökörszem* elődjére céloz  
Az *Ökörszem* c. rovat 1847. jan. 5-én jelenik meg először a Honderűben a szerkesztő következő megjegyzésével: „Mebocsát derék collega, hogy a tőle nyert elnevezéssel nevezzük el ezentul szerényke cikkünket. A t á b o r s z e m igen harcos cím vala ártatlan csiripolások kifejezésére. A kis ö k ö r s z e m úgy sem egyéb, mint egy colibri.” (télhó [jan.] 5. 1. sz. 22.) Vö.: Császár Elemér: *A magyar irodalmi kritika története a szabadságharcig*. Bp. 1925. 260.  
A PH-ban Pákh Albert két nap múlva jegyzi meg, hogy a Honderű „táborszemek” helyett „ökörzemeket” közöl. (*Fővárosi újdonságok*. 1847. jan. 7. 808. sz. 13.)  
Jókai több helyütt is megemlíti, hogy az Ék előző színi referense kemény kézzel írta kritikáit. (L. JKK 566.)
- 22 *Péterkés* — a székelyeknél „csapos végű, férges, kukacos” jelentésben ismeretes (Szinnyei József: *Magyar tájszótár*. Bp. 1897–1901. 2. k. 132.). Jókai különleges támadó eszközként szerepelteti.
- 28 *sajitalan* — értéktelen, tartalmatlan (L.: „Nem minden papsajt!”)



Sor:

- szólást; sajtótesztő — szer, amelyet tejbe tesznek, hogy megaludjék) *aesthesis* — esztétika
- 29 *cothurnus* — koturnus, az antik görög színházban szereplő színészek erősen magasztott cipője
- 46 *Iris* — írisz, nőszirm
- 47 „szakértő botanicus” helyett az Ék-ban — sh.-ként — „szakértő botanicus” szerepel
- 54 Célzás Ezópusz ismert meséjére, amely a számmal együtt gyalogló apáról és fiáról szól.
- 57 *decreditált* — hitel vesztett
- 76 A Budapesti Híradó c. konzervatív napilap 1847. márc. 21-én éles támadást indít az *Irodalom és Tudomány* c. rovat „kritikai szemléjében” az Ék ellen. Külön kitér Jókainak erre a cikkére, miközben támadja a művészetben „a pártosság elvének fölcseriztatását”: „A kritikus [Jókai] mindjárt az első számban (1847) kijelentette, hogy ő csak dicsérni teremtett (risum teneatis amici!) s szilárdan és makacsul állítá: mikép nem szükség a rosra ujjal mutatni, azt a nélkül is mindenki meglátja. Rendkívül nagyszerű bölcsesség! Ekép a régi sebek, melyek nálunk ma is vérzenek, s minden erőnk fölemésztésével fenyegetnek, nem hogy beköptettek volna, de sőt ujra fölkarcoltattak, hogy mi szegény magyarok valamikép, gyakran igen tetteink tulbecsülése és optimisticus dicsőítésének gátló körmei közül meg ne meneküljünk, s hibáinkat be ne lássuk, azokat helyrehozandók. Vagy az Életképek azon rendkívüli bizonyítvánnyal akar szolgálni, hogy bennük semmi hiba nincs! Ha e bizonyítvány meggyőző lehetne — bizonyára mi volnánk elsőik, kik Hosánnát kiáltanánk. De valamint politikai, ugy belletristicai tekintetben sem használ az esetlen hizelgés semmit is, és, hogy a nagy Széchenyivel szóljak, csupán gyermekeknek való, hogy szegények el ne csüggedjenek és ne sírjanak — nem pedig férfiaknak, kikben erő van és kiket tökéletesbülés utáni vágy lelkesít. — De az értelem szava beszélhet ám! — Azt nálunk legalább a sajhősök legtöbbsnyire lekiabálják, s ha lehet elhallgattatják, s hitelét elrontják.” (562. sz. 188.)

A Magyar Szépirodalmi Szemle az Ék színházi rovatáról a következőket írja: „Ebben a fölvetett nyolc számon keresztül találkoznak nézetekkel, mik szó nélkül nem maradhatnak annyival kevésbbé mivel az Életképek színházi hivatalos lap, s így a közönség előtt némi tekintélyül állhat. Mindjárt az első szám nyujt egy cikket, mely humorosan kezdődik a színházról és azt is tanítja, hogy Rómában a piacot circusnak (?) hívták, s a gladiatorok rajta (a piacon)

Sor :

viaskodtanak stb. s ide megy ki: „a critica hivatása nem az, hogy a *konkolyt* válogassa a tisztabuza közül, hanem az, hogy a hol *gyöngyöt* talál, azt hozza napfényre; mert a mi rut, arra nem szükség ujjal mutatni, meglátja azt a nélkül is minden lélek’. Ez volna tehát a tan; ebből folya elvégre a positiv critica, mely nem tagadna valamit, hogy *nem jó*, vagy *nem rossz*, s így menten maradna az egyoldalúságtól: hanem egyenesen merné mondani, hogy *jó, szép* s nem többet, mert a *rutra*, szinte nem szükség ujjal mutatni, mi valóságos egyoldalúság. Ki az ismeretek oly positiv ura, mint ezen névtelen ur, sokat köszönhet a szerencsének, s nem csuda, hogy ily elbizottan beszél. De az Életképek is nagy változáson mehettek keresztül, mert ez nem így volt ám *azelőtt*. Megmondani, hogy mi jó, és elhallgatni, mi rossz, vajjon mikép fér ez össze? Ugyanis ha ezt nem tesszük amazt hiába tettük; s ha valaki megismerhetőnek hiszi a *rutat*, nem tartja megismerhetőnek a szépet is épen olyan okból? mely esetben legjobb volna teljesen hallgatni aztán minden criticával és eltagadni annak minden szükségét, mi legalább egészebb okoskodás volna, mint az előttünk levő, noha nem kevésbbé oktalan. Látszik, minő szegény, árva fej lehet az, melyből ily gondolatok keletkeznek. Nem úgy, édes bíráló ur. Az ember nem ismeri mindenkor sem egyiket, sem másikat; mert több a műveletlenség, a fél műveltség, a ferde elműveltség, az áldatlan tulműveltség, mint-hogy hétköznapiakon is folyvást vasárnapiak, azaz hogy mindenkor tisztában legyünk az izlési igaznak ismeretével. Schönbein és Böttger feltalálták a lögyapotot, Jackson a kénégenyt, az Életképek színi *criticusa* a *gyöngycriticát*; s vajjon hiszi-e még a lap magáról, mint első oldalán nem hitt, hogy „uj szó nem jön ajkainkra” (A három divatlapról. = *Értesítő*. 1847. 13. sz. 208–09.)

A Magyar Szépirodalmi Szemle utolsó mondata az *Üdvözlét hölgyeinknek* c. s minden bizonnyal a szerkesztő Frankenburg Adolf által írt vezércikk első soraira vonatkozik: „Új év nyílik előttünk, — új évet kezdünk meg mi is pályánkon, s olly igen szereténk ujat adni, vagy legalább ujat — mondani, főleg, midőn veletek állunk szemközt, hazánk széplelkű hölgyei. S mégis — csodálatos! — uj tárgy nem ötlük fel lelkünk előtt, uj szó nem jó ajkainkra. Sajátos állapot. De vétünk-e, ha köröttünk minden olly régi, ha nincs varázs, melly uj fényt árasztana a világon? És bűnünk-e, ha b e n n ü n k is minden a régi hangokon zengi meg nem változott lényünket?” (1847. jan. 2. 1. sz. 1. Vö.: *Ökörszem*. Honderü 1847. télhó [jan.] 12. 2. sz. 42.)

Jókai első színi bírálatáról a konzervatív Nemzeti Ujság c.

Sor:

napilap a *Budai és pesti ujdonságok* c. rovatában emlékezik meg: „Az Életképeknek, a mennyire egy számból itélni lehet, mind kül alakjuk csinossága, mind beltartalmuk csökkent... Uj színházi bírálója, úgy látszik, tökéletesen meg fog felelni a hivatalos organum kellékeinek, miután egyenesen kimondja, hogy biz ő csak azt fogja megemlíteni a színházról, a mi szép és jó, a rosztat korholni nem a kritika dolga, miután ezt úgy is mindenki észreveheti... Valjon úgy e?!... hát a szépet és a jót csak a kritika veheti észre?... valóban szép kilátás a közönségnek!” (1847. jan. 5. 417. sz. 11.)

Az általános elvi bevezetés utolsó sora kétségtelenné teszi, hogy az utána következő színdarabismertetések a nyitó cikk szerzőjétől, azaz Jókaitól származnak.

- 76 Ezeket a kritikai elveket ismét érinti Jókai az *Othellóról* írt jan. 16-i ismertetésében. (L.: JKK 23.)
- 78 A Nemzeti Színházat a *Kárpáthy Zoltán* c. regényében a „nemzeti műveltség oltárának” nevezi Jókai. (JKK 1. k. 6.; Vö.: Uo. 389.)
- 82 Jókai egyik öregkori visszaemlékezésében éppen arról ír, hogy Frankenburg Adolf azért „csapta el” mint színbírálot, mert mindenkit kritikátlanul dicsért. (L.: *A színi referens és újdondász*. JKK 605.)
- ez intézet — a Nemzeti Színház*
- 99 Hasonló értelemben nyilatkozik a Nemzeti Színházzal kapcsolatos eseményekről az *Értesítő a Nemzeti Színház ügyeiben* c. aláíratlan cikkben Frankenburg Adolf, az Ék szerkesztője. (1847. jan. 2. 1. sz. 31–32.; Vö.: Kakas Márton: *Minta színbírálat, vagy „Ez az út a halhatatlansághoz”*. = *Életemből*. 1. rész 349–52.)
- 101 A *Pasquil* c. darabról megemlékezik az Ék az *Értesítő a nemzeti színház ügyeiben* c. cikkében is. (1847. jan. 9. 2. sz. 64.)
- 103 Jókai csak megígéri, hogy Szigligeti Ede munkásságát hosszasan fogja elemezni. Ígérete beváltására az 1847 eleji gyors távozása miatt nem került sor. 1848-ban a *II. Rákóczi Ferenc fogsága* c. drámájáról (HhM 6. k. 212–13.) 1857-ben pedig egy összefoglaló cikket írt munkásságáról. (*Életemből*. 2. rész. 274–77.; *Írói arcképek*. Sajtó alá rendezte, bevezetéssel és jegyzetekkel ellátta Bisztray Gyula. Bp. 1955. 271–73.)
- 109 *Egressy (Galambos) Gábor* (1808–1856) — színművész, előbb vidéken játszott, majd a Nemzeti Színháznak lett Lendvay Mártonnal együtt kivételes színvonalat képviselő tagja. Rést vett a szabadságharcban; a világsi kapituláció után Törökországba menekült. Sokat tett Katona József *Bánk bánja* és Shakespeare drámáinak

Sor :

- népszerűsítéséért. Több színdarabot fordított angolból és németből.  
(Vö.: *A márciusi fiatalság. = Életemből. I. rész 14.*)
- 113 *Garrick Bristolban* — Garrick in Bristol, Deinhardstein (1794—1859)  
bécsi drámaíró 1834-ben keletkezett, négyfelvonásos színdarabja,  
amelyet Csató Pál fordított. A szerző rutinnal írt nagyszámú színdarabja közül ez volt az, amely az ügyesen formált főhős és a hálás szerepek miatt — a *Hans Sachs* c. (1829) cíművel együtt — leginkább megőrizte szerzője népszerűségét, s leggyakrabban került előadásra. (Császár Elemér i. m. 369.)
- 114 *Gritti* — Szigligeti színdarabja  
Golub Vilmos szerint a *Gritti*ben címszereplő Egressy Gábor „a művész erejét villogtatja . . . belé még oly kitünő tulajdonokat is öntött, mik a költőnek tollában feledvék”. (*Nemzeti Színház. PDlap 1847. szept. 23. 39. sz. 1246.*)  
*Krumm Illés* — Krumm Éliás *Legjobb az egyenes út* c. rövid vígjátékában Egressy „felülmúlhatatlanul” alakított egy komikus figurát (*Nemzeti Színház. PDlap 1847. máj. 30. 29. sz. 699.*)
- 124 Egressy Gábor cikkei kiváló érzékű esztétát sejtetnek. Az *Ék*-ban a következő három cikke jelent meg: 1. *Hugo Károly és szinköltészete* (1847. okt. 10. 15. sz. 474—78.); 2. *A művészet szabadsága* (1948. jan. 1. sz. 4—6. — jan. 9. 3. sz. 33—37. — jan. 16. 3. sz. 65—68. — jan. 23. 4. sz. 97—101. — jan. 30. 5. sz. 129—33.); 3. *Indítvány a szellemhonosítás ügyében* (1848. febr. 20. 8. sz. 225—30.).
- 127 *Megyeri Károly* (1798—1842.) — családi neve: Stand; a Nemzeti Színház híres komikusa
- 136 *remeklését* — *Ék: nemeklését* — sh. —
- 139 *monstrousus* — monstruosus, csodás, szörnyű, különös
- 140 *publicus* — nyilvános, közéleti
- 141 *A Pasquil* c. színdarabban szerepel egy Firkászi nevű jellemtelen újságíró, aki szüntelenül magasabb körökbe tolakszik, minden nemes és hazafias ügyet igyekszik elgáncsolni, csillogó gavallérnak játssza ki magát, s önző érdekeinek megfelelően dicséri vagy gyalázza az embereket. Alakjában több író magára ismert — első helyen nyilván a Honderü frögárdájából —, s ez az oka, hogy olyan vehemenciával támadták Szigligeti Ede színdarabját.
- 144 *vigj.* — vígjáték  
*felv.* — felvonás  
*Vahot Imre* (1820—1879) — író és szerkesztő, rendszeresen harcolt a Honderü és az *Ék* ellen. 1846-ban 6 füzetben jelentette meg a *Magyar föld és népei* c. folyóiratot, 1848-ban pedig az *Országgyűlési Emlék* c. zsebkönyvet. (Vö.: *Az én kortársaim. = Életemből. I. rész 175.*)

Sor :

- 147 *Komlóssy Ida*, Kövér Lajosné (?–1893) — színésznő. Pesten 1838-ban lépett fel először. 1844-ben lett a Nemzeti Színház tagja. Több színművet fordított franciából magyarra.
- 151 *Réti* — színész, a Nemzeti Színház tagja. Ebben az időben Szigligeti Csikós c. színművében Márton csikós megjelenítésével aratta legnagyobb sikereit.
- 154 *Szentpéteri Zsigmond* (1791–1858) — színész, 17 éves korától vidéken vándorolt, majd a budai állandó színháznak, ill. 1837-ben a Nemzeti Színháznak lett a tagja. Számos fordított, átdolgozott, felújított színműve közül a *Parlagi Jancsi* (1854) és a *Tündérlak Magyarhonban* (1856) volt a legnépszerűbb, s került leggyakrabban a közönség elé.
- Szathmáryné, Latkóczy Lujza* (1818–1893) — családi neve: Farkas; színésznő. 1834-ben lépett fel Kolozsvárott; 1844-ben szerződött a Nemzeti Színházhoz, hol — kis megszakítással — nyugalomba vonulásáig, 1891-ig működött.
- 155 *Farkas Lajos* — színész és sűgő. Nagy Ferenc sűgőval együtt Kolozsvárt kiadta az *Erdélyi magyar nemzeti színházi zsebkönyv 1842-re és 1843-ra* c. kötetet.
- A PDlap Aladár álnevű szemleírója már nem bánik ilyen kesztyűs kézzel a vendégszereplő Farkas Lajossal, hanem alaposan elmarasztalja. (*Nemzeti Színház*. 1847. jan. 3. i. sz. 28.)
- 159 Ehhez hasonló jelenet játszódik le az *Egy magyar nábob* c. regényben Fodor Jozefa énekesnő párizsi fellépésekor (JKK I. k. 96–111.).
- 165 A „szokni” szó után az Ék-ben a következő lapalji megjegyzés olvasható: „A ‚Honderü’ a Firkásziban személyesített jellemképben Isten tudja, milly mysteriosus egyénnek alakját véli fölitalálni, s minthogy magát a dologban érdekelve épen nem érzi, végtelenül örül a támadott füttynek s roppant expectoratókat visz véghez e jellemrajz ellen. Milly önzéstelenség! milly loyális! Magát érdekelve nem érzi, s mégis mint haragszik! Ezt nevezem én aztán philantropiának! *S z e r k.*”
- A Honderünek a következő közleményét marasztalja el a fentebbi sorokban a szerkesztő Frankenburg Adolf: „A színművészet terén Szigligetinek *P a s q u i l* című vígjátékát adák újdonságul. E darab egyike Szigl. úr leggyarlóbbjainak, s Egressi G. úr játéka tökéletesen megbukék. Sokan azt állítják, hogy E. G. úr azon erkölcsileg nyomorondorító aljas paskilás személyében (ki egyébiránt nincs a magyar életből kölcsönözve — s csupa elkoptatott másolata annyi *K o t z e b u e* féle firkászoknak) hogy mondom E. G. úr bizonyos magyar lap szerkesztőt szándékozott volna pellen-

Sor :

gérre állítani, ki egykori pályáját német zuglapoknál kezdette, pápaszemet visel, és — az időben midőn e darab iratott, nem csak hogy nem volt még hivatalos közlönyük, de sőt roppant sok csipős borsot is tört az illetők orra alá. Mi nem tudjuk — nem tudhatjuk senkinek is föltett célzásait, azonban annyi bár kire is lett légyen célozva ez alacsony paskil — (ha csakugyan volt volna egyáltalában valakire célozva) annyit mondom hűmezés nélkül állíthatunk emelt fővel: mikint becsületes színpadon illyesek nem történhetnek, miként becsületes igazgató illyeket büntetlen el nem tűrhet; miként becsületes színész eképen el nem aljasul; A tegnapelőtti hatalmas füttydemonstratio vajmi fényesen igazolja nézetünket.” (*Heti Szemle*. 1846. télelő [dec.] 29. 26. sz. 519.)

167 Szatmáryné — eh. Szathmáryné

*Laborfalvi Róza* (1817—1886) — színésznő, akit Jókai 1848. aug. 29-én vett feleségül

Zerffi Gusztáv szerint „Laborfalvi Róza kisasszony Magyarhon legnagyobb színésznője”. (*Könnyelműek Czakótól*. Honderű 1847. tavaszaló [márc.] 2. 9. sz. 180.)

Laborfalvi Róza „bájtjeljes külsejéről” a Regélő PDlap Lejtői álnévű szemleírója már 1843. jan. 22-én megemlékezik. (7. sz. 214.)

168 *Szigety ur* — Szigeti József (1822—1902) — színész, jogi tanulmányait félbeszakítva 19 éves korában szegődött Thália papjává. 1844-ben került a Nemzeti Színházhoz; 1860-tól 1885-ig a színházi akadémia tanára. Mint drámaíró főleg népszínműveivel aratott sikert.

170 *Szilágyi Lilla*, Bulyovszky Gyuláné (1833—1909) — Európa-szerte ismert színésznő. Fordításai, novellái, útirajzai különböző lapokban és évkönyvekben jelentek meg.

177 *Szilágyi Lilla* dicséretéről *A színi referens és újdondász* c. fejezetben volt szó.

Az Ék Ű. betűjegyző színbírálója hasonló szép jövőt jósol a tehetséges színésznőnek: „Tiszta, kedves organuma, ügyes mozgása, átgondolt okos játéka e fiatal leánykára nézve, legszebb reményekre jogosítanak.” (*Nemzeti Színház*. 1847. febr. 13. 7. sz. 220.) A PDlap Dalár álnévű kritikusa is hasonlóképp nyilatkozik: „A fiatal Szilágyi Lillából (Clara) jó színésznő válhatik, ha igyekezni fog több bensőség-, elevenséggel s jellemzőbb mimikával játszani. Most még szavalata egyhangu, teshordozása kissé szegletes; mind e mellett is sok tekintetben hivatást tanúsít a színi pályához.” (*Nemzeti Színház*. 1847. ápr. 18. 16. sz. 507.)

Sor :

178 *Linda* — Donizetti operája

182 *Sch-né* — Schodelné Klein Róza (?–1854) — operaénekesnő, akit Kleinné nevű bábaasszony nevelt fel, s nevét is ráruházta. Schodel, a kolozsvári zenetanító 5 éves korától tanította énekelni, majd 15 éves korában feleségül vette és Olaszországba vitte. 1837 óta a Nemzeti Színház tagja; 1848 után visszavonult. Nyáry Pál élet-társa. (Vö.: *Emlékek a szabadságharcból.* = HhM 5. k. 39.)

*H. Cornelia* — Hollósy Kornélia (1827–1890) kellemes szoprán hangja miatt népszerű operaénekesnő, a Nemzeti Színház tagja; 1862-ben, művészete csúcán mondott búcsút a színpadnak, s ment férjhez Lonovics József főispánhoz; a Nemzeti Ujság „hazai kedves zengzetü csattogánynak” nevezi (*Vegyes újdonságok.* 1847. máj. 16. 488. sz. 308.), az Ék pedig részletes tanulmányban ismer-teti művészi pályáját, s ezt a következő szavakkal fejezi be: „... mind azon szerepekben, hol szelid nemes érzés uralkodik... csodálatra méltó tökélyvel működik... Egyéniségének vidám kristálytisztasága minden általa előadott szerepet oly derült vilá-gosságban tüntet a néző elibe, hogy annak érzelmeit nemesebb szívü embernek vele nem érezni vigadni s búsulni szinte lehetetlen. Cornéliának már a jelenje is szép ugyan, de előtte még szebb jövő áll, mellyet szelid, minden primadonnai uralkodásvággytól s túlfeszített igényektől ment jelleme reá nézve mindenütt kellemessé teend ugyan, adja a jó szerencse, hogy ezen jövőt nálunk élvezhesse, s élvezhessük mi, kik szeretjük őt, nemcsak mint művésznőt, de mint hazánk jeles leányát is!” (*Hollósy Cornelia.* 1847. jan. 2. 1. sz. 20.)

Az Ék-ban az Aggteleki álnéven írt versben (*Viszhang szavai.* H\*\*\* Corneliához. 1847. szept. 19. 12. sz. 372–73.; szept. 26. 13. sz. 405–06.; okt. 3. 14. sz. 435.; okt. 10. 15. sz. 467–68.) a következő sorok bizonyítják a fiatal operaénekesnő népszerűségét:

... Oh leány, ha ajkad bűbajos zenéje  
Megcsendül szívemben, éltem éjszakája  
E varázsszózzattal csillagosra válik,  
S kivirul szívemnek tövis koronája.

Éneked, mint égi harmat hull a szívre  
S az boldognak érzi magát mondhatlanul,  
Kibékül magával s keserü éltével  
S mit rég elfelejte, szeretni megtanul. (373.)

Hollósy Kornélia népszerűségére vall, hogy Degré Alajosnak az

Sor:

- Egy öngyilkos vallomásai* c. „beszélyében” a központi hős a következőképp sóhajt fel: „... hallottátok Luciában a magyar dalvilág gyöngyét, Hollósy Cornéliát, remekelni? mint árasztá el hangjával kebleinkben a költő phantasiáját finom csengésű énekének változatossága, mint tépte magával lelkeinket, s a nagyszerű zenébe olvadva mint ragadá hol ég felé, hol ismét a fájdalom színhelyére”. (Ék 1847. nov. 14. 20. sz. 617.)
- 183 E. Béni — Egressy (Galambos) Béni (1814—1851) színész, színműíró és zeneszerző; Egressy Gábor testvére. A szabadságharcot végigharcolta, s Komáromban mint főhadnagy kapitulált. Petőfi versein kívül a Szózatot és a Klapka-indulót is ő zenésítette meg. (Vö.: *A márciusi fiatalság.* = *Életemből.* I. rész 14.)
- 185 *gallimathias* — galimátiasz, zagyvalék, zavaros beszéd, amelynek se füle, se farka
- 189 *Scribe, Eugène* (1791—1861) — francia drámaíró, aki valóságos írói műhelyt rendezett be. Számos darabját lefordították és előadták a múlt század derekán.
- 191 *László József* (1808—1878) — erdélyi származású színész; Kolozsvárott 1827-ben kezdte pályáját. 1837-től a Nemzeti Színház tagja. Főleg a könnyed francia szalonvígjátékokban szerepelt sikeresen. 1859-ben betegsége miatt vonult vissza.
- 197 Jókai öregkorában is gyakran megemlékezik arról, hogy a szabadságharc előtt milyen lelkesedéssel fordultak a francia irodalmi példák felé. (*Szomorú napok* JKK 256.; Jókai-jubileum 137.) *iszonyirodalom* — francia vadromantikus irodalom
- 200 A Nemzeti Színház „Bécsből hozott gömböc” tánctanárait később is panaszkodik a PDLap. (*Budapesti Szemle.* 1847. márc. 7. 10. sz. 316.)

2

BUDAPESTI NAPLÓ

[1847. jan. 7.] 11—16.

M: Jelenkor 2. sz. 11. aláíratlanul  
Részl.: PIM Évkönyve 102, 105, 107.

TÁRGYI MAGYARÁZATOK

Sor:

- 1 A „szóbeszéd” elkezdésével arra céloz Jókai, hogy az itt következő újdonsághírek megindításával a Jelenkorban ekkor jelennek meg első közleményei.



Sor:

- 3 *eloquentia* — ékesszólás
- 6 Goromba és lelketlen révészeket mutat be Jókai a nagy dunai árvízest festő regényében, a *Kárpáthy Zoltánban*. (JKK I. k. 190—91.)
- 12 *oldalborda* — feleség  
írás — szentírás, biblia
- 14 *commentatio* — tanulmányozás
- 20 Jókai 1847. febr. 7-én közöl zsemleviccet újdonságjai között. (JKK 50.)
- 21 Jókai újdonságíró elődje Oroszhegyi Józsa, családi nevén Szabó József volt. (L.: JKK 745.)  
*újdondász* — Jókai visszaemlékezései szerint ez a szó Pákh Alberttől származik. (Vö.: JKK 567.) A PH-ban 1847. jan. 1-én Pákh Albert is hasonlóképpen nyilatkozik: „Az ujdondász szót mi faragtuk egyszer, midőn az ujdonságvadást már nem értünk rá leírni.” (805. sz. 1.)  
A PDlap a *Nemzeti Színház* c. rovatában Aladár álnévvel jan. 10-én ír a szemlétrő „a ‚jelenkor’ jelenlegi újdonságírójának elődjéről”, — s ezzel mintegy elismeri, hogy a *Budapesti Naplót* új rovatvezető irányítja. (1. sz. 57.)  
Az itt említett cikk a *Budapesti Naplóban* valóban megjelent a Jelenkor előző újdondászatától, Oroszhegyi Józsatól, aki egy aláíratlan közleményében arról emlékezett meg, hogy lemondani készül a lap újdonságainak vezetéséről; majd az utolsó sorok között azt is kijelentette, hogy az általa eddig írt naplót „avattottabb kezek vezetendik” majd. (1847. jan. 3. 1. sz. 5.) A következő számban jan. 7-én már valóban Jókai írja a lap újdonságait. Téved tehát Vahot Imre, amikor azt állítja, hogy Jókai újévkor vette át a *Budapesti Napló* vezetését. (PDlap 1847. jan. 17. 3. sz. 92. JKK 605.)
- 23 Jókai elődje, a Jelenkor „becses újdondásza” a következő szavakkal mutatta be az „alázatos újévet”: „Jelenszámunk folyó ezer nyolcszáz negyvenhetedik esztben az első, s eképp a bevett szokásnak hódolva üdvözleni illenék olvasó közönségünket; de mivel e kötelesség alól ötven krajcár váltó cédulában jó korán felmenté személyünket, e helyett inkább fontos állásunkról, célunk és irányunkról legyen szabad elmélkedniünk, jól tudva, hogy kit természete jó egészséggel áldott meg, az kívánatunk nélkül is egészséges marad, míg meg nem betegszik, s kit e számunk halálos ágyban lelend, az legbuzgóbb kívánatunk mellett is betekint az örökléthe, ha t. i. fel nem gyógyuland.” (*Budapesti Napló*. 1847. jan. 3. 1. sz. 5.)

Sor :

- 26 *successor* — örökös, utód
- 35 Jókai e közleményben is arra céloz, hogy első alkalommal írt újdonságot a Jelenkorba.
- 40 Jókai később is, főleg 1849-ben a békepárti Esti Lapok szerkesztőjeként a radikálisok (elsősorban Madarász Lászlóék) elleni támadások idején nyílt igen gyakran „darázfészekbe”, azaz adott hírt nagy port felvert, kényes ügyekről és személyeskedő rágalmakról. (Pl. *Nem hivatalos rész. Közlöny* 1849. febr. 23. 36. sz. 126.; *Charivari. Esti Lapok* 1849. febr. 27. 5. sz. 4.; *Uo.* 1847. márc. 1. 7. sz. 1.; *Hatvani és Madarász. Esti Lapok* 1849. jún. 5. 2. sz. 6–7.)
- 47 *publicum spectaculum* — nyilvános látványosság
- 49 *világos* — itt: világhírű
- 52 *academicus* — itt: tudálékos, komolykodó
- Jókai 1848-ban is gyakran gúnyolja az Akadémia élettől elszakadt bölcselkedéseit. A *Hol leszünk mi két év múlva?* c. humoreszkiájában pl. a katonai ellenség elfoglalja Magyarország fővárosát, de az akadémia tagjait hagyja „továbbra is fáradni és pihenni a tudományok mellett, látja: hogy senkinek sem ártanak vele”. (*Vírradóra.* 369.; *Ék* 1848. jún. 11. 26. sz. 759.)
- 68 *notitia* — hír
- 70 Az újdonságró feladatairól szóló közlemény közeli rokona Jókai jún. 5-i bemutatkozó cikkének (*Ék* 23. sz. 747–48.; *JKK* 177.) és az 1848-as szerkesztői felhívásnak. (*Ék* 1848. márc. 19.) Szekeres László szerint ebben a cikkben kifejtett „szemlélet — végeredményét tekintve — nem idegen Jókai ez idő tájt írt szépirodalmi munkáinak eszmei mondanivalójától sem, s szervesen illeszkedik a [Jelenkor c.] napilap nagy általános célkitűzéseibe is.” (*A hírlapíró Jókai pályája küszöbén.* PIM Évkönyve 105.)
- 80 A Jelenkorban nem találtam olyan naplójegyzetre, amely vadászattal kezdődött. Pedig e közlemény arra céloz, hogy máskor is vadászati hírral kezdett a szerzője. Ez kissé érthetetlen, mert a *Budapesti Napló* most sem ilyen cikkel kezd. Megmagyarázhatatlan, hogy mindez Jókai első hírfüzéjében olvasható.
- 94 *legale testimonium* — törvényes bizonyíték
- 124 A társadalmi igazságtalanságról szóló fejtegetés árnyaltabb és kiforrottabb formában kap helyet az *Egy magyar nábob* c. regényben. (*JKK* 1. k. 202.)
- 127 A „nem igaz ugyan, de ujság”-féle szójáték Jókai 1848-as publicisztikai cikkeiben is előfordul.
- 136 *Merkur* — napilap, „kereskedelmi és művészeti hirtár”, először 1843. okt. 1-től 1844 végéig jelent meg, utána két évig szünetelt.

Sor:

- „A hamvaiból kikelt phoenix”-nek azért nevezi Jókai, mert 1847-ben feltámadott, de már csak egy száma jelent meg. A Nemzeti Ujság szerint a Merkur az egyetlen napilap, amely „az igaz mesteriség, kereskedés, s belforgalom pártatlan közlönye”. (*Vegyes újdonságok*. 1847. jan. 10. 417. sz. 22.)
- 137 *fato obiit* — természetes halállal halt meg
- 139 A Merkur szerkesztője Nádaskay Lajos volt, aki „a szerkesztés dicsőségében csak rövid ideig részesült”. (*Budapesti Szemle*. PDlap 1847. jan. 10. 2. sz. 60.)  
Vahot Imre szerint „(A ‚Merkur’ című napilap) egy napi rövid élete után ez árnyékvilágból egy boldogabb honba, a semmisség honába költözött át. Hja, hiába, ez istentelen korban most már a régi görög isteneknek sincs tartós életök e földön!” (*Budapesti Szemle*. PDlap 1847. jan. 10. 2. sz. 60.)
- 140 *Honderü* — konzervatív ízlésű szépirodalmi és művészeti divatlap; 1843. jan. 7-én indult meg Petrichevich Horváth Lázár szerkesztésében. 1844. júl. elsején Nádaskay Lajos vette át a szerkesztést, az addigi szerkesztő pedig kiadó lett. 1848. ápr. 2-án szűnt meg. (Vö.: *Irodalom*. Regélő PDlap 1843. jan. 15. 5. sz. 151. G...: *A magyar időszaki sajtó legközelebbi múltja*. Hazánk 1847. szept. 18. III. sz. 441–42. *Az én kortársaim*. = *Életemből*. I. rész 185. *Politikai divatok* JKK 9., 563. *A tengerszemű hölgy*. 45–61.; *Egy magyar nábob* JKK 2. k. 329–30.)
- 143 *Kundschafts-Blatt* — vásárlók lapja  
K[öve]ssy] Kálmánnal később is gúnyolódik Jókai. (JKK’ 67., 525.)  
*Degré Alajos* — Degré Alajos (1820–1896) — író, publicista, a Petőfi vezette Tizek Társaságának tagja. A szabadságharcot huszártisztként harcolta végig. *Visszaemlékezéseim* c. emlékirata értékes kortörténeti forrásmunka.
- 149 *Divatvilág* — rovat, amely a Honderüben a *Divatörgettyű* helyét foglalta el 1847. télhó [jan.] 5-i, azaz az újév első számától kezdve (21–22.)  
*homonymitás* — azonos hangzású, de eltérő jelentésű szó  
A közleményre az Ungar c. napilap a következőképpen reagál: „Degré *Divatvilág* c. vígjátéka végülis kiállta a végső tűzpróbát. Még a legfelsőbb hatóság is engedélyezte előadását. Ezek után hamarosan színpadra kerülhet. A jelenkor különösképpen arra hívja fel a figyelmet, hogy éppen most indult meg egy *Divatvilág* c. rovat. Ezt a homonym viccet nem értjük.” (*Pesth-Ofner Neuheitsbote* [Pest-budai újdonságok]. 1847. jan. 10. 8. sz. 64. hasáb.)

## NEMZETI SZINHÁZ

[1847. jan. 9.] 17.

M: Ék 2. sz. 56.; C[aracalla] aláírással.

## TÁRGYI MAGYARÁZATOK

Sor

1 E közlemény előtt ugyanebben a rovatban egy N. betűjegyű kritikus cikke olvashatók. (54–56.)

*Czakó Zsigmond* (1820–1847) — tehetséges fiatal drámaíró, 1842-ben került Erdélyből Pestre, 1844-ben a *Kalmár és tengerész* c. darabjával lett ismert drámaíróvá. Utolsó társadalmi drámája, a *Könnyelmek* c. megbukott. 1847. dec. 14-én a PH szerkesztőségében főbe lőtte magát. A nekrológon (JKK 454–57.) kívül *A márciusi fiataltság* és *Az én kortársaim* c. visszaemlékezésében írt róla Jókai. (*Életemből*. I. rész 11–12.; 187.) — A Magyar Szépirodalmi Szemle *Drámai költészet* címen írt Czakóról. (1847. jan. 31. 5. sz. 65–72.) Ezt a kritikát még a Szemle szerkesztői is nagyon szigorúnak ismerték el. (JKK 829–30.); Vö.: *Czakó Zsigmond: A nemzeti színház jelen igazgatási formájáról*. PH 1847. márc. 18. 848. sz. 180–81.; Egressy Gábor: *Színházi élet és Czakó*. Ék 1847. 16. sz. Nemzeti Ujság 1847. ápr. 20. 473. sz. 248.; *Pesti misztás*. Hazánk 1847. márc. 23. 35. sz. 140.)

2 *Lendvay Márton* (1807–1858) — színész. Megnyitásától kezdve tagja volt a Nemzeti Színháznak. Különösen Shakespeare színdarabjaiban aratott sikert. Néhány szerzeménye is megjelent. — Ebben az időben valóban vidéken vendégszerepelt, s különösen Kolozsvárott, Nagyváradon és Debrecenben aratott nagy sikert.

8 *Szigety* — Szigeti József

## BUDAPESTI NAPLÓ

[1847. jan. 10.] 17–21.

M: Jelenkor 3. sz. 17. aláíratlanul.

## TÁRGYI MAGYARÁZATOK

Sor:

3 *Pharao király* — egyiptomi király

14 *indorsál* — hátlapra írt, rávezet

NOT :

- 16 A „hintájába” szó helyett a Jelenkorban „hintájába” szerepel.
- 19 *Agyiő moszió* — Adieu monsieur, Isten vele, uram
- 21 *Ajax* (Aias), Telamonios — görög hős a Tróját vívó hadseregben. Miután a görögök nem neki adták Achilles fegyvereit, megőrült és a görögök nyáját, ellenségnek tekintván iszonyú mézszárlást vitt végbe közöttük (Vö.: *Hétköznapiok*. JKK 414.)
- 27 1847-ben Európa-szerte igen gyenge volt a termés.
- 22 *Venit inevitabile fatum* — közelget az elkerülhetetlen végzet
- 23 *zirrfejni* — csiripelni
- 24 *Sic transit gloria mundi* — Így múlik el a világ dicsősége
- 46 Febr. 25-én az 5. sz. cikkben céloz Jókai erre a megjegyzésére. (JKK 73.)
- 50 A révészekről ír Jókai az előző számban is (JKK 11. Vö.: JKK 613.)
- 51 A Honderü *Ökörszem* c. rovatának a vezetője élesen reagál Jókainak a révészekről írt soraira. Előbb a Nemzeti Ujság pártjára kél, majd szokatlanul durva hangon folytatja:  
„No de lehet-e valamirevaló ökörszemnek — illycekben megütközni? kellemetlen ködös idők járnak — s pedig, az elvitázhatlan — (ezt is a tisztelt urtól tanultuk), hogy a révész uraknak, ő vastagságuknak egyedül az időjárás életrehozója. Van szerencsénk (mond a tisztelt ur, és mi egy máknyit sem kétkedünk állításában) velők (azaz ő vastagságukkal a goromba révészekkel) többször összejutni.” (1847. télhó [jan.] 19. 3. sz. 63.)
- 52 *bálvány* — oszlop, itt hídpillér (vö.: *Szomorú napok* JKK 6, 347.) Széchenyi István 1832-ben alapította a Hídegyletet a Lánchíd felépítésére. 1834-ben kötöttek szerződést az angol tervező mérnökkel, Clark Ádámmal. 1842-ben tették le a híd alapkövét. Az épülő Lánchídról később is megemlékezik Jókai. (Jelenkor 1847. máj. 2. 35. sz. 205.; JKK 147.; Vö.: *Kárpáthy Zoltán* JKK 1. k. 398.)
- 54 *lulley machen* (luláj machen) — jeget törni a csónak himbálásával Jókai pontosan leírja ézt *Rab Ráby* c. regényében: A „Luláj machen abból állt, hogy ahány ember volt a csónakban, az mind kétféle feszített lábbal felállt, aztán egy jelszóra: hol a jobb, hol a bal lábára nehezedett, mi által a hintálásba jött csónak jobbról-balról a saját súlya által tört magának utat a körülvevő jégterlat között, a két szélével folyvást a víz színéig lemerülve.” (51, 391.)
- 50 *Adelung*, Johann Christoph (1732–1806) — a kor legtekintélyesebb német nyelvésze, kutatásai nagy hatással voltak a német irodalmi nyelv kialakulására
- genug* — elég

Sor :

- A zajló Dunán való átkelés megkapó rajza a *Kárpáthy Zoltán* c. regényben olvasható. (JKK I. k. 192, 409. Vö.: Jelenkor 1847. febr. 25. 16. sz. 92.; *Mi hír Budán?* Ék 1847. júl. 4. I. sz. 30.; 1847. dec. 26. 26. sz. 833.; *Politikai divatok*. JKK 62.)
- 62 *asteriscus* — csillaggal jelölt, főleg szerkesztői megjegyzés
- 67 *didaskalia* — útmutatás, magyarázat
- Zerffy saját színbírálatait nevezte didascalikiának, amelyek a Nemzeti Színházban 1846 augusztusa és 1847 szeptembere között megjelent magyar darabokat részesítették kíméletlen bírálatban. Császár Elemér szerint „Zerffi hitvány, piszkolódó, rágalmazó, gyűlölt és megvetett zsoldos volt és maradt a komoly írók szemében, nem pedig rettegett kritikus. Kritikáin megbotránkoztak, de nem féltek tőlük s Vas Gereben (*Harapófogó Dániel* név alatt) 1847-ben egy rövid, de megsemmisítő gúnyiratban, az *Irodalmi deresben* végleg leszámolt a *Pimaszkáliának* csúfolt *Didaskalia* írójával, Petőfi gyilkos merénylőjével és a „Lázár pásztorhoz beszegődött kanászbojtár'-ral.” (i. m. 269.)
- Zerffi Gusztáv* (1820–?) — író, újságíró, lapszerkesztő, kritikus. Mint német író első műveit külföldön adta ki. Munkatársa volt a *Spiegel* és a pozsonyi *Pannonia* c. lapoknak. A magyar irodalomban a Honderü hasábjain jelentkezett Petőfit gyalázó cikksorozattal, Szigligetit plagizálással vádolta, Czakót tehetségtelennek tartotta, de Hugó Károlyt, a „magyar Shakespeareként” emlegette. 1848-ban a *Der Ungar* c. lapot szerkesztette s Nádaskayval megindította a *Reform* c. lapot mint a Honderü folytatását, majd Schweidel tábornok segédtsíztje volt. 1849-ben külföldre menekült. (Vö.: *Az én kortársaim*. = *Életemből*. I. rész. 185.) Császár Elemér szerint „Nincs az a súlyos kritika, mely őt érdeme szerint bélyegezhetné meg... Zerffi nemcsak Petőfi legalábbvaló kritikusa s a Honderü rossz szelleme volt, hanem a magyar kritika egész történetének legsötétebb alakja: a kritikusok minden fogyatkozása és gyöngesége, hibája és bűne egyesült benne.” (I. m. 260.)
- 70 *Nabucodonosor* — Guiseppe Verdinek (1813–1901) a Jeruzsálemet elpusztító babilóniai királyról szóló 1842-ben bemutatott operája, amely egy csapásra híressé tette a fiatal szerzőt
- A magyarul 1847. januárjában *Nabukodonosor* címen bemutatott opera a babilóni fogságba került Izraelnek a sanyargatásairól szól. Az olasz nép azonnal megértette a mű szimbolikus értelmét. A fogságban szenvedő Izrael magát Itáliát, a babilóni zsarnokság — a Habsburg-elnymást jelképezi. (Vö.: *Nemzeti Színház*.)

Sor :

- Ék 1847. jan. 9. 2. sz. 54–56. *Theaterchronik*. Ungar 1847. jan. 4. 4. sz. 29–30. hasáb)
- 81 *criticasser* – kritikus
- 83 *nemzetes ujság* – Nemzeti Ujság; konzervatív, klerikális napilap. Első száma 1840. jan. elsején jelent meg; 1848. ápr. 26-án szűnt meg. 1845-től Illucz Oláh János szerkesztette; Kulcsár István özvegye adta ki.  
Fekete napos rejtjelzéssel jelentek meg a Nemzeti Ujságban a *Budai és pesti újdonságok* c. rovat cikkei.
- 84 A Nemzeti Ujság „halva született elménckedései” jan. 7-én jelentek meg. (415. sz. 15.)
- 88 *honi vezér* – a valóságban nem létezett naptár címe (Vö.: *Eppur si muve* JKK 2. k. 418. Tonelli Sándor: *Nagyapáink Pest–Buddja*. Bp. 1944. 118.)
- 91 *Mult kedden* – jan. 5-én
- 93 A többes számú első személy alkalmazása Jókainál igen gyakori. Nem kétséges, hogy a *ránk* szó a Jelenkor *Budapesti Napló* c. rovatára, ill. annak vezetőjére, Jókaira vonatkozik.
- 94 *figura multum dicendo nihil dicendi* – így sok szóval semmit sem mondunk
- 98 *quae maribus* – e szavakkal kezdődött Donatus latin nyelvtanának egy emlékeztető hexametera; a XIX. század elejéig így nevezték a latin grammatikát
- 112 A Nemzeti Ujságban megjelent cikknek az a része, amellyel Jókai vitába száll a következő: „**Budai és pesti újdonságok**. Jó n a p o t k i v á n u n k ! . . .  
Az „Irodalmi Szemle”-t – mely nem tudjuk mikor – és „Honderü”-t – mely ma jelenik meg – kivéve, ez évre folytatni ígért vagy újólá kezdett fővárosi magyar lapjaink már mind megjelentek . . . A Budapesti Híradón kívül valamennyinek új betűje van, még a Jelenkoré is; mely azonban, alkalmasint nem látván magára nézve tenyésztőnek az ellenzéki climát, újólá ócska programját vette elő . . . S z é c h e n y i I s t v á n u j r a f ö l l é p a j o u r n a l i s t i c a t e r é r e , a m i n e k m i n d e n e s e t r e ö r v e n d e t ü n k ; v a l a m i n t ö r ü l ü n k a n n a k i s , h o g y o l l y s z é p t e h e t s é g e k , m i n t b . K e m é n y Z s i g m o n d é s K o v á c s L a j o s p o l i t i k a i m ű k ö d é s e i k e t e l k ű l ö n z é k a z e l l e n z é k t ű l ; s a j n á l j u k e g y é b i r á n t a z t , h o g y u g y a n e g y p o l i t i k a i t ö r e k v é s ű e g y é n e k n e m e g y e s ű l n e k u g y a n e g y p o l i t i k a i f i r m a a l a t t . . . k á r a n n y i c é g é r t k i f ű g g e s z t e n i , m i d ű n a z á r u u g y a n e g y . . . , a z o n b a n e r r ű l m á s u t t é s m á s k o r .” (1847. jan. 5 414. sz. 11.) A cikkhez hozzászól a Honderü is. Általában egyet-

Sor :

ért a Nemzeti Ujsággal, csak azt kifogásolja, hogy az új színház bíráját, bírálónak nevezi. („az is bíráló?”) (*Ökörszem.* 1847. télhó. [jan.] 12. 2. sz. 42.)

„Új n a p l o p ó t á m a d o t t a Jelenkorban — írja a Honderü. — E naplopó meglopta a napot, vagy is inkább meg akarta lopni a napot — azaz a fekete napot, azaz N e m z e t i n é n é n k d e r é k n a p l á s z á t, v a g y ú j d o n d á s z á t. N o d e h i s z e n a s t i l, a z e m b e r. H a d d b e s z é l j e n h á t ő m a g a: ,H a g y j a a b b a f r a t e r — s z ó l a n a p h o z a n a p l o p ó — n e m k e n y e r e e z m a g á n a k. E g y e t m o n d u n k, k e t t ő l e s z b e l ő l e. (h a l l j u k a g y ö n g g y s z ó t!) S o k s z é p l e g é n y f o g j a a c s o r o s z l y a v é g i t; (a z t a v é g i t ő n i s, u g y l á t s z i k, j o b b a n m e g f o g n á m i n t a n a p l ó i r á s t) f o g a d j a ő n m e g ő s z i n t e s z í v b ő l e r e d e t t a n á c s a d á s u n k a t: m i l l y e n s z é p p á l y a a z a p á l i n k a f ő z é s (s z é p b i z a z, u g y a n m i é r t h á t n a p l o p ó s k o d n i?) v a g y a b i r k a t e l e l t e t é s, b o r j u n e v e l é s (ő n t t e l l e t t e i é s n e v e l i a J e l e n k o r?) s t b. . . m é g ő n b ő l, h a h i v a t á s á t e l é r t i, n a g y, k ö v é r . . . (v a j j o n m i?) f é r f i u l e h e t. — G o n d o l j a r á m a g á t.’ — ,D e h i s z e l ő r e m e g m o n d t a ő — i g y s z ó l m á s u t t a n a g y p r ó f é t a — h o g y s o k a t l e s z ő k é n y t e l e n m e g s z a g o l n i, m i n e k . . . j ó s z a g a n i n c s.’ M i p e d i g a n a p l o p ó i m ü t e t e k e n e m l e g v o n z ó b b i k á h o z ö n n e k (é d e s n a p l o p ó u r) t i s z t a s z í v b ő l k i v á n a n d u n k s z e r e n c s é t. J ó é j s z a k á t!” (*Ökörszem.* 1847. télhó [jan.] 19. 3. sz. 63.)

114 *csoroszllya* — barázda hasító vas az ekén, ekevas, itt: eke

120 A nagy drámafró neve a Jelenkorban Shakspeare alakban szerepel. *Viola* — Shakespeare *Vízkereszt vagy amit akartok* c. színdarabja, amely a múlt század derekán *Viola vagy amit akartok* címen volt ismeretes Magyarországon (Vö.: Greguss Ágost: *Shakspeare pályája.* Bp. 1880. 165.)

## 5

### BUDAPESTI NAPLÓ

[1847. jan. 14.] 22—26.

M: Jelenkor 4. sz. 23.; ☐ szignóval.

Részl.: PIM Évkönyve 109.

### TÁRGYI MAGYARÁZATOK

Sor:

1 *Mult szombat* — jan. 9

Elsősorban Nyáry Pált tisztelték meg a mesterlegények „fényes fáklyászenével, nemzeti dalokkal és lelkes szónoklattal”, mert



Sor :

- „ő volt legerélyesebb eszközlője azon, az iparosokat a céhbéli korlátoltság járma alul felszabadító helytartó-tanácsi határozatnak, miszerint a mesterlegények a nem-céhbéli kézművesekkel is dolgozhatnak”. (*Budapesti Szemle*. PDlap 1847. jan. 17. 3. sz. 93.)
- 2 Pest két alispánja 1847 elején Nyáry Pál és Szentkirályi Móric volt.
- 9 A magyar érdekekért hevülő „iparúzó” több regényében is megjeleníti Jókai. Így pl. az *Egy magyar nábob* Barna Sándor nevű asztalosában és az *Eppour si muove* Tseresnyés nevű csizmadia mesterében.
- 12 *mult pénteken* — jan. 8-án  
*Férjszeliditő* — Turkevi álnevű író színdarabja, amely „számtalan hibái, gyöngeségei miatt közrosszalásban részesült”. (Szinéri: *Nemzeti Színház*. 1847. jan. 17. 3. sz. 91.) Turkevi darabja Pákh Albert szerint „három felvonásnyi egészen íres fecsegésekből” áll. (*Fővárosi újdonságok*. PH 1847. jan. 10. 810. sz. 21.)
- 20 *h. mikor* — hogy mikor
- 30 *bankrótta tett* — tönkretett
- 31 *Novitius rhetor* — kezdő szónok
- 36 *Omnia jam fient, fieri quae posse negabam* — minden megtörténik már, amiről azt állítottam, hogy nem történhet meg
- 43 *szurkos kéz* — enyves kéz, tolvajló kéz
- 49 Ez a cikk közeli rokona annak a híradásnak, amelyben Vasvári Pál megrablását regisztrálja Jókai. (*Charivari*. Ék 1848. máj. 14. 635.)
- 52 A *Kárpáthy Zoltán* c. regényben is bemutatja Jókai, hogy ebben az időben egy bizonyos céh tagjai jártak kék színű ruhában. (JKK 2. k. 78, 274.) Erre céloz a *Politikai divatok* c. regényében is, ahol a reformkori életet mutatja be. A Hazánk B. betűjeggyel ellátott levelezője a komáromi „ujonan egycruházott polgárkarról” emlékezik meg. (*Levelezések*. 1847. ápr. 10. 43. sz. 171.)
- 54 E „bizonyos hölgylap” a Honderü.  
Pákh Albert is gúnyosan említi a *Fővárosi újdonságok* c. rovatban, hogy a Honderü „szép párisi divatképeket ad, harapós elkeseredéssel zengi újdonságait”. (PH 1847. jan. 7. 808. sz. 13.)  
A PDlapban Vahot Imre a következő aláíratlan közleményt írja: „A Honderün semmi változás nem történt belsőleg; még mindig a legaljasabb, legpóriasabb modorban veszekszik (mert már végvonaglási kínjában nem tud egyebet tenni) —; azonban képeit ismét Párisból hozatja, mellyek ugyan annyira elkésnek, hogy mi ugyanazon képeket majdnem egy hónappal azelőtt adjuk, a nélkül, hogy külföldre küldenők e miatt a magyar pénzt.” (*Budapesti Szemle*. 1847. jan. 17. 3. sz. 93.)

Sor :

62 *Múlt vasárnap* — jan. 10-én

77 *A nemzetes fekete nap* — A Nemzeti Ujság újdonságírójának a rejtjele

79 „*Mihály ur*” — Helmecey Mihály (1788—1852), a Jelenkor szerkesztője

A Nemzeti Ujság jan. 8-i újdonságai között félreérthetetlenül elárulja, hogy „Mihályon” a Jelenkort érti. („Mihálynak, t. i. a Jelenkor'nak.” *Buda és pesti újdonságok*. 416. sz. 18.)

*Helmecey Mihály* (1788—1852) — bölcsészdoktor, ügyvéd, az akadémia levelező tagja. 1815-ben Kazinczy Ferencsel megindítja a Jeles Magyar Írók (Dayka, Báróczy stb.) kiadását. 1836-ban a Kisfaludy Társaság alapító tagja, számos művet fordított magyarra. 1832-ben indította meg a Jelenkor c. napilapot, s ezt 1848 tavaszáig szerkesztette.

81 *A 'Jelenkor' és 'Társalkodó' Programmja* c. szerkesztőségi cikk a következő szavakkal végződik: „... felhatalmazást nyertünk gr. Széchenyi István, b. Kemény Zsigmond, Fáy András, Szontagh Gusztáv, Kovács Lajos, Fabriczy Sámuel, Gáthy István st. részéről is nyilván kijelenteni, hogy lapjainkat becses s ismért dolgozataikkal folytonosan gyámolítani fogják.” (Jelenkor 1847. jan. 3. 1. sz. 1.) *A Pesti levelek* c. rovatában 1847. jan. 16-án írja Irinyi József: „A 'Jelenkor' programmja iránt meg kell jegyezni, hogy nem elég, miszerint b. Kemény Zsigmondot rendes dolgozó társuknak mondják azon urak, a mi nincs úgy: hanem ezen felül, mikép hallom, Fáy András is csodálkozással látta magát az előtte korábban ismeretlen program alatt kiiradni.” (*Levelezések*. Hazánk 7. sz. 27.)

83 A Nemzeti Ujságban 1847. jan. 12-én megjelent közleménye — mellyel Jókai vitába száll — a következő: „**Pro memoria a Jelenkornak.** Mihály urat t. i. a Jelenkort arra kérjük: miszerint ha valóban igaz, hogy azon tekintély s azon tisztán hangzó nevek, mellyeket programmjában említ, csakugyan dolgozó társai, — tehát már csak irántunk deferentiából is naplóját a művelt osztályból válassza; máskint ama igen tisztelt nevek tulajdonosai méltán igen fognak irtózni az illy... companiától.” (418. sz. 26.)

84 Célzás az 1847. jan. 7-én megjelent közleményre. (JKK 16.)

89 *cigarófüst* — szivarfüst  
*stef.* — s több efféle

92 *nemzetes* — a Nemzeti Ujság gúnyneve

96 *perspectiva* — itt: látcső

Sor :

- 99 *Quod fuit demonstrandum* — Ami bebizonyítandó volt; Euklidész, a nagy görög matematikus gyakran használt mondásának latin változata. Régen a levezetések befejezésekor idézték.
- 101 *gyűlde* — reakciós ifjúsági csoportosulás (vö.: Petőfi Sándor: *A gyűldei ifjakhoz*)
- 113 Zerffi Gusztáv *Pasquil* című „didascalijában” élesen támadja Szigligeti művét. (Honderü. 1847. télhó [jan.] 5. 1. sz. 15—18.)

6

NEMZETI SZINHÁZ

[1847. jan. 16.] 26.

M: ÉK 3. sz. 90.; C[aracalla]. betűjegglyel.  
Részl.: PIM Évkönyve 101.

TÁRGYI MAGYARÁZATOK

Sor:

- 1 Shakespeare *Othelló* c. drámáját Vajda Péter fordításában mutatták be.
- 5 Jókai jan. elején keményen megbíráta Szigeti Józsefet, aki Czakó Zsigmond *Kalmár és tengerész* c. színdarabjában szerepelt. (*Nemzeti színház*. Ék. 1847. jan. 9. 2. sz. 56.; JKK 14.)
- 6 Az „orrukát fintorogató” kritikusok véleménye a Magyar Szépirodalmi Szemle és a Nemzeti Ujság hasábjain jelent meg. Jókai első megjegyzései nyomán e véleményeket részletesen ismertettük. (JKK 605—07.)
- 11 A „legelső szavaink” kitétel az Ék jan. 2-i bemutatkozó cikkére utal.
- 25 Az itt említett „dühös bíráló” Zerffi Gusztáv, akinek a Honderüben megjelent véleményét szintén idéztük korábban. (JKK 606.)
- 37 Frankenburg Adolf szerkesztő a következő megjegyzést fűzi a cikkhez: „Kár illy emberekre annyi szót vesztegetni: ez által csak elbizzák magokat s még jobban makrancoskodnak, mert ők minden áron, s ha napjában még tizszer felfriccskázzák is őket, csak — s c a n d a l u m o t akarnak; ilyenek elől aztán okos ember k i t é r n i szokott.”
- E cikk után ugyanebben a rovatban következnek. *Ügybarát*, L. és N. betűjegyű szerzők bírálatai (90—92.)

## BUDAPESTI NAPLÓ

[1847. jan. 17.] 27—31.

M: Jelenkor 5. sz. 27.; ☐ szignóval.

Részl.: PIM Évkönyve 109—10.

## TÁRGYI MAGYARÁZATOK

Sor:

- 3 Az itt említett „fenséges nádor” Habsburg József (1776—1847) királyi herceg volt, ki jan. 13-án halt meg.  
*Habsburg József főherceg* — II. Lipót király fia, 51 éven át volt Magyarország nádora. Állandóan hazánkban tartózkodott, jól tudott magyarul, sok haladó, de Ausztria érdekeit nem veszélyeztető gazdasági kezdeményezést támogatott, elősegítette Pest fejlesztését s ezért magyarnak tartották.  
 Az *Eppur si muove* c. regényben egy egész fejezetet szentel Jókai a „fenséges nádor” alakjának. (JKK 2. k. 86.) Szerepelteti a *Kárpáthy Zoltán* (JKK 1. k. 42., 396.) és a *Politikai divatok* c. (JKK 66.) regényében is.
- 5 *mult szerdán* — jan. 13-án
- 26 *városházunk* — a mai Városház utcai épület az V. kerületben. A városházát Kasselik József tervei alapján építették. Az épületről részletes leírást ad a *Regélő* PDlap 1843. nov. 5-i száma. (37. sz. 1174—76. hasáb)
- 32 A József nádor tiszteletére építendő „álló oltárról”, a József-szoborról számos cikk jelenik meg a korabeli sajtóban. (Pl.: *Értesítő*. Magyar Szépirodalmi Szemle 1847. szept. 26. 13. sz. 207—08.; *Szerény figyelmeztetés az emelendő József-ércszobor ügyében*. Nemzeti Ujság 1847. febr. 9. 434. sz. 91.)
- 45 *Faragó* — a müncheni szobrászakadémián tanuló magyar képzőművész (Vö.: *Budapesti Szemle*. PDlap 1847. jan. 17. 3. sz. 94.)
- 48 *Bayerische Landbote* — müncheni lap (bajor vidéki hírműk)
- 68 *Vaterland* — jelentése: haza
- 69 *Hazánk* — Kovács Pál (1808—1886) szerkesztésében 1847. jan. 2-től 1848. aug. 14-ig Győrött megjelenő kereskedelmi és szépirodalmi lap első számában olvasható a következő szerkesztőségi nyilatkozat: „Kértünk és istennek hála! kérelmünk meghallgattott. Kormányunk megengedé: hogy a ‚Vaterland’ című lap 1847. év január 1-től kezdve magyar nyelven ‚Hazánk’ cím alatt jelenjék meg.

Sor:

Örömmel vettük s örömmel adjuk át a közönségnek e legbecsesebb uj évi ajándékot. Egyé kell lenni nyelvben a magyarnak, hogy akaratban, tettben egyé legyen.

Lapunk 'kereskedelmi és szépirodalmi' lap. De ne kicsinyeljük a tért, mert 'erősnek a hely nem volt szűk soha, a gyáva tágos uton is szorull' — Erősek vagyunk akaratban: a kereskedést és szépirodalmat fejleszteni, szilárdítani. Erősek hitben: hogy célunk megközelítésére, — erőnk gyámolítására, — hazánk lelkesebbjei közremunkálásukat szerény lapunktól meg nem vonandják. És tántorithatlanok Hazánk és Fejedelmünk iránti hűségben. Illy meggyőződéssel lépünk nehéz pályánkra, mellyet becsülettel megfutni főtörekvésünk. 'Hazánk' szerkesztősége." (1847. jan. 2. 1.; sz. 1.)

- 72 A Hazánk első száma Vörösmarty Szózatának első két sorát közli mottóként, Petőfi Sándornak a *Csalogányok és pacsirták* c. költeményét jelenteti meg, Kovács Páltól, a szerkesztőtől *A hazaárulók* c. „eredeti beszély” első felét közli. Petőfi Sándornak legközelebb a *Kutyakaparó* c. verse jelenik meg a lapban. (1847. febr. 16. 20. sz.)
- 78 A Hazánk pesti levelezője, Irinyi József először a 2. számban jelentkezik (1847. jan. 5. 8.), de a Honderü után már az első szám is közöl fővárosi „érdekes hírt”. (*Pesti hírek*. 1847. jan. 2. 4.) Irinyi József a lap pesti levelezőjeként 12 levelet ír a Hazánkba. Az utolsó is *Pesti levelek* címen 1847. ápr. 8-án jelenik meg a *Levelezések* c. rovatban. (42. sz. 167—68.; Vö: *Budapesti Szemle*. 1847. márc. 7. 10. sz. 317.) Vas Gereben, a Hazánk új pesti levelezője 1847. máj. 15-én jelentkezik ugyanebben a rovatban. (58. sz. 231.)
- 88 *Hartleben Konrad Adolf* (1778—1863) — könyvkiadó, aki Jókai első regényét, a *Hétköznapiakat* is megjelentette. Jókai mint a legkiválóbb magyar művek kiadójáról emlékezik róla. (Jókai-jubileum 139.) *Bajza József* 1846-ban indítja meg a *Világtörténet* c. sorozatát, amelyet főleg Schosser, Becker és Rotteck nevű német történetírók alapján írt
- 92 *plk.* — pengő korona

## 8

### BUDAPESTI NAPLÓ

[1847. jan. 21.] 31—33.

M: Jelenkor 6. sz. 35—36.; ☐ szignóval.  
Részl.: PIM Évkönyve 107., 109.

## TÁRGYI MAGYARÁZATOK

Sor:

- 1 *Dicsőült nádorunk* — József nádor  
*hétfőn* — jan. 18-án
- 7 *országnagy* — a feudális Magyarországon a legfőbb tisztség össze-  
 foglaló elnevezése; zászlósúr, pl. nádor, országbíró, tárnokmester,  
 horvát bán
- 16 *István* — Habsburg István (1817—1867) királyi herceg 1847. jan.  
 15-től 1848 őszéig volt Magyarország nádora; Jókai az Ék utolsó  
 számában „ama fenséges nevet bitorló rabszolgalelékek” nevezi  
 (1848. dec. 31. 27. sz. 861.)  
*fels.* — felséges
- 30 *múlt vasárnap* — jan. 17-én  
 A Pesti és a Nemzeti kör egyesüléséből alakult az Ellenzéki Kör.
- 40 A Honderü közleménye — amelyre Jókai ezen a helyen reagál —  
 a JKK 619. lapján olvasható.
- 43 *Sancho Pansa* — helyesen: Sancho Panza; Don Quijote fegyver-  
 hordozója Cervantes (1547—1616) satirikus regényében
- 44 *per idearum associationem* — a gondolatok kapcsolata következtében
- 50 A Honderü a következőket jegyzi meg a közleményre: „Ugyanott  
 mondatik, hogy az ártatlan Ökörszem fészkének építésze (Hon-  
 derü szerkesztője?) „Párisba készül emigrálni, s hihetőleg ott fogja  
 ezentúl kiadni lapjait”. Ne neked szegény Honderü, téged ugyan  
 lefőzének in quadratura circuli [a kör négyszögesítésében]. No  
 hiszen a te lapod édes Honderüm legfőlebb is olyan műveletlen  
 közönség elé való mint a párisi. Viva usted mil anos.” [Éljen ön  
 ezer évig] (Ökörszem. 1847. télutó [febr.] 2. 5. sz. 104.)  
 A Honderü — Honte des rues (utcák szégyene); a szójátékot  
 Petőfi csinálta.

9

## BUDAPESTI NAPLÓ

[1847. jan. 24.] 33—37.

M: Jelenkor 7. sz. 40—41.; ☐ szignóval.

## TÁRGYI MAGYARÁZATOK

Sor:

- 1 *Társalkodó* — a Jelenkor vegyes tartalmú szépirodalmi melléklapja;  
 1832-től 1837-ig Bajza József, majd Helmecey Mihály 1848. ápr.  
 18-tól megszűnéséig (1848. jún. 30.) Királyi Pál szerkesztette;

Sor:

- 10 munkatársai közé tartozott: Kölcsey, Munkácsy, Csató, Trefort Ágoston és Széchenyi István  
*héber közönség* — a zsidó egyházközség tagjai.  
Az említett felhívás a Társalkodóban *A pesti zsidók és az uzsora címen* jelent meg. (1847. jan. 17. 5. sz. 18—19.)
- 14 Jókai 1848-ban a nagy zsidó pogromok idején — Petőfivel és Vasvárral együtt — állt ki a faji megkülönböztetés, a zsidók üldözése ellen. (Vö.: Bánóczi József: *Jókairól. Egyenlőség* 1925. febr. 21. 8. sz. 5.) Erre vall az az *Előszó* is, amelyet *Az 1848—49. szabadságharc és a zsidók* c. kiadványhoz írt.
- 26 *decreditált* — hitelt veszített, lejáratott
- 29 *p ftos* — pengő forintos  
*p. ftnyi* — pengő forintnyi
- 32 *procedál* — pörös ügyekben eljár
- 33 *megnyelvuáltás* — becstelentésre és becsületsértésre megállapított magánbüntetéssel sújt
- 39 Hiteles képet fest Jókai az ügyvédek reformkori életéről a *Kárpáthy Zoltán* c. regényben. (JKK 1. k. 23., 394.; [Vö.: Haller Zsigmond: *Jókai az ügyvédekről. Máramaros* 1904. máj. 8. 19. sz. 3.])
- 43 *magyar színház* — Nemzeti Színház; korábban pesti magyar színház néven emlegették
- 44 *Lammermoori Lucia* — Donizetti—Walter Scott regénye alapján ír operája  
*Reszler úr* — Reszler István operaénekes, a Nemzeti Színház tenoristája
- 47 *Ernani* — Verdi — Victor Hugo *Hernani* c. verses tragédiája nyomán készített — operája
- 54 *Irodalmi szemle* — Magyar Szépirodalmi Szemle, szépirodalmi és kritikai folyóirat, amelyet 1847. jan. 3-án a Kisfaludy Társaság indított meg, s amely 1847. dec. 28-ig működött Erdélyi János szerkesztésében; Jókai éles polémiát folytat e lappal (Vö.: *Buda-pesti Napló*. Jelenkor 1847. febr. 28. 17. sz. 98.; JKK 73—76.) A Magyar Szépirodalmi Szemle 3. száma 1847. jan. 17-én, a 4. pedig jan. 24-én jelent meg. Pákh Albert jan. 14-én bírálja részletesen a Magyar Szépirodalmi Szemlét. (*Fővárosi újdonságok*. PH 812. sz. 30.) A folyóirattal Irinyi József is elégedetlen. (*Pesti levelek*. Hazánk 1847. jan. 23. 10. sz. 39.)  
A Magyar Szépirodalmi Szemle programjával részletesen foglalkozik a Nemzeti Ujság. (*A „Magyar szépirodalmi szemle”* hez. 1847. jan. 10. 417. sz. 22—23.; *A „magyar szépirodalmi szemle”*. 1847. ápr. 4. 465. sz. 416—17.; Vö.: Valaki: *A Szépirodalmi Szemle*

Sor :

- és *uszályvivői*. Ék 1847. ápr. 10. 15. sz. 484–86.; Bélteky Kázmér: *Literatura*. Ék 1847. máj. 29. 22. sz. 714–15.; jún. 5. 23. sz. 741–44.; jún. 12. 24. sz. 776–78.; Pákh Albert: *Fővárosi ujdonságok*. PH 1847. máj. 27. 886. sz. 339.)
- 57 Berzsenyi Dániel költeményeiről Erdélyi János írt bírálatot a Magyar Szépirodalmi Szemle 1847-es évfolyamában (*Lyrái költészet*. 1847. jan. 30. 2. sz. 17–21.; jan. 17. 3. sz. 38–44.)
- 59 *Emich Gusztáv* (1814–1869) — könyvkereskedő, könyvkiadó és nyomdász. 1842-től a haladó szépirodalmi művek egész sorát (közte Petőfi költeményeit) adta ki. 1848-ban nyomdát is alapított, és a forradalom alatt sokat dolgozott a kormány megbízásából. Emich Gusztáv könyvkereskedése az Úri (ma Petőfi Sándor) és a ma is változatlan nevű Kígyó utca sarkán állott.
- 60 *két kör* — a Pesti és a Nemzeti Kör, amely az egyesülés után az Ellenzéki Kör nevet vette fel
- 66 A Királyi Magyar Természettudományi Társulat Bugát Pál kezdeményezésére a természettudományok művelése és terjesztése céljából 1841-ben alakult.
- 67 *Montedegoi Albert Ferenc* (1811–1883) — csillagász, egyetemi magántanár, a Gellérthegyi obszervatórium gondozója. 1851-ben az egrai csillagtorony igazgatója lett. Nagyon sok naptárt szerkesztett
- 68 *Török József* (1813–1894) — orvos, vegyész, 1847-ben a debreceni főiskola vegytan, növénytan és ásványtan tanára
- 70 *sz. kir. város* — szabad királyi város
- 71 *Podhraczký József* (1795–1870) — történétíró; 1834-től az Akadémia levelező, 1858-tól pedig rendes tagja
- 72 *uriutca* — a mai Úri utca Budán az I. kerületben
- 73 *Kecskeméthy* (Kecskeméti) *Csapó Dániel* — tk. Csapó Dániel (1778–1844) — Tolna megye alispánja, országgyűlési képviselő. Pozsonyban élénk tevékenységet fejtett ki a magyar gazdasági egyesületben. Tagja volt az „Állat-mutató társaságnak”. Nevét gazdasági kiadványai tették ismertté a reformkorban.
- 75 Talán a jan. 14-i híradásra céloz Jókai.
- 77 *Glembay Károly* (? – 1807) — az országos magyar iparegyesület rajz- és építészettanára, majd uradalmi főmérnök, a magyar történelmi társulat alapító tagja. 1846-ban és 1847-ben írt a magyar építészet fejlesztésével foglalkozó cikkei a Hetilapban jelentek meg.
- 78 *redoute* — vigadó, bálterem
- 81 *Kristóf tér* — tér a mai Fehérhájó és a Váci utca találkozásánál a Martinelli tér mellett a V. kerületben; neve azóta sem változott. „Azon kis piac, mely a Váci utcában a Kis-Hid és Hájó utca kereszt-



Sor :

- be folyása által képződik.” (*Pesti posta*. Regélő PDlap 1843. aug. 24. 16 sz. 105. hasáb)
- 82 *váci utca* — rövid utca a mai Kristóf tér és a Deák Ferenc utca táján a mai V. kerületben  
Józsefnél — a Jelenkorban — nyilvánvaló sh.-ként — Józsefuél szerepel
- 83 *ferenciek tere* — ma: Felszabadulás tér az V. kerületben
- 84 *urak utcája* — Úri utca, a mai Petőfi Sándor utca az V. kerületben  
*Jankovich ház* — a Kerepesi (ma Rákóczi) út 5. sz. alatti ház
- 85 A Jelenkor szerkesztősége az Úri (ma Petőfi Sándor) utcai Trattner-Károlyi-ház első emeletén volt.

10

BUDAPESTI NAPLÓ

[1847. jan. 28.] 37–41.

M: Jelenkor 8. sz. 47. ☉ szignóval.

Részl.: PIM Évkönyve 107.

TÁRGYI MAGYARÁZATOK

Sor:

- 6 *Westphalia* — Westphalen, Vestfália, Németország egyik múlt századi tartománya
- 7 *kétszáz akós* — több mint 10 800 literes  
A Honderü az *Ökörszem* c. rovatában a következőképpen reflektál erre a hírre: „Ugyanott [a Jelenkorban] tanuljuk, hogy a heidelbergi nagyhordó Westphaliában létezik. Jelenkor naplásának nem ártana egy kissé több földisme. — Nem bizony.” (1847. télutó [febr.] 2. 5. sz. 104.)  
[Heidelberg a Badeni nagyhercegség városa volt.]
- 16 *mérföld* — 8 353,6 km
- 21 *ergo* — tehát
- 27 *Norimberga* — Nürnberg
- 33 *circuli quadratura* — a kör négyszögesítése itt: négyszögbe zárt kör, a Jelenkor újdondásának (ebben az időben Jókai) szignója (Vö.: *Ökörszem*. Honderü télutó [febr.] 2. 5. sz. 104.; JKK 30 : 19.; *A színi referens és újdondász*. JKK 573.)
- 38 *Fridrikerany* — Nagy Frigyesről (Fridrich) elnevezett értékes pénz a múlt században

Sor :

- 49 *Marktschreier* — vásári kikiáltó, szélhámos
- 50 *Tycho de Brahe* (1546—1601) — dán csillagász  
*Teutonia* — Németország
- 52 Célzás egy korábbi cikkre. (JKK 23.)
- 54 *aus ist a credittel* — vége a hitelnek
- 58 *De furtis vere, quae non sunt, nulla amplius fiat quaestio* — A lopásokról pedig, amelyek nem léteznek, semmiféle további vizsgálat ne legyen. (Kálmán király boszorkányokról hozott törvényjavaslatának tréfás átalakítása.)
- 67 *mocabab* — babkává  
utcaszegletboltot — Jelenkor: utc.szegletboltot —sh.—
- 77 A *Csikós* c. népszínmű jan. 23-án került színre.
- 81 *Bartha János* (1798—1852) — családi neve: Finlandi János; a Nemzeti Színház első korszakának egyik legkiválóbb színésze. Muzsikusz cigány fia volt, s színházi szabóból lett az ország egyik legjobb színésze. Legjelentősebb alakítása Shakespeare Lear királya volt.
- 82 *Füredi* — Füredi Mihály (1816—1871) — énekes, legnagyobb sikereit a népszínművekben aratta; népdalgyűjteményt is adott ki
- 86 Jókai itt a saját Kecskeméten szerzett élményeire céloz. *Az én kortársaim* c. visszaemlékezésében ír arról, hogy joghallgató korában gyakran rándult ki házigazdájával Kecskeméttől délre s megismerkedett a „népélettel . . . a pusztákon, a karámokban, a csárdákban”. Megismerte „a magyar fajt a maga őseredeti sajátságai-ban”. (HhM 5. k. 175.) *A Hétköznapi* (JKK 327.), *A kőszívű ember fiai* (Boksa Gergő) és a *Politikai divatok* c. regényében fel is használja fiatalkorának ekkor szerzett tapasztalatait.  
A nyíri tájnyelv jellegzetességeit 1849-ben írt „Nyíri levelekben” használja fel, a kecskeméti „csikós akcentust” a *Hétköznapi* c. regényében alkalmazta Jókai. (JKK 158.)
- 90 *u. utcai* — Úri (ma Petőfi Sándor) utca
- 91 Jókai a későbbiekben is nagy kedvvel karikézta a „kevert nyelvet”. (Pl. *Elfizetési hirdetés*. Ék 1848. júl. 2. 1. sz. 21.)  
*ged* — két  
*monatzimmer* — hónaposszoba  
*gel* — kell  
*pan* — úr
- 93 *krumpliország* — a múlt századi Felvidék  
A korabeli lapok gyakran bélyegzik meg a Pesten használt rontott magyar nyelvet, az ún. „kevert nyelvet”. (Pl.: *Levelezések*. Regélő PDlap 1843. jún. 29. 52. sz. 1655.: *Vidéki Szemle*. PDlap 1847. febr. 21. 8. sz. 256., *Vegyes ujdonságok*. Nemzeti Ujság 1847. ápr. 23.)

Sor:

476. sz. 261.)
- 94 *Kőszeghi* — *Kőszeghy Károly* (1820—1891) — operanékes; 1844-ben szerződött a magyar operához
- 105 A német színház a mai V. kerületi Vörösmarty téren állott.
- 107 *gróf Ráday Gedeon* (1806—1873) — országgyűlési képviselő, a Nemzeti Színház főintendánsa, a dunántúli református egyházkerület főgondnoka; 1847-ben Kossuth politikai támogatója; 1848-ban a főrendiház liberális tagja, majd Nógrád megye főispánja; 1849-után várfogságra ítélték.
- Ráday Gedeonról az *Egy magyar nábob* c. regényben úgy emlékezik meg Jókai, mint aki — többed magával — „zászlóemelője volt: egy szellemi mozgalomnak, mely akkor kezdetett meg, midőn széltére azt hitték a magyar népről, hogy ez csak a kardforgatáshoz ért, sőt voltak, akik már ezt sem hitték róla”. (JKK I. k. 180.)
- 111 A Honderü a következőképpen reagál erre a hírc: „Jelenkor Naplójában azon elmésen érdekes és minden kétségen fölüli (???) újdonságot írja; a circuli quadratura, hogy hirszerint lelkes hazánkfia g. R[áday] szándékozik kibérelni a német színházat. — ,Csak aztán úgy ne járjunk vele — mond az elmés naplász — mint a budaival, ez is úgy fog járni velünk, mint a budai járt velünk; hát a budai hogyan járt velünk? . . . Tudnók mi, de nem mondjuk meg.’ — Beh szép istenadománya az az elmesség! No de hagyjáj! ,Megesik néha emberséges emberen is — mond tükröhűséggel az emlék circuli quadratura — kivált ki a serrel szokott közelebb érintkezésbe jöni, hogy hátrafelé baktat vele a világ, ilyenkor aztán heted magával táncol előtte a csillagos ég, s bukfencet hány fejében a circuli quadratura. ,Hja! mir ist s recht, wenn s nur lhnen recht ist’. [Nekem jó, ha magának is jó.]” (Ökörszem. 1847. télutó [febr]. 2. 5. sz. 104.) Az Ökörszem cikkírója Jókai jan. 28-i (a JKK-ban 1. sz. közleményként kiadott) sorait idézi.
- 113 III. *Richardot* febr. 13-án Vajda Péter fordításában adták elő. (*Legkedvesebb könyveim.* = HhM 5. k. 184.)
- 116 Az udvari gyászt Habsburg József főherceg jan. 13-i halála miatt rendelték el.

## BUDAPESTI NAPLÓ

[1847. jan. 31.] 42–45.

M: Jelenkor 9. sz. 53.; aláíratlanul.

## TÁRGYI MAGYARÁZATOK

Sor:

- 4 Ez a kaland valószínűleg Pálffy Albertről szól. A győri Hazánkban 1847. ápr. 15-én az ő aláírásával jelent meg az *Eulaliához* c. vers, amely a következő sorokkal végződik:

*Tiéd keblemnek miljó sohaja,  
Eulália!! (45. sz. 177.)*

Csak valószínűsíteti feltételezésünket (s így méltán nevezhetjük a kaland főszereplőjének Pálffy Albertet), hogy e vers a Hazánk későbbi beismerése szerint nem az említett novellistától származik.

- 6 Itt találkozunk első ízben Jókai későbbi nagy hatású írói álnevének, a Kakas Mártonnak az egyik részével. 1849-ben egy tréfás levelét írja alá Jókai így: „kedve ura öcsöcse M á r t o n.” (*Retour nyiri levelek*. Esti Lapok 1849. máj. 8. 9. sz. 30.)
- 30 *bramarbas* — nevetséges szájhős, fecsegő, hengegő
- 34 Jókai *A tengerszemű hölgy* c. regényében emlékezik meg, hogy milyen nehéz helyzetbe került a Jelenkor újdonságírójaként 1847-ben, hiszen „ma napság egy huszonnégy óra alatt több gyilkosság, önkivégzés és betörés történik, mint akkor egész esztendőben”. (43.)
- 48 *uti figura docet* — ahogy az ábra mutatja, amint látható
- 50 *Mult csütörtökön* — jan. 28-án  
*escamoteur* — szemfényvesztő, bűvész, hamiskártyás
- 52 *in facie loci* — nyomban a helyszínen
- 62 *miután* — helyett a Jelenkorban — sh.-ként — mintán szó szerepel
- 69 *spleen* — unalom, életunalom  
*solutis solvendis* — miután kifizette a fizetnivalót
- 72 *mandzsúr* — itt: német nyelvű, osztrák
- 73 *Rebe* — szőlő  
*Hendel* — csirke
- 80 *Ágnes napja* — jan. 21.
- 95 *A Hétköznapok* c. regényben a tolvaj egy úr zsebéből pénz helyett saját felesége szerelmes leveleit lopja el. (JKK 13.)

Sor:

- 96 A két kör egyesüléséről már jan. 24-én írt Jókai. (JKK 36.)  
A megalakult Ellenzéki Kör (eredeti nevén: Ellenzékiek társalgási köre) György napig (1847. ápr. 24-ig) valóban két helyen tartotta összejöveteleit: a Hatvani (ma Kossuth Lajos) utcai Horváth- és az Ország úton (ma Múzeum körúton) lévő Kunewalder-házban. Az Ellenzéki Kör 1847. ápr. 24 és máj. 1. (Jakab napja) között költözött az Úri (ma Petőfi Sándor) utcai Laffert-házba.
- 98 *Teleki László* gróf (1811–1861) — erdélyi követ, már 1843-ban elismert tagja a főrendi tábla reformpártjának, s 1844-ben a Védegylet egyik vezetője Batthyány Kázmér gróffal. Itt lépett szorosabb politikai kapcsolatba Kossuth Lajossal, az egyesület igazgatójával. Végig tagja volt az országgyűlésnek 1848-ban Magyarország párizsi követe lett, s Világos után is számos cikket írt Párizsban az osztrák elnyomás leleplezésére. 1861-ben az ellenzéki párt vezetőjeként öngyilkos lett.
- 99 *Fényes Elek* (1807–1876) — ügyvéd, statisztikus, földrajzi és közgazdasági író; a szabadságharc idején bízták meg az országos statisztikai hivatal megszervezésével: munkássága napjainkig forrásul szolgál a reformkori élet tanulmányozásához. Telekiéket a Pesti Kör volt elnökének, gr. Ráday Gedeonnak a lemondása után közfelkiáltással választották meg.

## 12

### BUDAPESTI NAPLÓ

[1847. febr. 4.] 45–48.

M: Jelenkor 10. sz. 59.; ☐ szignóval.

Részl.: Endrődi Sándor i. m. 242.

### TÁRGYI MAGYARÁZATOK

Sor:

- 1 *Ferencrendiek egyháza* — templom a mai Felszabadulás téren az V. kerületben (Vö.: *Kárpáthy Zoltán* JKK 1. k. 418.)
- 4 Az indítványt tevő pesti alpolgármester Rottenbiller volt.
- 5 *p. polg.* — pesti polgárság
- 14 *Kisfaludy társaság* — Kisfaludy Károly (1788–1830) halála után tíz barátja — közte Vörösmarty, Bajza és a Jelenkor szerkesztője, Helmeccy Mihály — egyesült a költő műveinek kiadására. Ebből

Sor :

- a csoportosulásból fejlődött a „széptudományi intézet”, a Kisfaludy Társaság, mely fő céljának a magyar irodalom színvonalának emelését s általában „a műtlés nemesítését” tekintette; e célból rendszeresen tűztek ki pályadíjakat esztétikai és költői művek jutalmazására. A Kisfaludy Társaság évi közgyűléseit minden évben febr. 6-án, a költő születésnapján tartotta.
- A Kisfaludy Társaság itt említett ülésével részletesen foglalkozik Erdélyi János beszámolója (Társalkodó. 1847. febr. 11. 12. sz. 42–43.) és a PDlap (*Budapesti Szemle*. 1847. febr. 14. 7. sz. 218–19.)
- 15 megye terme — a mai V. kerületi Városház utcában levő megyeháza nagyterme
- 31 E díjnyertes művet Pákh Albert „a magyar irodalom egyik kincse gyanánt” említi. (*Fővárosi ujdonságok*. PH 1847. jan. 31. 822. sz. 70.; Vö.: *Mi hír Budán?* Ék. 1847. febr. 13. 7. sz. 221–23.) Arany János Toldijáról részletes ismertetést közöl a PDlap (*Budapesti Szemle*. 1847. jún. 27. 26. sz. 829–32.) és a PH nyári száma. (*Fővárosi ujdonságok*. 1847. jún. 17. 898 sz. 394.) A Toldi Jókai első regényére, a *Hétköznapokra* is hatott. (Vö.: JKK 412.)
- 33 Arany János 1846-ban *Az elveszett alkotmány* c. munkájával nyerte meg a Kisfaludy Társaság víg eposzra hirdetett pályázatát. A *Szuhay Mátyás* szerzője Tompa Mihály.
- 36 Garay Jánosnak (1812–1853), a sokoldalú és népszerű költőnek, ill. hírlapírónak a *Bosnyák Zsófia* c. legendája nyert pályadíjat a Kisfaludy Társaság költői pályaművei között.
- 37 Császár Ferenc (1807–1858) — költő, tanár, író, kritikus, Dante első magyarra ültetője, a reformkori szalonköltészet képviselője. Petőfi és a népies költők ellen intézett hangos támadásai tették hírhedetté. 1845-ben a Kisfaludy Társaság tagja, 1846-ban pedig a kétszemélyes tábla bírája. 1849 után ügyvéd és lapszerkesztő (Vö.: *Az én kortársaim. = Életemből*. 1. rész 185.)
- 38 Lakner Sándor (1822–1874) — fővárosi hivatalnok; 16 éves korától írt lírai és epikai költeményeket, ill. elbeszéléseket a korabeli lapokba és almanachokba; a Kisfaludy Társaság pályázatán *a monda elmélete* c. értekezése 1848. febr. 9-én jutalomban részesült.
- 39 Tompa Mihály (1817–1868) 1846. szept. 27-én lett lelkész Gömör megyében. Ekkor kezdte irodalmi terveit megvalósítani. *Szuhay Mátyás* a Kisfaludy Társaság pályázatán dicséretben részesült. 1847 februári közgyűlésén a Kisfaludy Társaság tagjává választotta. Székfoglalóul *A vámosujfalusi jegyzőt* olvasta fel. 1847-ben jelent meg a Pogány Karolinának ajánlott első verseskötete. *Pulszky Ferenc* (1814–1897) — megyei aljegyző, országgyűlési

Sor :

követ 1848-ban pénzügyi, majd Bécsben a király személye körüli államtitkár lett. Élénk részt vett az emigráció mozgalmában; 1860-ban amnesztiával hazatért s képviselő, a Nemzeti Múzeum igazgatója és az Akadémiai másodelnöke lett.

*Szenczy Imre* (1798—1860) — premontrei prépost. 1847-ben lett a Kisfaludy Társaság tagja. Egy ideig a Religio és Nevelés c. reakciós lap segédszerkesztője volt.

43 *octav* — nyolcadrét

*satinirozott* — fényezett

44 *velin* — finom merített papír

59 Skorpió aláírással olvashatjuk az egykorú beszámolót a színház leégéséről: „kedden . . . hajnalban félrevert harangok vész hirdető kongása riaszta fel bennünket álmainkból, — s a mint talpra állottunk, fővárosunk majd minden utcáját rémítő tűzfény világítja ki, sőt a Dunaparttól nézve egész Buda mintegy varázsfényben ragyogva bontakozott ki a sötétség fátyolából. A láthatáron feltűnő roppant veres körrajznak középpontja, egy óriási épület, Pestnek legszebb épülete, a tűz emésztő lángjaival belül és kívül egyaránt hirtelen elborított városi színház-épület vala. Ez iszonyú pusztítást okozott tűz nemcsak az egész nézőhelyet, de a színpadot, minden díszfalai-, gépezetei-, s egyéb gazdagon ellátott kellékeivel együtt rövid idő alatt hamuvá tette, úgy hogy most már csak a szomorú sötét romok emlékeztetnek az egykori pesti német színházra.”  
(*Budapesti Szemle*. PDLap 1847. febr. 7. 6. sz. 186.)

94 *vizár-csapás* — az 1838. évi nagy pesti árvíz, amelyet Jókai a *Kárpáthy Zoltán* c. regényben jelenít meg

13

## BUDAPESTI NAPLÓ

[1847. febr. 7.] 49—52.

M: Jelenkor II. sz. 65. ☐ szignóval

Részl.: PIM Évkönyve 104.

### TÁRGYI MAGYARÁZATOK

Sor:

4 *deliberatum* — határozat, elhatározás

5 *sic volo, sic jubeo* — így akarom, így parancsolom

9 *b. utca* — Bécsi utca; ma is azonos nevű utca az V. kerületben

11 *c. utca* — Cukor utca a mai V. kerületben

Sor:

- 12 *pt.* — procento, procent, százalék  
*v. utca* — Váci utca
- 13 *újépület* — Neugebäude, hírhedett börtön és kaszárnya a múlt században a mai Szabadság téren az V. kerületben
- 19 A „zsellérek” lázadása a háziurak lakbér uzsorája miatt 1848-ban is előfordul Jókai cikkei között. (Pl.: *Charivari*. Ék 1848. ápr. 23. 18. sz. 534.)  
*zsellér* — itt: lakásbérlő, lakó
- 32 *párisi utca* — a Váci és a Petőfi Sándor utcát összekötő utca az V. kerületben
- 35 *sógora* helyett a Jelenkorban — sh.-ként — a *sógora* szó szerepel
- 43 *ingredientia* — alkotóelem, alkotórész, kellék
- 46 *Gáspár* — tchetetlen, mulya ember; itt: szemét
- 62 *mult kedd* — febr. 2-án
- 63 *jövő vasárnap* — febr. 14-én
- 66 magáét helyett a Jelenkorban — sh.-ként — a magáért szó szerepel
- 67 József nádor halála miatt maradtak el 1847. jan. 13-a után a táncmulatságok.
- 68 *Mult szerdán* — febr. 3-án
- 87 *cum honore* — tisztelettel
- 94 *Bartay Endre* (1798–1856) — zeneszerző; 1843-tól a Nemzeti Színház igazgatója; az első magyar opera (*Csel*) szerzője. 1834-ben ő írta az első magyar zeneelméleti művet *Magyar Apolló* címen. (Pest, 1834.) Egy ideig Pozsonyban rendezett hangversenyeket, majd Hamburgba távozott.
- 97 *orsz.* — országos  
1847-ben gróf Ráday Gedeon volt a Nemzeti Színház itt említett főigazgatója.  
Az Ék-ban a *fenemlített* szó helyett sh.-ként *fenemlített* szerepel.
- 98 *Lendvay Mártonné Hivatal Anikó* (1814–1891) — 1825-től színésznő, 1832-ben ment férjhez, 1837-től a Nemzeti Színház tagja. Társadalmi vígjátékokban aratta a legnagyobb sikereit. Később *Latkóczy Lajos* festőhöz ment feleségül.
- 100 *Fáncsy Lajos* (1809–1854) — 1829-ben lépett a színi pályára; 1837-től a Nemzeti Színház tagja; egy időben rendezője, műveze-tője, sőt 1849-ben Bajzával igazgatója a színháznak. A Bach-korszakban mint igazgatósági felügyelő vezette a színházat. Intrikus szerepekben volt a legkiválóbb. Számos darabot fordított és sok polemikus cikket írt a korabeli lapokba.  
*Wolf Károly* — operaénekes, a Nemzeti Színház tenoristája



## BUDAPESTI NAPLÓ

[1847. febr. 11.] 53–56

M: Jelenkor 12. sz. 69.; ☒ szignóval.

## TÁRGYI MAGYARÁZATOK

Sor:

- 1 *Mult szombaton* — febr. 6-án
- 10 *credatariusok* — csődbejutottak
- 15 Jókai itt Erdélyi János *Népdalok és mondák* c. művének első kötetére céloz. A gyűjteményről részletesen ír 1847. márc. 4-én a Jelenkor hasábjain. (JKK 80.; Vö.: *Jókai mint népdalénekes.* = HhM 5. k. 320–27.)  
Jókai népdal szeretete jelentkezik a *Hétköznapiok* c. regényében is. (JKK 410.)
- 16 *demeritum* — érdem
- 24 *Székkács József* (1809–1876) — költő, lapszerkesztő, evangélikus főpap; előbb szerb és ógörög epigrammákat és dalokat fordított; 1836-ban a MTA, 1839-ben pedig a Kisfaludy Társaság tagja. 1842-től 1848-ig Török Pállal (1808–1883) együtt hazafias szellemben szerkesztette a Protestáns Egyházi és Iskolai Lapokat. A *Hogy lehet meggazdagozni?* c. satírája 1846-ban jelent meg a Kisfaludy-Társaság Évkönyveiben.
- 31 *Mult hétfőn* — febr. 8-án
- 34 *mándli* — rövid kabát, mellény
- 40 *vasárnapi* — febr. 7-i
- 45 *Rákóczi induló* — kuruc tábori kürtjelekből és a népi Rákóczi-nóta motívumaiból összeszerkesztett induló, amelyet Bihari Sándor állított először össze, majd Berlioz feldolgozása tett világhírűvé. (Vö.: HhM 5. k. 327.; *Eppur si muove* JKK 1. k. 68., 560.)
- 64 *kedden* — febr. 9-én  
Szegfy Mór *A tót* c. „fővárosi életképben” ír a szlovák napszámosság szomorú helyzetéről. (PDlap 1847. jan. 31. 5. sz. 142–46.)  
A *Budapesti Szemle* c. rovatban a PDlap ír megrendítő sorokat:  
„(A tótság Pesten,) ti. az ínség és nyomor enyhítése végett fővárosunkban menhelyet kereső árvai, lipantai és trencsényi tót parasztok száma, szemlátomást szaporodik fővárosunkban. Iszonyú ezeket az embereket látni! Az éhség- és a pálinkakórság- okozta végképeni elerőtlenedés miatt, alig bírnak lézengeni; viasz-sárga sovány testeikbe csak hálni jár a lélek, beesett szemeikből

Sor:

az életnek végső szikrái bágyadtan pislognak elő, alig bírják alamizsna után kinyújtani reszkető kezeiket, s némellyik az utca kővén betegen fekiüdve, dideregve és kékült ajakkal koldul a mellette elmenőktől. És a jó szívu fővárosiak ez, Irlandra emlékeztető nyomorékokkal szívesen osztják meg filléreiket; de mit használ a csekélység, mit használ a pézsmaszagoltatás a haldoklónak! mélyebben rejtezik itt a baj — és nyomornak gyökere, mintha a status nem segít; egyesek áldozatai parányi csöppekként fognak mindenkor elveszni az égre kiáltó inség tengerében.” (1847. ápr. 25. 17. sz. 540.)

Ezzel a témával Jókai több ízben foglalkozik. (Pl. JKK 101.)

68 *szerdán* — febr. 10-én

72 *cotillon* — fűzértánc

73 Febr. 13-án valóban sor került a III. *Richard* előadására.

76 *Peregriny Elek* (1812—1886) — pedagógus, orvos; Andrássy Gyula gróf nevelője. Történeti, mitológiai, „természettörténeti” könyveket írt az ifjúság számára.

## 15

### BUDAPESTI NAPLÓ

[1847. febr. 14.] 56—59.

M: Jelenkor 13. sz. 47—75.; ☉ szignóval.

Részl.: PIM Évkönyve 107.

### TÁRGYI MAGYARÁZATOK

Sor:

6 *dépot* — dépôt, raktár, gyűjtőhely

8 E jótékonyági mozgalmakról Jókai jan. 28-án számolt be. (JKK 39. 3. sz.)

15 nm. *Hótanács* — nagyméltóságú Helytartótanács

22 *seriositas* — komolyság

24 *extremum* — szélsőség

25 Az úrfiak báljáról *Ifjak bálja* címen hasonló kifogással élve, de hangfogóval számol be a PDLap. (*Budapesti Szemle*. 1847. febr. 14. 7. sz. 221.)

34 *for ever* — örökre

46 E gondolat írói megjelenítése az *Egy magyar nábob* c. regényben fordul elő. (JKK 1. k. 64. 442.)

48 *dominatio spectabilis* — tekintetes uraság

Sor:

- 50 *felete bankó-világ* — a napóleoni hadjárat utáni 1812-es devalváció időszakára, amikor sok magyar középnyemes tönkrement cholera-  
kor — 1831-ben  
Erről az időről szól Jókainak a *Szomorú napok* c. regénye.
- 55 *politzia* — itt: udvariasság, civilizáltság
- 63 *Jósika Miklósnak* 1847. ápr. 19-én mutatták be a *Kordokubász* c. drámáját, mely Bulgária és Moldva XIII. századi történetéből merítette tárgyát. A kedvezőtlen kritika hatására e színdarab már a második előadás után lekerült a színről.  
A *Kordokubász* c. színdarabjáról a PH-ban nyilatkozik Jósika Miklós. (1847. márc. 855. sz. 208.)

16

## BUDAPESTI NAPLÓ

[1847. febr. 18.] 59—64.

M: Jelenkor 14. sz. 81.; ☉ szignóval

### TÁRGYI MAGYARÁZATOK

Sor:

- 1 É kalendról jan. 31-én írt Jókai. (JKK 42—43.)
- 17 *tobák* — burnót, orra szippantva élvezett dohánypor, dohány
- 20 *soi dit* — úgynevezett
- 23 A *részint* szó helyett a Jelenkorban „*reszint*” szerepel.
- 25 *csizmadiát fog* — bakot lő, melléfog
- 33 *nincs többé csütörtök* — nem mondanak csütörtököt (ti. a lőfegyverek)
- 36 Ez az alapötlet 1848-ban *Jellasich közlönye* c. cikksorozatban több oldalú motiválással kerül az Ék-ba.
- 42 *ország ut* — a mai Múzeum körút az V. és VIII. kerület határán  
*Elszegődtem Tarnócára bojtárnak* — Az itt említett nóta első versszaka Erdélyi János népdalgyűjteményében a következő:

Beszegődtem Tarnócára juhásznak,  
Jó legelője van ott a birkának.  
Fizetésem husz forint tíz karajcár,  
Mégél abból egy bojtár. (*Népdalok és mondák* 2. k.)

Pest, 1847. 233.)

- 44 *a szelekről jövendöl* — vsz. a szekérről jövendöl, hiszen a „szelek”

Sor :

szó az egész népdalban nem fordul elő, a harmadik szakaszban pedig a következő sorokat találjuk:

Ha gazdámmal leszek majd egy kenyéren,  
Jőnek értem Szent György napkor szekéren,  
Fölteszik a tulipános ládámat,  
Tarisznyámat, dudámat. (Erdélyi János i. m. i. h.)

- 49 Ezután egy rövid közlemény következik az Ungar c. napilap újdonságairól.
- 58 *öregdob* — nagydob
- 62 *in statu quo* — eredeti állapotában, tehát álomban
- 71 *liba* — csacska lány
- 73 *ad vivum* — élethűen
- 81 *k. utca* — Képfő (vagy Kecskeméti) utca a mai V. kerületben
- 85 *exclusivium privilegium* — kizárólagos szabadalom
- 86 Nagy Ignác (1810–1854) — író, drámaíró, újságíró, a Jelenkor segédszerkesztője; 1849-től öt évig szerkesztette a Hölgyfutárt. Az Akadémiának 1840, a Kisfaludy Társaságnak 1842 óta tagja. Az 1830-as és 1840-es években csaknem minden lapba dolgozott. Ő teremtette meg a korabeli pesti életet humorosan, sőt szatirikusan ábrázoló, igen népszerű „fővárosi újdonságok”, majd „fővárosi életképek” rovatát. Nagy Ignác „nagyhatású életképeit” *Az én kortársaim* c. visszaemlékezésében méltatja Jókai (*Életemből*. I. rész 165.)
- 90 Czakó drámáját febr. 25-én mutatta be a Nemzeti Színház.
- 91 *történetből* — történetesen
- 92 Heckenast G. — Heckenast Gusztáv (1811–1878) — könyvkereskedő, könyvkiadó és nyomdatulajdonos; 1839-ben kölcsönkönyvtárt nyitott; 1840-től 1842-ig szerkesztette a Bibliographiai Értesítőt, az első magyar könyvészeti folyóiratot. 1840-ben társult Landerer Lajos nyomdással. Nyomdája alól került ki 1848. márc. 15-én a szabad sajtó első terméke, a 12 pont és a Nemzeti dal. Számos magyar író — közte Batsányi, Bajza, Berzsenyi, Csokonai, Kölcsey, Virág Benedek és Jókai — műveit jelentette meg.
- 95 A Cukor utca neve azóta sem változott
- 97 A Nemzeti Múzeumot 1837 és 1847 között építették Pollák Mihály tervei alapján, korintuszi oszlopokkal, Lotz Károly és Than történelmi festményeivel. József nádor az 1807-es országgyűlésen javasolta, hogy a Széchenyi Ferenc gróf által 1802-ben az országnak adományozott könyv-, régiség- és éremtárat általános múzeum-má fejlesszék. A Nemzeti Múzeum azon a telken létesült, amelyet

Sor:

- gróf Batthyány Antal hercegprímás ajándékozott a nemzetnek.  
(Vö.: *Kárpáthy Zoltán* JKK 1. k. 421.)
- 99 *törpálca* — a múlt században divatos szűrőeszközzel felszerelt sítapálca, stílétes pálca; Petőfi Sándor is használt ilyen törpalcát  
(Vö.: *Összes prózai művei és levelezése*. Bp. 1960. 406.; *Kárpáthy Zoltán* JKK 2. k. 62., 273.)
- 101 *ökör bácsi* — Jókai itt a Honderü egyik febr-i közleményére céloz, mely a következőképp kezdődik: „Ökörszemnek egykor háborut izentek az állatok. Megharagudt reá a furfangos róka, mért hogy keresztül nézi alacson ravaszságait; ez föltüzelte ellene a nehézkes bivalent, meg az öreg ökör bácsit, meg a molnár arslánt...”  
(*Ökörszem*. 1847. télhó 16. 7. sz. 144.)
- 102 *par nobile fratrum* — derék két szál legény, egymáshoz illő jó firmák (idézet Horatiusz szatráiból; Vö.: *Hétköznapiok* JKK 431.)
- 106 Jókai jelen esetben két népi szólásra céloz: Bolondtól és részegtől mindent fel kell venni; ill. kutyaugatás nem hallatszik a mennyországba.
- 109 *aut vere, aut nihil, tehát nihil* — vagy igazán, vagy sehogy, tehát sehogy
- 112 *A Pasquil* c. színdarabról már jan. elején is írt Jókai. (JKK 8–9.)
- 123 *v ft* — váltó forint

## 17

### BUDAPESTI NAPLÓ

[1847. febr. 21.] 64–68.

M: Jelenkor 15. sz. 86. ☉ szignóval.

#### TÁRGYI MAGYARÁZATOK

Sor:

- 1 A cikk frására az adott alkalmat, hogy a pesti orvosegyetemen ekkor folytak az első altatási kísérletek. Balassa János sebészorvos, egyetemi tanár nagy hatással alkalmazta az operációk és foghúzások előtti altatást „kénégenyőzzel,” azaz éterrel.
- 4 fogalma — Jelenkor: fogalma — sh. —
- 29 alig — Jelenkor: allg — sh. —
- 43 *Horváth ház* — a Hatvani (ma Kossuth Lajos) utcában levő épület  
*Kunewalder ház* — az Ország úton (ma: Múzeum körúton) levő épület

Sor:

- 50 sz. *György napja* — szent György napja, ápr. 24.
- 61 *Mesmer, Franz Anton* (1734—1815) — svájci származású osztrák orvos, ki a modern európai gyógyászatban elsőnek alkalmazta a hisztériás betegeken a hipnózt. Ezt azonban tévesen az ún. állati magnetizmussal magyarázta.
- 64 Az említett aláíratlan cikk címe: *Kritikai Szemle. A honi irodalmi hirdető 1846.* — *Irodalom és Tudomány.* (Budapesti Híradó. 1847. jan. 29. 533. sz. 65—66.; febr. 5. 537. sz. 81—82.; febr. 18. 544. sz. 109—10.)
- 66 Az értekezés szerzője bonyolultan ír a nép előművelésének szükségességéről, hogy mindenki képes legyen a magasabb irodalmi műveltség által szerzhető irodalmi élvezet befogadására. (I. m. 82—83.)
- 68 Az ismeretlen cikkíró Jókai *Hétköznapiok* c. regényéről, ill. írói tevékenységéről nagyon elmarasztalólag nyilatkozik: „Jókai *Hétköznapiok* című műve phantasiát tanúsító, de egyszerűen végtől végig nemes kedélyt, való tudomány teljes hiányát... Ha ezen író el kezd valamit tanulni, idővel alkalmasint képes lesz élvezhetőt teremteni az olvasó világ számára.” (I. m. 82. Vö.: *Hétköznapiok* JKK 341—42.)
- 71 A névtelen cikkíró műve lezárásaként optimizmussal tekint a jövőbe; úgy érzi, hogy a konzervatív ízlés bajnokai, anélkül, hogy észbebeszéltek volna, egyesült erővel harcolnak. „Derék jelentőségek küzdenek e célra, kiknek kitartás által bizonyosan sikerülni fog más hangot hozni be az irodalomba, — más pályát mutatni az elvadonult szabadosságnak, — s a phantasia magasabb régióit a betyarismus mérges ragályától végre tökéletesen megtisztítani.” (I. m. III.)
- 72 A pártoskodásról a következőket írja a Budapesti Híradó névtelen cikkírója: „Irodalmunknak valóban legkevésbé van szüksége arra, hogy valami pártühből a tehetséges költő szép hivatását elsenyveszzük; legkevésbé volna pedig szabad ezt tenni azoknak, kik nem pirulnak a legtehetségtelenebb iskolás gyermeket is lángésznek kikiáltani, ha épen mint lármazó bajnokocska az ő érdekek: mellett küzdők soraiba áll. A szellemi és társadalmi műveltség azon fokán pedig, mellyen mi állunk, még kevésbé van okunk a pártgyűlöletnek nagy szerepet engedni irodalmunkban. A műveltek kicsinyke csapatjának férfiai azonban újainkon könnyen elszámálhatjuk, és ezeknek kötelessége volna... legalább szellemi tekintetben egyesült erővel a nép aláülyedt, át meg át romlott ízlést művelni.” (I. m. 110.)

Sor:

74 A Budapesti Híradó szerint „Minden művész mű, mellynek bizonyos határozott iránya nincs, már magában véve rossz. Ha ez utolsó értelmezés szerint más irány a nem is, legalább az legyen meg benne: hogy ízlést javít, fölemelni, gyönyörködtetni akarjon; valami célnak minden műalkotásnál kell létezni, és ezen cél, melly a költő szeme előtt lebegett, ad művének egyszerűsminde határozott irányt.” (I. m. 83.)

80 K... K... -- Kövessy Kálmán

Pozitívan értékeli a Budapesti Híradó idézett értekezése Fáy András, Tompa, Császár Ferenc, Petőfi, Sujánszky és Vachot Sándor verseit, majd Kövessy Kálmán *Esti dalok* c. kötetével foglalkozik: „Ámbár az utóbbi név legelőször merült föl a könyvtárostombban, azonban a szép formában már egy gyakorlott tollú s a legnagyobb méltánylást érdemlő költőre ismerünk, de a bizonyos oldalról a legdühösebben s a legméltánytalanabban üldöztetik; ki épen a talentotalan szájhősök witzzeinek kényszerült játéklabdájául szolgálni, kik elég merészek valának a legaljasb személyességekkel támadni meg a költőt, midőn annak költői művei valának bírálathoz alá veendő; ezen irkászok nem gondolják meg, vagy nem akarják meggondolni, hogy ezen feneketlen aljasság, beteges, mélyen sülyedett, kielégítlen szenvedélyesség által, mellyet még ezen fölül minden finomság nélkül, egész meztelenségökben hurcolnak nyilvánosságra — sem az irodalom mit sem nyer, sem ők azon célt, mellyet elérni akarnak, el nem érik; mert bár mennyire ujjongjon is tetszést a közönség egy kis töredéke póriasságokra, ép annyira utálja s megveti őket annak másik, jobbjelmű része, melly napról napra növekedik, holott amaz napról napra fogy...” (I. m. 110.)

96 *Mátyás király szobra* — Ferenczy István 1839-ben vetette fel a Mátyás emlékszobor felállításának gondolatát. Egy év múlva, 1840-ben megalakult a Magyar Szobrászati Egyesület abból a célból, hogy a nagy magyar király lovassobrát Pest valamelyik főterén elhelyezze. A monumentális emlékmű megalkotását Ferenczy István magának tartotta fenn, de a kivitelezésre nem kerülhetett sor részben személyi ellentétek, részben az előreláthatólag tetemes költségek miatt. Ez utóbbi miatt Széchenyi István is ellenezte a vállalkozást. A Mátyás szobor történetéről részletes beszámólót olvashatunk Külkey Henriknek, az egyesület titkáranak a jelentéséből. (*Budapesti Szemle*. PDLap 1847. szept. 9. 37. sz. 1185–86.; *Fővárosi újdonságok*. PH 1847. szept. 7. 945. sz. 161.) Mátyás király szobráról az Ék hasábjain

Sor:

- később is megemlékezik Jókai. (Pl.: JKK 166., 233., 361., 490.)  
105 *múlt hétfőn* — febr. 15-én  
*szeget-kávéház* — a hírhedett Zrínyi kávéház, a mai V. kerületi Astoria kávéház helyén, az Ország út (ma Múzeum körút) és a Hatvani (ma Kossuth Lajos) utca sarkán  
106 *vasárnap* — febr. 21-én  
112 *dacapo* — da capo, előlről (az ismétlés jelzése); itt: ismét  
114 Jókai itt ígért cikke a Jelenkor legközelebbi újdonságrovatában jelent meg. (*Budapesti Napló*. 1847. febr. 25. 16. sz. 92.; JKK 73–76.)

## 18

### BUDAPESTI NAPLÓ

[1847. febr. 25.] 68–73.

M: Jelenkor 16. sz. 92.; ☉ szignóval.

#### TÁRGYI MAGYARÁZATOK

Sor:

- 28 *non fit hoc verbis* — szavakkal ezt nem érjük el  
A PDlap arról számol be a *Budapesti Szemle* c. rovatában, hogy a Budapesti Híradó és a Pesther Zeitung „nagy hévvel” sürgetik az új német színház, a Noththeater felépítését, ill. azt, hogy — míg az fel nem épül — hetenként két ízben a Nemzeti Színházban lépjenek fel a német színészek. „És nemcsak hogy nem szükséges az — válaszol a PDlap —, de nem is lehetséges, nemzeti és törvényes szempontból nem is szabad... azok, kik e dolgokat a magyar nemzetiség iránti féltékenységből, s Magyarország fővárosában a német elemek további fentartása, s megerősítése tekintetéből, annyira s olly vakbuzgóan sürgetik, — gondolják meg azt, de lelkiismeretesen, miként a pesti német közönségnek legkevésbé sem tartozik nélkülözhetetlen szellemi szükségei közé a német drámai előadás” stb. (1847. febr. 14. 7. sz. 219–20.)  
38 *Szion* — Jeruzsálem magaslata, hegyi erőd, melynek bevételével Dávid Jeruzsálemet meghódította  
46 *proseljta* — egy eszme új és buzgó híve  
48 *nemz.* — nemzeti  
69 *manier* — modorosság, modor, maniere  
70 A fővárosi színészek vidéki vendégszerepléseivel viszonylag gyakran foglalkozik Jókai.



Sor:

- 74 A Nemzeti Színház igazgatója ekkor gróf Ráday Gedeon volt.
- 82 *Komáromy Alajos* (1823–1904) — 1845 óta színész; mint főhadnagy vett részt a szabadságharcban. 1871-ben lett a Nemzeti Színház tagja. Főbb szerepei: Bánk bán, Julius Caesar.
- Dobsa Lajos* (1824–1902) — drámaíró, novellaíró. Jogi tanulmányai után színésznek állt, ekkor ismerkedett meg Petőfivel. 1846-ban külföldre utazott. 1848 nyarán tért vissza Párizsból, s kormánybiztos lett. Egy vígjátéka miatt 1850-ben hat hónapot ült az Újépületben. Volt képviselő, írt politikai cikkeket is, de nagyobb sikert ért el mint drámaíró. 1848-ban nagy sikere volt a forradalmi Párizsról írt színes, riportszerű beszámolójával. (*Az 1848. évi francia forradalom*. Vö.: *Az én kortársaim*. = *Életemből*. 1. rész 175.)
- Feleki Miklós* (1818–1902) — vidéki vándorszíntársulat igazgatója; a szabadságharc alatt századosi rangot ért el; 1852-ben lett a Nemzeti Színház tagja, írt és fordított több színművet
- Tóth József* (1823–1870) — 18 éves korában lett színész, s tíz évi vidéki színészkedés után 1851-ben lett a Nemzeti Színház tagja. Egyike volt legkiválóbb intrikus-színészeinknek.
- Szuper Károly* (1821–1892) — mint színész és színiigazgató nagy érdemeket szerzett a színészet terén; Petőfi barátja volt
- Erre a gondolatra márc. 7-én visszatér Jókai. (JKK 81–83.)
- 87 Jókai márc. 7-én javítja „majd minden”-re a Jelenkorban eredetileg „maig minden” formában előforduló szavakat.
- 93 *amaz epochális esemény* — a német színház febr. 2-i leégése
- 95 A Budapesti Híradó *Budapesti Hírharang* c. rovatának vezetője „A Jelenkor naplójával” együtt „aggódik a színházi beléptidőszak magosbra rugtatása fölött”. (1847. febr. 28. 550. 139.; Vö.: JKK 81.)
- A bécsi színház itt említett igazgatója Carl.
- 102 Márc. 7-én azt írja Jókai, hogy — hálistennek — ebben a kérdésben tévedett. (JKK 83.)
- 104 *Hannibal ante portas* — Hannibál Róma kapui előtt; itt: nyakunkon a veszedelem
- 111 *fuimus Troes* — voltunk csak trójaiak, végünk van (idézet Vergilius Aeneis-éből; Vö.: *Emlékek a szabadságharcból*. = HhM 5. k. 109.)
- 112 *caspiumi tenger* — Káspi tó
- 134 *Vasárnap* — Febr. 21-én
- 138 *antidotum* — ellenszer
- 140 *praefiscia* — varázslat elleni szer

Sor:

Jókai valóban írt korábban is a nehézkes dunai közlekedésről.

(JKK 32.)

144 *naturae phoënomënon* — természeti jelenség

145 *Spiegel* — német nyelvű hírlap

19

## BUDAPESTI NAPLÓ

[1847. febr. 28]. 73–79.

M: Jelenkor 17. sz. 98.; ☒ szignóval.

### TÁRGYI MAGYARÁZATOK

Sor:

1 Irodalmi Szemle. — Magyar Szépirodalmi Szemle

12 Jókainak ezt a cikkét Magyar Szépirodalmi Szemlének az *Értéstező* rovatban megjelent aláíratlan febr. 21-i közleménye előzte meg. (8. sz. 129–30.)

14 A francia romantikusok nagy hatásáról *Az én kortársaim (Életemből. I. rész 184.)* és a *Legkedvesebb könyveim* (HhM 5. k. 183–84.) c. memoárjában emlékezik meg Jókai. (Vö.: *Politikai divatok* JKK 36–37., 569.)

19 *publice* — nyilvánosan

32 *per tropos et allegorias* — szóképek és hasonlatok segítségével

36 *a három divatlap*. — az *Ék*, a *PDlap* és a *Honderű*

38 *Divatlap* — *PDlap*; 1844. júl. 6-tól Vahot Imre szerkeszti; 1846 közepéig Petőfi Sándor mint segédszerkesztő működött e lapnál; hetenként egyszer jelent meg 1847-től nyolcadrétben, rózsaszínű borítékban. 1844–45-ben Erdélyi János, azután Vahot Imre adta ki. 1848. jún. 25-én szűnt meg; a folytatása negyedréti alakban 1848 végéig jelent meg *Budapesti Divatlap* címen a hírhedt *Nemzetőr* c. mellékklappal.

39 A Magyar Szépirodalmi Szemle szerkesztője szerint a *PDlap* — mi-ként elődje a *Regélő* *PDlap* „a művelt nemesi rendnek akar tetszeni... támaszkodván... az előjogai miatt több, mint a közép rangú nemességre. Ezért V. I. midőn 1844-ben átvette a *Regélő*, vagy tulajdonképen csak folytatá a már *‘Pesti Divatlap’* szerkesztését, oda bigyeszté neve elé a *predicatumot: V a c h o t f a l v i*, és lőn az egész szerkesztő *Vchotfalvi Vachot Imre* [sic]; akarván tudatni, hogy nemes ember írt nemes társainak. Ez a *furfangos fogáska*, vagy ha tetszik, *gyöngöseség* s más

Sor :

semmi, neki nagyon jól állott, de azért felhagyott velem; holott hírfő szerint, akkor állt legjobban a lap.” (128–29.)

A továbbiakban a következő szavakkal folytatja a cikk aláíratlan szerzője: „ezen öntetszelgést megengedhetők vala, mert belőle valami meleg ragaszkodás a nemzetiséghez forrott elő: de a mely utóbb néhány jó ember befolytával nyersbe, durvába s majd nem betyárosba ment által s a Divatlap ott állott, hogy parlagi zsirszag is érzett már itt ott rajta. Az újabb idő mégis fogott a szerkesztőn s remélni lehet, hogy jövőre tisztább befolyásoknak s nézeteknek hódolva, tőle kitelhetőleg iparkodván, megőrzi lapját az igazi, filosofi értelemben vett, nemes uton.” (Uo. 129.)

- 41 A Pesti Divatlapot Vahot Imre szerkeszté — írja Jókai *Az én kortársaim* c. visszaemlékezésében —, s az volt a magyar középosztály, a jó falusiak közlönye, nyers nyakas modorával, jó gyomrot feltételező élceivel, kezdő íróival s Petőfi költeményeivel.” (*Életemből*. I. rész 182.)

Vahot Imre a PDlapban reagál a Magyar Szépirodalmi Szemle itt említett megjegyzéseire. Véleménye szerint a Henszlmann és Schedel (Toldy Ferenc) befolyása alatt működő lapban a PDlap iránya és a szerkesztő „személyes állása van . . . alaptalanul gyanúsítva”. Tagadja Vahot, hogy ő „nemességével kérkedő aristocrata” volna. „Mi pedig a Szemlének azon vádját illeti, mintha én egykor a Divatlap boritékján azért nyomtattam volna nevem elébe praedicatumot, mert szerinte tudatni akarnám, hogy nemes ember ir nemes társainak: — ez ugyan eszem ágában sem volt; hanem a kissé idegen hangzású Vahot név elibe egyedül azért tettem a magyarosabb és szebb hangzású V a h o t f a l v a i t, mert megvallom, én azt szeretném, ha Magyarhonban minden embernek magyar, magyaros hangzású neve volna, (s ezért hagytam el magam is, elkorcsosítva öröklött nevemből a „ch- és tt- betűket).” (*Budapesti Szemle*. 1847. febr. 28. 9. sz. 282–83.) A továbbiakban így folytatja Vahot Imre: „Azt is mondja a Szemle bírálója, hogy azelőtt itt-ott már parlagi zsirszag is érzett a Divatlapon. Ki hogy veszi. Én részemről mindig jobban szeretem a magyar parlagi zsirt, mint a patschulit, meg a párizsi bouquet-ek százféle nemeit szagolni, — aztán legalább akkor is szaga volt lapomnak, míg például az időben, midőn Erdélyi János ur, a Szemle mostani vezére szerkeszté a Divatlapot, sem szine, sem ize, sem büze nem volt annak. A közönség legalább így vélekedett felőle, s azért pártolta őt olly rettentőképen. Pedig E[rdélyi] ur, ki mint nagy népdalos, olly sokat dörgölődzik a magyar köznépi zsiros bundájá-

Sor :

hoz, s ki mind a mellett is olly finom, salonias ember, csak adhatott volna valami szagot divatlapjának, ha mindjárt ollyan lett volna is az, mint bizonyos cikkelyé, melly miatt egykor e lap szerkesztőjének olly sokat kelle ártatlanul szenvednie.” (*Budapesti Szemle*. PDlap 1847. febr. 28. 9. sz. 283.)

45 *Regélő* — *Regélő* PDlap a PDlap elődje 1842 és 1844 között Erdélyi János szerkesztette

47 A Garay János szerkesztésében megjelent *Regélő* PDlap *Irodalom* c. rovatában Ember Pál álnéven ír a *Magyar Életképek* c. bírálatban Erdélyi János a magyar szépirodalom „tetemes gyarapodásáról”, majd megállapítja, hogy „Ennyiféle szin és nemzet között magyar életképeket adni nem rozsgondolat, még akkor is, ha a külföld remek műveket nyujt, minthogy nyujthat is, fordításokban; mivel, ha nem csalatkozom, a „Magyar életképek” tervezete nem a pusztá eredetiség, mi nagyon szép dolog, s becsületére válik a szellem kiállító erejének, hanem egy fokkal több, azaz: hogy ne csak magyar szivből, magyar lélekből’ irassanak, — mert fájdalom! novellistáink nagy része annyira külföldi már, ugy betudja találni magát az idegen szellemben, hogy nem egy két novella felől lehet kétségünk hónaponként, vajjon „magyar szivből’ forrott-e ki, mintha írójuk még a levegőt is külföldről szivárogtatná tüdejébe, — nemcsak hogy a tárgyak „magyar életből’ merittessenek, valódi magyar jellemben’ állittassanak szemünk elé, ha mindjárt bundaszagban is, mi a pézsmabüznél semmivel sem rosszabb, sőt hasonszenvileg jobb, aszkórnak pedig még egészséges”. (26. sz. 824. hasáb.)

Erdélyi János mondanivalójának központjában egy felhívás áll: „írók, forduljatok s magyar élethez; s ennek személyesítőit nem német városban, s nem salonokban, hanem falun és a fehér-szobában találjátok.” (Uo.: 826. hasáb.)

49 *tempora mutantur* — változnak az idők (változnak az emberek)

53 A „Legelsőbb” szó a Jelenkorban — sh.-ként — Legelsőbb alakban szerepel.

55 Erdélyi János írja említett cikkében:

„Az „Életképek” azon iskolából vagy jobban mondva: irói párt töredékéből keletkezett, mely ezelőtt tizenkét évvel a Rajzolatokba tette le gondolatait. Így maradt reá a névrokonság is, mert „képek és rajzolatok” igen közel állnak egymáshoz; s azt az idő előhaladási szükségében látjuk, hogy a mi *rajzolat* volt tizenkét év előtt, ma már *kép*; Frankenburg pedig egyik leghübb katonája volt

Sor :

Munkácsynak mind az Academia, mind az Athenaeum elleni harcaiban.”

59 *superficiális* — felületes

63 Ugyancsak Erdélyi János sorai között olvashatjuk:

„Az Életképek, a Rajzolatok módjára, főszközeül választá a humort és witz-et, de Frankenburg nem élt, nem tanult eleget, hogy witze több legyen szójátéknál, az legfeljebb és leggyakrabban csak ötlet, nem ritkán az igazság rovására. Ő, mint III. Richard: országot egy lóért! igazságot ad egy witzért s a közönség, a hol lehet, örömet nevet, nem gondolva, hogy néha méltatlanul. Ezelőtt Fr. sokkal élénkebb volt s emlékeziünk, hogy a Honderü hirtobogárszó szerkesztőjét azzal torolá meg, hogy száz újdonságot irt bosszujára a Regélőben.”

64 Fr. — Frankenburg Adolf (1811—1884) író; 1841-től Kossuth Lajos Pesti Hirlapjában a fővárosi újdonságokat írta; 1843-ban Garay János Regélőjének lett a munkatársa. Itt írta a tárca jellegű *Budapesti Leveleket*. Még ebben az évben megindította a Magyar Életképek című havonta megjelenő szépirodalmi folyóiratot, amelyet 1844-ben Ék címen hetilapként folytatott, s amely az 1840-es években a legjobb szépirodalmi lap volt. 1845-ben az Akadémia levelező tagja lett. 1847-ben Bécsbe nevezik ki udvari tolmácsnak. Ekkor adja át az Ék szerkesztését Jókainak. 1848 után fogságba kerül, majd az udvari kancelláriánál lesz titkár. Az 50-es években több humorisztikus, satirikus kötetet ír.

70 Jókai vitatkozó hangja közvetlen rokona a Táncsics Mihály elleni polémiajának (HhM 6. k. 257—59. *Kedves Táncsics komám! Esti Lapok* 1849. márc. 16. 19. sz. 2—3.) és a Vahot Imre ellen írt ún. „irodalmi leveleinek”. (JKK 184., 194.)

72 *pluralis maiestativus* — fejedelmi többes; amikor valaki magáról többes számban beszél

73 A Magyar Szépirodalmi Szemle több ízben idézett bírálatában Jókairól írja Erdélyi János: „Lapjának később komolyabb színt akart adni, kevéssé több tartalommal; és e végre közlött széptani és történeti cikkeket, értekezésképet a fő lapban és kritikát egy mellékben (Irodalmi Őr), mi jó igyekezetének dicséretére válik, de itt az volt a hiba, hogy Fr. maga nem tud komolyabb dolgokhoz; és mikor az Irodalmi Őr legújabb aestheticai nézetek nyomán járt, a fő lapban Beely Fidélt még mindig Batteux szép természet-utánzását magyarázgatta. Nem boldogulván a tudománnyal, politikai szintűvé változott”.

74 *portál* — pártol, elősegít, felkarol

Sor :

76 É. K. — Ék (Életképek)

78 szerkesztője az I. Sz-nek — Erdélyi János, a Magyar Szépirodalmi Szemle szerkesztője

79 *magna pars fuit* — nagy része volt valamiben

83 Erdélyi János írja idézett cikkében az Ék politikai ténykedéséről: „ez határozatlanba folyt el, mert egyik, mint másik oldalnak is csinált bókocskát és ha megnézzük az általa kiadott nagy hazafiak arcképét s politikai állását, kénytelenek leszünk megvallani, hogy Fr. és lapja nem csak egy, hanem két párttól is megérdemlené az anyagi pártfoglalást. E részben szinte hasonló az ő ujsága a Rajzolatokhoz. Munkácsy is kért, de versben: ilyet nyomtatván ki saját szerkesztése alatt:

Adjatok, adjatok a szegény sirónak,  
Hat pengő forintot, rajzolatirónak.

Frankenburg nem nyilvánosan és nem is versben, de szinte kért; ő csak azt hirdette ki, hogy kapott. Mennyit okoskodtunk, mióta prozaiabbak lettünk! —”

91 Szir. Sz-nek — Magyar Szépirodalmi Szemlének

Jókaí itt az 1847. jan. 24-én megjelent közleményére céloz. (JKK 35., 5. sz.)

93 Ir. Sz. — Magyar Szépirodalmi Szemle

96 Szemle — [Magyar] Szépirodalmi Szemle

101 *commode* — akadály nélkül, kényelmesen

102 *F. urat* — Forst urat

104 *hajóhid* — ideiglenes híd a Dunán, amely a mai Vigadó téren a Deák Ferenc utca torkolatánál kötötte össze Pestet Budával

105 *Noththeater* — szükségszínház, melyet a leégett német színház helyébe szándékoztak építeni

107 *Noth* — szükség

110 *Mult csüörtökön* — febr. 25-én

112 *sub titulo* — cím alatt, címen

*Vegyes Újdonságok* — A Nemzeti Ujság újdonságrovatának a címe

113 *L. M.* — Lendvay Márton

117 *mult szerdán* — febr. 24-én

119 *Pénteken* — febr. 26-án

123 *nádori lak* — a mai Sándor-palota a budai várban

125 *Mátyás palotája* — Mátyás király által épített királyi palota Budán a várban, ahol a múlt században a nádor lakott

137 *galantéria* — könnyed udvariasság, előzékenység (főleg nők irányában)

Sor:

- 143 1847. febr. 16-án írja a Honderü az *Ökörszem* c. rovatban: „A Nőegylet összeszürte a levét az Ellenzéki Körrel.” (7. sz. 144.; Vö.: *Ökörszem*. Honderü 1847. télutó [febr.] 23. 8. sz. 162–63.)

20

## BUDAPESTI NAPLÓ

[1847. márc. 4.] 79–80.

M: Jelenkor 18. sz. 104.; ☉ szignóval

### TÁRGYI MAGYARÁZATOK

Sor:

- 1 E közlemények előtt a *Budapesti Napló*ban „(Beküldetett)” ill. „(Beküld.)” aláírással négy olvasó megjegyzése található.
- 2 *t. ns.* — tekintetes, nagyságos
- 17 *Magyar Mihály* (1820–1860) — könyvkiadó. 1847-ben és 1848-ban Több cikket írt a PDlapban.
- 18 *Erdélyi János* (1814–1868) — ügyvéd, tanár, az MTA rendes tagja, színházigazgató, író, költő és esztétikus. Irodalmi munkásságának egyik legjelentősebb mozzanata a népköltészet termékeinek összegyűjtése, melyet a Kisfaludy Társaságban kezdeményezett. 1847-ben a Magyar Szépirodalmi Szemle, 1849-ben a Respublica szerkesztője. A szabadságharc idején a Nemzeti Színház igazgatója lett.

Hasonlóképp kifogásolta Jókai már korábban is a folklór prózai részének elhanyagolását.

Jókainak A Hon c. napilapja 1868. jún. 25-én — két nappal a halála után — azt írja Erdélyi Jánosról, hogy „irodalmunk kiváló disze, jeles költő, bölcsész és ítéssz”. (20. sz. 1.)

- 26 Az itt említett népmese *Csalóka Péter kalandjai* címen jelent meg *A magyar nép adomái* c. kötetben. (55–67.) Arany János is említést tesz a Jókai által leírt Csalóka Péterről; szerinte ez a mű „a nép furcsa elbeszélései” közé tartozik. (*Prózai művek*. I. k. Bp. 1962. 547.)

1881. márc. 29-én fogadta Jókai „az írók és művészek társaságának küldöttségét, mely őt e társaság örökös tiszteletbeli elnökségének elvállalására kérte fel”. A kör elnökének e kérelmet tolmácsoló szavaira tartott beszédet írói pályájáról, melyben többek közt a következőket mondta: „Az én kedves apám gyermek-

Sor :

koromban sokat mesélgetett nekem. Ő tőle hallottam ezeket a regéket Csalóka Péterről, Szalonnavárról, a régi inszurgens időkről, melyben maga is részt vett . . ." (Jókai Mór saját írói pályájáról. Ellenzék. 1881. ápr. 1. 75. sz. 2.)

- 36 Ezután következik két rövid hír Szalay László publicisztikai cikkeinek és Nagorski Bódogné „erkölcsnemesítő” könyvének megjelenéséről.

## 21

### BUDAPESTI NAPLÓ

[1847. márc. 7.] 81—87.

M: Jelenkor 19. sz. 109—10. ☐ szignóval.

#### TÁRGYI MAGYARÁZATOK

Sor:

- 1 A színházzal kapcsolatos megjegyzések a febr. 25-i cikk folytatásai. (l.: JKK 68—72.)  
*sophisticus superficialismus* — szócsavaró felületesség
- 3 *félrecsavarisztikus* — A fiatal Jókai mindig kedvelte s tréfás kedvvel alkalmazta a „kevert” nyelvet, azaz szeretett bizonyos szókhoz más nyelvi végződést ragasztani; jelen esetben a magyar szót latin képzővel látta el. Az itt kezdődő mondat félreérthetetlenül utal arra, hogy a febr. 25-i közlemény (JKK 68.) írója és e rovat szerzője azonos.
- 7 Az említett „tekintetes lapok” közé tartozik a PH (*Fővárosi ujdonságok*. 1847. márc. 4. 840. sz. 146.), az Ék (B. T.: *Mi hír Budán?* 1847. márc. 27. 13. sz. 417—19.), a PDlap (Vahot Imre: *Indítvány a színházi árfölemelés módosítására nézve*. 1847. máj. 2. 18. sz. 570—72.) és a győri Hazánk (Irinyi József: *Pesti levelek. VII.* 1847. márc. 2. 26. sz. 103—04.)
- 30 Előző bírálatában kifogásolta Jókai, hogy nincs a Nemzeti Színháznak „névvel nevezhető” basszistája. (JKK 71.)
- 31 *Beck János* (1827—1904) — operanékes; Pestről a hamburgi, kölni majd frankfurti színházhoz szerződött; legnagyobb sikereit, mint a bécsi udvari színház baritonistája aratta; 1884-ben Bécsben vált meg a színpadtól mint ünnepelt művész
- 32 *díszítvény* — színpadi díszlet
- 40 *elsőbbeknek* — a Jelenkorban *elsőbkek*n szó szerepel.  
*felső. rang. t. viselő* — felső rangú tisztviselő



Sor :

- 56 *Fehérek* — febr. 27-én előadott „Francia dráma, melyben most is a Lendvaypár vivta ki leginkább az est dicsőségét” (*Nemzeti Színház. PDlap* 1847. márc. 7. 10. sz. 311.; Uo.: 1847. júl. 29. 31. sz. 989—90.)  
*János kulacs* — Kisfaludy Károly febr. 24-én előadott színdarabja
- 57 *Mátyás diák* — febr. 28-án előadott „népies színmű” (Vö.: *Életemből.* 2. rész 409—11.)  
*Lánykérés szabály szerint, vagy „ha parancsolja”* — Töpfer 1847. febr. 4-én előadott „silány német” vígjátéka  
*etcetera graeca* — s a többi görög dolgok (a rómaiak a görögöket megbízhatatlansággal vádolták)
- 66 A csigalassúságú fontolvahaladást gyakran gúnyolja Jókai (pl. *Charivari. Ék* 1848. aug. 20. 8. sz. 251.)
- 72 Febr. 25-én írt erről a kérdésről Jókai. (JKK 71.)  
*küszön* — vsz. ch. köszön
- 89 d. — dráma
- 105 *Gelb in die Mitte!* — Sárgát a közepébe!
- 114 *hosszu óru* — a Jelenkorban sh.-ként hosszú óra szerepel
- 121 *Stenograph* — gyorsíró
- 123 *hadorászott* — hadonászott  
*Gehst z haus, du Lumpenkerl du langbániger* — Mész haza te csirkefogó, te nyakigláb
- 129 *Abe Fanni, mach kanspetákel i piti kar sén,* — De Fanni, ne csinálj botrányt, kérlek szépen
- 131 *Was? tu raisonnirst noch? tu . . .* — Mit? még te okoskodol? te . . .
- 136 *spectaculum* — látványosság
- 137 *Megaera* — a mitológiai szörnyetegek egyike
- 144 *desillusiált* — kijózanított
- 145 *promoveál* — mozdít, támogat
- 151 *margariroz* — markíroz, maszkíroz
- 152 E jelenet a *Helység kalapácsában* a szemérmes Erzsók kocsmájában lejátszódó eseményekre emlékeztet. Az ironikus előadás is Petőfi stílusát juttatja eszünkbe.
- 157 *nemzetes kollegánk* — a Nemzeti Ujság újságírója
- 161 A Nemzeti Ujság újdonságrovatának a címe: *Budapesti újdonságok.*
- 165 *animal implume bipes* — kétlábú tollatlan állat (lény)
- 167 Jókai később is nagy hatással gúnyolódik zárójelek között. (pl. JKK 87—92.)
- 170 *via facti* — erőnek erejével
- 172 *Scilicet* — Tudniillik  
Az Ungar c. német nyelvű pesti napilap — elmarasztaló megjegy-

Sor:

- zéssel — idézi Jókai közleményét. (*Pesth-Ofner Neuigkeitsbote*. 1847. márc. 19. 65. sz. 518. hasáb.)
- 173 Tegnapelőtt — Márc. 5-én  
Az *Ügyvéd* c. színdarab márc. 2-án került színre.  
*Ügyvéd* — Egressy Béni által fordított francia színdarab
- 181 *Ferenc Károly* (1802—1878) — Habsburg főherceg, Ferenc József apja; a hírhedett Zsófia hercegnő férje, aki betegsége miatt nem játszott politikai szerepet, s bátyja V. Ferdinánd király lemondása után 1848. dec. 2-án átengedte a trónt fiának. Róla nevezték el azt a gözhajót, amelyet Jókai tréffásan megró.

22

BUDAPESTI NAPLÓ

[1847. márc. 11.] 87—93.

M: Jelenkor 20. sz. 115—16.; ☉ szignóval.

TÁRGYI MAGYARÁZATOK

Sor:

- 1 Az itt említett cikk a Társalkodóban jelent meg *Baranya földirati, statistikai és történeti tekintetben s a pécsi term. tud. gyűlés* címen több folytatásban. (1847. febr. 7. 11. sz. 39—40.; márc. 4. 18. sz. 65—66.; márc. 7. 19. sz. 69—70.; márc. 11. 20. sz. 73—75.)
- 2 t. — tisztelt  
*Vizer István* (1820—1856) — Komárom megye mérnöke volt; a Tudománytár 1844. évfolyama közölte *A Kárpátok* c. dolgozatát
- 16 v. — vagy
- 25 Madarász László országgyűlési beszédét karikírozta Jókai 1849-ben hasonló zárójeles gúnyos megjegyzéseivel. (*Nyíri levelek*. V. Esti Lapok márc. 24. 26. sz. 3—4.; Vö.: *Fővárosi ujdonságok*. 1847. febr. 21. 834. sz. 120.) Hasonló módon gúnyolja Jókai 1848. elején Hugó Károly egyik versét. (JKK 540—43.)
- 40 *philautia* — a gyűjtés szenvedélye
- 85 *nil admirari* — semmin sem kell csodálkozni
- 99 *alias* — a Jelenkorban tévesen oljas szerepel
- 113 *gerundium* — a túzoltó diákok bunkós botja (Vö.: *Hétköznapiok* JKK 414.)  
*cum gerundis et dorongibus* — bunkós botokkal és dorongokkal
- 118 *cui bono?* — kinek a kedvéért?
- 121 *qui ad rem a név?* — hogy tartozik a dologra a név?

Sor :

- 131 *vulcanicus kor* — a föld kihűlésének időszaka  
*neptunicus kor* — a föld kérgének megszilárdulását jelző időszak.  
A múlt században a geológiában létjogot nyert a neptunizmus tanítása, mely szerint a földgolyó szilárd anyaga vízből rakódott le, ill. víz segítségével keletkezett. A vulkanisták és a neptunisták éles elvi ellentétben álltak egymással. A vulcanicus és a neptunicus korról Jókai *A kőszivű ember fiai* c. regényében is megemlékezik. (JKK 2. k. 98.)
- 150 Jókai a *Kárpáthy Zoltán* c. regényben hasonlóképpen gúnyolódik egy táblalábró levelének utóiratain. (JKK 1. k. 252.)  
Ez a polemizáló modor rokona Táncsics Mihály ellen alkalmazottnak. (Pl. *Megint Táncsics*. Esti Lapok 1849. ápr. 13. 43. sz. 1—2.; HhM 6. k. 261—64.)
- 154 *csicsomás* — *cicomás*
- 157 *Paracelsus, Philippus Aureolus Theophrastus Bombastus* (1493—1541)  
— a jatrokémia művelője, világhírű csodaorvos és filozófus.  
A kémia főfeladatának a gyógyszerkészítést tekintette, s az orvostudományban is utat nyitott a kémiának.
- 166 *híd* — hajóhíd
- 173 V. I. — Vahot Imre
- 174 *Pannóni sógor* — Pannónia nevű, mérsékelt politikai irányvonalat képviselő, „sokat csevegő, élénk, sok színű” német nyelvű pozsonyi lap
- 175 *Pesther sógor* — *Pesther Zeitung*
- 176 *Bruchstücke eines politischen Programmes* — egy politikai program törmelékei
- 177 *Ankündigung, was nicht zu übersehen ist* — hirdetmény, amin nem lehet kiigazodni
- 179 *Fifát* — *Vivat, Éljen*
- 180 *fadju djertja* — faggyúgyertya
- 181 *la Fama* — a hír
- 187 *gotscheber* — *Gottscheer*, vándor déligyümölcs-árus, kucséber
- 189 *Józsika* — *Jósika Miklós*  
*Corducubes* — *Kordokubász, négy felvonásos történelmi dráma*, amelyet Lendvayval a címszerepben ápr. 19-én mutattak be a Nemzeti Színházban
- 190 *Hirt und König* — pásztor és király
- 191 *asszonynének az augsburgi* — az *Augsburger Allgemeine Zeitung* (augsburgi általános újság) nevű hírlap. A PDlap 1847. márc. 28-án *augsburgi nénikének* nevezi (*Budapesti Szemle*. 13. sz. 414.).
- 193 *der Dorfnotär vom Freyhern von Eötvös, übersetzt vom grafen von*

Sor:

*Ma j l á t h aus dem Englischen!*" — „A Falu jegyzője, Eötvöstől, fordította Majláth gróf angolból!" E hírt a PDlap hasonló gúnyolással közölte márc. 7-én (*Budapesti Szemle*. 10. sz. 316.)

23

## BUDAPESTI NAPLÓ

[1847. márc. 14.] 93–97.

M: Jelenkor 21. sz. 122–23; ☐ szignóval.

## TÁRGYI MAGYARÁZATOK

Sor:

- 1 *H. Nelli* — Hollósy Kornélia
- 21 Jókai „színházi szcenái” a Kakas Márton „színházi leveleinek” közvetlen elődei. (Vö.: *Kakas Márton válogatott levelei a Vasárnapi Ujság szerkesztőjéhez*. = *Életemből*. 2. rész 383–411.)
- 29 *parterre* — földszint a színházban
- 41 Vahot Imrének a *Kézműves* c. színdarabját márc. 16-án adták elő. A népszínmű zenéjét Egressy Béni szerezte. A komáromi kalendárium jövődöléseit korábban is tréfásan említi Jókai. (JKK 19.)
- 43 *Jövő vasárnap* — márc. 17-én  
Az itt említett előadást 1847. márc. 16-án, szombaton rendezték meg. Jókai másnap számol be róla. (JKK 100.)
- 44 *Dégré* — eh. Degré  
Az itt említett három „pesti notabilitás”: Pálffy Albert, Friebeisz István és Degré Alajos.
- 45 *ad vivum* — élethűen
- 47 Febr. 24-én adták elő a Nemzeti Színházban Kisfaludy Károlynak a *János kulacsa* c. „eredeti vígjátékát” és Scribe *Eszter és Dávid* c. „francia vígjátékát”. Febr. 28-án játszották Szigligetinek a *Mátyás diák* c. „népies színművét”, márc. 7-én pedig *A rab*, márc. 11-én, a *Jeggyűrű*, márc. 14-én pedig a *Csikós* c. népszínművét.
- 48 A „vígan kiütött dráma” Gozlan *Éva* c. ötfelvonásos színműve.
- 52 Márc. 16-án Verdi *Nabucodonozor*, majd Donizetti *Ernani* (18-án), *Linda* (20-án), *Dom Sebastian* (23-án) és *Don Pasquale* c. operáját adta elő a Nemzeti Színház.
- 63 *jel*. — jeles
- 72 Jókai itt a febr. 27-i és a márc. 7-i cikkeire céloz.
- 73 *szükségsszínház* — Noththeater, amelyet a leégett német színház helyett szándékoztak felépíteni

Sor :

77 *városház tér* — azóta beépített tér a mai Pesti Barnabás és Váci utca találkozásánál az V. kerületben

F. ur — Forst úr, a pesti német színház népszerűtlen igazgatója és operaténese. E közleményre az Ungar márc. 18-án reagál. (*Pest-Ofner Neuigkeitsbote*. 64. sz. 510. hasáb.)

81 *Mink Teréz* — bajor udvari énekesnő; több ízben szerepelt mint vendég a pesti német színházban (pl. a *Norma* címszerepében)

83 P. A. — Pákh Albert (1823—1867) ügyvéd, író, hírlapíró. Petőfi és Jókai barátja, Kaján Ábel álnéven írt népszerű humoros tárcákat, szellemes életképeket, vázlatokat és satirikus cikkeket. 1847-ben ő volt a PH fürge tollú újdonságírója. 1854-ben alapította és 14 éven át szerkesztette a Vasárnapi Ujságot, amelyben Jókainak is sok tárcája jelent meg. (Vö.: *Kakas Márton arcképcsarnoka*. = *Életemből*. 2. rész 306—07.; *Az én kortársaim*. = *Életemből*. 1. rész. 170.)

88 Cs. E. — Csiki Emánuel temesvári táblabíró, aki a reakciós Nemzeti Ujságot tájékoztatta a temesi eseményekről (pl.: *Törvényhatósági tudósítások*. 1847. febr. 9. 434. sz. 91.)

93 Kossuth Lajos a Hetilap 1846. dec. 15-i *Adó* c. vezércikkében fejti ki „hogy minden közadó terhe legyen közös mindnyájunkkal. Legyen közüünk, míg csak adó lesz, számkivetve az adómentesség igazságtalan privilegiuma”. (100. sz. 1640. hasáb.)

Dec. 25-én az *Adozzunk* c. vezércikkben ugyancsak Kossuth Lajos mondja ki: „Az igazság érzetéből támadott közvélemény feltartóztatatlanul terjed világszerte, s a magyar aristocratia egy, n e m a d ó z u n k'kal akarja előhaladásunk utját vágni! Képtelen törekvés, hiu csalódás.” (103. sz. 1688 hasáb.)

A Nemzeti Ujságban 1847. febr. 16-án jelent meg Csiki Emanuel aláírással az *Abránduljunk ki honfiak!* c. válaszcikk: „A Hetilap a múlt évi 100, és 103dik számában erővel ránk akarja disputálni, hogy mi adómentesek vagyunk, — nem adózunk, — miért is az igazságtalanság bélyegét süti ránk K. L. ur, fenyegetődzik, s vesztünket jósolja: ha az ő commando-szava után nem indulunk; pedig minő ámitás fekszik ebben! . . .

Rá akarják önök nemességünkre tukmálni, hogy az a közállomány terheiben nem részesül, — hogy adómentes; pedig

a) N e m a d ó z i k - e a n e m e s s é g a s ó á l t a l? mennyi marhát tart kivált a birtokos nemesség, és így mennyi sót veszen évenként; pedig a só árának legalább öthatod része az indirect adó rovatba esik.

b) N e m a d ó z i k - e a h a r m i n c a d á l t a l? tudjuk,

Sor:

hogy mind attól, mi külföldről hazánkba behozatik, harmincadot kell fizetni, ezen cikkeket legtöbbször a miveltebb osztályok veszik meg, — természetesen annyival, a mennyi harmincad rajta fekszik, drágábban, mint különben; — adóunk tehát mind annak mit viselünk, mi kényelmünkre szolgál, mit eszünk, és iszunk — igen nagy részében.” stb. (438. sz. 105.) Ezután a nemesség érdekeit „védelmező” táblabíró az indirekt adók egész sorát említi.

Pákh Albert erre válaszoló cikke 1847. febr. 21-én a PH *Fővárosi újdonságok* c. rovatában látott napvilágot: „A Nemzeti Ujságban ugyanazon egyén, ki megírta magáról, hogy ő Deák Ferenc beszédét sarkaiból tökéletesen kiforgatta, azt akarja legközelebb bizonyítani a Nemzetiben, hogy a nemességnek az adó elvállalására nincs szüksége, mert az eddig is többet adózik az elégnél, s mód nélkül nem es hevében így kiált fel 1) valljon nem adózik-e a nemesség a s ó által, melyet ő s marhája évenként megemészt? (mintha a nem nemes csupa börtölő zsidó volna, ki sótlanul eszi a pászkát, s mintha a só ingyen osztogatnák valahol a világon.) 2) Nem adózik-e a h a r m i n c a d által, a mellyen által behozott külföldi portékák legnagyobb részét a nemesség veszi meg? (Miért nem lett tagja a védegyeletnek? úgy kell neki. De hát hanyad része az a behozatalnak, a mit a nemesség vesz meg?) 3) Nem adózik-e a p o s t a által?” A továbbiakban felsorolja Pákh Albert, hogy e táblabírói szemlélet szerint a nemes ember adózik még a lottéria, előléptetések, bírói taksák által, majd így folytatja: „Ajánjuk őket régiségbuváraink s a museum óreinek becses figyelmébe.” (834. sz. 120.)

Jókai ezek után kapcsolódik a hírlapi polémiaiba.

- 96 Kemény Zsigmond 1847 februárjában Olaszországba készült, majd márciusban a PH szerkesztőségébe lépett, ahol 24 vezércikket írt. 1846-ban Zsibón befejezett *Gyulai Pál* c. regényének első kötetét 1847 márciusában adták ki, decemberben pedig az utolsó ötödiket. Első cikksorozata (*Eszmetöredékek a korteskedés és ellenszerei közül*) 1847. máj. 6-án indult meg
- 107 Jósika művéről ígért bővebb ismertetéssel nem találkozunk a Jelenkorban.
- 110 Jókai a továbbiakban még néhány megjelent mű — közte Remellay Gusztávnak *A nőnem befolyása hazánk nemzeti multjára* c. „regényes korrajz” — és Puháta Antal *Szerelmesek levelezője* c. kiadvány — megjelenéséről ad hírt ebben a rovatban.

## BUDAPESTI NAPLÓ

[1847. márc. 17.] 98—101.

M: Jelenkor 22. sz. 128—29. ☉ szignóval.

## TÁRGYI MAGYARÁZATOK

Sor:

- 1 Nevelésügyi kérdésekről részletesen ír Jókai a *Kárpáthy Zoltán c. munkájában.* (I. k. 254., 420.)
- 5 *servilis mechanismus* — szolgai gépiesség
- 15 *ájtatos rend* — piarista rend
- 20 Az itt felsorolt fiatalok a Gyűde nevű reakciós ifjúsági csoportosulás tagjai.
- 30 Hasonló közleménnyel Jókai 1848-as írásai között is találkozunk. (pl. *Charivari.* 1848. júl. 2. I. sz. 21.)
- 33 *Dnatio spbilis* — *Dominatio spectabilis*, tekintetes uraság  
 A párbeszéd makaróni nyelven folyik. A latin szavak közé német és magyar szavak keverednek. A fordulatok magyarosak, több latin szóhoz magyar, magyarhoz pedig latin ragok és jelek járulnak. A párbeszéd magyar szövegét így adhatjuk vissza:  
 — Igaz-e, hogy a tekintetes urat harmadjára is csaknem kifosztották?  
 — Bizony, bizony.  
 — Hogyan? hogyan?  
 — Hát — én sétálok —, nem volt még tizenegy óra — a szálásom felé, egyik kezemben két krajcárt tartok a házmesternek, a másikban a törös botomat. (stiletstock)  
 — Latinul törös botnak mondják — „*corrigálá a másik.*”  
 — Jól van, megyek hát szépen, nagyon álmos voltam — a Snepf kávéházból jöttem — megyek a téren hm-hm-Kohlbacher — *gasse*: egyszerre nekem támad két szegény legény, két igazi zsvány nagy bundában, mindkettőnek tarisznya lógott a nyakában és pitykés dolmányt viselt, s mindegyiknek szörnyű fokos-balta volt a kezében. Mit tehettem, megrémültem! egyedül voltam kettő ellen.  
 — Dehiszen volt a tekintetes úrnak törös botja.  
 — Mit nekem a bot! lábam is van, született katona vagyok, nem vettem tréffára a dolgot, hátat fordítottam és futás!  
 — S hát a rablók?  
 — Nem kerültek többet a szemem elé.

Sor:

56 A tót diák anekdotájának befejező szakasza:

- Kinél laksz?
- Egy csizmadia özvegyénél.
- Jól tudod, hogy diáknak nem szabad özvegynél lakni.
- De ez már öreg!

(Az utolsó szójáték azon alapszik, hogy a latin senex melléknév nőnemű alakját helytelenül Seneca tulajdonnévvel cseréli fel a diák)

Jókai *A vándordiók* c. anekdotájában írja meg — kissé átváltoztatott formában — a latin konyhanyelvnek, az „idétlenszült nyelvnek” itt idézett „megmosolyogható termékét”. (*A magyar nép adomái*. Bp. 1867. 248—49.)

58 *Mult vasárnap* — márc. 17-én

A Nemzeti Színházban 1847. márc. 17-én a *Falura kell menni* c. három felvonásos vígjátékot adták elő.

69 *Mult szombaton* — márc. 16-án

70 *Jóteköny cél* — az éhezők megsegítése

71 A váci előadás főleg pesti műkedvelők adták elő a *Félreismert lángészt*. A főszerepet Degré Alajos, a szerző alakította. Szerepelt Pálffy Albert és Friebeisz István is.

72 *B. kisasszony* — a váci előadás legnépszerűbb női szereplője. A győri Hazánk Merkurucz álnevű levelezője szerint egy előkelő család B. Marica nevű „bájdús bimbaja”. (1847. ápr. 15. 45. sz. 180.)

78 *Reguly Antal* (1818—1858) — finnugor nyelvész, etnográfus. Kőrösi Csoma Sándor példájára indult külföldi kutató munkára. A finnugor rokonságot kutatta. Gyűjtése egyes részeit Hunfalvy Pál, Munkácsi Bernát, Pápay József majd Kálmán Béla és Zsirai Miklós rendezte sajtó alá.

79 *A Reguly-album*, amelybe Jókai is írt, 1850-ben jelent meg Pesten.

81 *Mult szombaton* — márc 16-án

93 *a kinek hibázik a harminckét latból* — gyengeelméjű, gyüge

98 *mente captus* — eszelős, örült

104 Jókai egy világirodalmi anekdota változatát közli. Ennek legnépszerűbb feldolgozását a Maitre Pierre *Pathelin* c. francia farce tartalmazza. Ebben egy juhász bégetéssel felel a bírónak, s azzal fizeti ki ügyvédjét is.

Az újdonságokat egy könyvhíradás zárja be.



## BUDAPESTI NAPLÓ

[1847. márc. 21.] 102—106

M: Jelenkor 23. sz. 133—34. ☉ szignóval.

## TÁRGYI MAGYARÁZATOK

Sor:

- Ama színházi nagy tűzveszély* — A német színház leégése 1847. febr. 2-án
- 30 A német színház leégésének az oka valószínűleg az újonnan bevezetett fűtési rendszer volt. A PDlap szerint „egy bölcs németországi tanár fűtött be a német színháznak”. (*Budapesti Szemle*. 1847. febr. 28. 9. sz. 284.)
- 34 *Vivant!* — Éljenek!
- 35 *rectificál* — helyreigazít, helyesbít
- 37 *Sp.* — Spiegel
- 41 *absichtlich* — (szánt)szándékos
- 45 Az *Egy magyar nábob* c. regényben a különc Kárpáthy János ülteti asztalhoz — a vendégek megdöbbenésére — vizsláját.
- 48 *Dorfzeitung* — falusi újság
- 59 *P. Hírlapi collegánk* — Pákh Albert, a PH újdondásza  
A *genialis* és *magunkra* szóval Jókai a két lap, a PH és a Jelenkor újdondászára (ez utóbbi esetben saját magára) céloz.
- 60 Pákh Albert emlegetett mellőtte a márc. 14-i híranyagban szerepel. (JKK 97)
- 82 *Arszlán* — piperkőc divaturacs  
A pesti arszlánokat a *Kárpáthy Zoltán* c. regényben a nagy árvízidején jeleníti meg Jókai. (JKK 1. k. 237., 417.; Vö.: *Egy magyar nábob* JKK 1. k. 71., 443.)
- 90 *Védegyelet* — Honi Iparvédegyelet  
A védegyeletet Kossuth Lajos alapította a magyar ipar védelmére 1844-ben. A szabadságharc után szűnt meg. 1846-ban működött a legaktívabban, amikor Kossuth Lajos támogatta. (Vö.: *Politikai divatok* JKK 563.; *Budapesti Szemle* PDlap 1847. aug. 26. 35. sz. 1121.)
- victoria* — magyaros dolmány, Kossuth-kabát, kossuthka, Zrinyimente
- 99 *nachschiber* — speciális eredményjegyző a biliárd játékban

or :

- 106 *universal-galan* — egyetemes lovag
- 107 *fameuse* — hírhedettül, pompásan
- 110 *debattiroz* — (ügyesen) vitázik, vitakozik
- 116 E közlemény műfaji előzménye Jókai 1848-ban napvilágot látott *Lucifer Conversations Lexicon* c. cikkláncolatának. (Ék jul. 9. 57.) A *Politikai divatok* c. regényben Bárzsingot, a titkos drámaírókat mutatja be „irodalmi vaddisznóként” Jókai.
- 117 *Priesznitz* — Priesznicz, Vincenz (1799–1851) — osztrák paraszt, aki megfigyelte és széles körben alkalmazta Graefenbergben a hidegvíz gyógyító hatását. Priesznitz leendő magyarországi látogatásáról hírt ad a PDlap is. Szerinte a híres „vízgyógyász” a felvidéki Sáros megyében férjnél levő lányát szándékozik meglátogatni, s közben a fővároson átutazni. (1847. márc. 28. 13. sz. 414.) Pákh Albert szerint „Priesznitz, a gräfenbergi vizgyógyász, e napokban volt Pesten keresztül új nejéhez, egy szepesmegyei hazánkiához utazandó”. (*Fővárosi újdonságok*. PH 1847. márc. 19. 849. sz. 184.)
- 120 *Ó nmélt.* — Ónagyméltóságú
- 123 Czakó Zsigmondnak *A nemzeti színház jelen igazgatási formájáról* c. cikke a PHban jelent meg 1847. márc. 18-án (848. sz. 180–81.). A cikkre válaszolnak a PH-ban Szigligeti (1847. márc. 21. 850. sz. 188–89.) és Fánccsy Lajos (1847. márc. 23. 851. sz. 192. Vö.: PH 1847. márc. 25. 852. sz. 196.) Az Ék-ban előbb Frankenburg Adolf a *Kétszáz újdonság* c. cikkében reagál e közleményre: „C z a k ó legujabb darabját a közönség legnagyobb része tetszéssel fogadta, mit a műbírók az általános r o s z i z l é s n e k tulajdonítanak. Tudj Isten; némelly lapokra nézve pedig ugyanezen közönség igen jó i z l é s t tanusít.” (1847. márc. 6. 11. sz. 320.) Márc. 27-én a *Mi hir Budán?* c. rovatban egy aláíratlan cikkíró válaszol Czakó fejtegetéseire (13. sz. 419.), majd az Ék a Nemzeti Színház igazgatóságának hivatalos nyilatkozatát közli a fiatal drámaíró felszólalására. (*Értesítő a Nemzeti Színház ügyeiben*. 1847. márc. 27. 13. sz. 420–24.) Ezután kezdődik Czakó cikkéről egy sokkal átfogóbb vita, melynek főbb állomásai a következők: Egressy Gábor: *A Czakó-féle cikk*. 1847. ápr. 3. 14. sz. 453–57.; Czakó Zsigmond: *Az Egressy-féle cikk*. 1847. ápr. 10. 15. sz. 486–90.; Egressy Gábor: *Színházi kormány és Czakó*. 1847. ápr. 17. 16. sz. 512–17.)

## BUDAPESTI NAPLÓ

[1847. márc. 25.] 107—109.

M: Jelenkor 24. sz. 139—40.; ☉ szignóval.

Részl. Kárpáthy Zoltán JKK 1. k. 389,

## TÁRGYI MAGYARÁZATOK

Sor:

- 1 A Nemzeti Színház kérdéseivel foglalkozott Jókai a *Budapesti Napló* rovatában már korábban is. (JKK 68., 81.)
- 32 A Nemzeti Színház említett országos főfelügyelője gróf Ráday Gedeon volt. Jókai később név szerint mondja meg, hogy a Bánk bán bemutatását Ráday tette lehetővé. (L.: JKK 115.) Az itt említett kérdés megvitatását Jókai az ápr. 3-án megjelent *Budapesti Napló*-jában folytatja. (Uo.)
- 61 Petőfi valóban le akarta fordítani Amais Ségalas *Enfantines poesies à ma fille* c. munkáját, de terve meghiúsult. (L.: *Petőfi-Muzeum*. 1889. máj. 1. 3. sz. 130.; Vö.: Endrődi Sándor i. m. 267.)
- 65 *éldel* — élvez
- 79 Jókai már egészen fiatal korában — pápai diákoskodása idején Vály Ferenc irányítása mellett végzett botanikai stúdiumokat, sőt tanulmányai elmélyítése céljából gyakran vizsgálta a Bakony flóráját.
- Számos cikk és tanulmány foglalkozik botanikai ismereteivel. (Pl. Moesz Gusztáv: *Jókai növényismerete*. Természettudományi Közlemények 1925. márc. 817. füzet 110.; Takáts Sándor: *Jókai a jó kertész*. Budapesti Szemle 1925. = *Jókai Emlék-album*. Szerk. Alapy Gyula és Fülöp Zsigmond. Komárom 1925. 52.; Dékány Kálmán: *Jókai — a kertész*. Agrártudomány 1959. 5. sz. 86—88.)
- Maga az író is több alkalommal nyilatkozik arról, hogy milyen szeretettel tanulmányozta a növényvilág életét. (Pl. *Egy sziget története*. = HhM 5. k. 148—51.; *Hol kezdtem én a kertészkedést?* = Uo.: 152—56.; *A míg a termő rügyből körte lesz, vagy mennyi mindenkinek van beleszólása a szegény kertész dolgába*. = *Életemből*. 1. rész. 151—54.; *Kertészgazdászati jegyzetek* Bp. 1896.) Botanikai tájékozottságáról regényei is tanúskodnak. (Pl. *Hétköznapiak* JKK 245—51.; *Kárpáthy Zoltán* JKK 1. k. 5, 387—88.; *Politikai divatok* JKK 322, 604, 607.; *Az arany ember* JKK)
- E rovatban ezután egy „zongora-hevenyész” hangversenyhirdetése olvasható.

## BUDAPESTI NAPLÓ

[1847. márc. 28.] 109–12.

M: Jelenkor 25. sz. 145.; ☒ szignóval.

## TÁRGYI MAGYARÁZATOK

Sor:

- 3 *A Hétköznapiok* c. regényben Bálnai Körmös István folytat „kettős beszédet” (has- és fejhargon) fukar nagybátyjával. (JKK 32–38.)
- 5 *re ipsa* — valójában, igazában
- 7 Sakspeare — a Jelenkorban Shakespeare helyett szerepel.
- 9 *tutma* — tutyma, orrából beszélő
- 14 *Lipsia* — Lipcse neolatin neve  
*gut gebrüllt* — helyes a bögés
- 16 *Tower* — londoni városrész
- 18 *Münster* — közigazgatási kerület és város Németországban  
*Ulm* — város a Duna bal partján
- 29 *aluni* — ch. alunni (aludni)
- 47 *der Zeitgeist* — 1846-ban indult német nyelvű vicclap (a korszellem)
- 48 *Heller Izidor* (1916–1879) — hírlapíró, ki 1845-ben Klein meghívására jött Pestre az Ungar c. laphoz, majd 1848-ban a Morgenröthe c. lap szerkesztését vette át. Éles hírlapi harcot folytatott Kossuth Lajos és a szabadságharc ellen; 1847-ben jelent meg első önálló kötete.  
*Beck Vilmos* (1824–1862) — festőművész, 1846-ban kiadta a *Zeitgeist* c. vicclapot, mely ebben a nemben első volt a Monarchia területén. 1849-ben Bécsbe költözött s ott a *Charivari* c. vicclapot szerkesztette; ezért az osztrákok elítélték és két hónapi fogság után 1850-ben Pestre internálták. Munkatársa volt az *Eulenspiegel* c. lapnak és szerkesztette a *Lacikonyha* c. lapot.
- 49 *Lavater, Johann Kaspar* (1741–1801) — svájci teológus, filozófiai író, vallásos költő. Goethe barátja. Szemben állt a felvilágosodás és a francia forradalom eszméivel. A koponyatán megalapítója.
- 53 *Fliegende Blätter* — képes vicclap, amelyet Münchenben adtak ki s hazánkban is nagyon népszerű volt
- 54 *Charivari* — gyakori vicclap-cím; ezen a címen nyitott Jókai rovatot az *Ék* c. divatlapjában, ill. az *Esti Lapokban* és a *PH*-ban a

Sor:

- szabadságharc idején (Vö.: *Egy magyar nábob* JKK 26., 435.; *Kárpáthy Zoltán* JKK 2. k. 280.)
- 55 *Lauka Gusztáv* (1818–1902) — jogot végzett író, költő, újságíró. 1841 óta munkatársa a különböző szépirodalmi lapoknak. Fegyverrel és tollal vett részt a szabadságharcban. 1848-ban ő volt az első magyar vicclapnak, a táblabíró politikát szellemesen gúnyoló Charivari-Dongónak a szerkesztője. Nagyon sokat írt. Világos után bujdosott, majd hivatalt vállalt.
- 56 *eldőd* — előd
- 60 *tigris* — itt: inas
- 71 *Havi Mihály* (1810–1864) — színész, tenorista, a Nemzeti Színház alapító tagja. 1847-ben Szabó Józseffel együtt igazgatója volt a pécsi magyar dal- és táncársulatnak, amellyel a bécsi udvari operaházban és Olaszországban vendégszerepeltek; hazatérésük után Pesten is felléptek. Brüsszelből írt beszámolója a PDlapban jelent meg.

28

## BUDAPESTI NAPLÓ

[1847. ápr. 1.] 112–15.

M: Jelenkor 26. sz. 152.; ☉ szignóval.

## TÁRGYI MAGYARÁZATOK

Sor:

- 1 *Mult szombat* — márc. 27-én
- 28 Jókai e darabra — névtelenül — az ápr. 15-i közleményei között visszatér. (JKK 127–28.)
- 34 *vulgus* — néptömeg
- 36 *armalista* — címerrel és nemesi levéllel (armalissal) rendelkező, birtok nélküli nemesember
- 39 Ezen nemesi „ypsilonos dicsőségről” a márciusi fiatalok 1848 tavaszán mondanak le. (Ék 1848. márc. 19. 12. sz.)
- 43 *fi donc* — fuj
- praetor non curat minima* — a főbíró kisdolgokkal nem törődik
- 46 A PDlap szerint „az egész előadás érezhető volt — a hanyag betanulás”. (1847. ápr. 4. 14. sz. 438.)
- 48 A PDlap szerint „A jó isten tudja, miféle teremtetések foglalják el a zenekart. Hangszerekkel foglalkoznak, ha nézi őket az ember;

Sor :

de kintornákon véled nyomorogni, ha hallod őket játszani.” (Uo.) Pákh Albert véleménye szerint e zínadarab „Olyan, mint az ujdondászi rovat, hol tarkabarkán minden elfér egymás mellett, hol mindent el lehet mondani (kivevén, a mit nem lehet) hol az egyik ember komoly, a másik jó kedvű dolgokat ír és keres”. (*Fővárosi ujdonságok*. 1847. ápr. I. 856. sz. 211.)

- 50 *Vasárnap* — márc. 28-án  
hangszegylet — a zeneművészet barátái által 1836-ban alapított társulat, amely hangversenyek rendezésén kívül a zenészek, majd később az énekesek képzését tartotta fő feladatának A hangszegylet Pesten a Gránátos (ma az V. kerületi Városház) utcai ún. Hoffmann-házban székelt.
- 51 Pákh Albert szerint a „hangszegyleti hangverseny egyike volt a legérdekesebbeknek, mik ez egyesület részéről színpadunkon avattak”. (*Fővárosi ujdonságok* PH 1847. ápr. 4. 858. sz. 219.)
- 57 *Reina úr* — a leégett német színház olasz származású operaénekes, a Nemzeti Színház vendégszereplője. 1847. máj. 19-én lépett fel először a Nemzeti Színházban, s Pákh Albert híradása szerint a közönség „viharos tapsokkal fogadá a művészt, s elragadtatással hallgatá annak nagy terjedelmű szép hangját”. (*Fővárosi ujdonságok*. PH 1847. máj.)
- 59 *Nagyhét* — az 1847. márc. 29-től ápr. 3-ig tartó időszak
- 60 A szolnoki vasút 1847. 1-én nyílt meg. (L.: JKK 305.)
- 74 *ujvilágutca* — ma a Kossut Lajos utcára nyíló Semmelweis utca az V. kerületben
- 80 *Les extrêmes se touchent* — Az ellentétek találkoznak egymással
- 82 *Húsvét utáni szombat* — ápr. 10.
- 84 *F. I.* — Fricbeisz István, aki Pálffy Alberttel együtt már korábban is részt vett a váci jótékony célú előadásokon Ápr. 15-i közleményei között név szerint írja meg Jókai, hogy ápr. 18-án Fricbeisz drámáját adják elő a váci műkedvelők. (JKK 129.)  
*Trattner-Károlyi ház* — ismert épület az Úri (ma Petőfi Sándor) utcában
- 92 E közlemények után még egy könyvhirdetés következik Rosenfeld József nevű gyakorló orvosnak *A kénégeny gőz hatása* c. munkájáról.

## BUDAPESTI NAPLÓ

[1847. ápr. 3.] 115—18.

M: Jelenkor 27. sz. 158.; ☉ szignóval.

## TÁRGYI MAGYARÁZATOK

Sor:

- 1 a *Budapesti Híradó hírharangozója* — A Budapesti Híradó c. konzervatív napilap *Budapesti Hírharang* c. újdonság rovatának a vezetője, a hírlap újdondásza
- 3 Célzás Jókai márc. 25-i közleményére. (JKK 107—08.)
- 7 A Bp-i Híradó márc. 28-i újdonságrovatában szerepel: „azt is olvastuk mult csütörtökön [márc. 25-én] egy magyar lapban [a Jelenkorban], miszerint ‚Bánk bán’ s egyebek szinpadra hozatását csupán annak köszönhetjük, mivel a főigazgató — az ellenzékhez tartozik! Mellőzve azt, hogy Bánk bánt a conservatív lapok is magasztalák\*\*\*, szabad legyen emlékezetökbe hoznunk az illetőknek, hogy Bánk bánt már tiz s több év előtt játszották Budán”. (566. sz. 208.)
- A két csillagos szóhoz fűzi Szenvey József szerkesztő a következőt: „Kár volt! mert magasztalást ezen darab soha sem érdemelt, csak elismerést. — Szerk.” (Uo.)
- Az újdonságíró pedig azzal folytatja, hogy Katona József drámájának „legujabb szinpadra hozatása leginkább onnan származik, mivel színészek jól tudták még a budai időkből, hogy Bánk bán jól jövedelmez, s annál fogva igen becses jutalomjátékok válhatnak belőle, mi csakugyan teljesült is. Ne keverjünk tehát mindenbe politikát, mert bizony a drámaírást nem olyan könnyű, mint a bankócsinálás és ugyan hol van valami conservatív vagy ellenzéki drámagyár, mellyből csak amúgy könnyeden markolhatna valaki politikai hite szerint az illető igazgató?” (Uo. 208—09.)
- 13 *Mult hétfőn* — márc. 29-én
- 19 *authentice* — illetékesen, teljes bizonyossággal
- 20 *mérő* — főleg szemestakarmányok mérésére szolgáló űrmérték; a pozsonyi mérő kb. 62,5 liter, a pesti mérő kb. 93,7 liter
- 21 *pct* — percent, procento, százalék
- 24 *Mult kedden* — márc. 30-án
- 25 A „pesti izraelita tanodának próbatételéről” részletesen számol be a PDlapban W . . . r aláírással az egyik tanár. (*Budapesti Szemle*. 1847. ápr. 11. 15. sz. 476—77.) E beszámoló szerint hétfőn (márc. 29-én) kezdődtek és kedden fejeződtek be a vizsgák.

Sor :

- 26 *Csütörtökön* — ápr. 1-én  
*Seymour Shiff* — zongoraművész
- 33 *ejusdem farinae* — ugyanabból a sütetből való, egyforma
- 37 *Láng Adám János* (1772–1847) — a magyar színművészet egyik úttörője. 1847. márc. 22-én halt meg a Rókus kórházban.
- 42 *Schedel Ferenc* — Toldy Ferenc (1805–1875) — irodalomtörténész, kritikus, egyetemi tanár; családi neve: Schedel; orvosnak készül, de megismerkedvén a korabeli magyar frókkal kisebb műfordításokat, recenziókat, esztétikai dolgozatokat, verseket fr. 21 éves kora óta foglalkozik rendszeresen irodalomtörténeti tanulmányokkal. 1828-ban átveszi a Tudományos Gyűjtemény szerkesztését; egyik irányítója a reformkori irodalmi életnek; az Akadémia megalakulásakor a nyelvészeti osztály tagja 1835-től 1861-ig igazgatója; megalapítója a Kisfaludy Társaságnak; számos irodalmi és tudományos vállalkozás kezdeményezője. 1853-ban jelenik meg először *Az ujkori magyar nemzeti irodalom* c. kötete.
- 46 *Kedden* — márc. 30-án
- 49 *Az árvíz kitörését romantikus színekkel jeleníti meg Jókai a Kárpáthy Zoltán* c. regényében. (JKK I. k. 218., 413.)
- 55 *sz. kir. város* — szabad királyi város
- 56 *Óvári* — község
- 57 *Vetés* — község  
*Dob* — község  
*Fehérgyarmat* — község
- 58 *Dara* — község
- 59 *A Szamos pusztításáról* az ápr. 11-i hírei között is beszámol Jókai. (JKK 123.)
- 68 *rdek* — rendek (karok és rendek)
- 69 *f. eszt.* — folyó esztendőben, 1847-ben
- 72 *Túr* — a Tisza Petőfi által megénekelt mellékfolyója  
*Homoród* — az Olt jobb oldali mellékfolyója Erdélyben  
Ezen a vidéken játszódik az *Egy magyar nábob* cselekményének egy része.



## BUDAPESTI NAPLÓ

[1847. ápr. 8.] 118—20.

M: Jelenkor 28. sz. 163.; ☉ szignóval.

## TÁRGYI MAGYARÁZATOK

Sor:

- 13 *Tegnapelőtt* — ápr. 6-án  
 utcában — a Jelenkorban — sh.-ként — uiczában szerepel
- 15 *meteoromania* — meteorológus
- 21 *lackirozott* — lakkozott, lakk
- 27 *Ruszt* — boráról híres község a Fertő tó nyugati partján, Soprontól északra; ma Ausztriához tartozik  
*máslás* — híres borfajta  
*H\** — Hugó Károly
- 34 *úrbéri adó* — jobbágyi kötelezettség a földesúrral szemben, pl. házhelyenként fizetett egy forintnyi füstpénz, termés után járó kilenced, robot, vám stb. A reformkor idején a liberális politikusok élesen támadták az úrbéri törvényt, s az 1848-as IX. törvény-cikk az úrbéri viszonyt megszüntette.
- 37 *res nullius* — uratlan dolog, lefoglalatlan tárgy, szabad tulajdon
- 46 *sub judice lis est* — a per még bíró előtt van, nem dőlt el (Horatius, Levelek II. 378).
- 60 *bonae fidei* — jóhiszemű
- 62 *castrum doloris* — ravatal

## BUDAPESTI NAPLÓ

[1847. ápr. 11.] 121—25.

M: Jelenkor 29. sz. 170.; ☉ szignóval.

Részl.: PIM Évkönyve 110.

## TÁRGYI MAGYARÁZATOK

Sor:

- 7 *brachium* — karhatalom, erőszak
- 21 Koporsóval ijesztett élő személyek Jókai regényeiben is szerepelnek. Az *Egy magyar nábob* c. regényben Abellinó küld nagybátyjának, Kárpáthy Jánosnak születésnapjára koporsót. (JKK 1. k. 290., 416.) *A kőszívű ember fiaiban* Rideghváry Bence rendel koporsót

Sor:

- a koleragyanús Tallérossy Zebulon számára. (JKK 2. k. 189.)
- 26 *Almás* — község a Duna jobb partján Komáromtól keletre *husvét hetében* — márc. 29-e és ápr. 4-e között
- 31 A zsarnok pesti háziurak ellen gyakran cikkezik Jókai. (JKK 49.) Ezt az ellentétmotívumot Jókai 1848-as publicisztikai cikkeiben is kedveli.
- 32 *P.* — Pest
- 42 *minorum gentium* — *dii minorum gentium*, kisebb rendű istenek, valamely osztály vagy testület alsóbb rangú tagjai. A szólás forrása Cicero *Tusculanae disputationes* c. munkája. „*minorum gentium*” *vendéglő* — alsóbb rendű vendégfogadó
- 44 *féldrőfyi* — kb. 39 cm
- 48 *centralisatio* — az 1840 és 1848 közötti ellenzéki párt egy részének, a centralistáknak az a törekvése, amely a vármegyék önkormányzatával szemben a központi államhatalom megerősítésében látta a nemzeti felemelkedés legfőbb biztosítékát
- 51 *ősi szilvafák* — célzás a pauperizálódott nemesek kiváltságára, ill. földterületére, amelyben csak néhány (általában hét) szilvafa fért el
- 53 Ezt a „pótlékot” az ápr. 3-i 9. sz. közleményéhez csatolja Jókai. (JKK 117–18.)
- 54 *Csenger* — Szabolcs-Szatmár megyei község a román határ közelében
- 55 *ns megye* — nemes megye *Piskovich János* (1806–1847) — tífuszban meghalt orvos, kórházi igazgató
- 88 *hat láb* — 1 öl, kb. 190 cm
- 90 A *Szomorú napok* c. regényben kifejti Jókai, hogy a „halál igazságos bíró... a nagy uraknak is bírója”. Az emberek a gazdag halott házában is kendőt tartanak a szájok elé, mint a szegény ember halottjánál”. (JKK 140.) *A kőszívű ember fiai* c. regényben hasonlóképpen elmélkedik Jókai arról, hogy a temetéskor a szegény és a gazdag ember fájdalma egyforma. (JKK. 1. k. 12–13.)
- 91 A „*superlativusa*” szó helyett sh. következtében szerepel a Jelenkorban a „*superlativusa*” szó.
- 101 Szabó Pál az egykorú lapok hasábjain gyakran szereplő volt szélhámos kereskedelmi igazgató „töredelmes szívvel, meghunyászkodott lélekkel” írt levelével Pákh Albert is foglalkozik. (*Fővárosi ujdonságok*. PH 1847. márc. 28. 854. sz. 203.) ifj. Szabó Pál „vallo-másaival” nagyon részletesen foglalkozik a PDlap *Budapesti Szemle* c. rovatban. (1847. ápr. 4. 14. sz. 438–41.; Vö.: *Vegetes ujdonságok*. Nemzeti Ujság 1847. márc. 28. 461. sz. 199.)

Sor :

- Jókai 1848-ban a *Charivari* c. rovatában gúnyosan jegyzi meg, hogy Jellasics ifj. Szabó Pált nevezi ki kereskedelemügyi miniszterré. (Ék 1848. szept. 24. 13. sz. 407.)
- 112 *Catói grimasz* — fenséges Catói póz
- 114 Jókai a következő számban megemlíti, hogy a sor sajtóhibával jelent meg, s ezért az „adósai” szó helyett „az igazság” olvasandó. (JKK 130.)

32

BUDAPESTI NAPLÓ

[1847. ápr. 15.] 125—30.

M: Jelenkor 30. sz. 176.; ☒ szignóval.

Részl.: PIM Évkönyve 104.

TÁRGYI MAGYARÁZATOK

Sor:

- 6 A krumpliról és a csizmadiákról gúnyos hangon ír Jókai 1848-ban is. (Pl.: Ék jún. 4. 25. sz. 718.)
- 7 A vargákról, topánykészítőkéről, csizmadiákról korábbi cikkeiben is gúnyos hangon emlékezik meg. (Vö.: JKK 9.) Az Üstökös c. vicclapjában pedig hosszú cikksorozatot jelentet meg a „politikus csizmadiáról”.
- 9 Célzás az „Extra Hungariam non est vita” (Magyarországon kfvül nincs is élet) jelszóra. E táblabíró jelszó gyakran előbukkan gúnyos alakban Jókai műveiben. (Pl.: *Hétköznapok* JKK 424.; *Egy magyar nábob* JKK 1. k. 179., 453.; *Költemények* 1. k. 104—05.; 2. k. 16—18. JKK 389.)
- 16 *Béla király* — IV. Béla (1206—1270) Magyarország 1235-től uralkodó királya
- 20 A Nemzeti Színház 1837. aug. 22-én nyílt meg. (Vö.: *Kárpáthy Zoltán* JKK 1. k. 388—90.)
- 27 *Kamocsa* — dinnyetermesztéséről ismert község a Csalóközben
- 33 *Garrick, David* (1717—1779) — angol színész és drámaíró
- 34 *peták* — a múlt század elején forgalomba került, csekély értékű, ötkrajcáros váltópénz
- 55 *Shakespeare Othello* c. drámájáról jan. 16-án az Ék *Nemzeti színház* c. rovatában írt Jókai. (JKK 26.)
- 67 Az itt említett magyar mű Vahot Imre *Kézműves* c. drámája, amelyet 1847. ápr. 11-én mutatott be a Nemzeti Színház.

Sor :

- A külföldi színdarab Alexandre Dumas *Antony* c. darabja, amelyet Szentál György fordított. E darabot ápr. 12-én mutatta be a Nemzeti Színház. A címadó szerepet Lendvay, Adèle-t Lendvayné alakította.
- 73 Jókai ápr. 1-én írt bírálatot Vahot Imre itt említett darabjáról. Kifogásolja, hogy benne „egy diplomaticus fiscalis publice zsebkenődőket lop.” (JKK 113.)
- 81 A PDlap Dalár álnevű szemleírója pl. azt említi, hogy „Lendvay (Antony) és Lendvayné (Adèle) érzelmdús játéka igen élvezetessé tette az előadást”. Ezután röviden jellemzi Szilágyi Lilla alakítását, de a darabról több szót nem ejt. (*Nemzeti Színház*. 1847. ápr. 18. 16. sz. 507.)
- 91 Jókai itt említett írása ápr. 18-án jelent meg. (JKK 130–33.)
- 107 Petőfi verseinek e harmadik kiadására nem került sor.
- 111 *k. leirat* — királyi leirat
- 113 *Husvét ünnepén* — ápr. 4-én  
*solemnis* — helyesen: sollemnis, évfordulón ünnepelt, ünnepélyes, szertartásos  
*Te Deum laudamus* (Téged Isten dicsérünk) — hálaadó istentiszteletek, dicsőítő énekének kezdete
- 117 *jövő vasárnap* — ápr. 18-án  
*Friebeisz István* (1822–1890) — Pest megyei esküdt, a szabadságharc idején honvédtiszt és lapszerkesztő
- 118 E színdarab címe a *Műkedvelők*. A Nemzeti Színházban is be akarták mutatni.
- 123 *Mult hétfőn* — ápr. 12-én  
*kr.* — korona
- 127 *Toperczerné* — a kassai színház népszerű énekesnője. Nyaranként a pesti német színházban szokott vendégszerepelni.
- 129 *fiat applicatio* — lássuk a hasznát  
A sajtóhibával megjelent szöveg a JKK 125. lapján olvasható.

## BUDAPESTI NAPLÓ

[1847. ápr. 18.] 130—34.

M: Jelenkor 31. sz. 182—83.; ☐ szignóval.

Jókai már ápr. 15-én jelezte e cikk megírását. (JKK 128.)

## TÁRGYI MAGYARÁZATOK

Sor:

1 A cikkre a PDlap a következőképpen reagál:

„(Titkos drámaírók) cím alatt a Jelenkor „Budapesti naplójának” elmés írója, humordús, elevenre tapintó cikket közöl, melyben okát adta, honnan van az, hogy színpadunkon az eredeti művek kifütyöltetnek, a fordított munkák megtapsoltatnak. Ő ugyanis, és talán nagyítás nélkül, fővárosi közönségünk egy hatod részét titkos drámaírók állítja lenni, kiknek műveit drámaíróválasztmány irgalmatlanul meggyilkolván, neveiket a halhatatlanság templomába bejutni nem engedé. — „Boldogságos isten — szól a naplóíró, ha most ezen 900 carbonári egy, szerencsétlenségére a választmány által csecszopó korában meg nem fojtott új dráma előadásán megjelen: szívében mindegyiknek nemes harag, zsebében mérgezett gyölok, keblében kritika! s ki volna azon természetét megtagadó nem ember, ki saját szíve szülöttét jobbnak, szebbnek és okosabbnak nem tartaná a másénál. Oh a drámaíró bizonyára nem az. Föllázad ilyenkor az elfojtott apaiéretet, hasonlításokat tesz az élő és a meggyilkolt közt, amannak minden hibái százszor juttatják eszébe emennek minden érdemeit, s kilencszáz kebel föltépett sebei kiáltanak véres, dühös boszút, s a boldogtalan új dráma, melyet a választmány halálra nem ítelt: a nép által köveztetik agyon, s lehajítatik a tarpeji szikláról engesztelő áldozatul a meggyilkoltak éhes lelkeinek, s örömmünnepeül valamennyi hirlapi kritikuskak, kik négyszem közt mondva, talán két kivétellel, mind családi gyász viselő drámaírók. Képzhetetlen és kifejezhetetlen azon gyönyör, melyet illy közönséges boszúállásnál drámai kebel érez; kilencszáz arcról egyebet nem olvashatni le, mint: „hála istennek, ez is megbukott!” Hét még a kritikuskok! ezek mind megannyi Robespierre- és Maratképpel jönnek haza: „ádáz arcaikon nincsen irgalomra jegy!” — stb. stb. Ennél hivebb képet lehetlen volna felmutatni színházi bonyolódott viszonyainkból, és a cikkíró igen alaposan állítja azt is, miként ezen titkos drámaírók, vagy is dráma-

Sor :

buktatók elszaporodásának oka az; mert hiba volt pályadíjazásokat és részosztaléki jutalmakat hirdetni ki drámacsődültre; s ez által boldogot boldogtalant fölövalni, másutt tán nagyobb sikerrel működhető tehetségeinek ide próbálására. Mi lett az eredmény? A helyett, hogy a színház állandó költészeti conservatoriumot szerzett volna magának, nyakára csődite minden hivatlant, elijeszte pedig minden jóra való tehetséget, s akik el nem riadtak is, csak kényszerűség vagy isten csodája köti őket még az ügyszőz." (*Buda-pesti Szemle*. 1847. ápr. 25. 17. sz. 541.)

A két közleményre a Honderü válaszol:

„Miért buknak a magyar drámák? — szépen elárulta a jelenkori naplász. Nem azért hogy roszak, rosznál roszbabbak, — hanem mert egy 900 tagú titkos társaság, *a titkos drámaírók társulata*’ fütyöli és piszszegi ki őket. E 900 titkos drámaíró *megannyi szellem*: mert mint a naplász állítja, minden új színmű előadásakor a színházban vannak: pedig mindeddig észre nem vehette őket a közönség. Mondják, a naplász boszúból lón árulója e titkos társulatnak, mert ez őt, mint szemmel látható és kézzel tapintható — tehát *teljességgel nem szellemet* — kizárta a *kilencszázak* közül.

★

A Pesti Divatlap úgy találja, hogy nagyobb élethűséggel és valósággal nem is lehetne festeni színházi viszonyainkat, mint azt a jelenkori naplász tevő az imént említett 900 titkos drámaíró mysteriumainak felfödözésével. No lássa az ember; ha épen nem rég a Kézműves meg nem bukik, szinte azt hinné az ember, csakugyan van valami a dologban. Hiába! fuldokló ember a levegőt is mentőruának nézi." (*Ökörszem*. 1847. tavaszutó [máj.] 4. 18. sz. 363—64.)

1 Ezzel a kérdéssel az *Ék* a *Nemzeti Színház* c. rovatban foglalkozik. (1847. jan. 30. 5. sz. 156—58.)

Jókai később már saját magát is iróniával mutatja be mint „titkos drámaíró”. (*Egy titkos drámaíró kinszenvedései. — Életemből*. 2. rész 185—205.)

3 *saraglya* — saroglya, a koci hátulja

10 *usque* — -ig

27 *tarockcompanista* — kártyatársaságból való pajtás

*devotió* — kegyes részrehajlás

31 *pagát* — értékes kártyalap a tarokban

Sor :

- 33 *carbonari* — szénégető, a múlt század eleji olaszországi haladó, titkos politikai társaság tagja; itt: elégedetlen lázadó
- 44 *Aeropag* — ítélszék
- 45 *saxum tarpejum* — tarpeji szikla. A hazaárulókat innét taszították le az ókori Rómában.
- 55 A hazai művek megbélyegzéséről és az idegen munkák dicséretéről ápr. 15-én írt Jókai Vahot Imre, ill. Dumas drámájával kapcsolatban. (JKK 125—26.)
- 58 *malcontentus* — elégedetlen
- 87 *limbus* — a pokol tornáca
- 90 *drámacongressus* — színművekre kiírt pályázat
- 94 *emplastrum* — flastrom
- 95 *astrolabium* — csillagászati műszer, mellyel a csillagok szélességét és hosszúságát igyekeztek meghatározni
- 97 Jókai joggal használ első személyt, mert 1845—46-ban maga is próbálkozott drámaírással.
- 99 *emeritus* — érdemes, kiszolgált, kiérdemesült
- 101 *debutiroz* — debütál, először fellép
- 109 Az iparral kapcsolatos „praktikus és reális” foglalkozások propagálása mellett szinte egész életében nagy lelkesedéssel áll ki Jókai (Pl: *A köszívű ember fiai*. JKK 2. k. 289., 462—63.)

### 34

#### BUDAPESTI NAPLÓ

[1847. ápr. 22.] 134—37.

M: Jelenkor. 32. sz. 188.; ☐ szignóval.

#### TÁRGYI MAGYARÁZATOK

Sor:

- 15 *nova semlia* — Novaja Zemlja, Szibériától északra fekvő sziget
- 17 Ápr. 15-én jelent meg a Nemzeti Ujságban az alábbi közlemény:

#### „Nyilatkozat

Alulírt mult hó 18kára esett névnapja előestéjén az elvbarátság és ragaszkodásnak a milly kedélyes olly szivből jövő és szivreható jelével tiszteltetett meg. Ezt azért tartja kötelességének ezennel nyilvánosságra juttatni, mivel mind a hely, mind a kéz, honnan és mellytől az elvrokoni ragaszkodásnak ezen nemes kebelt jel-

Sor :

lemző példája származott, minden gyanítgatásai után is mind e mai napig előtte egészen ismeretlen maradt. Így azon rokonérzelmeiktől áthatott szív olyan nagy szorgalommal, munkával, elmés kombinációval s műszeretettel készült kedélyes áldozatát, alulírtak megköszönhetni minden más ut zárva maradt . . . Vegye tehát a tisztelt elvbarát elismerő szíves köszönetemet, azon nyilvánítással: miszerint hazám javára szentelt parányi tehetségeimnek, minden ilyen méltányló jelét, korántsem igénytelen személyem kitiűntetésének, hanem egyedül azon ügy iránti hő ragaszkodásnak veszem, melylynek az N.[emzeti] Ujság vezetése által igénytelen de híli s tisztalelkű munkása vagyok s lenni kívánok.

L. S. [Lipthay Sándor]' (470. 4. 235.)

- 18 Pákh Albert a következőkben válaszol e cikkre: „Mi szép a jutalmak általi véletlen meglepetés s a titkos megtiszteltetések nyilvános megköszönése mi boldogító! — Nem saját tapasztalásunk kebléből szedjük e reflexio-virágokat (miként egynémelly roccocogyanusítás reánk foghatná), hanem a — Nemzeti Ujságból. Ennek vezetője mult csütörtökön hozza ilyen tárgyú kedélyes vezércikkecskét, melyben elmondja, hogy a névnapja előestéjén bizonyos ajándékkal tiszteltetett meg, mit ő egy rokonérzelmeikkel áthatott szív olyan nagy szorgalommal, munkával, elmés kombinációval s műszeretettel készített kedélyes áldozatának' nevez. De nem tudja, kitől kapta, s így zárva maradt az ut a megköszönésre. Hogy a további keresés és fáradozás ne háborgassa a t. vezető urat, ime inkább megvallom, hogy azon titkos küldő én voltam. Egyébiránt a dologban sem rokonérzelmi szív, sem valami nagy szorgalom, sem munka, annál kevésbbé pedig elmés combinatio avagy műszeretet, vagy plane kedélyes áldozat nem működött. Ezen megtiszteltetéseket szerénységem el nem fogadhatja. Egy kis tréfa volt az egész.” (*Fővárosi Ujdonságok*. PH 1847. ápr. 18. 865. sz. 252.) Ápr. 20-án a *Vegyes ujdonságok* c. rovatban válaszol a Nemzeti Ujság Pákh Albertnek: „(A jó ötleteknek,) ha bár azok saját magunk rovására történnek is, mindig barátai és kedvelői levén, közöljük ime a Pesti Hírlap 865dik száma ujdonságaiból a következő sorokat:” [Itt Pákh Albert megjegyzései következnek a fent idézett formában, majd e befejezés] „Eddig a pesti hírlapi ujdondász. És mi ezt épp olyan szeretnők tudni, mint a milly nyilvánosan a fillentés színét viseli magán. Egyébiránt mi fölötté ohajtanók s nagyon örvendenénk rajta, ha irodalmunk bajnokai olyan állapotban lennének, hogy annak még olyan ösztövére



Sor :

- képviselői is, mint ujdondász ur, az illy tréfákhoz elegendő értékkel birának; ha azonban a pesti hirlapi ujdondászban incognito valami Croesus rejlenék, igen kérjük őt, legyen szives e lap t. vezetőjét mennél többször illy csintalanságokkal meglepni." (473. sz. 249.)
- 25 *Mult hétfőn* — ápr. 19-én
- 46 *Kőr* — körmagyar, csárdás
- 52 Hasonló gúnyos, zárójeles megjegyzésekkel teszi közzé Jókai Vizer István táblabíró levelét 1847. márc. 11-én. (JKK 87—92.)
- 56 A Kecskeméten hallott ö-ző nyelvjárás egyes kifejezéseit már a *Hétköznapiok* c. regényében is felhasználja Jókai. (JKK 158.)
- 59 *gránátos utca* — a mai Városház utca az V. kerületben
- 63 *a m. udv.* — a megyeház udvarába
- 74 Célzás a „*primae nonusra*” (JKK 698.)  
*minorenmis* — kiskorú, gyermek
- 76 *Hétfőn* — ápr. 17-én  
*Ő fels.* — őfelsége
- V. Ferdinánd* (1793—1875) — I. Ferenc császár fia, Ausztria császára, 1830 és 1848 között Magyarország királya  
*ap.* — apostoli
- 79 Célzás arra, hogy a Nemzeti Színházban — a magasabb bevétel miatt — igen gyakran játszanak oprát és operettet, míg gyéren látogatott prózai darabokat ritkán adnak elő.
- 80 *Nogel István* — „természettudományos utazásairól” ismert kaukázusi utazó, Wagner Móric utazó társa. Egy ideig, a Fekete-tenger partján kereskedéssel foglalkozott, majd a szultán kertésze lett. Egyetlen kötete 1847-ben jelent meg.
- 86 *Schultz testvérpár* — Birányi (családi nevén) Schultz Ákos és István *Birányi Ákos* (1816—1855) — hírlapíró, a Nemzeti Ujság, a Jelenkor és a Társalkodó munkatársa; egy ideig a pozsonyi Hírmököt szerkesztette  
*Birányi István* (1815—1856) — Ákos bátyja, a két testvér együtt szerkesztette a *Világtörténeti elbeszélések* (1846), *A magyarzó atya* (1846) és a Jókai által itt említett kiadványt, valamint a szabadságharc idején a *Pesti Kör* és a *Közletársasági Kötet* c. kiadványokat. Birányi István írt egy magyar nyelvtankönyvet is (1845), 1849 után Amerikába emigrált.  
E közlemény után még egy könyvhirdetés (Majer Ferenc *Egészségtana*) következik.

## BUDAPESTI NAPLÓ

[1847. ápr. 25.] 137–140.

M: Jelenkor 33. sz. 194.; ☉ szignóval.

## TÁRGYI MAGYARÁZATOK

Sor:

- 4 A Magyar Szépirodalmi Szemle részletes cikksorozatban foglalkozott a divatlapokkal. (*A három divatlapról*. 1847. ápr. 18. 16. sz. 252–59. Vö.: 1847. márc. 8–28.)
- 17 E cikk közvetlen rokona a márc. 14-én megjelentnek. (JKK 93–94.)
- 34 *debacchál* — zajt csap, zavart kelt; a francia *débaclé* (felfordulás, zúrzavar) szóból
- 36 A kénégeny, az éter hatását vizsgáló cikkek szerzői igen gyakran írtak arról, hogy lényegében megszűnt a fogfájás, mert fájdalom nélkül húzzák és javítják ezután a fogakat.
- 37 *Nincs többé csüörtök!* — ezt a felkiáltást már korábban gúnyosan emlegette Jókai. (JKK 60.)  
A Nemzeti Ujság *Nincs többé földi fájdalom!* címen közöl egy cikket. (1847. febr. 18. 439. sz. 109–10.)  
*mastodon* — a mammuthoz hasonló nagyságú ősi óriásállat
- 41 *antidiluvianus* — vízözön előtti  
*recipe* — recept
- 53 *uncia* — csekély római súlymérték, az as 12-ed része
- 55 *ewrewc* — örök
- 57 *párizzpapai* — Pápai Páriz Ferenc orvos és bölcsészdoktor (1649–1716) latin–magyar, ill. magyar–latin szótára, amely 1708-ban jelent meg először, majd utána számos kiadást ért meg (Vö.: *Eppur si muove* JKK 2. k. 416.)  
*cadentia* — találó felelet, rím
- 58 *decoctum* — főzet, forrázat
- 77 *Rohitsch* — szénsavas és glaubersós ásványvíz forrásáról híres község a múlt századi Stájerországban a horvát határ mentén
- 81 *De Gerando, Agost* (1819–1849) — francia író. Teleki Emma grófnőt vette feleségül. Számos ismertető művet írt Magyarországról. Részt vett a szabadságharcban is.
- 84 A Nemzeti Ujság itt említett „köszönő sorai” ápr. 15-én jelentek meg. A JKK-ban a 675–76. lapon olvashatók.
- 85 *pesti-hirlapi-fővárosi-nyilvánosság* — a PH *Fővárosi újdonságok* c. hírvivata

Sor :

- 87 A Jókai által itt érintett cikk a Nemzeti Ujság ápr. 20-i számában jelent meg.  
93 A Medárd-napi, jún. 8-i vásárról van szó.  
96 Jókainak a *Vadon virágai* c. első novelláskötete csak 1848 januárában jelent meg. (L.: JKK 490.)  
101 *Sujánszky Antal* (1815–1906) — pap költő, fordító

36

BUDAPESTI NAPLÓ

[1847. ápr. 29.] 141–44.

M: Jelenkor 34. sz. 200.; ☐ szignóval.

TÁRGYI MAGYARÁZATOK

Sor:

- 7 *existál* — létezik  
31 A Kisfaludy-gőzösről — mely a múlt század derekán Balatonfüred és Keszthely között szállította az utasokat — a következőket írja Jókai *A Magyar Tempevölgy* c. útirajzában: „A mi kis magyar tengerünknek még saját gőzöse is van; annak nevét viseli, ki e táj minden követ megénekelte — *Kisfaludyét*. E gőzösön magyar kapitány van, aki magyar vezényszavakkal kormányoz, gépész, kormányos, hajóslegények mind idevalók, még az ebéd is nekünk való: pórkölthús, galuska, paprikás hal, badacsonyi bor hozzá, s ha némelykor kissé erősebb szél indul meg a Balatonon, s a habok oldaltkaphatják a hajót s hintázni kezdenek vele, még egy kis szelíd tengeri betegséget is érhetünk — tulajdon magunk vizén! — és ez is élvezet.” (*Magyarhon szépségei*. Bp. 1956. 21.) A Kisfaludy-gőzösön hajózott maga Jókai is egy későbbi alkalommal; ekkor mondta el neki egyik rokona, Szűcs Lajosné azt a történetet, amelyből az író *Az arany ember* című regényének „alapesz-méjét” vette. Mint Jókai írja:  
„Egy délután összehozott vele a véletlen. Együtt utaztunk át a Kisfaludy gőzösön Balaton-Füredről Siófokig.  
A feleútban kegyetlen vihar fogta elő a hajót: a veszedelmes Bakony-szele egyszerre háborgó tengert alakított a kedves tóbul: az utazók férfiai, nője mind tengeri betegséget kapott s menekült a kabinokba. Csak mi ketten: nagynéném és én maradtunk a fődélzetben, föl sem véve az egész hajótáncoltató zivatart. *Csak fentartja mi bennünk az erejét az ősi Szűcs vér:* mondá a nagy-

Sor :

néném; — ki maga is Szücs családból született: nagyanyámnak a nővére volt —: férje után lett gazdag.

S aztán odaültetett maga mellé s az alatt, a míg a hullám dobálta a hajót, hogy annak az egyik lapátkereke folyvást a levegőben kalimpált, elregejté nekem azt a történetet, ami az „Arany ember” regényemnek a végét képezi, a fiatal özvegy, annak a vőlegénye a katonatiszt, társalkodónéja, a tiszt korábbi kedvese és annak az anyja között, kiket ő mind személyesen ismert.”

(*Utóhangok az „Arany ember”-hez.*)

- 38 A Nemzeti Ujság a Kisfaludy-gőzösről írt közleményhez a következőket jegyzi meg: „(Kisfaludy’ gőzöst) — mint a „Jelenkor, hír szerint írja — a Balatonon nagy kellemetlenség érte. Épen a tó veszélyes zajlásakor indult útnak a gőzös, s a föllázadt haboktól fél utján féloldalra vetette, a betóduló víz a katlant eloltá; a kapitány a kerékfödözetről leesett, a zavarba hozott gépezet megállt, állt volna a gőzös is örömet, de a zivatar a nádasba verte, a hol megfeneklett, s még eddig nem sikerült onnét kivontatni. Az ottani hajósok nem hiszik, hogy éles fenekű hajó a Balaton zajlását kiállhassa. — Mi azonban szinte magán tudósítások szerint úgy vagyunk értesítve, hogy a vihar, mely a víz csendes tükrét fölzaklatá, oly iszonyu volt, millenyre a Balatonon nem emlékeznek, s habár a gőzöst derekasan megpróbálá, mindazonáltal ez a vérszcsatát derekasan kiállotta, s ez által tettelesen bebizonyítá, miszerint rajta az utazás teljesen biztosítva van.” (*Vegyes ujdonságok.* 1847. ápr. 30. 479. sz. 273—74.)

E hírré hivatkozva lényegében ezt a közleményt ismétli meg szó szerint a Honderű *Heti Szemle* c. rovata. (1847. tavaszutó [máj.] 4. 18. sz. 360.)

E tévedésen alapuló hírt máj. 2-án helyreigazítja Jókai, (JKK 147.) de a hírlapi támadások miatt máj. 13-án is foglalkozik vele. (JKK 149—50.)

Még jún. 6-án is gúnyolódik a Nemzeti Ujság: „„ Kisfaludy’ büszkén szegi magyar tengerünk sokszor bősziúten hullámozó hajjait, s csatáz s viv — holta után — az elmekkel, ki éltében oly édesen játszott a sziv szerelmeivel!!! . . .” (*Vegyes ujdonságok.* 499. sz. 355.)

- 39 *halpiac* — Hal tér, a Duna-parton a mai Belgrád rakpart egy részén és az Irányi utca torkolatánál
- 41 *Ország út* — a mai Múzeum körút
- 48 *libus* — bibic
- 50 *négykézlábhál* — béka
- 57 Jókai itt is vállalja, hogy az ápr. 18-i közleményét maga írta.

Sor :

- 62 *drabant* — darabons, fegyveres főúri szolga, megyei vagy városi hajdú  
65 Jókai 900 titkos drámaíróról emlékezett meg. Erre céloz, amikor fél, hogy a testét 900 darabra fogják feldarabolni. (L.: JKK 130.)  
69 *N. U.* — Nemzeti Ujság  
A Nemzeti Ujság „vicces és elmés rovata” a *Budai és pesti újdonságok* c.  
74 *ifjú életünket* — célzás az újdonságíró életkorára; Jókai ekkor 22 éves volt

### 37

## BUDAPESTI NAPLÓ

[1847. máj. 2.] 144–47.

M: Jelenkor 35. sz. 205.; ☐ szignóval.

Részl.: PIM Évkönyve 108.

### TÁRGYI MAGYARÁZATOK

Sor:

- 4 *városmajor* — Városmajor, nagy kiterjedésű ma már parkírozott tér Budán a II. kerületben a fogaskerekű végállomásának a szomszéd-ságában; a neve azóta sem változott  
12 *exhibitio* — exhibíció, iratok bemutatása, benyújtása  
13 *sármány* — kúpcsdőrű pintyféle madár  
14 *frescoritornell* — a páratlan sorokat rímeltető, háromsorú, népi eredetű olasz versszak paródiája, Petőfi kedvelt versformája  
*ökörszem* — Ökörszem, a Honderű újdonságrovata  
15 *galileus* — Galilei követője  
*Halley, Edmund* (1656–1742) — angol matematikus és csillagász. Ő számította ki először több mint húsz üstökös pályáját, amelyek közül a nevét viselő periodikusan visszatérő üstökös a legismertebb  
32 *mult szomb.* — múlt szombati, máj. 1-i  
Az Ék máj. elsejei számában jelent meg a *Keleti levelek Emilidhoz* c. közlemény P. H. L. betűjeggyel. E cikkhez az Ék szerkesztője, Frankenburg Adolf a következő megjegyzést csatolja: „Ezelőtt három nappal betoppan szobámba egy kiszolgált katona, s a Honderű helyettes szerkesztőjétől, N á d a s k a y úrtól, üdvözetet hozván, egy P. H.-L.-úrtól hozzám címzett levelet adott által, kér-  
vén egyszersmind annak nyugtatványozását. Ismervén Nádaskay úr principálisának lovagiasságát, valami Cartel-formát láttam a dolog-

Sor :

ban rejleni; de ki írja le csudálkozásomat, midőn a levelet felbontva, benne e cikket a következő sorok kíséretében találtam; Tisztelt szerkesztő-bajtárs! (hohó!) Hiába mondanám, hogy ne csudálja ön, miszerint lapjában kívánom e soraimat közönség elé bocsátani, s azért csak okaimat sorolom el röviden, miért tevém ezt? A f ő o k az, mert már nagyon meguntam, olly csekély számú közönségnek írni, mint az e n y é m, s azért önökhöz kocogtatok be igénytelen leveleimmel, miket ha ön elfogadni s azonfelül még honorálni is akar, azt előfizetőim még szépen megköszönni is fogják, mert e pénzen nekik az enyémnél sokkal élvezetesebb cikkeket szerezhettek, ön lapjától pedig e gyarló sorok néhány száz előfizetőt elűzendnek. (Sőt ellenkezőleg, kérem alássan; vagy még többet fognak szerezni számomra ön érdekdús közleményei, vagy előfizetőimet a „Honderü”-hez csábítandják hol ön szellemdús tollával többször találkozhatnak.) — A külügyminister, Ali effendi ő kegyelmessége barátságánál fogva minden levelem olly gyorsan jutand ön kezeibe, mint ez. Legközelebb többet s ezek után Isten és béke mindnyájunkkal! P—H. L.’ — A mint e sorokat elolvastam, nem hihetvén szememnek, azonnal N. úrhoz siettem, de, bosszúságomra, őt honn nem találám; tegnapelőtt reggel pedig néhány jó barátimmal Visegrádra rándulván, látogatásomat nem ismételheterm, mielőtt a cikket nyomtatásba adtam volna. Egyébiránt minden lehető mystificatio ellen ezennel ünnepélyes óvást teszek, főkép miután egyszer, majdnem hasonló esetben, a „Pesther Zeitung”-ot derekasan megróttam . . .” (Ék 1847. máj. 1. 18. sz. 584.)

A PH hasábjain máj. 6-án írja Pákh Albert: „Az Életképek közelebbi száma egy igen érdekes levelet közöl Konstantinápolyból, a Honderünek jelenleg ott mulató szerkesztőjétől. A levél szerint a szerkesztő ur folyvást jó egészségnek, sok új ismeretségnek (mik között több kimult jeles férfiu) és felséges villás reggelinek örvend. — A Pesti Hirlap, ha kiadóhivatalunk könyvében jól olvastuk, Konstantinápolyba is jár, s mai számunk megviendi a kedves levelező urnak Magyarország elragadtatásának híret, mit az életképi levél okozott.” (Fővárosi újdonságok. 1847. 875. sz. 292.) A PDlap néhány nap múlva a következő formában reagál a „keleti levelekre”: „(E g y k i s t r é f a.) Az Életképek 18-ik számában P. H. L. aláírással ‘Keleti levelek Emiliához’ cím alatt furcsa cikk közöltetik a szerkesztőnek azon megjegyzésével, miszerint azt ő egy levél kíséretében kapta, mellyben a Honderü szerkesztője azt nyilvánítja, hogy azért ír az Életképekbe, mert olly csekély számú közönségnek, mint az ővé, nagyon megunt már írni. — A paró-

Sor :

diázó keleti levél igen igen híven utánozza P. H. L. írásmódját. utazási kalandjainak sajátos előadását, fenhéjázó dicsekvéseit.” (*Budapesti Szemle*. 1847. máj. 9. 19. sz. 608.)

A Honderüben megjelent *Nyilatkozat* szerint e levél Frankenburg tudta nélkül jelent meg az Ék-ban. (1847. tavaszutó [máj.] 11. 19. sz. 383–84.; Vö.: *Heti Szemle*. Honderü 1847. tavaszutó [máj.] 25. 21. sz. 423.) A győri Hazánk a *Pesti mismás* c. rovatában a következőképp reagál e közleményre: „Legközelebb az Életképekben Petricsevich Horváth Lázár egy érdekes levelet közöl Constantinapolyból, mellyet azonban ő sohasem írt, csupán copia volt, de igen hű copiája az eredetinek, s az „Életképek” szerkesztőjéhez csupa „véletlen”ből tévedt s szinte „véletlenül” az Életképekben ki is nyomódott.” (1847. máj. 13. 57. sz. 227.)

Ezután jelenik meg a PH-ban az alábbi közlemény: „Nyilatkozat. Ugy hiszem, nem szükség a t. c. közönséget felvilágosítani, miszerint a „Honderü” multhéti számában nevémmel aláírásával ellátott nyilatkozat csupa koholmány, s nem egyéb, mint igen szegény visszatörése a „Honderü” szerkesztőjének tulajdonított, keleti levelek’nek. Bécs, május 17-kén 1847. — Frankenburg Adolf s. k.” (1847. máj. 20. 883. sz. 326. Ék 1847. máj. 22. 21. sz. 688. Vö.: *Irodalmi kicsapongás*. Magyar Szépirodalmi Szemle 1847. máj. 23. 21. sz. 339–40.) Vas Gereben a Hazánkban megjelent „pesti levelében” írja: „Az Életképek Horváth Lázártól Konstantinápolyból levelet közölnek, — utóbb kisül, hogy nem H. L. írta. Azonban a Honderü sem maradt adós, hisz tudják önök, hogy a kis Honderü, a hol lehet, még a hetest is disznóval vagy filkóval üti; tehát kapja magát, Frankenburgtól egy sopánkodó, alázatos levelet közöl, mellyben az a vitz, hogy nem Frankenburg írta.” (*Levelezések*. 1847. máj. 20. 60. sz. 239.)

Az Ék borítólapján máj. 8-án jelent meg Lakatos Pál *Nyilatkozata*: „T. szerkesztő ur! Vigasztalhatlan vagyok, hogy egy borzasztó mystificatio ártatlan oka lettem. — Az „Életképek” ijedtemben kiestek kezeimből, midőn a konstantinápolyi levelet bennök megpillantám. A dolog ez: több ismerősöm levén nálam, utazási munkákról szóltunk s én azt állítám, hogy Pesten is lehet utazási munkát írni a világ bármely részéből, s rövid vitatás után ajánlkoztam, hogy félóra alatt tüstént irok egy utazási levelet Konstantinápolyból, mivel épen az is szóba jött, hogy a „Honderü” t. szerkesztője oda utazott. — Így született meg a tréfás vitatkozásból a konstantinápolyi levél, melly vig enyelgés közt kézről kézre

Sor :

ment, s mellyet utóbb egészen feledék. Nyomatásban megjelenése után ijedten nyomoztam a dolgot, s kiszült, hogy egyik furfangos barátom a levelet nyilvános helyeken többeknek mutogatá, hol az végre eltűnt. Világos tehát, hogy valami meggondolatlan tréfa-kedvelő meglelé vagy elcsempészte a szerencsétlen levelet, s az ön becses lapjában a koholt kalauz-levéllal együtt kinyomtatá. Én tehát egészen ártatlan vagyok s azért remélem, hogy a nagyérdemű közönség, t. P. H. L. ur és ön, t. szerkesztő ur, nem fognak rám neheztelni. Pesten, majus 2-d. 1847." (19. sz. 2. borítólap.)

Frankenburg Adolf a következő szavakkal válaszolt: „Köszönöm a tréfát, s máskor igen szépen kikérem magamnak. Sejtém mindjárt, hogy nem lesz jó vége a dolognak, de az írásmód engem annyira megcsalt, miszerint sem arra, hogy a levelet P. H. L. ur írta, sem arra, hogy nem írta, nem mertem megesküdni, — s csakugyan jégre vezettetém. — Kérem azt az ismeretlen urat, ki oly igen tréfás kedvű, mérsékelje e viszketegét, miután nem nagy lovagiasságot árul el, mások rovására helytelen tréfát üzni s aztán nem minden emberrel szeret az ember tréfálni. P. H. L. urnak pedig megnyugtatásul kinyilatkoztatjuk, miszerint a dolgot sokkal jobban resteljük, mint ő, s ezentúl csakugyan óvatosabbak leszünk, hogy az ő rovására a közönséget oly hamar ismét meg ne kacag-tassuk.” (Uo.)

- 38 E „keleti levélben” olvashatjuk azokat a sorokat, amelyekre Jókai jelen közleményében céloz: „Ma ebéd után fogja Liszt Ferenc első hangversenyét adni a zultánnál, mellyen csupán a ministerek és diplomatakar tagjai lesznek jelen, s látatlanul talán — a hárem gyöngyei. Ali effendi, a külminister, kivel csakhamar szorosb baráti viszonyba léptem, megígéré, hogy e hárem bűszjét is láttatni fogják velünk, talán épen a zultánét, ki e tekintetben épen nem oly szigorú, mint némelly európai mufti vagy elefánt. — Ezen fiatal kormányférfitől egy igen gyönyörű arab mént kaptam barátságára zálogául, melly egyenesen Mohammed próféta híres lovától származik, s mellyre, midőn rúltam, kedves mosolylyal azt mondá, hogy à merveille veszem ki magamat: annyi bizonyos, hogy sokkal kellemesb rajta az ülés, mint az ármányos pagazuson. Holnap rabvásárt tekintendünk meg s Lisztnek kedve van egy szép rabnót venni, hogy őt aztán szabadsággal ajándékozza meg; én nem veszek rabnót, hanem inkább folyvást rabja akarok lenni minden szép hölgynek keleten úgy, mint nyugaton!  
A görög szabadságháború legnagyobb hőseivel: Colocotroni, Maurocordato és Miauli urakkal is szerencsénk vala megismerked-



Sor :

- nünk Yussuf basánál, ki már csak egyedül van életben a szétrobbantott janicsárok félelmes főnökei közül." (Ék 1847. máj. 1. 18. sz. 586.)
- Miaulis* — Miaolisz (?—1899) — görög szabadsághős, aki 1821-ben a felkelőkhöz csatlakozott s a görög hajóhad főparancsnoka lett
- 41 Téved Jókai, mert az itt említett görög szabadsághős 1899-ben halt meg.
- 42 Jókai Liphay Sándor és Pákh Albert „hírlapi kibékülésére” céloz. (JKK 134.)
- 50 „Földevőkről” és „földkóstolókról” a *Politikai divatokban* (JKK 264.) és *A fekete vér* c. kisregényben (26.) is megemlékezik Jókai. (Vö.: *Politikai divatok* JKK 602—03.)
- 58 *Pester Zeitung* 1847. máj. 9-én írja: „Lapunk 437. számában a Jelenkor tárcaírója nyomán előadott kenyérvizsgálat ügyében Bernard Müller úr a „Salvatorhoz” gyógyszerésze, felkeresett, hogy közöljük a következőket: az ismert gyógyszerárban eddig még semmilyen kenyéret nem vizsgáltak meg, minek következtében az említett kenyérben nem találtak hamut.” (439. sz. 2349.) Jókai máj. 13-án idézi a *Pesther Zeitung* eme véleményét, s ezzel a kérdéssel újra foglalkozik. (JKK 150.)
- 61 *misera plebs* — a *misera plebs et contribuens* rövidített alakja, jelentése: szegény (adózó) nép
- cubus* — köb, harmadik hatvány
- 63 Az 1847. évi ínséggel igen sok cikk foglalkozik. Pákh Albert két újdondászi híradásában a következő sorokra bukkanunk: „Utcáinkon a felvidéki kolduló tótok és más egyebek még mindig nagy erővel veszik igénybe az adakozási nemes tulajdont. A koldusok most ugyan már többnyire csak gyermekek, de ezek aztán kitesznek apjuk, — anyjokért. Három utcán is végig kísérik kunyorálásaikkal, nyögő panaszaikkal azt, a kinek nincs aprópénze, s addig szökdécselnek bokái körül, hol elől, hol hátul míg egyik vagy másik türelme megszakad. Utazók mondják, hogy ez Párisban, Londonban is így történik. Jön a civilisatio. Semmi kétség többé.” Ugyanabban a rovatban a következő szavakkal folytatja a PH újdonságírója: „Annyi igaz, hogy Magyarországra s különösen annak fővárosába leginkább a mult tél óta kapott be a kóroknak egy faja, mellyet a dolgok rendes állapotában az újabb időkig csak a civilisált világ statisticáiból ismerének nálunk. Utcán talált betegeket hozának a kórházba, számtalanokat. Bággyadtak, kiaszottak, bőrrel behuzott csontvázak valának a betegek. Bevett szokás szerint orvosi gondjai alá vette őket a kórházi secundarius. És mosoly-

Sor :

gott, a mint átvette. Nem-orvosember sirt volna a látványon, de az orvos kötelessége, hogy legyen ‚mint a szikla, rendületlen’ és ‚mint a rét virága, olly mosolygó.’ Majd jött a primarius reggeli látogatása. Megállott a beteg előtt, rá néze a secundariusra, és várta, hogy elreferálja neki a kórtünetet, markoljon a symtomatológiába, és mondja el a recept-javaslatot. Várván pedig, kérdé a primarius: ‚Quid ergo?’ [Mi van hát?] — A secundarius ismét mosolygott, mondván: ‚Habet i n s é g?’ [Insege van?] És mosolygának mind a ketten. A consultationak vége lőn. Majd elkészíték a receptet, mellynek tartalma abból állott, hogy ‚datur ipsi [adassék neki] jó reggeli, jó ebéd és jó vacsora.’ A betegek teljesen fölépültek, s a kórházak rovatai egy új kórmetemet mutattak fel, mellynek neve: ‚i n s é g’, s az orvostan egy új gyógyomóddal gyarapodott, mellynek patikája a konyha.” (*Fővárosi ujdonságok*. 1847. ápr. 29. 871. sz. 276.; Vö.: *Mi hír Budán?* Ék 1847. ápr. 24. 17. sz. 559.)

E közlemény az ápr. 29-i híradás helyreigazítása.

- 82 A Lánchíd építését 1839-ben kezdték meg, s 1849. nov. 20-án adták át a forgalomnak. (Vö.: *Kárpáthy Zoltán* JKK. 1. k. 398., 421.; [*Mi hír Budán?* Ék 1847. máj. 15. 20. sz. 654.]

### 38

#### BUDAPESTI NAPLÓ

[1847. máj. 13.] 148—52

M: Jelenkor 38. sz. 224.; ☉ szignóval.

#### TÁRGYI MAGYARÁZATOK

Sor:

- 3 *Abaddon* — Abbadón, János evangélista *Jelenések könyvében* a pusztulás angyalának neve
- 5 Máj. 7-én levélben számol be Jókai az édesanyjának betegségéről: „Most már hála istennek egészséges vagyok, mind e mai napig feküdtem. A mint leértem Pestre, rögtön kilelt a hideg... most már ismét egészségemhez és erőmhöz kezdek jutni”.
- 6 1847 május közepén válaszolja erre a Honderü az *Ökörszem* c. rovatban: „Egy naplász attól félt, hogy a h o l d b a fogják küldeni colporteurnek. — Ne féljen. Illy megbízásokra okos embereket szoktak kiszemelni.” (Tavasziutó 18. 20. sz. 403.)
- 19 *amuseroz* — mulattat (amuser)
- 27 *kalap alá jut* — itt: úr és parancsoló lesz a családban

Sor :

- 28 *magányos embernek nem való a betegség* — Meg kell jegyezni, hogy ebben az időben Jókai nemcsak nőtlén volt, de édesanyjától is távol élt.
- 36 Levelei bizonyítják, hogy Jókainak nemcsak szándéka volt elutazni vidékre, de május előtt valóban hazalátogatott Komáromba. (L. *A színi referens és újdondász*. JKK 577.)
- 38 A Honderü válaszként írja: „A jelenkori naplász jelenti mult csü-törtökön, hogy beteg volt, de már meggyógyult, s ismét kezébe vette a budapesti naplászát gyepőljét. Tíz napi betegsége alatt több rendbeli tapasztalásokat is tön, mellyek negyedikét azonban, melly szerint, ha az ember hét nap egymásután semmit sem eszik, a nyolcadik nap igen éhes fog lenni’ csak akkor írnök föltétlenül alá, ha a naplász tapasztalatot egészséges korában is bebizonyítaná, mert Ökörszem igen hajlandó hinni, hogy a nyolcadik napon, egészen ellenkezőleg, semmi de semmi éhséget sem tapasztalna többé a naplász.” (*Ökörszem*. 1847. tavaszutó [máj.] 18. 20. sz. 404.)  
Jókai a Honderü itt idézett soraira máj. 23-án válaszol. (JKK 165.)
- 39 Jókai számadatai lényegében pontosak. Tíz napig valóban „semmit sem csinált” — azon kívül, hogy beteg volt —, mert a *Jelenkor Budapesti Napló* c. rovatában máj. 2-a után először máj. 13-án jelentette meg közleményeit.
- 44 *uti figura docet* — ahogy az ábra mutatja
- 48 *dorong-salve* — dorong-üdvözlés, ledorongolás
- 50 Vas Gereben nyilatkozata Pákh Albertnek világosan mutatja, hogy a máj. 14-i újdonságokat nem Jókai írta a Jelenkorban: „FELLELET P. A.-NEK! Pénteki számában a *’Pesti Hirlap’*-nak azt mondja ön az újdonságokról, mellyeket J. M. betegeskedése alatt az ő kérésére írtam, hogy azok *éretlenségek*; meglehet igaza van, azzal vigasztalom magamat, hogy ha én is olyan *vén kofa* leszek, mint ön, *érettebb gyümölcsöcsel* szolgálok. *Vas Gereben.*” (Ék 1847. máj. 16. 20. sz. 644.)
- 51 *Pesti hirlapi collegánk* — a *Pesti Hirlap* újdonságrovatának a vezetője: Pákh Albert
- 52 A Nemzeti Ujság ápr. 30-án támadta a *Budapesti Napló* íróját (*Vegyes újdonságok*. 479. sz. 273–74.)
- 56 Felgyógyulásáról máj. 16-i közleményei között is megemlékezik Jókai. (JKK 153.)
- 61 Célzás a máj. 2-i közleményre. (JKK 147.)  
A *Pesther Zeitung* véleményét korábban közöltük. (JKK 739.)

Sor :

66 P... — Pákh Albert

68 Vas Gerebennek Ács Zsigmondról szóló híradása, amellyel sem a Honderü, sem a PH nem ért egyet, s amelyet maga Jókai is megbélyegez, a következő:

„A dunamelléki helvét vallásúak egyh. kerületének Teleki Sámuel gr. elnöke alatt tartott közgyűlésen volt egy fiatal ember, (Ács Zs.) ki hét nyelven beszél. Ez ránk magyarokra nézve nyereség, miután mi egymást megérteni nem tudván, ezen ifjú ember tán mégis tudna némely embernek nyelvén beszélni. Ács úr tán más országban szép hasznát vehetné nyelvekbeni jártasságának, de honfitársai közt ne sok méltánylást várjon; mi önt részünkről megdicsérjük, ha ezzel megelégszik; de vigasztalja magát, hogy ámbár hét nyelven beszél, de csak egyetlen egy nyelven eszik.”  
(*Budapesti Napló*. Jelenkor 1847. máj. 6. 36. sz. 211.)

Pákh Albert 1847. máj. 9-én részletesen közli a *Fővárosi ujdonságok* c. rovatban, hogy hogyan segítették Ács Zsigmond továbbtaníttatását, s utolsó mondataként a következőt jegyzi meg: „Nem áll tehát egészen, mit a Jelenkor mondott, hogy Á. Zs. ismeretei méltánylásra nem találtak volna.” (PH 877. sz. 299.)

Ács Zsigmond (1824—1898) — nagy nyelvismeretéről ismert kecskeméti, majd nagykőrösi tanár, műfordító és református lelkész

69 „Nagy hiba az minálunk — írja a Honderü —, hogy nem ismerjük, s ugyanazért nem is becsüljük nagy lángeseinket, minélfogva ők maguk kénytelenek aztán egymást becsülni és dicsőíteni. Lesz szerencséje tehát Ökörszemnek ma jelenkorunk nagy naplászát mint illik, saját irataiban ujabban bemutatni és megismertetni a művelt olvasóvilággal. — Lássuk őt először is mint nagy műkritikust! A naplász, miután Quercini kisasszonynak megmondta, a mint illik, hogy csak otthon énekeljen, mert fél, hogy a közönség magát eluntában akaratlanul is fütyörészni fog — így zárja be műkritikáját:, Idali kisasszonyt se feledjük ki; ön (t. i. Idali kisasszony) igen szépen táncol, csak fogát annyiszor ne mutogatná, hogy valamiképp gyanuba ne találják hozni.’ Olly kritika, mely akármely alföldi atyafinak is, ki életében először volt színházban, dicséretére válnék.” (*Ökörszem*. 1847. tavaszutó [máj.] 11. 19. sz. 383.)

A Honderü támadása a következő szavakkal folytatódik:

„De lássuk a nagy naplász mint a g y e l m é n c e t: ,A halpiacot újra kövezik — mond a naplász —; nagy halmazban fekszik a fölszedett kő; bezzeg az lehet ám a szégyenkő,

Sor :

mellyen annyi halárus kofa állott! — Az ám, a ki lelke van!

★

Még ez mind semmi; halljuk csak: Egy közgyűlésen jelen volt egy fiatal ember, (Ács Zs.) ki hét nyelven beszél. „Ács úr tán más országban szép hasznát vehetné nyelvekbeni jártasságának, de honfitársai közt ne sok méltánylást várjon; mi önt részünkről megdicsérrjük, ha ezzel megelégszik (miért ne? nem melly ember kevésse beéri) de vigasztalja magát (halljuk!) hogy ámbár hét nyelven beszél, de csak egyetlenegy nyelven eszik.” — S kétségkívül csak egy gyomornak, mert a mai drága világban ez ám a főrubrika, s alkalmasint a witznek is itt rejlik főpointje. — De — claudite jam rivos! elég ennyi egyszerre.” (Uo.)

77 Ezen újdonságokhoz csatolja szerkesztő a következő megjegyzését: „Kötelességünk figyelmeztetni ökörszemet, hogy mint egy tisztelt íróismerőnkől értők, azon naplót, mellyet itt rostálgat, nem a rendes naplász úr írta, hanem helyettese V. G. úr. Suum cuique.” [Kinek-kinek érdeme szerint.] (Uo.)

*bis videor mori* — kétszer halok meg

H. — Honderü

V. G. — Vas Gereben (vö.: *A márciusi fiataltság. = Életemből. I. rész 15.; Az én kortársaim. = Uo.: 178–79.*)

08 *orjellem* — orv(ul támadó, alattomban áskálódó) jellem

A „páholyi zajgókról” a következőket írta Vas Gereben:

„Palotán néhány dandy pompásan mulatott; evés, ivás, hegedűszó sem hiányzott; nekünk azonban az nem tetszik, hogy ezen urak hazajövetkor a nemzeti színházat is utba ejtették és egy páholyban tüled-hozzád kurjongattak. Már uraim nem-tagadhatjuk — hogy sok történt a nemzetiben, de illy zajgó concursust más helyen is megtarthatnának. Ha már valaki saját bőrében nem fér meg, kicsiny lesz annak a nemzeti színház is; tehát tágasabb helyet, uraim, tágasabbat, mire való a szénapiac, vagy a Rákos?” (*Budapesti Napló. Jelenkor 1847. máj. 6. 36. sz. 211.*)

8 *Idali kisasszony* — Idali Laura, a Nemzeti Színház magántáncosnöje.

Vas Gereben Idali kisasszonyra vonatkozó megjegyzését szó szerint idézi a Honderü. (L. JKK 688.)

8 Vas Gereben Ács Zsigmondról szóló szavait korábban idéztük.

100 *hagymáz* — tifusz

104 *Tegnapelőtt* — máj. 11-én

Sor :

- 108 *félölnyi* — kb. 95 cm  
109 *salavari* — hosszú, bőszárú női nadrág  
114 *jövő havi vásár* — a Medárd napi, jún. 8-i vásár  
119 *Kuthy Lajos* (1813–1864) — regény- és drámaíró, lapszerkesztő; a Magyar Tudományos Akadémia és a Kisfaludy Társaság tagja; 1848-ban a miniszterelnökségi iroda igazgatója; 1849-ben Szemere Bertalan belügyminisztériumában volt osztálytanácsos. Világos után egy rövid ideig bujdosott, majd behódolt az önkényuralmi rendszernek, s a közönség és íróársai karrierizmusa miatt elfordultak tőle. (Vö.: *Budapesti Szemle*. PDLap 1847. máj. 9. 19. sz. 608.)  
Jókai által itt említett regénye az 1846–47-ben keletkezett *Hazai rejtelmek* c.  
121 *Petőfi Sándor*, 1847. utazott Szendrey Júliához.  
*tegnap* — máj. 12-én  
123 *Az Ék-t* 1847. júl. 1-től szerkeszti Jókai.  
124 *Frankenburg Adolf* 1847. máj. 15-én nyilatkozik arról, hogy az *Ék* nem fog megszűnni, s az addigi szellemben fog működni továbbra is. (*Ék*. 20. sz. 4. borítólap)

### 39

#### BUDAPESTI NAPLÓ

[1847. máj. 16.] 152–57.

M: Jelenkor. 39. sz. 230.; ☞ szignóval.

Részl.: PIM Évkönyve 109.

#### TÁRGYI MAGYARÁZATOK

Sor:

- 3 természet — Jelenkor: természet — sh. —  
10 *fash* — fess, csinos, elegáns  
11 *cliquot* és *fleur de Boussi* — szeszestital márkák  
18 *pan dnus spbilis* — pan dominus spectabilis — tekintetes táblabíró úr  
21 *válét mond* — istenvelét mond, búcsút vesz  
22 *csizio* — jövődöléseket tartalmazó naptár  
*Orbán napja* — máj. 25. I. Orbán pápa emléknapja. A földművesek aggódva várt napja, mert gyakran ez az utolsó fagyos tavaszi nap. Orbán tiszteletére több helyen emelt kápolnát a hívő nép, hogy imádkozzék a fagykár ellen.  
28 A betegségéről az előző számban meglehetősen részletesen ír Jókai. (JKK 148–49.)

Sor :

- 29 szegletkávéház — az Országút (Múzeum körút) és a Hatvani (Kossuth Lajos) utca sarkán levő Zrínyi-kávéház
- 37 *gourmanderia* — inyencség, torkoskodás
- 39 *etablissement* — vállalat, intézet, épület
- 45 *defilíroz* — elvonul (défiler)
- 59 Máj. 7-én „meg nem erősített hírek szerint” a Nemzeti Ujság közölte, hogy a Metternich gőzös „elsülyedt, s az utasok közül többen vesztették el életüket”. (*Vegyes ujdonságok*. 483. sz. 887.)
- 62 Vahot Imre indítványa a PDlapban a következő címen jelent meg: *Indítvány a színházi árfölemelés módosítására nézve*. (*Budapesti Szemle*. 1847. máj. 2. 17. sz. 570–72.; 1847. máj. 16. 20. sz. 640–41.)
- 67 *impracticabilis* — impraktikus, gyakorlatilag nem alkalmazható
- 70 *Baracska* — Fejér megyei község a székesfehérvári járásban
- 75 Jókai a saját betegségére céloz e megjegyzésével.
- 76 *Ma, azaz vasárnap* — A pünkösdvasárnapi máj. 16-án
- 86 *palotai* — rákospalotai „nagy hühöt” a PDlap elítéli. (*Budapesti Szemle*. 1847. máj. 30. 22. sz. 700.)
- 89 *haute volée* — magas előkelőség
- 97 *Tegnap* — máj. 15-én  
Eduard — Ede
- 98 *A Mátyás fiáról* szóló ígért közlemény máj. 20-án jelent meg a *Budapesti Napló* c. rovatban. (JKK 157–59.)
- 99 A PDlap „Egy lelkes magyar nő” levelében is ajánlja a „szívnemesítő művek”, főleg a divatlapok olvasását. (*Budapesti Szemle*. 1847. máj. 9. 19. sz. 609.)
- 101 A Honderü jún. [nyárelő] 1-én írja előfizetési hirdetményét. (22. sz. 437–38.)
- 103 *Tárkányi Béla József* (1821–1886) — pap, író, költő, érseki titkár. 1847-ben két kötete is jelent meg (*Énekek az oltári szent áldozathoz és az Énekek nagybőjtire és szent keresztuti ájtatosság címen*).  
*Hiador* — Jámbor Pál (1821–1897) költői álneve; papköltő. Az 1840-es években főként a Honderüben megjelent finomkodó, szentimentális, az almanachlira körébe tartozó verseit Petrichevich Horváth Lázár és a népies irányzat ellenfelei mint a magasabb költőiséget képviselő költészetet állították szembe Petőfiék „nyerességével” és „parasztosságával”. 1848-ban a közoktatásügyi minisztériumban dolgozott, s írásaival és költeményeivel Kossuth Lajos politikáját támogatta.  
*Benőffy Soma* (1821–1887) családi neve Brujmann Sámuel; frogatni verselgetni szerető katolikus pap. 1848 után palóc dalokat

Sor:

gyűjtött, a szabadságharc alatt a Ferdinánd-huszárok ezredlelkésze lett. (Vö.: *Petőfi assonancea*. HhM 5. k. 214.)

- 105 A Honderü is, Jókai is folytatja az itt megkezdett vitát. (L. JKK) *tyúkszem* — célzás a Honderü *Ökörszem* c. csipős vitarovatára
- 112 A Társalkodó 1847. máj. 20-i számában Bánffay Gyulai Pál címen ír recenzíót Kemény Zsigmond említett regényéről. (40. sz. 153.; Vö.: *Fővárosi újdonságok*. PH 1847. máj. 23. 885. sz. 334.)
- 114 *főcikk* — vezércikk

40

## BUDAPESTI NAPLÓ

[1847. máj. 20.] 157–61.

M: Jelenkor 40. sz. 236.; ☐ szignóval.

Részl.: PIM Évkönyve 108., 109.

### TÁRGYI MAGYARÁZATOK

Sor:

- 8 Az uzsorásokat elítélő hangon a PDlap is közöl híreket. „(Mult héten olly szép kis esőink voltak.) hogy a gabonauszorások szinte kőnyeztek bele.” (*Budapesti Szemle*. 1847. jún. 6. 23. sz. 737.)
- 9 *sétány* — Széchenyi sétány, a mai Duna-korzó elődje az V. kerületben
- 13 *Mult szombaton* — máj. 15-én
- 18 Jókai itt említett közleményei a Jelenkor hasábjain jelentek meg. (JKK 130.)
- 41 A Honderü válaszol Jókai közleményére:  
„Egy naplász így dicséri meg E-t: „Csupán E. szereplése n e n v o l t j á t é k (hát mi volt?) hanem a legáthatóbb érzelemvalóság (s hogyan nyilatkozott ez az érzelemvalóság?) minőt nem tanulmány, hanem tisztán és mélyen érző költői lélek adhat a művészek.’ Olvasó látja hogy a kritikus úr, e kritika írása előtt tul a rendén felhőrpentett a — k é n é g e n y b ő l.

\*

Erre látszik mutatni ezen kritikának minden sora, mert a naplász úr annyira hetedik égbe van ragadtatva benne, hogy nem is tudja mit írjon, s csakugyan nem is tudta hogy mit irt. Kénégennyámorában így ábrándoz: 'E mfi (Mátyás fia) a magyar drámairodalom diadémja, méltó és egyedüli társa az örök becsü Bánkbánnak.



Sor :

- Tele megragadó költői szépséggel, mindenben gazdag, mi egy művet ragyogóvá tehet. (Shakspeare megmozdul sírjában). Benne a szerző mint költő, mint hazafi, mint ember mekelt.' — Na hiszen igen jó darab biz az a Mátyás fia, de már ez egy kissé mégis csak kénégenyes dicsőítés." (Ökörszem. 1847. nyárelő [jún.] 1. 22. sz. 443.)
- 44 Szilágyi Pál (1790—1874) — 1806 óta színész; hosszú vidéki színészelet és katonáskodás után 1837-ben lett a Nemzeti Színház tagja. Sajátos komikumot képviselt. Két gyermekét, Bélát és Lillát (Bulyovszkyné) a színháznak nevelte.
- 48 *elmeabortus* — célzás a „titkos drámaírókról” szóló cikke. (JKK 130—33.)
- 51 *Uti exemplum docet* — Ahogy a példa mutatja
- 53 *operngucker* — színházi látcső
- 65 *aufschreibenre* — felírásra, hitelbe
- 74 *G. ur* — Geibel Károly könyvkereskedő *A helység kalapácsának* kiadója, aki Petőfi életében nem engedte másodszer kiadni e közismert komikus eposzt. Az első kiadás után leghamarább 1863-ban jelent meg e mű Gyulai Pálnak *Petőfi Sándor vegyes művei* 1838—1849. c. kiadványában.
- 76 *E.* — Emich Gusztáv
- 88 *decreditirozni* — hitelétől megfosztani
- 92 *színháztér* — a mai Vörösmarty tér az V. kerületben
- 100 *donnerwetter* — mennydörgős mennykő, teringettét; tréfás német káromkodás
- 109 *adhuc sub iudice lis est* — a per még a bíró előtt van (idézet Horatiustól)
- 111 A Honderüi Jókairól elmélkedve reagál e nehézkes tréfalkozásra: „A naplász egy fiakerwitzet csinált az ökörszemre. Hja! kitől mi telik, avval kedveskedik, kivált a mostani szűk időben.” (Ökörszem. 1847. nyárelő [jún.] 1. 22. sz. 443.)
- 112 *Trattner-Károlyi nyomdája* — Trattner Mátyás (1745—1828) nyomdája, amelyet 1827. dec. 1-én vejenek, Károlyi István királyi táblai ügyvédnek adott át. A vő azután 1863-ban bekövetkezett haláláig nyomdászskodott.
- 113 *Gosztonyi Miklós* (1796—1857) — udvari tanácsos, főtörvényszéki elnök
- 122 *Fogarasi János* (1801—1878) — jogtudós, kúriai bíró, nyelvész, szótáríró; 1847-ben a „váltó feltörvényszéknél” tanácsjegyző. 1848. máj. 1-től Kossuth pénzügyminisztériumában tanácsos, de 1849-ben félrevonul.

Sor :

- 127 *Hugó Károly* (Bernstein Hugó) — különégeiről ismert romantikus drámaíró, orvos. 1830-ban önkéntesnek áll a lengyel szabadságharcosok közé. Élete állandó bolyongás Pest, Bécs, Hamburg és Párizs között. 1846-ban a Mátyásról szóló *Egy magyar király* c. drámájával sikere volt a Nemzeti Színházban. (Vö.: *Az én kortársaim. = Életemből.* 1. rész 176—77.) Hugo Károly itt említett színdarabját márc. 15-én mutatta be a Nemzeti Színház.

41

BUDAPESTI NAPLÓ

[1847. máj. 23.] 162—66.

M: Jelenkor 41. sz. 241—42.; ☐ szignóval.

TÁRGYI MAGYARÁZATOK

Sor:

- 3 A Magyar Szépirodalmi Szemle cikke, amellyel Jókai vitába száll, máj. 9-én jelent meg az *Értesítő* rovatban *A három divatlapról* címen. (19. sz. 305—08.)
- 13 Ugyanebben a cikkben írja a Magyar Szépirodalmi Szemle a Jókai által kifogásolt sorokat: „Hogy Laukáról is szóljunk valamit, Kiszvárosi caricaturáiból a Házi bált mutatjuk be olvasóinknak elitélniök belőle: mennyivel jobban tenné az ilyenek szerzője, ha magát más mesterségre adná. Ő oly régen kontárkodik már az irodalomban, hogy akármikor jöjjön el neki a dicsőség, az mindig késő lesz.” (307—08.)
- 17 Vahot Imrének, a PDLap szerkesztőjének Arany Jánost magasztaló írásáról említi a Magyar Szépirodalmi Szemle, hogy „oly sovány-ság, oly izetlenség a cikkely, mintha Bökfy Zakariás írta volna”. (Uo. 307.)  
B. Zacharias — Bökfi Zakariás; Boross Mihály (1815—1899) ismeretterjesztő és szépirodalmi cikkei miatt népszerű ügyvéd, tanár és alispán frói álneve
- 19 A Magyar Szépirodalmi Szemle cikke szerint „A Jelenkor és Divatlap beszélnek ugyan, hogy az ő utjuk jobb, mint a miénk, de mind eddig nem adták elő nézeteiket, mi fölötte megtisztelve éreznők az ügyet, a szépirodalom ügyét, ha ennek tanai már egyszer komolyan szóba jönnének, s azért a két laptól — mondott szavoknál fogva — meg is kívánjuk, hogy ne rejtsék véka alá a

Sor :

gyertyát, mert a jobbnak késése percenkénti veszteség, s előállni tanulmányaikkal most már becsülettel járó kötelességek. Mert higgyük el, urak, hiába dicsekszünk mi genialitási öntetszelgéssel az irodalomban, ha elméletileg is nem műveljük ezt, mivelhogy középszerűnél nagyobb tehetség, sőt lángész is lehet kontárrá vagy elferdülhet hamis teoriák nyomán. Szerencsétlenségünkre még oda vagyunk kárhozthatva, hogy belletristáink hamarabb értekeznek az iparüzésről: lőgyapot vagy szivar gyártásról, mint szépműtani dolgok felett; s az ifju, ki Pestre haladási vágyból siet: hogy isten tudja mi mindent fog tanulni elődeitől, éveig sem hall szót, biztosat vagy biztatót, pályája érdekében: mintha mieink félnének kissé tudósabbak lenni társalgásban, mintha féltének, a mit tudnak, s őriznék nehogy bekapja valaki . . .”

- A továbbiakban a következőket olvashatjuk Erdélyi János lapjában: „Mennyit akart már létrehozni Pesten a bellerista osztály azon dramai egylettől kezdve, mely még 1836-ban kezdődött hasonló célra? Az efféle irodalmi társulatok szükségét mindnyájan érezzük; azért van is mindig efféle valami, többnyire kortársaktól; kik egymást aztán mód nélkül szeretik, dicsőítik; de az illy társulatok, igen természetesen cimborasággá fajulnak, mi elvégre annak árt, kinek éppen használni kellett volna. Ha tehát sehohsem jöhetünk össze olyan társalgásban, találkozunk egymással a hír mezején, itt nem fogja fékezni semmi a véleményt, csak aztán meggondolva ejtessék; s nem fogunk szorongani bátor ítéletmondás miatt, mint szoronganánk talán négy fal között, hol, isten bizon! igen kellemetlen dolog szemöldös vagy elbizott irodalmi uraságnak egyenesen kimondani: ‚ez haszontalan‘, mert halálos ellenségünkké válhatik azonnal, míg ellenkezőt ‚ez isteni, ez fölséges!‘ sem fogja szívesen kimondani szerény, ki jobban örül a jónak lelkében, mint hogy pirulás nélkül szemben kimondhatná. — Tehát vitatkozunk; legyen hallgatónk a nagy közönség, mert elmélet nélkül a gyakorlat kontárság, eme nélkül amaz handabanda. Így levén meggyőződve, mi megyünk a magunk utján; s a kimondott szó önsúlyára bizzuk, hadd gravitáljon az iróvilágban és közönség előtt.” (305.)
- 50 *pan spbilis ac prllis dnus* — pan spectabilis ac perillustris dominus, tekintetes és nagyságos táblabíró úr
- 54 *kecskeméti utca* — ma is azonos nevű utca az V. kerületben
- 57 E hírt Jókai a következő számban helyesbíti. (JKK 168.)
- 68 1848 őszén Jókai gúnyosan azt írja, hogy Zsófia hercegnő Pokolfélegyházára utazik. (*Charivari*. Ék 1848. okt. 22. 17. sz. 539.)
- 81 *áspektus* — aspektus, bolygók állása; itt: kilátás, remény

Sor :

- 88 A 6. sz. közlemény a máj. 13-i hírhez (JKK 687–89.) kapcsolódott vita folytatása. Az Ökörsem kétkedését a JKK 687. lapján olvashatjuk.
- 91 *Gilt's* — Rendszerben van
- 94 A *Hétköznapi* c. regényben Dömsödi Góliáth Péter tart láncra verve egy serdülő mosómedvét, (JKK 57.) az *Egy magyar nábobban* pedig Kárpáthy János tart szelídített medvéket a házában. (JKK 1. k. 148.)  
*Horvátház* — a Hatvani (ma Kossuth Lajos) utcában a ferencrendiek temploma melletti épület
- 95 *hatvani utca* — a Rákóczi út folytatását képező mai Kossuth Lajos utca az V. kerületben
- 99 *iparlovag* — előkelő származására, megbízható összeköttetéseire és magas rangú állására hivatkozó szélhámos, aki mások rászedéséből él (Vö.: *Hétköznapi* JKK 122., 422.; *Kárpáthy Zoltán* JKK 2. k. 272.)
- 103 Vahot Imrénének *A vén csapodár* c. drámájáról részletesen ír az *Ék*-ban Jókai. (JKK 198.)
- 112 *Dijon* — város Észak-Franciaországban
- 114 *Z. ur* — Zerffi Gusztáv úr  
*Zerffi (Hirsch) Gusztáv* (1820–?) — hírlapíró, kritikus. A Honderűben tűnt fel először a neve. 1848-ban a *Der Ungar* c. lapot szerkesztette. A szabadságharc után a bécsi rendőrség besúgója lett, később Amerikában szélhámoskodott, majd nyomtalanul eltűnt.
- 121 *nagy tér* — Nagy piac, a mai Engels tér; a PH szerint ebben az időben „beépítetlen puszta” (*Fővárosi újdonságok*. 1847. ápr. 25. 869. sz. 267.)

## 42

### BUDAPESTI NAPLÓ

[1847. máj. 27.] 166–69.

M: Jelenkor 42. sz. 247.; ☐ szignóval.

#### TÁRGYI MAGYARÁZATOK

Sor:

- 1 *Múlt számunkban* — máj. 23-án  
Itt e híreket közvetlenül megelőző közleményekről van szó.  
*Interimtheater* — ideiglenes színház
- 2 *Interittheater* — halottszínház (szójáték)

Sor :

- 3 E célzás arra mutat, hogy a máj. 23-i és 27-i közlemények szerzője azonos.  
*Mátyás emléke* — Mátyás király szobora
- 19 *Az ünnepek alatt* — A pütkösi ünnepek idején; máj. 23-án és 24-én
- 22 E hírre a Honderü a következőképp reagál: „Egy naplóban ezt olvastuk minap: Az ünnepek alatt nagy volt mindenfelé a vígság. Mikor azt mondjuk mindenfelé: az annyit tesz: imitt a m o t t, (no lássa az ember!) s mikor azt mondjuk, hogy nagy volt: az alatt azt értjük: hogy épen két akkora volt, mintha félakkora lett volna. (Ejnye ejnye, beh bámulatosan is elmés no!)”  
(*Heti Szemle*. 1847. nyárelő [jún.] i. 22. sz. 444.)
- 23 *Hétfőn* — Pütkösdhétfőn, máj. 24-én
- 24 *zugliget* — budai völgy a Jánoshegy lábánál  
*Palotán* — Rákospalotán
- 27 *P. Zeitung* — Pesther Zeitung
- 29 *conducteur* — kalauz
- 31 *A szökött katona* — Szigligeti Ede színműve
- 33 *Mult számunkban* — máj. 23-án (JKK 165–66.)
- 34 Bajza József 1847. októberében vette át a Nemzeti Színház igazgatását gróf Ráday Gedeontól.
- 50 Jókai a máj. 16-i közleményei között gúnyolja a „Honderü dolgozó-társai tisztelendő voltát”. (JKK 156.)

E közleményére a Honderü a következő formában reagált: „Alig hallatánk egypár dicsérő szócskát egy másik lap (Jelenkor) fölött, melly annyira szeretett hasábjain olykor a legalföldiesb póriasságnak helyet adni, s alig adók oda magunkat az édes reménynek: hogy e mezőn is jobb, nemesb irány fog miármár fölszírítani, midőn egyszerre ismét a legkeserűbben csalódánk, s kényszerítettünk nem csak a kimondott dicséretünket visszavonni, de sőt azt a legszigorubb roszalásra változtatni. — Ezek az újdondászok, ezen sáskái a jóízlésnek, kik leirhatlan dühhel bősziúlnak föl minden ellen, mi a trivialitás körén kívül áll; ezen újdondászok, kik a nyereség sovány ugarán föl s alá lézengve, ott minden piszkot fölszedve, megtöltik vele emléktarisznyájokat, hogy vele a jobb-érzésüket megdobálják; ezen újdondászok, kik semmit sem tudnak, mert semmit sem tanultak, kik mégis mindenbe beleszólnak, még pedig legéldelhetlenebb módon, — ezen újdondászok ismét faragatlanok, mód nélkül faragatlanok kezdenek lenni.”

Súlyos szavakkal folytatja a Honderü újdonsza: „Az ember igazán zavarban van, minő fegyvert válaszszon ezen irkászok ellen.

Sor :

A toll csaknem igen nemes fegyver ellenükben, s nem is értik meg a vágásokat, miket e fegyverrel osztani lehet; a jogos boszankodást, melyet mindenféle gorombaságaikkal ők maguk idéznek elő, nemérdemlett gyalázásnak veszik, s még ők hetvenkednek, mintha ők volnának jogukban, midőn mindaz ellen vétkeznek, minek a józanész előtt, a civilisált társaságban szentnek kellene lenni."

Ezután tér ki a Honderü „hírsze" tulajdonképpeni kifogásaira: „a jelenkori napló írkásza lapunk néhány dolgozótársait pórias petákos witzének tárgyává teszi, azért: mert azok egy rendhez tartoznak, melly ép oly becsült mint tiszteletteljes: ép oly szép mint nemes; rendez, mellynek nehéz hivatása a lelki béke s üdv fölött örködni, szellemi írt csepegtetni az emberiségnek annyi, a testieknél sokkal sajjóbb sebére — az erkölcsiekre; — mert ők tiszteendő káplán urak!! — Kérdünk minden, csak félig meddig is értelmes embert: mi köze a hivatali állásnak ezen tiszteendő dolgozótársak költői teremtményeihez? — Vagy tán csak akkor fognának ezen dolgozótársak jó t létre hozni, ha a betyárosztályba tartoznának? A jelenkori naplász téved, mert látjuk, s minden nem egészen buta ember is meggyőződhetik felőle, hogy ezen tiszteendő dolgozótársak legrosszabb munkái aranygyöngyök azon nyerseségek mellett, miket a jelenkori genialis irkásza olvasóinak föltálgat. — Csak tovább e pályán, fiatal lángész! — a hír és dicsőség nem fog elmaradni!" (*Heti Szemle*. 1847 nyárutó [aug.] 25. 21. sz. 423.)

64 *primae nonus* — Verbóczy István Tripartituma (Hármaskönyve) első könyvének kilencedik fejezete, amelyben a nemesi kiváltságok vannak felsorolva

73 *plundrás* — térdig érő nadrágot viselő, bugyogós, pipogya senkiházi

A túlzott adózás különböző nemeiről 1848-ban a *Jellasich közlönye* c. satirikus rovatban ír Jókai.

76 A közinségről a *Budapesti Napló* c. rovatban már korábban is megemlékezett Jókai. (JKK 55.)

77 *Tegnapelőtt* — máj. 25-én

83 *Kis János* (1770—1846) — jobbágyszülöktől származott költő, író, műfordító és pap. Kazinczy Ferenc barátja; közepes tehetségű költő, aki nagy szorgalommal fordította a görög, latin, német és francia klasszikusok munkáit.

Ezután következik egy rövid hír Méhes Sámuel könyvének a megjelenéséről.

## BUDAPESTI NAPLÓ

[1847. máj. 30.] 170–73.

M: Jelenkor 43. sz. 254.; aláíratlanul.

## TÁRGYI MAGYARÁZATOK

Sor:

- 9 *nolens volens* — akarva, nem akarva  
 19 A „nemzet hangjainak paródiáját”, azaz a hibás magyar beszédet számos művében megörökíti Jókai. (Pl.: *Charivari. Ék* 1848. júl. 2. I. sz. 21.)  
 33 *törpálca* — stíletes pálca  
 41 *corpus delicti* — itt: a holttest  
 60 A *Budapesti Napló* máj. 30-án megjelent közleményeiről írja a Nemzeti Ujság

„(A Jelenkor naplása) egykor ránk fogta, hogy mi 1846dik évben megjelent novellákat extrahálunk, s adjuk ‚Vegyes ujdonságok’ cím alatt. — Ő azonban tovább megy — és ezt nem fogjuk rá, mert igaz — s travestál oly német eseményeket, amellyek ezen cím alatt; ‚Besondere Criminal-Fälle’ [Különböző bűnügyi esetek] mintegy tíz év előtt jelentek meg, s azokat ‚Budapesti napló’ cím alatt találja föl az ő-Jelenkor olvasóinak, mit a mult vasárnapi számban is megolvashatni... Alászolgája!...” (*Vegyes ujdonságok*. 1847. jún. 3. 497. sz. 347.)

Az Ék itt említett közleménye a következő: „A pest-váci vasutvonalon két locomotiv összeütődött. Mindig mondjuk mi: hogy nem kell szeleskedni; lassan járj tovább érsz. A szolnoki vonalban pedig a locomotiv valamitől megijedvén, megugrott. Mennyivel biztosabb az embernek gyorskocsin utazni! Bezzeg nem ragadja az el az embert; lám B. gyorskocsija minden harmadik fordulónál Pesttől Kolozsvárig, legalább egyszer feldüül, ha többször nem, s az utasokon, leszámítva egy kis nyelvbeharapást akaratlan bukfcenet és néhány kék foltocskát, mégsem esik semmi nevezetesebb baj. Most legközelebb a Hortobágyon mártotta meg vendégeit az itt említett szekér egy nyájas pocstában, köztük Lendvayt is; de legalább kiválasztotta a helyet, a hol nem üthették meg magukat, s ez is vigasztalás.” (*Mi hir Budán?* 1847. máj. 22. 21. sz. 688.)

A Jókai által kifogásolt rész az Ungarban — amely lefordította az Ék itt idézett megjegyzését — a *Pesth-Ofner Neuigkeitsbote*. c. rovatban jelent meg. (1847. máj. 28. 122. sz. 974. hasáb.)

Sor :

65 *bei jedem dritten Umdrehen des Rades* — a kerék minden harmadik körülfordulásánál

74 *Hanák Keresztély János* (1812—1849) — zoológus, piarista szerzetes. 1845-ben Pesten lett tanár; 1848-ban több cikket írt az egyházi reform szükségességéről. Zoológiai munkásságának legkiválóbb terméke *Az állattan története és irodalma Magyarországon* c. Közvetlenül a szabadságharc bukása után bujdosás közben halt meg.  
m. — magyar

77 *Ért.* — Értekezésében

92 *Grigely József* (1760—1818) — bölcsészdoktor, gimnáziumi igazgató-tanár 1800-tól Budán tanított

*Sümeghy Pál* (1813—?) — piarista tanár

t. — tekintetes

*bölcsészett.* — bölcsészettudor, bölcsészdoktor

Ezután közli Jókai, hogy Coursier francia társalgási kézikönyvét Karády Fridrik (helyesen: Ignác) lefordította magyarra, majd röviden arról ad hírt, hogy Degré Alajos *Kedélyrajzok* c. novellagyűjteménye megjelent.

#### 44

### BUDAPESTI NAPLÓ

[1847. jún. 3.] 173—76.

M: Jelenkor 44. sz. 260.; ☉ szignóval.

#### TÁRGYI MAGYARÁZATOK

Sor :

2 *mérő* — 62,53 l

9 *Múlt számunkban* — máj. 30-án

Hiador nyilatkozata, mely a Jelenkorban a Budapesti Napló kezdő cikként jelent meg, a következő: „Nyilatkozat Mátyás fiára. Szigligeti Mátyás fia tartalmát olvasván, nem csekély megütközésemre sok hasonlatosságot találtam benne ‚Corvin’ (Mátyás fia) c. drámámmal — melyet, két év előtt az 1846 ik évi pályajutalomra írtam s azóta a színház könyvtárában van — s később írt ‚Törvénytelen vér’ (melly szinte fél év óta a színház nál van) című színjátékommal. Addig is, míg e tárgyról bővebb tudomást szerezhettek, szükségesnek láttam ezt kinyilatkoztatni. Ó-Becs, máj. 25. 1847. Hiador.” (1847 máj. 30. 43. sz. 254.)



Sor:

A Budapesti Hiradó 1847. máj. 30-án közli Hiador nyilatkozatát, (600. sz. 367.) melyhez a szerkesztő Szenvey József a következő lapalji megjegyzést fűzi: „Adjuk e nyilatkozatot úgy, a mint hozzánk beküldetett, kíváncsiak vagyunk az ellennyilatkozatra; további észrevételeinket akkorra tartván fen — midőn a plagium — tökéletesen kimutatva leend.”

A Honderü jún. 1-én közli Hiador nyilatkozatát a következő lapalji megjegyzéssel: „Közöljük egyelőre minden commentár nélkül. Szerk.” (22. sz. 444.)

A Nemzeti Ujság a *Vegyes újdonságok* c. rovatban jún. 1-én a következőket írja: „(H i a d o r,) kit a közönség szép verseiről ismer, hirlapilag kinyilatkoztatja, miszerint Szigligeti legújabb drámája, *Mátyás fia*, nem egyéb plagiumnál, melyet ez *Corvin, s Törvénytelen vér* című s a nemzeti színház könyvtárában létező színműveiből összeszedvegetett. E színmű előadása — mint már említettük — tetszésben részesült, pedig a színműbíró választmány által csak egy szótöbbséggel fogadtatott el. Minden esetre kíváncsiak vagyunk az ellennyilatkozatra, valamint annak teljes megmutatására, hogy a kérdéses színmű csakugyan plagium e.” (496. sz. 343.)

A Jelenkor a *Budapesti Napló* c. rovatban — Jókai 1847. jún. 3-án megjelent 2. sz. közleménye után — teszi közzé Szigligeti Ede válaszát: „*Ellennyilatkozat, Mátyás fia ügyében.* Hiador ur ellenében nyilvánítnom kell: hogy a *Törvénytelen vér* című drámája nekem febr. 7-én adatott által s az én dramám már január elején kész volt, mire elegendő tanuim vannak; ezenfölül darabjának beérkezése napján olly lépéseket láttam jónak tenni, melyek által még bővebben igazolhatom magamat ellenében, mikről személyesen vagy megbizottja által bármikor meggyőződhetik. Egyébiránt, ha Hiador ur nem csupán hirlapok utján, hanem kéziratból vagy színpadról ismeré, nyilatkozatát hihetőleg nem látta volna szükségesnek; mert darabjaink mind cselekvényi terjedelemre, mind indokokra, mind szerkezetre, mind jellemfetésre, mind kifejezési módra nézve annyira különbözők, hogy az általunk fölhasznált történeti adatokkal ismerős előtt megállhatnak egymás mellett, a nélkül, hogy egyik vagy másik eredetisége kétségbe vonathassék. Ezen dramáját azon napon, mellyen a választványtól visszaérkezett, átadtam megbizottjának Lendvay urnak, kitől azt vettem. „Corvin” darabja (a cím után ítélve, a „Törvénytelen vér” első kidolgozása) pályamű levén, nem hozzám érkezett; azokat Fáncsy ur kezelte és őrzi jelenleg is, mint a pályaműbíró választmány

Sor :

jegyzője: Kik e darabot ismerik, bizonyossá tettek, hogy e miatt is nyugodt lehetek; s én az vagyok, mert e darabot sohasem láttam. Pesten, majus 30án 1847. Szigligeti."

A Jelenkor szerkesztője (Helmeczy Mihály) a következő lapalji megjegyzést fűzi Szigligeti „ellennyilatkozatához”: „Hiadornak közlelbbi számunkban közölt nyilatkozata ezen higgadt ellennyilatkozat által ugy látszik alaposan levén megcáfolva — lapunk részéről a vitát befejezettnek tekintjük annál is inkább, minthogy e két nyilatkozatból azt vehetni ki, miszerint Hiador olly dramát állított az ő dolgozatából meritettnek, mellyet sem nem olvasott, sem előadatni nem látott; csupán címét ismeré hirlapi vagy magánytudósításból; mi alapos megtámadásra még talán nem elég ok. Mivel pedig Szigligeti hiteles drámairónk hasonló gyanusításnak nem most volt először kitéve, saját érdekében cselekednék, ha magát a nemzeti színház igazgatósága által a vidéki drámairóktól beküldött uj szindarabok minden kezelésétől fölmentetné; ez által sok — reményében csalódott drámairó gyanusitgatása előztetnék meg. Szerk.” (1847. jún. 3. 44. sz. 260.)

21 *Hiradó* — Budapesti Hiradó

56 *Nodiert fogott* — melléfogott, bakot lőtt

57 *mult szombaton* — máj. 29-én

*Don Sebastian* — Donizetti — Scribe szövege nyomán — készített operája

58 *Váray ur* — a leégett pesti német színház „széptehetségű basszistája”, aki 1847. ápr. elején a Nemzeti Színházhoz szerződött. Ebben az operában Don Juan de Silviát alakította.

59 A Honderű a *Heti Szemle* c. rovatában írja a Jókai által kifogásolt színházi észrevételét: „Mult szombaton adatott Wolf úr jutalmára *Don Sebastian*, mellyben Reina úr éneklé Abayaldost. Az előadás egészben véve teljesen kielégítő volt, ha a kiállítási nagyszerűségnek, mellyet ez opera igényel, hiányát mellőzzük. Wolf úr csinos éneke, Reina úr ritka hatalmas hangjának gyönyörű erejével tetszést és tapsot vívának ki, valamint Váray úr is mint Camoens sokkal inkább helyén volt e szerepben, mint a különben derék U. úr. Hogy Schodelné assz. éneke és játékanak egyesült művészieségével ez este is általános tetszést érdemlett és vívott ki, magában értetik. A ház szépen tele volt.” (1847, nyárelő [jún.] 1. 22. sz. 442.)

Hasonló esetről a PH hasábjain Pákh Albert is megemlékezik. (*Fővárosi újdonságok*. 1847. 276.)

Sor :

- 85 *Honleányok könyve* — Oroszhegyi Józsa és Rösler Ágnes szerkesztésében 1847. áprilisában *Honleányok könyve* címen megindult, „közhasznú ismereteket terjesztő” folyóirat, amely az év augusztusában a harmadik füzetrel megszűnt
- 88 *városház-utca* — a Váci utca egy rövid része a mai Kígyó utca torkolatától délre az V. kerületben
- 91 *ifju Bartay Endre* — Bartay Endre (1798—1847) zeneszerző fia, aki mint zeneművész ifjan halt meg Oroszországban
- 97 *nm.* — nagyméltóságú

45

### MI HÍR BUDÁN?

[1847. jún. 5.] 177—79.

M: Ék 23. sz. 747—48.; Jókay Mór aláírással.

Részl.: Jókai Mór: *Egy magyar nábob*. JKK I. k. 315—16.; PIM Évkönyve 106.

### TÁRGYI MAGYARÁZATOK

Sor:

- 11 Pákh Albert Eötvös Józsefnek *A falu jegyzője* c. regényével kapcsolatban fejti ki véleményét az irányregényekről. (*Fővárosi ujdonságok*. PH 1847. jan. 14. 812. sz. 30.; jan. 17. 814. sz. 37.)
- 30 Ez a cikk közvetlen rokona az Ék-ban megjelent 1847. jan. 2-i bemutatkozó fejtegetésnek. (JKK 2—5.)  
Törő Györgyi („*Tart a harc . . . most eszmék küzdenek*”). ItK 1954. 154.) említi a cikkről, hogy „Jókai, aki júniusban veszi át az *Életképek* szerkesztését, kijelölve a lap irányát, . . .; elutasítja az öncélú költészetet”, miként Bélteki Kázmér, a folyóirat kritikusa.
- Szekeres László e cikkről szólva állapítja meg, hogy „Jókai már 1847-ben leszögezi, hogy szépirodalmi alkotásaival saját korára akar hatni”. Néhány soros kihagyással idézi a 177:10-től a 178:8-ig terjedő részt, „az ars poeticának beillő sorokat”. (*Keletkezése, forrásai*. = *Egy magyar nábob* JKK I. k. 315—16.)
- 48 Bajza nem írt a Jókai által szerkesztett Ék-ba.  
*Berecz Károly* (1821—1901) — költő és író. Az 1843/44-es országgyűlésen az ifjúság egyik vezetője. A szabadságharc idején a Közlöny segédszerkesztője. (Vö.: *Az én kortársaim*. = *Életemből*. I. rész 174.)  
Berecz Károly elméleti tárgyú cikkeket nem írt az Ék-ba.

Sor:

*Bloch* — Ballagi Mór (1818—1891) — teológus, nyelvész és szótáríró

Bloch Móric a *Népügy és köz miveltség* címen írt az Ék-ba 1847. aug. 29. 9. sz. 261—63.), de munkáját nem fejezte be.

Már korábban említettük, hogy Egressy Gábor milyen cikkeket és tanulmányokat írt az Ék-ba. (L. JKK 608.)

*Irinyi József* (1822—1859) — író, 1848-ban országgyűlési képviselő. Korán feltűnést keltett útirajzaival. Igen sok haladó szellemű cikke jelent meg a korabeli lapokban (közte 1845-ben *A táblabíró* c. életképe az Ék-ban). 1844-ben munkatársa lett a centralisták vezette PH-nak, amelynek a külföldi rovatát 1848-ig szerkesztette. A márciusi fiatalok egyik vezetőjeként fogalmazta meg a „Tizenkét pontot”. 1848 októberétől 1849 áprilisáig Teleki László párizsi magyar követ mellett követségi tanácsos volt. Világos után halálra ítélték, egy ideig bujdosott, majd kegyelmet kapott, s vidékre vonult, később Pesten telepedett le, a Magyar Sajtó külpolitikai rovatát vezette, s az irodalomnak élt. (Vö.: *A márciusi fiatalok*. = *Életemből*. 1. rész 16—17.; *Az én kortársaim*. = Uo.: 170.) Irinyi József *Visegrád* címen írt az Ék-ba. (1847. júl. 25. 4. sz. 106—09. — aug. 1. 5. sz. 142—46.)

Kemény Zsigmond nem írt a Jókai által szerkesztett Ék-ba.

50 *Bánffay* (Baumholczer) Simon (1819— ) — ügyvéd, lapszerkesztő. Az 1843/44. évi országgyűlésen ifj. Majláth György jurátusa, majd Batthyány József nevelője, Németh Lajos udvari ágens sollicitatora. 1847-ben Széchenyi István a tiszavölgyi társulatnál alkalmazta főszámvevőnek. 1848-ban a közlekedésügyi minisztériumban a számvevősegi osztálynak lett a vezetője. A szabadságharc után cikkeket írt, lapot szerkesztett majd az alagút társulat titkára, ill. báró Splényi Ödön nevelője lett. Később Pécssett lett képviselő, ill. ügyvéd és lapszerkesztő. Az Ék-ba 1846-ban és 1847-ben életképeket és színházi cikkeket írt. *Bánffay Nyílt levél Jókay Mórhoz* (1847. aug. 8. 6. sz. 183—85) majd *Egy életkép* címen írt az Ék-ba (1847. okt. 24. 17. sz. 535—39. —, okt. 30. 18. sz. 569—71.)

*Bérczy Károly* (1821—1867) — író, műfordító, Petőfi asztaltársaságának, a Tizek Társaságának tagja. Legjelentősebb alkotása Puskin Anyeginjének a lefordítása (Vö.: *Az én kortársaim*. = *Életemből*. 1. rész 173—74.)

Bérczy Károly nem írt novellát az Ék-ba.

Degré Alajosnak *Az utolsó kép* (1847. szept. 19. 12. sz. 360—72) és az *Egy öngyilkos végirata* (1847. nov. 14. 20. sz. 615—23.) c. elbeszélése jelent meg az Ék-ban.

Sor :

Ötvös József nem jelentkezett az Ék hasábjain.

*Gaal József* (1811–1866) — költő, író, a reformkori magyar irodalom egyik sokoldalú egyénisége. Bár művei nem tartoznak kora legkiemelkedőbb alkotásai közé, tevékenységének és kezdeményezéseinek hatása igen jelentős. Népies elbeszéléseivel aratta legnagyobb sikereit. 1848-ban Szatmár megye főjegyzője, majd titkár lett az igazságügyminisztériumban. 1849-ben egy ideig az ellen-Márczius Tizenötödike c. politikai napilapot szerkesztette. Gaal József 1847–48-ban nem írt az Ék-ba.

*Pálffy Albert* (1820–1897) — író és hírlapíró, az MTA levelező tagja; Petőfi barátja, a Tizek Társaságának tagja; kiváló tollú publicista és életképfő, 1848–49-ben a radikális Márczius Tizenötödikét szerkesztette. Világos után bujdosott, majd elfogták és két évre internálták. (Vö.: *Maguk ketten.* = HhM 5. k. 209–13.; *Az én kortársaim.* = *Életemből* 1. rész 170.) Pálffy Albert a *Harlem Richard* (1847. aug. 1. 5. sz. 131–42. — aug. 8. 6. sz. 163–71. — aug. 15. 7. sz. 198–209.) és az *Egy kastély az erdőben* (1847. nov. 21. 21. sz. 647–55. — nov. 28. 22. sz. 680–94.) c. műveit közölte Jókai divatlapja. (Vö.: JKK 246 : 20)

Petőfinek *A nagyapa* c. novellája 1847. febr. 6-án (6. sz. 163–72.) és 13-án (7. sz. 199–209.) jelent meg. Utána nem írt novellát.

Bérczy Károly az *Emlékezések 1846-dik év nyarára a Bájhegyen* címen írt verset (Ék. 1847. nov. 8. 19. sz. 591–92.)

Berecz Károlynak a következő három verse jelent meg az Ék-ban: *Tükör darabok* (1847. aug. 8. 6. sz. 171.) *Lantos ifjúl* (1847. szept. 5. 10. sz. 305–06.) *Ophelia* (1847. okt. 10. 15. sz. 468.).

Kerényi Frigyes nem írt verset Jókai lapjába.

- 52 *Kerényi (Christmann) Frigyes* (1822–1852) — kereskedő családból származott német anyanyelvű költő, aki Vahot Imre, Vachott Sándor és Sárossy Gyula hatására kezdett magyar verseket írni. 1844-ben ismerkedett meg Petőfivel, aki 1847-ben hozzá írta híres *Utí leveleit*. A pesti nemzetőrség tagjaként vett részt a szabadságharcban, majd Észak-Amerikába vándorolt. A hontalanságot nem bírta sokáig, beteges s örülten öngyilkos lett.

*Lisznyai (Dámó) Kálmán* (1823–1863) — költő, a Tizek Társaságának tagja; a szabadságharc idején Görgey Arthur őrnagya, majd történetírója; 1949 után az eltorzult provinciális népieskedők (petőfieskedők) egyik jellegzetes figurája (Vö.: *Az én kortársaim.* = *Életemből*. 1. rész. 174–75.)

Lisznyai Kálmánnak a *Szerelem álmai* III–IV. c. verse 1847. szept. 5-én jelent meg az Ék-ban. (11. sz. 304–05.)

Sor :

Petőfinék a következő versei jelentek meg az Ék-ban 1847. második felében: *Musám és menyasszonyom* (1. sz.), *Sári néni* (2. sz.), *Arany Lacinak* (3. sz.), *Édes öröm ittalak már* (5. sz.), *A szél* (7. sz.), *Bucsupohár* (9. sz.) *Katonaellet* (11. sz.), *Széphalom* (14. sz.), *Te az enyém én a tied* (16. sz.), *Beszél a fákkal a bús őszi szél* (17. sz.), *Szécsi Mária* (20. sz.), *Lennék én folyóvíz* (21. sz.), *A táblalíró* (22. sz.), *Kérdezd, szerettek-e?* (23. sz.), *Óh, ne bántsá a költőt* (24. sz.), *Homér és Ossian* (26. sz.).

*Riskó Ignác* (1812–1890) — megyei aljegyző; a szabadságharc idején képviselő, Petőfi egyik legjobb barátja. Világos után egy ideig fogságot szenvedett. A reformkorban a különböző almanachokba és a PDLapba írt verseket. 1847-ben a *Gondolatok az időről* c. műve jelent meg az Ék-ban.

Sem Riskó, sem Sárossy, sem Vörösmarty nem írt verset az Ék-ban 1847-ben.

54 *Bernát Bernát Gáspár* (1810–1873) vidámhangú, gyakran erőltetett, fzléstelen élcélődéseiről, szatíráiról, tárcáiról és adomáiról, a „gazsiadákról” ismert fró, újságfró. A fővárosi fróvilág egyik legeredetibb alakja. A korabeli divatlapok szép számmal közölték népszerű és bizarr írásait. (Vö.: *Kakas Márton arcképcsarnoka.* = *Életemből.* 2. rész 298–300.)

Bernát Gáspár az *Armány és szerelem* c. „komoly frescot” (1847. szept. 26. 13. sz. 406–12.) és a *Vadász kalandok pongyolában* (1847. dec. 26. 26. sz. 820–24.) c. humoreszket írta az Ék számára. Nagy Ignác 1847 második felében nem írt az Ék-ba.

Pákh Albert — Kaján Ábel álnéven — írta *A honszerelmese* c. művét. (1847. júl. 4. 1. sz. 13–18.; júl. 11. 2. sz. 46–51.; júl. 18. 3. sz. 79–84.)

37 *Medgyes Lajos* (1817–1894) — erdélyi református lelkész, költő és elbeszélő

*Medgyes Lajos Tükörcsodabok Erdélyből.* V. *A nők házi életben címen* írt az Ék-ba. (1847. aug. 22. 8. sz. 229–231.)

62 *Az Irodalmi ellenőr* c. rovatban csak Sükei Károlynak jelenik meg négy cikke. Egressy, Petőfi és Szigligeti nem írnak bele.

64 *Sükei Károly* (1824–1854) — költő, fró, kritikus és fordító. Az 1840-es évek vége felé több szépirodalmi lap munkatársa, az Ék kritikusa volt. 1851-ben jelent meg a *Hulló csillagok* c. kötete. 1848. márc. idusán Petőfivel és Jókai-val együtt harcolt a forradalmi fiatalok vezérkarában. Perczel Mór hadsegédédeként fegyverrel vett részt a szabadságharcban. 1850-ben a Pesti Napló munkatársa lett, majd 1853-ban Losoncra ment tanárnak. *A tengerszemű hölgy* c.

Sor:

regényében részletesen emlékezik meg róla Jókai. (32.; vö.: *Politikai divatok* JKK 589.)

Haláláról Jókai emlékezik meg szép méltatás kíséretében a Délibáb *Budapesti Híre* c. újdonságrovatában. (1854. febr. 5. 6. sz. 191.)

- 65 Sükei Károly az Ék-ba főleg szép tehetségre valló kritikai cikkeket írt. Az Irodalmi Ellenőr c. rovatban írta az *Előtdjékozás* (júl. 4. 1. sz. 20–23.), *Következetlenség* (júl. 18. 3. sz. 87–88.), *Rendszeresség* (aug. 8. 182–83.) és a *Tudás. Komoly beszéd.* (szept. 5. 10. sz. 321–22.) címűeket.

Saroltának a *Divat* c. rovata szeptember 12-én (11. sz. 345–46.), 19-én (12. sz. 382–83.), az *Eszmé a divatról* c. cikke pedig nov. 14-én (20. sz. 642–44.) jelent meg.

Sarolta leveleit Ney Ferenc fordította. (Frankenburg Adolf: *Petőfi és az „Életképek”*. Koszoru IV. 1880. 201.)

- 72 Az itt említett kérdésekkel *Az Életképek élen* c. fejezetünkben foglalkozunk.

- 93 A Honderü következőképpen reagál Jókai bemutatkozó szavaira: „Ökörsem egy fiatal kezdő szerkesztő számára, ki eddig legszebb, legragyogóbb babérjait az újdonszat mezején érdemlé ki, e következő arany szabályokat jegyzé föl, miket jelen korunk szorgalmas studiuma után, most legdivatosabbaknak talál:

1. A korszellem úgy kívánja, hogy korában szellemet teljességgel ne keressen ön, s mielőtt minden journalista-erényeket sajátjává tenne, menekedjék meg e következő, legeslegkárhuzatosb bünöktől, ugymint: alaposság, őszinteség és becsületérzettől!

2. Ha még oly leszáll is Ön, valamely hírlapcikkben, azért mégis csak a fölületet érintse, azért legjobb, ha folytonosan fölületes marad.

3. Soha se mondja azt, a mit gondol, hanem annak mindig ellenkezőjét, és látni fogja, milly nagy sensatiót fog csinálni.

4. Sohse beszéljen arról a mit tud — akkor ugyanis átkozottul sokat kellene önnek hallgatni; hanem mindig megfordítva tegyen ön. Olly dologról, mellyet kívül belül ismernek, nem sokat lehet mondani: de mit mindent össze nem lehet darálni dolgokról, mik előttünk részint, vagy egészen ismeretlenek! Mondja ön például: hogy a könyvnyomatás mestersége csak azért találtatott föl, hogy az ön szellemdús cikkeit ki lehessen nyomtatni. — Mondja ön: hogy mi magyarok csak azért vagyunk e világon,

Sor:

hogy éljenezziünk, meg hogy a magyar sajtó csak akkor felel meg hivatásának, ha a Honderüt gyalázza. Átalában ne mondjon ön soha semmit, s mégis tűzzel vassal állítsa, hogy mondott valamit.

5. Ön tudni fogja, hogy a szó épen az a gondolatnak, a mi a ruha a testnek számára. Így tehát valámit a ruha teszi az embert, úgy a szavak teszik a gondolatot. Azért cifrázza fel ön a legkisebb gondolatokat a legnagyobb szavakkal, ez ön ismeretes ir módja szerint, nem lesz önnek nehéz.

6. Journalistai működésében mindig azon okfölből induljon ki ön, hogy az íráshoz nem kívántatik egyéb, mint a r ó s z e r e k.

7. Végre tartsa magát minden alapelvek följött azon alapelvehez, hogy sem alap, sem semmi más nem ü és címü elvekkkel egyáltalában mé törőd-jék!..." (Ökörszem. 1847. nyárelő [jún.] 15. 24. sz: 482-83.)

46

## BUDAPESTI NAPLÓ

[1847. jún. 6.] 180-84.

M: Jelenkor 45. sz. 265.; ☐ szignóval.

Részl.: PIM Évkönyve 108.

## TÁRGYI MAGYARÁZATOK

Sor:

2. *Festetics György gróf* (1758-1819): — hadadó törekvéseket támogató arisztokrata. 1790-ben huszártisztként lépett fel a magyar ezredek magyar vezényleti nyelvéért, s ezért hadtörvényszék elé állították.

Nagyváthy János elgondolása szerint alapította 1797-ben Európa egyik legelső gazdasági iskoláját, a készhelyi Georgikont. 1814-től minden évben megrendezte a Helicon néven ismert ünnepeket, kiváló tudósok és frók közreműködésével.

4 nm. — nagyméltóságú

*Mailáth György* (1818-1883) — országbíró, a főrendiház elnöke, az MTA igazgatótanácsának tiszteletbeli tagja, nagybirtokos konzervatív politikus, Baranya vármegye adminisztrátora, az 1847-48-as utolsó rendi országgyűlésen a konzervatív párt egyik vezetője, 1848-ban birtokaira vonult vissza, az abszolutizmus idején az ökonzervatívokhoz tartozott.



Sor :

- 5 *felsőleges Urunk* — V. Ferdinánd király
- 7 Erről az ünnepélyes talpköltetéről ír a PH (*Fővárosi ujdonságok*. 1847. jún. 10. 894. sz. 377.) és a Magyar Gazda.  
A köztelki alapkö ünnepélyes letételéről a Nemzeti Ujság a *Vegeyes ujdonságok* c. rovatban számol be. Ugyanitt olvashatjuk az „alapba letett oklevél” teljes szövegét. (1847. jún. 8. 500. sz. 539.)
- Hauser Mihály — pozsonyi születésű hegedűművész
- 20 E művészről írt sorok sokban emlékeztetnek az *Egy magyar nádob-*ban szereplő Jozefina bemutatására.
- 31 *Paganini, Niccolò* (1782—1840) — olasz hegedűművész, a modern hegedűvirtuozitás megalapítója
- 37 *nyirettyű* — hegedűvonaló
- 39 *flageolet* — kis fuvola
- 43 A PH közleménye szerint Hauser jún. 6-i hangversenye nagyon „gyér érdeklődés” mellett zajlott le. (*Fővárosi ujdonságok*. 1847. jún. 10. 894. sz. 378.)
- 59 *Donizetti, Gaetano* (1797—1848) — olasz zeneszerző, Nápolyban, majd 1839-től Párizsban működött. 1845-ben elmebeteg lett. Termékeny, könnyen alkotó művész, Rossini és Bellini mellett a század első felének legjelentősebb komponistája.
- 60 *Servais* (1807—1866) — belga gordonkaművész
- 63 *Milanolló testvérek* — híres bécsi „zenecelebritások”
- 64 *Ernst* (1814—1865) — német hegedűművész
- „*Dähler*. (1814—1856) olasz zeneművész
- 69 *Bull, Ole Bornemann* (1810—1880) — norvég hegedűművész
- 80 Vas Gereben „valóságos”, azaz családi neve Radankovics József, de Harapófógó Dániel írói álnévvel is szerepelt ebben az időben.
- 81 Itt: néhány szava helyreigazítás következik Karády Ignácról. (Vö.: JKK 700.)
- 85 Degré Alajos *Falusi imádkó* c. színdarabját 1847-ben nem játszotta a Nemzeti Színház.
- 87 *Medárd napja* — jún. 8. (Vö.: *Egy magyar nádob*: JKK 1. k. 421.)
- 90 *egy, ill: két nyirettű gyapju* — az élő juhról évenként egyszeri (májusi vagy júniusi), ill. kétszeri (tavaszi és őszi) nyírással nyert gyapjú
- 93 Az Ungar itt említett közleménye 1847. jún. 5-én jelent meg. (*Pesth-Ofner Neuigkeitsbote*. 128. sz. 1020 hasáb)
- 99 *Józsefvásár* — József napi, márc. 19-i vásár
- 101 Az Ék szerkesztése miatt válik meg Jókai a Jelenkortól.
- 122 E kölcsönös „mulattatásról”, azaz a polémiákról igyekeztünk hű képet adni a *Tárgyi magyarázatok* c. fejezetben. (Pl. JKK 675—77.)
- 129 *egy másik világ* — Jókai itt az Ék-ra céloz

Sor:

132 successor — örökös, Jókai itt Vas Gerebenre, a *Budapesti Napló* c. rovat folytatójára gondol.

Máj. 23-án jelenti a PDlap, hogy Irinyi József helyett a győri Hazánkba Vas Gereben „ír pesti leveleket, s hihetőleg a Jelenkor Budapesti naplóját is ő viendi Jókay helyett”. (*Budapesti Szemle.* 21. sz. 676.)

47

IRODALMI LEVELEK VAHOT IMRÉHEZ I.

[1847. jún. 23.] 184—91.

M: Ék 25—26. sz. *Irodalmi táborozások* összefoglaló címen Jókay Mór aláírással. Jókai Mór: *Írói arcképek*. Sajtó alá rendezte, bevezetéssel és jegyzetekkel ellátta Bisztray Gyula. Bp. 1955. 195—200. *Vahot Imre I. Irodalmi levelek Vahot Imréhez* 1. címen. Jegyzetet Bisztray Gyula csatol a közléshez a 327. lapon.

TÁRGYI MAGYARÁZATOK

Sor:

- 1 Jókai még további két „irodalmi levelet” ír Vahot Imréhez az Ék. júl. 4-i (1. sz. 23—24. JKK 194.) és aug. 29-i (*Mi hír Budán?* 9. sz. 291. JKK 304.) számában.
- 2 Vahot Imre *Irodalmi levelek Tompa Mihályhoz* I—III. címen a PDlap jún. 13-i (24. sz. 741—49.) jún. 20-i (25. sz. 773—780.) és jún. 27-i (26. sz. 805—12.) számában jelent meg. Bisztray Gyula szerint Jókai „harcias kedvvel leplezte le” Vahot Imre képmutató nyilatkozatait. „Vahot leveleiből könnyű kiolvasni a rosszul palástolt bosszúságot, amiatt, hogy a Petőfi körül tömörült fiatalok (a Tizek) nem hajlandók többé ingyen vagy fillérekért dolgozni lapjába. Tompa Mihály nem követte Petőfiéket, tovább is munkatársa maradt a Pesti Divatlapnak; ezért tiszteli meg Vahot öt e levelek írásával s azzal, hogy minden számban tüntetőleg, főhelyen közli Tompa verseit.” (I. m. 327.)  
Ugyancsak Bisztray írja, hogy „Jókai éles szatírája egyszerre elnémította Vahotot. Már az első támadásra beszüntette „Irodalmi leveleit Tompához”, a második közlemény megjelenése után pedig sürgősen tartotta névtelen helyettes-szerkesztőjével nyilatkozatot közzététetni (a 34. számban, aug. 19.), amely szerint: „E lapok távol-

Sor:

levő szerkesztője az irányában méltatlanul föllépő Életképekkel vitába keveredni — mint eddigi hallgatásából is kiki meggyőződhetett — nem akar'. A lap közli Medgyes Lajos csillapítgató cikkét abban a feltevésben, hogy „ezáltal a fegyvernyugváson sem követünk el sérelmet, melyet ajánlatlanul eleve magunk léptetünk életbe”. — Biz ez nem egyéb, mint azonnali megfutamodás!” (Uo. 327—28.)

Nem szabad szó szerint elfogadni Bisztray Gyulának azt az állítását, hogy Vahot „Már az első támadásra beszüntette” az irodalmi leveleket. Jókai jún. 23-i cikke után jún. 27-én következik Vahot utolsó levele, melyet a következő szavakkal fejez be: „Ha kedvem lesz... ez irodalmi leveleket jövő félemben is folytatni fogom”. (812.) Egyetértünk Bisztrayval abban, hogy Vahot Imre kedvét Jókai vette el a levelek folytatásától.

Petőfi Jókaival egyetértve minősíti Vahot „irodalmi levelét”. 1847. jún. 18-án írja Arany Jánosnak: „Hát arra a levélre mit mondasz, a mit Vahot Imre irt hozzá? [Tompa Mihályhoz] ez koronája az ostobaságnak atque pimaszságnak. Ha egy szót sem irt volna többet, ebből ki lehetne ismerni veséjéig és májáig.” (Arany János. levelezése író-barátaival. 77.)

16 Vahot S. — Vachott Sándor (1818—1861) ügyvéd, költő; 1848-ban a magyar kormánynál vállalt hivatal  
Tóth Lőrinc (1814—1903) — ügyvéd, az MTA tagja, Jókai első regényének első kritikusa (*Hétköznapiak* JKK 333—41.); 1848-ban tagja volt a bécsi delegációnak, majd Komárom képviselője; Deák Ferenc igazságügyi minisztériumában osztálytanácsos, majd a Honvédelmi Bizottmány jegyzője, Vukovich Sebő minisztériumában osztályvezető tanácsos és államtitkár helyettes lett. Rövid bujdosás után Pesten elfogták, halálra ítélték, de Haynau felmentette. (Vö.: Pálffy János: *Magyarországi és erdélyi urak*. Kolozsvár é. n. 184.; *Tárca*. Régielő PDLap 1843. szept. 28. 29.)

17 Schedel — Toldy Ferenc

- Az itt idézett részt lényegében szó szerint vette át Vahot Imre leveléből Jókai, de a PDLap szerkesztője természetesen első személyben ír. (1847. jún. 13. 24. sz. 741.)

22 *A még kevesebb pénzre becsült Messiás* — Jézus, akit Júdás 30 ezüst pénzért árult el

24 Vahot Imre szó szerint a következőt írja nyilvános bemutatkozásáról: „Jelen leveleimmel sem akarok és fogok barátokat szerezni. Hagyján! Jobb nekém az ellenség, mint az ál- vagy félbarát. De csak most veszem észre, hogy másról és másról akarván

Sor :

szólani, eddig mégis csak magamról beszéltem. Hja, már ezt így szoktuk mi nagy férfiak, kik góliáthi nagyságunk miatt magunkon kívül minden egyebet ökörszemnyi kicsinynek látunk.” (742.)

35 A pontos idézet a következő: „Ki irodalmunk történetét közelebből ismeri, régiebb könyveinket olvasva, valódi gyönyörrel szemlélheti azon szives, bizalmas, egymást buzdító barátság összetartó acélkapcsát, mely különösen jelen századunk három első tizedében több rokon szellemű s érzelmű írónk kebleit olly dicsően forrasztá egybe. Ki ne ismerné például Kazinczy Ferenc, Kis János, Dayka, Berzsényi, Döbrentey, Kölcsey, Szemere Pál, Vitkovics, Horváth Endre, Guzmics Izidor s többek közt keletkezett és sok ideig fenntartott kedélyes barátsági viszonyt és lánglelkesedést, az életben és irodalomban egyaránt. Milly önzés nélküli, tiszta, buzgó ügyszere-tettel művelék irodalmunk parlag mezéjét ezen pályatörő férfiak!” (Uo.: 742.)

50 Vahot Imre rövid bevezető után vázolja a kedves, patriarchális viszonyokat az írók között Kazinczy idejében, majd valóban „sir” a jelen állapotok miatt:

„Legujabb időnkben úgy irodalmunknak, mint írónk társaséletének iránya, jelleme egészen megváltozott. Most már vége köztük az egykori kedélyes barátságnak, s mondhatni patriarchálisszerű családi viszonyoknak. Az irodalom iránti buzgó ügyszere-tetet, az írók egymás iránti jó indulatát nagyobbára haszonleső önösség, hideg közönyösség, többfelé szakadozó pártérdek, mondhatni, egész a dühösséggig vitt pártviszállkodás váltá fel. Valamint a társaséletben, úgy az irodalom nyilvános terén sincs, keves kivétellel, írónk közt összetartás, közszellem, egymásiránti bizalom, jó indulat, méltányosság és kölcsönös becsülés; — hiányzik az egyenlőségi köztársasági színezet!” (Uo.: 743.)

61 „Nálunk — folytatja Vahot — „az írói világban, hol egyedül értelmi felsőbbiségnek kellene uralkodnia, még a születési-rangkor- és pénzaristokratia is uralkodik. Egyik a másikat, a nyegle gyakran a valódi érdem bajnokát, — hiúság-, elbizottság- vagy dőlyfből lenézi, fitymálja egyik a másikat gyakran irigységből, néha csupán bőrébe nem férhetési viszketegből suttyongatja, becsmerli.” (Uo.)

66 Az élő írókról írja Vahot: „Majd mindenik többet akar tudni, s nagyobbakat akar látszani a másíknál, majd mindenik tökély példányképenek tartja magát, s annyira érzékeny és méltatlan, hogy néha értelme hibáit rovod meg, boszúból erkölcsi jellemeden ügyek-szik sebet ejteni; s magánéleted leggyöngédebb viszonyaiban is

Sor :

kiméletlenül gázol. Sok író csak addig barátod, míg pénzt tud tőled kicsikarni". (Uo.)

77 *Clara pacta boni amici* — A tiszta ügyek jó barátokat szülnék

81 Később Jókai kissé stilizáltan, de tartalmilag pontosan idéz. Vahot tovább bővíti panaszait: „Némelyek szemben veled a leg-hűbb legragaszkodóbb barát szerepét játszák; s hátad mögött ki-gyót, békát kiáltanak reád. Főleg a katonás journalistikai világban alig tudhatni: ki barátod, ki ellenséged, árulód. Itt csak egy toll-vonás, egy kis pártmozgalom kell —, s ma már ellenséged, ki tegnap legjobb barátod, dicsőítő volt, s barátoddá szegődik, ki azelőtt kész lett volna, egy kanál vízbe fulasztani. Itt hálára ne igen számolj, mivel legjobb jót tettél, legtöbb rosszal fog fizetni, mert itt legfőbb szerepet játszik, az önérdek, hiúság; igénytelen s haszon-vágy nélküli egyszerűséget nagyon keveset lelkesít. Az irodalmat leg-többben élelmi piacnak tekintik, hol az elmetermékekkel kalmári adás-vevés, cserebere történik, s hol némelyik gyakran lelkét, meggyőződését is áruba bocsátja. És barátom — amit pirulva kell megvallanunk — íróink bizonyos kis osztályán az erkölcsi romlottság legaljasabb jeleit is lehet már-már észre venni, értem azokat, kiknek kebeléből a becületesség, férfias szilárd jellem, tiszta erkölcs anynyira kihalt, hogy valóban nyakig usznak a bűn és jellemtelenség sárfertőjében, — s mind a mellett irataikban a legnagyobb szemtelenséggel erény-, és becületességről leckéket tartani nem átalannak, értem azon egy-két iparlovag-féle írókat, kik még kérkedve és kárörömmel emlegetik, ha valamely becületes embert pénz dol-gában saját műszavuk szerint jól le tudnak főzni, stb. e féle. — Nemde barátom szomorú az, midőn azon osztály egy némelyiké-ről kell ilyeneket megrónunk, melynek szent hivatása: a nép, a sokaság szellemi s erkölcsi életének minél nemesebb, s tisztább irányt adni." (Uo.: 743—44.)

89 Jókai idézete általában pontos — csak második személyűre változ-tatja az igéket. A „szabad szellemet, német elleni gyűlöletet” kitételnél azonban rövidít. A teljes szövegrész a következő: „... szabad szellemet, magasztos, feláldozó honszerelmet, rendíthetelen, tiszta jellemet, nemzetiségi buzgalmat, német elleni gyűlöletet”. (744.) *szavakat* — Vahotnál nagy szavakat

92 *a hiszékeny közönséget* — Vahotnál: a jobb érzésű, hiszékeny köz-zönséget.

93 Az „elámithassák” szó után *csak kivonatolja* Jókai — az idézőjel ellenére — Vahot szavait: „elámithassák, és zsebeikből a hazafiui, honleányi pártolás filléreit kizsákmányolják; oh, pedig az ő rideg

Sor:

szívökben valódiilag Siberia honol, kezeiken a szolgaság láncait önkénytesen csörgetik, hazájukat hitöket, házi kényelmökért minden pillanatban készek elárulni, nyilvánosan bevallott hitöket, színöket olly könnyen levetközik, mint sima kigyó a maga tarka bőrét, mi több, házi köreikben a nyilvánosan használt és pártolt nemzeti nyelvet nem pirulnak háttérbe szorítani, sőt készek idegen nyelven írni — jó haszonért. Ezek azok a képmutató farizeusok, kikről írva van, hogy „minden ő cselekedeteiket csak azért cselekszik, hogy az emberektől láttassa a nek' — — és hogy az emberek így nevezzék öket: mester, mester! — kikről az is meg van írva. „Jaj nektek képmutató írástudók és farizeusok! mert szinte hasonlatosak vagytok a megtéherített koporsókhöz, mellyek kívül ugyan szépeknek tetszenek, belől pedig rakvák holtaknak tetemeivel és minden undoksággal!” Ezek azok a népvakító arlequinek és álmartyrok, kik tiszta jellemü nagy honfiaink köpenyeibe kapaszkodva, külsőleg a népszerűség díszes emelvényére fölmászni mindenféle álnok utakon törekednek, míg szívök bensejében csalják, gúnyosan kinevetik a jó ügy embereit, s kik anyagi haszonért még jótévöiket is hajlandók bitóra állítani Gyalázat és förtelem! — Örizkedjünk, barátom, az illy hazug betűkkel kereskedő tinta-szatócsoctól, kiknek minden hazafiságos cifra phrasisa csak halotti csináltvirág az általuk eltemetendő igazság koporsóján. Az illy aspiskigyókat nem hogy kebleinken táplálni, de még csak tűrni sem kellene jellemtisztaságot igénylő irodalmi köztársaságunkban! — És ezek ellenében csak az vigasztalhat minket, hogy bár néha sokáig szokták üzni álarcás bűnjátékaikat; — de előbb utóbb lehullván róluk a csalás himpora, keservesen bűnhödnek a közvélemény sujtoló karai által, valamint az is megnyugtató, hogy mégis többen állnak irodalmunk terén, kiknek jellemtisztasága, állhatatos hazafisága, valódi szabadelműsége, s igazságszeretete — az illy hitványokat megszegyeníti és tönkre teszi.” (Uo.: 744—45.)

96 *arlequin* — bohóc, paprikaajncsi

105 *grassal* — grasszál

108 *petitio principii* — elvcsúsztatás, egy tétel bizonyítása oly érvekkel, amelyek helyessége a bizonyítandó tétel igazától függ, azaz a bizonyítandó tétel bizonyítottnak vétele

113 Vahot Imre pontosan a következőket írja: „És ha már most arra szólitanál fel barátom, hogy adjam hát urát: valljon miért van ez így, s miért van az, hogy említett régibb íróink jelleme—, táftasá— élete— s viszonyairól majdnem egészen ellenkezőt lehetne állítani? — Erre egyenesen azt válaszolom, miszerint változván a köf, a

Sor :

- haza és irodalom körülményei, természetesen változott irodalmunk, írónk élete, s egyéb viszonya is, — és csak az fáj, hogy nem mondhatom, miként az jóra, vagy jobbra változott.” (Uo.: 745.)
- 115 Vahot Imre szerint a század eleji „írók nagyobb része az ország különféle részeiben szétszórva egymástól távol éltek, többnyire oly jó magyar helyeken, hol szeretet és becsületesség fűzi egybe a rokon kebleket. S ez csak ösztönül szolgált arra nézve, hogy még inkább összetartsanak; — ők kevesen voltak, s nagyobbára kis közönségnek irtak, s ez még inkább ösztönül szolgált arra nézve, hogy összetartsanak, s becsüljék egymást a zsenge irodalom érdekében. Mostani írónk nagyobbára a középponti fővárosban ütik fel sátorukat, tehát oly helyen, hol ritkán érintkezhetvén magyar házakkal, sőt többnyire piacról élvén, — a magyarok közt annyira otthonos szivesség, őszinte bizalmasság és becsületesség jótékony melegétől csak igen ritkán, s félig is alig hatvák át”. (Uo.: 745.)
- 129 A következőkben folytatja Vahot Imre: „e mellett a fővárosi frivol élet, témérdek bűn- és nyomorforrásával, majdnem egészen elfásítja a szivet, s az óriási iparüzésnek naponkénti látása a legforróbb, legszeretőbb lelket is bizonyos kalmári hidegséggel mereviti meg; s mind ez végre is annyira bizalmatlanná, elkülönzővé teszi írónkat, hogy a németek nagy tömegétől elszigetelt életök dacára sem tartanak ugy össze, mint azt az irodalmi világ köztársasági természetét megkíváná. Innen az egy részben, hogy írónk közt, kivált nagyobb körben, a kedélyes bizalmas társalgás, tanulságos okos csebeszéd, a valódi férfias komoly barátság, (ha nem is épen damoni és pythias) fehérrhollói ritkaság. Természetes, hogy elkülönöttségük, egymás iránti hidegségük onnan is ered, mert fölötte megszorodtak, kivált szépirodalmunkban igen nagy a concurrentia, mi bizonyos céhbeli féltékenységet idézett elő, — kivált a rokkant literátorok részéről. Hol sok az orvos s keves a beteg, ott nem sok harmonia szokott lenni a doctor urak közt; — így van ez írónkkal is. — Mindazáltal a nagy város zajos piacán is fejlődhetnek ki írónk közt, oly szép társasélet és szellemi összeköttetés, mint régibb írónké volt; ha a mostaniak nagyobb része vidékről magával hozott magyar jellemét annyira megtartaná, mint például Fáy András, Vörösmarty, Garay s még egynehány.” (745—46.)
- 142 „K\*, Cs\* és F\* estélyeiről’ szólva, Jókai bizonyosan Kuthy Lajos, Csengery Antal és Frankenburg Adolf lakásán tartott frói összejövetelekre gondol” — állapítja meg Bisztray Gyula. (Jókai Mór: *Írói arcképek* 327.) Nagyobb a valószínűsége annak, hogy a K\*

Sor :

- betű a Petőfi által 1846-ban megénekelte Kazinczy Gábort rejti, akit 1849-ben is nagy respektussal fogad Jókai, s akiről Vahot Imre is megemlíti gyakran idézett „irodalmi levelében”, hogy „dicsőült bátyja Ferenc erélyes agitatori szellemét, buzdító, egyesítő befolyását, oly nagy mértékben örökölte, — íróink közt ez értelemben nagy hatással vezérekedett egy ideig . . . Az annyira elmés és tanulságos társalgású Kazinczy Gábor vala ez írói kör középpontja, s gyönyörűség vala látni, milly szépen tudá ő egyesíteni a legkülönbözőbb, még az egymással ellenséges lábbon állt írói egyéniségeket is, s az értelmiség zászlója alatt, melyet kezében oly ügyesen lobogtatott, milly gyorsan kezdődött már fejteni azon nemesebb irányu társalgás, értelmi közlekedés, szóval, azon közszellem, melyet most fővárosi íróink szaggatott rideg élete, az egész irodalom kárára nélkülöz.” (Uo.: 747.)
- 153 Vahot Imre a következőket írja az írók „szakadozott és vegyes életéről”: „A mi íróink társasélete igen szakadozott, vegyes és száraz, nincs benne ugyszólván semmi lelkesítő, tette buzdító és képező elem. És azért, kivált magukra hagyatott fiatal kezdő íróinknak ugyancsak kell küzdeniök, míg oly állásra vergődhetnek fel, honnét bármilly ostromló viharok ellenében is biztosan tekinthetnek szét maguk körül. Némelly öregebb írók szinte szolgálai hódolatot kívánnak a fiatalabbaktól, s tekintélyöket annyira erőködnek fentartani irányukban, hogy ha a fiatal kezdő csak legkevésbbé is ellenkezik nyilvánosan az ő véleményeikkel, — már akkor sértett hiúság miatt ugy neki esnek, hogy ha lehetne, végkép megsemmisítenék.” (Uo.: 746—47.)
- 157 Ugyancsak az első „irodalmi levelében” említi Vahot, hogy „fiatal íróink nagy része sem ment minden hibától. — Vannak kik elbizottságukban Aesop békajaként ugy felpuffaszkodnak, hogy gyalog beszélni sem lehet velök, kik azt hiszik, miként öregebb íróink már csak olyan lehullandó elért gyümölcsökként lebegnek az irodalom kertének ismeretfáján, és hogy csak ők — a genialitás vezuvjából óriási lávaként kitört nemes ifjuság — teszik az irodalom dicseplomának véd- és támoszlopaít.” (Uo.: 747.)
- 161 A „diák proverbiumokról” szóló Jókai Vahot levelének az alábbi kitételére céloz: „nagy baj az, hogy nálunk, főleg a társaséletben, az öregebb és fiatalabb írók föl sem veszik egymást. Ezek nem akarják hinni, hogy: in senibus consilium, amazok pedig Mariusnak Sullához intézett ezen szavaiban: „gondold meg, hogy többre becsillik a támadó, mint a leáldozó napot!” — ugy látszik, szinte tamáskodnak”. (Uo.)



Sor :

- 175 „És barátom — írja Vahot Imre a továbbiakban —, a mi az érintett nagy változást eszközlé iróink életében, ennek okát leginkább a politica és journalistika befolyásában találom. — Főntebb nevezett régi iróink e két hatalmas nyilvánossági tényezőnek ugyszólván teljes hiányával lévén még akkor, az a prózai szenny, melly a political és journali pártoskodás közt sokszor még a legtisztább lelkiekre is kisebb nagyobb mértékben ráragad, — sötét borús fellegeivel nem zavará meg éltök derús egét, s nem bolygatá ki őket irodalmi pályájukról, nem téríté ki olly ösvényekre, melly hivatásukkal ellenkeznek. E mellett régibb iróink majdnem valamennyien vidéken, falusi magányban lakván, életmódjuk igénytelen, egyszerű vala, — s a nagyvilági zaj, fényüzés, anyagi nyereszkesedés nem háborítá csendes kedélyöket és munkásságukat.” (Uo.: 747—48.)
- 182 *szilaj csikók* — Vahot következő megjegyzésére utal: „Most más-ként állnak a dolgok. Politica lett jelszava s éltető levegője még irodalmunknak is elannyira, hogy most már a pelyhes állú költöncök és irkászok is csak ugy döntögetik az ország sorsát, mintha nemzeti létünk nagy intézője egyenesen rájuk bizta volna a honreformálás nehéz munkáját, s mihelyt egynémelly szilaj csikó főleg valamelyik political lap uszályvivőjévé graduáltatott, ugy megrugdalozik, mintha már ő is — Bucefallus volna.” (Uo.: 748.)
- 184 A zsmnál-pártokról mondja Vahot Imre: „Nálunk a journalok különféle alakulása szerint napról napra több irói pártocska keletkezik, mellyek aztán egymás ellen élet-halálra, s valódi pulykaméreggel viaskodnak. És e kiméletlenül duló csatában mennyi hitszegés, árulás, köpenyforogatás, üldözési malitia, mennyi elvtagadás és jellemtelenség vehető észre! — S valljon mi legtitkosabb rugója ezen pártcsatáknak? azt hiszed, hogy tisztá ügyszeretet, fanaticus pártmeggyőződés? — Nem barátom! nagyobbára csak az auri sacra fames, anyagi érdek, kapzsi birvágy, melly irodalmunk muzsatemplomát, mint mondám már is nagy részben kereskedelmi börzvévé változtatta át. Hány magyar író-t ismerünk, ki meggyőződéssel ellenkező irányu, szellemü lapba irt és ir, mert jól megfizeték, avagy hány van olyan, ki zsebe érdekében, mint Nagy Ignác kétkulacsos kortese, legalább színre mindenkivel fel akarja tartani a jó barátságot, habár különben halálosan gyűlöl is köztük némelyeket. — A pénzen kívül a szerkesztőségi és korcsmai pajtáskodás is vezérli legtöbb journalistánk tollát, ki a maga és kedves cimborái érdekében ugyancsak működik, mig a pártján kívül állók íránt semmi legkisebb kimélet- és méltányossággal sem viseltetve, ezeket uton utfélen gyalázza, piszkolja, és zsoldos fegyverével, — ha lehet-

Sor :

- ne, — a világ színéről is kipusztítaná, főleg ha fiatal vérét a sok fővárosi betegség úgy megsűríti, hogy egy-két pöffeszkedő pajtásán kívül mindent fekete- és sárgának lát. A journalistika (kivált a political) fővárosunkban legtöbb írónak ad kenyeret, s ezért van az, hogy annak gépies gyáraiba sok még olyan is tolakodik, kinek sem hivatása, sem jelleme, sem világi s irodalmi tapasztaltsága nincs. S a legtöbb ember, ha kenyerét megkereste, s hasát biztosítá, a többivel nem sokat gondol.” (Uo.)
- 187 *auri sacra fames* — a cudar aranyra éhezés; Vergilius *Aeneis*-ében fordul elő e kifejezés (Vö.: Tóth Béla: *Szájru! szájra.* 267.)
- 196 Jókai Vahotnak a következő megjegyzésével száll itt szembe: „Fővárosunkban sok alkalom nyílik — kivált egy generális fiatal írónak — arra, hogy sokat költsön, többet mint mennyit megkeresni tud, s e miatt aztán némellyik olly aljas tettek mocsarába süllyed, mik az egész irói kar hitelét, becsületét kockáztatják.” (Uo.: 748—49.)
- 199 Vahot Imrének ez a mondata az első közlemény utolsó szakaszában olvasható. (749.)
- 202 Vahot itt idézett véleménye a *Budapesti Szemle* c. rovatban 1847. máj. 30-án látott napvilágot, de nem egészen abban a formában, ahogyan Jókai citálta: „(E lap szerkesztőjének, Vén csapodár' című legujabb vigjátéka) holnap fog a nemz. színpadon adatni. — Ne ítéljete! mert ti is meg fogtok itéltetni.” (PDlap 22. sz. 702.)
- 205 Vahot Imre valóban több ízben szólt Jókai Mórról mint „nagytehetségű, lángképzetű, és igen termékeny íróról”. (Pl. *Budapesti Szemle*. PDlap 1847. jan. 10. 2. sz. 60.)
- 225 Jókai azért mondja, hogy folytatni fogja az irodalmi leveleket, mert Vahot Imre az első közlemény alá azt írja, hogy „(Folytattatik)”. (749.)
- E levélre 1847. jún. 27-én válaszol Vahot. (*Viszontüdvözlet Jókay Mórnak*. PDlap 26. sz. 4. borítólap.) Jókai 1847. júl. 4-én folytatja a vitát. (L.: JKK 194.)
- A Honderű Irodalmi Szerelmeslevél egy urfi szerkesztőhöz címen válaszol Jókai „irodalmi levélére”: „Neked irok. Miért irok neked? ... Mert megérdemled. O igen! Nem kicsiség, a mibe fejszédet vágta d. Nagy Isten. A világ egy nagy golyóbis. G ö m b ö l y ü is. De az irodalom? ... Ég. Az dolgot ad ám az embernek. De te nagy vagy. Igazán nagy. Nevetséges voltodért megérdemelnéd ugyan, hogy kinevessenek. De meg ismét nem is érdemled meg.

Sor :

Törekvésed: gorombaság. Eléred azt. Kétszer nagy vagy... Minden sorod *genialitas*. Azt hitted nem veszem észre. O csalódtál. Csalódás az élet keserű sava. Sok pontjaidról, szaggatott mondatidról, stilodról, melly nem stir ráismerék nagy szellemedre. Te nem e világra való vagy. Szerkesztőnek való már épen nem vagy. De hiszen ritkán tölti be valaki helyét. És te *kivétele* volnál?... O. — Ah. — Isten. — Nem?! Mi furcsák a kritikusok. Mirevaló az írók elleni vád. Sem mirevaló. Az írók, névszerint a miéink, mind csupa félistenek. — Te egy totalis csaknem fix und fertig isten vagy egy pár *csékély* hibát *kivéve*. Te igazságos vagy. Azt mi tudjuk. Te szerény vagy. Legföllebb magad dicséred magadat. Dicséret az irodalmi élet quintessenciája. Te magadat *dicséred*. Szép. Ez engem is könyekre indít. Mázsás könyekre. Könyekre — na de millyenekre. Mellette sohajtok is. Pedig az én sohajtásom orkán, melly minden szellemet összekorbácsolni szeretne. De egyet sem hoz a fürgeteg. Azért adieu. Ha ismét jut valami eszembe, a mi egyébiránt igen ritkán történik, akkor folytatni fogom e leveleket. Én a legnagyobb *lángész* vagyok. A legnevezetesebb író. A legszelleműsabb minden félistenek között. Még egyszer addio. Egy kis puszikát. — Így. Na. —

A te őszinte

Ökörszemed.”

(*Ökörszem*. 1847. nyárelő [jún.] 29. 26. sz. 523.)

48

## ÉSZARISTOCRATIA

[1847. júl. 4.] 192—94.

M: Ék [1847. júl. 4.] I. sz. 1—3. névtelenül.

### TÁRGYI MAGYARÁZATOK

Sor:

I E cikk az *Iránycikke*k, *elméleti tárgyak* c. sorozatban jelent meg. 1847-ben ezen kívül csak egy cikket írt még Jókai ebben a műfajban. (*Czakó Zsigmond emlékére*. 1947. dec. 26. JKK 454—57.)

Deák Ferenc születésének századik évfordulóján tartott megemlékezésében is nagy jelentőséget tulajdonít Jókai az „új korszakot alkotó világszellem itéletének”. (HhM 4. k. 180.)

Hasonló gondolatokat fejteget 1883-ban, amikor a magyar

Sor:

frók és művészek nevében a francia frókhöz küldött levelében hitet tesz a nagy francia forradalom jelszava, a „szabadság, egyenlőség, testvériség” mellett. Kifejti, hogy e „gyémántnak még a pora is nemesít.

Ez az egyedüli nemesség, mely el nem törölhető.

Az a nagyság, melynek mértékét a szellemerő adja. Királyok nevezhetnek ki nemeseket, a szellem teremti azokat.

S a mit a szellem teremt, az megmarad.” (OSzK. Fol. Hung 2261. 78—80.)

Az „értelem diadaláról” a felvilágosodás hívei a cikkek tömegét írták, s a felvilágosodás lényegének az ész uralkodását hirdették. Hasonló témával foglalkozik Vasvári Pál *Az emberiség földi célja és a világszellem fejlődése* c. tanulmánya. (Ék 1847. dec. 12. 24. sz. 741—47.; dec. 19. 25. sz. 773—77.; Vasvári Pál *Válogatott politikai írásai*. Szerkesztette és a bevezetést írta Fekete Sándor. A nyomtatásban most először megjelenő Vasvári-kéziratokat közölte és jegyzetekkel ellátta László József Bp. 1956. 186—96.)

Lukácsy Sándor írja *A márciusi ifjak* c. cikkében: „A márciusi ifjúság mint jellegzetesen értelmiségi csoport otthonos volt a haladó eszmék és jelszavak körében; az osztályviszonyok között csak nehezen igazodott el. A zsarnokság ellen támasztott forradalom lépéseit jól ki tudták számítani; a demokratikus államforma hatalmának osztályalapjáról kevésbé tisztázott fogalmaik voltak. Az *Életképek* 1847. július 4-i számában névtelen programcikk jelent meg *Észarisztokrácia* címen. Írója — Jókai — forradalmat jósolt, új világteremtést, midőn „ismét paradicsommá válik a föld ez ige testté létekor: szellemszabadság, észuralkodás”. A márciusi ifjak magukat természetesen észarisztokráciának tartották, és semmi kétségük sem volt aziránt, hogy mást, mint a nép érdekeit, nem is képviselhetnek. Ezért elmulasztották az osztályok valóságos követeléseinek tanulmányozását, s a forradalomban mint valami elvont radikalizmus szószólói léptek fel, anélkül, hogy politikájukat valamelyik osztályhoz kötötték volna.” (*A magyar irodalom története 1772-től 1849-ig*. Szerkesztette: Pándi Pál Bp. 1965. 704.)

9 Hasonló gondolatokat fejez ki Jókai 1848 tavaszán a „vértelen forradalom” elvi téziseiről. (*A forradalom költészete*. Ék 1848. máj. 18. 19. sz. HhM 6. k. 55—56.)

42 *A világhírű Martinovics összeesküvési pör részletei* c. cikkében írja Jókai, hogy „nem fél a villámtól, kinek lelkét tisztá”. (Ék 1848. ápr. 2. 419.)

63 *a világ négy eleme* — a tűz, a víz, a föld és a levegő

## IRODALMI LEVELEK VAHOT IMRÉHEZ II.

[1848. júl. 4.] 194—97.

M: Ék 1847. júl. 4. I. sz. 23—24. J ó k a y M ó r aláírással.; Jókai Mór: *Irői arcképek*. 200—02. (Bisztray Gyula jegyzetei e kötet 327—28. lapján olvashatók.)

Jókainak ez az irodalmi levele válasz Vahot Imre *Viszontüdvözlés Jókay Mórnak!* c. cikkére, amely írónk első levele után jún. 27-én jelent meg a DPlap borítólapján. (26. sz. 4. Vö.: JKK 193:21)

## TÁRGYI MAGYARÁZATOK

Sor:

- 1 *isztelt collegám* — Vahot Imre, a DPlap szerkesztője  
Míg a Jelenkornál volt az újdonságrovat vezetője Jókai, Pákh Albertet, a PH újdondását nevezte „geniális collégának”. (Vö.: JKK 653.)
- 2 Vahot Imre szerint Jókai első „levelének világosan látható célja nem egyéb, mint a hogy az egészből kikapott egy két szavamat félremagyarázva, szándékosan elferdítve, mint író társainak lovagias védője . . . azokat még inkább lekötölezzé magának, s az én dolgozó társaimat, kik közt több kizárólagos is van (mi annyira szúrja az ő káprázó szemeit) — tőlem és lapomtól elriassza.”
- 4 Vahot Imre közleménye, amelyre itt Jókai reagál a következő szavakkal kezdődik: „*Fiatal candidatus szerkesztő* barátom, a derék Jókay Mór, nagyon szívére vette Tompa Mihályhoz intézett Irodalmi levelem elsejét, s kapja magát az *Életképek* e fél évi utolsó számában úgy *nekem esik összeszorított öklével* s dühösen *szikrázó szemével*, mintha mind az, érintett levelemben némelly íróról általánosan megjegyeztem, egyenesen az ő becses személyére lett volna célozva. — Csak úgy van az, amikor még az *ujonc* szerkesztő tapintat- és nyugalommal nem bír! —” (Kiemelés: Sz. L.)
- 27 Az itt említett idézet teljes szövege a következő: „Jókay Mór, mi óta dicső emlékezetű előde által felsőbb jóvá hagyás mellett szerkesztővé neveztetett ki, e miatti *gyermekes* öröme és félelme zavarában azt sem tudja, hol a feje; csak kipked-kápkod mint Bernát a menykő után, *az egész világot dolgozó társává szeretné lekötölezní, s kivált az én szerkesztői személyemben valami iszonyatos rémet halálra ijesztő mumust látnak káprázó szemei.*” (Kiemelés: Sz. L.)
- 39 *contractualis* — szegődményes szerződés szerinti

Sor:

- 42 Vahot Imre — Jókai által itt említett — idézete már az előző szöveg-részben előfordult.
- 48 Itt minden bizonnyal a tavaszi betegségéről van szó, amelyről máj. 13-án a Jelenkor hasábjain is beszámolt Jókai. (JKK 148—49.)
- 51 *Anticyra* — két ókori görög város neve Tesszáliától délre, ill. a korinthuszi tengeröböl mellett. A hiedelem szerint e két város vidékén termett a gyógyító hatású, agyat tisztító híres burnót-gyökér (helleborus). Innét eredt a szólásmondás, amellyel a fél-eszű embereket illették: „Eredj Anticyrába!”
- 55 Vahot Imre pontos szövege a következő: „Az a hamar felfortyanó bővérűség sokszor ártalmára van az embernek s az *éretlen hebe-hurgyaság* rohamos kitöréseit gyakran késő megbánás szokta követni. — Pedig én miattam nagyon nyugodt lehetne *ujonc* ügyfelem; én nem irigylem az *ő genialis dolgozó társait*, s nem irigylem soha előfizetőinek bár *milyen arányban* növekedő számát. Ha van ereje, *alapítsa* meg szerkesztői hitelét, aztán *másszék föl* ezzel akár a *Csimborasso tetejére s harapjon a csillagokba*. Bánom is én!” (Kiemelés: Sz. L.)
- 57 A PDlap szerkesztője vitacikke befejezéseként írja az alábbiakat: „Azonban tekintve a *járatlan, kezdő ujonc* gyorsan ingerlékeny állapotát, tekintve azon *bő rekrutacsizmát* és nadrágot, mellyben még sehogy nem tud biztosan lépdelni; én meg tudok neki bocsátani, s újra és újra a legjobb példákkal figyelmébe ajánlom azt, miszerint rázza le magáról még egyszer az iskolai port valami rémletes szörnyének, ki őt az Életképekkel együtt netalán *fölfalni akarná*; — mert ha tovább is *olly n e m e s* hangon fog az írakkal szólni, mint a *hogy engem minden ok nélkül megszólitott*, akkor isten legyen irgalmas és kegyelmes az *ő szerkesztői arany program-jainak*. — Béke velünk!” (Kiemelés: Sz. L.)
- 58 *odafent* — célzás a bécsi hatóságokra
- 59 A következő sorokban írja Vahot Imre, hogy Jókait *odafent* nevezték ki szerkesztőnek: „— No lám milyen *kuruc legény* lett ebből a mi szende *kis öcsénkéből* mi óta a *szerkesztői kakas tollas csákót* fejébe, s *szerkesztői csákányt* kezébe nyomták — *oda fent*. Hogy megtartotta a jelenkor naplóiírásánál a *balta forgatást*, s *ki a legény'* féle *kapcskódást!*” (Kiemelés: Sz. L.)
- 63 *Gambrinus* — Jan primus, mondabeli király, akinek a sör feltalálását tulajdonítják
- 64 *insigne* — jel, jelvény
- 69 A Vahot Imréhez szóló első irodalmi levél az Ék jún. 23-i számában jelent meg. (JKK 184—91.)

Sor:

- 71 *Damon és Pythias* (Püthiasz) — az ógörög hagyomány szerint két hű ókori barát; az igaz barátság jelképei
- 75 *Vatermörder* — apagyilkos
- 76 Vahot Imre frónk jún. 5-i szerkesztői programjára célozva sorolja fel a Jókai által itt kifogásolt jelzők jelentős részét: „Hisz szerkesztői programjában nemde maga ígérte meg, hogy mindenkor n e m e s h a n g o n fog vitatkozni, s kerülve a sarkantyús csizmás és décbundás nyers nemzetiség hirdetését, — a legfinomabb gyöngésséggel fog az Életképek salonjában *vatermördereskedni!* S im csak hamar kiüti magát a szeg a zsákból! Még nem is lépett szerkesztői pályájára, ok nélküli érzékenykedése miatt máris elveszti nyilvánosan adott szép ígérete egyensúlyát, s hozzám szerkesztő társi idvezletül intézett levele gyöngéd nemes hang helyett, *a legdarbocsabb szilaj modorban, a legbetyárosabb hangon, s még magánviszonyaimat is bolygató gyermekek dühvel van írva.*” (Kiemelés: Sz. L.)
- 82 *force* — erő
- 84 *péleméle* — összevisszaság
- 93 *diséretesen* — eh. dicséretesen

## 50

### NEMZETI SZINHÁZ

[1847. júl. 4.] 198—203.

M: Ék II. félv. 1. sz. 25—28.; aláíratlanul.

### TÁRGYI MAGYARÁZATOK

Sor:

- 1 *felv.* — felvonásban
- 4 *Az Országgyűlési szállás c. vígjátékot* nov. 11-én játszotta a Nemzeti Színház.
- 16 Petőfi Sándor *A külföld magyarjaihoz c. költeményében* ítéli el az arisztokraták „nyugat”-imádatát. A külföldieskedő, színházlátogató magyar mágnásokat Jókai az *Egy magyar nábob c. regényben* bélyegzi meg legnagyobb hatással.
- 21 *Molnárné és unokaöcs* — *A szép molnárné c. egyfelvonásos francia vígjáték* (írta: Mellesville és Duverrier, Somolky fordította magyarra)
- 23 *felv.* — felvonásban  
*Maywood* — a bécsi operaház szólótáncosnője  
*k. a.* — kisasszony  
*Borry Pasquale* — a bécsi udvari operaház Pesten vendégszereplő szólótáncosa
- 54 *t. c.* — tisztelt című

Sor :

- Nabucodonosor* — Verdi *Nabucco* c. operája
- 57 *Lassú víz partot mos* — Schröder négyfelvonásos vígjátéka, amelyet Molnár János fordításában mutatott be a Nemzeti Színház. A PDlap Morgó álnevű szemleírója szerint e mű „az újdonságok után kapkodó közönségre semmi vonzerővel nem bír”. (*Nemzeti Színház*. 1847. júl. 1. 27. sz. 859.)
- 70 egyikét — Ék: egyiket — sh. —
- 72 *Coriolan* — Shakespeare-nek Dobrossi István és Egressy Gábor fordításában bemutatott színdarabja  
Shakespeare színdarabjai közül 1847. máj. 26-án a *Lear királyt*, jún. 9-én pedig Vajda fordításában a *Hamletet* adták elő a Nemzeti Színházban.
- 74 Shakespeare *IV. Henrik* c. drámáját Matisz Pál és Egressy Gábor fordításában aug. 12-én adta elő a Nemzeti Színház. Főalakját, a „korhelyek legkorhelyebbikét, sir John Falstaff ökegyelmét Szentpétery humorgazdag játékaival” nagy közönségsikert aratva alakította. (Vö.: Golub Vilmos: *Nemzeti Színház*. PDlap 1847. aug. 19. 34. sz. 1086—87.)
- 76 E „mindennapiságon alulmaradt darabocska” a jún. 23-án előadott *Lassú víz partot mos* c. német vígjáték.
- 78 *Nagykoru* — Bernfeld vígjátéka, amelyet Fekete Soma fordításában mutatott be a Nemzeti Színház.
- 79 *Falstaff* — Verdi *Falstaff* c. operájának a főszereplője
- 82 Jókai gyakran említi, hogy a Nemzeti Színház kiváló művészei igen sűrűn utaznak vidékre.
- 90 G. — Gábor
- 91 Laborfalvi Róza Volumniát (*Coriolanus* anyját) alakította nagy sikerrel. A PDlap bírálójának azonban — frónkkal ellentétben — az a véleménye, hogy Jókai későbbi felesége „külsőleg, belsőleg elég erővel bír egy nagylelkű római nőt képzeletünknek megfelelő élethűséggel képviselhetni, csak hogy még sokkal fiatalabb és szebb hogysem egy római férfi anyját, az éltes matronát játszhatná a nélkül, hogy az eredeti s előadott alak korának különbsége ne ötlenék eszünkbe.” (Szinéri: *Nemzeti Színház*. PDlap 1847. júl. 1. 27. sz. 860.)
- 106 *Paul Jones* — Dumas ötfelvonásos drámája
- 112 *Lucia* — Lammermoori Lucia
- 113 Ezt a darabot 1846. aug. 4-én játszotta először, ezt megelőzően pedig 1847. máj. 11-én adta elő a Nemzeti Színház.
- 114 A *Lammermoori Lucia* nemcsak Donizetti, hanem az egész operairodalom egyik legnagyobb sikerű darabja.



Sor :

- 115 *Alvajáró* — Bellini operája; a szövegét Romani írta  
127 Az opera színhelye a skóciai ravenwoodi kastély  
    *Lucia* — Lord Asthonnak (az Asthon-ház fejének) a húga  
134 *gondolat* — eh: gondolat  
138 *Reina* — vendégszereplő olasz operaénekes  
141 *Asthon* — a Lammermoori Lucia főszereplője Asthon Enrico  
146 *A Kalmár és tengerész* Czakó Zsigmond egyik legnépszerűbb darabja.  
155 Lendvayné Margit szerepét „bájos érdekeséggel” alakította. Ezt a figurát korábban — lényegesen mérsékelt sikerrel — Lászlóné jelentette meg. (*Nemzeti Színház*. PDlap 1847. júl. 27. sz. 860.)  
160 *Szigeti* — a korabeli lapok véleménye alapján — ebben a szerepkörben nem tudta pótolni a tengerésztiszt előző megszemélyesítését, Lendvay Mártont.

.51

## MI HÍR BUDÁN?

[1847. júl. 4.] 204—10.

M: Ék II. félv. I. sz. 28—31.; aláíratlanul.

## TÁRGYI MAGYARÁZATOK

Sor:

- 1 *csizmadiát fog* — téved, bakot lő, rossz lóra tesz, melléfog  
3 *praeiudicium* — előítélet  
6 *identificál* — azonosít  
22 *fagotto* — bűgösíp  
27 E „genialis utazó” Petrichevich Horváth Lázár, akinek keleti leveleit Lakatos Pál parodizálta. (L.: JKK 683—84.)  
30 A hírlapok elején a kitüntetetteket, hátul a csődbejutottak, elárverezettek nevét közölték. Nyilván erre céloz Jókai.  
32 Célzás Vahot Imre megbukott *Vén csapodár* c. színdarabjára, amelynek cselekménye egy dunai gőzhajón játszódik.  
33 *denique* — végül  
39 *collégaink* — lapszerkesztők  
    Célzás a jún. 5-i cikke, melyben vázolja Jókai az Ék félévi programját. E programból azután jó sokat nem tudott teljesíteni. (Vö.: JKK 177. — *Az Életképek élen*. JKK 582—83.)  
43 *carabino* — carabine, rövid lőfegyver vadászok és lovasok számára, karabély

Sor:

- congréve rakéta* — Congreve, Sir William (1772–1828) tüzértábornokról elnevezett, vaslemezből készült, henger alakú hadiröppentyű, nagyhatású rakétaszerű fegyver, amelyet a múlt század derekáiig — a magyar szabadságharc idején is — használtak (vö.: *A köszlű ember fiai*. JKK 2. k. 389–90.)
- 46 *pallásd* — karósánc, cölöpsor
- 48 *seregek ura* — isten
- 56 Az „egyszeri leányzó” esete a katonával a *Szomorú napok* c. regényben is megismétlődik. (JKK 65.)
- 60 *párizsi vérmenyekzű* — Valois hercegnő és Bourbon Henrik herceg, a későbbi IV. Henrik király esküvőjének ideje, az ún. szent Bertalan éjszakája, amelyen 1572. aug. 23 és 24 közti éjjel a hugenottákat, a francia kálvinistákat IX. Károly király nagyravágyó anyjának, Medici Katalin irányításával tömegesen lemészárolták
- 61 *A szerkesztőtársaink szó arra mutat, hogy e közleménylancolatot az Ék szerkesztője, azaz Jókai írta.*
- 66 *polaris csillag* — sarkcsillag
- 73 *Divatlap barátunk* — PDlap  
Az „érzelemteljes barátság hangját” megtalálhatjuk a Vahot Imréhez, a PDlap szerkesztőjéhez címzett irodalmi levelekben. (L.: JKK 184., 192.)
- 75 E „vizitkártyák” később címként szerepelnek Jókai közleményeiben. (JKK 221.)
- 76 *Nemz. Ujság* — Nemzeti Ujság, amellyel nagyon sokat vitázott Jókai
- 84 Jókai ebben az ügyben már korábban is nyilatkozott. (JKK 164., 168.)
- 97 *Bizanthinum* — Bizánc
- 107 *auto da fé* — autódafé, hitítélet, a spanyol inkvizíció idején az eretnokség miatt halálra ítélték ünnepélyes körmenete és az ítélet végrehajtása, a kivégzés borzasztó látványossága, amelyekre a nép nagy tömegekben tódult
- 114 *Deutsches Element in Ungarn* — Német elem Magyarországon; ezen a címen egy német nyelvű folyóirat is megjelent Kertbeny Károly Mária szerkesztésében
- 115 *funditus* — alapjaiban, fenekestül, teljesen, egészen
- 119 *Mult szerdán* — jún. 30-án
- 155 *Csütörtökön* — júl. 1-én
- 156 A hajóhíd a mai budai Döbrentei tér és a Vigadó téri hajóállomás között állt.
- 157 A Lánchíd lassú épülését Jókai és a többi lapok újdonságírói is gyakran tesszik szóvá.

- Sor :
- 160 *mina* — arckifejezés, arc (mine)  
*Element* — célzás a *Das deutsches Element in Ungarn* (A német elem Magyarországon) c. lapra
- 161 *H'ist tas a Malehr!* — Hier ist das ein Malheur! Itt a szerencsétlenség!
- 163 *soirée dansante* — táncos esti összejövetel
- 164 A „kengyel” szóhoz fűzi lapalji megjegyzésként a szedő: „Hegyaljaisan: talp aló.”
- 165 *strupfli* — talpalló, a csizmanadrágnak a talp alatt átnyúló erős vászonfüle (vö.: *Hétköznapiok* JKK 128., 377., 423.)
- 168 *uracs* — úrfi, arszlán
- 169 *grifli* — palavessző
- 170 *Kedden* — jún. 29-én
- 174 Ezután egy rövid hír következik Trestyánszky Imre püspök elhunytáról.
- 175 *Kaján Ábel* — Pákh Albert frói álneve
- 179 Annak említése, hogy az előző számban az „előd” volt az Ék újdonságírója, azt jelenti, hogy új szerkesztő és új hírrovat-vezető jelentkezett Frankenburg irodalmi divatlapjánál.
- 180 Jókai itt az Ék jún. 23-i következő közleményét helyesbíti: „Az *ipardiják* kiosztása vasárnap, f. hó 13-d. történt a megye termében. Örömmel jelentjük, hogy e kitüntetésben többnyire nem. mesterek részesültek, kiknek művei a privilegiált *casta* embeireit jóval túlhaladták. Mi is osztozunk a jelenkori naplóíró ohajtásában: bárcsak az iparműkiállításon valahára az utolsó céhmestert mutatnák. — Ez alkalommal nem mulaszthatjuk el a tisztelt közönséget egy becsületos szabómesterre, *Tóth Mihály* urra (lakik *váciutca*, *Kasselik-házban*) figyelmeztetni, ki, távol minden céhbeli irigység és szűkkeblű féltékenységtől, inasait a ruhaszabás mester-ségében oktatja, mit a többi mesterek olly önzőleg szoktak őrizgetni s pedig felényire sem olly ügyesek ám, mint a nevezett fiatal mester . . .” (*Mi hír Budán?* 25–26. sz. 846–47.)
- 184 *madame la Honte des rues* — Honderü asszonyság  
*A Honte des rues*, amelynek kiejtése majdnem Honderü, szó szerint azt jelenti, hogy az *Utcák székelye*, *Petőfi* szójátéka
- 190 *Nous sommes les vôtres* [vótres] — Teljes tisztelettel (levélzáró formula)
- 191 *P. H. L.* — *Petrichevich Horváth Lázár* (1807–1851), a *Honderü* alapítója és szerkesztője (Vö.: *NL.: Petrichevich Horváth Lázár*. *Tárca*. Magyar Hírlap 1851. márc. 25. 416. sz. 1875.; *Egy magyar nábob* JKK 2. k. 329–30.; *Politikai divatok* JKK 563.; *A tengerszemű hölgy* 45.)

Sor :

- 194 *My lady your truest friend for ever!* — Asszonyom, az Ön hí barátja örökre!  
195 Ezután bejelenti Jókai, hogy az összegyűlt könyvismertetések a következő számban fogják közzétenni.

52

## KÜLFÖLDI IRODALMI SZEMLE

[1847. júl. 4.] 211—14.

M: Ék 1847. II. félév I. sz. 31—32.; aláíratlanul.

### TÁRGYI MAGYARÁZATOK

Sor:

Ez az általános, az egész Ék szerkezeti felépítésére vonatkozó bejelentés a szerkesztő Jókai közlése.

- 1 Az első sorban félreérthetetlenül utal arra a cikkíró, hogy új sorozatot nyit.
- 2 E bevezető közlemény után egy szám (5. sz. aug. 1.) kivételével a segédszerkesztő Pálffy Albert aug. 22-ig vezeti a külföldi eseményekről szóló rovatot. Ezután csaknem két hónapig, okt. 22-ig pauzál a rovat, majd *Külföldi Társasélet* címen éled újjá Jókai közvetlen irányításával, jóllehet dec. közepétől egy-két író is segít a híryanag összeállításában.
- 3 *Athenaeum* — Vörösmarty Mihály és Toldy Ferenc kiadószerkesztők és Bajza József társszerkesztő által 1837. jan. elsejével az Auróra helyett megindított tudományos és szépirodalmi folyóirat, amely 1841-ig hetenként, majd 1843-ig, a lap megszűnéséig hetenként háromszor jelent meg
- 5 A PDlap a *Budapesti Szemle* és a *Vidéki Szemle* c. rovatának mintájára 1847. okt. 7-én kezdi meg Golub Vilmos vezetésével a *Külföldi Szemle* c. rovatát.  
*Bulwer, Eduard George lord* (1803—1873) — angol polgári regényíró, liberális politikus; legismertebb művei a Walter Scott-féle hagyományt követő népszerű, de felületes történeti regényei (*Pompeji pusztulása*, *Rienzi*)  
*Boz* — Dickens írói álneve (vö.: *Legkedvesebb könyveim.* = HhM 5. k. 183.)
- 17 A helyszűkéről emlékező rovatvezető ismét olyan kérdésekkel foglalkozik, amelyek a szerkesztőre tartoznak.

Sor :

- 23 Az „elhatároztuk . . . magunkat e rovatkát elvállalni” kitétel arra mutat, hogy a szerkesztő Jókai eredetileg maga akarta vezetni ezt a rovatot. Nem férhet kétség ahhoz, hogy a rovatvezető kijelölése a szerkesztő feladata volt.
- 29 Jókai gyakran megemlékezik memoárjaiban arról, hogy a szabadságharc előtt milyen lelkesedéssel tanulmányozták a francia romantika irodalmi termékeit. (Vö.: HhM 5. k. 183.)
- 34 *Théâtre Français* — *Théâtre Français* (Comédie Française), a franciák nemzeti színháza. Lassu István a Tudományos Gyűjtemény 1826-os évfolyamában nagyon részletes értekezésben számol be a korabeli franciaországi színházi állapotokról. Jókai valószínűleg ismerte e cikket, mert e folyóirat járt az édesapjának, ásvai Jókay Józsefnek, a „hites Ügyvédlnök” 1819 és 1831 között. (L.: *Egy magyar nábob* JKK 2. k. 346.) Lassu István értekezése szerint a *Théâtre Français* „első Frantzia Théátrumnak is nevezetik. Ennek első származása 1518-ra esik . . . Az ezen Théátrumon játszani szokott darabok, tsupán classicusoknak megesmert drámai remek munkájai a frantzia Litteraturának, mind a tragoediában, mind a fenjáróbb Comoediában.” (Tudományos Gyűjtemény 1826. 6. k. 5152.; Vö.: *Egy magyar nábob* JKK 1. k. 345.)  
*Souvestre, Emil* (1806–1854) — termékeny francia regény- és drámaíró; műveiben a nép erényeit dicséri
- 42 *Pour arriver* — hogy megérkezzék, hogy beérkezzék, hogy boldoguljon  
Souvestre-nek valóban nem a regényei, még csak nem is a drámái, hanem a rövidebb elbeszélései az értékesebbek.
- 64 *M.* — Monsieur, úr, uram
- 74 *Moniteur* — folyóiratcím
- 80 A dikriciókban e'mondott s nem művészileg ábrázolt hazafiság Vahot Imre *Kézmlvesek* c. darabjára vonatkozik.
- 84 *E.* — Emil
- 85 *Odeon színház* — Odéon, Párizs 1791-ben épült előkelő színháza. Hosszú időn át rivalizált a *Théâtre Français*-val, majd 1946-ban a *Comédie Française*-hez csatolták. (Vö.: *Egy magyar nábob* JKK 1. k. 444.) Lassu István szerint a *Théâtre de l'Odéon* „épült 1791-ben, 20. Martiusban 1799-ben leégett . . . 1818-ban ismét hamuvá lett, és 1819-nek első Octoberén viszont felnyitattott; mind külső, mind belső alkotása igen gazdag és izléssel teljes; a benne előadandó darabok ugyanazok [mint a *Théâtre Français*-ban] . . . és a két Théatrom vetekedik egymással”. (Tudományos Gyűjtemény 1826. 6. k. 52.; Vö.: *Egy magyar nábob* JKK 1. k. 444.)

Sor:

- 91 sz. — szerző  
92 *Agen* — város a Maas torkolatánál  
98 *Théâtre Historique* — Dumas által alapított színház Párizsban;  
ebben az író főként a saját dramatisztált regényeit adatta elő  
99 *La Reine Margot* — Margit királynő  
100 *L'Ecole (École) des Familles* — A családok iskolája  
*Cabale und Liebe* — Ármány és szerelem  
105 *L'Advocat* — francia kiadó  
109 *Ambigu Comique* — párizsi színház, amelyet Audinot alapított  
1769-ben

53

## MONDANI VALÓINK

[1847. júl. 4.] 214—16

M: Ék. 1847. II. félév 1. sz. 3. borítólap, aláíratlanul.

## TÁRGYI MAGYARÁZATOK

Sor:

- 1 A mai, azaz júl. 4-i számban megkezdett novella Jókai Mórnak *Az aegyptusi rózsza* c. elbeszélése, amely júl. 18-áig jelent meg három folytatásban.
- 2 Még nem fejeződött be Jókai novellájának a közlése, amikor *Az aegyptusi rózsza* utolsó részletének megjelenésével egyidejűleg az Ék Jósika Miklós regényrészletének az első felét megjelentette *A titkos tribunok a szent Anna tavánál* címen. (1847. júl. 18. 3. sz. 73—77.) A befejező rész a következő számban látott napvilágot. (júl. 25. 4. sz. 100—06.)
- 4 Pálffy Albert *Harlem Richard* c. novellája valóban közvetlenül Jósika Miklós regényrészlete után következik az Ék 5., (aug. 1. 131—42.) 6. (aug. 8. 163—71.) és 7. (aug. 15. 198—209.) számában.
- 7 Ivánfy Malvinának a *Három férj özvegye* a júl. 18. (4.) és szept. 19. (12.) között jelent meg az Ék-ban kilenc folytatásban.
- 8 *Frereych Imre* — angol nyelvtanár, az angol nyelv és irodalom művelője és terjesztője Pesten. Kiemelkedő művei közé tartozott az Ék-ban megjelent két tanulmánya.  
Frereych Imrének *Az angol irodalom vázolata a XVII. század végétől* c. értekezése az Ék-ban jelent meg 1847. júl. 11-én (2. sz. 33—35.), júl. 18-án (3. sz. 65—68.) és júl. 25-én (4. sz. 97—100.) három

Sor:

részletben. A másik tanulmányának a pontos címe: *Az angol prosa-irodalom 1780-tól mostanig*. E munka az Ék szept. 19-i (12. sz. 357–60.) és szept. 26-i (13. sz. 389–91.) számában jelent meg két folytatásban. A *Visszaemlékezés* c. munka az Ék 23., 24. és 25. számában jelent meg Kisfaludy Sándor mottójával (dec. 5. 711–23.; dec. 12. 748–55.; dec. 19. 777–84.) Bus Aurél, aláíratlanul, ill. Bus Aurél aláírással.

- 9 *Bus [Bús] Aurél* — Szabó Richárd írói álneve  
*Szabó Richárd* (1820–1873) — hírlapíró és szerkesztő. Az Ék-ban megjelent cikkeivel és novelláival vonta magára az olvasók figyelmét. A *Nők világa* c. munkájában korábban újszerű töredékes leveleket tett közzé.  
*Vasvári Pál Árpádi Andor* c. munkája júl. 18-án (3. sz. 84–85.), júl. 25-én (4. sz. 116–18.) és aug. 1-én (5. sz. 151–54.) jelent meg aláíratlanul. Az Ék évvégi tartalomjegyzéke azonban megírja, hogy a *Történetirászat és régiségbuvárlás* című műfaji csoportba osztott munka Vasvári Páltól származik. (Vö.: *A márciusi fiatal-ság*. = *Életemből*. I. rész 13.; *Az én kortársaim*. = Uo.: 178.)
- 11 *Hrabowszky Dávid* (1804–180?) — gimnáziumi tanár, költő, számos kultúrtörténeti értékű életkép és útleírás szerzője. 1846-ban és 1847-ben a PDLapban jelentek meg *Velencei levelei*. Hrabowszky 1847 második felében nem írt az Ék-ba.
- 12 *Szegény Miska* c. zsánerképet Bartók Gábor írta, s az Ék dec. 12-i (24. sz. 758–62.) és dec 19-i (25. sz. 786–92.) számában jelent meg.  
S. F. kézjeggyel ellátott utazási napló nem jelent meg az Ék-ban.
- 13 *Az Iziora* novella aláíratlanul jelent meg az Ék-ban 1847. szept. 26-án. (13. sz. 391–405.) Az Ék évvégi tartalomjegyzéke azonban elárulja, hogy a mű szerzője: *Malom Lujza*.  
*Malom Lujza* (1821–1847) — költőnő. Versei a kolozsvári Nemzeti Társalkodóban, a pesti Honderüben és a Társalkodóban jelentek meg.  
*M. L.* — *Malom Lujza*
- 14 *Az Utazás* c. életkép nem jelent meg az Ék-ban.
- 21 *potpourri* — illatos szerekkel telt edény, egyveleg
- 25 A pontos cím: *Egy éj Hortobágyon*. Csuthy Zsigmondnak ez a munkája 1847. nov. 21-én (21. sz. 660–67.) jelent meg az Ék-ban.
- 26 *Casino is nem is* — ilyen címen csak 1848 decemberében jelent meg közlemény az Ék-ban Kleophas aláírással. (dec. 10. 24. sz. 759–60.; dec. 17. 25. sz. 788–92.; dec. 25. 26. sz. 821–26.)
- 28 *Főúr és pór* — Obernyik Károly ötfelvonásos drámája, amellyel

Sor:

szerzője 1843-ban nyerte el az Akadémia százaranyos pályadíját Madách Imre és Szigligeti Ede előtt.

A megjegyzés nélkül hagyott műveket nem találtam meg az Ék-ban. [Sz. L.]

- 35 A *Debreceni élet* szerzője úgy látszik nem fedte fel a nevét Jókai előtt, mert műve nem jelent meg az Ék-ban.
- 41 *savanyu tapasztalás* — Jókai itt nyilván a tavaszi kellemetlenségre gondol, amikor Vas Gereben írta a Jelenkor *Budapesti Naplójának* közleményeit. (Vö.: JKK 686–89)
- 43 Jókai ezután — az általunk elhagyott sorokban megígéri, hogy a „többi félig meddig elfogadott művekről” legközelebb fog nyilatkozni s helyszűke miatt kénytelen néhány vidéki levelező közlését is későbbi alkalomra halasztani.

## 54

### HÖLGYSALON

[1847. júl. 11.] 216–19.

M: Ék 1847. II. félév 2. sz. 55–56.; aláíratlanul.

Részl.: Endrődi Sándor i. m. 315–16. (1. sz.)

### TÁRGYI MAGYARÁZATOK

Sor:

- 12 *dinée* — estebéd, étkezés, diner
- 15 *garçon* — fiú
- 42 *legelső beléptünk* — célzás arra, hogy a *Hölgysalon* rovat ekkor jelent meg először
- 43 *andalusi* — andalúziai, dél-spanyolországi
- 54 Az itt említett költő Petőfi Sándor.
- 55 *kunyhók és paloták lakói* — célzás Petőfi közismert versére
- 57 *csattogány* — csalogány, kedvelt énekesmadár
- 62 Petőfi ekkor járt Nagykárolyban Szendrey Júliát meglátogatni. (Vö.: JKK 690.)
- 67 Petőfi csak szeptemberben házasodott meg.
- 80 Petőfiné Szendrey Júlia itt említett „szellemkincse” *Petőfiné naplója* címen jelent meg az Ék-ban 1847. okt. 30-án (18. sz. 561–68.) és nov. 7-én (19. sz. 593–97.).
- 81 Jókai ezt az ígéretét 1847. okt. 30-án a *Petőfiné naplója* c. cikk Jókay Mór aláírással ellátott előszavaként sajátjának tekinti. (Vö.: JKK 369.) E bemutatást Jókai a következő szavakkal kezdi: „Beváltom



Sor :

szavamat, mit néhány hó előtt tisztelt olvasónőimnek adtam.”  
(18. sz. 561.)

89 *Lakatos Sándor* — táncművész. Táncsalongó cikkei 1851-ben jelentek meg a *Hölgyfutárban* és a *Pesti Naplóban*. 1869-ben *Nagykanizsán* látott napvilágot a *Tánckönyv* c. kötete.

93 *for ewer!* — örökre! örökké!

55

## MI HÍR BUDÁN?

[1847. júl. 11.] 219—22.

M: *Ék* 1847. II. félv. 2. sz. 60—62.; aláíratlanul.

### TÁRGYI MAGYARÁZATOK

Sor:

- 1 A „szeretett elődünk, Frankenburg” kitétel azt jelenti, hogy a cikksorozat írója az *Ék* volt szerkesztőjét tekinti elődjének — tehát nem más, mint maga Jókai. Egyébként frónk a Jelenkornál mint újdonságíró mindig a *Budapesti Napló* c. rovat vezetőjét, Oroszhegyi Józst tekintette elődjének. (JKK 9 : 21)  
*Frankenburg Adolf* (1811—1884) — 1847. júl. 1-ig szerkesztette az *Ék*-t, utána a bécsi kancelláriához nevezték ki udvari tolmácsnak.
- 4 *Frankenburg Adolf*tól örökölt ellenségek — Vahot Imre és a Honderü írói (P. Horváth Lázár, Nádaskay, Zerffi, Hazucha) stb.
- 11 *Coelum non animum mutant, qui trans mare currunt* — szállhatsz tengeren át, mégsem lelket, csak eget váltasz. (Urbán Eszter fordítása, Horatius, Levelek, I. 11. 27.)
- 22 *tíz fontnyi* — 560 dkr
- 35 *der liebe Narr* — a kedves bolond
- 36 E kis közleményre a Nemzeti Ujság újdondásza a következőképpen reagál: „(A Jelenkor és az Életképek,) amaz minap, ez legújabbban, megfeszített erővel magyarázgatja nekünk hogy e német szó ‚Narr’ nem annyit tesz magyarul, mint ‚bolond’ . . . Tüstint hitelt adunk a jó uraknak, csak előbb azt mondják meg, hogy ha magyarból kellene e szót ‚bolond’ németre fordítaniok, mikép vinnék a dolgot véghez, a nélkül, hogy azt ‚Narr’ szóval ne adják vissza? — Ha pedig azt hiszik a derék két lap, hogy a ‚Narr’ elé ez epithetonátetvén ‚lieber’, akkor az megszűnik ‚bolond’

Sor:

lenni, hanem lesz belőle ‚kis bohó‘ (mit a németül tudó ember ‚kleines Närrshennek‘ mond ugyan), akkor ám legyen igazuk. Sőt hogy annál kevésbbé legyen okuk panaszra, ezennel előre megengedjük a két lapnak, hogy ha a kérdéses szó mellé a fönn forgó epitheton, mellynek előttök olly bolondság űző hatalma van, kétszerre tétetik, akkor józan ember lesz jelenté-e, sőt ha az epitheton háromszoroztatik, bizonyosan még valami igen igen bölcs ember kerekedik ki belőle, a ‚Jelenkor‘ és ‚Életképek‘ szótára számára. — Mi egyébiránt az asszonyságot illeti kinek a nevezett két derék lap kezeit csókolgatja, essék tudtukul, hogy azon asszonyság viszont ezennel megcirógatja a kis fiucskákat, s kívánja, hogy nagyot nőjjenek!“ (1847. júl. 16. 522. sz. 447.)

- 37 *Sylvestrem tenui Musam meditaris avena* — Tityre! e terepély bikk enyhében heverészvén Kis sípodba csak úgy tillingatod erdei dallod. (Fazekas Mihály fordította: Vergilius, I. ecloga 1–2 sor.)
- 38 Ez az adoma megjelent Jókainak *A magyar nép élce szép hegedűszóban* c. kötetében.
- 40 *Nagy Ignác* 1835-ben versekkel lépett fel, majd a Rajzolatok és a Jelenkor segédszerkesztőjeként Zajtay álnéven írta nagyszámú újdonságközleményét, színikritikáját és humoreszkjét
- 51 Az Ék-ban megjelent közlemények közül kihagytunk egynéhány könyvmegjelenésről — közte Palugyay Imre, Jászay Pál és Jósika Miklós — köteteiről szóló híradást. Az Ék-ban ezután egy rövid közlemény olvasható ☉ szignóval — feltehetőleg Szilágyi Sándor tollából.
- 52 *Tomala úr* — „lankadatlan népünnepély rendező“, fürgé vállalkozó, nagyszabású tömegmulatságokat szervező vendéglős (Vö.: *Budapesti Szemle*. 1847. aug. 19. 34. sz. 1089.)  
*Hermina tér* — Schiffmans Platz, múlt századi tér a mai VI. kerületben az Operaház helyén és környékén
- 56 *volenti non fit iniuria* — ebben az alakban lett szállóigévé Ulpianus (170–228) egyik jogi tétele: *Nulla est iniuria, Quae in volentem fiat* — Nem törvénytelenég, amit valaki maga akar
- 59 *Ah quel honneur! quel bonheur* — Ah, mily tisztesség, mily szerencse nagyság — a Honderü (ill. szerkesztőjének) gúnyos megszólítása
- 60 Az „ismét színről színre láthatni és hallhatni“ kifejezés arra utal, hogy e vizitkártyával az utazásaiból hazatérő Petrichevich Horváth Lázárt fogadja Jókai.  
Amikor keleti útjáról megérkezik a Honderü szerkesztője, „nem mulaszhatja el... őszintén elismerni azon munkatársak lankadatlan ügyeketét, kik a Honderü szerkesztését szemleirő távol-

Sor :

létében is olly tapintat- és szilárdsággal kezelték — annak változatos hasábjait annyi derék cikkel ellátták, mikép azt saját közelebbi tapasztalásunk szerint, minden művelt ember megelégedését s őszinte dicséretét teljes mértékben kiérdemelni szerencsés volt. E munkatársak között különösen kiemeljük N á d a s k a y Lajos urat, e lapok derék segédszerkesztőjét, kinek ismeretes meleg hazafiságú tolla illő tapintattal kezelte lapunkban az általános elismerést magának kivívott heti szemle tömött hasábjait — meg aztán Z e r f f y urat, a csömörletes izléstelenség, darócos elbizottság, s patkonca hírnevek utólérhetlen elmésségű üldözőjét, Zerffy urat, a magyar irodalom augiasistállójának rendíthetetlen Herculesét, annak legolvasottabb, legműveltebb, legigazságosabb s legemlésebb kritikusat.”

A továbbiakban a következőket írja Petrichevich Horváth Lázár: „Ezeketől s többi lelkes frótársaitól istápoltatva, ügyekvendünk mindig több és jobb olvasmányt juttatva közönségünk elé, egyszersmind azon hézagot is kitölteni, melly az udvari hivatalt nyert, volt bajtársunk, Frankenburg A. úr Pestrőli eltávozása által az eddig általszervezett s most már felmondott Életképek más tapasztalatlan kezekbe juttatása által a magyar szépirodalom mezején bekövetkezettnek már is elegendőleg mutatkozik.” (*Heti Szemle*. Honderü 1847. nyárhó [júl.] 6. i. sz. 16—17.)

61 A Jelenkorban valóban gúnyosan aggódott Jókai a Honderü életben maradásáért. (JKK 33.)

*ange de mon coeur!* — szívem angyala

64 A *porta* és a *sultán* szavak a Honderü törökországi leveleire céloznak. (Pl.: P. H. L.: *Levél Emiliához*. Honderü 1847. nyárutó [aug.] 17. 7. sz. 135—36.; nyárutó 31. 9. sz. 169—72.)

67 *coeur de mon ange* — angyalom szíve

69 Az Ék borítólapja rózsaszínű.

71 *Adieu! Le vótre pour toute la vie.* — Isten áldja! Az öné az egész életre.

72 Az egyes közelmények előtti római számok a Honderüt gúnyoló „vizit-kártyák”, azaz csípős megjegyzések mennyiségét jelzik. A római számjegyek használata arra is utal, hogy a két hírfűzér — szerzőjük azonossága révén — kapcsolódik egymáshoz. *Madame adorée!* — Imádott asszonyom!

74 *Omphale* — ókori görög istennő, ki Heraklest rokkához ültette, míg maga birtokába vette a hős buzogányát; ez a motívum gyakran szerepel az ókori művészek alkotásaiban; Jókai a *Szomorú napok* c. regényében szerepelteti (JKK 354.)

*gynaeceum* — női lakosztály

## HÍRLAPI KACSAK

[1847. júl. 11.] 222—25.

M: Ék 1847. II. félév 2. sz. 62—63.; aláíratlanul.

## TÁRGYI MAGYARÁZATOK

Sor:

- 1 *Hírlapi kacska* — megtévesztő tartalmú, gyakran humoros hatású rövid hírlapi közlemény, amely egyaránt ered téves értesülésből és ártatlan természetű megtévesztő szándékból (L.: Tóth Béla: *Szójról szójra*. Bp. 1895.)
- 3 *Hencida* — község a múlt századi Bihar megyében. A Beöthy-család innen veszi eredetét. Mesebeli falunévként is gyakran szerepel.
- 15 *totaliter* — teljesen, egészen
- 22 *Új-Granada* — Kolumbia; dél-amerikai köztársaság
- 28 *Emeza* — Emese, Álmos vezér mondabeli anyja
- 31 *Zoroaster* — Zarathustra, Zerdust, a parszi hit profétája; vallásalapító, kinek életéről rengeteg legenda és mese keletkezett
- 33 *sz. lőrinci* — szentlőrinci, a mai pestlőrinci
- 35 *syllaba* — itt: betű
- 37 *Tasso, Torquato* (1544—1595) — olasz költő, főműve a *Megszabadított Jeruzsálem* c. hősi eposz, amelyben az első kereszties hadjárat eseményeit dolgozta fel.
- 38 *Mehemed Ali* (1769—1849) — albán származású egyiptomi alkirály. Albán csapat fővezéréként harcolt a század végén Egyiptomban a franciák, majd a mamelukok ellen. 1805-ben a török szultán Egyiptom, majd Szíria helytartójának nevezte ki. Az 1838-ban felújuló háborúban a nagyhatalmak beavatkozása következtében kénytelen volt elismerni a porta fennhatóságát Szíriában, de egyiptomi helytartói tisztségét örökletessé tette, s 1845-ben felvette a kedive (alkirály) címet.
- 40 *Tomola úr*, „Zöldben” — általában a Városligetben rendezte a népünnepélyt.
- 45 *Széchenyi liget* — kert az Újépület melletti (ma: Szabadság téren)
- 46 *Tuilleriák* — Tuileries, a párizsi királyi palota
- 47 *E név: Hiador*.
- 50 *A géppel összerakható verssel* már korábban is gúnyolódik Jókai.
- 52 *tunnel* — alagút. A budai alagút megépítésének terve a Lánchíddal egyidejű, de Széchenyi kísérlete eredménytelen maradt. Csak

Sor :

1853-ban fogtak hozzá az építéshez Clark Ádám vezetése mellett, s 1856-ban adták át a gyalogos forgalomnak. Egy év múlva már járművek is közlekedhettek benne.

52 *pakfong* — pakfon, műcziüst

61 *quo fato* — mily végzet következtében

66 E szűk időről gyakran írt korábban is Jókai.

67 *Guaina* — Gujana, Guayana, Guyane — dél-amerikai gyarmat a múlt században

71 *Tapoly* — község a múlt századi Sáros megyében

74 *Oa-Hua sziget* — Oahu, a Havai szigetcsoport egyike

Hasonló meglepetésként adja hírül a Hölgyfutár 1853-ban azt, hogy egy magyar fró (Jókai) telket vásárolt a Svábhegyen. (*Kárpáthy Zoltán JKK* I. k. 294.)

83 *brigadier-general* — lovassági tábormok

95 *font* — 56 dkg

57

### ÉRTESÍTŐ

[1849. júl. 11.] 225—26.

M: Ék 1847. II. félév 2. sz. 4. borítólap;

júl. 18. 3. sz. 4. borítólap;

júl. 25. 4. sz. 4. borítólap.

#### TÁRGYI MAGYARÁZATOK

Sor:

3 A bemutatkozó sorok ismét azt bizonyítják, hogy Jókai új rovatot nyitott.

58

### HÖLGYSZALON

[1847. júl. 18.] 226—28.

M: Ék II. félév 3. sz. 85—87.; aláíratlanul.

#### TÁRGYI MAGYARÁZATOK

Sor:

1 Jókai viszonylag modern nézeteket vall a nőemancipáció kérdésében. (Vö.: Török Pál: *Jókai-regény mint történeti forrás*. Protestáns Szemle 1935. 204.)

Sor:

- 13 Hasonló gondolatokat fejteget Jókai 1848-ban a *Nőszabadság* c. cikkében. (Ék 1848. márc. 23.)  
34 sötét (Ék: sötét -sh. -)  
55 szivar — cigaretta  
75 A cikk ígért folytatása nem jelenik meg.

59

MI HÍR BUDÁN?

[1847. júl. 18.] 229—32.

M: Ék 1847. II. félév 3. sz. 92—93.; aláíratlanul

TÁRGYI MAGYARÁZATOK

Sor:

- 7 A kecskeméti népiünnepély felelevenítése a *Hétköznapok* c. regényben is felfedezhető. (JKK 5—18.)  
9 Az orgovánai csikós mulatása a *Hétköznapokban* szereplő Telezsák fékevesztett, duhaj táncára emlékeztet. (JKK 160—63.)  
13 *öregdob* — nagydob  
14 *maroinett* — bábfigura (marionette)  
24 A Tomala úr által rendezett városligeti népiünnepélyről már korábban is megemlékezett Jókai. (JKK 221., 223.)  
28 *Bosco* — bűvészmeister, a „szemfényvesztés nagy művésze”. 1814 után mintegy 18 éven át szerepelt Európában és Keleten bűvészmutatványaival. (Vö.: *Eppur si muove* JKK 2. k. 436—37.)  
42 A Honderü Tomola úr védelmére kel. (*Heti Szemle*. 1847. nyárhó [júl.] 13. 2. sz. 36.)  
47 *Zichy Mihály* (1827—1906) — festő, aki a *Mentőcsónak* c. festményével művészi pályafutása kezdetén százaranyas pályadíjat nyert  
50 *Kiss Bálint* (1802—1868) — festő, a Nemzeti Múzeum képtárának a rendezője  
51 *Marasztóni* — Marastoni Jakab (1810—1860) velencei születésű festő, aki előbb Pozsonyban működött, majd a harmincas évek vége felé Pesten telepedett meg, s József nádor pártfogása mellett festőiskolát nyitott, amely egy ideig nagy népszerűségnek örvendett  
*Swoboda Károly* — matematikus  
53 István nádor valóban megérkezik magyarországi körútjára. Utazásának komáromi állomását a *Politikai divatok* c. regényében jeleníti meg Jókai. (JKK 62—68.)  
55 *Qui quid optat, cito credit* — Gyorsan elhiszünk, amit szeretnénk  
*Tóth úr* — Tóth József a *Don Caesar de Bazan* c. darabban lépett

Sor:

- fel mint vendég a Nemzeti Színházban júl. 11-én, s a PDlap színi-referense (Szinéri) szerint „jellemző játéka, tiszta érthető szavaiata által tetszést vívott ki”. (*Nemzeti Színház*. 1847. júl. 15. 29. sz. 928. Vö.: JKK 67: 25, 289 : 12.)
- 68 Jókait mint újdonságrót és lapszerkesztőt egyaránt foglalkoztatja az épülő Lánchíd.
- 75 font — 56 dkg
- 78 *statum in statum* — államot az államban
- 79 *pactum leoninum* — oroszláni szövetség
- 81 *Hier sind wir Götter!* — Itt mi istenek vagyunk!
- 84 Fabiny János Teofil (1791—1847) — orvos, budapesti egyetemi tanár és író. Főleg szemészettel foglalkozó tudományos cikkeket írt. Nov. 30-án halt meg.
- 85 *Gleichenberg* — Feldbach mellett levő fürdőhely Stiriában  
*két ikerváros* — Pest és Buda

60

## HÍRLAPI KACSAK

[1847. júl. 18.] 232—35.

M: Ék 1847. II. félév 3. sz. 93—94.; aláíratlanul.

## TÁRGYI MAGYARÁZATOK

Sor:

- 1 A cikksorozat szerzője arra utal, hogy e közlemények a júl. 11-i „hírlap kacsák” folytatásai.
- 12 *rénes forint* — rajnai forint, a tallér kétharmada
- 27 *Noththeater* — a német szükségszínház, amelyet Bánffay szerint Jókait keresztelt el „árnyékszínháznak” (*Nyilt levél Jókait Mórhoz*. Ék 1847. aug. 8. 6. sz. 184.)
- 30 *Oh schweere Noth des Theaters! Oh Theater der schweeren Noth!* — Óh, súlyos szüksége a színháznak! Óh, színháza a súlyos szükségnek!
- 41 A szegénység és a drámaírás testvérként jelentkezik már a *Hétköznapok* c. regény első megfogalmazásában (JKK 245, 398.)
- 43 Jókait már a Jelenkornál első újdonságközleményei között emlegeti a zsemlevicet. (JKK 12.)
- 48 Ehhez hasonló cifra titulust Jellasicsnak adományoz 1848 őszén Jókait. (*Jellachich közlönye*. Ék 1848. okt. 15. 507.)

Sor :

- 50 *fregatte* — frégate, fregatta, kisebb hadihajó  
51 *lineahajó* — sorhajó  
53 *Tegnap* — júl. 17-én  
56 *pium desiderium* — kegyes vágy(akozás)  
59 Ezt a motívumot szerepelteti Jókai a *Hol leszünk mi két év múlva* c. humoreszkjében. (Ék 1848. máj. 28—jún. 11.; *Virradóra*. 356—71.)  
Az örök béke c. utópisztikus humoreszkjében arról ír Jókai, hogy 1959. ápr. 29-én a Pesti Holdvilág c. hír- és divatlapban a következő sorokat fogjuk olvasni: „Tudják olvasóink, miszerint ennyire te lévén a világ, további rendszabályul az állapítottat meg, hogy a mely városban esztendő alatt többen születnek, mint meghaltak, a superplust sorsházás útján ünnepélyesen a Duna, Tisza stb. hullámaiba kell hányni. Ez ünnepély versekbe foglalására a ‚Pesti holdvilág‘ szerkesztője is tűzött ki 50 darab pogácsából álló jutalmat.” (*Életemből*. 2. rész 355.)  
68 1—o — primo (először)  
69 2—o — secundo (másodszor)  
72 *D. barátunk* — Degré Alajos  
*Engadin-völgy* — magasan fekvő völgy a svájci Alpokban  
73 *P. barátunk* — Pálffy Albert, aki egy időben az Ék *Külföldi Irodalmi Szemle* rovatát vezette, s aug. 22-én a következőt írta: „A régen várt nap eljött. A Théâtre-Historique-ban Dumas Sándor új műve: Le Chevalier de Maison-Rouge, nagy tetszéssel adatott. A címe a drámának nagyon kapós.” (8. sz. 259.) Aug. 8-án ugyancsak Pálffy Albert (P-fy kézjeggyel) számol be arról, hogy „A színügy Párizsban hallgat. Az első rangú színházak zárva vannak.” (6. sz. 196.)  
74 *Dumas S.* — Dumas Sándor; Dumas, Alexandre (1803—1870)  
75 *K. barátunk* — Kuthy Lajos (vagy Kerényi)  
76 *L. barátunk* — vsz. Lauka Gusztáv  
*Estremadura* — Spanyolország egykori tartománya  
78 *Andalusia* — Andalúzia, déli spanyolországi tartomány  
*Legközelebb* — Ék: Legközebb —sh. —  
*S. barátunk* — Sujánszky Antal  
82 *Magyar Kurir* — magyar nyelvű hírlap, amely 1786-ban jelent meg Pozsonyban s 1834-ben megszűnt. Pálffy Albert még 1848 őszén is emlegeti, hogy milyen öreg újság a Magyar Kurir. (Marcius Tizenötödike 701.)  
83 *Hírnök* — „politikai, tudományos, művészeti és mulattató folyófrás”, mely „monarcho-aristocrata” nézetet képviselt; Pozsonyban jelent meg 1837-től 1845-ig



## MONDANIVALÓINK

[1847. júl. 18.] 235—36.

M: Ék 1847. II. félév 3. sz. 3. borítólap; aláíratlanul.

## TÁRGYI MAGYARÁZATOK

Sor:

- 1 *B.-ben* — Bécsben  
 3 *F. A.* — Frankenburg Adolf  
 4 Azért nem fogad mást bécsi levelezőnek Jókai, mert — terv szerint — Frankenburg tájékoztatja a divatlap olvasóit a császárváros életéről. Ennek az Ék-ban nem találtuk nyomát. A bécsi eseményekről Jókain kívül Halászy és Papp Gábor küld helyszíni beszámolót.  
 7 Jókai itt az Ék szerkesztésének elvállalására utal.  
 11 *Elveinket programmunkban elmondtuk* — ez a kitétel célzás a jún. 5-i cikkre, amely alá az van írva, hogy „Jókay Mór az Életképek szerkesztője”. (JKK 266—67.) A többes első személy tehát nem a lapszerkesztők összességére, hanem csak Jókaira vonatkozik.  
 18 Jókai júl. 25-én is megígéri, hogy a hírlapi vitáknak nem ad helyet a lapban. (*Mi hír Budán?* 4. sz. 124.; JKK 254.) Jókai megjegyzései az 1848-as szerkesztői irányelveivel rokonok

## HÖLGYSALON

[1847. júl. 25—dec. 12.] 236—53.

M: I. az Ék-ban a következő folytatásokban:

1. 1847. júl. 25. 4. sz. 118—20. Jókay Mór aláírással a cikk elejétől a 98. sorban lévő „Nehéz eltalálni férfinak” kezd. bekezdésig.
2. 1847. aug. 8. 6. sz. 181. Jókay Mór aláírással az eml. bekezdéstől 142. sorban lévő „Emlékszem rá: hogy ez előtt” kezd. bekezdésig.
3. 1847. aug. 15. 7. sz. 216—17. az eml. bekezdéstől a 182. sorban lévő „Van egy virág, mellynek neve” kezd. bekezdésig.
4. 1847. aug. 22. 8. sz. 250—51. az eml. bekezdéstől a 239.

sorban levő „Kik egymást igazán, bensőleg szeretik” kezd. bekezdésig.

5. 1847. aug. 29. 9. sz. 283. az eml. bekezdéstől a 280. sorban levő „Ki ismerte ki valaha” kezd. bekezdésig.

6. 1847. szept. 5. 10. sz. 316–17. az eml. bekezdéstől a 315. sorban levő „Az emberek mivelődnek” kezd. bekezdésig.

7. 1847. szept. 12. 11. sz. 344–45. az eml. bekezdéstől a 371. sorban levő „Van-e öröme az életnek” kezd. bekezdésig.

8. 1847. okt. 17. 16. sz. 503–05. az eml. bekezdéstől az 508. sorban levő „Mi ingerlőbb” kezd. bekezdésig.

9. 1847. dec. 12. 24. sz. 758. az eml. bekezdéstől a cikk végéig.

II. a) *Magyar hon szépségei*. 2. kiad. Jókai Mór *Munkái*. 27. Népszerű kiadás. Bp. 1862. 129–47. *Egy nő naplója* címen.

b) 3. kiad. Bp. 1882.

Címlapkiadás

c) 4. kiad. Bp. 1894.

Címlapkiadás

Az 1862., 1882. és 1894. kiadásban a következő, római számokkal tagolt részek jelentek meg:

I. a cikksorozat elejétől a 61. sorában levő „mint a gondolkodóké” szavakkal végződő mondatig.

II. 62. sorban levő „Egy férfi s egy leány” kezd. mondatától a 81. sorban levő „mint a kimondó ajka” szavakkal végződő mondatig.

III. a 82. sorban levő „Mikor végződik az ifjúság” kezd. mondatától a 97. sorban levő, „nincs ki emlékezni tudjon” szavakkal végződő mondatig.

IV. a 239. sorban levő „Kik egymást igazán, bensőleg” kezd. mondatától a 264. sorban levő „nem istenimádás, nem hazaszeretet” szavakkal végződő mondatig.

V. a 265. sorban levő „*Nőnek soha sem szabad*” kezd. mondatától a 279. sorban levő „vagy közel van hozzá” szavakkal végződő mondatig.

VI. a 280. sorban levő „Ki ismerte ki valaha” kezd. mondatától a 314. sorában levő „az emberi szív” szavakkal végződő mondatig.

VII. a 377. sorban levő „Mennyire ellenkező hatása” kezd. mondatától a 393. sorban levő „elolvad, ez jéggé merevül” szavakkal végződő mondatig.

VIII. a 394. sorban levő „A szenvedések — álló” kezd. mondatától a 398. sorban levő „s hosszabb leend” szavakkal végződő mondatig.

- IX. a 399. sorban levő „Kell-nyilatkoznia annak” kezd. mondatától a 485. sorban levő „némi tekintetben babonás” szavakkal végződő mondatig.
- X. a 486. sorban levő „Gyakran látni egy fiatal” kezd. mondatától a 507. sorban levő „eset olly egyszerű” szavakkal végződő mondatig.
- XI. a 315. sorban levő „Az emberek mivelődnek” kezd. mondatától a 361. sorban levő „többivel közös cégérfátyolt” szavakkal végződő mondatig.
- XII. a 362. sorban levő „Miért: hogy a nőket angyaloknak” kezd. mondatától a 365. sorban levő „Levaithan, Belial” szavakkal végződő mondatig.
- XIII. a 366. sorban levő „Miért, hogy, ha az ember” kezd mondatától a 370. sorban levő „fulánkot, mellytől megőrülsz” szavakkal végződő mondatig.
- XIV. a 371. sorban levő „Van-e öröme az életnek” kezd. mondatától a 376. sorban levő „mégis úgy lenne” szavakkal végződő mondatig.
- III. Jókai Mór: *Egy nő naplója és egyéb elbeszélések*. Olcsó Jókai. 240. sz. 3–26. *Egy nő naplója (1847.)* címen.
- Az Ék és a Jókai életében megjelent kötetek (A II. sz. alatt felsorolt kiadványok) szövege lényegében azonos. Az Ék (és a JKK) által használt *melly, illy, milly* szavak helyett a kötetek a modernebb formát (mely, ily, mily) használják. Egy ízben „az arczákat festék” – helyett a kötetekben „az arczáikat festék” fordul elő. (259–10.) A jelen sorozat összeállítására vonatkozó elgondolásunkat a bevezetésben fejtettük ki. (JKK 584.)

#### TÁRGYI MAGYARÁZATOK

Sor:

- 3 *gőzkör* — légkör, földi lét
- 6 *mindenha* — mindenkor, mindig
- 11 *por* — a földi élet velejárója
- 12 *költöző lelkem* — célzás a lélekvándorlásra
- 48 A szív és az ész összefüggéseit Michelet tanítása nyomán nemcsak Vasvári Pál hanem szinte az egész kor frástudói fejtegetik. (Vö.: JKK 719–20.)
- 92 A *Hétköznapokban* Bálnai Körmös István a romantikus írók kedvelt szavaival fejtegeti, hogy nem az a vén, aki távol van a sírtól (azaz évei száma nagy) hanem, aki közel van a sírhoz.
- 113 Ezt a helyzetet jeleníti meg Jókai az *Egy magyar nábobban* Mayer

Sor:

- Fanny, Eszéky Flóra és Szentirmay Rudolf kapcsolatában. (JKK 2. k. 135.)
- 131 *társalmak* — társaságok, társadalmak
- 140 Hasonló gondolatokat fejteget Jókai a Czakó Zsigmond halálára írt dec. 26-i cikkében. (JKK 437–40.)
- 144 Hegedűsné Jókay Jolán számol be arról, hogy a komáromi lányos házaknál a fiatal Jókai kedvelt vendég volt, mert nagyon sok társasjátékot ismert és talált ki. (*Jókai Mór és Laborfalvi Róza*. Bp. 1927.)
- 161 elpirultak Ék: elpirulták — sh. —
- 180 Hasonló szigorral nevei Kőcserepyné, a filozófus lányát, Vilmát a *Kárpáthy Zoltán* c. regényben. (JKK 1. k. 89.)
- 198 Hasonló gondolatot fejteget Vasvári Pál az Ék-ban megjelent említett tanulmányában. (JKK 720.)
- 207 A *Politikai divatokban* a jórészt Petőfiről mintázott Pusztafi mondja a szerelemről, hogy „ez az egyetlen zsarnokság, amit tiszteletben kell tartani; amit csak azok gúnyolnak ki, akik irigykednek rá”. (JKK 458.)
- 283 *conchilia* — kagyló
- 290 Az ősrendeteg titkait fejtegeti Jókai a *Fekete gyémántok* c. regény nyitó fejezetében.
- 292 *lazur* — áttetsző festék
- 320 *belladonna* — nadragulya
- 365 *Leviathan* — a talmudi monda mesés szörnyetege; a bibliában egy nagy tengeri állat, vsz. a krokodil neve  
*Belial* — a zsidó gonosz szellem, a rosszság megszemélyesítője
- 403 *mal à propos* — rosszkor (említett)
- 406 *catechismus* — katekizmus, kérdés-felelet
- 434 *emlényszemü* — kékszemü
- 476 *spiritus familiaris* — családi istenség
- 483 Rokonvonások fedezhetők fel Jókai írása és Oroszhegyi Józsa (*Korrajzok a nők életéből*. Ék 1847. aug. 1. 5. sz. 129–31.; aug. 8. 6. sz. 161–63.) és Héthegeyi Erzsébet (*A szerelem mint erény*. Ék 1847. nov. 28. 22. sz. 677–80.; dec. 5. 23. sz. 709–11.) munkái között.
- 492 Tébolyodott — Ék: Tábolyodott — sh.—

## MI HÍR BUDÁN?

[1847. júl. 25.] 254—59.

M: Ék 1847. II. félv. 4. sz. 124—26.; aláíratlanul.

## TÁRGYI MAGYARÁZATOK

Sor:

- I A folyóirat szellemi arcélét meghatározó tervek megfogalmazására a szerkesztő jogosult. Hasonló ígéretet tett Jókai júl. 18-án a *Mon-danivalóink* c. üzenetei közt. (JKK 235—36.)
- 4 t. — tisztelt
- 9 elődünk — Frankenburg Adolf
- 31 megjegyzi — Ék: megjegyzi — sh.—  
A Nemzeti Ujság 1847. júl. 23-án közli az *Egy magyar paraszt melancholiája* c. zsidóellenes cikkét. (526. sz. 462—63.)
- 54 nye znám — nem tudom
- 56 huszas — ezüstpénz
- 59 vigyizs? — látod?
- 65 Csütörtökön — júl. 22-én  
az *Ungar szerkesztője* és kiadója — Klein Hermann
- 96 Egressy-féle zenebanda — Egressy Benjámín zenetársulata
- 98 *Mehádia* — község a múlt századi Krassó-Szörény vármegyében
- 102 Pestről Szolnokra 1847. szept. elsején indult meg a vasúti közlekedés. A vasút ünnepélyes megnyitásáról 1847. szept. 5-én részletesen számol be Jókai. (JKK 322—24.)
- 107 Rösler Ágnes lánynevelő intézetének vizsgáiról részletes beszámoló készített Obernyik Károly (o. kéjjegyvel) a PDlapban. (*Nevelésügy.* 1847. aug. 5. 32. sz. 1025—26.)
- 111 Jókai e tolvajlással a következő számban is foglalkozik. (JKK 262.)
- 136 *Oroszhegyi Józsa* (1822—1870) — családi neve: Szabó József — a márciusi fiatalok egyik vezetője, majd szabadcsapatparancsnok. Világos után 10 évre ítélték, ebből ötöt kitöltött, azután török katonai szolgálatba lépett. 1844-től 1847-ig vezette Jókai előtt a Jelenkor újdonságrovatát. (Vö.: *A márciusi fiatalok*. = *Életemből.* 1. rész 14—15.; *Az én kortársaim.* = Uo. 175—76.)
- 142 A Honderü első nagy támadása még újdonságró korában érte Jókait. A *Budapesti Napló* c. hírvátának a közleményeit Vas Gereben állította össze, s a Honderü *Ökörszem* rovata Jókait róta meg érte, bár a szerkesztő valóban elismerte egy lapalji megjegyzésben, hogy az írás nem Jókaitól származik. (JKK 689.)  
F. A. — Frankenburg Adolf

Sor:

- 145 A Honderü *Heti Szemle* c. rovatában írja azt a cikket, mellyel Jókai vitába száll: „Báró Jósika Miklós néhány napi köztünk mulatása után Bécsbe utazott. — Ittléte alatt személyesen alkalmunk volt meggyőződni s biztosíttatni a felől, hogy Jósika n. b. úr holmi haszontalan zuglap által kürtölt azon ígéretéről, miszerint magát az Életképek kizárólagos írójává kötelezte volna mit sem tud, s nem csak, hogy az Életképek új szerkesztőjével eziránt sem szóval sem levélben nem értekezett, de sőt az új szerkesztő urat nincs is szerencséje ismerni. — A báró ur kézírata tehát egészen saját tudta nélküli uton jutott az ismeretlen szerkesztőhöz. Az érdeklött írónak gondja lesz rá, hogy mások kézíratai ne kalandozgassanak így az apa tudta és akarata nélkül ide s tova. — Látni ebből, hogy az Ungarnak olly piszkos kárörömmel irott cikke az első szótól utolsóig nem egyéb szennyes hazudságnál, olly célból irott, hogy általa előfizetőink számának csökkentésére hasson a jámbor, más káráni örömeiben könnyebben türendő saját előfizetői számának több százalékkal hirtelen összeolvadását.” (1847. nyárhó [júl.] 20. 3. sz. 57.)
- 152 Jósika legközelebbi műve az *Ék*-ban 1847. aug. 22. és szept. 12. között jelent meg négy folytatásban. (*Annia*. Egy kép 1280-ból címen.) Az *Ék*-ban nem jelentetett meg Jósika Miklós más művet.

#### 64

### MONDANIVALÓINK

[1847. júl. 25.] 260.

M: *Ék* 1847. II. félév 4. sz. 3. borítólap; aláíratlanul.

#### TÁRGYI MAGYARÁZATOK

15 *publ.* — publikum

#### 65

### MI HÍR BUDÁN?

[1847. aug. 1.] 261—66.

M: *Ék* 1847. II. félév 5. sz. 185—60.; aláíratlanul.

#### TÁRGYI MAGYARÁZATOK

Sor:

- 11 A rovat címének általános érvényű magyarázata a szerkesztő feladata. Különösen, amikor a több szerző által vezetett *Mi hír Budán?* rovatról van szó.

Sor:

- 26 *Tarcal* — boráról híres község a Hegyalja lábánál  
27 *mibélénk* — az Ék-ba (a szerkesztő kijelentése)  
30 *Mult kedden* — júl. 27-én  
31 A Pesther Zeitung kiadóhivatala a Hatvani (ma az V. kerületi Kossuth Lajos) utcában levő Horváth-házban volt.  
37 *Brachialis* — erőszakos  
38 A szerkesztő emlegetésével magára céloz Jókai.  
42 *zsibárus-utca* — a mai Párizsi utca az V. kerületben  
44 *marionett* — marionette, báb, bábu  
49 *konyít* — göndörít, bodorít  
57 1848-ban részletes „forradalmi hévmérőt” készít Jókai. (Ék 1848. szept. 3. 312.)  
62 *kerral* — krajcárral  
63 Ezzel az emlékezetes zsírpörrel aug. 8-án is foglalkozik Jókai. (JKK 269.)  
66 *Horatiusok* — Horatius Publius római patricius három fia, akik a monda szerint a Curiatiusok ellen Alba Longa városával szemben Róma uralmáért szállottak síkra. A Horatiusok közül kettő elesett, de a harmadik megölte a megsebesült Curiatiusokat.  
*Curiatiusok* — a római monda szerint Alba Longából származó hármias ikertestvér, akik a Róma és Alba Longa közti háború idején a Horatiusokkal vívott hármias párbajban elestek  
69 *Adivinent* — cirkusztulajdonos hölgy  
73 *A minap* — júl. 25-én  
Az említett „tolvajmysteriumok” a JKK 257. lapján olvashatók.  
85 *train* — vonat  
Ezt csak azért — Ék: Ez csak azért — sh. —  
109 *nyilván* — nyilvánosan, nyilvánosság előtt  
111 *Remellay Gusztáv* (1819-?) — ügyvéd, publicista, szépíró; 1847-ben a Hazánk bécsi levelezője. 1848-ban tolmács lett a belügyminisztériumnál, később hadbíró ezredesként működött Görgey táborában. Világos után 15 évi várfogságra ítélték. 1856-ban kapott kegyelmet.  
Az 1840-es években számos publicisztikai cikket, korrajzot s elbeszélést írt. Igen sok művet fordított magyarra.  
114 *H.* — Hiador  
*R.* — Remellay  
115 *Sz.* — Szigligeti Ede  
119 *Z.* — Zerffi  
135 Eötvös József itt említett regényének címe: *Magyarország 1514-ben.*  
139 Kemény Zsigmondnak a *Gyulai Pál* c. regényéről van szó.

Sor:

- 143 Berde Áron (1819–1891) — kolozsvári egyetemi tanár; az akadémia levelező tagja. Főleg természettudománnyal foglalkozott. 1847-ben megjelent *Légtüneménytan* c. munkája a legelső magyar nyelvű meteorológiai és klimatológiai szakkönyv. Berde Áron 1847-ben Kolozsvárott megjelent művének teljes címe: *Légtüneménytan s a két Magyarhon égalji viszonyai*.
- 145 özv. Barra Gáborné — kolozsvári könyvkiadó, nyomdai vállalat tulajdonosa, aki férje halála után 1842-től 1855-ig Stein Jánossal együtt vezette a híres erdélyi nyomdát és könyvkereskedést Stein János (1814–1886) — kolozsvári könyv- és hírlapkiadó és könyvkereskedő, nyomdász. 1842-től 1855-ig Barránéval közösen vezették a (kiadó) vállalatot.

66

MONDANIVALÓINK

[1847. aug. 1.] 266–68.

M: Ék 1847. II. félév 5. sz. 3. borítólap; aláíratlanul.

TÁRGYI MAGYARÁZATOK

Sor:

- 4 *expeditura* — levelezési osztály
- 10 A PH kiadója, Landerer Lajos, a kiadóhivatal a Hatvani (ma Kosuth Lajos) utcai (483. sz. alatti) Horváth-házban volt. Itt nyomtatták a PH-n kívül a Budapesti Híradót, a Pesther Zeitungot, az Ék-át, a Magyar Szépirodalmi Szemlét és a Protestáns Egyházi és Iskolai Lapokat. A vidéki levelezőkhöz mint szerkesztő 1848-ban is írt Jókai. Kérései között ott is szerepel a rövideg.
- 28 Jókai korábban már említette, hogy csak azoknak a cikkét közli, akiknek mint szerkesztő ismeri a nevét.
- 41 Háthegy Erzsébet küldeményének a címe, amelyet Jókai szívesen vett: *A szerelem mint erény*. A szerkesztő a Berecz Károly és Jenőfi (Szeberényi Lajos) cikkeihez nov. 28-án (22. sz. 677–80.) és dec. 5-én (23. sz. 709–11.) fűz megjegyzéseket.
- 45 *sperativum* — reménység, várható jövedelem vagy esemény
- 52 *höher* — följebb
- 55 *kiskövet* — Kis Követ, Magyar [Medgyes] Lajos szerkesztette „általános ismeretterjesztő” kolozsvári hetilap. Az első száma 1846. jan. 2-án jelent meg. (Vö.: Szilágyi Sándor: *Erdélyi levelek. I.* = *Levelezések. Hazánk 1847. júl. 28. 88. sz. 351.*)



## KÉTSZÁZ ÉS EGY UJDONSÁGI

268—87.

M: Ék 1847. aug. 8. 6. sz. 187—96.; aláíratlanul.

## TÁRGYI MAGYARÁZATOK

So r:

- Száz és egy újdonság* címen hasonló közleményeket tesz közzé Jókai jóval később az Üstökös c. vicclapja hasábjain.
- Ezen újdonságsorozat szerzője a PDlap egyik közleménye szerint is Jókai. (*Az Életképek élen.* JKK 589.) Szinyei József bibliográfiai összeállításában is Jókai műveként szerepel.
- Jókai újdonságairól a következőket írja a Honderű:
- „Az Életképek, míg Frankenburg maga mihrkedett benne, meg lehetős ügyességgel kezelte hircit; most azonban? — csak a minapi kétszázegy újdonságból egypár tucet abcistai sületlenséget jegyezhetnénk ide.” (*Heti Szemle.* 1847. nyárutó [aug.] 24. 8. sz. 157.)
- Az Ék-hoz intézett leveleket mindig személy szerint közvetítették ebben az időben Jókai Mórhoz. (Vö.: JKK 588—89.)
- 5 Frankenburg Adolf először a Regélő PDlapban írt száz újdonságot. S már ekkor megígérte, hogy ha ennyi kevés, akár kétszázal is szolgálhat. (1843. ápr. 30. 35. sz. 1099—115. hasáb.) Később *Kétszáz újdonság* címen írt cikksorozatot az Ék-ba.
- 6 *turba* — batyu, láda
- 9 *Fens.* — Fenséges
- 10 *cs. kir.* — császári királyi
- 15 *Patak* — Sárospatak  
N.-Károly — Nagykároly  
N.-Várad — Nagyvárad
- 18 *Buccari* — Bukkari, Bukar, szabad királyi város a múlt században Modrus Fiume vármegyében
- 24 *B.-Gyarmat* — Balassagyarmat
- 35 Az újságok postai elkeveredéséről később is gyakran ír Jókai.
- 37 *Hild* József (1789—1867) — kitűnő építész, nagyszámú lakóházat és középületet tervezett
- 42 *Allgemeine* — Allgemeine Zeitung
- 44 Az *Egy az Isten* c. regényben mondja el Jókai, hogy Rómában a forradalom idején a központi gáztartály nem működött s zavar keletkezett a sötétségbe borult világvárosban.
- 52 *homoeopathia* — hasonszenvi gyógy mód  
(Vö: *Hétköznapok* JKK 401., 430.; *Egy magyar nábob* JKK 1. k. 53.;

Sor:

*Kárpáthy Zoltán* JKK 483.; Vály Mari: *Emlékeim Jókai Mórról*. Bp. 1955. 45–46.)

55 *jövő* – legközelebbi, következő

*jövő szeptember 1-én* – 1847. szept. 1-én

A Pest és Szolnok közötti vasútvonalon valóban 1847. szept. 1-én indult meg a közlekedés. (Vö.: JKK 304–06.)

57 *Mult vasárnap* – aug. 1-én

60 *hid* – hajóhid

70 *csicseriborsó* – csavarodott bibeszárú, lapos hüvelyű, nagy, alakatlan magvú gyomnövény; ázalékbükköny (*cicercula* Moench)

82 *Törvénytelen vér* – Hiador (Jámbor Pál) nagy port felkavart drámája

89 *Dobozy* – Dobozy Károly (1817–?) – földbirtokos szülőktől származott zenerajongó, aki állandó cigányzenekart tartott a házában, s vagyonát arra használta, hogy beutazta zenekarával Európát, s megismertette a magyar zenét a külföldiekkel. Hatalmas sikereket aratott, de könnyelmű életmódja miatt anyagilag és egészségileg rövid idő alatt tönkrement. Legnagyobb sikerrel a 12 tagú debreceni cigánybandával szerepelt. Legkiemelkedőbb sikereiket tüzes számaikkal – közte a Rákóczy – indulóval – érték el.

91 *hires plágiumpör* – Szigligeti Edének a meggyanúsítása, hogy a *Mátyás fia* c. drámáját plagizálta; a korabeli lapok rengeteget írtak erről a témáról.

92 A Honderü az *Irodalmi A. B. C.* c. rovatának Hiadorral foglalkozó fejezete említi: „Ezen fiatal költő legújabbban plágiumpörbe keveredett a hírneves drámagyármok Szigligetivel. Hiadornak nem kellett volna e pörbe kezdeni, tudnia kellett volna, hogy a mi közönségünk igazságérzetéhez appellálni annyit tesz, mint egy vaknak, ki egyszersmind siket is, terjedelmes értekezést tartani a színek pompájáról. Szerencsétlen fáradság, mi soha eredményhez nem vezet. Annál kevésbé kelle pedig azt tennie, minthogy a sajtó nagyobb része is, mely büszke az ő vak siketsége s siket vakságára minden iránt mi jogos, igaz és pártatlan, soha nem fog Hiador mellett szót emelni...” (1847. nyárutó [aug.] 3. 5. sz. 95.)

101 *bécsi-utca* – a mai Bécsi utca az V. kerületben

A Noththeatert, a német nyelvű színházat az Új (ma Engels) téren építették fel.

106 E „bizonyos lap” a Honderü

*legközelebbi* – legutóbbi, azaz múlt időben legközelebbi

107 *ökörszemtelen* – célzás arra, hogy a Honderü 1847. nyárutó [aug.] 3. számából hiányzik a megszokott *Ökörszem* c. rovat.

Sor:

- 121 *tunell* — tunel, alagút  
Itt a Lánchidat és a Krisztinavárost összekötő, a Várhegy alatt húzódó alagútról van szó. Ebben az időben még komoly formában vetődött fel az a gondolat, hogy alagút helyett léghajókkal fogják a Várhegyen átszállítani az utasokat. (Vö.: *Budapesti Szemle*. PDlap 1847. júl. 22. 30. sz. 958.)
- 124 Széchenyi palotája Balatonfüreden nem készült el.
- 131 *p. h. l.* — pecsét helye
- 132 *rebus* — rejtvény, talány
- 133 *Nischan Iftichar* — Nisán iftikhár, keleti fejedelmektől adományozott érdemrend  
Liszt Ferencet azért gúnyolja Jókai, mert a híres művész a Honderű levelezője volt. (pl. *Heti Szemle* 1847. télutó [febr.] 16. 7. sz. 141—42.)
- 134 *H.* — Honderű
- 153 *Bahnhofinterimansseherssubstitutenaadjunct* — ideiglenes állomásfelvigyázó helyettes segédtsízt
- 163 *löbliche Zeitung* — tekintetes újság  
*die Genesung d ü r f t e in Bälde erfolgen* — a felgyógyulásnak szabad volt legközelebb bekövetkezni
- 190 *kereszturi* — rákoskeresztúri
- 194 *becskereki* — nagybecskereki
- 202 Tóth József nevű vidéki színész Shakespeare-nek *A velencei kalmár* c. ötfelvonásos drámájában lépett fel az 1847. júl. 26-i előadáson, a zsidó Shylock szerepében. A PDlap G. V. betűjegyű kritikusa (Golub Vilmos) szerint Tóth birkózott e nehéz feladattal „de rajta erőt venni nem tudott: de már e birkózás is elég arra, hogy őt méltányoljuk. Tóth hivatással játszott, és ha kissé több szinpadai tevékenységre, mely a henyé pillanatokot kitölti, szert teend... valódi nyeresége lesz a pesti szinpadnak”. (*Nemzeti Színház*. 1848. aug. 5. 32. sz. 1021—22.) Tóth szerződtetése mellett tör lándzsát a PDlapban Szinéri. (*Nemzeti Színház*. 1847. aug. 12. 33. sz. 1054.)  
Pálffy Albert arról emlékezik meg, hogy Tóth ezen az előadáson nyílt taptot kapott. (P—fy.: *Nemzeti Színház*. Ék 1847. aug. 3. 5. sz. 158.)
- 205 Török Béniről már korábban ír Jókai. (JKK 274.)  
*Munkácsyné* — Munkácsy (Gaidlar) Pálné, szül. Mészáros Anna; Nógrád megyei származású, ragyogó szépségű színésznő. 1836-ban kötött házasságot.
- 208 1847. febr. 21-én a PDlap a *Budapesti Szemle* c. rovatában pl. a következőket írja: „(Füredy vendégszerepelni uta-

Sor:

- z o t t N a g y v á r a d r a). E derék énekesünket csak egy pár napig sem nélkülozi szivesen a fővárosi közönség, s a nagyváradiak méltán örülhetnek, hogy Lendvay után tüstént illy jeles egyén deritendi föl unalmas böjti napjaikat.” (8. sz. 255.)
- 211 *mult vasárnap* — aug. 1-én
- 215 Az Ék megszidása a Honderü által abból állt, hogy az *Ökörszem* c. rovatban Petőfit vádolja plagizálással, mert „Hiador az Életképek által megtámadtatott, pár sorának Kölcseyével csekély hasonlósága miatt”. (1847. nyárhó [júl.] 27. 4. sz. 78—79.)
- 217 Jósika művét aug. 22-én B. J ó s i k a aláírással *I. Egy kép 1820-ból* címen adja ki Jókai (1847. aug. 22. 8. sz. 231—38.) A folytatás a 9., 10. és 11. számban következik.
- 222 *Tegnapelőtt* — aug. 6-án
- 223 *Aufg'schaut!* — Nézz fel! — vezényszó a fővetésre
- 225 E jelenetet idézi a Jelenkor újdondásza is. (*Budapesti Napló*. 1847. aug. 12. 64. sz. 379—80.)
- 233 kolozsvári — Ék: kolozsvári — sh. —
- 237 *lekorpáz* — leszid, megró
- 242 E fiatal lap a kolozsvári Kis Követ.
- 243 1846. dec. 6-án olvashatjuk a Kis Követ szerkesztői üzenetei között: „A közgyűlési notát különös célra fogjuk használni, ha azon célról nem mondunk le.  
A pásztor leány dalát közölni fogjuk a jövő évben, ha lehet.  
A r o s z b o k r é t a nem diszesítendi Kiskövetünket.  
A v e d r e s t o r o k t ó l b ó r z a d a Kiskövet, nehogy behörpintse becsületét a szép nők előtt...  
A c i m b a l m o s a l i g h a n e m a f á r s á n g e l e j é n f o g ö r ö m e t g e r j e s z t e n i .  
A f ö l d l e g s z e b b a s s z o n y á n a k m e g k e l l v á r n i , m i g m e g n ő a Kiskövet, és béölelheti.” (49. sz. 392.)
- 246 A múlt század derekán még ritkán szívott cigarettáról van szó.
- 251 *mi a szerkesztőség vagyunk* — e kitétel arra vall, hogy Jókai a gyakorlatban mint szerkesztő valóban alkalmazza a „fejedelmi többest”
- 260 *súlyerejű vasút* — a Városligetben felállított látványos szerkezet (centrifugal-eisenbahn), amely 1847. júl. 2-án nyílt meg (*Fővárosi újdonságok*. PH 1847. jún. 3. 890. sz. 358.) s amelynek részletes leírását a PDlap hasábjain olvashatjuk: „A középponti súlyerejű vasutnak), melyet a mechanikában annyira jártas hazánkfia, Danner ur, a városligetben tetemes költséggel s valóban meglepő nagyszerűségben állított fel, kivált ünnepnapokon

Sor:

- még mindig számos látogatója van. Egy elkorlátolt helyen ugyanis két két nagy oszlop van egymás irányában rézsutosan elhelyezve, s középen izmos vaspántok nagy kerek- vagy abroncsidomban állnak. A mint az egyik indulási oszloputon a négykerekű kis kocsit lebocsátják, villámgyorsasággal rohan az le s a vaskarikában olly súlyerővel fordul meg, hogy a benne levő tárgyak (például virágcserépek, nagy golyók, vagy az emberi test) mind a mellett is, hogy a vaskarika felső részén a kocsi egészen felfordulva rohan, mozdulatlanul maradnak meg helyökben, s a kocsit megfutván körutját, a másik oszloputra szalad fel, melly magas ugyan, de még sem olly meredek, mint a kiindulási oszloput. — Hasonló súlyerejű vasut csak Berlinben és Párisban található; s alkotása, s a rajta történő érdekes physikai kísérlet igen sajátos meglepő látványul szolgál.” (*Budapesti Szemle*. 1847. jún. 27. 26. sz. 832.; *Vö.*: Uo. 1847. júl. 22. 30. sz. 960.)
- 264 *pesti egyenruhás polgárok* — egyes céh-tagok, akik azonos színű ruhában jártak (*Vö.*: *Kárpáthy Zoltán* JKK 2. k. 20:22)
- 266 A kapott levél Jókai szerzősége mellett bizonyít, hiszen a félév táján Frankenburg maga kérte, hogy ezután az Ék leveleit személy szerint Jókaihoz küldjék.
- 271 *caniculai napok* — az izzasztó nyilvános vizsgák napjai
- 274 Jókai igen gyakran ironizálja az írók közismert szegénységét (JKK *Hétköznapok* JKK 245., 398.)
- 275 *alpensaenger* — tiroli énekes
- 277 *pícola* — pikula  
*castagnett* — castagnetta, főleg az olasz táncoknál használt egyszerű kereplő szer, spanyol csörgődob a múlt századi balettnál is alkalmazták,
- 280 *didascaliapotpourri!* — a szó Zerffi Gusztávnak a Honderűben megjelent didaszkáliáira céloz
- 285 *eiusdem farinae* — azonos sütetű
- 286 *Auch gut!* — Így is jó! Rendben van! (gyakori tréffás kiszólás a korabeli sajtóban; pl. *Ökörszem*. Honderű 1847. őszhó [okt.] 26. 17. sz. 338.)
- 288 *Beleuchtung-apparaten-instituts-chef* — a világítás-berendezés intézetének vezetője
- 292 Jókai ehhez a címhez hasonló szószörmyeteggel gúnyolja a cipészeket. (Ék 1848. máj. 21. 664.)
- 293 *spigli* — Spiegel  
*Déry Istvánné, Széppataki (Schenbach) Rozália* (1793–1872) — színésznő. Pesten ismerkedett meg a színészzel, s clóször Láng

Sor:

- Ádám igazgató társulatához került. 1815-ben már a bécsi lapok is lelkendezve írtak tehetségéről. 1835-ig vidéken aratta sikereit. Ekkor Szentpéteri meghívására a budai színekörhöz került, majd Fáy András a Nemzeti Színházhoz szerződtette. Naplóját Törs Kálmán rendezte sajtó alá (1879–80).
- 299 *noble* — nemes, úri  
*flash* — fess, csinos, elegáns
- 303 *Henszlmann Imre* (1813–1886) — archeológus, művészettörténeti író, esztéta és kritikus. Erdélyi Jánossal együtt szerkesztette a Magyar Szépirodalmi Szemlét. Több archeológiai szaklapot is indított. 1848-ban Bécsben Esterházy herceg külügyminisztériumában Pulszky Ferenc államtitkár fogalmazója és sajtóreferense. Emiatt fogságot szenvedett, majd emigrált. Hazatérése után 1873-ban a pesti egyetem régészeti tanára lett. Henszlmann végül is nem magyarosított. *Szemle urak* — a Magyar Szépirodalmi Szemle munkatársai
- 306 A Magyar Szépirodalmi Szemlének a „lapszemleszatrói” az *Értesítő* c. rovatban jelentek meg *A három divatlapról* címen. (Pl.: 1847. aug. 1. sz. 74–79.) A későbbiekben ugyanebben a rovatban az Ék is terítékre kerül. (1847. aug. 15. sz. 110–12; aug. 22. sz. 126–28.) Jelen esetben arra céloz Jókai, hogy a Magyar Szépirodalmi Szemle bírálati általában aláírás, pseudoním, kézjegy vagy megkülönböztető szignó nélkül jelentek meg.
- 309 Az a kitétel, amelyre itt céloz Jókai, a következő formában szerepel a Magyar Szépirodalmi Szemle hasábjain: „*Lauka G.* „Egy fáin lantoshoz” című verse satirának van nevezve, azonban csak pasquill, annyival inkább, mert Lauka, mint költő, nem igen irhat satirát másra, a nélkül, hogy magára is ne szólnjon vissza; mind a mellett a vers jó lehet, mint ez is meglehetősen, de arra mégsem jogosítja fel Laukát, hogy rossz költészetéért gunyt irjon másra. Mi lenne abból elvégre, ha a másod sőt harmad ranguság kezdene satyráka irogatni? Egy volna ez ama hires predicatioval, mit a róka tartott a tyúkokhoz.” (Uo. 78–79.)
- 312 *Ne ultra crepidam* — a csizmadia maradjon a kaptafánál
- 319 A Magyar Szépirodalmi Szemlében szereplő bizonyos úr azt írja, hogy „ezelőtt tíz évvel . . . a magyar belletristica olvasói oly forma számmal lehettek mint ma”. (Uo. 76.)
- 320 *Regélő* — szépirodalmi és divatlap; 1833. ápr. 1-től 1841-ig Rothkrepf (Mátray) Gábor szerkesztette. Ennek volt a folytatása a *Regélő* PDLap és 1844-től a PDLap.

Sor:

- 322 A Magyar Szépirodalmi Szemlében bukkanunk az alábbi sorokra:  
„Hiába kedves szerkesztő urak, minden párisi vagy belföldi divatkép,  
hiába minden írók, színészek zenészek füstészek és szobrászok sőt  
még arszlánok arcképei is, ha egyszer alapjában, az irodalmi  
részben gyöngye az ujság: hiába hizelegtek a hölgyeknek, leirván  
ruháik színét, szegélyét, szabását, ha legföljebb is csak annyi hatástok  
van, hogy a mint a hét elfoly, lapotok is felejtve lesz, mert csak  
nektek marad és nyakatokba rovatik fel a vád, a miért a legkisebb  
irodalmi lelkiüsméret nélkül, az emberi gyöngeségnek hizelkedve,  
mint a felületesség apostolai, vittétek dolgotokat, s megrontátok  
az olvasó közönséget. Frankenburg, Horváth L. és Vahot Imre!  
Lesz-e annyi jótéteménye e három urnak, hogy helyrehozza, a mit  
eddig elrontott? Szinte a szánakozás érzelmei fognak el bennünket;  
elég! elég! Szegények!” (Uo. 76–77.)
- 329 Némi változtatással közli Jókai ezt a sírverset *A magyar nép adomái* c.  
kötetnek a *Sajátságos sírfeliratok* c. fejezetében. A kötetben a „kolozs-  
vári” szó helyett „\*vári”, a „fazokas” helyett „fazekas”, a „megint  
a porba vetette” helyett „ismét a sárba vetette” szerepel. (288.)
- 331 Az itt olvasható sírvers bevezető része helyett az adomákat tartal-  
mazó kiadványban ez a szó szerepel: *Másutt.* (226.)
- 334 A *Sajátságos sírfeliratok* c. rovatban ez a „pathetica cadentia” a  
következő alakban szerepel: „A miskolci temetőben olvasható ilyen  
sírvers:  
„Eme sírban nyugszik vitéz Kalázy György,  
Többeket óh halál ilyeket el ne hörgy.” (*A magyar nép adomái.*  
226.)  
hörgy — hordj
- 335 Jókai már korábban is felfigyelt a sírversekben fellelhető humorra.
- 336 *castrum doloris* — ravatal
- 338 Gróf Ráday Gedeon ekkor a Nemzeti Színház főigazgatója volt.
- 341 *egy font* — 56 dkg
- 343 Vas Gereben százesztendőös kalendáriuma
- 348 A sáskákról aug. 22-én is megemlékezik Jókai. (JKK 294.)
- 356 *reunio* — társas összejövétel
- 360 Jókai azért érzi szükségét, hogy az aláíratlan cikk szerzőjét elárulja,  
mert mint szerkesztő egyedül ő közöl aláíratlan vagy kézjeggyel  
nem jelölt írásokat.  
Vasvári Pál *Árpádi Andor* c. tanulmánya valóban aláíratlanul jelent  
meg (1847. júl. 18. 3. sz. 84–85.; júl. 25. 4. sz. 116–18.; aug. 1.  
5. sz. 151–54.) de az évvégi tartalomjegyzéken *Vasvári* (i-vel) *Pál*  
neve szerepel e mű szerzőjeként.

Sor:

- 363 A pesti utcák kövezéséről gyakran írnak az újdonságírók. (pl.: *Fővárosi figyelő*. Regélő PDLap 1843. júl. 16. 5. sz. 149–52. hasáb.; *Pesti posta*. Uo.: 1843. szept. 28. 26. sz. 819. hasáb.; *Mi hír Budán?* Ék 1847. máj. 1. 18. sz. 591.)
- 370 *Veszter Sándor* (1810–?) — híres magyar táncsoport vezetője. Társulata 1847-ben Párizsban is és Londonban is sikert aratott.
- 372 *Saphir* — magyar származású bécsi lapszerkesztő  
*ő főmga* — őfőméltósága
- 379 *Metternich-Winneburg, Klemens Lothar von* (1773–1859) — osztrák államférfi és diplomata. Előbb Ausztria párizsi követe, majd 1809-től külügyminisztere lett. Legfőbb szervezője és irányítója volt a reakciós Szent Szövetségnek. 1826-ban lett a minisztertanács elnöke. Legmagasabb szinten gáncsolta a magyar reformtörekvéseket. Az 1848-as forradalom elsodorta uralmát. 1851 után Ferenc József egyik tanácsadója lett.  
*ő mgsága* — őméltósága
- 380 *offene Ordre* — nyílt parancs
- 385 *Audaces fortuna iuvat* — A bátrakat segíti a szerencse
- 392 A magyar származású művész (Fodor Jozefa) külföldi sikereit az *Egy magyar nábob* c. regényében is nemzeti büszkeséggel jeleníti meg Jókai. (JKK 1. k. 96, 325–26.)
- 393 Szigligeti Ede itt említett munkájának a címe: *Egy színésznl.*
- 394 Lauka Gusztáv munkájának a címe: *Caricaturák*.
- 395 Valószínűleg saját magáról ír itt Jókai.
- 400 *Szilágyi Sándor* (1827–1899) — történetíró, szerkesztő, az MTA tagja. 1848-ban nemzetőr, majd a PH és az Ék munkatársa lett. A szabadságharc bukása után a forradalom emlékeit őrző füzetes kiadványaival (Magyar Írók Füzetei, Pesti Röpivek stb.) és a szabadságharc eseményeit feldolgozó köteteivel (*Forradalmi mozgalmak, A magyar forradalom napjai . . . Pest ágyuztatása, A magyar forradalom története, A magyar forradalom férfiai, Magyar nők forradalmi életéből* stb.) tette ismertté nevét. (Vö.: *A köszlvtű ember fiai* JKK 1. 377.; *Szilágyi Sándor: Sajó*-. Vasárnapi Ujság 1893. 920–21.) Az itt említett nyilatkozat, amellyel Jókai vitába száll aug. 5-én jelent meg a PDLapban: „Jelen f. évi Életképek 2-dik számában a színházi értesítőben ez áll, mikép a nemzeti színháznál jul. 17-re a Saint-tropezi urhölgy volt kitűzve. Hogy a darab előadatott é vagy nem, azt még nem tudom, de hogy elfogadva van, ebből kétségtelen. 1845-ik év vége felé (tehát nem sokkal a Párisban történt első előadás után), én is lefordítám a Saint-tropezi urhölgyet, s az épen Pestre menő B. József barátom által felküldém beadandót



Sor:

a dramabíró választmányának. A következő év közepe felé B. Józeftől egy levelet kapok, mely mellé a fordítás volt mellékelve. B. J. levelében a dramabíró választmány választát ekkép tudatta velem, a silány francia daraboktól meg akarják tisztítani a magyar nemzeti színház repertoriumait s más eredeti darabokat fogadnak el ezután s többnyire' nem mintha az ön fordítása nem lenne jó, hanem francia drámákat csak is a francia irodalom jelesbjeitől, p. o. Dumas, Scribe, Hugo stb. fordítva fogadnak el.' Mi lehet az oka, hogy a dramabíró választmány, a mely darabot egy év előtt rosznak kiáltott ki, alig egy év eltelte után más fordításban elfogadá. Kolozsvár jul. 27-kén 1847.

Szilágyi Sándor."

(32. sz. 4. borítólap)

- 401 *St. tropezi urnő* — Anicet Burgeois és Dernney drámája, amelyet 1847. júl. 22-én mutatott be a Nemzeti Színház. Pálffy Albert igen részletesen jellemzi az *Ék Nemzeti színház* c. rovatában (1847. aug. 1. 5. sz. 156—57.), de a fordító nevét nem említi. A PDlapban Golub Vilmos (G. V. betűjeggyel) ugyancsak hosszasan foglalkozik ezzel a darabbal. Fordítóként Szilágyi Sándor nevét említi. (*Nemzeti Színház*. 1847. júl. 29. 31. sz. 991—92.)

A PDlap később a következő formában hirdeti az említett színdarabot: „*St. tropezi urnő*. Drama 5 felv. Irta Anicet Bourgeois és Dernney. Fordította Szilágyi S.” (*Nemzeti Színház*. 1848. aug. 12. 33. sz. 1056.)

A Magyar Szépirodalmi Szemle a *Nemzeti Színház* c. rovatában ugyancsak Szilágyi Sándort nevezi meg a dráma fordítójaként. Véleménye szerint ez a darab „Korházi drama, melyben egy méreggel táplált szegény embernek sirhoz közelítő veszését, fogyását látjuk több felvonáson keresztül. Jó volna orvos növénydekek elé irgalmatlan praxisul.” (1847. aug. 1. 5. sz. 80. Vö.: *Heti Szemle*. Honderü 1947. nyárhó [júl.] 27. 4. sz. 76.; Méztelen madzag: *Színház*. Hazánk 1847. dec. 4. 144. sz. 575.)

- 408 *Mihály nap* — szept. 29; a múlt században a szerződések és szegődések napja
- 415 A Honderü 1847. aug. 3-án kifogásolja, hogy „Különös nemű gazdálkodás szállta meg megint a nemzeti intézet adminisztrációját. Nem küldenek színház cédulákat a szerkesztőségekhez sem, ha

Sor:

- csak nem fizet értük az ember.” (5. sz. 99.) Ebben a számban valóban nincsen színházi kritika.
- hivatalos organum* — elsősorban a konzervatív lapok, pl. a Budai Hiradó előbb a Jelenkort, majd később az Ék-t gúnyosan nevezik a Nemzeti Színház hivatalos orgánumának. (1847. jan. 5. 417. sz. 11.; Vö.: Magyar Szépirodalmi Szemle 1847. 13. sz. 208.)
- 418 „A hivatalos közlöny alias Életképekről” ír a Honderü cikkírója az *Ökörszem* c. rovatban. (1847. télhó [jan.] 19. 3. sz. 63.) De Pákh Albert is azt írja, hogy a Nemzeti Színház hivatalos lapja az Ék. (*Fővárosi ujdonságok*. 1847. márc. 14. 846. sz. 172.) Az Ékben pedig Bánffy nevezi e folyóirat közleményeit a „nemzeti színház hivatalos tudósításainak”. (*Nyílt levél Jókay Mórhoz*. 1847. aug. 8. 6. sz. 184.)
- 420 A levélről frottak ismét Jókai szerzőségét hitelesítik. (Vö.: JKK 000.)
- 424 *porzó* — finom por, amellyel a múlt században a nedves írást behintették, hogy a friss tinta el ne mázolódjék; az itatóspapír elődje. Az *Egy az Isten* c. regényben a porzót mérgezésre használják.
- 426 *Csatáry Ottó* — Telegdy Kovách László (1816–1894) ügyvéd, publicista és könyvkiadó írói álneve. A szabadságharc idején az Alföldi Hírlapot szerkesztette Debrecenben.
- 441 *királyi tábla* — bíróság, amely ebben az időben államügyekben első fokon, más perekben feljebbviteli fórumként ítélkezett. 1723 óta 23 tagból állt. 1848-ban átszervezték. (Vö.: *Kárpáthy Zoltán* JKK 1. k. 410.)
- 442 E két intézmény az Úri (ma Petőfi Sándor) utcában került egymás szomszédságába.
- 443 *les extrêmes se touchent* — a végletek találkoznak
- 447 *angolkirályné* — híres vendégfogadó a Vigadóval szemben a Nagyhíd (ma Deák Ferenc) utcában a mai V. kerületben
- kr.* — korona
- ítce* — 0.8484 l.
- 450 Füredi Mihály a balatonfüredi nyaralásból érkezett meg. A Csikós előadására 1847. aug. 5-én került sor. Erre céloz Jókai.
- 451 Vas Gereben 1847. júl. elsejétől lett a győri Hazánk pesti levelezője. Első levelét júl. 1-én (77. sz. 307–08.), az utolsót pedig nov. 27-én írja. (138. sz. 552.)
- 452 Pálffy Albertnek lakott Vácott a szívyszerelme.
- 455 *H-ü* — Honderü
- H-ánk* — Hazánk

Sor:

- 456 A Jókai által itt említett novella gr. Bethlen Miklós műve. Ez a munka *Aurelia* címen 1847. júl. 1-én (77. sz. 306–07.) és júl. 3-án (78. sz. 309–10.) jelent meg a Hazánkban, míg a Honderü ugyanezen elbeszélést — némi névcserével — *Katalin* címen tett közzé. (1847. nyárelő [jún.] 29. 26. sz. 507–10.) A győri Hazánk a *Szerkesztői mondókák* c. rovatában jóval Jókai megjegyzése előtt reagált erre a különös jelenségre: „Alig irhatjuk-le meglepetésünket, midőn a mult pénteki postán a Honderüt kapván, abban ‚Katalin’ cím alatt ugyan azon novellát olvastuk Bethlen Miklóstól, mellyet mult csütörtöki második félevi első számunk ugyan B. M.-tól ‚Aurelia’ cím alatt szinte közöl! E novellának Győrött és Pesten szinte egy napon kellett szedetni a nyomdában s az eredeti kéziratot mi már legalább hat hét-óta birjuk. Nagyon lekötelezne hát a tisztelt szerző mind bennünket, mind ‚Honderü’ collegánkat, ha nyilvános uton e novella kettős megjelenhetése felől felvilágosítana, mivel u t á n n y o m á s gyanujába — mi azonban szinte lehetetlen — jőni nem szeretnénk!” (1847. júl. 6. 79. sz. Melléklet) Ugyanebben a szerkesztői üzenetben olvashatjuk a későbbiekben: „... szükségesnek tartjuk kijelenteni, hogy . . . gr. Bethlen Miklóstól szinte egy novellát van szerencsénk már eredeti kéziratban birni ‚Nő, férj és szerető’ cím alatt, mellyet jövő hónapban közlendünk is!” (Uo.)
- Megjegyezzük, hogy a Hazánk ígérete ellenére sem jelenteti meg ezt az elbeszélést, mert a Honderü épp e bejelentés napján ugyancsak ‚Nő, férj és szerető’ címen megkezdí folytatólagos közzétételét. (1847. nyárhó [júl.] 6. 1. sz. 4–8.; nyárhó [júl.] 13. 2. sz. 26–28.) Ezek után a Hazánk gr. Bethlen Miklóstól a *Bethlen Miklós című regényből töredék* (1847. szept. 28. 115. sz. 458–59.) és a *Ghiotti c. munkákat* közli. (1847. nov. 4. 131. sz. 521–23.; nov. 6. 132. sz. 526–27.)
- 459 A Nemzeti Ujság itt említett közleménye a következőképpen kezdődik: „(A tatai fõiskolai (?) képzõ társulat) a tagok buzdítása tekintetéből évenkint jutalmakat tűz ki bizonyos pályaművekre.” (*Vegyes újdonságok*. 1847. aug. 6. 534. sz. 495.)
- 464 Szabó Richárdnak a *Nők világa* c. munkájáról Jenõfi álnéven ír Szeberényi Lajos részletes ismertetést az Ék-ban. (1847. okt. 10. 15. sz. 478–81.)
- G. — Gusztáv
- 472 Frankenburg Adolfnak a *Tizenöt év elõtti és után* c. munkája 1847. aug. 22-én (8. sz. 238–43.) és aug. 27-én (9. sz. 274–77.) jelent meg az Ék-ban. Jókai szerkesztõ elõdje tehát teljesítette ígérétét.

Sor:

- 477 érdemei — Ék: érdeme — sh. —  
482 levita — itt: pap  
483 *pünkösd napja* — máj. 23.  
Jókai 1848-ban is nagy kedvvel karakfrozza a papi farizeuskodást.  
(pl.: Ék máj. 14. 631—32.)  
504 Ezzel a kérdéssel Jókai már a *Kártya* c. elbeszélésében foglalkozik.  
507 *fehér-hajó* — vendéglő a mai Fehérhajó utcában az V. kerületben  
(Vö.: *Kárpáthy Zoltán* JKK 1. k. 406.)  
509 *Józsefváros* — Budapest mai VIII. kerülete, a múlt század derekán  
még külvárosnak számított  
510 *Nero Imperator* — Néró Császár  
*Nero, Tiberius Claudius* (i. sz. 37—68) — 54 óta római császár, aki  
kezdeti önmérséklete után véres rémtetteiről, Róma felgyújtásáról,  
bujá életmódjáról, keresztényüldözéséről és zajos cirkuszi mulatsá-  
gairól vált hírhedté  
512 *Beethoven „törökmarsa”* — a nagy német zeneszerző magyar vonat-  
kozású alkotásának, a Kotzebue által szövegezett *Magyarország első*  
*jóltevője* c. munkájának ma is gyakran játszott népszerű török indu-  
lója, amely az *Athén romjai* c. utójátékban szerepel  
525 *Bogyiszló* — Duna menti község Bajától északra  
526 *Marczibányi Lajos* — ismert felvidéki arisztokrata család tagja,  
akinek felesége (Motesiczky Mária) 1845-ben életfogytiglan tartó  
alapítványt tett a Kisfaludy Társaság által jutalmazandó művekre  
533 *Alexy* — Ék: *Alexy* — sh. —  
*Alexy Károly* (1823—1880) — a romantikus szobrászat egyik mes-  
tere, Petőfi első mellszobrának készítője. Legjelentősebb művei a  
Vigadót díszítő nőcsoportok. A szabadságharc bukása után vár-  
fogságra ítélték.  
*Józsefemlékszobor* — szobor a meghalt József nádorról  
544 *Comédie infernale* — Alvilági színjáték  
Valószínű, hogy a nov. 20-án előadott *Világ színjátéka* c. négy-  
felvonásos drámáról van szó. E darabot egyébként először *Világ*  
*színpada* címen akarta színre vinni Hugó Károly. (PDlap 1847.  
okt. 14. 42. sz. 1343.)  
546 *Bognár* — Jókai vsz. Bogárról ír  
*Bogár Ignác* (1810—1856) — bécsi tenorista, karnagy. 1849 óta a  
Nemzeti Színház tagja. 1856-ban énekiskolát alapított.  
552 *Szennert Ker. János* — gyógyszerész, egyetlen ismert műve az  
1847-ben megjelent vegytana  
554 *Bassadonna* — a bécsi konzervatórium olasz származású énektanára.  
Nálunk tenoristaként lépett fel, bár „hangja táborában nagy

Sor:

- pusztítást tett . . . már az idő". Első sorban szabatos magyar kiejtése miatt volt sikere. (*Fővárosi ujdonságok*. PH 1847. ápr. 29. 871. sz. 276.)
- 551 *Lauka Gusztáv* (1818–1902) — jogot és bölcséletet végzett újságíró, lapszerkesztő és író. 1848-ban az első magyar vicclapnak, a Charivari-Dongónak volt a szerkesztője.
- 566 A kassai főegyház oltárképeiről Henszlmann Imre a Magyar Szépirodalmi Szemlében írt hosszú értekezést 1847. júl. 4 és aug. 1 között *Magyarországi szent Erzsébet kassai templomának főoltárképei* címen.
- 569 Petrichevich Horváth Lázár, a Honderü szerkesztője nem közölt színházi kritikát a divatlapjában. Jókai erről a kérdéstről ebben a cikksorozatban korábban is megemlékezett.
- 576 *Csütörtökön* — aug. 5-én
- 584 *unter Liebenden muss gezankt werden* — a szerelmeseknek veszekedniük kell
- 590 *inexpressible* — kimondhatatlan nevű alsóruha, gatyá
- 593 *zsibárusutca* — a mai Váci és Petőfi Sándor utcát összekötő Párizsi utca az V. kerületben
- 612 *mfnyi* — mérföldnyi  
12 ezer □ *mfnyi* — több mint százezer km (100 243 200 m)
- 614 *Zrinyi kávéház* — híres és hírhedt vendéglő az Országút (a mai Múzeum körút) és a Hatvani (ma Kossuth Lajos) utca sarkán, a jelenlegi Astoria szálloda helyén az V. kerületben, a régi Nemzeti Színházzal szemközt
- 619 *hanzli* — biliárdjáték sörbe
- 623 *exegi monumentum (aere perennius)* — „áll ércnél maradóbb művem” Devecseri Gábor fordítása; idézet Horatius III. 30. „Melpomenéhoz” c. ódájából
- 627 E közleményekről írja a PDlap: „(Az *É l e t k é p e k* ’ u j s z e r k e s z t ő j e) az ujdondászat mezején kitett magáért, irván 201 (olvassd kétszázegy) ujdonságot; — tehát egygyel többet, mint előde egykoron. A tréfa kissé fárasztó: de azért övé az érdem, elragadá előde halántékiról a koszorút. Ki mondja még aztán, hogy a magyar irodalom nem eléggé termékeny?” (*Budapesti Szemle*. 1847. aug. 12. 34. sz. 1058.)

## MI HÍR BUDÁN?

[1847. aug. 15.] 287–95.

M: Ék 1847. II. félév 7. sz. 224–27.; aláíratlanul.

## TÁRGYI MAGYARÁZATOK

Sor:

- 1 Hasonló gúnyos hangon ír Jókai egyfajta újságróli hadról 1848 nyarán. (*Charivari*. Ék 1848. jún. 18. 27. sz. 784.)
- 4 A hadakozás elutasításának ez a formája Jókainak az *Orosz intervenció* c. cikkében is szerepel. (Esti Lapok 1849. márc. 22. 24. sz. 1.; HhM 6. k. 130.)
- 5 *csalódásokkal fordul föl az ember élete* — Ezt a kitévelt Jókai gúnyosan alkalmazza 1849 nyarán, a szabadságharc végefelé. (Esti Lapok)
- 15 A szerkesztői „titkok” gúnyos elárulása ismét arra mutat, hogy e közleményeket az Ék szerkesztője, azaz Jókai írta.
- 20 *plágiumpör* — célzás a *Mátyás fia* c. színdarab körül felfakadt vitákra
- 22 *huszit* — uszit
- 28 *városerdő* — a mai Városliget parkírozatlan elődje (Vö.: *A köszlőví ember fia* JKK 2. k. 160., 429.)
- 35 *Z\* úr* — Zerffi (Gusztáv) úr
- 46 *P. H. L.* — Petrichevich Horváth Lázár
- 49 *Sunt certi denique fines* — Végre is vannak megszabott határok (Horatius, Szatirák, I. 1, 106.)
- 53 A leveleket mindig Jókai kapta az Ék szerkesztőségében. Ő szokott válaszolni is rá. Írónk szépirodalmi alkotásaiban gyakran előfordul, hogy a szó szerint közölt levél, beszéd vagy cikk után zárójelben szerepelnek a gúnyos megjegyzések. (*Kárpáthy Zoltán* JKK 2. k. 251, 258–63.)
- 55 *Liebe Tincsi!* — Kedves Tincsi!
- 56 *schreibe mir, wann dein Mann nach Klausenburg fährt* — írd meg nekem, hogy a férjed mikor utazik Kolozsvárra
- 57 A „damit ich meine” szavakkal kezdődő mondat fordítása a következő: „hogy ügyeimet ennek megfelelően intézhessem, s részeseülhessen abban a szerencsében, hogy Nálad lehessen, nyilatkozz: és gondoldj a te hön szerető kedvesedre, gondoldj rám”.
- 65 *adresse* — cím
- 69 *arszlán* — úrfi, „divaturacs”
- 75 *Alboni Marietta* (1826–1894) — világhírű olasz operaénekesnő.

Sor:

- 16 éves korában lépett fel a bolognai színházban. Nagy sikert aratott Milánóban, Bécsben, Szentpétervárott és 1847 tavaszán Párizsban. Pesten 1847 őszén szerepelt.
- 77 Jókai legszellemesebb 1847-es megjegyzése, amelyet a Hal piaci kútra tett a JKK 269. lapján olvasható.
- 80 A „Bécsben működő tanult majmokról” —, amelyek „lovon is ügyesen tudnak comédiázni” — a PDlap már 1847 tavaszán is megemlékezik. (*Budapesti Szemle*. 1847. máj. 30. 22. sz. 701.)
- 82 *mell-lob* — tüdőgyulladás  
*rászt-kór* — hipochondria
- 86 A húsáruk gyakran foglalkoztatják az újdonságírókat.
- 87 *sinór* — zsinór
- 90 *múlt számunkban* — aug. 8-án  
A Szász Mátyás főbírónak adott „fáklyazene” jelen kötetünk 270. lapján olvasható.
- 102 *Rohan Mária* — Donizetti operája, amelynek szövegét Camarano Salvator írta, s Szerdahelyi fordította. A Schodelné jutalomjátékként aug. 11-én bemutatott darabról a PDlap Dalár álnevű színi kritikusa írt bírálatot. (*Nemzeti Színház*. 1847. aug. 19. 34. sz. 1085–86.)  
*IV. Henrik* — Shakespeare aug. 12-én előadott ötfelvonásos drámája  
*Rongyszedő* — teljes címe: *A párisi rongyszedő* (Les chiffoniers); Pyat Bódog Egressy Béni fordításában Egressy Gábor jutalomjátékként telt ház előtt bemutatott drámája, amelyet aug. 14-én láthatott a Nemzeti Színház közönsége.
- 106 Az *Ék*-t az „ellenséges” folyóiratok gyakran gúnyolták azzal, hogy a Nemzeti Színház „hivatalos orgánuma”. Az *Ék* elvi irányvonalára tett ironikus megjegyzés a szerkesztőtől származott.
- 107 *Divatlap* — PDlap
- 108 A PDlap *Nemzeti Színház* c. rovatában 1847. aug. 12-én írja Szinéri „Hát Tóth és Szilágyi felfogadtatnak és ha nem miért? tudni szeretnők, — sőt követeljük.” (33. sz. 1054.)
- 116 *comicus* — vsz. komikus
- 119 *a Honderű ABC-je* — élő írókat bemutató rovat, amely Petőfi irodalmi köréről igen lesújtó véleményt nyilvánított. Jókai portréját is megfestette. (*L. Irodalom* JKK 594–95.)
- 125 *Hiador ügyvivője* — Zerffi Gusztáv
- 131 *Sz.* — Szigligeti
- 132 *minket* — az *Ék*-t, Jókait (a szerkesztő többes első személyű megjegyzése saját magára vonatkozik)

Sor:

136 Z — Zerffi Gusztáv

149 *honderüi urak* — a Honderüi belső munkatársai

151 Zerffi aug. 24-i cikkének második felében Jókai itt közölt szavaira válaszol:

„Az Életképek tele veszi száját, elferdíti a tényeket, elhagyja a mi ellenük szól, s mindig csak azon egypár szót használja fel, mi épen az ő malmukra vonható, hogy egy becsületes embert gyanúsítsanak. E mellett ittott megsimogatják Hiador két arcát, mert ők csak engem akarnak depopularisálni. Uraim, Életképiánerék! én mindennap megmosom szemeimet — de valahányszor önök lapjába pillantok, nem látok egyebet piszoknál; mindennap megmosom kezeimet, s valahányszor önök lapjához nyulok, bepiszkolom azokat; mindennap kimosom számat (sit venia verbis! de az Életképek azt tanácslák: előbb tisztítsuk meg fogainkat, ha velük beszélni akarunk. Ejnye ezer villám és kartács!) s valahányszor egy sort olvasok az Életképekből, lehelletem megromlik. Egészségi tekintetektől épen nem ártana, ha bizonyos hang az Életképekben megszűnnék uralkodni.”

Zerffi záró szavai:

„Mi a törvény utját illeti — kész vagyok rajta járni.

1. Mert mindent, a mit állítok, írott érvek után állítok. 2. Mert édes hazánkban nem ismerek törvényszéket, mely nekem eltilthatná, saját bőrömet védenem, ha gorombául megtámadtatom. 3. Mert a világ egy törvényszékétől sem félek, s mégis távol vagyok attól, hogy ott fenyegetőzzem törvényszékekkel, hol saját józanszem, jogomrői meggyőződés, s állításim becsületessége elegendők. Szegény Életképek! mihez nem fognak még folyamodni, hogy a közönséget tereferéléseik valósága felől egész világosságig meggyőzzék?!

Kelt fővárosunkban Budapesten, az urnak 1847-dik esztendejében, nyárutó hónapnak 16-dik napján.”

(Honderü 1847. nyárutó [aug.] 24. 8. sz. 160.)

152 Jókai a szabadságharc idején a suszterinasokat *lábtýművészfogalmazógyakornokoknak* nevezi. (Ék 1848. máj. 21. 664.)

153 *csekély személy* — e kitétel az Ék szerkesztőjére vonatkozik

158 *fisléder* — halzsírral vízhatlanított bőr (Fischleder)

160 Jókai máskor is gyakran gúnyolja zárójelben a primitív műalkotásokat. (Vö.: JKK 87—92.)

167 *nyakban van* — lerészegedett, berugott, ittas

170 A honorárium mennyiségének a megállapítása a szerkesztő feladata volt.



Sor:

- 173 *Garnicht borges* — Semmi kölcsön, hitel nincs
- 174 *Gleich bezahlen* — Azonnal fizetünk  
*consul* — a római köztársaság legfőbb tisztviselője  
*praetor* — római előljáró, magasrangú bíró
- 184 A szónok szatirikus bemutatása s a szónoklat karikírozása a *Szomorú napok* c. regényben Mátyás mesterre és kortesbeszédére hasonlít. (JKK 183–88.)  
Hasonló zárjelezett megjegyzés olvasható Jókainak a szibériai száműzetést gúnyoló humoreszkjében, amelyet 1848-ban írt (Ék máj. 28.)
- 187 *ökörsem* — célzás a Honderü csípős mindenes rovatára
- 192 *Jókay urat* — e kitétel egészen nyilvánvalóvá teszi, hogy a címzett a lapszerkesztő Jókai (aki 1848 előtt „nemesi végbetívél” írta a nevét)
- 199 E közleményre a következőképpen reagál a Honderü: „Egy híresz úr azt mondja, hogy a Honderü b e n egy becsületes csizmadia ír verseket. Szeretnők, ha a híresz úr megmagyarázná, hogyan lehet valakiről, kiről a Honderünek borítékán nem áll egyéb, mint azon szerkesztői tudósítás, hogy azon valaki verse föl nem vétetik, és e föl nem vétel azon valakinek saját verseiből egypár versszakkal motiváltatik, azt mondani, hogy: a Honderübe ír. — Mi ugyan nem fogjuk soha szégyenleni, ha becsületes csizmadiatól jó verseket közölhetünk, s nem is ezen oldalról veszszük a dolgot, hanem mivel semmi ferdeségeknek barátjai nem vagyunk, legkevésbbé szeretjük pedig a lapunkat illető ferdítményeket: kérjük a hírharangozó urat, méltóztassék kissé distingválni, és nem csak a betűket nézni máskor, hanem azok értelmére is figyelemmel lenni. Itt mindjárt egy példa: miként vetheti el néha a sulykot az elmés hírharangozó, egy kis élcécske kedveért.” (*Heti Szemle*. 1847. nyárutó [aug.] 24. 8. sz. 159.)  
A Honderü *Irodalmi ABC* c. rovatát Severus álnevű szerző írja. (Vö.: Császár Elemér i. m. 249.)
- 203 Jókai és divatlapja valóban igen gyakran kiállt a hazai kézművcek mellett.
- 210 Az *Egy magyar nábob* c. regényben is szimpátiával mutatja be Jókai a „kézműves osztályt”.

[1847. aug. 22.] 295—300.

M: Ék 1847. II. félév 8. sz. 256—58.; aláíratlanul.

## TÁRGYI MAGYARÁZATOK

Sor:

- 1 A koleráról írt Jókai a *Hétköznapiak* (JKK 282—84.) s az 1846-ban megkezdett, de csak tíz év múlva kiadott *Szomorú napok* c. regényében. (JKK 5—10.)
- 7 három mérföld — kb. 25 km
- 11 német laptól elcsapott magyarnak szerződött zugcriticus — Zerffi Gusztáv
- 17 *par force* — erőszakkal, erőnek erejével  
Arany János írja 1847. szept. 7-én kelt levelében Petőfi Sándornak: „A sáskának csak a csihéssét verte erre a szél, a főcsapat a Körös-völgyén vonult át. Inség-okozó kárt nem tett, de némely határon egy néhány tábla tengeri vetést felhabzolt. Ad vocem sáska, — Jókai mindúntalan vitzelt rá. Szerintem ilyes *ékec*ekben nem lehet komikum. *Humor* talán lehetne, de ne a más, ne a szegény osztály rovására. Ha a humorizáló maga is a sáskák csapása alatt állna, akkor illenék szájába a keserű humor.” (Arany János levelezése író-barátaival. 107.)
- 19 Hasonló gyűjteményről hasonló gúnyos hangnemben ír Jókai 1849-ben az *Esti Lapok* hasábjain. (jún. 6. 10.)
- 20 buga — bugavas, kovácsolásra előkészített vasdarab
- 23 *naturae curiosum* — természeti ritkaság
- 25 *bramarbas* — hengegő, szájhős
- 30 Az *Egy magyar nábob* c. regényben szerepel Dabroni, a nagyszájú kíméletlen párbajhős.
- 32 *komlószagu nectár* — sör
- 33 *hidalgó* — középkori spanyol köznemes
- 47 *délicieuse* — fenséges
- 49 *chevalier* — lovag
- 61 *canaille* — csöcselék, aljanépség
- 64 *Vivat* — Éljen
- 66 *ökörsem* — célzás a Honderü *Ökörsem* c. újdonságrovatára
- 69 A Jókai által itt említett majom a rút külsejű Petrichevich Horváth Lázárra, a papagáj pedig a Hiador-pörben önmagát csökönyösen ismétlő Zerffire illik. A *tengerszemű hölgy* c. regényben a következőket írja Jókai Petrichevich Horváth Lázárról: „Ez volt a fővezére

Sor:

az ellentábornak. Egy zseniális bonviván, alakra furcsa; törpe és púpos, vállhoz nőtt fejjel, melynek hátrafelé hegyesült a tarkója; szatír kifejezésű arccal, térdig érő karokkal, és amellet tökéletes gentleman hódító aplombjával.” (45. Vö.: *Egy magyar nábob*. JKK 2. k. 329.)

- 70 *medve* — Jókai itt minden bizonnyal Medve Imrére gondol, aki ebben az időben Mutius álnéven írt a Honderübe. (L.: Honderü 1848. télhó [jan.] 15. 2. sz. 17.; Uo.: 1848. télhó [jan.] 22. 3. sz. 33.)
- 79 *planum* — sík, sima terület, alap, síkság, szint
- 85 *aqua tinta* — tusrajz maratása részlemezre, vízfesték
- 86 *skizziroz* — vázol, vázlatot készít
- 89 *országos út* — Ország út (a mai Múzeum körút az V. és VIII. kerület határán)  
*kerepesi keresztút* — Kerepesi (a mai Rákóczi) út
- 98 *seladon* — szoknyavadász
- 106 *Ross und Reiter sah man niemals wieder* — A lovat és a lovast sosem láttuk többé
- 109 Schreyer majom-szintársulatáról már korábban hírt ad Jókai. (JKK 289.) Az *Egy magyar nábob* c. regényben Abellinó arról emlékezik meg, hogy az egyik színdarabban pudlikutya kapott központi szerepet. (JKK 1. k. 75., 444.) Nem lehetetlen, hogy a regénybeli motívum ötletét az itt közzétett hírek szolgáltatták.
- 121 *Divatlap atyánkfia* — PDlap
- 122 Az *Ék Irodalmi Ellenőr* c. rovatában 1847. aug. 8-án írta Sükei Károly a *Rendszeresség* c. cikkét, amely a következő szavakkal kezdődik: „A nép szava, isten szava.” Részletesen fogalmazza meg ebben a cikkben a Fiatál Magyarország mozgalmához tartozó írók és költők véleményét a művészet feladatairól. Többek között a következő modern gondolatokat olvashatjuk a cikkben: „... mi, kik a t é n y szempontjából indulunk ki, igen helyesnek találjuk, hogy korunkban a politica tulnyomó a művészet fölött. S azzal, hogy ez általános irányban a rendszeresség nem kézzel fogható — azzal nem sokat törődünk — mert hiszszük, hogy az elvet meg fogjuk találni majd az eljárás végén — midőn egy új organisatio a nemzeti és népi elem egységében, minden egyebet fölolvast”. (6. sz. 182.)

Ezután jelent meg Medgyes Lajos *Sükey Károlynak* c. cikke a PDlapban 1847. aug. 19-én, amely a következő szakasszal végződik:  
„Nem irok többet. Egyetlen egy a mire kérlek: vedd szivedre az Életképek jövődjét, s kérd meg Jókay Mórt hogy lapjai érdekében, az általad kijelölt irányról mondjon

Sor:

le s mindenek fölött, helyetted más művezért szemeljen ki. Tedd meg ezt ha csak emberiségből is, mert lát'd az 'Életképek' meg fognak bukni, a számadás terhe isten és emberek előtt lelkesen szárad. Vagy ha Jókay Mór, s több szerkesztő társa, annyira bizik műismerettedben, lapjaik érdekében annyit mégis tegyenek meg: hogy bírálataid ne az egész szerkesztőség nevében s firmája alatt, hanem csak saját első személyedben jelenjenek meg; a megjelent cikket pedig részükről a sajtóhibák között tegyék ki. Köszönts Jókay Mórt szavammal, s mond meg neki, hogy én, mint az 'Életképek', egyik jószándéku dolgozója, erre őt szívesen kérem." (34. sz. 1084.)

E hosszú cikkhez a „helyettes szerkesztő” a következő lapalji jegyzetet csatolta:

„E lapok távollevő szerkesztője az irányában méltatlanul föllépő 'Életképek'kel vitába keveredni — mint eddigi hallgatásából is kiki meggyőződhetett — nem akar ugyan, mindazáltal nem állhatjuk meg, hogy ez alaposan irt, komoly, higgadt hangulatu cikket ne közöljük, — annyival is inkább, mert egy harmadik, érdektelen szól a dologba elfogulatlanul, nemes, férfias beszéddel, s oly módonban, hogy nem csak egyes személy, de több ifju orias is érthet igenigen tanulságos szavaiból. Ugy hisszük, ez által a fegyvernyugváson sem követünk el sérelmet, amellyet ajánlatul eleve magunk lépteténk életbe.” (1080.)

123 *uj bornyú* — Sükeiről írja ebben a cikkében Medgyes Lajos: „Barátom, te a magyar irodalomban még — hogy székelyesen szóljak — ujbornyu vagy; legalább én neved most látom legelőbb.” (Uo.: 1084; Vö.: Vas Gereben: *Pesti levél. VIII. = Levelezések. Hazánk* 1847. szept. 9. 107. sz. 424.)

124 *bolondnál bolondabb beszédek* — Medgyes Lajos cikkében olvashatjuk: „Hegel philosophiáját megérteném és Sükey Károlyt, a szenvedély ebének megszeliidítőjét, az ujdondászati modor e burlesque öltözetében, felfogni nem tudom!

Itt azt kívánod: 'emeljük ezeket, a világszellem által megbélyegzett népelet nyilatkozatait, az uralkodó világ nézetteli egység harmoniájára, s alább: hagyjunk föl pedig minden amollynan «világirodalom» féle üres szavak bálványozásával' s ismét, 'mennyire nevetséges minden iskolás gyereki «világnézet» felül-emelkedett előtt sat.' Ugy nem értem mint a fekete föld, sőtét kétségkedésbe kell jönnöm, — én vagyok é ostoba, vagy pedig azon beszédek?!...

Sor:

Értekezésed végén a szépirodalmi lapokra szállasz: barátom, ne essék terhedre, ha kimondom, hogy itteni beszédeid bolondabbak a fenebbieknél." (Uo.: 1083–84.)

125 *esztelen* — Ugyancsak Medgyes Lajos írja a *Sükey Károlynak* c. cikkében a címadó vitapartnerről: „hm! a kinek nincs esze, értekezésed alatt ezen minden felől össze böngészett idegen szavakból azt hinné, hogy tudós ember vagy!” (Uo.: 1084.)

126 A Jókai által említett „tehénpásztori dialectusra” Medgyes Lajos cikkének a következő kitétele is mérvadó lehet: „A ti irányotok, mint előadod, alapul venni a szenvedélyt, legyezgetni a kor bűneit, vakandturásnak nevezni a törvényt, s ezzel semmit nem gondolni; hódolni azon szabadszellemeiségnek, melly minden szemlélődést megvet; s fellépni s írni az ujdondászati modo burlesque öltözetében.’

Ti nem akarjátok a szenvedélyt, mint valamely rakoncátlan ,ebet’ porázra fűzni, sőt inkább megszelidítitek a szépnek dicső harmoniája által. Valljon milyen hangja lesz ekkor ezen megszelidített ebnek? Bizonyosan ugatása nagyon is különbözni fog a közönséges kuvaszétól. Valami harmoniaszerű, valami lágy ugatás lesz ez, s mondhatlan kellemmel töltendi be az izlés templomát, s hallatára a szív megolvadoz!...

De beszéljünk komolyan. Mit fog teremteni egy illy iskola az irodalomból? Hol van az ember, józanon gondolkozó, ki egy lehellettel ezen tanok veszedelmességét észre ne venné?

Elveszti ez által az irodalom minden méltóságát; lép azon tiszteletes polcra, honnan az emberi érzelmek s cselekvéseknek törvényt adott, s azokat nemesekké s magasztosakká tette; belevegyül a napi élet vásottságai s hitványságai közé; önfeledkezett kéjhölgygyé válik, s hizelgője lesz az indulatok- és szenvedélyeknek.” (Uo.: 1081.)

132 *Az Egy az Isten* c. regény öreg karsztvidéki locsogó, elvadult pásztor a lefordíthatatlan nyelven pörlekedett — jobb híján — kecskéivel.

136 A vidéki útvjáról Pestre érkezett Vahot Imre megdicséri Golub Vilmos segédszerkesztőt — akinek Obernyik Károly is segített a PDlap összeállításában —, hogy „az ingerlékeny társlapokkal tollvitába nem keveredett, különösen, hogy az Életképek idétlén, gyermekes rugdalózásait s a Szépirodalmi Szemlének boszuállásból eredt kifakadásait figyelemre sem méltatá”. (*Budapesti Szemle*. PDlap 1847. aug. 26. 35. sz. 1120.)

## MI HÍR BUDÁN?

[1847. aug. 29.] 301—04.

M. Ék 1847. II. félév 29. sz. 289—91.; aláíratlanul.

## TÁRGYI MAGYARÁZATOK

Sor:

- 3 *Kelenbérc* — Gellérthegy
- 5 István főherceg tiszteletére aug. 31-én rendeztek díszelőadást a Nemzeti Színházban. A „királyi helytartó jelenlétében” Kisfaludy Károlynak *A hűség próbája* c. egyfelvonásos vígjátékát adták. A színdarab bemutatása előtt a himnuszt, utána pedig a szózatot játszotta el a zenekar.
- a nemzet nagy halottja* — József nádor
- 17 *aeonok* — eónok, ainok, az ókori görög felfogás szerint rejtett isteni őserők, amelyek a világ teremtését, fejlődését és megváltását intézték
- aeonok óta* — a világ kezdetétől (teremtésétől) fogva
- 22 A szolnoki vasútvonalat valóban szept. 1-én adták át a forgalomnak. (Vö.: JKK 305.)
- 24 A reformkori restaurációt sok munkájában megjeleníti Jókai. (Pl. az *Egy magyar nábob* c. regényében.)
- 27 *mult vasárnap* — aug. 22-én
- 51 *Oh asszony nagy a Te hited* — E szavakat Máté evangéliuma szerint Jézus mondta a lánya meggyógyulásában bízó kananeusi asszonynak. (14. rész 28. vers.)
- 53 A sáskákról már korábban is megemlékezett Jókai. (JKK 295—96.)
- 65 *szelindek* — buldog, jól megtermett mészáros-kutya
- 67 *Actaeon* — Aristaiosnak, egy ősi görög istennek a fia, aki a mítosz szerint vadászat közben meglátta a nimfák társaságában meztelenül fürdő Artemiszt, aki ezért őt szarvassá változtatta, mire saját kutya farkkaja széttépte
- 68 A mondatba értelemszerűen kívánczó írhatnánk szó az Ék-ből hiányzik.
- 75 *H.* — Hiador
- 77 *inexpressible* — kimondhatatlan, megnevezhetetlen nevű
- 81 *Z.* — Zerffi
- 82 Zerffi a *Kicsikart végnyilatkozatok* című terjedős polémijában írja: „Az É l e t k é p e k h e z”. Az Életképek azt állíták: **H i a d o r**

Sor:

úr fölhatalmazta őket kinyilatkoztatni: miszerint ő (Hiador) mondá, hogy „a dolgot nem tekinti plagiumnak.” — Mire Hiador úr írásban nyilváníttja, hogy ő nem oly határozott nyilatkozatot adott, hanem egészen másat, egészen kétségesen hangzót. A nélkül hogy az Életképek gyakran emlegetett jó barátai (?) és tanuikkal (??) valamit bizonyítottak volna, hazugsággal vádolnak engem — de a vád ismét saját fejükre esik vissza; — mert irodalmi ügyekben az egész világon csak írott vagy nyomtatott documentumok érnek valamit, s valamely megbírálandó tárgy felől nyilvánított vélemény egyéni vélemény marad, mely másnak véleményét azon dologról el nem enyészti. Szigligeti úr barátjai szeretnék a dolgot más mezőre terelni, a pletykáság mezejére!”

Ezután éles hangon támad Zerffi továbbra is: „Csak nyíltan uraim! Hiszen az egész plagiumhistoriában nem az a fődolog: mit mondott nem mondott Hiador vagy Szigligeti úr, — hanem az: vajjon Szigligeti úr meglopta-e Hiador darabját, vagy nem? Ezt kell, s ezt fogom bírálatalag taglalva bebizonyítani, s miután azon önökre nézve örvendetes hírt mondhatom, hogy fizetem első íve már sajtó alatt van: remélem zablán birandják önök még néhány napig tartani annak megjelenése fölötti példátlan örömeiket, hogy aztán annál többet és mérgesebben gyalázhassanak, minél naptisztábban be fogtam bizonyítani e vakmerő plagiumot.” (1847. őszelő [szept.] 7. 10. sz. 199—200.)

- 84 A Vahot Imréhez címzett két első „irodalmi levél” az Ék hasábjain jelent meg 1847. jún. 23-án (25—26. sz. 831—35.) és júl. 4-én. (1. sz. 23—24.; JKK 184., 194.)
- 94 Vahot családi neve: Vachott
- 95 Z-it — Zerffit
- 96 *Roszkay* — Jókai itt saját magára céloz (Vö.: Szekeres László: *Jókai „Forradalom alatt írt műveinek” utóéletéhez.* ItK 1957. 421.) Később az Üstökösben megjelent humoros írásaiban is tréfálkozva említi a saját nevét Jókai. (*Ama bizonyos csizmadia és felesége kérdései és feleletei.* 1868. jan. 11. 2. sz. 16.)
- 97 *Ponori Theurewk József* (1793—1870) — író, újságíró. 1845-től a konzervatív pozsonyi *Hírnököt* szerkesztette.
- 100 *nekem* — Az egyes számú első személy alkalmazása arra mutat, hogy 1847-ben közismert volt e sorok szerzőjének a személye. 1847. aug. 26-án a Pestre érkező Vahot Imre így gúnyolta Sükeit: „Mikor Pestről távozám, bizonyos csecsemő kritikaster még beszélni

Sor:

sem tudott, csak dadogott, s most már bírálatokat ír a magyar irodalom- és színházról." (*Budapesti Szemlet* PDLap 35. sz. 1122.)  
108 Ezután következik Szigligeti Ede *Nyílt levél Hiador urhoz* c. válasza. (Ék. 1847. aug. 29. 9. sz. 291—92.)

71

A PEST—SZOLNOKI VASÚT ÜNNEPÉLYES  
MEGNYITÁSA

305—07.

M: Ék 1847. szept. 5. 10. sz. 319—21; aláíratlanul.

TÁRGYI MAGYARÁZATOK

Sor:

- A szept. 19-én J. aláírással megjelent cikkében írja Jókai, hogy Szolnokig kísérték vonaton István nádort (JKK 307.)
- 4 A „népérdeket” és a kor uralkodó eszméit *A mi politikai chatecismusunk* c. értekezésében fejtegeti Jókai. (Ék 1848. ápr. 16. 505—06.)
- 19 A „magyarság legjavát”, azaz a szolnokiakat a fővárossal összekötő vasút utazási lehetőségeiről és távlatairól részletesen ír a PH. (*Fővárosi újdonságok*. 1847. szept. 5. 941. sz. 155.)
- 24 A megnyitási ünnepélyen gr. Zichy Ferenc, ill. a vasúti főigazgató mondtak beszédet, s ezekre válaszolt István főherceg.
- 26 *főns.* — *főnséges*  
*József főherceg testvére* — István főherceg
- 27 István főherceg 1847. aug. 28.-án, különgőzhajón „vidor kedélyben” érkezett Pestre. (*Fővárosi újdonságok*. PH 1847. szept. 2. 942. sz. 147.)
- 43 „*posta locomotiv*” — „A vonat előtt egy üres mozdony ment a lehető akadályok kitudása végett, mi szinte érdekesebb az utat, előpostájakul szolgálván a diadalmenetnek” — írja egykorú beszámolójában a Jelenkor. (*Budapesti Napló*. 1847. szept. 5. 71. sz. 421.)
- 46 *elfogadása* — Ék: *elfogadása* -sh. — *pályafő* — végállomás, vasúti állomás
- 49 Kossuth Lajos ékesszólásáról elragadtatott szavakkal emlékezik meg Jókai a szabadságharc idején. (Ék. 1848. okt. 7. 475—76.)
- 51 *Nagy Gergely és testvére* — Nagy József „gőzerőművész” (Vö.: *Fővárosi újdonságok*. PH 1847. szept. 7. 945. sz. 161.)
- 63 *Az Egy magyar nábob* c. regényben Barna Sándor alakjával mutatja be Jókai a magyar kézművesek alkotó tehetségét.



Sor:

- 71 Széchenyi István a Pannónia gőzhajón Tokajba és környékére utazott, hogy kipróbálja a Tisza és a Szamos hajózhatóságát. Utána Pestre érkezett. Útjáról „Egy tiszaháti buzgó vizrendező” aláírással *Új adatok a Tisza hajózhatásához* címen írt beszámolót a Jelenkor. (1847. szept. 19. 75. sz. 445.)
- 73 *Podmaniczky Frigyes báró* (1824–907) — 1847-ben Pest megye aljegyzője, a felsőház tagja. A szabadságharc alatt huszárszázados és osztályparancsnok volt, s emiatt egy rövid időre az osztrák hadseregbe sorozták közlegénynek.  
*Zichy Ottó* (1815–1880) — liberális politikus, aki a szabadságharcban őrnagyként vett részt, majd komáromi tisztként kapitulált
- 74 *Besze János* (1811–1892) — szónok, ügyvéd, a pozsonyi országgyűlési fiatalság népszerű alakja. 1848-ban az esztergomi nemzetőrök parancsnoka volt. Részt vett Kossuth toborzó körútjain. Világos után tízévi várfogságra ítélték. (Vö.: *A kétségű ember fiai*. JKK I. k. 491.)
- 77 *földirati* — földrajzi, topográfiai

72

ISTVÁN FŐHERCEG,  
KIR. HELYTARTÓ Ő FENSÉGE KÖRÚTJA  
307—12.

M: Ék 1847. szept. 19. 12. sz. 379—81.; J. betűjeggyel.

TÁRGYI MAGYARÁZATOK

Sor:

- 1 E cikk hangléütésében, romantikus pátoszában rokona Jókai lelkes hangú beszámolójának, amelyet 1849-ben Kossuth Lajos pesti bevonulásának „diadalmenetéről” ír. (*Magyarország elnökének pompája*. Esti Lapok 1849. jún. 6. 3. sz. 10.)  
István nádor 1847 őszi komáromi fogadtatását nagyszabású romantikus képekben jeleníti meg Jókai *Politikai divatok* c. regényében. (JKK 69., 576.)
- 13 Hasonló gondolatokat ékel Jókai 1848 tavaszán a *Nőszabadság* c. cikkébe. (Ék 1848. márc. 23. 385)
- 15 Célzás arra, hogy egy cseh vasúti tiszt az általa Magyarországon talált műzeális értékű kincseket Prágába szállította, s csak később juttatta vissza hazánkba.

Sor:

- 23 Jókai itt az 1847 elején elhunyt József nádorra céloz. A szolnokig tartó vasúti utazásról szóló cikk, amely István nádor kíséréséről s a pest—szolnoki vasút ünnepélyes megnyitásáról számol be — Jókaitól származik. (JKK 305.)
- 25 *mindenha* — *mindenhová*
- 27 *a jász főkapitány* — Szentkirályi Móric  
*a kerületi székváros* — Jászberény
- 29 István főherceg 1847. szept. 1-én, a vasút ünnepélyes megnyitásán még Szolnokon fogyasztotta el „regg-ebedjét”, s onnét érkezett Jászberénybe. (*Fővárosi ujdonságok*. PH 1847. szept. 16. 950. sz. 179.)
- 30 *nemes lovasság* — A főkapitány vezénylete alatt mintegy háromszáz tagú jászok bandérium volt felállítva a város határában István főherceg fogadására.  
*Nagykeunság kapitánya* — itt: a jászok kerületek kapitánya, Szentkirályi Móric  
A 14 díszöltönyös ifjú a testőrség szerepét töltötte be.
- 40 *Leel* — Lehel vezér
- 41 A PH beszámolója szerint a „jász kürtbe helyezett pohárból” ivott a főherceg a jászok haza boldogulására. (*Fővárosi ujdonságok*. 1847. szept. 16. 950. sz. 179.)
- 43 *kostök* — lopó
- 49 *Jákóhalma* — Jászjákóhalma, Jászberény melletti település  
*Apáthi* — Jászapáti, község Jászberénytől keletre  
*Heves* — Jászapátitól mintegy tíz kilométerre levő község
- 50 *vesszőcsárda* — az egri szőlőművelők csárdája a város szélén
- 55 *tisztikar* — tisztviselői kar, előljáróság
- 68  $7\frac{1}{2}$  *órákor* — 7 után fél órával,  $\frac{1}{2}$ 8 órákor
- 73 Az egri apátot Márjássy Gábornak hívták.
- 81 *bárá Vay Lajos* (1803—1882) — Vay Miklós császári királyi kamarás fia, Borsod megye képviselője, majd a szabadságharc idején a megye főispánja
- 82 *előposta* — előfutár
- 88 *ref.* — református
- 92 *vashámor* — vasolvasztó
- 95 *barkó* — a palócok neve Erdőhátságon a Rima alsó folyása és Eger között (Vö.: Hunfalvy János: *Gömör és Kishont t. e. vármegyéknek leírása*. Pest 1867.)
- 97 *Avas* — meredek hegy Miskolc déli szélén
- 102 *Szemere Bertalan* (1812—1869) — ügyvéd, Borsodmegyei aljegyző, képviselő, alispán; 1848-ban belügyminiszter, a Honvédelmi

Sor:

- Bizottmány tagja, 1849-ben kormánybiztos, majd miniszterelnök.  
Az itt említett beszéd 1847. szept. 16-án jelent meg a PH címlapján az *István főherceg körútja* c. beszámolóban. (950. sz. 179.)
- 105 *Szántó* — Abaújszántó, község Abaúj-Torna vármegye déli részén  
István főherceg nagy általánosságban a Hernád völgyében észak felé haladva jutott Kassára.
- 106 *Ságh* — Ipolyság  
*sághi prépost* — az Ipolyságon levő premontrai prépostság vezetője  
*Sebes* — Zsebes, község Kassa déli szomszédságában
- 107 *gróf Károlyi Eduard* — Károlyi Ede gróf (1821–1879) több ipari és gazdasági egyesület elnökségi tagja, 1860-ban a határozati párt Abaúj-Torna megyei képviselője  
*Bárca* — közvetlenül Kassa déli szomszédságában elterülő község Zsebestől északra
- 109 *Forgách Sándor* — császári királyi kamarás, „muszkavezető”  
császári biztos  
*főisp.* — főispán
- 114 István nádor szavai itt József főhercegre céloznak.
- 120 A kassai színház a város geometriai központjában, a régi Fő utca térre szélesedő részén, a múlt századi Sörkert és Malom (később Kossuth Lajos) utca közötti szakaszán épült.
- 131 Szept. 6-án érkezett Zemplén megyébe a főherceg.
- 132 *Terebes* — Töketerebes (Trebisov) Zemplén megyei község (Vö.: *Szomorú napok* JKK 359.)  
Terebesen gróf Andrássy Károlyné „kastélyában vette szállását”  
István főherceg. (PH 1847. szept. 19. 952. sz. 188.)  
*Andrássyak* — örökös főrendiházi tagsággal rendelkező felvidéki grófi család. Birtokaik központja Krasznahorka volt. A család ismertebb tagjai ebben az időben:  
*Andrássy Aladár* (1827–1903) — a szabadságharc idején Bem szárnysegédje  
*Andrássy György* (1797–1872) — gazdaságpolitikai téren tevékenykedő államférfi  
*Andrássy Gyula* (1823–1890) — liberális ellenzéki politikus. 1848-ban Zemplén megye főispánja, majd Görgey egyik segéd-tisztje volt. A kiegyezés után Magyarország miniszterelnöke lett.  
*Andrássy Manó* (1821–1891) — a szabadságharc alatt Torna megye főispánja volt. Részt vett a pákozdi csatában. Világos után előbb külföldre emigrált, majd hazatérve a Tisza szabályozása során szerzett érdemeket.

Sor:

- 133 *S.A. Ujhely* — Sátoraljaújhely  
*S. Patak* — Sárospatak
- 134 Sárospatakon „szállásra a Rákoczyak híres városában, annak jelenlegi birtokosa, regéczi Breckenheim herceg” fogadta István főherceget. (PH 1847. szept. 19. 188.)  
*Breckenheim* — régi német eredetű család, amely 1780-ban grófságot 1790-ben hercegséget, 1827-ben magyar indigenátust kapott, s a Rákócziak Sárospatak környéki elkobzott birtokát szerezte meg. Itt Alfonz hercegről (meghalt 1863-ban) fr Jókai.
- 137 István főherceg szavai a Zemplén megyei főjegyző szónoklata után hangzottak el. A szavak után fogadta a leendő nádor Ung vármegye küldöttségét.
- 148 A Bodrog Tokajnál ömlik a Tiszába
- 150 Jókai már korábban említette, hogy Széchenyi István a Pannónia gőzösön felúsztatott a Tiszán.
- 152 *Berkesz* — község és az Aranyos folyóba ömlő erdélyi patak a múlt századi Torda-Aranyos megyében  
Berkesz gróf Vay Ábrahám fogadta a főherceget.
- 154 *Hunyadi Ulászló* — helyesen: Jagelló Ulászló, Dobzse László, aki Mátyás király után uralkodott
- 156 Máramaros és Ugocsa megyék nevében az „ősz báró Sztojka” üdvözölte a főherceget.
- 157 *Nagy-Lónya* — Bereg vármegyei község a Tisza jobb partján
- 159 A Nagykároly felé utazó főherceget Szatmár határán Vitka helysége felé fogadta a vármegye küldöttsége. Nagykárolyban gróf Károlyi Györgynél szállt meg István főherceg, majd szept. 11-én Debrecen felé folytatta útját.
- 160 Jókai István főherceg körútjának leírását nem folytatja. Eddigi megemlékezéseiből kitűnik, hogy együtt utazott a delegációval. A szept. 26-i közleményben már Karády J. aláírással jelent meg a debreceni (13. sz. 412–16.) s M\*ó [Mefisztó] rejtjellel a szabadkai beszámoló. (416–17.) Okt. 3-án Pécs meglátogatásáról egy „Rendes levelező” számol be. (14. sz. 445.) Bajai útjáról ismét helyi megemlékezés olvasható az Ék-ban. (Uo. 446.)

## MI HÍR BUDÁN?

[1847. szept. 19.] 312–18.

M: Ék 1847. II. félév 12. sz. 384–87.; aláíratlanul.

## TÁRGYI MAGYARÁZATOK

Sor:

- 1 anno Domini 1847. — az Úrnak 1847. esztendejében  
 10 borsót terem — borsószik  
 28 tákó — dákó, a biliárdgolyó lökésére használt rúd  
 36 O' Conell, Daniel (1775–1847) — politikus és szónok, az ír nemzeti függetlenség népszerű harcosa  
 42 enormiter — rendkívül, szörnyen  
 poflé — pofleves, pofon (vö.: Hétköznapiok. JKK 185, 427.)  
 43 frontispicium — itt: arc  
 48 visum repertum — orvosi látletel  
 61 kávéseprű — kávézacc  
 72 írás — itt: szentírás, biblia  
 77 Döngöre — Ék: Döngere — sh. —  
 93 emléképenz — érem, kitüntetés  
 121 à conto — hitelbe, kontóra  
 124 E lap — minden bizonnyal — az Ék, az álmos szerkesztő pedig: Jókai.  
 149 par compagnie — együtt  
 165 peruviai balsam — perui balzsam, illatos fertőtlenítőszer  
 180 diachilion flastrom — diákflastrom; sárgás színű, növényi nedvvel kevert, ragadós kenőcs, amelyet főleg furunkulusok és tályogok gyógyítására használtak  
 202 tamáskodás — hitetlenkedés  
 205 nagyhatu — nagyhatalmú, nagyhatású  
 208 A cikkhez az Ék-ban 1847. okt. 3-án a következő nyilatkozatot csatolja Jókai: „N y i l t l e v é l. Tisztelt szerkesztő úr! Köszönettel fogadtam önnek érdemlett pártfogását; miután azonban sokan vannak, kik azt hiszik: hogy én és Vas Gereben egy és ugyanazon személy vagyunk, kénytelen vagyok kinyilatkoztatni, hogy én részemről erről semmit sem tudok. Igen hízélgó ugyan rám nézve e tán biographiai hasonlatosságokból felmagzott közvélemény, mind a mellett is dicsőségem koszorúját senkivel sem levén hajlandó megosztani, vagyok a ki vagyok t. i. önnek lekötelezett tisztelője. C z i c z M á r t o n m. s. k.” (14. sz. 452.)

Sor:

Az a megjegyzés, hogy az Ék szerkesztője fogta pártját Czicz Mártonnak, amellelt bizonyít, hogy az aláíratlan cikk szerzője: Jókai Mór.

74

### NEMZETI SZINHÁZ

[1847. szept. 26.] 318–21.

M: Ék 1847. II. félév 13. sz. 2–3. borítólap; J. M. betűjeggyel.

### TÁRGYI MAGYARÁZATOK

Sor:

- 9 Z-ben — a Zrínyi vendéglőben  
31 Jókai szavai újdonságíróra és szerkesztőre vallanak.  
32 *jus patronatus* — egyházi méltósághoz kötött kegyúri jog  
99 *succrescentia* — utánpótlás

75

### MONDANI-VALÓINK

[1847. szept. 26.] 322–23.

M: Ék 1847. II. félév 13. sz. 3. borítólap aláíratlanul.

### TÁRGYI MAGYARÁZATOK

Sor:

- 7 *Ilosvay Rudolf* (1820–1893) — Bereg megye tisztletbeli aljegyzője. A szabadságharc idején honvédszázados és zászlóaljparancsnok volt. Ilosvay verse nem jelent meg az Ék hasábjain.  
8 *Dózsa Dániel* (1821–1889) — kolozsvári hírlapíró, országgyűlési képviselő, majd kúriai bíró. 1840 óta ír verseket, elbeszéléseket, regényeket, hírlapi cikkeket és jogi tanulmányokat. Dózsa Dánielnek *Erdélyi szózat* „*Unio*” magyarhoni dalmokaihoz címen jelent meg a verse 1847. dec. 26-án. (26. sz. 817–18.)  
17 A V. Sz. betűjeggyű szerző *Megtörtént dolog 1599-ből* c. írása 1847. dec. 5-én jelent meg az Ék-ban. (23. sz. 728–30.)  
21 *Tóth Endre* (1824–1855) — földbirtokos, ügyvéd, költő. 1847-ben Borsod megye tisztletbeli ügyésze lett. A szabadságharc alatt 1849. jan. végéig a borsodi önkéntesekkel harcolt, míg lábai meg nem fagytak. 1846-tól a PDlapban, 1848-tól az Ék-ban jelentek meg versei.

Sor:

Tóth Endrének a *Falusi est* c. Petőfi hatására valló verse jelent meg az Ék-ban 1847. dec. 5-én. (23. sz. 724–25.)

1848-ban a következő munkái látnak napvilágot Jókai divatlapjában: *Magyar utiképek* (febr. 20. 8. sz. 239–40.) *Éjeli képek* (jún. 18. 27. sz. 793–94.) *Csorbakő-vár* (aug. 13. 7. sz. 200–02.) *Sás virágok* (okt. 1. 14. sz. 429–30.) *Szerelmi buképek* (okt. 15. 16. sz. 498–99.) *Győr, octob. 7-én.* 1848. (okt. 15. 16. sz. 512.) *Az utfelen* (okt. 29. 18. sz. 754–55.) *Fehér rózsák véres arccal* (dec. 10. 24. sz. 756–58.)

25 Pogrányi Imrének nem jelent meg verse az Ék. 1847-es és 1848-as évfolyamában.

76

## KÜLFÖLDI TÁRSASÉLET

[1847. okt. 17.] 323–34.

M: Ék. 1847. II. félév 16. sz. 511–16.; aláíratlanul

Részl.: *Egy magyar nábob* JKK I. k. 446.

## TÁRGYI MAGYARÁZATOK

Sor:

A *Külföldi Társasélet* c. rovat közleményeit — amelyeket Jókai bizonyíthatóan külföldi lapokból vett át, s amelyek az esetek nagy részében furcsa kuriózumokról adnak számot, s így csak nagyon gyér fényt villantanak írónk ekorabeli munkásságára — válogatással tesszük közzé. A kihagyott részekről azonban mindig említést teszünk a jegyzetek között.

1 E táblabíró jelszó gyakran felbukkan hasonló formában Jókai fiatalkori műveiben. (Pl. JKK 125., 389.)

25 Jókai kéziratait csaknem kivétel nélkül vonalazatlan papírra írta.

28 E bevezető sorok a rovat általános feladatairól — szerkesztői megjegyzések.

29 *furorét csinál* — feltűnést kelt

30 *Lind, Jenny* (1821–1887) — híres szoprán operaénekesnő, a svéd „csalogány”, aki 18 éves korában lépett fel először, s példátlan művészi diadalokat ért meg. Németországon, Anglián és Amerikán kívül Bécsben és Pesten is szerepelt. Goldschmidtnek, az angol zeneszerzőnek lett a felesége.

Sor:

- 31 Ezután egy algfri lap megjelenésének a híret közli Jókai.
- 32 *Béranger, Pierre-Jean de* (1780–1857) — francia költő. Lírájában élesen bírálta a korabeli francia politikai viszonyokat: a pápát, az egyházat és a királyi trónt. Szeretettel szólt a forradalmi hagyományokról. Népszerű dalai hozzájárultak az 1830-as és az 1848-as forradalmak eszmei előkészítéséhez. Petőfi is lelkesedéssel forgatta verseit, s közülök többet magyarra fordított. E cikkről a *Kárpáthy Zoltán* c. regény kritikai jegyzetei között olvashatunk. (JKK 1. k. 421.)
- 38 *Herwegh* (1817–1875) — német költő. 1848-ban részt vett a forradalmi mozgalmakban. A Jókai által itt említett fejtegetés, amelynek központjában Béranger és Herwegh összehasonlítása áll, a Magyar Szépirodalmi Szemlében a *Herwegh* c. tanulmányban jelent meg. (1847. júl. 18. 3. sz. 35–36.)
- 40 Az „agg” költő ekkor 67 éves volt.
- 47 *Passy* — a Szajna és a boulogne-i erdő közti helység, amely 1860 óta Párizs XVI. kerületének egy része
- 55 *Astrachan* — Asztrahán, múlt századi kormányzóság Oroszország déli részén a Káspi tenger és a Volga alsó folyása között  
A közeledő koleráról ad hírt Jókai 1847. aug. 22-én a *Mi hír Buddn?* c. rovatban. (JKK 294.)
- 69 *mr.* — mister, úr, uram
- 76 *búnkereset* — bünbarlang
- 97 Ezután az Indiában megjelenő időszaki sajtótermékekről olvashatunk egy rövid közleményt.
- 98 A fogadott tapsolók tevékenységét részletesen jeleníti meg Jókai az *Egy magyar nábob* c. regényben. (JKK 1. k. 81., 446.)
- 105 *Düsseldorf* — Rajnamenti német tartomány
- 112 *Jamaica* — Jamaika, a Nagy-Antillák egyike a Karib tengerben
- 126 *honneur* — vendéglátói tiszt, tiszteletadás, fogadás
- 130 *Grefenberg* — Gräfenberg, Priessnitz szülővárosa Sziléziában (ma: Jeseník). Itt állította fel az első hideg vízzel gyógyító üdülőt 1826-ban Prissnitz. (Vö.: *Kárpáthy Zoltán* JKK 2. k. 285.)  
*Priessnitz, Vinzenz* (1799–1851) — osztrák paraszt, aki a hideg- és állott vizes borogatás alkalmazását kezdeményezte lázas és gyulladásos betegségek gyógyítására. A *Kárpáthy Zoltán* c. regényben újra Jókai, hogy „Abellino is elvivé Prieszniczhez roncsolt tagjait, adjon neki helyettök másikat”. (JKK 2. k. 226.; Vö.: Uo. 285.)
- 132 *Freiwaldau* — Frivaldov, sziléziai kerületi székhely Gräfenberg mellett



Sor:

- 138 *nem érdektelen* — az Ék-ban tévedésből „*ném érdektelen*” szerepel
- 156 *Heine, Henrik* (1797—1856) — világhírű német költő, író és publicista  
Heinén 1845-ben vett erőt fájdalmas hátgerincbetegsége, amely 1848-tól 1856. febr. 17-én bekövetkezett haláláig „*matrac-sírházhoz*”, az ágyhoz kötötte.
- 161 *Izabella királynő* (1830—1904) — Izabella Mária Lujza, VII. Ferdinánd lánya, 3 éves korától Spanyolország vakbuzgó vallásosságáról és nagyszámú szeretőiről híres királynője.
- 162 3—4 *hét* — háromnegyed hét óra  
*souper* — vacsora
- 173 *Andalusia* — tüzés táncosnőről ismert dél-spanyolországi tartomány
- 177 Izabella az ország kormányzását környezetére bízta.
- 178 *szerencsés* — Ék: szerencsés — sh. —
- 180 Izabella koronáját elvileg 1870-ben, gyakorlatilag 1875-ben örökölte a fia. A királynő tehát meglehetősen hosszú ideig uralkodott.
- 181 Eid tanár kozmetikai könyvéről olvashatunk az ezután következő sorokban, majd egy rövid hír következik a párizsi katonai ezredek zenetanulásáról.
- 195 Lind Jenny nem Grant bankárhoz ment férjhez, hanem Otto Goldschmidt nevű angol zeneszerzővel házasodott össze 1852-ben, miután 1850—51-ben bejárták együtt Amerikát.
- 197 *Montez, Lola* (1820—1861) — kalandjairól hírhedett táncosnő, aki először 17 éves korában ment férjhez egy James nevű katonatiszthez. 1846-ban került Münchenbe, ahol I. Lajos bajor király szerelmét annyira megnyerte, hogy a minisztériumát — amely tiltakozott az ellen, hogy e nőt grófi rangra emelje — elbocsátotta. A bajor király Lansfeld címmel nevezte ki grófnőnek a spanyol táncosnőként szereplő Montezt. Midőn I. Lajos megszűnt király lenni, Monteztől is megvonták a spanyol indigenátust. Számos kalandos utazás után 1849-ben egy londoni testőrhadnagy felesége lett az egykori királyi szerető, de hamarosan elvált. 1852-ben Amerikában ismét színpadra lépett, s bajorországi kalandjait is eljátszotta. Kaliforniában még két ízben ment férjhez, majd New Yorkban, Ausztráliában és Londonban lépett fel színpadon.
- 200 *Comtesse de Lansfeld* — Lansfeldi grófnő. Montezt valóban megillette ez a cím.
- 202 *Je ne connais pas une comtesse de ce nom* — Nem ismerek ilyen nevű grófnőt
- 205 *persona grata* — diplomáciailag elfogadott személy

Sor:

- 206 *Gräfin von Landsfeld* — Landsfeldi grófnő  
207 *Charivari* — franciaországi illusztrált vicclap  
*Gräfin von Can-cansfeld* — kánkán-földi grófnő, táncföldi grófnő;  
gúnyos célzás a buja kánkán táncra és a grónő táncosnői múltjára  
209 1837-ben Lola Montez egy hadnagyhoz ment feleségül, akit három  
év múlva elhagyott.  
212 *pattantyús* — tűzér  
217 *Pompadour* — XV. Lajos francia király híres szeretője  
kéziratainak — Ék: kéziratainak — sh. —  
218 Rövid hír következik ezután a londoni halottak számáról.  
219 *Michigan* — az Északamerikai Egyesült Államok Ohio és Indiana  
szomszédságában levő tagállamának a fővárosa, Michigan-City  
226 *Karr, Alphonse* (1808–1890) — anekdotázó francia író, 1839-től  
a Figaró főszerkesztője  
*Paul Kock* (1794–1871) — francia regény- és drámaíró. A polgári  
társadalom erkölcsi züllését minden különösebb esztétikai érzék  
nélkül leplezte le.  
228 *Perugia* — Umbria, Olaszország egyik tartománya Latium és  
Toscana szomszédságában  
231 *Pomare* — a Tahiti szigetén uralkodó múlt századi dinasztia csa-  
ládi neve  
237 Két közlemény következik ezután a poroszországi iskolákról,  
valamint egy prágai öngyilkosságról.  
238 *mahomedán* — mohamedán  
244 *történetből* — történetesen  
263 Rövid hír következik itt a Rotschild-család vagyoni helyzetéről.  
268 *real* — spanyolországi pénzegység  
283 *Soulié, Melchior Frédéric* (1800–1847) — francia költő és író  
284 *mult september* — 1847. szept.; a múlt hónap  
295 *Lajos Fülöp* (1773–1848) — Franciaország 1830-tól uralkodó  
királya (l.: 503:1)  
302 *Matschakerhof* — híres bécsi vendéglő

## MI HÍR BUDÁN?

[1847. okt. 24.] 334—45.

M: Ék 1847. II. félév 18. sz. 544—47.; aláíratlanul.

## TÁRGYI MAGYARÁZATOK

Sor:

- 1 A rovat első közleményeként Erőd aláírással jelent meg egy tudósítás István főherceg körútjáról. (1847. okt. 24. 18. sz. 543—44.) E közlemények előtt bejelenti Jókai, hogy a színházi rovat — amely most kimaradt a divatlapból — a legközelebbi számban fog megjelenni.  
E „szerkesztői bejelentés” arra mutat, hogy Jókai — aki egy ideig István nádort követte körútján — ismét átvette az újdonságrovat irányítását.
- 3 M. — Mór  
Szentkirályi Mór (1809—1882) — Pest megye országgyűlési követe, 1848-ban a jászkunok főkapitánya
- 7 E két soros versikével fejezi be az iglói Foghúzó Barnabás a Jókaihoz címzett dec. 26-i nyílt levelét. (26. sz. 3. borítólap)
- 8 *A journalistica mint proféta* — ezen a címen folytatja a közleményeit Jókai a *Mi hír Budán?* c. újdonságrovatban 1847. nov. 7-én. (JKK 362—67.)
- 9 A szerkesztőtársakra való hivatkozás arra vall, hogy a cikksorozatot az Ék szerkesztője, azaz Jókai állította össze.
- 13 „soll” — tartozik rovat  
„haben” — követel rovat
- 20 *Jónás proféta* — A róla elnevezett bibliai könyv szerint Isten parancsára Ninive lakóit kellett volna megtérítenie, de ő engedetlenül hajóra száll. Vad vihar után hajótörést szenved, egy cethal elnyeli, majd — miután az kidobja a partra — korábbi ígéretéhez híven — megtéríti a niniveieket.
- 21 *Ninive* — Asszíriának a múlt században felfedezett fővárosa, Sancherib király székhelye, amelyet i. e. VII. században feldúltak
- 34 *asperni ütközet* — 1809. máj. 21—22-i ütközet a Bécstől keletre levő Duna-parti Aspern falu környékén, ahol első ízben győzték le Napóleont nagy szárazföldi csatában. Az osztrákok 24 000, a franciák pedig 30 000 embert veszítettek. A vesztes csata után Napoleon ügyesen visszavonult, s előkészítette a wagrami győzelmet.

Sor:

- 35 *s t. eff.* — s több efféle
- 36 *vadkacsa* — hírlapi kacsa, vaskos hírlapi baklövés
- 38 *u. m.* — úgy mint
- 39 *Benkert K[ároly] Mária* — Kertbeny Károly (1824—1882) — műfordító és bibliográfus. Élete szakadatlan vándorlásban telt el. Közben, ha nem is a legnagyobb rátermettséggel, de mindig lelkes buzgósággal fordítgatta írónkat s ismertette irodalmi viszonyainkat a német olvasóközönséggel.  
*nemzeti színműtár* — Jókai minden bizonnyal arra a munkára céloz, amelynek adatait már a szabadságharc előtt gyűjteni kezdte Kertbeny Károly, s amely csak 1878-ban jelent meg *Magyarország legrégebbi drámairodalma 1550—1575* címen
- 40 *Magyar nemzet és irodalom története* — Nem ismeretes Kertbeny Károlynak ilyen című munkája. Lehetséges azonban, hogy már ebben az időben elérkezett az anyaggyűjtés stádiumába Kertbeny Károlynak az 1881-ben kiadott (s lényegében félbemaradt) *A magyar nemzet és nemzetközi irodalom könyvészete* c. munkája.
- 42 Kertbeny Károly szép számmal fordított a reformkori magyar írók és költők — közte Petőfi, Garay, Vörösmarty, Lisznyai, Arany és Jókai — műveiből németre.  
*Nagy I.* — Nagy Ignác
- 49 *Tudós palóc* — Gvadányi József (1725—1801) munkája, amely az 1790-es országgyűlésről készült, de csak 1795-ben jelent meg nyomtatásban Lipsiában, azaz Lipcsében névtelenül a következő címen: *A mostan folyó ország gyűlésnek satyrico criticé való leirása, a melyet egy Isten mezején lakó palócnak színlése alatt írta azon buzgó szívvél bíró hazafi, a kinek pennájából folyt ki a Falusi Nótáriusnak Budára való utazása; ezen munkáját is négy soru versekben hazájának elejibe terjesztette 1790. esztendőben, Bak havának 25. napján.*  
Gvadányi palóca inti a magyarságot, hogy viseljen nemzeti öltönyt, használja magyar nyelvét, s a magyar fiatalok magyar ezredekben magyar tisztek vezetésével katonáskodjanak. (Vö.: *Egy magyar nábob* JKK I. k. 440.)
- 50 *seculum* — saeculum, század  
*U. a. é.* — Ugyanazon évben
- 56 *karmantyú* — díszes, henger alakú szőrmés kézmelegítő, muff
- 62 *dohányutca* — a mai Dohány utca a VII. kerületben az Ország útról (ma a Tanács körútról) nyúló sugárút; neve azóta sem változott
- 69 *Horváth Lázár* — Petrichevich Horváth Lázár
- 74 *Nemzetes* — a Nemzeti Ujság gúny-, ill. beceneve  
*Judás Iscariotes* — a Jézust eláruló Iskarióti Júdás

Sor:

- 87 *tek. ns* — tekintetes nemes
- 88 *Farkas Dániel* (180?–1849) — marosvásárhelyi királyi táblai jegyző, 1847-ben Alsó-Fehér vármegye aljegyzője. 1847-ben folyamodott az Enyedi Gunár c. lap kiadása végett az erdélyi főkormányshékhöz, de az engedélyt megtagadták. 1849 januárjában az elámtott román nemzetiségű felkelők felkoncolták.
- 95 *Petőfi Sándor* 1847. szept. 8-án, megismerkedésük évfordulóján vette feleségül Szendrey Júliát.
- 96 *feldunator* — lényegében a mai Dunakorzó az V. kerületben a Március 15 tér és a Lánchíd közti szakaszon
- 117 *Virányos* — Zugliget
- 120 *Erkel Ferenc* (1810–1893) — az egyik legkiválóbb magyar zeneszerző a Nemzeti Színház első karnagya. A *Hunyadi László* c. — máig nagy népszerűségnek örvendő — operáját 1844. jan. 27-én mutatták be. 1861-ben került színre a *Bánk bán* c. operája. Az előzőről ír Jókai néhány sorral később az aznapi közleményében (JKK 344.)
- 133 *Grillus metamorphosis* — A tücsök változása; egy része Ovidius *Metamorphoseon* líbri XV. c. munkájának, amely a világ kezdetétől Julius Caesar csillagá változásáig a világ „átváltozásainak” történetét mutatja be
- 134 *szénatér* — a mai Calvin tér az V., ill. a VIII. kerületben
- 136 Jókai másutt is megemlékezik arról, hogy a Nemzeti Múzeum szomszédságában a pocsolnyákban békák kuruttyoltak. (HhM 4. k. 8.)
- 138 *sz. mártóni* — szentmártonkátái, nagykátái
- 143 *Kömöcsi sárkány* — Döme Gergely háromfelvonásos bohózata (Vö.: PH 1843. jan. 5. 210. sz. 15.)
- 153 Jókai az István nádor tiszteletére rendezett ünnepélyre céloz, amikor tömegszerencsétlenséget okozott a híd leszakadása. (Vö.: *Politikai divatok* JKK 572–75.)
- 154 Jókai gyakran tréfál a komáromiakkal.  
*Benza* — a Nemzeti Színház operaéneke, aki főleg komikus szerepekben aratott sikert
- 166 *collega* — lapszerkesztőtárs
- 170 E megjegyzés arra vall, hogy a közlemény szerzője nőtlen. Jókai 1848. augusztusában kötött házasságot Laborfalvi Rózával, a híres színésznővel.
- 176 *Schnellauser* — gyorsjáratú
- 183 *Don Fillentéro de Nebolondul* — a füllent és a bolondul szavak segítségével képzett tréfás spanyol név  
Csokonai Vitéz Mihály írja *Az este* c. versében, hogy egyedül a holdvilágot nem adja még árendába a világ.

Sor:

- 189 *Nonum prematur in annum* — „Te kilenc évig tartsd vissza a műved” (Muraközy Gyula fordítása); Horatius ars poetikájából vett idézet (388. sor), amelyben a költő azt ajánlja, hogy műveinket folytonosan javígtassuk, csinosíttassuk (Vö.: Tóth Béla: *Százról százra*. 277.)
- 192 *Verpelét* — dohánytermesztéséről híres Heves megyei község
- 195 A telegráf felállításáról 1848 elején is megemlékezik Jókai.
- 197 *Adolf barátom* — Frankenburg Adolf  
A divatlapra való hivatkozás, a szerkesztő elődre vonatkozó és a komáromiakkal évődő sorok ismét Jókai szerzőségét bizonyítják.
- 202 *Emmerling* — a fővárosi termék és halottaskocsik bérlője, a pesti táncmulatságok rendezője (Vö.: *Tárca*. Regélő PDLap 1843. dec. 31. 52. sz. 1648.)
- 204 *Füred* — Balatonfüred
- 208 *B. Füred* — Balatonfüred
- 210 *t. ur* — tisztelt úr
- 214 A Tizek szervezkedéséről van szó. (Vö.: *Az én kortársaim. = Életemből*. I. rész 183–85.; *Heti Szemle*. Honderü 1847. nyárelő [jún.] 1. 22. sz. 439.: Frankenburg Adolf: *Petőfi és az Életképek*. Koszorú. 1880. IV. 194–195.)
- 215 A „szerkesztői keblünkben” kitétel ismét arra vall, hogy e sorok szerzője az Ék szerkesztője, azaz Jókai.
- 218 Érdekes, hogy Jókai erről a mozzanatról már korábban is megemlékezett, az eznap közleményében. (JKK 339.)
- 220 A nemzeti lustaságról 1848. nyarán ír öntudatra ébresztő és tette serkentő sorokat Jókai. (Ék. máj. 28. 687.)
- 225 *kakastaréj* — dísz-kakastoll
- 226 *Josue* — Józua a biblia szerint Mózes követője, akinek vezérletével az izraeliták Kánaán legnagyobb részét elfoglalták
- 227 *Ájaddon* — az amoriták régi városa Palesztinában a hegyek nyugati lejtőjén, ahol Józua öt kánaáni királlyal ütközött meg s közben a napot megállította az égen
- 230 *István napkor* — aug. 20-án  
*dédősünk* — a Jelenkor Jókai előtti újdondásza, Oroszhegyi Józsa
- 232 A Jelenkor újdondásza 1846. aug. 20-án a következő szavakkal kezdi a *Budapesti napló* c. rovatot: „Ma üljük a magyar nemzet nagy ünnepét; ma van sz. István király napja s Budavár bástyafokairól hajnal óta álgyudurogások hirdetik első királyunk dicsősülési nagy ünnepélyét, e hang szétterjed a hazában s város és falunként ezek sietendnek ünnepelni, sőt a kunyhólakos is mintegy

Sor:

sietvén, mi idézi fel e díszt, érzelmeit a közmozgalomhoz igyekeznek csatolni.”

232 Nov. 7-én folytatja Jókai e cikksorozatát (JKK 362.)

78

## KÜLFÖLDI TÁRSASÉLET

[1847. okt. 24.] 345–47.

M: Ék 1847. II. félév 17. sz. 547–48.; aláíratlanul.

### TÁRGYI MAGYARÁZATOK

Sor:

- 1 A rovat elején a most létesítendő franciaországi bikaviadalról, a brüsszeli „nemzetgazdász” ülésről és egy új párizsi divatcikkről emlékezik meg Jókai.
- 16 A Lind Jennyről, majd a lóhúsevőkről szóló sorok után „mérsékleti egyesület” alakításáról ír néhány kurta szót Jókai.
- 18 A párizsi kézművesek életéről az *Egy magyar nábob* c. regényben emlékezik meg Jókai.
- 25 *Schacker-quackerek* — shakers, shaking quakers, (rázogatók) szer-tartásaikat ritmikus kézmozdulatokkal kísérő, Jézus második megjelenésében hívő, kicsiny létszámú, észak-amerikai vallásfelekezet; szigorú önmérsékletet követelő szekta
- 28 *hernhuttiaiak* — hernhuti testvérközség nevű érzelgős rítusairól ismert, szigorú fegyelmet tartó vallásfelekezet tagjai, akik a kiüldözött husziták által 1722-ben alapított Hernhut városkában laktak
- 30 *Lee Anna* (1736–1784) — a shaking quakers nevű vallásfelekezet angol alapítója, aki néhány tanítványával 1780 előtt költözött ki New Yorkba. Tanítása szerint Isten országa már elérkezett a földre, s Jézus „Anna anyja” képében másodszor is leszállt az égből az emberek közé.
- 43 *piac* — tér

## NÉHÁNY SZÓ A „SPIEGEL”-HEZ

347—48.

M: Ék 1847. okt. 24. 17. sz. 2—3. borítólap; aláíratlanul.

## TÁRGYI MAGYARÁZATOK

Sor:

- 1 Jókai okt. 30-i nyilatkozata arra vall, hogy e cikket a szerkesztő (azaz saját maga) írta. (JKK 539.)
- 8 *Benyovszky daljáték* — Doppler Ferencnek a *Benyovszky vagy a kamcsatkai száműzöttek* c. Kotzebue után D.R.K. által szöveggel ellátott háromfelvonásos operája
- 27 *Doppler Ferenc* — a Nemzeti Színház zenekarának tagja; zeneszerző
- 30 Jókai okt. 30-án visszavonja e nyilatkozatát. (JKK 539.)

## KÖNYVISMERTETÉS

349.

M: Ék 1847. okt. 24. 17. sz. 2—3. borítólap; aláíratlanul.

## TÁRGYI MAGYARÁZATOK

10 *vgye* — vármegye

## HÖLGYSALON

[1847. okt. 30.] 349—50.

M: Ék 1847. II. félév 18. sz. 561.; J ó k a y M ó r aláírással.

## TÁRGYI MAGYARÁZATOK

Sor:

- 1 Jókai az Ék 1847. júl. 11-i számában ígéri meg, hogy Petőfiné naplóját kiadja divatlapjában. (JKK 218.)  
Ezzel a kijelentéssel kétségtelenné teszi, hogy a júl. 11-i aláíratlanul megjelent közleménynek is ő a szerzője.
- 10 Az itt említett munka valóban *Petőfiné naplója* címen jelent meg Jókai előszava után az Ék 1847. okt. 30-i számában (18. sz. 561—68.; Vö.: Hegedűs: *Petőfiné naplója olvasásakor*. Hazánk 1847. nov. 20. 130. sz. 549.)



## MI HÍR BUDÁN?

[1847. okt. 30.] 350—54.

M: Ék. 1847. II. félév 18. sz. 576—79.; aláíratlanul.

Részl.: Endrődi Sándor i. m. 354—55.

## TÁRGYI MAGYARÁZATOK

Sor:

I Jókainak az a bejelentése, hogy végre valahára maga írja a társasélet híreit, lényegében helytálló. A *Mi hír Budán?* c. rovat közleményeit aug. 29-e után abbahagyja, elmegy István nádor szolnoki, majd borsodi körútjára. (Erről két ízben küld beszámolót lapjának.) A *Mi hír Budán?* c. rovatot 1847. szept. 5-én (10. sz. 323—24.), szept. 12-én (11. sz. 354—56.), szept. 19-én (12. sz. 385—86.), szept. 26-án (13. sz. 418—20.), okt. 3-án (14. sz. 449—52.), okt. 10-én (15. sz. 482—84) és okt. 17-én (16. sz. 509—11.) az Ék Jókait helyettesítő újdonságrója a fekete nyolc csipkés virág (fekete som) kézjegyével ellátva Fekete Soma (?) készítette.

Meg kell jegyeznünk, hogy szept. 19-én a Cicz Mártonról szóló humoreszk aláíratlanul a divatlap újdonságközleményeitől élesen elkülönítve jelenik meg, s így — e szabadságharcos cikkekre emlékeztető humoreszk minden bizonnyal Jókaitól származik. István nádor útjának szept. 9-i délelőtti eseményeiről emlékezik meg Jókai utoljára az Ék szept. 19-i számában, az ugyane számban közzétett „borzalmas párbaj” humoros megjelenítése pedig — a cikk szerint — szept. 11-i eseményekről szól. Lehet, hogy a szept. 11-i keltezés nem pontos, lehet, hogy sajtóhiba, de azt sem tartom kizártnak, hogy szept. 9-e délelőttjétől 11-ére Pestre ért Beregből Jókai.

Ugyancsak ebben a számban s feltűnően elkülönítve az Ék ekkori újdonságrójától *L ó d i* aláírással néhány közlemény lát napvilágot. Az okt. 24-i *Mi hír Budán?* c. rovatot azonban már nem Fekete Soma (?) azaz a Jókait helyettesítő újdonságró állítja össze, hanem részben Jókai, részben egy ismeretlen szerző *E r d ő d* aláírással. Ennek ellenére igaza van Jókainak, amikor okt. 30-án azt írja, hogy most veszi kézbe a „társasélet rajztollát”, mert az okt. 24-i *Mi hír Budán?* rovatban nem közöl társaséleti rajzokat, hanem *A journalistica mint proféta* c. közleményével folytatja egyik korábbi — nem napi eseményekhez, hanem 1845. és 1847. évi újsághírekkel polemizáló megjegyzéseit, amelyeket jóval korábban is elkészíthetett. Az e mellett közzétett két rövid

Sor:

- bejelentés (a *Nemzeti Színház* c. rovat a következő számban jön, s Pesten lezajlott a követválasztás) műfajilag nem tekinthető az újdondász híradásának, azaz „társaséleti rajzolatnak”. Igaza van tehát írónknak, amikor arról ad számot, hogy ezzel a cikkel veszi kezébe újdonságíró tollát.
- 2 Ettől a számtól kezdve valóban mindig Jókai írja a *Mi hírt Budán?* közleményeit nemcsak 1847 végéig, hanem csekély kivétellel 1848 végéig, az Ék megszűnéséig.
- 3 *e lap kormányán* — célzás a lap szerkesztésének vezetésére. E cikksorozat írója — e kitétel bizonyságaként is — az Ék szerkesztője, azaz Jókai.
- 4 *Csallóköz innenső hegye* — Komárom és környéke (Jókai tehát édesanyját látogatta meg, s jelen volt István főherceg komáromi fogadásán)
- 6 Jókai gyakran gúnyolja a semmittevészel felérő táblabírói „szabadságot”.
- 10 *Donauwasser* — dunavíz (*Kárpáthy Zoltán* JKK) I. k. 392. Waldapfel József a *Forradalom előtt* c. munkájában arról emlékezik meg, hogy a pesti utca jellegzetes figurája volt a szamaras kordé mellett baktató dunavíz-árus. (Bp. 1948. 145—47.)
- 14 Jókai az itt leírtakat főrilag motiválja a *Hajdani hangos Budapest* c. karcolatában.
- 36 *mephiticus* — alvilági mocsárbűztől áthatott, mocsárlázás, dögletes, bűdös
- 39 *desperálni* — kétségbeesni, minden reményről lemondani
- 41 *H . . . r* — Hiador  
*H . . . d . . .*-ből — Hattyúdalaiból  
A *Hattyúdalok* Hiador első verseskötete, amely 1843-ban jelent meg Petrichevich Horváth Lázár bevezetésével. E kötetről igen alapos és gúnyos hangú bírálatot találunk az Ék *Irodalom* c. rovatában. (1847. nov. 7. 19. sz. 603—05.)
- 42 *Pluto* — az alvilág istene az ókori római mitológiában
- 44 *segédem* — segédszerkesztőm (E szó ismét arra vall, hogy Jókai írta e cikket, hiszen csak a szerkesztőnek lehet egy lapnál segédszerkesztője.)  
Az Ék segédszerkesztője Fekete Soma és Pálffy Albert volt. (Vö.: JKK 575.)
- 49 *Z\** — Zerffi [Gusztáv]
- 51 A Honderü 1847 januárjában írja a *Drámafuttatás* c. glosszájában: „Mi ezennel megnevezők az általunk említett három színművet, — melyek . . . visszavettettek, s mellyekkel a síkra kiállunk. — Ezek:

Sor:

- Ille m dr[áma]. flvb. [felvonásban] Zerffitól; A fekete vitéz dr. 5 flvb. Ábrányi E miltől és egy vígjáték. 3 flvb. Lakner Sándortól." (1847. télhó 5. 4. sz. 81.)
- 53 A *Mi hír Budán?* c. rovatban ezután Sz. G. betűjeggyel Szontágh Gusztáv ír cikket Mermann fénykép-mutatványairól. (576–76)
- 56 *emeritus* — kiérdemesült, nyugdíjas  
*gabancs* — gebe ló, gabancs
- 57 *s t. eff.* — s több efféle
- 61 *Lapponia* — a lappok lakóhelye a skandináv félsziget északi részén
- 71 *Esterházy herceg* — Esterházy Pál Antal (1786–1866) — diplomata, soproni főispán, 1848-ban magyar külügyminiszter
- 73 *Venus* — előbb a kertek, majd a szerelem istennője az ókori római mitológiában  
*Amor* — a szerelmi vágy istene az ókori római mitológiában  
A Venust és Amort ábrázoló szobor Tadolini műve.
- 75 *Metabus* — a volscusok királya  
*Metabus leánya* — Camilla  
A nyilazó szobor Laboreur műve. (Vö.: *Budapesti Szemle*. 1847. okt. 29. 44. sz. 1409.)
- 76 *Carrara* — a Tirreni tenger közelében levő, márványbányáiról híres olaszországi város
- 77 *királyi helytartó* — István főherceg
- 81 *kir.* — királyi
- 84 Szigligeti Edének a *Renegát* c. drámája 1847-ben nem került előadásra.
- 88 *La comédie infernale* — Alvilági színjáték
- 90 A PDLap 1847. nov. 11-én már arról ad hírt, hogy Petőfi feleségével együtt Pestre érkezett, s — miként Kolozsváron — itt is fáklászenés megtiszteltetésben részesült. (46. sz. 1466.) A kolozsvári megtiszteltetésről a Méhes Sámuel szerkesztésében megjelent Erdélyi Híradó 1847. okt. 28-án, (Endrődi Sándor i. m. 354.) a PH nov. 4-én (978. sz. 292. Endrődi Sándor i. m. 360.) számolt be. Szilágyi Sándor a győri Hazánkban az *Erdélyi levelek* c. cikksorozatban ír ugyancerről a témáról. (1847. nov. 6. 132. sz. 528.; Endrődi Sándor i. m. 361–62.)  
Petőfi Sándor 1847. szept. 8-án, megismerkedésük évfordulóján vette feleségül Szendrey Júliát. Okt. 20-ig voltak Koltón Teleki Sándor gróf kastélyában. Innét Kolozsvárra utaztak, majd Nagyszalontán meglátogatták Arany Jánosékat, s nov. 4-én érkeztek meg Pestre, ahol Jókaival együtt laktak a Dohány utcában.

Sor:

- A Jelenkor 1847. okt. 28-i közleménye írja: "Petőfi Nógrád-megye táblabírájává neveztetett s nemsokára fővárosunkba jövend" (86. sz. 512. Eendródi Sándor i. m. 353.)  
Petőfit nem Nógrád, hanem Gömör vármegye választotta meg tiszteletbeli táblabírónak.
- 92 Az Ék nov. 7-én ad hírt Alboni megérkezéséről. (19. sz. 607—08.)  
Nov. 11-én a PDLap már arról számol be, hogy Alboni két ízben lépett fel a Nemzeti Színházban. (*Budapesti Szemle*. 1847. nov. 11. 46. sz. 1467.)  
A PDLap 1847. dec. 9-én azt írja, hogy Alboni nem lépett fel a *Linda* c. operában, jóllehet korábban ezt közölte. (*Budapesti Szemle*. 50. sz. 1595.)  
Szontágh Gusztáv az Ék a *Nemzeti színház* c. rovatában nov. 14-én részletesen beszámol első két fellépéséről a *Borgia Lucretiában* és egy operai egyvelegben. (20. sz. 637—38. Vö.: Dalár: *Nemzeti Színház*. PDLap 1847. nov. 18. 47. sz. 1498—99.)
- 95 *Magyarföld és Népei* — Vahot Imre szerkesztésében megjelent „föld- és népismei, statistikai és történeti folyóirat” (*Budapesti Szemle*. PDLap 1847. nov. 11. 46. sz. 1466. JKK 379:16)
- 100 Az ígért cikkek közül egyet sem találtam az Ék-ban. Kemény Zsigmond 1847-ben nem közölt semmit az Ék-ban.
- 112 Ezután következik Toborffy Lajos „főposta-igazgatósági járulnok” *Felvilágosítás*. c. közleménye. (JKK. 537—38.)  
Ezután rövid közleményben felsorolja Jókai az újabban megjelent műveket: Vállas Antal, Szalay, Fogarasi J., Kisfaludy Sándor, Hiador munkáit, ill. Szenczy Imre fordításában Tacitus *Agricoláját*, Szücs Dánielében pedig Sophoklesz két drámáját.

### 83

#### KÜLFÖLDI TÁRSASÉLET

[1847. okt. 30.] 355—57.

M: Ék 1847. II. félvév 18. sz. 579—80.; aláíratlanul.

#### { TÁRGYI MAGYARÁZATOK

Sor:

- 5 *Corsaire satan* — korzikai sátán  
*Praslin herceg* — Praslin, Choiseul Theobald (1805—1842) híres franciai főúri családból származó gróf, aki feleségét, kilenc gyermekének anyját 1847. aug. 18-án megölte, s miután a gyanú ráterelődött, öngyilkos lett.

Sor:

- Jókainak ez a közleménye téves.
- 8 *Cattaro* — város Dalmáciában  
*Dabceovich Tomaso* — dalmát tengerészkapitány
- 9 *montenegrinek* — Montenegró lakói
- 10 *Dobtota* — falu Dalmáciában
- 28 *elszántsággal* — Ék: elszántsággal — sh. —  
Hasonlóképpen írja le Jókai a Hétfalussy-kastély ellen intézett támadást a *Szomorú napok* c. regényben. (JKK 228—30.) Ezután ugyanabban a rovatban egy rövid közleményt találhatunk a Wallis nevű svájci kantonban történt hegyszakadásról.
- 35 *Illustrierte Zeitung* — lipcsei képes újság
- 40 Hasonló jelenetről emlékezik meg a PFH újságírója: „Egy divatlap megdicséri Egressy Gábort, hogy a mult héten nagyon kedve szerint játszott a Bánk bánt. A dologban annyi minden esetre igaz, hogy Bánk bánt Lendvay adta. Közbejött akadályok miatt néha szinlap után iratik a kritika.” (*Fővárosi újdonságok*. 1847. ápr. 29. 871. sz. 276. Vö.: JKK 329.)  
E sorozatban rövid hírek olvashatók Maas fizikusról, egy ásatásról és Robin bűvészeiről.
- 44 *a föld tuloldala* — Amerika  
1847. nov. 7-én a *Külföldi Társasélet* c. rovatban már arról ad hírt Jókai, hogy a „cholera már gyengülni kezd hatásában”. (19. sz. 612.)
- 58 *úvilág* — Amerika
- 59 *óvilág* — Európa
- 60 Az író itt saját májusi betegségére céloz.  
E néhány sor is bizonyítja, hogy e közleményeknek Jókai a szerzője.
- 61 Ezután következik a *Külföldi Társasélet* c. rovatban egy lap sorsjátékáról szóló hír.

## 84

### MI HÍR BUDÁN?

[1847. nov. 7.] 357—67.

M: Ék 1847. II. félév. 19. sz. 609—11.; aláíratlanul.

### TÁRGYI MAGYARÁZATOK

Sor:

- 9 A Pesten rendezendő évenkénti országgyűlés az 1848. márc. 15-i 12 pont követelményei között szerepel.
- 10 *Orinoco* — Dél-Amerika egyik legnagyobb folyója

Sor:

- 14 Az új „rovat” címe: a Berecz Károly által írt *Pozsonyi hírek*, amelynek mindössze két száma jelent meg: 1847. dec. 5-én (23. sz. 730–34.) és dec. 26-án. (26. sz. 824–27.) Jókai édesanyjához írt leveleiből is kiderül, hogy baj volt ezzel a rovattal. (L. *Az Életképek élen.* (JKK 582.)
- 23 Berlioz, Hector (1803–1869) — francia zeneszerző, aki 1845-ben meglátogatta Magyarországot, följegyezte a Rákóczi-indulót s beledolgozta a *La damnation de Faust* (Faust elkárhozása) c. operájába
- 25 *contralto* — mély alt
- 26 Az *Egy magyar nábob* c. regényben Alboniéhoz hasonlóan jelenti meg Jókai Mainvielle-né művészi teljesítményét. (JKK I. k. 104–05.)
- 40 *nuance* — csekély különbség, árnyalat, nüansz
- 62 *musique plane* — gregorián zene
- 63 *Te Deum* — a *Te Deum laudamus* (Téged Isten dicsérünk) hálaadó katolikus templomi ének kezdő szavai és címe
- 72 *Ariel* — „Isten oroszlánja” jelentésben több bibliai személynek és Jeruzsálemnek mint legyőzhetetlen városnak a neve. Az arabok és a perzsák is gyakran adták ezt a nevet őseiknek.
- 84 *Handel* — Händel (1685–1759) német zeneszerző
- 89 *k. a.* — kisasszony
- 111 *valamellyik falujában* — Ék: valamellyik alujában — sh. —
- 112 *transteverini* — Teverén túliak, Rómának a Tiberisen (Teverén) túli lakói
- 115 *rövidre* — Ék: rövidre — sh. —
- 120 *megnevezteti* — Ék: mrgnevezteti — sh. —
- 124 *Cesena* — járási és püspöki székhely Forli olasz tartományban az Adriai-tenger közelében, Firenzétől keletre  
*Romania* — Romagna tartomány Olaszországban
- 132 *Commundl* — színház Bolognában
- 133 *Scala* — Teatro alla Scala, Olaszország egyik legjelentősebb színháza Milánóban. Piermarini építette 1778-ban.
- 135 Jenny Lind nagyszabású hódításairól a korabeli lapokban gyakran meglepő híreket találunk. A PDlap szerint Norvichban harangszóval fogadták, s a helybeli püspök saját palotájában biztosított számára szállást. (*Külföldi Szemle.* 1847. nov. II. 46. sz. 1472.)
- 138 Az Ék nov. 21-én közli, hogy Alboni eltávozott hazánkából. (*Nemzeti Színház.* 21. sz. 669.)
- 140 Ezután következik Sükei Károly válasza a Magyar Szépirodalmi Szemlének.

Sor:

- 141 *A journalistica mint proféta* c. hírfüzét előző része az Ék okt. 24-i számában jelent meg. (JKK 335–45.) Ez folytatásként szerepel.
- 152 *U. a. é.* — Ugyanabban az évben
- 159 *Concordia* — egyesület, amelynek „tagjai — a PDLap szerkesztője szerint — ... többnyire német írók- és művészekből állanak”.
- 162 A Jókai által itt említett két verssor Csató Pálnak (1804–1841) a *Kis Babet* c. versében fordul elő, amely a következőképp kezdődik:

Én magyar leány vagyok,  
A nevem Babet,  
Ám Piroska minden lány  
S Rózsa nem lehet.  
Borcsa is nevem, de ki  
Kedvel, ezt így ejti ki:  
Szép Babet!  
Kis Babet!

Lengyel s árva volt anyám;  
Dajkám francia;  
Ah apám volt a magyar!  
Nagy hon hív fia.  
Mily öröm, mely meghatott,  
Nyájasan ha faggatott:  
Szép Babet!  
Kis Babet! (Csató Pál *Szépirodalmi munkái* Bp.

1883. 465.)

- 166 *C. kisasszony* — Hollósy Kornélia
- 174 1843. nov. 30-án a Regélő PDLap a következő hírt közli Liszt Ferencről: „Lisztnek Magyarországra jöveteléből aligha lesz valami, valamint az is kétségbe vonatik már, hogy, mint hire volt, Erdélyben töltendi a telet. A zongora-király, miután Münchenben egy egész láncolatát aratta a dicskoszorúknak, jelenleg Stuttgartban ünnepli diadalait. Első hangversenye után maga a király igen kegyes köszönetet mondott neki a nyújtott élvezetekért.” (*Pesti posta*. 44. sz. 1397. hasáb.)
- 180 dróthurokkal — Ék: dróthurokkal — sh. —
- 182 A Regélő PDLap 1843. jan. 8-án írja: „E g y u j n e m e a z u t o n á l l á s n a k, az éjente járóknak hurokka li el-fogdozása s földreteritése, miután mind két ajku lapjaink valósága ellen és mellett sokat harcolának, végre csakugyan bebizonyulni

Sor:

látszik; a Pesti Hirlap tényekkel bizonyítja be, hogy a gyalázatos gazság csakugyan gyakoroltatott utcáinkon.” (Tárca. 3. sz. 82.)  
182 Frankenburg Adolf, a PH újdonságírója újevkor még hitetlenkedve ír a hurkos tolvajlásokról: „A ‚Tageblatt‘ említi, hogy mikép a tolvajok vakmerősége már annyira növekszik fővárosunkban, hogy estvénkint az embereket hurokkal fogják, mellyel addig szorítják össze nyakukat, míg az áldozatot egészen ki nem fosztoták. Szomorító, ha igaz; de hajlandók vagyunk hinni, miszerint ezen hír is azon fonóházi mesék közé tartozik, mellyekkel az agg anyókák egymást ijeszteni vagy mulattatni szokják. Mi legalább ismervén derék rendőrségünket, az egészet csak mesének tartjuk.” (Fővárosi újdonságok. 1843. jan. 1. 209. sz. 2.)

A következő alkalommal *Közbátorság a fővárosban* címmel külön cikkben foglalkozik Frankenburg a hurkos elfogatásokkal, s közben helyesbíti korábbi híradását: „Azon hír, mellynek valódiságáról e lapok mult számában kétség volt nyilatkoztatva, csakugyan megvalósul: s így bizonynyal a közbátorság érdekében fekszik azt nem titkolgatni, nehogy a mystificált közönség maga kárán legyen kénytelen tapasztalni annak valóságát, mitől ha eleve felvilágosítatik, magát megóvni igen könnyű lesz. J á c z orvosnövendék ur szives volt szerkesztőségünkkel személyesen közölni, hogy a hurkolás általi fosztogatás kísérletét a mult héten magán tapasztalá, a Sándor-utca szögletén.” (PH 1843. jan. 5. 210. sz. 10.)

Ugyancsak a PH számol be egy másik esetről: „A s z t a l o s orvos-növendék ur épen vacsoráról ment haza, midőn a kerepesi-uton a Gabler-féle ház szögletén lármát hallott, s odasietvén egy embert, ki később dohánymetszőnek mondá magát, félajultan a földön talált a veszélyteljes hurokkal, mellyel a megriasztott gonosztevő a szónak legszorosabb értelmében n y a k á b a n h a g y o t t. Orvos ur leoldván a drót hurkot, a szcmszéd korcsmákból összetódúlt néhány emberek által a szegény megijesztett embert haza vezetetté, s a corpus delicti-t e lapok kiadójának kezéhez szolgáltatá, ki azt a szerkesztőségnek is megmutatá. Látott a szerkesztőség egy erős sodrott s bekátrányozott kötéthurkot is, melly egy posztó-kabátos ember zsebéből esett ki a királyutcában, s már a találó által a helyhatóságnak be is mutattott; s melly hurkot lehetetlen első pillanatra is gyanúsnak nem találni, kivált miután azon rablóknál kik néhány év előtt mint H — egyetemi professor meggyilkoltatásának cinkosai Pécelen elfogattak, szint illy bekátrányozott kötéthurkok találtattak...” (Uo.)



Sor:

- 183 A PH új szemlefrója e hurkos merénylet tömeghatásáról emlékezik meg: „A dróthurokkaლი borzasztó embervadászat még mindig rettegésben tartja a fővárosiakat, különösen a jó mamák és hű hitvestársak nem győznek eleget aggódni s eléggé gondoskodni szeretett magzataik és férjeik életbiztosításáról; de hát mi tévő legyen az, kinek nincs illy jó mamája, vagy hű felesége! Bizony elvégre még vasnyakravalót, vas örveteket kell viselnünk, hogy a drótpányvával meg ne folythassanak bennünket! De van ám e hurok-ostromnak némi jó oldala is annyiból, hogy mióta híre futamodott, sok korhely éji madár korábban tér haza fészkébe, hol azelőtt hosszas kimaradásai által netalán nagy nyugtalanságot, sőt inséget és nyomort okozott. S meglehet ezen philantrop tekintet vezérli a városi rendőrséget is, hogy eddigelé a büntettek gátlására nem tön hathatós lépéseket.” (*Fővárosi újdonságok*. 1943. jan. 12. 212. sz. 27.)
- Széchenyi István Honderűnek akarta Pestet elkeresztelni.
- 191 A Kossuth Lajos szerkesztette PH 1843. márc. 26-án írja a *Fővárosi újdonságok* c. rovatában: „Most jelent meg gróf Széchenyi István legújabb munkája ‚Ü d v l e l d e’ cím alatt. Üdvlelde annyi akar lenni, mint Walhalla, mert a gróf egy nemzeti temetőt indítványoz nagy férfiaink hamvainak.” (233. sz. 202.)
- 223 *pulya* — elpuhult, elkényeztetett, henye, gyermekteg
- 231 *Kövy Sándor* (1763—1829) — tanár, jogtudós. 1848-ig tankönyvül használták *A magyar törvények rövid summája* c. munkáját, amely 1788-ban jelent meg Pozsonyban. Legkiválóbb munkája az *Elementa juris prudentiae hungarica* c. 1800-ban Kassán látott napvilágot. *Kelemen Imre* (1744—1819) — pesti egyetemi tanár, jogtudós. Főmunkája (*Institutiones juris hungarici privati*) 1814-ben jelent meg Pesten
- 234 *bonmot* — szellemes mondás
- 260 Arányi Lajos, a pesti egyetem kórbonctani professzora 1846-ban Emich Gusztávnál megjelent könyvének (*Rudnó és lelkése 1844 és 1845-ben, meg még valami, többi közt a mai magyar zsidó is, közrebocsátá részrehajlatlanúl Rudnó baráti és ellenei fölvilágosítására* —) tanúsága szerint igen alaposan huzamos időn át tanulmányozta a különleges lapdacsok (pilulák, porok, füvek és kenőcsök) segítségével gyógyító rudnói csodadoktor ötven betegének állapotát, akik többek közt a következő változatos betegségekben szenvedtek: delicta juvenutis, urethritis, nyavalyatörés, ágyba-vizelés, affectum hepar, méhvérzés, sömör, névtelen baj, hat hét előtti mellbe-rugás, cataracta, időszakos fő- és külfülfájás, fülfolyás, aranyeres bajacsk

Sor:

stb. Műve záró szakaszában mintegy összefoglaló tanulságként megállapította Arányi Lajos, hogy az ötven beteg közül tíz meggyógyult, hatnak „keveset javult” az állapota, 13-é nem javult, háromé „roszabbá lett”, 18-ról pedig nem kapott híradást. Föltételezi továbbá, hogy az utolsó csoportba tartozók közül néhányan meghaltak, s ezért nem adtak életjelet magukról. Ezen statisztikai bizonyítékok közzététele után végső tanulságként jelenti ki: „Mind ezekből láthatja a nyájas olvasó, hogy mik Rudnó barátitól felmagasztaltatnak, vagy mik Rudnó ellenitől lealacsonyítatnak, nem egészen igazak. Tudom, hogy ki igazat szól, betörik a feje; mind a mellett szilárd ügykezettel rajta voltam, hogy egy mákszemig megőrizsem meggyőződésemet. . . Tiszteljük tehát a rudnói lelkeszt a jeles értelmű férfiut, a nélkül, hogy benne valaha az alapos orvost keresnők!” (I. m. 224.)

264 Az utca nevek megmagyarítása mellett a szabadságharc idején is lándzsát tör Jókai. (Pl. *Mi hír Budán?* Ék 1848. ápr. 16. 509.)

266 sokszoroz — szoroz

267 *V. Imre* — Vahot Imre

85

## KÜLFÖLDI TÁRSASÉLET

[1847. nov. 7.) 367–69.

M: Ék 1847. II. félév 19. sz. 612.; aláíratlanul.

Részl.: *Szomorú napok.* JKK 349.

## TÁRGYI MAGYARÁZATOK

Sor:

- 8 Ezután egy rövid hír következik arról, hogy a kolerafertőzés veszélye csökkent. A rákövetkező közlemény Doppler *Benyovszky* c. drámájáról szól.
- 12 *Iris* — gróf Majláth János kiadásában megjelent német nyelvű almanach (*Deutscher Almanach für 1848.*)
- 13 Röpké hír következik a „legelső sörivő” haláláról és a nantes-i éj fekete alakjairól.
- 14 *Pomare* — a Tahiti szigeten uralkodó dinasztia családi neve *Sandwich szigetek* — Havai szigetek, polinéz szigetcsoport
- 17 *nőszül* — nőszül, megházasodik
- 18 *Ingres, Jean* (1781–1867) — klasszicista francia festő
- 27 *göboly* — hízott marha
- 29 *épouvantable* — rémítő, rettenetes

Sor:

- 30 obscurantismus -- Ék: obscurantismus -- sh. -- *obscurantismus* -- sötétség
- 37 Tudor -- angol királyi család, amely 1485-től 1603-ig uralkodott Wapping -- London egyik városrésze
- 38 Plantagenet -- angol királyi család, amely 1154-től 1485-ig uralkodott
- 39 Stuart -- régi skót család, amelyből Skóciának és Angliának több uralkodója származott
- 40 *Sic transit gloria mundi* -- Így múlik el a világ dicsősége
- 43 Alabama -- az USA egyik tagállamának a fővárosa a Mexikói öböl mellékén
- 48 Hasonló motívumot használ fel Jókai a *Szomorú napok* c. regényében. (JKK 22.)
- 49 Thüringia -- Thüringia, Németországnak a Harz hegység mellett elterülő része
- 53 Írónk 1858-ban Üstökös címen indítja meg nagyhatású vicclapiját.

86

## MI HÍR BUDÁN?

[1847. nov. 14.] 370–76.

M: Ék 1847. II. félév 20. sz. 638–40.; aláíratlanul.

## TÁRGYI MAGYARÁZATOK

Sor:

- 2 *tribune* -- szószék, emelvény
- 9 *megcsapat* -- déresre huzat
- 18 Az interpunkció félreértésre ad alkalmat. *Békés megye egykori alispánja* -- Rosty Albert  
*Rosty Albert* -- Rosty Albert (1779–1847) Eötvösnek és Trefortnak volt az apósa
- 19 Eötvös József (1813–1871) Rosty Ágnes a Békés megyei alispánnak a lányát 1842-ben vette feleségül  
*Trefort Agoston* (1817–1888) -- a centristákhoz tartozó liberális politikus és író. Nagyhatású társadalmi és irodalmi tevékenységet fejtett ki. Főleg gazdasági kérdésekkel foglalkozott. A szabadságharc idején földművelési és kereskedelmi államtitkár lett. (A világházi kapituláció után egy időre emigrált, majd felesége birtokaira vonult vissza. 1872-től vallás- és közoktatásügyi miniszter lett.)
- 24 *Dessewffy Emil* gróf (1814–1866) -- a konzervatív párt egyik

Sor:

- legtevékenyebb vezetője. 1844-től szerkesztette a reakciós Budapesti Híradó c. napilapot. A Honderü szerint a „conservatív sajtó szel-lemdús vezére”. (Severus: *Irodalmi A. B. C.* 1847. nyárhó [júl.] 20. 3. sz. 5051.) 1848/49-ben Apponyi Györggyel, Jósika Samuval és Szécseny Antallal együtt tanácsaival támogatta az osztrák kormányzatot a magyar szabadságharc ellen. Később Deák Ferenc politikai ellenfele lett.
- 25 Gr. Dessewffy Emil aláírásával 1847. nov. 7-én jelent meg *Az olvasóhoz* c. nyilatkozat, melyben a szerző hitet tesz a konzervatív politika mellett, s bejelenti, hogy lemond a lap szerkesztéséről. (692. sz. 315.; Vö.: *Fővárosi újdonságok.* PH 1847. nov. 11. 982. sz. 311.) A Budapesti Híradó 1847-ben nov. 7-ig a következő felírással jelent meg: „Gr. Dessewffy Emil vezérlete mellett szerkeszti Szennvey József.” (692. sz. 318.) A következő számtól kezdve egész évben az áll a lapon, hogy „Szerkeszti Szennvey József.” (693. sz. 322.)
- A Budapesti Híradó új szerkesztője — akivel Jókai a szabadságharc idején több ízben polemizált — Vida Károly lett.
- 33 *Dobozы zenetársaság* — Dobozы Károly zenekara
- 40 Kuthy Lajos „ország hírű” regénye, legnépszerűbb munkája, az 1846–47-ben írt *Hazai rejtelmek* című.
- 42 A Magyar Szépirodalmi Szemle 1847. végén valóban megszűnt. Dec. 19-én jelent meg az utolsó száma.
- 45 E közlemény Jókai kedvelt tízparancsolat-travesztátainak közvetlen elődje. (Vö.: *Mi hír Budán? Ék* 1848. júl. 23. 118–19.)
- 50 *plagiál* — *plagizál*
- 60 1847. nov. 2-án *AZ IFJU MAGYARORSZÁG vagy Hatvankettő egy ellen. Frescokép a vidékből — fővárosi csillagokkal. Borsod vármegye október 13.* címen jelent meg a Honderüben az itt említett közlemény, amely így kezdődik: „Tekintetes úr! Kegyed lapjai hasábjain Petőfit többször méltatlanul gyalázta. Petőfit, kit minden becsületes ember egyiránt szeret, nemcsak azért mivel honunk legjelesb költője, hanem, mert hű fia hazájának, barátja az elhagyatott népnek. Őt szereti minden magyar irodalmi ragyogó érdemeiért, és erényeiért. És ön merészelt a közvélemény ellenére az ifjú költőre anathemat kiáltani. Pedig 50,000 ember születhetik még olyan mint Ön Híador és Zerffi, míg egy olyan érdemet szereznek, mint a milyent Petőfi csak egy versével is győzelmesen vívott ki magának. Mi igazságosak akarunk lenni, azért egy társaságot alkotunk csupa ifjakból, melynek tagjai nem épen éretlen eszűek, köztünk van Borsod megyéből 13 ifju köztük két mágnás; Hevesből 9

Sor:

ifju köztük egy mágnás. Szabolcsból hat ifju és három mágnás. Gümörből 14 ifju Zemplénből 5 ifju és két mágnás. Tornából hat ifju. Biharból 3 ifju és két mágnás".

A következő szavakkal folytatódik a cikk: „Mi nem mindnyájan, hanem nagyobb részint, jelen voltunk két társaságos gyűlésben, hol a távollévők leveleikkel képmásították magukat. Itt elhatároztuk, hogy mihelyt ön lapjaiban Petőfiről valami gyalázót közöl, nem fogunk fukarkodni, hanem megjelenünk Pesten, annyian, a hány ifjut társadalmunk választ, névszerint hatan s önnek érdemlett büntetését dúsán megfoglaljuk adni. Ha ön továbbra is úgy gátolja Petőfi érdemeinek elterjedését, mint eddig azt tette, akkor mindnyájunkkal meg fog ön vívni, s reméljük, hogy valamelyikünknek sikerülend önt megsértelve a más világra. Valóságos összeesküvés ez ön ellen. Hanem ne rettegjen tőlünk, írja továbbá is hasztalan firkeát, a mi boszunk tárgyat kíván. Eddig is ön nevének és lapjának tettünk annyi kárt, a mennyi különben is elég volna boszunk. De mi nem elégszünk meg ezzel, hanem 62-en kiáltjuk önre boszu érzelmünket.”

A befejező sorok az alábbiak: „Nem fogunk fősvénykedni, ha máskint nem lehet, pénzzel is készek leszünk ahhoz járulni hogy ön boszulva legyen. A multakat feledjük a jövőre vigyázunk. Még egyszer kérjük Petőfi iránt legyen tisztelettel, ha ezt nem tenné, majd kényszeríteni fogjuk. Isten vele. Kívánunk jó egészséget a Petőfit védő társadalom. Kiadta a társulat utasítása szerint a társulat jegyzője. Nevünket addig titkolandjuk, míg ön Petőfit nem gyalázza, ha ezt nem teendi akkor barátai leszünk.” (1847. őszutó [nov.] 2. 18. sz. 353—54.)

Ezt a cikket — mint Emlékirataiban elárulja — Vadnay Károly írta. *B. P. Híradó* — Budapesti Híradó

61 *puff* — blöff, Vadnay Károly itt idézett közleményről van szó. A Budapesti Híradó a *Budapesti Hírharang* c. rovatában a következőket írja: „Ismét botrány történt az irodalomban, hatvankét ifjú párviadallal fenyegeti a Honderű szerkesztőjét, ha Petőfi ellen ezen túl is írni fog! Ezen ifjak 'Petőfit védő társadalom' cím alatt egyesültek. Azt hisszük, hogy az egész csak tréfa, és nincs köztünk ember, kinek komolyan juthatna eszébe ilyen társulatot alapítani. Költői művek önmagukat védik, s kardra vagy fütykösre egyáltalában nem szorulnak. Az efélének aztán vélemény szabadság a neve Magyarorszában!” (1847. nov. 7. 692. sz. 316.; Vas Gereben: *Pesti levél. XV. — Levelezések. Hazánk 1847. nov. 11. 134. sz. Melléklet.*)

Sor:

68 Jókai közleményére a következőkben válaszol a Honderü: „Az Életképek szerkesztője azt állítja, hogy a 62 borsodiaktól kapott fenyegető levelet magunk koholtuk. Nem tartjuk méltónak e silány vádat még csak annak igazolásképi megemlítésére sem, hogy az eredeti levél szerkesztői kezeink közt van; hanem kérjük: mikor fog már megszűnni az utcagyerkőcködés a journalistikában? a fiatal szerkesztő azt gondolja, most is az iskola melletti porban játszik, hol pajtásainak hazudtolgatása tán vérévé vált, mely rosz vért úgy látszik azon mogyorószer sem vert ki belőle, melylyel bennünket szeretne „pálcáz”-gatni. Avvagy azt hitte a pálcakedvelő szerkesztő, hogy mivel az Életképek leveleket kohol, más szerkesztőkről sem szabad jobbat föltennie? avvagy hajdukedélyében ránk diktált ama, „62 pálcá”-ban azt akará kifejezni, mit érdemlettek volna azok, kik azt, mivel bennünket gyanusítanak, valósággal megtették, midőn e lapok szerkesztője nevében cikkeket közölgetőnek; — t. i. az Életképek? Mi részünkről nem látunk benne egyebet, mint szomorú bizonyyságot annak, miszerint vannak szerkesztők, kik a pálcakorból kinőni nem bírnak. — És ez valóban szomorú!” (*Heti Szemle*. 1847. őszutó [nov.] 16. 20. sz. 398.)

69 *Ah, c'est impossible!* — Óh, ez lehetetlen!

70 Jókai itt Bernát Gáspárnak a *Freskó-képek* c. humoreszkgyűjteményéről tesz említést, amely három kötetben jelent meg 1848 és 1851 között.

74 A Budapesti Híradó 1847. nov. 9 óta jelenik meg Pozsonyban. (L. Gr. Dessewffy Emil: *Az olvasóhoz*. Budapesti Híradó. 1847. nov. 7. 692. sz. 315.) Bizonyos híreit valóban később közli mint a PH. A Budapesti Híradó az országgyűlés idejére szándékozott Pozsonyba költözni. (Később az országgyűlés berekesztése után is ottrekedt.) A Pozsonyban megjelent első (azaz nov. 9-i) szám címlapján olvashatjuk: „T. címz. levelezőinket s ügybarátainkat . . . bizodalmasan arra kérjük: sziveskedjenek f. évi nov. 5kétől kezdve s így addig, míg az országgyűlés tart, tudósításaitak illy boríték-címmel: „A Budapesti Híradó szerkesztőségének, Pozsonyban” küldeni. A SZERKESZTŐSÉG;” (923. sz. 319.)

A PH nov. 11-én reagál a konzervatív lap Pozsonyba költözködésének a hírére: „. . . a B. P. Híradó az országgyűlés beálltával megváltoztatta szállását, s ezentul Pozsonyban fog megjelenni. A kérdés az: hát a Pesti Hírlappal mi történik? A mi viszonyaink olyanok, mik szerint kénytelen vagyunk maradni itt helyben Pesten; hanem terjedelmes országgyűlési tudósításaink gyors megérkezésére nézve

Sor:

- olly intézkedések vannak téve, hogy azoknak közlését illetőleg helyben maradásunk a felvidékre nézve pedig épen semmi különbséget sem teend." (*Fővárosi újdonságok*. 982. sz. 311.)  
A *Külföld* c. rovatban a svájci eseményekről valóban közöl híreket a Budapesti Hiradó. A konzervatív sajtóorgánium nov. 12-én teszi közzé és gúnyosan idézi (695. sz. 329.) a PH nov. 9-én megjelent közleményét. (*Külföld*. 981. sz. 310.) Az országgyűlési hírek azonban — igen természetesen — korábban jelennek meg a Budapesti Hiradóban, mint a Pesti Hirlapban. 1847. nvo. 10-i „első kerületi gyűlésről” pl. a Budapesti Hiradó mársnap (*Országgyűlés*. 1847. nov. 11. 694. sz. 323—24.) a PH pedig három nappal később közöl részletes tudósítást. (*Országgyűlés*. 1847. nov. 11. 985. sz. 319—20.)
- 84 Rablóval szemben hősiiesen helytálló cselédlányt jelenít meg Jókai a *Hétköznapok* c. regényben. (JKK 251., 403.)
- 86 *panadaea* — gyógyszer
- 93 *diarrhoea* — hasmenés
- 116 *ipecacuanha* — ipekakuanha, kesernyész ízű kávéfajta gyógynövény, amelynek főként hánytató hatású forrázatát tüdő- és légcsőgyulladásoknál használták  
A *Szomorú napok* c. regényben a kisdíákság (JKK 116—17.), *A kőszívű ember fiaiban* Rideghváry Bence (JKK 2. k. 200.) védekezik kámmorral a kolera ellen. A részeges rektor pálinkával övta magát a morbus ellen. (*Szomorú napok* JKK 121. Vö.: *Szomorú napok* JKK 356. *A kőszívű ember fia* 2. k. JKK 442.)
- 118 *per se* — persze .
- 131 *Parbleu!* — Teringgettét!
- 132 Jókai mint szerkesztő nyilatkozik e néhány sorban.
- 133 sz. *Dávid* — Szent Dávid  
*en costume* — jelmezben
- 134 *daguerrotypista* — a fényképész múlt századi elődje
- 138 *Calliope* — Kalliope, a lírai költészet múzsája az ógörög mitológiában. Jókai kecskeméti jogászokdása idején a diákok adtak ki egy diákfolyóiratot *Calliope* címen  
*mantille* — köpönyeg, itt: fátyol, kendő.
- 142 *st. eff* — s több efféle
- 144 *liketarium* — lekvár
- 146 *ambra* — viaszszerű illatszert
- 150 Az itt említett motívumok a *Jellasich közlönye* c. nagyhatású paródiáláncolatban 1848 őszén fordulnak elő.
- 157 *körtánc* — körmagyar  
Podmaniczky Frigyes a *Naplótörédek* c. visszaemlékezésében rész-

Sor:

- letesen ír a magyar táncok első bemutatkozása (1839) utáni térhódításáról. (Bp. 1887. 286–87., Vö.: HhM 5. k. 172.; *Kárpáthy Zoltán* JKK 1. k. 395–96.)
- 160 A Jelenkor szerint „Táncmestereink, miután az első magyar társas táncot hosszu vajudással, nagy sokára kitalálták, azóta szakadatlanul azon törik fejüket, hogy mennél többet s ujabbat csinálhassanak, eleget teendők a követelő bokáknak. Most megint két illy táncsal szaporodott a lábtudomány. Egyiknek neve: „nép öröme,” másiké „székely csoportos,” mindkettő Szöllősytől. — Kiket nem táncolat az inség, hiedelmünk szerintmajd csoportosan kapnak mindkettőn, kivált az elsőn, ha t. i. a n é p ö r ö m é v e l végkép oda lejthetők lennének a n é p b a j a i.” (*Budapesti Napló*. 1847. nov. 18. 92. sz. 549.)

Toldy — eh. Toldi

1847. dec. 13-án írja Arany János Petőfi Sándornak: „TOLDY ESTÉJÉT nem irok s ennyiben engedelmet — respective bocsnatot kell kérnem Jókai úrtól, hogy hírlapi jóvendőlései számát egygyel megszorította.” (*Arany János levelezése író-barátaival*. 117.) Arany Jánosnak e megjegyzése félreérthetetlenül bizonyítja, hogy ezek az aláíratlanul megjelent újdonságok írónktól származnak.

87

## KÜLFÖLDI TÁRSASÉLET

[1847. nov. 14.] 376–78.

M: Ék 1847. II. félév 20. sz. 644.; aláíratlanul.

### TÁRGYI MAGYARÁZATOK

Sor:

- 1 *Csillagh Károly* — zeneszerző, udvari orgonista. A PDlap szerint ismeretlen és új tehetség, aki több hazafiúságról tehetne tanúbizonyságot. (*Budapesti Szemle*. 1847. nov. 25. 48. sz. 1535.)
  - 2 Egy rövid bécsi hír következik ezután.
  - 5 *írlandi* — írországi
  - 16 *maroquin* — marognain, szattyánbőr
  - 24 *Le vicomte de Bragelone* — 1848 és 1850 között jelent meg könyv alakban
  - 25 *Trois Mousquetaires* — A három testőr, Dumas 1844-ben megjelent regénye.
- Vingt ans après* — Húsz év múlva (1845)

804



Sor:

- 36 *XIV. Lajos* (1638–1715) — 1643-tól Franciaország királya, a nagyhatalmú abszolút monarchia kiépítője. Habsburg-ellentétei miatt a magyar ellenzék egy időben szövetségest látott benne. Fényűző udvartartása miatt Napkirálynak nevezték.
- 38 *dem.* — demoiselle, kisasszony  
*La Vallière* — XIV. Lajos első felesége idejében tartott költséges szeretője  
*mad.* — madame, asszonyom  
*Montespan* — XIV. Lajos híres szeretője, akinek a gyermekeit a király törvényes fiainak vallotta, Montemart herceg lánya, Montespan márkii felesége  
*Maintenon* — XIV. Lajos gyermekeinek nevelője, Scarron költő özvegye, akit a király első neje halála után titkon feleségül vett  
*mr.* — monsieur, úr
- 39 *Sévigné, Marie* (1626–1696) — híres francia frónő  
*Fenelon Francois de Salignac de la Lamothe* (1651–1715) — XIV. Lajos előtt kegyvesztett, neves egyházi szónok és író, a felvilágosodás egyik előfutára
- 54 *Tilly* (1559–1632) — a harmincéves háború egyik híres hadvezére

88

## MI HÍR BUDÁN?

[1847. nov. 21.] 379–89.

M: Ék 1847. II. félév 21. sz. 670–74.; aláíratlanul.

### TÁRGYI MAGYARÁZATOK

Sor:

- A lapok újdonságai között egyre gyakrabban szerepelnek a pozsonyi országgyűlési hírek. A Nemzeti Ujság a *Vegyes újdonságok* c. rovata mellett és helyett — amely lényegében a pesti élet eseményeiről ad számot — a *Pozsonyi újdonságok* c. rovatot is megjelenteti. A PH *Országgyűlés* címen nyit új rovatot 1847. nov. 14-én.  
*pozsonyi levelezőnk* — Az Ék pozsonyi levelezője Berecz Károly volt, aki 1847. dec. 5-én írja első országgyűlési tudósítását. (23. sz. 730–34.)
- 4 Az itt említett újdonságíró a szerkesztő Jókai Mór.
- 10 *eleusi mysterium* — eleuziszi misztérium, Eleuzisz attikai városban rendezett titkos istentisztelet, Déméter, Perszefoné és Dionüosz ünnepelésére

Sor:

- 11 *menjen a tengerre* — Vö.: Jókai Mór: *Orosz interventio* Esti Lapok 1849.
- 21 Jókai a szabadságharc idején emelt szót, hogy az ilyen utcákat a szabadság hőseiről nevezzék el. (Ék 1848. ápr. 16. 509.) *sohanemhallotta-utca* — Ék: *sihanemhalotta-utcza* — sh. — *equipage* — a hintó, lovak és a szolgaszemélyzet együttese, fényes kíséret  
*akácfa-utca* — ma is azonos nevű utca  
Jókai — különösen az idegenszerű „kevert nyelv” illusztrálására és gúnyolására — a Jelenkor *Budapesti Napló* c. rovatában maga is közölt utcai magánhirdetéseket.
- 55 hasonlít — Ék: *hasonlít* — sh. —
- 58 A goromba révésekről már korábban is írt Jókai. (Vö.: JKK 11.)
- 59 *újtér* — a mai Engels tér
- 60 *individuum* — egyéniség, ember  
*fűzfa Thalia* — az újonnan épült, tűzveszélyes német színház
- 61 *das Noththeater war zum Brechen voll* — a (német) szükségszínház rogyásig megtelt
- 72 *caprice* — szeszély
- 81 *cornucopiae* — bőségszaru
- 82 *copia cornuum* — szarvak [megcsalt férjek] bősége
- 84 *tens* — tekintetes
- 90 *Wassermeng* — Vízkaverő
- 91 *Hergibtsnichts* — Semmisincs uram  
*Bauchimkopf* — Hájfejű
- 93 *Aufunddavon* — Innen-onnan
- 96 *P. Z.* — Pester Zeitung
- 110 *csizmadiát fog* — bakot lő, mellé fog
- 113 A magyar írók közmondásos szegénységéről Jókai a *Hétköznapi* c. regényében is, korábbi publicisztikai cikkeiben is megemlékezik. (JKK 398.)  
A PDLap is arról számol be, hogy meggazdagodással még egyetlen drámaíró sem dicsekedhet. (*Budapesti Szemle* 1847. dec. 2. 49. sz. 1567.)  
A korabeli lapok azt is hitetlenkedve közlik, hogy Jókai telket vásárolt a Svábhegyen. (*Hirharang*. Hölgyfutár 1854. nov. 7. 241. sz. 975.; Vö.: Kárpáthy Zoltán JKK 1. k. 294.)
- 140 A „collega” szó itt ismét a lapszerkesztőre utal. Ez viszont azt bizonyítja, hogy a cikksorozat szerzője az Ék szerkesztője, azaz Jókai.  
A Pester Zeitung említett közleményének a címe: Birnbaum,

Sor:

- Gustav: *Ungarische Dramaturgie*. 1847. nov. 14. 1847. 546. sz. 2955.)
- 150 *Sterz* — fark, far  
*Smorn* — Schmorn, pörkölt, dinsztelt
- 151 *junges Gansl* — junge Gans, fiatal liba, ifjú lúd
- 152 *Descende Philippe!* — Szállj le, Fülöp!
- 153 *non sunt hic ollae* — nincsenek itt fazekak  
Erdélyi János és Vahot Imre, közt a PDlap tulajdonjogáról folyt hosszú nyilatkozatokkal megtüzdelt hírlapi polémia. (Vö.: pl. Erdélyi János: *Nyílt levél*. Nemzeti Újság 1847. okt. 17. 575. sz. 660.; Vahot Imre: *Nyilatkozat Erdélyi János nyílt levelére*. PDlap 1847. okt. 21. 43. sz. 1378.)
- 155 *Constitutionelle* — francia napilap 1830 és 1852 között
- 164 *St.* — Saint  
*Faubourg St. Antoine* — a Kis Pipin által 763-ban alapított apátság körül keletkezett franciaországi város külső negyede  
*mr.* — monsieur, úr  
*Grandoreille* — Nagyfülű
- 166 *Rácváros* — budai városrész, a mai Tabán, a Gellérthegy, a Naphegy, a Duna és a Vár közötti részen
- 183 Jókai Mór — a korabeli lapokkal egyetértésben — maga is bekapcsolódott István főherceg „országos dicsőítésébe”.
- 185 Az itt említett „apostoli fejedelmünk” a gyengeelméjű V. Ferdinánd magyar király (ill. I. Ferdinánd osztrák császár).
- 192 A PH a *Pozsonyi hírek* c. rovatban számol be a nov. 9-i eseményekről: „Hemzseg a nép Pozsony utcáin: az országgyűlési elnökök és egyéb nagyurak szállásai előtt robogva érkezik s távozik a sok cifra fogat. Mind a mellett is, hogy a dictatura helyét ezentul könyomás fogja pótolni, igen sok az ifjuság. Az utcaszögletekre szigoru rendőri hirdetmények ragasztvák, mik szerint p. o. csoportokbani éjjeli c s a v a r g á s, elfogatás büntetése alatt, ugy szinte minden fáklýás menet, éjjeli tisztelgő vagy gúnyzene szorosan tilalmaztatik. Ez azonban ellent nem állott, hogy az országgyűlési ifjuság néhány szabadelmü tagja a hajdani nagyhirü Hollinger — most Lassnig-féle kávéházban tanyát ütött izraelita-casinót, a kétségbevont szerződésnek birói magyarázatát el nem várva, kicsit törökös igazságszolgáltatással, ki ne szórja, s magát régi kedves mulatóhelyre be ne helyezze.” (1847. nov. 14. 984. sz. 320.) E kaszinói jelenetről a győri Hazánkban Szomoroczy is beszámol a *Pozsonyi tünemények* c. glosszájában. (1847. nov. 30. 142. sz. 568.)

Sor:

- 197 Petrichevich Horváth Lázár 1851-ben halt meg Bécsben. Jókai ezt a hírt az *Ék* következő, 1847. nov. 28-i számában módosítja. (JKK 396.)
- 205 *P-t* — Petőfit
- 207 *acrostichon* — olyan vers, amelynek sor- vagy versszakkezdő betűiből a szerző nevét vagy összefüggő mondatot lehet kiolvasni  
*másfél sing* — kb. 93 cm
- 208 Jókai ezt a jelenetet bemutatja a *Politikai divatok c.* regényében, ahol a reformkori Petőfit Pusztafi néven szerepelteti.
- 214 *gróf Teleki Sándor* (1821—1892) — ügyvéd, Petőfi barátja. A szabadságharc idején kormánybiztos volt, majd Bem csapatainál harcolt, s ezredesi rangot kapott. A világosi fegyverletétel után kocsiként külföldre menekült. Távollétében in effigie felakasztották. 1859-ben és 1860-ban Garibaldi vitézei között harcolt. 18 évi száműzetés után tért haza Magyarországra.
- 221 E megjegyzés arra utal, hogy a *Mi hír Budán?* és a *Külföldi Társasélet c.* rovat vezetője ebben az időben azonos személy, azaz Jókai.
- 231 *Fides penem auctorem* — A dolog hitele a szerzőben van (Herodotostól származott szállóige)
- 240 *Schedius Lajos* (1768—1847) — az esztétika és a nyelvészet tanára a pesti egyetemen, a Kisfaludy Társaság alelnöke. 1847. nov. 12-én halt meg.  
*p. m. k.* — pesti magyar királyi
- 241 *m. t. t. tiszt. t.* — a magyar tudós társaság tiszteletbeli tagja  
*külf. t.* — külföldi tudományos
- 245 E rovat záró részében Bartay és Bartay Gusztáv kötetéről ír egy rövid közleményt Jókai.  
Ebben a rovatban — Jókai írásai után — jelenik meg két M. kézzel ellátott kis cikk (673—74.), majd Szigligeti Ede *Figyelmeztetés „Mátyás fia” ügyében c.* nyilatkozata és Külkey Henrik „Fel szólítása”. (674.)

89

## KÜLFÖLDI TÁRSASÉLET

[1847. nov. 21.] 389—96.

M: *Ék* 1847. II. félév 21. sz. 674—76.; aláíratlanul.

### TÁRGYI MAGYARÁZATOK

Sor:

- 8 *Bornheim* — Majna-Frankfurt külvárosa  
*Extra Hungariam non est vita* — Magyarországon kívül nincsen élet

Sor:

- 12 E. — Erdélyi János  
T. — Toldy Ferenc
- 13 K. — Kerényi Frigyes
- 14 Cz. — Czákó Zsigmond  
Sz. — Szigligeti Ede
- 15 Jókai eme megjegyzései a Magyar Szépirodalmi Szemle igazságtalanul eltéelő kritikáira vonatkoznak. (Vö.: JKK 130.)  
F. — Fáncsy Lajos  
Jókai itt a titkos drámaírókról írt cikkére céloz. (l.: JKK 130.)
- 18 Z. — Zerffi Gusztáv
- 51 *Terentius, Varro* (i. e. 116— kb. 26.) — rabszolgából lett római író és tudós
- 56 Ezt az ötletet részletesen és színes fantáziával írja meg Jókai a *Hol lesziünk két év múlva?* c. utópisztikus humoreszkjében.
- 58 *Le chevalier d'Harmental* — Dumas 1846-ban Párizsban kiadott regénye, a *Le chevalier de Maison Rouge* (A vörös ház lovagja) c. alapján készített színműve
- 61 *Diogena* — Lewald Fanny (1811—1889), az ismert német írónő 1847-ben megjelent szatirikus műve, melynek a teljes címe a következő: *Diogena, Roman von Iduna Gräfin Hahn-Hahn* (Diogena, Hahn-Hahn Ida grófnő regénye)  
sub rosa — titokban
- 62 *Hahn-Hahn Ida* (1805— 1880) — grófné, német regényírónő, aki társadalmi regényeiben a német arisztokraták világának felszínes rajzát adja. Modoros stílusát jó érzékkel gúnyolja Lewald Fanny. Jókai nov. 28-án már cáfolja, hogy a *Diogena* szerzője Lewald Fanny. (JKK 405.) Írónk azonban nem itt, hanem későbbi cáfolatában téved.
- 65 *Leipziger Charivari* — lipcsei vicclap
- 90 *Sic iturad astra* — Így jutunk a csillagokba
- 95 *expectoratio* — expektoráció, ömlengés, nyilatkozat
- 97 *Gerdaun* — Königsberg környéki múlt századi porosz város
- 116 *bányabíró* — a múlt században a szabadságharcig a „bányaművelés” fő vezetője és ellenőrzője, a bányászati peres ügyek intézője
- 123 Ezután egy rövid hírből számol be Jókai egy ír vár romba dőléséről.
- 124 *Abd el-Kader* (1807—1883) — algériai arab emír. 1832-től 1847-ig „szent háborút” vezetett a francia gyarmatosítók ellen. A változó sikerű függetlenségi háború után francia fogságba esik, de 1852-ben III. Napoleon visszaadja szabadságát.
- 127 *Barberousse* — Barbarossa (Rótszakállú) Frigyes (kb. 1123—1190), a legnagyobb középkori uralkodók egyike

Sor:

- 129 *Paalzownő* — Paalzow, Henriette Johanna (1788—1847) családi nevén Wach, német írónő; férje, a porosz őrnagy neve volt Paalzow St. Roche — Paalzowné 1842-ben megjelent népszerű regénye
- 130 *Thyrnau Tamás* — Paalzowné 1839-ben megjelent s a Kisfaludy Társaság regénytárában az előzővel együtt magyarra fordított regénye
- 131 *IX. Pius* — Mastai-Feretti gróf (1792—1878) liberális római pápa, aki 1848-ban, a forradalmak kezdeti szakaszán szimpatizált a népmozgalmakkal
- 133 *berlini kék* — a sötétkék szín egy fajtája
- 140 *Sternberg, Alexander* (1806—1868) — szapora tollú német regényíró, aki főleg az arisztokrácia életét jeleníti meg műveiben
- 143 *Newcastel* — pontosan: Newcastle, amerikai város Pennsylvániában, az USA Delaware államában
- 144 *négy angol mérföld* — kb. 64 km
- 145 *Gauthier [Gautier] Théophile* (1811—1872) — francia romantikus költő és kritikus
- 147 *Enceladus* — Enkeladosz, a Zeusz ellen feltámadt gigászok egyike, akit Zeusz villáma lesújt, és az Etna alá temet
- 149 *Wallace* — búsán honorált angol zeneszerző
- 150 *Schönes Geld* — Szép pénz

90

## MI HÍR BUDÁN?

[1847. nov. 28.] 396—402.

M: Ék 1847. II. félév 22. sz. 701—04.; aláíratlanul.  
Részl.: Endrődi Sándor i. m. 366. (2. sz.)

## TÁRGYI MAGYARÁZATOK

Sor:

- Petőfi betegségéről szóló röpké hírt idézi Jókai.
- 10 *Horváth úr* — Petrichevich Horváth Lázár, a Honderü szerkesztője  
Az utolsó kenet felvételéről 1847. nov. 21-én, az Ék előző számában ad hírt Jókai. (JKK 387.)
- 13 *H.* — Petrichevich Horváth Lázár  
*Z.* — Zerffi Gusztáv
- 17 *via facti* — erőszakkal

810

Sor:

- 23 Az *Egy magyar nábob* (JKK 1. k. 178.), a *Kárpáthy Zoltán* (JKK 2. k. 5–8.) és a *Szomorú napok* (JKK 126–27.) c. regényekben viszonylag részletesen számol be Jókai arról, hogy a pozsonyi országgyűlés idején milyen pezsgő társadalmi életet élt a város. (Vö.: *Kárpáthy Zoltán* JKK 2. k. 270.)
- 27 p. kerral — pengő krajcárral  
húszas — húsz krajcár
- 33 Degré Alajos *Laura* c. regényéből *Az utolsó kép* címen önálló „beszélyként” közölt részleteket Jókai. (Ék 1847. szept. 19. 12. sz. 360–72.)
- 42 A Nemzeti Ujság itt említett közleménye a következő: „(M i ó t a a z ó s z b e á l l o t t,) nem csak Pesten, hanem az egész megyében, fölötté megszapordtak az utonállások és rablások, minek következtében a meggye egyik járásában bizonyos egyén illy vétségéért stataliter föl is akasztatott.” (*Vegyes ujdonságok*. 1847. nov. 18. 593. sz. 734.)  
A Pest megyei rablásokról és fosztogatásokról később is hírt ad a Nemzeti Ujság, sőt követeli a „megyei pusztázók szaporítását”. (*Vegyes ujdonságok*. 1847. nov. 26. 598. sz. 755.)
- 43 vizirányos — vízszintes  
függőleges — Ék: függőleges — sh. —  
*Doppler Ferenc* (1821–1883) — lengyel származású fuvoluművész. Az 1840-es években Pesten telepedett le, s a Nemzeti Színház első fuvolása lett. Több operát írt, amely a Nemzeti Színházban került előadásra. Legnagyobb sikerét az *Ilka és a honvédtoborzó* c. magyaros stíli operával aratta.  
Doppler operájának a címe: *Benyovszky vagy a kamsatkai száműzött*
- 53 A Jókai által jelzett helyen a Nemzeti Ujság *Vegyes ujdonságok* c. rovatában „Egy zenész” aláírással olvashatjuk az alábbi cikket:  
„(Dopler ‚Benyovszky’) című operájának szép hírét hallottam; a hirlapok magasztalák, sőt maga a ‚Szépirodalmi Szemle’ is, melly (kivéven hol szerkesztőjét előítéletei vezérlik, s bele rögzött és most öntudata nélkül munkálkodó rokon vagy ellenszenvei hajtják) tudománnyal motivált józan és beszárdt ítéleteket szok hozni, annyira neki szédült, hogy illyeket beszéle: ‚Ha eddig mondhatók, Erkel értve, hogy van eredeti operairónk, most elmondhatjuk, hogy kettő van, és mikor ezt kimondtuk, ma holnap mindenki meg fogja érteni, hogy D o p l e r a másik.’ . . . Dopler annyira áll Erkel megett, a mint eddigi munkáiból mind kettőt ítélnék, mint egy utánzó egy eredeti nagy tehetség megett; a kettőt hasonlítani sem lehet egymáshoz! Erkelhez még T h e r n is közelebb áll; ámbár ez

Sor:

is messze marad tőle. Mi közünk ahhoz, hogy valakinek érdemeiből lerójjunk? hiszen én is annak örülnék annyi sok százakkal együtt, ha minél nagyobb tehetségeket mutathatnánk föl minden nemből. E jó kívánat által azonban ne ragadtassuk magunkat igazságtalan hízlegésekre, mellyek még az erőset is megszedíthetnék. Dopler operájának csaknem egyetlen érdeme, melly a közönséget is tulajmagasztaló bírálóit elszédítő, a jó s azonfölül igen erős, lármás és így az idegeket fölzaklató, hangszerelés.”

53 *Thern Károly* — (1817—1886) — Szepes megyei zeneszerző, aki *Vörösmarty Főti dalát* is megzenésítette, majd Gaal József *Peleskei nótárius* c. népszínművéhez írt zenét, 1841 óta a Nemzeti Színház karnagya, ekkor mutatták be a *Gizul* c. operáját. Még két operáját adta elő a Nemzeti Színház. 1845-ben a *Tihany ostroma*, 1855-ben a *Képzelt beteg* címűt.

55 Ezután következik a „második argumentum”: „Eredetiségét, vagy csak egy töseredeti dallamot, mellyet megnevezni érdemes volna, bajos lenne az egészből kihalászni. Valami szerencsés összeolvastásról a francia, olasz, lengyel és magyar zenefajnak pedig épenséggel szó sincs, mert az, hogy egyik személy olasz áriát énekel, a másik magyarost, meg ismét a kar egy pár villanyozó mazurt harsog, ez nem annyi mint összeolvastani, ez annyi: mint egyik dalt a másik, egészen különböző typusa, mellé mechanice oda rakni.”

61 A Jókai által említett „harmadik argumentum a következő”: „A mi Dopler operáját a közönség kedvébe annyira ajánlotta, az az említett zajos hangszerelés, a karnak mazurjai, Benza kedvelt buffo-játéka, s Hollósy K[ornélia] és Wolf énekei. Vegyük el belőle ezeket, s a mit magán a szerzeményen dicsérjünk, t. i. a szokásba vett főnhangon, igen kevés marad hátra . . . Isten éltesse Dopler urat, adjon neki erőt és kitartást tehetsége kifejtéséhez, mellyhez annál nagyobb reményünk lehet, minthogy, miként dicséretére megemlegettetni olvastuk, még fiatal korát éli. Ha nagy lesz belőle s olyan, hogy Erkelt megközelítse vagy utolérje, eredeti operánk e szép nyereségén én is örülni fogok tiszta szívemből . . . Ezeket azonban föl kellene jegyezni, nehogy olvasván az emberek, kik dologhoz értenek, a rá halmozott magasztalásokat, azt védjék, hogy vagy nem volt az 1847 dik esztendőben olly ember, ki annak idején egy devalváló igaz szót értsen, vagy nem volt ollyan, a ki merjen, kimondani.”

61 *das ist ihn alles blau* — neki minden kék, minden mindegy neki

63 *k. a.* — kisasszony

68 *1-ör* — először



Sor:

69 2-or — másodsor

71 *furuglyás* — furulyás

74 Vas Gereben búcsúlevele a Hazánk 1847. nov. 20-i számában olvasható. (*Pesti levél. XVI. = Levelezések. 138. sz. 552.*)

77 A győri Hazánk a *Pesti mismás* c. rovatában már máj. 13-án hírt ad az Ék szerkesztőváltozásáról: „Frankenburg Adolf ur az 'Életképek' derék szerkesztője igen jövedelmes hivatalt nyervén a magyar udv. cancelláriánál, Budáról Bécsbe fog költözködni. Valjon az Életképek, előmozdított barátunknak hátrahagyandó özvegye, bánatában megfog-e halni, vagy még egy második házasságra határozza el magát, még eddig titok, mellynek megfejtése sok érdemes fejet foglalkodtat. Annyi bizonyos, hogy a már nem legfiatalabb de a legjobb éveiben lévő c s i n o s és igen jó m ó d u özvegynél már is sok k é r ő jelentkezik; pedig mind reménydus fiatalember.” (57. sz. 227.) Ugyane rovatban jelenik meg a következő aláíratlan közlemény: „Frankenburg divatlapját az Életképeket jövő félévben hír szerint Jókai Mór, a kedves, s a jelenleg legdivatosb beszélyíró fogja szerkeszteni, eddigi szellemét és irányát természetesen tovább is megtartván. *Jövő évre pedig életből egészen kilépőnek mondják az életképeket.* (Hazánk 1847. máj. 22. 61. sz. Melléklap. Kiemelés: Sz. L.) Máj. 27-én Vas Gereben számol be a győri Hazánk hasábjain az Ék új szerkesztőjének személyéről: „Az Életképek úgye valahára már mégis eldőlt, Jókai Mór leend a szerkesztő; Pesten már előre jósolnak a leendő szerkesztésről; mi a jósoláshoz nem értünk, minthogy a prophétai talentumhoz sem fiúkkal, sem rugó tehetőséggel nem bírunk; szeretünk mindent elvárni az időtől, s csak annyit mondhatunk, hogy Jókainak elég széles válla van, sokat megbír, szándéka egyoldalú, a mi fő, mert a kétoldalúságnál nincs veszedelmesebb dolog. Türelmet kívánunk Jókainak a terhek elviseléséhez, tüni-valórol gondoskodik a közönség.” (*Levelezések. 62. sz. 248.*)

Ezen közlemények után írja az Ék *Mi hír Buddn?* c. rovatában a mindenes rovat vezetője az alábbiakat: „Igen lekötelezne bennünket K o v á c s Pál, a 'Hazánk' derék szerkesztője, ha sziveskednék tudunkra adni, minő biztos forrásból hallotta, hogy az 'Életképek' jövő uj évre teljesen kilépnek az életből? Elhiszszük, hogy némelly jóbarátink, kik az 'Életképek'-et már jövő félévben megszünnendőnek hirdették, ezzel vigasztalják magokat; mi azonban mitemsem tudunk róla, hanem szándékozunk lapunkat folytatni, meddig csak előfizetők el nem hagynának bennünket.” (1847. máj. 29. 22. sz. 718.)

Sor:

- 87 Jókai itt arra céloz, hogy Vahot Imre kiadószerkesztő aláírásával a PDlap 1847. nov. 25-én egy nagy vezércikket tett közzé *A Pesti Divatlap jövő új évi folyama iránt* címmel. (48. sz. 1505–08). Vahot Imre előfizetési felhívása 1847. dec. 2-án, majd dec. 9-én, 16-án és 23-án jelent meg a PDlap borítólapján.
- 91 A lap általános irányvonalára vonatkozó aláíratlan megjegyzések a szerkesztőtől származhatnak.
- Az én kortársaim* c. visszaemlékezésében írja Jókai, hogy Petőfi Júlia is az Ék munkatársai közé tartozott, a „nőkről a nőknek” írt. „Szabad, merész gondolatjárása volt, egészen összeegyező férjeével: néha excentrikus, de mindig szellemdús.” (*Életemből*. I. rész 188.)
- Petőfinének a *Halhatatlanság* c. cikke jelent meg az *Ék Hölgyسالon* rovatában. (1848. jan. 2. I. sz. 16–18.)
- Arany Jánosnak a következő versei jelentek meg az *Ék* 1848-as évfolyamában: *Cz ... sírja* (jan. 9. 2. sz. 47.), *Mutatvány a Toldi estélye című beszélyből* (jan. 23. 4. sz. 116–19.), *A rablelkek* (aug. 27. 9. sz. 270–71.), *János pap országa* (szept. 10. 11. sz. 338–42.) és az *Álom ... való* (dec. 10. 24. sz. 737–40.).
- 101 Jókai az 1847. júniusában ígért programjából sok mindent nem tudott megvalósítani.
- 106 Kemény Zsigmond és Eötvös József — legalábbis megfejtett vagy megfejthető névaláírással, szignóval, ill. pszeudonímmal — 1848-ban semmit nem írt az *Ék*-ba.
- 124 E sor idézet Fazekas Mihály *Ludas Matyijából*.
- 125 A Nemzeti Színház tanácsait máskor is elmarasztalja Jókai.
- 127 *Garay János* (1812–1853) — költő, hírlapíró. Egyetemi tanulmányai után Mátray Gábor lapját, a *Honművész*t és a *Regélőt* szerkesztette. Mint ügyes újságíró számos riportot, elbeszélést, kritikát és történeti cikket írt, több novellát fordított. Vajda Péterrel alapította a *Pesti Drámai Egyesületet*. Kunoss Endrével lexikont szerkesztett. 1844-ig szerkesztette a *Regélő* PDlapot. 1845-től vezette az *Ék Hírlapi Méh* c. rovatát. 1848. áprilisában kinevezték egyetemi tanárnak a pesti egyetem nyelvi és irodalmi tanszékére.
- Balaton*i kagylók — Garaynak a természet szépségét ábrázoló műve A PDlap 1847. nov. 18-án hírt ad róla, hogy Garaynak ezek a dalai már nyomdában vannak. (*Budapesti Szemle*. 47. sz. 1503.)
- 131 *Hesz Róza* — operaénekesnő, a Nemzeti Színház kontraaltistája
- 132 *Mitterdorfer Ferenc* — mérnök és építész, a főváros első mérnöke. A lipótmzezei örültek házában halt meg — Szinnyei József szerint 1878-ban, 43 éves korában. (Ez utóbbi adat nyilván tévedés, mert

Sor:

- ez esetben 1847-ben mindössze 12 éves lett volna. Vö.: Vasárnapi Ujság 1878. 43. sz.)
- 133 *Fiat!* — Legyen! Ám legyen!
- 137 Itt Jókai ismét szerkesztőként nyilatkozik.
- 140 *F-sz I-n — Friebeisz István* (1822—1890) Pest vármegyei esküdt. A szabadságharc idején a Komáromi Lapokat szerkesztette. Őrnagyi ranggal kapitulált, majd Pestre költözött, s mint szerkesztő és kiadó az irodalomnak élt. Ő szerkesztette Müller Gyula híres Nagy Naptárát is.
- 141 *Andalusia* — tartomány Spanyolország déli részén
- 145 *ist zum Erbrechen voll* — dugig megtelt
- 146 *Appert* (1797—1880 kr.) — francia humanista, aki börtönbe kerülése után megismerve a börtönviszonyok hiányait, hosszasan tanulmányozta és támadta a korszerűtlen büntetési rendszert
- 148 *P.* — Petrichevich
- 158 Hugó Károly legújabb színműve a *Bölcsek köve* című. A PDlap szerint ezzel a darabbal „furcsán vannak a fővárosi lapok. Határozottan szólni felüle alig mert egy kettő. Még a „szemle” maga is csak amugy oldalaslag kerülgeté; — beszélt uj alakról s minden egyébről, csak a mű belérdemeiről, hiányairól nem. Az „É l e t k é p e k’” pedig plane három előadás után sem foghaták föl ugy, hogy hozzá illetékesen szólhassanak. — E tétovázás oka könnyen megmagyarázható, volna, — de senki nyugalmát bolygatni nem akarjuk.” (*Budapesti Szemle.* 1847. dec. 2. 49. sz. 1566.)
- 166 Jókai ígért bírálata az Ék következő számában a *Nemzeti színház* c. rovatban névaláírással jelent meg. (JKK 405—07.) E néhány soros észrevétel is arra vall, hogy a két közlemény szerzője azonos. A rovat lezárásaként felsorolja Jókai Kisfaludy Sándor, Jósika, Eötvös és egy Csermelényi nevű ügyvéd munkáit, amelyek Heckenastnál kaphatók.
- A *Mi hír Budán?* c. rovat ezután négy M. betűjegyű hírt, (704.) Magam aláírással pedig egy színdarab kritikát (704—05.) közöl. Utána Ney Ferenc egy közgyűlésről számol be (705—06.), majd Erdélyi János a Kisfaludy Társaság pályamunkáit sorolja fel. (707.)

## KÜLFÖLDI TÁRSASÉLET

[1847. nov. 28.] 403—06.

M: Ék 1847. II. félev. 21. sz. 870.; aláíratlanul.

## TÁRGYI MAGYARÁZATOK

Sor:

- 2 *Theaterzeitung* — színházi újság
- 4 Három rövid hír következik ezután egy kártyásról, egy gyilkos és öngyilkos anyáról, ill. a kínai császár haláláról.
- 9 Jókai a szabadságharc idején is számos cikkben kiáll a zsidók emancipációja mellett. (Ék 1848. ápr. 30. 563.)
- 12 *üvegharang* — üvegharmonika, a romantika dörzsöléses (frikciós) hangszere, amelynek üvegbúráit pedállal hajtott vízszintes tengelyre erősítették (Vö.: *Szomorú napok* JKK 17., 349.)
- 18 *Heresford* — város Angliában
- 25 Jókai hasonló stílusban ír a szabadságharc bukását megelőző napokban az *Esti Lapok* hasábjain. (1849. jún. 22. 65.)
- 34 A házassági hirdetésekkel korábban is gúnyolódott Jókai.
- 41 *fashionable* — előkelő, divatúzó
- 42 Jókai most téved. A korábbi híradása volt helytálló, amely szerint Lewald Fanny szatirizálta Hahn-Hahn Ida finomkodó stílusát a *Diogena* c. regényparódiában. (Vö.: JKK 391.)
- Oettinger* — galíciai származású orvosdoktor
- 50 *endormeur* — elaltató, elzsiabasztó
- 52 *Romaniche* — roma, cigány
- 58 Eugène Sue-nek (1804—1857), a romantikus francia regényírónak általában nem nagy sikerrel játszották dramatizált műveit.
- Martin et Bamboche* — Sue *Martin, l'enfant trouvé* c. (1846-ban megjelent regényének (Martin, a talált gyermek) dramatizált változata
- 59 *Théater Gaité* — Théâtre de la Gaité, Párizs népszerű vígszínháza (Vö.: Lassu István: *Drámai költés és annak története*. Tudományos Gyűjtemény 1826. 6. k. 52—53.; *Egy magyar nábob* JKK I. k. 444.) Sorshúzásról szól a rovat következő, jelen kötetből kihagyott közleménye.

## NEMZETI SZÍNHÁZ

[1847. dec. 5.] 406—08.

M: Ék 1847. II. félév 23. sz. 735—36.; Jókay Mór aláírással.

## TÁRGYI MAGYARÁZATOK

Sor:

- 2 Nov. 28-án ígerte meg Jókai, hogy írni fog erről a darabról. (JKK 401.)
- 7 Szegfy Mór a győri Hazánkban azt írja Hugó Károlynak a *Bárd és bankár* c. művéről, hogy a „forma és az alakok megtestesítése az, mellyben H. K. nem csak hazánkban fölülmulhatatlan, mert az keveset mondana hanem az egész világirodalomban párját ritkítja”. (*Társadalmi levelek a fővárosból.* = *Levelezések.* Hazánk 1847. nov. 27. 141. sz. 564.)
- 9 A Jelenkor újdondásza szerint Hugó Károly színdarabját „zsufolt ház és iszonyuan tapsoló közönség előtt” adták elő. (*Budapesti Napló.* 1847. nov. 25. 94. sz. 561.) A PH szemlevivője azonban nincs különösebben elragadtatva ettől a színdarabtól. (*Fővárosi újdonságok.* 1847. dec. 9. 998. sz. 387.)
- 14 Jókainak e bfrálatára visszatér Rhadamantus 1848 elején. Írónk is nyilatkozik még a Hugó-kérdésben.
- 46 *Ordognó* — Hugó Károly szóban forgó színdarabjában szereplő kegyetlen király, aki „a sötét tizedik század szellemében hóhérpallos villogtat kormánypálcaul, hogy rémuralmát fenntarthassa”. A Nemzeti Színházban Bartha jelentette meg alakját.
- 47 *Dulce* — Dulce, trónörökös, Ordognó király leánya, aki a megdöntött zsarnokság után együtt uralkodik Sanchóval, háttérbe szorított testvérével. E „merész, kalandos, de a mellett nőies királyleányt” Laborfalvi Róza alakította.  
*Don Garcias* — Dulce hercegi kérője, akit a leány ki nem áll  
*Juan* — Hugó Károly színdarabjának egyik jelentéktelenebb figurája
- 48 *Vermudó* — a király öccse, aki Ordognó bosszúja elől a magányba rejtezett. A „férfiasan öreg, bölcs világgyüilölőt”, a tanítványát féltő szeretettel óvó romantikus figurát Szentpétery jelentette meg a színpadon.  
*Sanchó* — Ordognó király eltagadott gyermeke, a „Herkules-erejű vadonfi”, akit a vélt atya, Vermudó a természet egyszerű, ép és erőteljes fiává nevelt.

Sor:

- 66 Talán Zerffire céloz e sorokban Jókai.  
E rovatban következnek Szontágh Gusztáv színi referátumai.

93

### MI HÍR BUDÁN?

[1847. dec. 5.] 408—12.

M: Ék 1847. II. félév 23. sz. 238—39.; aláíratlanul.

### TÁRGYI MAGYARÁZATOK

Sor:

- 19 *expectatio* — szívből kivetés  
27 *subinquinus* — albérlő, alvállalkozó  
31 *concursum* — versenypályázat  
32 *stbik* — s a többiek  
33 *esquimok* — eszkimók  
39 *pestváci vasút* — a Pest és Vác között közlekedő vasút 1846. júl. 15-én nyílt meg  
41 A Pest és Szolnok közötti vasútvonal 1847. szept. 1-én nyílt meg. (Vö.: JKK 305.)  
55 *Buda liberata* — A megszabadított Buda, Guiglelmi operája  
66 *mult szerdán* — dec. 1-én  
77 A Nemzeti Ujság 1847. nov. 26-án írja azt a közleményt, amelyre Jókai itt reagál: „(H a a b é c s l o n d o n i t e l e g r a p h - v o n a l) elkészül, mint mondják — röktön egy bécs-pestinek a fölállításához fognak kezdeni, melly pillanat alatt közli a tudósítást a reá nyert válaszzal egyetemben; s így Pestről Londonig két másodpercnél valamivel több időbe fog kerülni a hírközlekedés.” (*Vegyes újdonságok.* 598. sz. 756.)  
85 A Nemzeti Ujságnak a Lánchídra vonatkozó közleménye ugyan-csak nov. 26-án jelent meg az újdonságok között: „(A l á n c h i d o n) derekasan folynak a munkálatok. Mult napokban azonban, midőn a budai oszlopnál egy 200 mázsás kő illesztett volna a helyére, a lánc, midőn a kő csaknem helyét érte a magasban, a roppant teher alatt elszakadt, s a kő szétforgácsolva az állásokat, s összetördelve az izmos vastagságu gerendákat, iszonyu robajjal zuhant alá. Emberélet ez alkalommal nem hullott áldozatul, mivel az illetők mások szomorú példáján okulva, illy alkalmakkor igen óvatosak szoktak lenni, mi minden esetre csak a célszerű s erélyes intézkedés üdvös eredménye.” (*Vegyes újdonságok.* 588. sz. 755—56.)

## KÜLFÖLDI TÁRSASÉLET

[1847. dec. 5.] 412—16.

M: Ék 1847. II. félév. 23. sz. 739—40.; aláíratlanul.

## TÁRGYI MAGYARÁZATOK

Sor:

- 8 *fashionable manier* — előkelő modor
- 9 Az ezután következő rövid hirdetményből kiderül, hogy Deluzy kisasszonyt, Praslin herceg szeretőjét szabadon bocsátották.
- 12 *karakalpok* — karakalpokok (fekete sapkások), az Aral-tó és az Alsó-Szirdarja környékén lakó török-tatár néptörzs
- 21 *Surrexit!* — Feltámadott!  
*Vere surrexit* — Valóban feltámadt  
*bódorodott* — bódult, másnapos
- 22 Jókai az *Egy magyar nábob* c. regényében részletesen írja le az afgán szokásokat.
- 28 Egy rövid közleményt olvashatunk ezután a ritka kenyérsüítésről.
- 36 E kötetből kimarad egy hfr, amely szerint a külföldi lapok azt közlik, hogy a szigetvári hóhért gyilkosság miatt felakasztották.
- 45 A kutya szerepéről Jókai itt általánosságban ír. Később *Egy komondor naplója* c. írásában egy kutya kalandjainak bemutatásával eleveníti meg az elvont megállapításokat. A komondor csaknem egészen olyan pályát fut meg, amilyent a hírközlés mutat be. A naplóíró komondor Magyarországon nyáját őrzött, Spanyolországban gerilla volt, majd egy olasz cirkuszban lépett fel. Pályafutását így foglalja össze Jókai: „Miután voltam öleb, nyájőrző és nyúlfogó; voltam guerilla, művész és tudós; voltam iparlovag és ló; voltam bálvány; most mint csemege halok meg.” (*Dekameron* I. k. 233—234.)
- 52 Ezután egy apró közlemény következik. (Egy párizsi férj leharapta a fürdőben felesége orrát.)
- 53 *Szerkesztőségi keresztnevünk* — Mór (Vö.: JKK 585—86.)
- 56 *priesznitzianus* — a hideg víz kúrával gyógyító Priessnitz híve
- 57 *egy pint* — kb. 9,3 dl
- 75 *whig* — angol arisztokrata párti
- 79 *az oppositio meetingjei* — az ellenzék népgyűlései
- 94 *Apelles* — Apellész, Fülöp király és Nagy Sándor híres festője az i. e. IV. században  
*Zeuxis* — Zeuxipposz híres görög festőművész a IV., ill. V. sz.-ban

## NEMZETI SZÍNHÁZ

[1847. dec. 12.] 416–17.

M: Ék 1847. II. félév. 24. sz. 764.; J. M. betűjeggyel.

## TÁRGYI MAGYARÁZATOK

Sor:

- 1 „Ungar” *collega* — a Pesten megjelenő Ungar c. német nyelvű lap  
 4 *Diósi* — haladó szellemű fiatal újságíró, a Nemzeti Kör tagja, több német és magyar nyelvű lap munkatársa  
*Diósi* cikke — *Diósy* aláírással — az Ungar *Theaterchronik* c. rovatában jelent meg *Ein Kaffeehaus-Gesprach* címen. (1847. dec. 8. 283. sz. 2250–51. hasáb.)  
 7 *griesgrämig* — mogorva  
*sauertöpfisch* — mogorva, kesernyés  
 10 *Nelli* — Hollósy Kornélia  
 19 *parterre* — földszint a színházban  
 25 *Raupach, Ernst* (1784–1852) — német drámaíró. Hosszú időn át volt a berlini színház teljhatalmú ura. Több mint száz művet írt. Ezek közül igen sok zajos tetszésben részesült.  
 27 *huzóharmonica* — tangóharmonika  
 28 *whist* — kártyajáték, a bridzs őse  
 39 *planum* — terv

## MI HÍR BUDÁN?

[1847. dec. 12.] 417–29.

M: Ék 1847. II. félév. 24. sz. 764–70.; aláíratlanul.

## TÁRGYI MAGYARÁZATOK

Sor:

- 6 *septemtrionalis* — északi (Vö.: *Hétköznapiok* JKK 439.)  
 12 *victualé* — élelem, eleség (*victuaille*)  
*Szigligeti végirata* az Ék mellékleteként teljes szöveggel jelent meg *Végirat „Mátyás fia” ügyben* címen.  
*Mátyás fia* — Szigligeti színdarabjával és a vele kapcsolatos „plá-giumperrel” igen gazdag egykorú sajtóanyag foglalkozik. Jókai is több ízben érintette már az eddigiek során is.



Sor:

- E rendkívül széles körű vita kapcsán néhány jelentős közleményre hívjuk fel a figyelmet: Pákh Albert: *Fővárosi ujdonságok*. PH 1847. máj. 21. 884. sz. 329–30.; Zerffi Gusztáv: *Mátyás fia*. Honderü 1847. tavaszutó [máj.] 25. 21. sz. 418–20.; N[ádaskay L[ajos]: *A Pesti Hírlap újdonságirójának*. Honderü 1847. nyárelő [jún.] 15. 24. sz. 484.; Hiador: *Írói tulajdon és a sajtó*. Honderü 1847. nyárelő [jún.] 15. 24. sz. 477–81.; Zerffi: *Ki is más!!! Utolsó előszó a Hiador–Szigligetiféle ügyben*. Honderü 1847. nyárelő [jún.] 22. 25. sz. 497–98.; G[olub] V[ilmos]: *Nemzeti Színház*. 1847. szept. 2. 36. sz. 1150–51.; *Pesther und Ofner Tagesbericht*. *Pesther Zeitung* 1847. nov. 18. 548. sz. 2965.; Szigligeti Ede: *Figyelmeztetés „Mátyás fia” ügyében*. Ék 1847. nov. 21. 21. sz. 674.; Mutius (Medve Imre): *Irodalom*. Honderü 1847. őszutó [nov.] 23. 12. sz. 413.; 1847 novemberében az Ék mellékleteként a *Vélgirat „Mátyás fia” ügyében Szigligetitől* c. munka. Erre jelent meg Zerffi Gusztávtól a Honderü mellékleteként Budán a *Mátyás fia mint Corvin és törvénytelen vér* c. „kritikai adalék irodalmunk erkölcstörténetéhez”; *Életemből*. 2. rész. 405–07.
- 44 Gerő — Szigligeti 1844-ben írt négyfelvonásos színdarabja, amelynek III. Endre Gerő nevű országbírája a főhőse. Pesten 1845-ben jelent meg nyomtatásban.
- 59 *malcontent* — elégedetlen, rosszul kielégített
- 60 *Par nobile fratrum* — Derék két szál legény; az egyik tizenkilenc, a másik egy híján húsz (idézet Horatius *Szatirájából*. II. 3. 243.)
- 62 Zerffi Gusztáv akart Petőfi által megdicsőülni, majd támadást intézett ellene. 1845-ben főleg Szeberényi Lajos és Császár Ferenc támadta élesen Petőfit és költészetét.
- 75 *laboda* — paraj
- 77 *Horváth Laci* — Petrichevich Horváth Lázár
- 78 Petrichevich Horváth Lázár a Honderü mellett a Morgenröthe c. német nyelvű lapot szerkesztette.
- 84 *Die grosse Fibel* — A nagy ábécéskönyv
- 85 *gaude* — öröm
- A Honderü a *Heti Szemle* c. rovatában a következő megjegyzést közli: „Hugo Károly báró és bankárját egy francia novelle után készítettnek állítják az Életképek. Meglehet ugyan, de ha úgy van is, bajos volna azért azt plagiumnak bélyegezni, még akkor is, ha ilyenmü tárgyfölhasználásra elismert híri költők példái föl nem hozhatnának.” (1847. télelő [dec]. 21. 25. sz. 497.)
- III *helybohózat* — helyzetkomikumra épült művésziileg általában-értékteletlenebb bohózat

Sor:

- 113 *Halm, Fridrich* (Münch-Bellinghausen) (1806–1871) — osztrák költő, drámaíró, a bécsi udvari könyvtár igazgatója  
*Nestory* (1801–1862) — osztrák-német operaénekes és drámaíró. 1854 után sikerrel szerepelt Pozsonyban is és Pesten is.
- 118 *Vállas Antal* (1809–1869) — vállalkozó szellemű, viszontagságos életet élő nevelő, bölcséleti doktor, az MTA tagja
- 119 érdekesebb — Ék: érdekesebb — sh. —
- 136 *Budai Ferenc* (1760–1802) — nagy olvasottságú református lelkész. Lefordította Kant filozófiai leveleit.  
Vállas Antal művének az elődje — amelyet a szerző Széchényi Ferenc grófnak ajánlott — a következő címen jelent meg: *Magyar ország polgári históriájára való Lexicon, a XVI. század végéig*. Készítette néhai tiszteletes tudós Budai Ferentz úr, a szováthi ref. ekklesia prédikátora. Kiadta Budai Ésaías, a debreceni ref. collegiumban történiát, görög nyelvet, és deák ékes-szólást tanító professor. Nagy-Váradonn, Máramarossi Antalnál.  
E mű három kötetben jelent meg 1804-ben és 1805-ben. A második kiadás 1866-ban Pesten látott napvilágot.
- 138 *E tény* — Ék: *E tény* — sh. —
- 149 kibékülhetünk — Ék: kibekülhetünk — sh. —
- 151 Az Attiláról szóló címszót a következő szavakkal kezdi Budai Ferenc: „*ATTILA*, v. *ETELE Bendegúz* fia. A *Hunnusoknak* leghíresebb királya, kihez hasonló Vitézt, és hódoltatót igen keveset lehet mutatni a *Históriákból*. Némellyek úgy látják, hogy ő *Erdélybenn*, *Enyedenn* született volna, krisztus urunk születése után 398. esztendő tájban.” (I. m. 72.)  
Vállas Antal kötetében ez a rész a következőképpen olvasható: „*ATTILA* (*Etele, Etzel*), a *hunnusok*, *hunok*, *kúnok* leghíresebb királya . . . Némellyek szerint *Erdélyben*, *Enyeden* született 398-dik eszt. táján, atyja *Bendeguz*” volt. (*Nemzeti Encyclopaedia, avvagy Magyarország és Erdélynek állam-, földrajzi és történeti nevezetességei, szótár-alakban*. Szerkeszté Vállas Antal, M. Tud. Társasági rendes tag. Pest, 1848. I. füzet. 105.)  
Budai Ferenc az alábbi szavakkal fejezi be az Attila címszót: „*Úgy tartják*, hogy az *Erdélybenn* lakó *Székely* nemzet, az *Attila Hunnusainak* maradéka volna. Ha azt meglehetne állítani [állapítani]; úgy látszik; ebből azis következne, hogy, tehát a *Hunnusok*, *Magyarok* voltak; mivel a *Székelyek* nyelve a *Magyarokéval* egy. Néhézis pedig feltenni, hogyha a *Székelyeknek* valaha a *Magyaronn* kívül más anyai nyelvek lett volna; azt már ez előtt egy néhány száz esztendőekkel a *Magyarok* kedvéért elfelejtették volna; vagy mint-

Sor:

- hogy a *Szászok* a magukét mai napigis elnem felejtették; annyival inkább; mivel nem lehet megmutatni, hogy őket erre valaki kényszerítette volna." (I. m. 74.)  
Vállas Antal is hasonló fejtegetésekkel végzi a címszót: „Az erdélyi székelyeket némellyek Attila elszéledt hunnusi maradékának tartják, kiknek nyelvök a magyarokéval eleitől fogva ugyanaz lett volna s mind e mai napig ugyanaz maradt." (I. m. 105.)
- 156 *Gibbon, Edward* (1737–1794) — angol történetírő, a felvilágosodás antiklerikális szemléletével írta meg hatkötetes főművét: *A római birodalom hanyatlásának és bukásának történetét*, amely a korszak első nagyszabású feldolgozása  
*Müller, Hans* (1752–1809) — német történetírő és politikus  
*A Waltharius manu fortis* — Erős kezű Waltharius Attila és Waltharius harcáról szóló latin költemény a X. század elejéről, amelynek szerzője Eckehart  
*Fessler Ignác Aurel* (1756–1839) — német nyelvű történetírő és regényíró, egyetemi tanár; a magyar felvilágosodás kalandos életű egyénisége, apja osztrák őrmesterből lett magyar vendéglős. Fiatal korában Martinovics tanártársa volt a lembergi egyetemen; összefoglaló művet írt Magyarország történetéről, amely német nyelven tíz kötetben jelent meg 1815 és 1825 között. Eredeti kutatáson alapuló műveiből számos témát merítettek a XIX. század kutatói.
- 157 *Deseritius* — Desericus (Desericzky) József (1702–1765), piarista tanár és történetírő. 1748 és 1870 között kiadta a magyarok őstörténetéről szóló terjedelmes munkáját, amelyben a rendelkezésére álló forrásanyagot kritikátlanul felhasználta.
- 172 *allerhandumeingulden curiosum* — mindenféle olcsó furcsaság  
176 *humillimus indifferentismus* — legalázatosabb közömbösség  
181 *szükkeblű* — *szükkeblő* — sh. —
- 183 Az itt következő — és általunk a jelen kiadásból kihagyott — közleményben arról panaszkodik Jókai, hogy az Ék nov. 14-i számából olyan sok elveszett a postán, hogy újabb reklamációkat már nem tudnak figyelembe venni.
- 184 *kedden* — dec. 7-én  
*király utca* — a mai Majakovszkij utca a VII. kerületben
- 186 *corpus delicti* — bűnjel
- 189 Az Ék-nak erre a megjegyzésére a Budapesti Híradó a következőt írja: „E vélemény szerencsére nem valósult, mert azóta számos kritikust láttunk, és ezek most is fülesek." (*Budapesti Hírharang*. 1847. dec. 30. 721. sz. 467.)

Sor:

- 190 Kovács Sebestyén Endre (1814–1878) — országos hírfü, nagy gyakorlatl rendelkező sebész, népszerű egyetemi tanár, az MTA levelező tagja. 1848-ban az orvostudományi egyetem titkára lett, 1849 óta vezeti a Rókus-kórház sebészeti főosztályát.
- 193 forintos, — Ék: forintost, — sh. —
- 196 Az Ék számára küldött leveleket mindig személyesen kapta meg Jókai.
- 197 mérő — űrmérték, kb. 62.53 l
- 198 Jánosnak — Ék: Jánosnak — sh. —
- 200 kóspallagi — a múlt századi Hont megye Kóspallag nevű kis falujában termelt híres dohány
- 202 Iharosberény — község Somogy megye csurgói járásában  
Az Ék aláíratlan cikkeiben — más lapokhoz hasonlóan — általában csak a szerkesztő nyilatkozik első személyben.
- 206 Belényes — nagyközség a múlt századi Bihar vármegyében, a Fekete-Körös mellett
- 228 *Mult kedden* — dec. 7-én
- 230 *nymphomania* — nimfománia; betegesen felfokozott nemi vágy a nőknél, a mely némely ideg- és elmebetegség tüneteként jelentkezik; ingerek korlátlan uralma, a társadalmi tradíciók megvetése s a nemi vágyak nyers kielégítésére törekvés
- 235 B. Gazsi — Bernáth Gáspár
- 243 Horváth — Petrichevich Horváth
- 254 *der hoffnungsvolle Hauptredacteur der Morgenröthe* — a Morgenröthe reményteljes főszerkesztője
- 258 szeredás — táska
- 262 *Herr von Horváth* — Horváth úr (t. i. Petrichevich Horváth Lázár)
- 263 *bürgerlich* — polgári, bugris  
*der unterthänige Hauptredacteur der Morgenröthe* — a Morgenröthe alázatokodó főszerkesztője
- 266 *Unternehmunggeist* — vállalkozó szellem
- 273 *Hauptredacteur* — főszerkesztő
- 277 A PH még maróbb gúnyal illeti a Honderü szerkesztőjét új lapja megindításának hírére: „A jövő új év változásokat hozand hírlap-irodalmunkba. ‚M o r g e n r ö t h e‘ című új német lap támadott, mely ‚H o n d e r ü‘ név alatt magyar fordításban is megjelenend. Az egészben csak annyi az újdonság, hogy ezentul a német eredeti is ki fog nyomtatni; eddig csak kéziratban maradt...” (*Fővárosi újdonságok*. 1847. dec. 9. 998. sz. 386.)  
A győri Hazánk Torma aláírással jelentkező pesti levelezője is hasonló véleményt nyilvánít: „A Honderü szerkesztője nem rég

Sor:

Bécsben haldokolni kezdett, némelly rosz nyelvek szerint; pedig dehogyan volt baja a szerkesztőnek, — csak a lap volna olly egészséges, élhelhetne még legalább egy pár évig. De a lap, a lap! ki nem állhatja már éhes kinjait: azért orvosai metamorphosison vélik átvendőnek, hogy kigyógyulja financialis hurutját. Az tehát jövő évben „Morgenstern” cím alatt pislogand a német világ egén, s pedig, mint halljuk, 5 pctre megfelelő tőkék támogatandják a gyámoltalant, melly viszont az alapítókat ingyen látogatandja tiz éven keresztül. Roppant hit kívántatik még ehez is. — Különbön jó étvágyat a sógoroknak! sok szerencsét ő nagyságának tán a finom némettség inkább megértendi őt, mint a barbar magyarság — s tán a hazugságot sem sütik ott olly udvariatlanul reá mint legközelebb Bajza tevé vele irgalmatlanul a színházi berzenkedésekért.” (*Pesti levél. II. V = Levelezések. Hazánk 1847. dec. 2. 143. sz. 571.*)

Pyrker János (1772–1847), a művészetpártoló érsek, az egri tanítóképző megalapítójának haláláról szól a következő hír.

- 279 Az országgyűlési fiatalságot ért rágalmakról hasonlóképpen nyilatkozik a pesti Jelenkor és a győri Hazánk. (*Pozsonyi panoráma. Jelenkor 1847. nov. 28. 95. sz. 566–67.; X. X.: Pozsonyi levelek. III. Hazánk 1847. dec. 14. 148. sz. 592.*)

- 300 Kozma Sándor (1825–?) — ügyvéd, író, publicista, Pápán Petőfi és Jókai osztálytársa. 1848-ban a két somogyi képviselő: Szegedy, majd Madarász László mellett volt „országgyűlési segéd”. 1848. márc. 13-án Pozsonyban a sétatér egyik fájáról lelkes hangon hirdette ki a bécsi forradalom eredményeit. Előbb a felvidéki, majd a délvidéki hadjáratban vett részt. Világos után az osztrák hadseregbe sorozták. 1861-ben képviselővé választották.

Szarvady (Hirschl) Frigyes (1822–1882) — Pozsonyi ügyvéd, hírlapíró. 1948-ban a párizsi követség munkatársa, akinek az volt a fő feladata, hogy hírlapok útján tájékoztassa a francia közvéleményt a magyarországi eseményekről.

- 329 Hugó Károly mellett áll ki Nádaskay Lajos. (*Hugo s a lapok. Honderü 1847. télhó [jan.] 15. 2. sz. 29–30.*)

E közleményre a következőket válaszolja a PDlap: „(Az irodalmi csejések) felfödözései napi renden látszanak lenni. Az Életképek szerint Hugo Károlynak annyira felmagasztalt, 'Bárod és bankárja', tárgyira és szerkezetre nézve, egészen egy francia novella után van kidolgozva. Szeretnők, ha e novellát valaki lefordítva közlené, mert csak így lehetne közönségünk előtt ez ügybeni igazságos ítéletet hozni, s eldönteni azt: valljon kötelesség

Sor:

volt volna é Hugónak a francia forrást megneveznie, vagy nem. A novellai és drámai kidolgozás közt átalán véve nagy különbség létezik, — s ha valaki egy érdekes tárgyú novellát ügyesen tud kidolgozni, s ugyan azt egy más netalán még ügyesebben dramatizálja: — akkor ez utóbbinak érdemét sem lehet megtagadni. Mindazáltal illy esetekben is szükségesnek tartjuk azt, hogy a pusztán költött tárgyú művek tervezője, inventora, mint eredeti forrás, a drámaíró által megneveztessek.” (*Budapesti Szemle*. 1847. dec. 16. 51. sz. 1631.)

*Az én kortársaim* c. visszaemlékezésében azt írja Jókai, hogy „... a ,Báró és Bankárrol’ Emödy felfedezte, hogy az egészen egy francia novellából van készítve, szóról szóra átvett párbeszédekkel, mely után Hugo corioláni haraggal, hagyta el a hazát s elment a volscusok földére”. (*Életemből*. I. rész 177.)

A Honderü szerint az Ék-nak az az eljárása, hogy egyszer a ,magyar dráma megváltójának’ nevezi Hugó Károlyt, majd „ugyanazon Hugót pár héttel később egy beszélykének 3 felvonásos drámává fölhasználásáért tolvajnak kiáltja, az szeliden szólva ... aljasság! — s aljasság honoljon bár akárhol — csak az irodalomban ne.” (Z. I. G.: *Hugo s az irodalmi lapok*. 1848. télhó [jan.] 15. 2. sz. 29.)

- 331 Jókai a *Mi hír Budán?* c. rovatban megjelent 1847. nov. 28-i Magam aláírásu cikkben hagyta Vahot Imrét Turóc megyeinek nevezni. Ebben a cikkben, mely Slovaczinak a *Mazeppa* c. lengyel drámájával foglalkozik, (22. sz. 704—05.) az alábbi sorokat olvashatjuk: „Vahot Imrét idézve talán méltatlanságot is követünk el, mert hiszen ő, ha jól vagyunk értesülve, T. megyei fi, tehát azon atyafiak egyike, kik e hon birtoka feletti elsőséget jogaikat maig is keresik ... a vezérek előtti historiában”. (705.) Ezután idézi Vahot Imre citátumunkat s válaszolja Egressy Gábornak a *Budapesti Szemle* c. aláíratlan rovatában, miután vidéki „koborlásaiból” a fővárosba tért, hogy „Mi azon idétlen gúnyolódást illeti, mintha én turóc-megyei fi és tót ember volnék, — az engem legkevésbbé sem bosszant, mert azt mindenki, sőt maga a kérdéses cikk írója legjobban tudja, hogy nem Turócban, hanem a legmagyarabb megyében, Hevesben, születtem és növekedtem, s tótul nem is tudok. És ha mindjárt Turócban születtem volna is, nekem, mint ismert irányú hazafi- és magyar írónak, legkevesebb okom lehetne a miatt pirulni.” (PDlap 1847. dec. 9. 50. sz. 1594.)

- 336 Vahot ugyanebben a közleményében írja, hogy az Ék Magam aláírásu cikke Egressy Gábertől származik. (PDl: ~ Uo.)

Sor:

340 Ugyancsak itt tiltakozik Vahot Imre az ellen, mintha Szinéri az ő álneve lenne. Jókai azon kitételének olvasása után, amelyben őt Szinérről azonosítja — a következőket közli a PDlap dec. 16-i számában: „(Az Életképekben az állítatik,) hogy Szinéri és Vahot Imre egy személy. Ezt kissé nehéz volna bizonyítani, miután Szinéri e lap szerkesztőjének távolléte alatt is gyakran irt színi bírálatot. Különben leher, hogy tisztelt bajtársunk [Jókai] azt tartja felőlünk, hogy olykor magneses álomba szoktunk esni, s így az ország szélén is írhatunk színi bírálatokat a pesti előadásokról.” (*Budapesti Szemle*. 51. sz. 1631.)

Ebben a kérdésben Vahot Imrénél van igazsága. A PDlap szerkesztője ugyanis 1847. nov. 18-án *Országgyűlési tárogató* c. cikksorozatának első része, amely helyszíni beszámolót közöl Pozsonyból Vahot Imre aláírással jelent meg. (47. sz. 1494—97.) Ezzel párhuzamosan a *Budapesti Szemle* c. újdonságrovat, amely 1847. nov. 11-én aláíratlanul — azaz a szerkesztő Vahot Imre összeállításában — jelent meg (46. sz. 1465—67.), nov. 18-án — mikor Vahot már Pozsonyból küld beszámolót — ugyanezen rovat alatt mérleges jel található (47. sz. 1500—03.) annak bizonyosságául, hogy a két hírsorozat szerzője nem azonos. A későbbiekben az *Országgyűlési tárogató* c. második (1847. nov. 25. 48. sz. 1527—30.) és harmadik közlemény (1847. dec. 2. 49. sz. 1561—63.) ugyancsak Vahot Imre aláírással jelent meg. Ezekben a számokban a *Budapesti Szemle* c. rovat újdonságai ugyancsak a mérleges jellel jelennek meg. (1847. nov. 25. 48. sz. 1534—36.; dec. 2. 49. sz. 1565—68.) Dec. 9-én már aláíratlanul jelenik meg a *Budapesti Szemle* c. rovat, s Vahot Imre mint a PDlap szerkesztője első személyben számol be Pestre érkezéséről. (50. sz. 1592—95.) Ugyane számban az *Országgyűlési tárogató* c. beszámoló negyedik része már Sz. kézjeggyel jelent meg — tehát nem Vahot Imre közleménye. A PDlap szerkesztője tehát 1847 őszén mintegy három hétig valóban pozsonyi utazásával és országgyűlési tudósításával volt elfoglalva. Szinéri ezalatt két alkalommal 1847. nov. 18-án (47. sz. 1498.) és dec. 2-án (49. sz. 1563—65.) irt a PDlap *Nemzeti Színház* c. rovatában. E rovatban még két M. betűjeggyel megjelent közlemény olvasható.

## KÜLFÖLDI TÁRSASÉLET

[1847. dec. 12.] 429—431

M: Ék 1847. II. félév 24. sz. 772.; aláíratlanul.

## TÁRGYI MAGYARÁZATOK

Sor:

- 8 *La Rue de la Lune* — A hold utcája  
 13 *Aston* — Lord Asthon, Donizetti *Lammermoori Lucia* c. operájának egyik központi szereplője, Lucia bátyja  
 14 *Chandeille* — a *La rue de la lune (A hold utcája)* c. opera egyik szereplője  
 15 *Lucia* — Donizetti operájának címszereplője  
 16 *Lucia nevelője* — Bidabaut Raimond (basszus)  
 18 Kéményseprő haláláról olvashatunk néhány sort ezután.  
 21 Két rövid hír következik Schiller ismeretlen kéziratáról és egy Szathmáriné nevű szopránénekesnőről.  
 33 *noble manir* — előkelő modor  
 34 A *Politikai divatok* c. regényben szerepelteti Jókai a Bárzsing nevű fiatal ügyvédet és zugfrót, aki lányos házhoz látogatása alkalmával illemkönyvből idézgeti magában; hogy udvarias embernek váratlan jelenet esetén mit kellene tennie. (JKK 48—49.)

## MI HÍR BUDÁN?

[1847. dec. 19.] 431—37.

M: Ék: 1847. II. félév 25. sz. 799—802. aláíratlanul.

## TÁRGYI MAGYARÁZATOK

Sor:

- 1 Czakó Zsigmond 1847. dec. 14-én „a Pesti Hírlap szerkesztője szállásán pisztolylövéssel vete véget viszontagságos, elégtelen életének. E szomorú esemény valódi okát biztosan tudni nem lehet” — számol be a PDlap a tragikus eseményről három nappal Jókai hírei előtt. (*Budapesti Szemle*. 1847. dec. 16. 51. sz. 1632.) Bisztray Gyula a *Nagyenyedi Helicon* c. cikkében említi, hogy Czakó halálát „a magyar költészet legnagyobbjai: Petőfi, Arany és Jókai gyszólták meg”. (*Író és nemzet*. Bp. 1943. 77.)



Sor:

- Czakó Zsigmond arcképe — hat más társával egyetemben — ott függött Jókai lakásának a falán. (Jókai-jubileum 290.)
- 13 Cs. A. — Csengery Antal (1822—1880), politikus, publicista, közgazdász és történétfő, az MTA tagja. Egy ideig a PH-t szerkesztette. 1849-ben Szemere minisztériumában a „mérsekelt” irányzathoz csatlakozott. A szabadságharc bukása után lelkesen támogatta a kapitalista vállalkozások létrejöttét. Jókai szerint a reformkorban a fiatalok körében általános megbecsülésben részesült. (*Életemből*. I. rész 187.; Vö.: *Az én kortársaim*. = *Életemből*. I. rész 169—179.)
- 27 ábrándokkal — Ék: ábrándokkal — sh. —
- 29 Phaëton — a görög mitológiában Héliosz napisten fia, aki egyszer arra kérte atyját, hogy vezethesse a napfogatot. A gyenge kézzel vezetett kocsit a tüzes paripák elragadták, s ezért a magasból le kellett buknia. (Vö.: *Eppur si muove* JKK 2. k. 400.)
- 31 elveszettnek — Ék: elvzsettnek — sh. —
- 33 száratos — száralomra méltó, száralmas
- 35 Petőfinek ez a költeménye itt jelent meg először „Nekrológba illesztve, cím nélkül”. (Petőfi Sándor *Költeményei*. 2. k. Bp. 1951 398.) Petőfi költeményeinek kritikai kiadásában néhány szó nem. az itt közölt helyesfrással szerepel: vóna, drágagyöngyöt, Sülyedt, odalépe, jóbarát, Mely (Uo. 342.)
- 69 ítéletét — ítéletet — sh. —
- 72 A PH újdondásza már 1847. júl. 6-án tiltakozik az ellen, hogy a Budapesti Híradó tárcarovatában meghúzódnak „Honderü-féle kritikuskok” a fiatal drámaíró „műveiben csupa aljasságokat fedeznek fel”. (*Fővárosi újdonságok*. 909. sz. 14.)  
A Czakóról szóló rosszindulatú kritikák közül egyik legigazságtalanabb a Honderü cikke. (*Czakó Zsigmond*. Irodalmi ABC. Severustól. Honderü. 1847. nyárhó [júl.] 13. 2. sz. 30—31.)  
Lesújtó kritikát ír Czakó Zsigmondról — többek között — a Nemzeti Ujság a *Nemzeti színház* c. cikkében, amely a következőket állítja a fiatal drámaírók legújabb alkotásairól: „Balirányu s ferde erkölcsi s vallási nézetek terjesztetnek általok a közönségben, tápláltatik egy üres világfájdalom, ingereltetik az elégtelenség és dac.” (1847. márc. 2. 446. sz. 139.; Vö.: Uo. 1847. febr. 28. 445. sz. 134—35.; Honderü 1847. tavaszéle [márc.] 2. 182.)  
A Magyar Szépirodalmi Szemle *Czakó Zsigmond emlékezete* c. cikkében írja, hogy „alig temettük el szerencsétlen áldozatot, némelyek már halál jelentését is azzal keserítik föl, hogy a veszett kiméletlenségű critica nem kis mértékben nevelte kedélyének

Sor:

folytonos elkésérülését, hogy „e szellemi megmérgezők elégedetten verhetik ki tollaikat: munkájok bevégeztett.” — Legyen kinek-kinek a maga érdeme szerint, ez minden válaszuk amaz epés modorra, mely az emlékezet fájdalmát sem hagyhatja megháborítás nélkül. Mi ez általános vádak egy részét bátrak vagyunk elvállalni s most, miután mindennek vége, csak az igazságnak nem, merjük kérdeni: előre nem látható események felfüggesztik-e a critica kérlelhetetlenségét? Mi fájlaltuk azt az egész fekete légkört, melyből dramai dolgozatait meríté Czakó, s megmondók azt neki és a közönségnek tizenegy hónappal ez előtt, minden kimélés nélkül.”

A beismerést így folytatja a lap: „Ha hibáztunk, isten bocsássa meg nekünk. Megmondók igen is, hogy „megelégedetlenségből és eléggé tisztán ismert dolgok után vágyakodásból eredt epességét vegyiti műveiben s így az olvasóra is leverőleg hat” (Szépirodalmi Szemle első fél év, 5. szám); sőt azt is mondók: „térjen az egyszerűséghez, ha nem akarja megölni magát és közönségét, veszedelmes útra tért drámáival” (Sz. Szemle első fél év 148. lap): és mi elvállaljuk, mert tagadnunk sem lehetne, hogy mindezeket mondtuk. Mihelyt a szerencsétlen öngyilkolást meghallottuk, eszünkbe jutott ama szigorú ítélet, amaz elhatározott intés s mit igaznak vallott akkor belátásunk, legujabban pedig a halál catastropheja és barátai vallo-mása: s akaratlanul is eszünkbe jutott: ha vajjon mi voltunk-e bünösök, midőn így ítéltünk, vagy éppen jó emberei, kik bizalmas tanácsadás, felvilágosítás helyett oda állottak a critica ócsárlói közé, a sértődött költő mellé s tévedéseiben egy jó szót sem mertek mondani barátjoknak csupa barátságból? Mi láttuk a veszedelmet, utat, melyen Czakó járt s figyelmeztettük az irodalmat és nyerők vele, hogy majd minden lap kigyót, békát kiálta ránk, s vajjon megelégedjünk-e most, ennyi megtámadás után, ama keserü tudattal, hogy igaz mondásunkat néhol szóru szóra halállal pecsételte meg a szerencsétlen költő? Azért ne jöjtek sirjához vinyogni, mint Hamlet mondja, hanem legyetek férfiak és igazak a fájdalomban.” (1847. dec. 28. 26. sz. 401—02.)

79 Petőfiné műve az Ék-ban jelent meg de. 5-én (23. sz. 725—27.) a *Hölgysalon* c. rovatban.

80 *mult csütörtöki és pénteki* — 1847. dec. 13-i és 14-i

81 Petőfiné „ábrándját” az Ungar c. napilap 1847. dec. 16-án (289. sz. 2287—90. hasáb) és dec. 17-én (290. sz. 2295—96. hasáb) két részletben tette közzé *Schmerz und Freude* címen (Ein phantasiestück von Julia Petőfi. Deutsch von D.) a következő megjegyzéssel: „A néhány hete nősült zseniális költő ifjú felesége — akinek nem

Sor:

- régiben nyilvánosságra hozott naplója a magyar olvasók körében rendkívüli szenzációt keltett — ebben a parabolisztikus rajzában is szokatlanul eleven fantáziáról és mély érzelmvilágról tesz tanúbizonyságot. Azt gondoljuk, hogy számíthatunk szép lelkű olvasó-  
nőink hálijára, amiért e szellemdús fiatalasszony művét sikeres fordításban megjelentetjük.” (2287. hasáb.)
- 96 Széchenyi István iránti rajongását Jókai az *Egy magyar nábob* c. regé-  
nyében is kifejezésre juttatja (JKK 2. k. 346.)  
Egy rövid közlemény gróf Ráday Gedeon és Gróf Teleki László  
Pestre érkezéséről számol be.
- 97 *Mult számában lapunknak* — dec. 12-én (24. sz. 771.)
- 98 E vád a *Mi hír Buddán?* c. rovatban „(Beküldetett)” aláírással jelent  
meg. (Ék Uo. 771.)
- 104 *mult szerdán* — dec. 12-én
- 115 *Walzel nyomdája* — Walzel Ágost 1846-ban Németországból köl-  
tözött Pestre, s az első litográf-nyomdát ő állította fel a fővárosban
- 120 *Bohusmé* — Arad megyei földbirtokos felesége. A világosi Bohus-  
kastélyban írta alá Görgey 1849. aug. 13-án a feltétel nélküli  
kapitulációt. (Vö.: *A köszlvi ember fiai* JKK 2. k. 208., 445.)  
ő nga — őnagsága
- 121 *Engerth Vilmos* (1814—1884) — osztrák mérnök, aki tagja volt  
a Duna-szabályozási társaságnak
- 123 *Schultz Ágost és István* — Birányi Ákos és István
- 124 *oklagos* — oknyomozati, oknyomozó
- 128 *t.i.* — tudniillik
- 142 *sz. kir. város* — szabad királyi város, különös érdemekért királyi  
privilegiumot élvező, megyei és földesúri hatóság alól felmentett  
kiváltságos helység
- 165 *Kézfogás a kriptajátékban* — Ezen a címen nem jelent meg közlemény  
az Ék-ban.
- 175 *Lemouton Emilia* (1827—1869) — Adorján Boldizsárné, írónő;  
sikertelenül kísérletezett Shakespeare-fordításokkal; főleg a PDlap-  
ban jelentek meg írásai  
Lemouton Emiliának *A lochlomondi halászleány* c. „eredeti beszélye”  
1847. dec. 26-án jelent meg az Ék-ban (26. sz. 807—17.)
- 176 *Egy művész élete* címen nem jelent meg semmilyen írás az Ék-ban.
- 177 *Egy iskolaról* — c. munka nem látott napvilágot az Ék-ban.
- 189 *Rákóczy Ferenc* — Az Ék Petőfi Sándortól közli a *Rákóczi* c.  
verset 1848. máj. 14-én (21. sz. 622).
- 190 *Vecsey Sándor* (1828—1888) — ügyvéd, költő. Az 1847—48-as  
országgyűlésen jurátusként vett részt. 1848-ban az igazságügyi

Sor:

minisztériumban fogalmazó lett. Jókai adta ki 1855-ben a költeményeit.

- 191 *Benedek József* (1825–1859) — erdélyi származású nevelő, novellákat, verseket és természettudományi cikkeket írt a korabeli folyóiratokba. 1848-ban az *Ék* hasábjain is találkozunk a nevével. *A sírbolt kincse* c. elbeszélése itt jelent meg.

99

CZAKÓ ZSIGMOND EMLÉKE

437—40.

M: *Ék* 1847. dec. 26. sz. 805—07.; Jókai Mór aláírással. HhM 4. k. 130—32.; *Czakó Zsigmond* címen. Jókai Mór: *Írói arcképek*. Arany Jánosnak a *Cz. . . sírja* c. költeménye a *Ék* 1848. jan. 9-i (2. sz. 47.) számában jelent meg.

TÁRGYI MAGYARÁZATOK

Sor:

- I E cikkel kapcsolatban állapítja meg Zsigmond Ferenc a következőket:

„A fiatal Jókai tüneményes képzelő ereje egy darabig meglehetősen egészségtelen táplálékon tengődött; a beteg gyümölcsökön, melyeket termelt, aggasztó nyomokat hagyott a való élet fényes és meleg levegőjétől való különö elzárkózás. Az író gyakran beszél első személyben, mintegy saját magáról s minduntalan halált, temetőt, irtózatot álmokat, gyötrő képzeteket emleget, körmönfont mesterkéeltséggel hajszolva az *effektusokat* az amúgy is félelmes témák hatásának fokozására, az olvasók idegzetének kegyetlen felkorbácsolása végett. 1847 végén, Czakó Zsigmond halálakor, már — hogy úgy mondjuk — egész elmélet alakult ki a fiatal író lelkében az önmagára erőszakolt hagymázos eszmékből és az említett szomorú esemény hatása alatt egy — különben megragadó stílusú — cikkben egyenesen azt fejtegeti, hogy a legmagasztosabb költészet a halál költészete.” (*Jókai*. Bp. 1924. 80—81.) „Ennek a beteges szenvedésnek a forrása — folytatja Zsigmond Ferenc — : a lázas fantázia kielégíthetlensége. Korának divatos olvasmányai bódító hatást gyakoroltak írónk szertelen képzeletére; örök vágyat érzett ő is, el nem érhető nagy dolgok után: a dicsőség elképzelt sugaraiiban fűrdette ábrándos lelkét, a szívárványos mult hősi jeleneteinek óhajtott kobzosa lenni, kivételes emberpéldányokban

Sor:

- gyönyörködni, egész fajok és nemzetek diadal-mámorát vagy  
nagyszerű fájdalmát szinte beteges mohósággal a maga szívében  
át meg át érezni.” (Uo.: 81.)
- 14 halok-é? — HhM: halok-e?  
19 estenként — HhM: esténként  
24 suhogó — HhM: zuhogó  
45 emberi — Ék: ember — sh. —  
48 viselni. Világ — HhM: viselni, a világ

100

## NEMZETI SZÍNHÁZ

[1847. dec. 26.] 441—43.

M: Ék 1847. II. félév 26. sz. 827—29.; J. M. betűjeggyel.

### TÁRGYI MAGYARÁZATOK

Sor:

- 1 *Gizela, vagy Villik* — Saint Georges, Gautier és Coraly kétfelvoná-  
sos operettje, amelyet Borry alkalmazott a Nemzeti Színház  
színpadára.
- 14 *Cybele* — Kybele, eredetileg a frigek nemzeti istennője, az összes  
istenségek anyja (Magna mater), akit Kis-Ázsiában rajongó módon  
ünnepeltek. Hívei sippal, kürttel, dobbal zajongva, tombolva  
járták be a hegyeket. A görögöknél és a rómaiaknál is tért hódított  
e zajos keleti kultusz.
- 52 *cirkalom* — körző
- 55 *somlyai* — somlyai, a Veszprém megyei Somlyóhegyen termő  
híres bor
- 79 E megjegyzések a *Kakas Márton színházban* c. cikkek rokonai.
- 84 *Riza Teréz* — a Nemzeti Színház táncosnője
- 85 *Campilli Frigyes* (1810—1889) — a bécsi udvari operaház olasz  
származású táncos és balettmester. Mintegy négy évtizedig mű-  
ködött Pesten. A Nemzeti Színház vezetősége 1847-ben rábízta  
a magyar balett megszervezését.
- 86 *Erhard* — Kurz, Antonia — „ügyes, de hatástalan táncosnő” a  
Nemzeti Színházban (Vö.: *Fővárosi újdonságok*. PH 1847. máj.  
20. 883. sz. 326.)
- Sáry Fanny* — a Nemzeti Színház baletttáncosa, szólótáncos, aki  
Veszter Sándorral együtt gyakran szerepelt különböző csárdás  
számokban.

Sor

- 88 Ugyanebben a rovatban részletes ismertetés jelenik meg Junius aláírással Auber *Fra-Diavolo* c. háromfelvonásos operájáról (829–30.)

101

## MI HÍR BUDÁN?

[1847. dec. 26.] 444–50.

M: Ék 1847. II. félév 26. sz. 831–34.; aláíratlanul.

## TÁRGYI MAGYARÁZATOK

Sor:

- 1 A lap szerkesztési alapelveire vonatkozó megjegyzések Jókai tollából származtak. Az Ék irányvonalát Jókay Mór aláírással 1847. jún. 5-én fejtette ki a divatlap „leendő szerkesztője”. Korábban már közöltük, hogy Petőfinek milyen versei jelentek meg 1848-ban az Ék-ban.  
Tompai Mihály a következő verseket jelentette meg az Ék 1848-as évfolyamában: *Pipás kántor* (jan. 2. 1. sz. 14–16.) *Két madár* (febr. 13. 7. sz. 209.) *Farsangban* (márc. 5. 10. sz. 305.) *Ki messze utra megy* (márc. 26. 14. sz. 410.) *Nagyjaink* (ápr. 30. 19. sz. 554–55.) *1848* (jún. 25. 28. sz. 810–11.) *Olcóság* (júl. 9. 2. sz. 49–51.) *Teréz emlékezete* (júl. 23. 4. sz. 10304.) *Egy amerikai leánykádhoz* (szept. 3. 10. sz. 302–03.) *Zivatar* (szept. 17. 12. sz. 366–67.) *Emléksorok* (okt. 1. 14. sz. 429.) *Graefenbergben* (okt. 8. 15. sz. 470–71.). Versein kívül a *Graefenbergi levelek* c. beszámolóit is közli az Ék 1848. aug. 13. és okt. 1. között nyolc folytatásban.  
Korábban már közöltük, hogy Arany Jánosnak milyen versei jelentek meg az Ék 1848-as évfolyamában.
- 10 Kemény Zsigmond 1848-ban sem írt az Ék-ba.  
Szilassy Géza (1821–1859) – festőművész, útijegyzetei, cikkei 1847 második felében az Ék-ban, majd a szabadságharc után a Reményben és a Losonci Phönixben jelentek meg.  
Szilassy Géza nem írt az Ék 1848-as évfolyamába.
- 12 Sárossy Gyula nem írt az Ék 1848-as évfolyamába.
- 14 *napi rovatok* – a hazai és külföldi újdonságokat tartalmazó két rovat, a *Mi hír Budán?* és a *Külföldi társasélet* c. Ehhez lehetne még számítani a *Nemzeti színház* c. aktuális színdarabismertetéseket magában foglaló rovatot is.  
Érdeemes felfigyelni Jókainak ezen ígéretére, amely szerint ezután

Sor:

- saját maga fogja vezetni a napihfreket. Ez ugyanis kétségtelenné teszi, hogy eddig nem minden egyes alkalommal írta a szerkesztő a lapújdonságokat. (Vö.: JKK 581–83.) Jókai szerkesztői ígéréthez híven – bizonyos szerkezeti átépítés után – csaknem egész 1848-ban egyedül irányítja az újdonságrovatot. (Vö.: Szekeres László: *Jókai Mór „Forradalom alatt írt műveinek” utóéletéhez*. ItK 1954. 420–21.)
- 16 Az Ék első száma 1848-ban jan. 2-án jelent meg.  
István nádor arcképe 1848. jan. 30-án jelent meg az Ék mellékleteként.
- 19 Petőfiné Szendrey Júlia 1848. jan. 2-án *Halhatatlanság* címen írt az Ék *Hölgy salon* c. rovatába. (1. sz. 16–18.)  
Sarolta *Divateszmék* címen 1848. jan. 16-án írt az Ék *Hölgy salon* c. rovatába. (3. sz. 86–88.)
- 22 gondolataikat – Ék: gondolataikat
- 34 T. Jozefine aláírással lát napvilágot az Ék-ban a *Nők költészete* c. közlemény. (1848. jan. 30. 5. sz. 146–47.)  
Bulyovszky Szidónia a *Hölgy salon* c. rovatban jelenteti meg az *Emléksorok egy főrangú hölgy életéből* c. novelláját. (1848. febr. 6. 6. sz. 172–76.)  
S. Etelka aláírással két vers jelenik meg az Ék-ban: (*Egy honvédhez*. 1848. dec. 10. 24. sz. 758.; *A távozóznak emlékül*. 1848. dec. 17. 25. sz. 787–88.)  
Celesztine aláírással *Levelek Kuthyhoz* címen 1848. júl. 30. és okt. 1. között jelennek meg az Ék folytatásos közleményei.  
1848. dec. 17-én aláíratlanul (mégis nagy a valószínűsége, hogy valamely honleány tollából) jelenik meg az *Egy nő gyötrelmei* c. munka. (25. sz. 774–83.)  
Jókai felhívására tehát meglehetősen szép számmal jelentkeztek a hölgyolvasók mint az irodalom aktív művelői az Ék hasábjain.
- 40 A nyílt levél stílusa Petőfi és Arany levélváltására emlékeztet.  
Jókai angol, német, francia és szlovák szavakat és fordulatokat használ, másrészt erősen ironizál.  
*to the William, Martin Maria Dlosi esquire Akácfastreet, your Lordship!*  
– Diósi Mária Martin Vilmosnak, lakik Akácfa utcában, lordságod!
- 41 *Tagesbericht* – napijelentés, napibeszámló
- 42 *fürchterlich* – rettenetes(en), borzalmas(an)  
Diósi cikke D. betűjeggyel 1847. dec. 25-én jelent meg az Ungar c. napilap *Theaterchronik* c. rovatában. (297. sz. 2354–55. hasáb)
- 43 *impitoyablement* – könyörtelenül  
*detegál* – leleplez

Sor:

- aimable* — szeretetreméltó, kedves  
44 *à main gauche* — bal kéz felől  
*gracieuse* — szíves, kedves  
*Mr. Diósi i am haragszing to you* — Diósi úr, haragszom rád  
46 *malheur* — balszerencse  
*passiroz* — átnyomkod, gyúr  
*detestable* — utálatos, kiállhatatlan  
48 *jamais!* — soha!  
*dobzse* — jól van  
49 *habs doch verschmerzt* — mégis elviseltem  
51 *Ventrebleu!* — Teringettét!  
53 *misogyn* — nőgyűlölő  
54 *plaisir* — öröm, élvezet, szórakozás  
*Sie haben sich damit getröstet* — Azzal megvigasztalódtak  
57 *Maynooth* — ír város; itt volt a múlt században Irország legnagyobb katolikus papnevelő intézete  
58 *bill* — törvény  
59 *róija fel a kapufélfájára* — Jókai máshelyütt is idézett már Fazekas *Ludas Matyijából*  
*Zendavesta* — Zend-Aveszta, a parszik szent könyve, amely a nagy vallásalapító Zarathustra (Zoroaster) tanait tartalmazza  
61 *sansculotte* — „nadrágtalan”, a forradalmárok neve a francia polgári forradalom idején  
62 *lex agraria* — római földtörvény  
64 *actus majoris potentiae* — hatalmaskodás a múlt századi magyar joggyakorlatban, súlyosabb magánjogi sértés  
65 *ignoratio legum neminem excusat* — a törvény nem ismerése senkit sem mentesít  
66 *physionomia* — arc, arckifejezés  
70 *nota infidelitatis* — hűtlenség büntette a múlt századi magyar jogrendszerben  
*repressál* — itt: megtorol  
71 *mistress* — úrnő  
*grassál* — járkál  
73 *messieurs* — urak  
*mesdames* — hölgyek  
76 *hereticus* — eretnek  
77 *keene Freundschaft* — semmi barátság  
*Freundschaft* — Ék: Feendschaft — sh. —  
*your truest midshipman* — a leghűségesebb társad



Sor:

- 78 *Erdélyi barátunk* — Erdélyi János
- 79 *Sz. Szemle* — Magyar Szépirodalmi Szemle
- 84 1847. dec. 19-én a Magyar Szépirodalmi Szemle *Elegy* c. rovata kezdődik a következő szavakkal: „Mulatságos az a sok áldatlan izü s emlékezetü álnév, mely alá néhány év óta bujni szeret a zugfirkász, s lehetetlen meg nem róni egyszer valahára ez izetlen-ségeket. Már kérdjük, minek tarthatja, mire becsülheti magát, és az álnevüsetet oly író sereg, mely efféle neveket fogad el: Bökfy, Bikficz, Vas Gereben, Paprika, Magyarbors, Mézes madzag, Méztelen madzag, Torma, Tüske, Darázs, Árvalányhaj, Csók, Halka, Hajnalcsillag, Csak én, Kürt, Dorong, Czinczaparti, Sajóparti, Messzelátó, Borstörő, Árva csalán, Tüzes Laci, Irtó, Kékülő Sándor, Klarinétos sat. . . A szerkesztő urak leginkább tehetnének arról, s kiirtásukkal nyerne a lapjuk annyit, hogy megszabadul sok izetlenségtől.” (25. sz. 400.)
- 85 *Halka Sámuel* (1817–1886) — Komáromban és Pápán tanult evangélikus lelkész, egyházmegyei jegyző, aki számos költeményt írt a korabeli lapokba és folyóiratokba (pl. Honművész, Koszoru, Pesti Napló)
- 88 *Klopstock, Friedrich Gottlieb* (1724–1803) — a klasszikus versmértéket és formát meghonosító költő a német klasszicizmus előkészítője, a szabad vers úttörője a német lírai nyelv megújítója; fő műve a *Messias* (1748–1773) 20 énekből álló hexameteres vallásos eposz
- 89 *Kalmus* — Kálmán
- 95 *feh* — fess, csinos  
*patchouli* — pacsuli
- 100 *praeambulum* — bevezetés
- 115 *bona vacca* — fejtösthén, peres ügy, amelyen jócskán lehet keresni
- 119 *bon jour* — jó napot
- 120 *s'il vous-plait* — ha önnek úgy tetszik; legyen szíves  
*très obligé* — nagyon lekötelezett, nagyon hálás vagyok  
*nyeksza lubi* — nagyon szeretem
- 122 Ezt a tréfás „franciás” kifejezést a *Szomorú napok* c. regényében is használja Jókai. (JKK 102.)
- 124 *vasallus* — feudális alattvaló
- 125 *nonchalance* — nemtörődömség, hanyagság
- 126 *obligé mon cher* — lekötelezettje vagyok, kedvesem
- 128 *hladipán* — mladipán, ifjúúr (Vö.: *Hétköznapiak* JKK 278:19, 432.)
- 137 *Der kann aufschneiden* — Az fel tudja vágni  
Ezután egy rövid közlemény következik arról, hogy a hajóhidat a téli hideg miatt kiemelték a Dunából.

Sor:

- 143 Hasonló nehézségek közepett viaskodnak a Duna jeges árjával a *Kárpáthy Zoltán* (JKK I. k. 192., 410.) és a *Politikai divatok* (JKK 68., 575.) c. regényben.
- 145 Erdélyi János közmondásgyűjteményében a következő formában szerepel ez a szólás: „Ugy jár, ki zsidónak nem köszön”. (*Válogatott magyar közmondások*. Pest, 1869. 234.)
- 147 *ad captam* — mintájára, kaptafájára
- 151 A korabeli lapok valóban tele vannak olyan hírekkel, hogy a Nemzeti Színház színészgárdája ellátogat az országgyűlés idején Pozsonyba. Később egyre több olyan közlemény lát napvilágot, hogy csak súlyos deficit árán vállalkozhatnának ilyen nagy arányú vendégszereplésre.
- 158 *Orlando Furioso* — Örvöngő Loránd
- 161 Ezután Jókai közöl egy általunk kihagyott hírt arról, hogy ezentúl a Nemzeti Körben hetenként rendeznek nyilvános lakomákat.
- 171 *A vándorszínész* — Ilyen címen nem jelent meg novella az Ék 1848-as évfolyamában.
- 173 *Erdélyi J.* — Erdélyi János  
Erdélyi Jánosnak nem jelent meg novellája az Ék 1848-as évfolyamában.
- 180 Az Ék 1847. nov. 7-én jelentette meg Bérczy Károlynak az *Emlékezések 1846-dik év nyarára Bájhegyen* c. versét. (19. sz. 591–92.) 1848-ban nem jelent meg Bérczy Károlynak verse az Ék-ban. *Képek a múlt századból* c. értekezése 1848. márc. 19-én látott napvilágot. (Ék 12. sz. 358–66.)  
Mentovich Ferencnek a következő versei jelentek meg az Ék-ban: *Szeretsz-e még engem?* (1847. nov. 7. 19. sz. 592.); *Erdélyi hangok* *Petőfihez* (1847. dec. 19. 25. sz. 784–85.); *Partijaihoz jöttem* (1848. máj. 28. 24. sz. 692–93.) és a *Ritornell* c. (Uo.: 693.)  
*Samarjay Károly* (1821–1894) — ügyvéd, költő. Szoros baráti szálak fűzték Pákh Alberthez, Jókaihoz, Petőfihez és Lisznyaihoz. A szabadságharc idején futárszolgálatot teljesített.  
Samarjay Károlytól már korábban is közölt verseket Jókai. (*Az alföld*. Ék 1847. 6. sz.; *Egy magyar költőhöz*, 22. sz.)  
Samarjaynak a *Petőfinéhez* c. verse jelent meg az Ék 1848-as évfolyamában. (febr. 6. 6. sz. 170–72.)
- 181 *Úrházy György* (1823–1873) — ügyvéd és hírlapíró. 1848/49-ben Erdélyben harcolt.  
Úrházynek nem jelent meg verse az Ék 1847-es és 1848-as évfolyamában.
- 185 Hegedüsnek a következő versei jelentek meg az Ék-ban: *Dalok*

Sor:

a *tengerről* (1847. dec. 12. 24. sz. 755–56.) és a *Harangszó* c. (1847. dec. 26. 26. sz. 818–19.) Hegedüsnek sem verse, sem cikke nem jelent meg az Ék 1848-as évfolyamában.

Szathmáry Pál egyik versét a dec. 19-i számban közölte az Ék. (*Életem*. 1847. II. félév 25. sz. 786.)

190 st. — s több

194 A szerkesztői üzenetek utolsó mondataként említi Jókai, hogy Úrházy — eddig meg nem fejtett — javaslatát igyekszik majd megvalósítani.

## 102

### KÜLFÖLDI TÁRSASÉLET

[1847. dec. 26.] 451–54.

M: Ék 1847. II. félév 26. sz. 835–36.; aláíratlanul.

### TÁRGYI MAGYARÁZATOK

Sor:

E rovatban Jókai közleményei előtt Halászy számol be a bécsi színházi eseményekről.

Ezután következnek két hír a bécsi nemzeti bankról és Donizettiről, ill. Belliniről.

2 *agens* — politikai ügynök

7 *Un dîner d'amis* — baráti ebéd

9 *Picard, Louis* (1769–1828) — francia vígjátékró

40 Rövid hír következik ezután egy berlini templom- és kocsmalátogatóról.

41 *Sobri Jóska* — országszerte híres rablóbetyár a XIX. század első felében. Főként Zala, Vas és Veszprém megyékben tevékenykedett, míg végül 1837-ben, 28 éves korában felakasztották. (Vö. *Sobri Jóska elfogatása*. = *Megtörtént regék*. 50–56.)

*Ainswort, William Harrison* (1805–1882) — Sue-re emlékeztető angol regényíró. Sikereit főleg hátborzongató tolvajtörténeteivel aratta.

45 *Merivale* (1808–1893) — angol történetró

47 *guiné* — régi angol aranypénz; súlya: kb. 8,4 g

60 Ezután Verdi egyik operájáról olvasható néhány szavas közlemény.

64 Jókai hasonló örökösödési jelenetet mutat be az *Egy magyar nábob*-ban Kis Miska esetében. (JKK I. k.)

Jókai ezután egy párizsi női párbajról ad hírt.

Sor:

- 65 *Dalberg* — régi és tekintélyes német nemzetség, amelynek tagja azt tartják, hogy családjuk Gaius Marcellus római vezértől, Jézus egyik állítólagos utódjától származott
- 68 *Sternberg* — régi csehországi nemesi család. A XIII. századtól kezdve játszanak történelmi szerepet. 1863-ban I. Lipót császártól birodalmi grófi rangot kaptak.
- 71 *Montmorency* — ősrégi francia nemesi család, amelynek állítólagos őse a vértanúhalált szenvedett Lesbius. A Montmorency-uradalomnak az I. században élő I. Bouchard volt a legrégebb birtokosa.
- 81 *Worcester* — angol város Birminghamtól délnyugatra
- 83 *Currier [Courrier] de Paris* — Párizsi Futár (rovatcím)
- 84 *Székely Imre* (1823–1887) — zongoraművész és zeneszerző. Már 11 éves korában fellépett Pest egyik nyilvános hangversenyén. 1847-ben Párizsba utazott Reményi Edével, s csak 1849-ben tért vissza, hogy részt vegyen a szabadságharcban.
- 86 Két közlemény következik ezután egy spanyol bank bukásáról és három előkelő francia uzsorásról.

103

## NEMZETI SZÍNHÁZ

[1848. jan. 2.] 454–55.

M: Ék 1848. I. féltév 1. sz. 28.; aláíratlanul.

## TÁRGYI MAGYARÁZATOK

Sor:

- 2 Szigligeti Edének *A csikós* c. színművét 1847. decemberében adták a Nemzeti Színházban.
- 9 *egyikünknek lapot kellett szerkeszteni* — E megjegyzés ismét azt bizonyítja, hogy az Ék szerkesztője írta e cikket.
- 16 *Sheridan, Knowles* (1784–1862) — angol színész és író
- 18 *steff.* — s több efféle
- 20 *iromba* — otromba
- 25 *risquiroz* — kockáztat, reszkfroz, reckfroz
- 33 Jókai korábban is felszólalt a Nemzeti Színház táncosai ellen. (Vö.: JKK 11.)  
A Honderü éppen nem helyesli a balettkar feloszlását. (*Heri Szemle.* 1848. jan. 15. 2. sz. 26–27.)

## MI HÍR BUDÁN?

[1848. jan. 2.] 455—61.

**M:** Ék 1848. I. félév 1. sz. 28—30.; aláíratlanul.  
Részl. Kéry Gyula: *A magyar szabadságharc története napi-krónikákban.* (1848.) Bp. 1899. 55. (9. sz.) .

## TÁRGYI MAGYARÁZATOK

Sor:

- 1 *le roi est mort, vive le roi!* — meghalt a király, éljen a király!  
26 A német színház leégéséről több ízben írt Jókai.  
30 A két karika a Pesti és az Ellenzéki kört, az összeolvasztás utáni három karika pedig az egyesülés utáni huzavonát jelképezi.  
36 *szent Mihály lova* — a halottas kocsi népies elnevezése  
45 *Jánoshegy* — ma is változatlan néven ismert budai hegy  
47 A budai hegyek nevének megmagyarosításáról az egykorú folyóiratok és újságok nagy cikkekben számoltak be. Hosszasan foglalkozik ezzel a kérdéssel az Ék Offner J. polgármester aláírással megjelent *Buda sz. kir. fővárosa 1847. évi június 11-dik napján tartott közgyűlésének jegyzőkönyve* c. közlemény, amely két részben, 1847. júl. 4-én (1. sz. 1820.) és júl. 11-én (2. sz. 52—55.) látott napvilágot.  
49 Jókai a reformkort ábrázoló regényeiben mindig híven mutatja be, hogy ebben az időben Pest „kevert” nyelvű város volt. (Vö.: *Egy magyar nábob* JKK 1. k.)  
61 *óhitű* — zsidó  
62 *Szombaton* — 1848. jan. 1-én  
65 A zajló Dunáról korábban is olvashatunk Jókaitól.  
76 *Nimrod* — itt: vadász  
81 *Gazsi barátom* — Bernáth Gáspár, Jókai barátja  
95 *Mult vasárnap* — dec. 26-án  
98 *Zaránd megye* — 1876 előtti vármegye a régi Hunyad és Arad megye egy részén  
101 Eötvös Józsefnek a *Magyarország 1514-ben* c. regényéről van szó.  
105 Vasvári Pálnak a *Történeti névtár* c. munkáját nagyra értékeli az egykorú kritika.  
106 Az első elektromos távírókészülék Bécs és Pozsony között 1847. december 6-án készült el.  
113 A Budapesti Híradó 1847. dec. 28-án írja a következőket: „Czakó „János lovag” című történeti drámát írt, Szigligeti pedig végszót

Sor:

a, Mátyás fia' és Hiador féle pörben. E végszó figyelmes átolvasása után (Hiador csakugyan semmi lépést nem tevén darabjai kinyomtatására), a vád és védirását egyszerű összehasonlítása nyomán örömmel nyilvánítjuk azon meggyőződésünket, hogy Szigligetit ez ügyben egészen tisztának kell tartanunk, mire velünk együtt mindenki örvendhet ki irodalmunk emelkedését óhajtja." (Budapesti Hirharang. 720. sz. 461.) Ugyanez a lap dec. 30-án arról emlékezik meg, hogy Szigligeti „diadalmasan cáfolta” meg az ellene fölhozott vádakat. (Budapesti Hirharang. 721. sz. 467.) Meg kell azonban jegyeznünk, hogy ez a lap már a vita kipattanásának kezdetén is elfogulatlanul vélekedett: „Hiador azon gyanusítása, melyet Szigligeti „Mátyás fia” című drámájának eredetisége ellen intézett, zajt s botrányt okozott, és minden esetre igen sajnós, midőn írók illy uton találkoznak egymással, legnagyobb ovatosság nélkül illy váddal nyíltan föllépni pedig nem tanácsos. Nem tudhatjuk, mi lesz ez ügyből, de azt tudjuk, mikép „Mátyás fia” történeti személy, csaknem egész környezetével együtt, igen természetes tehát, igen természetes tehát, hogy a vádló e drama szövegében hasonlatosságot lelt tulajdon hasonló című színművének tartalmával, s ez mindenkor hasonló leend, ha még tizen irnak is drámát Mátyás fiáról. Az irodalmi orzás vádjá igen súlyos, mert ha alapos, multját, jelenét s jövőjét gyilkolja meg az írónak, nem jó tehát azt bár ki ellen is teljes meggyőződés nélkül használni.” (Budapesti Hirharang. 1847. jún. 3. 602. sz. 374–75.)

Medve Imre (Mutius álnéven) a Honderüben 1848. jan. derekán még azt bizonygatja, hogy hiába védelmezte Szigligetit az ellenzéki „újdonságtíró kalózsereg”, mert „Szigligeti ‚Végirat Mátyás fia’ ügyében’ című röpiratával maga napnál világosabban bebizonyítja, hogy Hiador darabját csakugyan meglopta”. (Egy proletarius levelei. I. 1848. télhó 15. 2. sz. 17.)

116 Igmánd — keserűvizérről ismert község Komáromtól délre

123 „Találéki” — Nagybányai levelezőm aláírással jelenik meg a közleménye az Ék következő számában. (1848. jan. 9. 2. sz. 2. borítólap.)

128 Antunovich — Ék: Antunovich — sh. —

Antunovich — Antunovics Mátyás, aki A-s betűjellel Néhány szó címen írt 1848-ban febr. 6 és ápr. 16 között egy terjedelmes cikksorozatot.

132 Antunovics Mátyás aláírással 1848. máj. 14-én jelent meg a Szózat a honfiakhoz nemzeti átalakulásunk nagy ünnepén c. kiáltvány. (21. sz. 609–15.) Ugyanezzel az aláírással 1848. nov. 26-án Tábori gondo-

Sor:

- latok címen olvashatunk közleményt az Ék hasábjain. (22. sz. 673—75.)
- 134 Sarolta aláírással a *Hölgy salon Divateszmék* c. közleménye alatt találkozunk, de nem a következő (Ék 1848. jan. 9. 2. sz.), hanem az utána következő számban. (1848. jan. 16. 3. sz. 86—88.)  
Lisznyay Kálmán a következő verseket írta az Ék 1847-es és 1848-as évfolyamában: *Szerelem álmai* (1847. szept. 5. 10. sz. 304—05.)  
*Rákócziné és Brankovics* (1848. ápr. 16. 17. sz. 497—99.)
- 139 szerkesztő collegánk — Kovács Pál a Hazánk c. győri lap szerkesztője
- 146 et Consortes — és Társai
- 147 1847. dec. 26-án ígérte meg Jókai, hogy közölni fogja a nádor arcképét. Kisebb huzavona után végül is 1848. jan. 30-án jelent meg mint az Ék melléklete István főherceg arcképe.
- 149 Az ígért újévi köszöntő az Ék 1848. jan. 9-i számában jelent meg. (JKK 462—63.)

## 105

### KÜLFÖLDI TÁRSASÉLET

[1848. jan. 2.] 461—63.

M: Ék 1848. I. félv. 1. sz.; aláíratlanul.  
Részl.: *Kárpáthy Zoltán* JKK 1. k. 399.

### TÁRGYI MAGYARÁZATOK

Sor:

- 1 E rovat első részeként Pap K. Gábor bécsi beszámolója jelent meg.
- 4 A kénégenyről (éterről) mint altatószerről már 1847-ben többször írt Jókai.
- 7 *Carl Henriette* — német koloratúrénekesnő, aki a pesti német színházban vendégszerepelt, majd a magyarok iránti szimpátiából a pesti magyar színházban (a Nemzeti Színházban) is fellépett — díjtalanul. A Színház vezetői több mint ötszáz forintos karpereccel kedveskedtek a művésznőnek. Déryné is meleg rokonszenvvel emlékezik meg róla memoárjaiban. A *Kárpáthy Zoltán* c. regényben az alábbi szavakat adja Jókai egyik szereplője (Maszlaczký) szájába: „Az isteni Carl! A minden csalogányok királynéja, ki mellett elülhetnek minden szirének és haldokló hatyúk és egyéb klasszikusai a költői világnak.” (JKK 1. k. 78. Vö.: Uo.: 399.)

Sor:

- 10 *Montechi és Capuletti* — ellenségeskedő családok Shakespeare *Romeo és Júlia* c. tragédiájában
- 25 Ezután két rövid hír következik Mária Lujzának, Napóleon özvegyének és egy mérnökcsaládnak haláláról.
- 26 *Cork* — múlt századi grófság Írországban
- 29 *Strausz* — Strauss, Johann (1804–1849), osztrák zeneszerző, karmester, a „keringő király”

106

## MI HÍR BUDÁN?

[1848. jan. 9.] 463–69.

M: Ék 1848. I. félév 2. sz. 61–63.; aláíratlanul

### TÁRGYI MAGYARÁZATOK

Sor:

- 1 Saját magát ironizálja Jókai az első szavakkal.
- 4 *marqueur* — a kártya- és a biliárdpartik eredményét jelző személy a kávéházban
- 15 A levélben küldött újévi jókívánság a szerkesztőt illette.
- 21 Az Ék előfizetési díja vidékre volt hat forint.
- 39 Az „előfizetési felhívás” stílusú Petőfíre emlékeztet
- 93 *Házasítás a Siral* — Házasítás a sírral
- 95 *Francois* — François, Ferenc
- 96 *arany szarvas* — változatlan nevű vendéglő az I. kerületi Döbrentei téren Budán
- 97 Jókai már a Jelenkorban gúnyolta a németes, hibás feliratokat.
- 129 *opiatum* — ópium
- 130 *megdőrrült* — dőre lett, megbolondult, megőrült
- 134 *Jövő szombaton* — 1848. jan. 15-én  
*mnemotechnika* — az emlékezet gyakorlása, „emlékezettan”  
*emlékezettanász* — mnemotechnikus (*Fővárosi újdonságok*. 1847. máj. 9. 877. sz. 299.)
- 136 *Lichtenstein Ferenc* (1828–?) — hírlapíró és szerkesztő. 1848-ban mint önkéntes vett részt a szabadságharcban, s többek közt kormányfutárként szerepelt.
- 140 Egy hír következik ezután a Privorszky kávéházzal.  
Ebben a rovatban jelent meg Jókai közleményei után Bajza József (*Figyelmeztetés a dramairókhhoz*) és Halászy (*Farsang elején szóljunk a nemzeti táncról*) írása. (63.)



## KÜLFÖLDI TÁRSASÉLET

[1848. jan. 9.] 469—70.

M: Ék 1848. I. félév 2. sz. 64.; aláíratlanul.

## TÁRGYI MAGYARÁZATOK

Sor:

- A rovat első részeként Pap K. Gábor bécsi beszámolója olvasható.
- 3 Bécsbe érkezett török ezermesterről szól a következő hír.
- 6 *gróf Apponyi György* (1808—1891) — nagybirtokos, a rendi országgyűlésen a konzervatív párt egyik vezetője, 1844-től 1848-ig magyar udvari kancellár, az ország polgári átalakítására irányuló reformok ádáz ellensége, a hírhedt adminisztrátori rendszer kiépítője, az abszolutisztikus irány támasza. 1848. márc. 16-án lemondott hivataláról, a szabadságharc alatt titkos tanácsaival támogatta az udvart a függetlenségi harc ellen. 1861-től 1863-ig országbíró, részt vett a kiegyezés előkészítésében, később a főrendiház tagjaként folytatta reakciós politikáját.
- 9 Jókai népdalszeretetről ír Gulyás József. (*Jókai és a népdalok*. Népelet 1925. 134, 142.; *Hétköznapiok* JKK 410.; *Eppur si muove* JKK 1. k. 121—22.; *Kárpáthy Zoltán* JKK 2. k. 282. Borosnyay Károly: *Jókai nótája*. Miskolci Napló 1925. febr. 15. 37. sz. 4.)
- 14 *Balfe — Balph, Michel William* (1808—1870) — könnyű, mulattató operáiról híres angol zeneszerző
- 16 *engagiroz* — angazsál, szerződtet, alkalmaz
- 22 *Reményi Ede* (1828—1898) — világhírű hegedűművész, briliáns technikájú virtuóz. Szabadságharc alatti tevékenysége miatt emigrálnia kellett, hangversenyútjain bejárta az egész világot, majd 1875-ben végleg Párizsba költözött.
- 25 *Esterházy Bálint László* (1814—1858) — párizsi, római és stockholmi követségi titkár, majd követ
- 32 Egy svéd tábornokról következik egy rövid hír, majd az 1847-ben meghalt „nevezetes személyek” neveit sorolja fel Jókai.

## NEMZETI SZINHÁZ

[1848. jan. 16.] 470—74.

M: Ék 1848. I. félév 3. sz. 88—89.; J. M. kézjeggyel.

## TÁRGYI MAGYARÁZATOK

Sor:

- 1 *Csikós* — Szigligeti Ede színdarabja  
 5 *Világszínhátiéka* — Hugó Károly színdarabja  
 6 *Fra Diavolo* — jelentése: az ördög testvére; Pezza (1760—1806) hírneves olasz rabló álnéve. Eleinte Fra Angelo néven szerzetes volt, majd rablóvezér lett. Halálra ítélték, de mert 1799-ben a franciák betörése alkalmával a király reakciós zsoldosait támogatta, s gyilkolta a liberálisokat, kegyelmet és ezredesi rangot kapott. Mikor 1806-ban a franciák ismét bevonultak Nápolyba, felkelő csapatvezér lett, de elárulták, elfogták és rövid úton felakasztották. Kalandos életét az olasz nép számos dalban és mondában örököltette meg. Ezeket Auerberg is felhasználta ismert operájában.  
 10 A *Politikai divatok* c. regényben emlékezik meg Jókai a Laborfalvi Rózáról mintázott Lávayné jutalomjátékáról. (JKK 287., 605.) k. a. — kisasszony  
 11 *Két anya gyermeke* — Soulié, Fridrich színdarabja  
 13 *Csepreghi* — Csepregi Lajos (?—1890) a Nemzeti Színház lelkes munkatársa. Az első évtizedekben a legtöbb darabot ő fordította a magyar színhátszám számára. 65 színdarabot és 7 operát ültetett át magyarrá.  
 43 *Monteclair* — Ék: Monteclair — sh. —  
 57 *elkinzott* — Ék: elkinzett — sh. —  
 72 *p.* — például  
 95 *sas* — Arany Sas vendéglő

## MI HÍR BUDÁN?

[1848. jan. 16.] 474—82.

M: Ék 1848. I. félév 3. sz. 90—95.; aláíratlanul.

## TÁRGYI MAGYARÁZATOK

Sor:

- 5 A „szerkesztő társakról” Jókai mint az Ék szerkesztője emlékezik meg. E megjegyzés kétségtelenné teszi, hogy e cikksorozat írónk tollából származik.
- 11 *criticaster* — kritikus
- 15 *Mult vasárnap* — jan. 9-én  
Az itt említett nőegyleti táncvigalom a Vigadó termeiben zajlott le.
- 16 *elce* — élc, ötlet, találmányosság
- 19 *Eisele és Beisele* — Váci utcai vendéglő tulajdonosai (*Ökörszem.* Honderü 1847. őszhó [okt.] 26. 17. sz. 338.)
- 22 *szájongó* — száját tátó, tátogató, lebzselő
- 37 *gyepmester* — kutyapecér, sintér
- 39 *Naturgeschichte* — természetrajz
- 48 *Zách unokák* — Vahot Imre *Zách nemzetség* c. színdarabja
- 51 Erről az ügyről már korábban terjengős fricskát ír Jókai.
- 57 A Jelenkor 1848. jan. 6-án teszi közzé: „Ha igazat adhatni a hírnek, Hollósy Nelli fölmondá szerződését, mi valódi csapás lenne az intézetre.” (*Budapesti Napló.* 3. sz. 9.)  
A Honderü számol be egy „szállongó hír” nyomán arról, hogy Hollósy Kornélia, a „szeretetreméltó primadonna” elhagyni készül a Nemzeti Színházat s vagy Nápolyba vagy férjhez megy. (*Heti Szemle.* 1848. télhó [jan.] 15. 2. sz. 26.)  
A Jelenkor feltételezi, hogy Hollósy Kornélia orvosi tanácsra mond búcsút a színpadnak: „Operánkat megcsipte a dér, mert primadonnáink mind betegek, sőt némelyek még azt is tudják, hogy Hollósy Nelli a színpadtól végképp elbucsuzik — orvosi tanácsból—. Nem hiszszük, hogy orvos urak olly ellenségei legyenek színpadunknak.” (*Budapesti Napló.* 1847. nov. 25. 94. sz. 561.)
- 58 Bognárról írja a Honderü *Heti Szemle* c. rovata, hogy „már csak hangromok fölött rendelkezhetik”. (1848. télutó [febr.] 12. 6. sz. 91.)
- 59 *nődominó* — álarcos nő
- 60 *slepphajóról* — az Ék-ban (vsz. sajtóhiba folytán) slepphajóról szerepel

Sor:

- remorqueur* — vezető, vontatóhajó
- 87 *extemporisál* — rögtönöz
- 99 E párbeszéd ismét Kakas Márton „leveleire” emlékeztet.
- 136 *ungeschminkte Wahrheit* — kendőzetlen igazság
- 137 *Zum Ritter geschlagen werden* — Lovaggá fognak ütni
- 139 *Langwieriges* — Hossza (dalma)
- 146 Jókai 1848-ban is gyakran gúnyolódik azon, hogy az Akadémia „tudományos dolgozatai” értéktelen és értelmetlen áltudományos kérdéseket feszegetnek. (Ék 1848. júl. 23. 117.)
- 150 *Tisztujtási bot* — Ólmos bot
- Jókainak ez a megjegyzése célzás arra, hogy az 1848 előtti évtizedekben a megyegyűléseken a szembenálló pártok kisenemesi tömegei — kortesektől felbujtva és irányítva — nem egyszer tömegverekedéssel igyekeztek a szóban forgó kérdéseket pártjuk szája szerint eldönteni. Az ólmos bot 1834 óta vált fogalommal, amikor a Szatmár megyei, ólmos bottal felfegyverzett kisenemesek — élükön a tyukodiakkal, csengeriekkal és csekeiekkal — a megyegyűlésen a szó szoros értelmében vérengző jelenetek közt buktatták meg „nem adózunk” jelszóval a liberálisok javaslatát, amely a háziadó viselését a nemesekre is ki akarta terjeszteni. (Vö.: *A köszívű ember fia* JKK I. k. 484.; Vas Gereben: *Csillagvizsgálás*. PDlap 1847. júl. 22. 30. sz. 935.)
- 158 *millionair* — milliomos
- 172 *Szelestey László* (1821—1875) — ügyvéd, költő, liberális publicista, tanfelügyelő
- 173 *Divatlap* — a Vahot Imre által szerkesztett PDlap
- 174 *Quelle bruit pour une omelette* (helyesen: *quel*) — Sok hűhó semmiért (Mit csaptok akkora zajt egy rántottáért)
- Szelestey László és az Ék között támadt éles polémia előzményeként a *Mi hír Budán?* c. rovatban 1847. dec. 12-én Lúdi aláírással — tehát nem a szerkesztő Jókaitól származott — alábbi közlemény jelent meg: „SZELESTEY tót költő. Igen is, úgy van, bármi csodálatosnak lássék is. Legalább másképp nem tudjuk megmagyarázni a dolgot. Néhány év előtt valamelyik zsebkönyvben Szelesteytől egy ‚Feretegkor’ című költemény jelent meg, s a tót ujság melléklapja (Orol Tatranski = tátrai sas) legközelebbi 81-dik számában ugyanaz jött ki csaknem szóról szóra tót nyelven. Hogy ezen állításunk igazságáról annál inkább meggyőződhetünk az olvasó, ide igatadjuk, s confrontáljuk a kettőt.

Sor:

Szelesteynél.  
Förgetegkor.

A tót ujságban.\*  
Tátrai vihar.

Volnék sötét boru,  
Tudnék mennydörgeni,  
Tudnék földrengető  
Villámot ejteni.

Ha én sötét ború volnék,  
Hogy mennydörgeni tudnék,  
S tudnék a magasból  
Földrengető villámot  
ejteni.

Keresztül dörgenek  
Fölötted, oh hazám,  
Határidat sötét  
Gyászszal borítanám;

Eldörgenek fölötted,  
Fölötted, kedves hazám,  
Hogy minden tájaidat  
Sötét ború földnél el.

S hol egy magyar vagyok,  
Egy hűtelen magyar,  
Fejére szállna le  
Keblemből a vihar;

S hol csak egy tót van,  
Ki nem tiszteli — **S**áva anyját,  
Ama magasból lesujtanék  
Mennykövet fejére.

Míg annyi hűtelen  
Vér ki nem omlanék:  
Hogy gyászegünkre új  
Korány piroslanék.

Míg annyi hűtelen  
Vér ki nem omlanék:  
Hogy ismét új kormány  
Fölötted szétpiroslanék.

Tessék összehasonlítani, és aztán elmondani: lehet-e itt föl nem kiáltani: ‚Magna ingenia conveniunt.‘ nagy tehetségek találkoznak Erre reagál a következőkben Szelestey a PDlapban 1848. jan. 9-én: „NYILATKOZAT. Az ‚Életképek‘ 24-ik számában bizonyos álnévű uracs mivel a ‚Tátrai sas‘ tót ujság ‚Förgetegkor‘ című költeményemet, valaki által tótra fordítva s reájuk alkalmazva eredeti gyanánt kiadá, — engem ‚tót költőnek‘ nevez. (O felséges logica!) S ezen állítását — t. i., hogy én tót költő vagyok — akép igyekszik bebizonyítani, hogy az eredetit (igen hibásan) a fordítással együtt összehasonlítás végett közli — (milly classicus bebizonyítás!?) ezt jegyezvén meg utána szórol szóra: ‚Tessék összehasonlítani, és aztán elmondani: lehet-e itt nem fölkiáltani: ‚Magna ingenia conveniunt.‘ ‚Tehát egyszer én vagyok a tót költő, másszor: ‚magna ingenia conveniunt‘ (O logica!!) Egyébiránt mi ezen elmondott, de nem okadatolt megjegyzését illeti az Életképeknek: ki kell nyilatkoztatnom, hogy midőn valaki álnév alatt mond illyet nekünk, úgy hiszem semmi

\* Szórol szóra híven lefordítva. (24. sz. 770.)

Sor:

okunk sincs miatta kétségbeesni; de boszankodni igen is eleendő a felett, hogy a szerkesztő illy okszerűtlen piszkálódásoknak becületes emberek rovására tért nyit lapjában. S z e l e s t e y L á s z l ó”.

E nyilatkozathoz fűzi Vahot Imre a következő megjegyzést: „Meg fog engedni t. barátunk, hogy a keserű viták előidézésének elhárítása tekintetéből élesebb kifejezéseket mellőzve közöltük e nyilatkozatát. Legyen meggyőződve Szelestey barátunk, hogy az ő tiszta jellemét, és sikeres irodalmi munkáját illy méltatlanság nem képes homályba borítani. S z e r k.” (2. sz. 4. borítólap.)

Ezután szól bele Jókai a vitába a *Mi hír Budán?* c. rovat közleményei között.

E közleményre jelenik meg Szelestey László nyilatkozata a PDlapban: „(V é g n y i l a t k o z a t.) Az Életképek 3-ik számában ismét személyemet érdeklőleg ez áll: ‚Szelestey nyilatkozik a Divatlapban, hogy ő se nem tót, se nem költő, se nem magnum ingenium. Quelle bruît pour une omelette.‘ Ebből — úgy gondolom — commentár nélkül is átfogja látni az olvasó, hogy illy jellemző gyermekes koholmányok legfeljebb is csak magának a rágalmazónak ártanak, s azért elég lesz jelenleg csak annyit kinyilatkoztatnom, hogy többé semmiféle sértegetéseire az Életképeknek felelni nem fogok, igen jól tudván, hogy azon jutalomtól, mire én számítok s mit eddig ö n t u d a t o m b a n szerencsés is voltam feltalálni — az Életképeknek még tizszer lovgiatlanabb gorombaságai sem képesek megfosztani. Annyit azonban az érdekllett sorok írójának figyelmeztetésül jónak láttam megjegyezni, hogy mielőtt mást kivitzelni akar, tanulja meg az orthographiát s ne írjon sem helyett se-t. — Egyébiránt mivel tetszett neki személyemeni éhes rá g ó d á s á t f r a n c i a o m e l e t t e - e l fejezni be: ne vegye rossz néven, ha két goromba felszólalására (Életképek 24. sz. 1847 és 3. sz. 1848) én is egy *francia* költő e szavait vélem alkalmasoknak: ‚L’un étant ridicule, et l’autre étant infame, La sottise donnait la main à l’impudeur...‘ — Dixi.

Szelestey László.”

(1848. febr. 13. 7. sz. 220.) Az utolsó sorokban előfordult szöveg fordítása a következő: „Az egyik nevetéses, a másik gyalázatos, a butaság kezét nyújt a szemérmertlenségnek. — Mondtam.”

Sor:

- 175 Ezt a témát ezen a címen jan. 23-án folytatja Jókai. (JKK 492—93.)
- 181 *menagerie* — menaszéria, ménagerie, állatsereglet
- 187 *gänzlicher Ausverkauf* — teljes kiárustás
- 191 Az Egy magyar nábob c. regényben az agárverseny győztese aranybillikomot kapott. (JKK 2. k. 153.)
- 192 *szent György nap* — ápr. 23.  
*szent Jakab nap* — máj. 1.
- 201 *piac* — tér  
*champagnei* — pezsgős
- 217 *carlisták* — Nagy Károly hívei, akik az égi jelekből a világvégét várják
- 219 Privorszky úr ezen ígérete alapján jelent meg a PDlapban, hogy „nem kell szomorú farsangtól tartanunk . . ., mert a redoutternek tevékeny bérlője mindent elkövet, hogy az általa adandó táncvigalmak minél díszesebben s vigabban üssenek ki”. Itt is szó van arról, hogy „az Egressyféle magyar zenésztársaság” is működni fog. (Budapesti Szemle. 1848. jan. 9. 2. sz. 63.)
- 221 *Egressy* — Egressy (Galambos) Béniről (1814—1851) van szó, aki 1840-től foglalkozott zeneszerzéssel
- 223 E közlemény ismét a szerkesztőre vall, akinek valóban jogában állt a beküldött cikkek közzétételét megtagadni.
- 224 *feuilletonista* — tárcaíró, újságíró, újdonságíró
- 230 *Cartouche, Louis* (1693—1721) — hírhedt francia rabló. Kalandjait már az ellene folyó per idején színpadra vitte Legrand és Riccoboni. és egy — Ék: is egy — sh. —
- 234 *Podogrács* — község a múlt századi Verőce vármegyében
- 236 Az ezután következő — de a gyűjteményből kihagyott — *Irodalmi hírek* c. közlemény Kölcsey, Garay és Markli József megjelent munkáiról, ill. Pálffy Albert készülő novelláskötetéről ad hírt.
- 239 *u. m.* — úgy mint
- 240 *esztendőre* — Ék: esztendőrc — sh. —
- 241 *compliment* — bók
- 242 *cs. k.* — császári királyi
- 245 Az említett címen nem jelent meg közlemény az Ék-ban.
- 246 Korábban már felsoroltuk, hogy Tompa Mihálynak milyen versei jelentek az Ék 1848-as évfolyamában.
- 247 *A Magdus és a két úr* c. munka szerzője Bartók Gábor. (Ék 1848. ápr. 23. 18. sz. 527—34.)
- 253 Hirtelen Barnának a *Szerelmes mesterség* c. verse a PDlapban jelent meg 1848. jan. 23-án. (4. sz. 99.) Az Ék a *Népdalok* c. versét közölte. (1848. márc. 5. 10. sz. 306—07.)

Sor:

- 254 *pesti árvíz* — Jókai. tt az 1838-as nagy pesti árvízre utal. (Vö.: *Kárpáthy Zoltán* JKK I. k. 153.)
- 260 *Az erdélyhoni képek* — E. Gedő János munkája, amely 1848. febr. 6-án, 13-án, 20-án, majd — a márciusi események miatt megkésve — ápr. 16-án jelent meg négy részben. Később ugyanczen a címen Mephistoteles [Szilágyi Sándor?] aláírással közöl az Ék beszámoló. (1848. okt. 15. 16. sz. 509—10.)
- 263 *d. pataji* — dunapataji
- 265 Az itt említett vidéki levelezők közleményei az 1848. jan. 23-i számban jelentek meg.
- 270 *E Mi hír Budán?* c. rovatban még három rövid közlemény következik, de mind a három külön-külön M. kézjeggyel látott napvilágot, s nem Jókaitól származik.

## 110

### KÜLFÖLDI TÁRSASÉLET

[1848. jan. 16] 483—84.

M: Ék 1848. I. félv. 3. sz. 96.; aláíratlanul.

Részl.: *Szomorú napok* JKK 365—66.

### TÁRGYI MAGYARÁZATOK

Sor:

- E rovatban megelőzik Jókai híreit Papp K. Gábor bécsi közleményei.
- 1 *Adelaide, Eugénie Louise* (1777—1847) — Orleansi Fülöp lánya, ki a Palais Royalt a liberális párt központjává tette; Lajos Fülöp nővére, ki szilveszter és újév éjjelén halt meg. Ez az eset a PDlap szerint is „mély gyászba ejté Lajos Fülöpöt, kinek az elhunyt még száműzetésében is hű társa, követője, később sok dologban tanácsadója, barátja volt”. (*Külföldi Szemle*. 1848. jan. 16. 3. sz. 4. borítólap)
- Lajos Fülöp* (1773—1850) — 1830-tól francia király. A nagy francia forradalom első szakaszában tagja volt a jakobinusok klubjának. 1793-ban emigrált, és csak a Bourbonok restaurációja után tért vissza Franciaországba. Az 1830. júl.-i forradalom eredményeként lett Franciaország királya. Uralmát, a nagypolgárság érdekeit szolgáló júliusi monarchiát az 1848. febr.-i francia forradalom bukatta meg (Vö.: *Az Orleans család*. Honderü 1847. tavaszelő [márc.] 18. 11. sz. 173—75.)
- testvére* — az Ék-ban hibásan: *testvere*



Sor:

- 3 *Aumale-i herceg* — Lajos Fülöp (1773—1850) Henrik nevű tia (1822—1897) A Bécsben megjelent hírlapokról ír ezután Jókai.  
7 Ehhez hasonló jelenetet ábrázol Jókai a *Szomorú napok* c. regényben. (JKK 227.)  
11 Ezután Jókai az európai uralkodók életkoráról ad rövid áttekintést.  
25 *furibonde* — borzalmasan

### III

#### HÖLGYSALON

[1848. jan. 23.] 485—87

M: Ék 1848. I. félv. 4. sz. 120—21.; aláíratlanul.

#### TÁRGYI MAGYARÁZATOK

Sor:

- 1 Az itt felsorolt növénynevek magyarázatai csaknem teljes egészében megtalálhatók a Fazekas Mihály és Diószegi Sámuel „fűvész-könyvében”, (*Magyar fűvészkönyv, mely a két magyar hazában található növényeknek megismerésére vezet a Linné alkotmánya szerint.* Készült, és nyomtatódott Debrecenben. Nyomtatta Csáthy György 1807.), ill. a Jókai könyvtárból ránk maradt orvosi gyógynövény-katalógusban, amelyhez Diószegi Sámuel készített bevezető előszót. (*Orvosi fűvészkönyv, mint a Magyar fűvészkönyv praktika része.* A Fűvészek és Nemfűvészek számokra készült, és közhasznavehetővé tétetett Debrecenben. Nyomtatta Csáthy György. MDCCXIII.)  
6 *kisasszony napján* — 1847. szept. 8-án  
16 *délignyitó* — csodatölcsér; Dél-Amerikából származott kerti virág  
33 Jókai 1849 tavaszán gúnyolódik azon, hogy az osztrák uralkodókörök adósságait majd „megfizeti az öreg harang”. (*Charivari. Esti Lapok* 1849. febr. 23. 2. sz. 4.)  
35 *Jerichoi rózsa* — apró, fehér fürtös virágú közel-keleti származású növény  
40 *Klýónyelvűfű* — meleg helyet kedvelő, keskeny, lándzsás alakú útifű  
52 *Ne nyúlj hozzám* — nebántsvirág, csaknem átlászó szárú, sarkantyús virágú, ún. balzsamfű  
61 *Tatárvirág* — elterjedt kerti virág vagy félcserje (iberis)

## NEMZETI SZINHÁZ

[1848. jan. 23.] 487—88.

M: Ék 1848. I. félév 4. sz. 122—23.; J. M. kézjeggyel.

## TÁRGYI MAGYARÁZATOK

Sor:

Ugyancsak ebben a rovatban jelent meg Jókai recenziója előtt Sz. G. kézjeggyel Szontagh Gusztáv kirtikája Lortzingnak *Cár és ás c. vígoperájáról*, amelyet (121—22.) Vajda Péter fordításában adtak elő a Nemzeti Színházban.

32 Lendvayt — Ék: Lendvayt — sh. —

34 Szinéri szerint „E philosophiai mélységű szinmű cimszerepében ma Lendvay lépett föl, s örömmel mondhatjuk, miszerint a már százfélékép felfogott, ábrázolt rejtelmes dán királyfit még nem láttuk szinpadunkon illy műszeretettel, ennyi következetességgel, és jó tapintattal személyesítve.” (*Nemzeti Színház*. PDLap 1848. jan. 23. 4. sz. 123.)

## MI HÍR BUDÁN?

[1848. jan. 23.] 488—93.

M: Ék 1848. I. félév 4. sz. 125—27.; aláíratlanl.

## TÁRGYI MAGYARÁZATOK

Sor:

1 Az Ék legközelebbi száma jan. 30-án jelent meg. István nádor arcképe ebben a számban látott napvilágot.

2 *Barabás Miklós* (1810—1898) — erdélyi származású „akadémia képtíró”, rajzolóművész. A magyar írók és művészek könyvomatú arcképeit az 1840-es és 1850-es években a divatlapok és más irodalmi művek mellékleteként jórészt ő jelenteti meg.

7 Jókai az Ék dec. végi utolsó számában az évi szerkesztői tevékenysége legnagyobb tévedésének tartja, hogy István nádornak a magyar nép ellenségének az arcképét kiadta. (Ék. 1848. dec. 31. 52. sz.)  
16 *Jóreménybeli* — itt: áldott, terhes

34 *Angol királyné* — vendégfogadó a mai Türr István, Deák Ferenc és Apáczai Csere János utcák között az V. kerületben

Sor:

46 *hevenyészte* — rögtönözte

50 A Jelenkor *Budapesti Napló* c. rovatában már 1847 tavaszán írt Jókai saját megjelenendő kötetéről, a *Vadon virágairól*.

Vahot Imre elsőnek ad hírt Jókai novelláinak kiadásáról. (*Budapesti Szemle*. PDLap 1847. jan. 10. 2. sz. 60.) A PH 1847. máj. 6-án közli, hogy „Jókay Mór novelláit Heckenast kiadó már sajtó alá adta”. (*Fővárosi ujdonságok*. 875. sz. 292.) A PDLap 1847 őszén írja, hogy „Jókay beszélyei e vásárral már kaphatók”. (*Budapesti Szemle*. 1847. nov. 18. 47. sz. 1503.) Ugyanezen a napon a Jelenkor már arról emlékezik meg, hogy „Jókay beszélygyűjteménye is elhagyta már a sajtót, mellyből igen sok élvet merithet a szépirodalom kedvelője”. (*Budapesti Napló*. 1847. nov. 18. 92. sz. 549.) A Honderű 1848 februárjának elején szól a *Vadon virágai* c. novelláskötet kiadásáról. (*Heti Szemle*. 1848. télutó 5. 5. sz. 77.) A PH febr. derekán viszonylag részletesen jellemzi Jókai kötetét: „E gyűjteményben majd az ügyes compositió, majd a merész phantasia s nagy elmésséggel egymásra halmozott eredeti gondolatok, vagy a kivitel szépsége lepi meg az olvasót... mindenütt csatlaltalan nyomai annak, hogy az ifju költő nem kis nyereség szépirodalmunkra nézve.” (*Fővárosi ujdonságok*. 1848. febr. 17. 1037. 132.)

60 A *Ritkaságok gyűjteménye* c. írás közvetlen rokona az *Arverési hirdetmény* c. szabadságharc alatt megjelent cikknek. (*Esti Lapok* 1849. jún. 7. 4. sz. 13.)

66 A szerencsét a (pénzzel) kitömés jelenti.

67 *újpiac tér* — Új tér

Mátyás király szobráról több ízben megemlékezik Jókai.

70 A *kőszívű gabonakereskedőkről* már korábban is megemlékezik Jókai (*Budapesti Napló*. Jelenkor 1847. máj. 20.: JKK 147.)

71 *petrifikálva* — kővé váltan

73 Magyarország és Erdély, a „két haza” egyesüléséről 1848 tavaszán — az unió kimondása után — emlékezik meg Jókai. (*Ék* 1848. jún. 4.)

75 Jókai édesanyjához írt egyik levelében tréfásan üdvözlí az *Ék* egyetlen előfizetőjét.

76 *Nodier*, Charles (1780—1844) — francia fró; regényeiben sok a fantasztikus és természetfölötti elem

77 *H.* — Hugó Károly

Nodier 1844. január 27-én halt meg.

81 *Borgia Lucretia* — Doniretti operája

82 Jkai a szabadságharc idején is gúnyolódik a magyar főrangú

Sor:

- hölgyekkel, akiket hidegen hagy a nemzet hősi helytállása. (*Hivatalos rovat*. Esti Lapok 1849. jún. 8. 5. sz. 19.)
- 83 *k . . . i* — kecskeméti, (Vö.: *Hétköznapok* JKK 5., 410.) vagy komáromi
- 86 *D.-ben* — Dbrecenben
- 87 E sírfeliratot *A magyar nép adomái* c. kötetben közli Jókai — azzal az eltéréssel, hogy a Mátyás nevet Andrásra cseréli. (I. m. 227.)
- 94 A harminc éves háború 1618-tól 1648-ig tartott.
- 97 *Pater* — Atya  
*Clemens, Alexandrinus* — Alexandriai Kelemen — az alexandriai hitelmező iskola megalapítója az i. sz. II. században
- 102 *Az Által- s kiolvasott sorok* címen megjelent írások a jan. 16-i rokonai s folytatásai. (JKK 479.)
- 103 *nagyhidutca* — a mai Deák Ferenc utca az V. kerületben a Belgrád rakpart és a Váci utca között  
*a nagy Kristóf* — a mai Kristóf tér az V. kerületben a régi Nagy-híd (a mai Deák Ferenc) utca közelében
- 109 *Jövő vasárnap* — jan. 30-án
- 112 *Estéd* — székely község a múlt századi Udvarhely megyében
- 116 *b-p-i* — budapesti  
*Gruz, Ines de la Santa* (1651—1695) — spanyol származású amerikai költőnő

#### 114

### HÖLGYSALON

[1848. jan. 30.] 493—94.

M: Ék 1848. I. félév 5. sz. 145—46.; Életképek szerkesztője aláírással.

### TÁRGYI MAGYARÁZATOK

Sor:

- 1 Jókai Szerkesztői szó címén az 1849-es hírlapi polémiákhoz csatol megjegyzéseket. (Esti Lapok 1849. febr. 27. 5. sz. 2.)
- 10 *n. károlyi* — nagykárolyi
- 12 Jókai Komáromról emlékezik meg, amikor „édes szülőtte földünk lelkes hölgyeiről” ír.
- 15 *szerkesztői pályánkon* — Jókai itt saját szerkesztői tevékenységére utal

Sor:

- 16 Jókai szerkesztői munkásságával kapcsolatos kellemetlenségekről anyjához írt leveleiből bőven tájékozódhatunk. (L. *Az Életképek éln.* JKK 579–80.)
- 34 *biralom* — birodalom
- 43 A szellem emancipációjáról frottak az *Észaristocratia* c. 1847. júl. 2-án megjelent cikkre emlékezett. (JKK 192.)
- 46 E *Szerkesztői szó* után közvetlenül következik T. Jozefine-nek a *Nők költészete* c. cikke. (Ék 146–47.)

## 115

### MI HÍR BUDÁN?

[1848. jan. 30.] 495–504.

M: Ék 1848. I. félév 5. sz. 156–60.; aláíratlanul.

#### TÁRGYI MAGYARÁZATOK

Sor:

- 5 *laska* — tészta
- 13 *Tegnapelőtt* — jan. 28-án
- 16 *e. kör* — Ellenzéki kör
- 51 *sat.* — s a többi
- 72 5 *láb 10 hüvelyk* — kb. 182 cm
- 73 5 *láb 3 hüvelyk* — kb. 163 cm
- 74 Joggal gúnyolja Jókai e sokfajta bált, hiszen a PDlap egyetlen röpke híre is beszámol a külön-külön rendezendő kaszinóbálról, az ellenzéki kör házias és magyaros szellemű táncvigalmáról, a híres-neves juristabálról és az „ifjak báljáról”. (*Budapesti Szemle.* 1848. jan. 9. 2. sz. 63.)
- 80 A magyar származású művész hazaérkezéséről a PDlap már jan. 2-án hírt ad. (*Budapesti Szemle.* I. sz. 29.)  
*múlt szombaton* — jan. 29-én
- 86 *benniünket* — az Ék szerkesztőségét, ill. személyesen Jókait
- 90 Febr. 6-án már arról a PDlap, hogy számosan jelentkeztek a tanfásra. (*Budapesti Szemle.* 6. sz. 189.)
- 91 E közlemény 1848. jan. 23-án jelent meg a *Mi hír Budán?* c. rovatban. (JKK 488.)
- 103 *Kör* — Ellenzéki kör  
*Ellenőr* — teljes címe: *A magyar politikai pártok értelmezése. Ellenőr* — az Ellenzéki Kör megbízásából Bajza által szerkesztett, a cenzúra miatt külföldön kiadott, liberális nemzeti politikai törekvéséért sikra szálló évkönyv (Vö.: *Heti Szemle.* Honderü 1848. télutó

Sor:

- [febr.] 5. 5. sz. 77.; Csabai Tibor: *Kossuth Lajos és az irodalom*. Bp. 1961. 153, 157, 187–88.) A Bajza szerkesztette Ellenőről elismerőleg ír a PDlap is. (*Budapesti Szemle*. 1848. febr. 6. 6. sz. 191.)
- 104 *Rózsavölgyi Márk* (1790–1848) — zeneszerző és zenevirtuóz. 1837-ben a Nemzeti Színház első hegedűse volt, majd egy év után vándorútra kelt, s úgyszólván az egész országot bejárta hegedűjével. Petőfi Sándor örökítette meg emlékét.
- 121 István nádor arcképeről az 1848. jan. 23- és az 1847. dec. 31-i számban ír Jókai.
- 125 Jókai később is gyakran ír satirikus leveleket saját magához.
- 149 Jókai szerkesztői üzenetei gyakran bizonyítják, hogy nem egy esetben lerövidítette az *Ék*-hez érkezett kéziratokat.
- 157 *pohánka* — tatárka, hajdina nevű növény
- 163 *p. expeditor* — postaexpeditor, levelek (árúk) elküldését végző személy
- 164 Az *Ék* valóban vasárnap jelent meg 1848 elején.
- 173 *laptika* — kordé
- 175 Az iszonyú hortobágyi esőzészről, az „égi áldásról” az *Egy magyar nábob* nyitó fejezetében ír Jókai.
- 178 *Vámos-Pircs* — Vámospércs, zöldség, gyümölcsstermesztésről ismert község Hajdu-Bihar megyében, Debrecen mellett  
E falu nevét 1849-ben a *Táncsics Mihályt* támadó cikkében gúnyosan említi Jókai. (*Megint Táncsics*. *Esti Lapok* 1849. ápr. 13. 43. sz. 1–2.)
- 179 *Phaëton* — félfödeles, négykerekű hintó  
*Latium* — tartomány Itália középső részén
- 186 *Magyar Kurir* — magyar nyelvű hírlap, amelynek első száma 1786. júl. 1-én jelent meg Pozsonyban. 1834. végén szűnt meg.
- 189 *penicilus* — tollkés, zsebkés
- 210 *emblematicae* — jelképesen
- 212 *hírlapi kacsák* — ezen a címen jelent meg Jókai pletykarovata az *Ék*-ban (Vö.: JKK 222., 232.)
- 224 Jókai nagy kedvvel jövendölt a későbbiekben is. (Pl. *Ék*. 1848. júl. 2. 1. sz.)
- 226 *homoeopathice* — a „kutyaharapást szörivel” elv alapján gyógyítva (Vö.: JKK 283 : 25; *Hétköznapi* JKK 430.; *Egy magyar nábob* JKK 1. k. 439.)
- 229 *A Jelenkor újdondásza* — Vas Gereben
- 236 *vaddszkürt* — vendégfogadó az Aranykéz és a mai Türr István utca sarkán az V. kerületben

Sor:

- 240 A budai csillagvizsgáló a mai Citadella helyén állt a Gellérthegy csúcsán a mai felszabadulási emlékmű mögött.
- 245 *Ármány és szerelem* — Schiller drámája  
F. úr — Forst úr
- 248 *kör* — Ellenzéki kör
- 249 *együl egyik* — az Ék-ban — sajtóhiba következtében — együl egyik szerepel
- 260 *Simon napja* — febr. 18.
- 265 *aranykéz* — híres belvárosi vendéglő a mai V. kerületi Aranykéz utcában
- 266 Péter és Pál vendéglőről a Honderű is megemlékezik. (*Heti Szemle.* 1848. téutó [febr.] 26. 8. sz. 126.)
- 269 A PH-t 1845. júl. 1-től Csengery Antal szerkesztette. Jókai később is gúnyosan emlegeti, hogy az Akadémia tagjai távol tartják magukat a magyar nemzet haladó politikai törekvéseitől. (pl. Ék. 1848. júl. 23. 117.)
- 274 Célzás Szabó Pál menekülésére, aki azért Ázsiáig nem futott. (Vö.: JKK 124.)  
*Cochinchina* — Kokhinkhina; Dél-vietnami országrész korábbi neve
- 287 *szarvorrú* — orszarvú  
*nilusi ló* — víziló
- 288 *Szathmári lép* — ecsedi lép
- 291 *sicut possidetis* — amint lehetséges
- 292 *nova divisio* — orsz. e. h. nova divisio új felosztás

116

## NEMZETI SZINHÁZ

[1848. febr. 6.] 505.

M: Ék. 1848. I. félév 6. sz. 187.; aláíratlanul.

### TÁRGYI MAGYARÁZATOK

Sor:

- 1 *Farsangi iskola* — Vahot Imre vígjátéka. Jókai itt az 1848. jan. 30-i előadásról ír.  
*Török Zsigmond* (1826–1885) — törvényszéki bíró, aki 1846-ban Petőfivel együtt a PDlapnak volt a segédszerkesztője. 1848-ban Görgey csapatában harcolt, majd a Hunyady-zászlóalj főhadnagyként elfogták. A szabadságharc után végleg színész lett.
- 2 A PDlapban Szinéri nyilatkozik hasonlóképpen Török Zsigmond szerepléséről.

## MI HÍR BUDÁN?

[1848. febr. 6.] 505—10.

M: Ék 1848. I. félév 6. sz. 187—90.; aláíratlanul.

## TÁRGYI MAGYARÁZATOK

Sor:

- 1 Petőfi összes költeményének megjelenéséről 1847-ben ír Jókai. (Vö.: *Politikai divatok* JKK 568.)
- 7 Az itt említett táncvigalom elmaradt.
- 23 P. H. L. — Petrichevich Horváth Lázár  
Az itt említett „álmokkal” valószínűleg a Honderü egyik cikksorozatára céloz Jókai. Az Emberkényi Sándor aláírással megjelent *Álom és való* c. cikksorozat először 1848. febr. [télutó] 8-án látott napvilágot. (8. sz. 113—14.)
- 32 „virrad, haladjunk.” — Széchenyi István reformkori jelszava  
„zabba a lovak!” — Baj van, a zabvetésbe mentek a felügyelet nélkül hagyott lovak!
- 41 Jókai — miként a *Hétikőnapokban* a kecskeméti, a *Szomorú napokban* a pozsonyi — itt a pápai diákélményeit használja fel. Később is beszövi publicisztikai közleményeibe iskolai emlékeit.
- 42 *lunaticus* — holdkóros
- 45 Jókai fiatalkori tudatlanságát elsősorban a Honderü pellengérezi ki. Pl. Serverus: *Irodalmi A. B. C.* 1847. nyárutó [aug.] 17. 7. sz. 132.)
- 60 *arcanum secretum* — titkos, titokzatos orvosság  
*Cagliostro* (1743—1795) — hírhedett kalandor, aki Joseph Balsamo grófnak nevezte magát, s egy feleségül vett római cseléd lány bájait áruba bocsátotta
- 71 Jókai itt saját szerkesztői „fejfájásáról” emlékezik meg.
- 78 *Noble passion* — Nemesi szenvedély
- 80 Jókai gyakran említi szatirikus éllel, hogy rosszul fizetik a drámaírókat.
- 87 *Morgenröthe* — hajnalpír, célzás egy német nyelvű lapra  
E német újság kimúlásáról korábban is gúnyosan ír Jókai.
- 91 Az ólmos botokról mint a politikai véleménynyilvánítás és befolyásolás hatékony eszközéről korábban is megemlékezik Jókai. (JKK 508.; *A készlívű ember fiai*. JKK I. k. 91., 484.)
- III A tudósok áltudományosságát másutt is elszántan gúnyolja Jókai.



Sor:

- 132 *Tengeri macska* — keskeny orrú, vékony végtagú, könnyen szelídtethető afrikai majomfajta (*cercopithecus*); Európában a XVI. század óta ismeretes
- 134 A magyar nyelv mellett és az arisztokrácia magyartalansága miatt számos alkalommal ír Jókai.
- 136 Célzás az utolsó nemesi felkelés inszurgenseinek megfutamodására. Jókai ezekben az években mindig élesen elítéli és gúnyolja a nemesi felkelők gyávaságát.
- 144 Jókai ezután közli Zerffi Gusztáv 1848. jan. 31-i nyilatkozatát, majd a Kisfaludy Társaság meghívását az 1848. évi febr. 6-i „közülésre”.

## 118

### KÜLFÖLDI TÁRSASÉLET

[1848. febr. 6.] 510—11.

M: *Ék* 1848. I. félév 6. sz. 192.; aláíratlanul.

Részl. Kéry Gyula i. m. 78. (4. sz.)

### TÁRGYI MAGYARÁZATOK

Sor:

- E közlemények előtt ugyanebben a rovatban Pap K. Gábor bécsi tudósítása jelent meg.
- A rovat elején hamis bankjegykészítésről, Dumas perbefogásáról, az USA elnökéről és Lajos Fülöp betegségről ír Jókai apró közleményeket.
- 2 *Maire* — polgármester
- 5 *6 fr.* — 6 frank
- 7 Röviden közli ezután Jókai Geymüller báró halálát, akivel gyakran gúnyolódik 1848. őszén (Pl. *Ék.* 1848. okt. 29. 570—71.)
- 9 *Mme* — Madame, Asszony
- 10 *D.* — Dudevant
- 14 Egy párizsi négy nyelvű lapról ír Jókai ezután.

## MI HÍR BUDÁN?

[1848. febr. 13.] 511—13.

M: Ék. 7. sz. 218.; aláíratlanul.

## TÁRGYI MAGYARÁZATOK

Sor:

- 1 I Lichtenstein pesti fellépéséről és tanításáról 1848 januárjában ír Jókai.
- 2 *mnemonica* — emlékeztet erősítő fogás
- 10 Az inszurgensek gyávaságát másutt is gúnyolja Jókai. (Vö.: *Hétköznapiok* JKK 412.; *Kárpáthy Zoltán* JKK 2. k. 282.; *Népvilág* 68.; *Viszhang. = Költemények* 1. k. 56.; *HhM* 4. k. 75—78.; 261—64.; *Frankenburg Adolf: Őszinte vallomások*. 1. k. Pest 1869. 13.)  
Az ólmos botról korábban is hasonlóképp ír. (JKK 508.)
- 11 A reformkori Pestről, a „sváb zsidó kolóniáról”, a „kevert városról” ír Jókai a *Kárpáthy Zoltán* c. regényben. (JKK 1. k. 7, 389.; Vö.: *Fővárosi újdonságok*. PH 1847. ápr. 15. 863. sz. 244.)
- 13 A verést mint a népnevelés eszköztét korábban is (*Hétköznapiok* JKK 72—74.) későbbben is megbélyegzi.
- 18 *Szent Dávid* — a zsoltárok szerzője, izraeli király, sz. — szent  
*A szent Dávid hegedűje* — református zsoltárgyűjtemény  
*A befagyott Balaton* c. tájrajzban a halászlé elfogyasztása után tüzes bor mellett cigányzenére járnak a legények a szent Dávid táncát. (Jókai Mór: *Magyarhon szépségei. Úti- és tájképek a XIX. századi Magyarországról*. Bp. 1961. 11.)
- 29 *Claqueurchef* — fizetett tapsolók vezetője
- 30 P. — Pilvax
- 52 A *Mi hír Budán?* rovatban Jókai közleményei után következik Stuller Ferencnek egy hirdeteménye (218.) majd Domino [Bulyovszky Gyula] beszámolója a „lövész-bálról”. (218—20.) Inokai Csalánnak az *Alarcos redoute árnyképekében* c. jelenetsora (220—21.), ill. E. G. kézzel írt (valószínűleg Egressy Gábor tollából) *Egy kis történet* c. közlemény (221—22.). Befejezésként aláíratlanul Jókai.

## KÜLFÖLDI TÁRSASÉLET

[1848. febr. 13.] 513.

M: Ék 1948. I. félév 7. sz. 224.; aláíratlanul.  
Kéry Gyula i. m. 78.

## TÁRGYI MAGYARÁZATOK

Sor:

- 1 E rovatban Jókai közleménye előtt jelent meg Pap Gábor terjedelmes bécsi beszámolója.

## MI HÍR BUDÁN?

[1848. febr. 20.] 514—18.

M: Ék 1848. I. félév 8. sz. 252—53.; aláíratlanul.  
Részl.: Bay Ferenc: 1848—49 a korabeli napilapok tükrében. Bp. 1943. 8—9. (2. sz.)

## TÁRGYI MAGYARÁZATOK

Sor:

- 9 Itt ismét a „tudós” akadémikusokkal gúnyolódik Jókai.  
15 *Mult kedden* — 1848. febr. 15-én  
35 *sodomaini alma* — kívül egészséges színű, belül megmértelyezett, rothadt alma  
57 Jókai 1848. márc. 5-én a *Mi hír Budán?* c. rovatban helyesbíti ezt a közleményét.  
*A híres Kohn-per* — Váltóhamisítás miatt három évre ítélt Kohnnak a Pest megyei törvényszék által lefolytatott pere (L.: *Vegyes újdonságok*. PH 1848. febr. 17. 644. sz. 964.)  
75 *concupista* — fogalmazó  
90 A Nemzeti Ujság 1848. febr. 17-én közli a Jókai által kifogásolt hírt a *Vegyes újdonságok* c. rovatában: „Nemzeti színházunkban Verdi ‚M a c h b e t’ című operáját erősen tanulják, s mint mondják jövő héten elő is adandják; — a drámabíráló választmány pedig Szigligetitől ‚Párbaj’ című színművet fogadott el előadás végett.” (644. sz. 964.)  
91 *nemzetes collegáné asszonyság* — Nemzeti Ujság  
A Hazánk pesti levelezője ebben az időben a Másik Torma aláírással írja beszámolóit a fővárosi életről.

Sor:

92 A Hazánk *Levelezések* c. rovatában olvashatjuk egy pesti levélből az alábbi közleményt: „Gy. néma festésünk ágya alá fent késsel lopódzott a tolvaj, s midőn lefeküdt s gyertyáját eloltani akará, annak hamva a padlatra esett; ecce filum vitae! = gyertyahamv; ezt eloltandó, vevé észre ágya alatt a csillogó kést; — világos — hogy kiszaladt, embereket kiáltozott össze, s a tolvaj börtönbe kísértetett.” (1848. febr. 15. 174. sz. 696.)

112 *dardanarius* — árdrágtó

Jókai közleményei után „Beküldetett” aláírással egy hosszú frás jelent meg, amely azzal foglalkozik, hogy Schodelné elkívánkozik a Nemzeti Színháztól. (253—54.)

## 122

### KÜLFÖLDI TÁRSASÉLET

[1848. febr. 20.] 518—19.

M: Ék 1848. I. félv., 8. sz. 256.; aláíratlanul.

### TÁRGYI MAGYARÁZATOK

Sor:

Ugyane rovatban Jókai közleményei előtt jelent meg Pap Gábornak két bécsi tudósítása. Ezután egy bécsi házasságról ír Jókai.

2 *Dsajadeva* — XII. századi indiai lírikus, akinek művét 1836-ban adta ki Lassen Bonnban

*Gitagovinda* — Dsajadeva, ind lírikus műve, amelyben fülledt érzékiséggel festi Krisa isten szerelmi viszonyát egy Radhá nevű pásztorlánnyal

7 Itt közli Jókai, hogy Londonban egy klub alakult, amelynek tagjai nem esznek húst.

8 *Montalambert, Charles Forbes de* (1810—1870) — francia író, publicista és államférfi, a *Correspondant* c. lap alapítója, Lamennais híve. A katolikus liberális irányzat képviselőjében szembefordult a hivatalos egyházzal és III. Napóleonnal. Több magyar vonatkozású történelmi tanulmányt írt, Eötvös Józseffel baráti levelezést folytatott.

13 A múlt évi öngyilkosokról, majd egy Werder nevű párizsi milliomos haláláról ír ezután Jókai.

Erről az üstökös csillagról A *Politikai divatok* c. regényben emlékezik meg Jókai. (JKK 135., 588.)

## MI HÍR BUDÁN?

[1848. febr. 27.] 519—24.

M: Ék 1848. I. félév 9. sz. 284—86.; aláíratlanul.

## TÁRGYI MAGYARÁZATOK

Sor:

- 1 Az itt említett beküldött cikk 1848. febr. 20-án jelent meg a *Mi hír Budán?* c. rovatban Jókai közleményei után.
- 3 Szinéri cikkére céloz itt Jókai, amely *Schodelné az igazgatóságnak felmondott* címen jelent meg a *Nemzeti Színház* c. rovatban, s amelyhez Vahot Imre a következő szerkesztőségi megjegyzést fűzi: „Épen most halljuk, hogy a t. művésznő még nem mondott fel, hanem csak akar felmondani. — Mindegy; — közöljük azért e cikket, miután általán véve az opera- és drámára is vonatkozik. Szerk.” (1848. febr. 20. 8. sz. 247—48.)
- A Honderü közleménye szerint „Lapok tudni akarják, hogy Schodelné asszony szerződését a nemzeti színházzal megújítani nem szándékozik. Mi azon egy cseppet sem csodálkozunk. Sőt azt csodáljuk valóban, hogy elég lelki erővel bírt eddig is szerződésének állani oly anarchiai zür közepett, mint melybe nemzeti színházunk, fájdalom! sülyedve van, s melynek előbbutóbb végfeloszlás kell hogy legyen okvetlen következése. Hogy Schodelnéra színházunknak még nagy szüksége van, azt csak akkor érzendjük igazán, midőn már ő — nem lesz tag. — Schodelné visszalépése tehát csak az első szögletkönek kiválása azon omladozó épületből, melynek megalapítását a nemzet ugy ohajtá, s mely mégis épen föntartani magát oly gyenge, oly tehetlen, mert az erőt, melynek az intézet fölvirágoztatására kellene fordíttatni, szenvedélyek emésztik föl.” (1848. télutó [febr.] 26. 8. sz. 124.)
- A másod-tenor, aki miatt állítólag elmarad a közönség siker: Bognár.
- 4 A „szerkesztői állásunk” kifejezés személy szerint Jókaira vonatkozik.
- 12 Szinéri szerint Hollósy Kronélia miatt szerepel ritkábban Schodelné. Az első tenor, aki nem akar Schodelnéval együtt játszani — Szinéri szerint — : Wolf.
- 29 *Ezred leánya* — Az ezred leánya, Donizetti kétfelvonásos vígoperája, amelynek szöveggönyvét Saint Georges és Bayard írta, s Egressy Béni fordításában adta elő a Nemzeti Színház

Sor:

- 12 A Bajzára vonatkozó megjegyzések is Szinéritől származnak.
- 45 *H. kisasszony* — Hollósy Kornélia
- 48 *Sch.-né* — Schodelné
- 65 Jókai 1849 tavaszán is fellép Schodelné, Nyáry Pál élettársa mellett, (*Esti Lapok* 1849.)
- 109 Ezután egy „beküldött” cikk, majd egy táncmulatságról szóló hír következik (285—86.)
- 115 Erről az angliai társulatról a *Külföldi Társasélet* c. rovatban is megemlékezik Jókai. (*Ék* 1848. febr. 20. 8. sz. 256.)
- 119 E színdarabról *Domino* álnéven részletes bírálatot ír Bulyovszky Gyula. (*Nemzeti színház*. *Ék* 1848. márc. 19. 12. sz. 379—80.)
- 128 A *Mi hír Buddán?* c. rovatban olvashatjuk Jókai közleményei után Inokai Csalán cikkét (286.) Bulyovszky Gyula „hálanyilatkozat”-át (286—87.). Ney Ferenc két közleményét (287.), majd Landerer és Heckenast „nyilatkozat”-át. (287.)
- 129 Mondani valóink — *Ék*: Mondani valóik — sh. —
- 135 verset, *Ék*: vers, — sh. —
- 136 *Bozzay Pál* — Bozzai Pál (1829—1852) — a pozsonyi országgyűlés gyakornoka. 1848-ban Pesten ismerkedett meg a Fialat Magyarország tagjaival. Az *Ék*-ban megjelent verseivel Petőfi és Arany figyelmét is magára vonta.  
Bozzai Pálnak a következő versei jelentek meg az *Ék*-ban: *Adjatok egy jó szót* (1848. márc. 5. 10. sz. 306.), *Miért fénylik a csillag?* (máj. 14. 21. sz. 622—23.), *A dicsőségről* (máj. 21. 23. sz. 661—62.), *Indul* (júl. 9. 2. sz. 53—54.), *Fehér galamb* (júl. 30. 5. sz. 138—39.), *Ha a múltba tévelyeg* (okt. 15. 16. sz. 500.), *A rózsza halála* (okt. 22. 17. sz. 525—29.), *Pusztá világ* (okt. 29. 18. sz. 559.) *Hallgass el. . . v.* (no 5. 19. sz. 594—95.)
- Bozzai Pálnak nemcsak versei, hanem a *Kelet könyvei* c. értekezése is az *Ék* hasábjain jelent meg. (1848. máj. 28. 24. sz. 673—76.; jún. 18. 27. sz. 771—76.; júl. 30. 5. sz. 133—38.; szept. 3. 10. sz. 294—302.)
- 138 Hirtelen Barna *Népdalok* c. költeményét 1848. márc. 5-én közli az *Ék*. (10. sz. 306—07.)
- 140 Lázár Kálmánnak a Lauráról szóló *Túl a síron* c. „eredeti novellája” 1848. márc. 26-án jelenik meg az *Ék*-ban. (14. sz. 410—13.)
- 142 A *Regina* c. naplójegyzetet Antony írta, s az *Ék* 1848. márc. 12-i számában jelent meg. (11. sz. 326—28.)  
Az *Ék*-ban napvilágot látott *Töredékek szépműtani naplóból* c. értekezés szerzője Bangó Pető. (1848. márc. 12. 11. sz. 326—38.; márc. 19. 12. sz. 354—58.)

Sor:

- 144 Jókai *Mondanivalóink* c. szerkesztői nyilatkozata után Schultz Augustus hosszú közleménye (287–88.) kap helyet a *Mi hír Budán?* c. rovatban. E közlemény előtt „(Beküldetett)” aláírással egy hosszabb írás olvasható.

## 124

### MI HÍR BUDÁN?

[1848. márc. 5.] 524–29.

M: Ék 1848. I. félév 10. sz. 317–19.: aláíratlanul.  
Részl. Kéry Gyula i. m. 109. (7. sz.)

### TÁRGYI MAGYARÁZATOK

Sor:

- 1 Jókainak ez a cikke rokona a februári (JKK 502–04.) és a júliusi jóvendöléseknek. (Ék 1848. júl. 2. 1. sz.)
- 9 Jókai itt arra céloz, hogy Clark Ádám, a Lánchíd tervezőmérnöke — akiről a budai hídfőnél teret neveztek el — angol volt.
- 13 A Nemzeti Színházról van szó.  
*bárá és bankó* — helyesen: *Báró és bankár*, Hugó Károly színdarabja
- 16 Jókai maga is ír Török jól sikerült „műkedvelői fölléptetéséről”. (JKK 454.)
- 22 *Hushagyó kedd* — hamvazószerda előtti nap, a farsang utolsó napja; márc. 7.
- 25 *Hamvazószerda* — márc. 8.; húsvét előtti negyvennapos böjt kezdete a római katolikus liturgiában; Buljovszky Gyula szerint „E nap az ítélet és bünbánás nagy napja”
- 40 *Credat Judeaus apella* — Ezt higgye a zsidó; szállóigévé vált mondás Horatius egyik szatírájából.
- 47 *K. Kálmán* — Kövessy Kálmán
- 52 *zsellér* — lakó, lakásbérlő
- 54 Két angol utazó pesti útjáról a szabadságharc hajnalán is megemlékezik Jókai. (Ék 1848. márc. 23. 13. sz. 395.)
- 58 *Orol Tatranski* — szlovák nyelvű lap (Tátrai Sas)
- 64 Az ügyvédek problémáival más a Jelenkor *Budapesti Napló* c. rovatában 1847 tavaszán foglalkozik Jókai. (JKK 34–35.)
- 78 *L-vármegye* — Liptó vármegye
- 89 A Kisfaludy Társaságra vonatkozó megjegyzés 1848. febr. 20-án jelent meg.
- 96 Jókai egyik novellájának címadó szereplőjét kereszteli Csudra Makárnak. (*Vadon virágai*) Jókai a „szerkesztőségi álnevének”

Sor:

- tekintett Mórt, ugyancsak „szerecsen” értelemben használja a *Külföldi Társasélet* c. rovatban.
- 111 *Debrecen—Nagyvárad* *Értesítő* — Balla Károly szerkesztésében megjelent lap, amely „adás-vevés s minden féle hirdetményeket” tartalmaz
- 117 Ez a sírfelirat *A magyar nép adomái* c. kötetben a következő formában fordul elő: „Az sem rossz, mely egy zsémbes asszonyra van írva: „Itten pihen Eszter asszon, De még a férje is otthon.” (I. m. 266.)
- 118 E két családapa — Kéry Gyula i. m. (109.) szerint — „L. és O. földbirtokosok voltak” s a pesti „Két medvéhez” címzett Üllői úti, nemrég helyreállított vendégfogadóban párbajoztak.
- 126 Hasonló párbajt jelent meg Jókai az *Egy magyar nábob* c. regényben Abellino és Fennimore között. (JKK 2. k. 261., 347.)
- 133 *Az egyen sem* az *Ék*-ban — nyilván sajtóhiba következtében — egyensem (egybefírt alak) szerepel.
- 144 *Felfordult világ* címen Jókai később egy kisregényt ír.
- 150 Ebben a rovatban Jókai hírei után jelent meg Külkey Henrik nyilatkozata (319.), majd Schultz Augustz [Birányi Ákos] közleményének befejező része. (319—20.)  
Az 1848. márc. 5-én megjelent *Külföldi Társasélet* c. — általunk kihagyott — rovatban öt rövid hír olvasható egy német egészség-tanáról, egy iszonyú dolgokat gyónó francia férfiúról, a német színészekről, egy malagai kereskedő öt megszökött leányáról és a perzsa sahról. (10. sz. 320.)

## 125

### MI HÍR BUDÁN?

[1848. márc. 12.] 529—32.

M: *Ék* 1848. I. félév 1. sz. 350—51.; aláíratlanul.

Részl.: Honderü 1848. márc. 18. 11. sz. 170. (3. sz.) Kéry Gyula i. m. (3. sz.)

### TÁRGYI MAGYARÁZATOK

Sor:

- 18 Jókai már korábban is gúnyolódik azon, hogy milyen sok fajta farsangi bált rendeznek Pesten. (JKK 516.)
- 26 *coiffure* — kalap, hajdísz, főkötő
- 30 *par force* — erőnek erejével
- 32 *garde des dames* — bálozó lánykára ügyelő hölgy



Sor:

- 38 *française* — francia négyes  
A francia forradalmi mozgalmakkal az Ék Zs. . . betűjelű szemle-  
írója részletesen foglalkozik. (*Külföldi Társasélet*. 1848. márc. 12.  
II. sz. 351—52.)
- 44 Vahot Imre *Országgyűlési Almanach* c. kiadványáról gyakran meg-  
emlékeznek a korabeli lapok. (Pl.: *Regélő* PDLap 1843. júl. 13.  
4. sz. 115—17. hasáb.; *Budapesti Szemle*. PDLap 1847. nov. 11.  
46. sz. 1467.)
- 50 Jókai ebben az időben személyesen foglalkozik a beküldött kéz-  
iratok javíttatásával.
- 70 *Schnapfe* — szalonka
- 76 *vizibika* — bölömbika
- 91 A közlemények után „(Folytatás köv.)” megjegyzés olvasható.  
Jókainak ez a sorozata befejezetlen maradt, mert 1848. márc.  
15-e után fontosabb hírek foglalják el a helyet ebben a rovatában.

## 126

### SZERKESZTŐI MEGJEGYZÉSEK

Az itt közzétett írások Jókai 1847. júl. 11. és 1848. márc. 12. között  
nagyreszt szerk. aláírással az Ék-ban megjelent, s a különböző  
szerzők cikkeihez vagy megállapításaihoz csatolt megjegyzéseit  
tartalmazzák. Jelen kiadásunkban kronológiai rendben követjük  
írónk észrevételeit.

1. sz. M: Ék 1847. II. félév 2. sz. 33.; S z e r k. aláírással.  
2. sz. M: Ék 1847. II. félév 9. sz. 292.; S z e r k. aláírással.

### TÁRGYI MAGYARÁZATOK

Sor:

- 14 *e tárgyáról* — Corvin János életéről
- 15 *H. úr* — Hiador úr
- 23 *Z.* — Zerffi  
*brochure* — brosúra, füzet
- 35 *E plágiumvitáról* korábban részletesen szoltunk.  
3. sz. M: Ék 1847. II. félév 10. sz. 322. S z e r k. aláírással.
- 40 *S.* — Sükey
- 43 *főnséges helytartónk* — István főherceg
- 47 Remellay Gusztáv cikke a PDLap 1847. szept. 16-i számában jelent  
meg. (38. sz. 1203—06.)  
4. sz. M: Ék 14. 18. sz. 450. S z e r k. aláírással.

Sor:

- 54 Az itt említett nyilatkozat *Őszinte kérelem Remellay úrhoz* címen jelent meg az *Ék Mi hír Budán?* c. rovatának nyitóközleményeként. (1847. II. félév 14. sz. 449–50.)
- 69 kis — *Ék*: ki — sh. —
- 70 Remellay Gusztáv mellett foglal állást a PDlap is. (*Budapesti Szemle*. 1847. okt. 7. 41. sz. 1310–11.)  
5. sz. M: *Ék* 1847. II. félév 18. sz. 579. S z e r k. aláírással.
- 77 Az *Ék* újdondásának a közleménye 1847. okt. 17-én jelent meg. (16. sz. 511.)
- 78 A postai nyilatkozat 1847. okt. 30-án jelent meg az *Ék*-ban. (18. sz. 578–79.)
- 90 *nmlgu* — nagyméltóságú
- 107 *öszhó* — *öszhó*, okt.  
6. sz. M: *Ék* 1847. II. félév 18. sz. 580. S z e r k. aláírással.
- 115 Jókai említett cikke a JKK 367. lapján olvasható.  
7. sz. M: *Ék* 1847. II. félév 19. sz. 597. S z e r k. aláírással.  
8. sz. M: *Ék* 1847. II. félév 19. sz. 2. borítólap Szerk. aláírással.
- 146 Sárosy Gyula említett verse nem jelent meg az *Ék*-ban.  
9. sz. M: *Ék* 1847. II. félév 19. sz. 3. borítólap S z e r k. aláírással.
- 157 A „kaszás csillag” legközelebbi közleménye dec. 5-én lát napvilágot az *Ék* hasábjain.  
10. sz. M: *Ék* 1847. II. félév 22. sz. 3. borítólap; S z e r k. aláírással.  
11. sz. M: *Ék* 1847. II. félév 23. sz. 2. borítólap; S z e r k. aláírással.  
12. sz. M: *Ék* 1847. II. félév 23. sz. 3. borítólap; S z e r k. aláírással.  
13. sz. M: *Ék* 1847. II. félév 24. sz. 2. borítólap; S z e r k. aláírással.  
14. sz. M: *Ék* 1847. II. félév 24. sz. 2. borítólap; S z e r k. aláírással.
- 190 Az aradi eseményekről okt. 31-én az Árva Csalán és dec. 5-én a Postasíp álnevű vidéki levelező számolt be az Igazságbarát mellett.  
15. sz. M: *Ék* 1848. I. félév 1. sz. 27.; S z e r k. aláírással
- 207 Rhadamantus cikke az *Ék* 1848. jan. 2-i számában jelent meg. (1. sz. 25–27.)  
16. sz. M: *Ék* 1848. I. félév 2. sz. 56.; S z e r k. aláírással.
- 229 A nyilatkozat második része aláíratlanul látott napvilágot.
- 232 A zárójelbe tett rész bizonyítja, hogy ezt az aláíratlan nyilatkozatot Jókai írta.  
17. sz. M: *Ék* 1858 I. félév 2. sz. 56–57. Szerk. aláírással.
- 332 Jókai itt említett bírálata 1847. dec. 5-én jelent meg az *Ék Nemzeti színház* c. rovatában. (JKK 406.)
- 340 *antropomorphisált menageria* — emberivé formált állatsereglet  
*topicus locus* — közhely

Sor:

- 349 *gradus ad Parnassum* — a Parnassushoz vezető lépcső  
Rhadamantus cikkéről elítélőleg nyilatkozik a PDlap. (*Buda-  
pesti Szemle*. 1848. jan. 9. 2. sz. 63.)
- 383 *Sz. Lilla* — Szilágyi Lilla  
18. sz. M: Ék 1848. I. félév 2. sz. 64.; aláíratlanul.  
19. sz. M: Ék 1848. I. félév 3. sz. borítólappal; aláíratlanul.  
20. sz. M: Ék 1847. I. félév 3. sz. 87.; Szerk. aláírással.  
21. sz. M: 1848. I. félév 4. sz. 119.; Szerk. aláírással.
- 416 *A nap és éj* c. vers 1848. jan. 23-án jelent meg az Ék-ban. (4. sz.  
119.)  
22. sz. M: Ék 1848. I. félév 4. sz. 3. borítólappal; Szerk. aláírással.  
23. sz. M: Ék 1848. I. félév 5. sz. 2. borítólappal; Szerk. aláírással.  
24. sz. M: Ék 1848. I. félév 5. sz. 147.; aláíratlanul.  
25. sz. M: Ék 1848. I. félév 5. sz. 151.; Szerk. aláírással.  
26. sz. M: Ék 1848. I. félév 6. sz. 187.; Szerk. aláírással.  
27. sz. M: Ék 1848. I. félév 7. sz. 3. borítólappal; Szerk. aláírással.
- 473 *Bús Aurél* — Szabó Richárd írói álneve  
28. sz. M: Ék 1848. I. félév 8. sz. 256.; Szerk. aláírással.  
29. sz. M: Ék 1848. I. félév 9. sz. borítólappal.  
30. sz. M: Ék 1848. I. félév 9. sz. 282.; Szerk. aláírással.  
31. sz. M: Ék 1848. I. félév 11. sz.; Szerk. aláírással.  
32. sz. M: Ék 1848. I. félév 11. sz. 350. Szerk. aláírással.  
33. sz. M: Ék 1848. I. félév 11. sz. 351.; aláíratlanul.  
Az előfizetési felhívás az Ék 4. borítólapján jelent meg 1848. jan.  
9. és febr. 13. között hat alkalommal.

## 127

### KÜLFÖLDI TÁRSASÉLET

[1848. jan. 23.] 555—56.

M: Ék 1848. I. félév 4. sz. 128.; aláíratlanul.

\*

Megjegyzés. A tárgyi magyarázatok egyes adataiért köszönettel tartozunk a következőknek: Betkowski Jenő, Bogdán Endre, Czine Mihály, Csuka József, Eörsi István, Fűr Lajos, Giró Szász László, Hársfalvi Péter, Hegedüs Sándor, Kis-péter András, Kiss Ferenc, K. Kovács László, Mészáros Ferencné, Pándi Pál, Szabó Richárd, Szathmáry György, Szücs József, Varga János, Végh Antal, Vezér Erzsébet és Zimándi P. István.

- I. A Jelenkor címlapja — Jókai *Budapesti Napló* c. rovatával (1847. máj. 23.)
- II. Jókai első vezércikke az *Életképekben* (1847. júl. 4.)
- III. A *Honderü* (1848. jan.) és a *Pesti Divatlap* (1847) címlapja
- IV. 1847-ben megjelent napilapok (*Hazánk*, *Pesti Hírlap*, *Nemzeti Ujság*) címlapjai

## NÉVMUTATÓ

- Abd-el-Kader 394, 479, 809  
 Ábrányi Emil 791  
 Acantus fáraó 20  
 Ács (Ách) Zsigmond 150, 688 –  
     89  
 Adelaide, Eugénie Louis 483, 852  
 Adelong, Johann Christoph 19,  
     616  
 Adorján Boldizsárné 83  
 Adorján Sándor 579  
 Advinent cirkusztulajdonos 263  
 L'Advocat kiadó 214  
 Aesop l. Ezópusz  
 Ainswort, William Harrison 452,  
     839  
 Alapy Gyula 663  
 Alboni Marietta 289, 324, 354,  
     358–61, 384, 403, 519, 762,  
     792  
 Alexandriaai Kelemen l. Clemens  
     Alexandrinus  
 Alexy Károly 284, 760  
 Ali effendi külügyminiszter 682,  
     684  
 Álmos vezér 506  
 Andrássy Aladár gróf 775  
 Andrássy György gróf 775  
 Andrássy Gyula gróf 638, 775  
 Andrássy Károlyné gróf 775  
 Andrássy Manó gróf 775  
 Anicet-Burgeois, Auguste 757  
 Antonovics Antal 842  
 Apelles, Apellész festő 416, 819  
 Appert, Nicolas Marie 815  
 Apponyi György gróf 469, 800,  
     845  
 Apuleius l. Baráth Ferenc  
 Arany János 46, 376, 400, 444,  
     459, 574–76, 585, 588–89,  
     634, 651, 694, 711, 766, 784,  
     791, 804, 814, 828, 832,  
     834–35, 866  
 Arany László 575  
 Arányi Lajos 797–98  
 Árpád vezér 57  
 Árva Csalán 870  
 Asztalos orvostanhallgató 796  
 Auber, Esprit 834  
 Audinot tervező 730  
 Auerberg 846  
 Aumale, Henri-Eugène, duc d'  
     483  
 Autonovics l. Antonovics Anta  
  
 B. Zacharias l. Boross Mihály  
 Bajza József 30, 115, 120, 164,  
     168, 178, 186, 206–07, 289,  
     304, 369, 458, 583, 585,  
     625–26, 633, 640, 697, 703,  
     825, 844, 857–58, 866  
 Balassa János 641  
 Balfe l. Balph  
 Balla Károly 868

- Ballagi Mór 178, 583, 704  
 Ballande színházigazgató 213  
 Balog színházi világosító 480  
 Balph, Michel William 469, 845  
 Balsamo, Joseph I. Cagliostro  
 Balzac, Honoré de 331  
 Bánffay Simon 178, 692, 704, 739, 759  
 Bangó Pető 866  
 Bánóczy József 627  
 Barabás Miklós 185, 488, 854  
 Barabás Tibor 590  
 Baráth Ferenc 596  
 Baráth József 573  
 Barbarossa Frigyes 809  
 Bárdos László 600  
 Báróczy Sándor 622  
 Baross Gyula 576  
 Baróti Lajos 597  
 Barra Gáborné 266, 748  
 Bartay Endre 52, 92, 636, 808  
 ifj. Bartay Endre 176  
 Bartay Gusztáv 808  
 Bartha János 40, 470, 630, 817  
 Bartók Gábor 731, 851  
 Basadonna 284, 760  
 Basancourt író 428  
 Basilidias 92  
 Batthány József gróf 704  
 Batthány Kázmér gróf 633  
 Batsányi József 640  
 Batteaux író 649  
 Baumholczer I. Bánffay Simon  
 Bayard, Jean-François 865  
 Bay Ferenc 863  
 Beck János 82, 652  
 Beck Vilmos III, 664  
 Becker, Nicolaus 625  
 Beely Fidél 649  
 Beethoven, Ludwig von 283, 760  
 Beisele vendéglős 475, 847  
 Béla (IV.) magyar király 671  
 Bellini, Vincenzo 709, 725, 839  
 Bélteky Kázmér 628  
 Bem József 775, 808  
 Benedek József 437, 832  
 Benkert K. Mária I. Kertbeny Károly  
 Benőfi Soma 156, 691  
 Benza operaénekes 341, 398, 785, 812  
 Beöthy Zsolt 563  
 Béranger, (Beranger) Pieere Jean de 324–25, 779–80  
 Bérczy Károly 178, 450, 704–05, 838  
 Berde Áron 266, 747–48  
 Berecz Károly 178, 354, 427, 551, 582–83, 703, 705, 748, 794  
 Berlioz, Hector 358, 361, 637, 794  
 Bernáth Gáspár 178, 373, 425, 458, 706, 802, 824, 841  
 Bernfeld író 724  
 Bernstein Hugó I. Hugó Károly  
 Berzsenyi Dániel 35, 628, 640, 712  
 Besze János 307, 773  
 Bethlen Miklós 759  
 Betkowski Jenő 871  
 B. Gazsi I. Bernáth Gáspár  
 Bihari Sándor 637  
 Birányi Ágost (Ákos) 137, 435–36, 677, 831, 867–68  
 Birányi István 137, 435–36, 591, 677, 831, 868  
 Birly Ede 98  
 Birnbaum Gusztáv 807  
 Bisztray Gyula 584, 607, 701–11, 715, 720, 828  
 Bloch Móric (Mór) I. Ballagi Mór  
 Blumenbach, Johann Friedrich 476  
 Bogár Ignác 760

- Bogdán Endre 871  
 Bognár Ignác 284, 465, 476,  
 520–21, 865  
 Bohus Jánosné 831  
 Boileau, Jaques 378  
 Bokor Bandi 524  
 Borry Pasquale 198  
 Boross Mihály 162, 694, 837  
 Bosco bűvész 368, 429, 738  
 Bourbon, Henrik I. IV. Henrik  
 Boutibonne zenebarát 469  
 Boyington vádlott 369  
 Boz I. Dickens  
 Bozzay Pál 523, 866  
 Böhm Gusztáv 556  
 Börne, Ludwig 594  
 Böttger, feltaláló 606  
 Breczenheim Alfonz 311, 776  
 Brujmann Sámuel I. Benőfi Soma  
 Budai Ésaías 822  
 Budai Ferenc 422, 822  
 Buday József 98  
 Buday László 567, 575, 598  
 Bugát Pál 628  
 Bull, Ole Bornemann 709  
 Bulwer, Eduard George lord  
 728  
 Bulyovszky Gyula 552–54, 862,  
 866–67  
 Bulyovszkyné I. Szilágyi Lilla  
 Bus Aurél I. Szabó Richárd  
 Büky László 337  
 Byron, George Noel 493
- C. kisasszony I. Hollósy Kor-  
 nélia  
 Cagliostro kolondor 507, 860  
 Camarano Salvator 763  
 Campilli Frigyes 443, 455, 833  
 Carl színházigazgató 83, 462  
 Carl, Henriette 462, 645, 843
- Cartouche, Louis 482, 851  
 Cataractus fáraó 23  
 Cato, Marcus Porcius 671  
 Ceritto színész 469  
 Cervantes, Miguel de Saavedra  
 626  
 Chiabay színész 401  
 Christmann Frigyes I. Kerényi  
 Frigyes  
 Cicero, Marcus Tullius 670  
 Cimbinielli kisasszony 384  
 Clark Ádám 617, 737, 867  
 Claude, Thibert 404  
 Clemens, Alexandrinus 492, 856  
 Colocotroni szabadsághős 684  
 Columbus, Kristóf 271  
 Congreve, Sir William 726  
 Coraly operettszerző 833  
 Corvin János 174, 869  
 Cottini zongoraművész 410  
 Coursier 700  
 Croesus 677  
 Czákó Zsigmond 17, 62, 77, 106,  
 185, 202, 272, 337, 400, 431,  
 433, 437–40, 461, 523, 525,  
 547, 585, 588, 610, 616, 618,  
 623, 662, 725, 743, 809, 814,  
 828–30, 832, 841  
 Czine Mihály 871
- Cs. A. I. Csengery Antal  
 Csabai Tibor 858  
 Csapó Dániel 36  
 Császáz Elemér 604, 608, 618,  
 765  
 Császáz Ferenc 46, 344, 634, 643,  
 821  
 Csatáry Ottó I. Telegdy Kovách  
 László  
 Csató Pál 608, 627, 795  
 Csáthy György 853

- Csáthy Lajos 344  
 Cs. E. I. Csiki Emmánuel  
 Csengery Antal 431, 459, 715,  
 829, 859  
 Csepregi (Csepreghi) Lajos 471,  
 846  
 Csermelényi ügyvéd 815  
 Csermátóny Lajos 578  
 Csiki Emmánuel 97, 657  
 Csillagh Károly 376, 804  
 Cskonai Vitéz Mihály 185—86,  
 547, 640, 785  
 Csoltoványi 446  
 Csuka József 871  
 Csuthy Zsigmond 731
- D. I. Diósi Márton vagy Sand,  
 George  
 Dabceovich, Tomaso 355—56, 793  
 Danner mechanikus 752  
 Dante Alighieri 643  
 Dayka Gábor 622, 712  
 Deák Ferenc 152, 658, 711, 719,  
 800  
 Degré (Degre) Alajos 16, 95, 140,  
 178, 183, 376, 397, 611, 615,  
 656, 660, 700, 704, 709, 811  
 Deinhardstein drámaíró 608  
 Dékány Kálmán 663  
 Deluzy kisasszony 819  
 Demény író 757  
 Dersawin, Gávriil Romanovics  
 391  
 Déryné, Széppataki Róza 277,  
 753, 843  
 Deseritius (Desercius) József 422,  
 823  
 Dessewffy Emil gróf 371, 799,  
 800, 802  
 Devecseri Gábor 761  
 Dezsényi Béla 600
- Dézsi színész 71, 408  
 Dickens, Charles 728  
 Diósi (Diósy) Márton 416—18,  
 433, 445, 476, 820, 830,  
 835—36  
 Diószegi Sámuel 853  
 Dittrich Mária 64  
 Dobozy Károly 271, 299, 371,  
 750, 800  
 Dobrossi István 724  
 Dobsa színész 71  
 Dobsa Lajos 645  
 Doktay színész 418  
 Donatus, Aelius 619  
 Donizetti, Gaetano 182, 201, 327,  
 337, 611, 627, 656, 702, 709,  
 724, 763, 828, 839, 855, 865  
 Doppler (Dopler) Ferenc 348,  
 398—99, 410, 788, 811  
 Dózsa Dániel 322, 778  
 Dózsa György 266  
 Döbrentey Gábor 712  
 Döhler zeneszerző 182, 709  
 Döme Gergely 785  
 Dsajadev, Csaadajev 518, 864  
 Dudevant I. Sand, George  
 Dumas, Adolf 214  
 Dumas, Alexandre 214, 234, 331,  
 334, 364, 368—69, 377, 391, 451,  
 484, 672, 675, 724, 740, 757,  
 804, 809, 861  
 Duverier 723
- E. I. Emich Gusztáv  
 Edgar színművész 429  
 Egressy Béni 10, 209, 257, 280,  
 471, 481, 611, 654, 656, 745,  
 763, 851, 865  
 Egressy Gábor 8—10, 26, 41, 52,  
 55, 178—79, 201—03, 231, 311,  
 400, 428, 471, 473, 607, 609,



- 612, 616, 662, 692, 704, 706,  
724, 763, 793, 826, 862  
Eid tanár 781  
Eisele vendéglős 475, 847  
Elssler, Fanni 469  
Ember Pál l. Erdélyi János  
Emberkényi Sándor 860  
Emich Gusztáv 35–36, 47, 102,  
128, 141, 159, 467, 505, 628,  
693, 797  
Emilia l. Rindsmaul grófné  
Emmerling bérlő 343, 786  
Emődy Dániel 826  
Endre (III.) magyar király 821  
Endrődi Sándor 633, 663, 732,  
789, 791, 810  
Englert Vilmos 831  
Eörsi István 871  
Eötvös József 93, 178, 336, 370,  
376, 400, 459, 530, 583, 655–  
56, 703, 705, 747, 799, 814–15,  
840, 864  
Eötvös Lóránd báró 563  
Erdélyi János 80, 185, 385, 446,  
450, 523, 627–28, 634, 637,  
639–40, 646–51, 695, 809,  
815, 837–38  
Erdélyi Pál 568  
Erhard-Kurz Antónia 443, 455,  
833  
Erkel Ferenc 339, 344, 398, 411,  
785, 811–12  
Ernst zeneszerző 709  
Esterházy Bálint László 470, 845  
Esterházy Pál 353, 754, 791  
Euklidész 623  
Ezópuzs 605, 716
- F. l. Forst  
Fabiny (Fabinyi) János Teofil 232,  
739
- Fabriczy Sámuel 622  
Fáncsy Lajos 52, 158, 203, 418,  
554, 599, 636, 662, 701,  
809  
Faragó szobrász 29, 230, 624  
Farkas Dániel 338, 785  
Farkas Lajos 10, 609  
Farkas Lujza l. Szathmáryné  
Latkóczy Lujza  
Fáy András 622, 643, 715, 754  
Fazekas Mihály 734, 814, 836, 853  
Fehér Lilla 94  
Fekete Sándor 720  
Fekete Soma 575, 582, 724,  
789–90  
Feleki Miklós 71, 274, 645  
Fenelon, Francois de Salignac de  
la Lamothe 378, 805  
Fényes Elek 45, 185, 633  
Ferdinánd (V.) császár és király  
136, 519, 654, 677, 709,  
807  
Ferdinánd (VII.) spanyol király  
519, 781  
Ferenc József (I.) császár és király  
654, 677, 756  
Ferenczy István 643  
Ferenczy József 596–97  
Fessler, Ignaz 422, 823  
Festetich György gróf 180, 708  
Festetich Leo gróf 560, 600  
Fogarasi János 161, 693, 792  
Foghúzó Barnabás 783  
Forgách Sándor 310, 775  
Forst szőnigazgató 76, 96, 284,  
367, 650, 657, 859  
Fr. l. Frankenburg Adolf  
Fra Diavolo 482, 846  
Frankenburg Adolf 75–76, 219,  
259, 268, 282, 565–67, 569–  
72, 575–76, 587, 589–90, 592,  
596–601, 606–07, 609, 623,

- 648—50, 662, 681, 683—84,  
690, 707, 715, 725, 727, 733,  
735, 741, 745, 749, 753, 755,  
759, 786, 796, 812, 862
- Fraschini zenész 469
- Frereich (Frereych) Imre 215, 535,  
730
- Friebeisz István 129, 656, 660,  
666, 672, 815
- Fülöp király 819
- Fülöp Zsigmond 663
- Füredi Mihály 40, 52, 231, 281,  
470, 630, 751, 758
- Für Lajos 871
- G. I. Geibel Károly
- Gaal József 178, 705, 812
- Gál János 568
- Galilei, Galileo 681
- Garanda író 140
- Garay János 46, 185, 401, 634,  
648, 649, 715, 814, 851
- Gardoni, Mario 469
- Garibaldi, Giuseppe 808
- Garrick, David 671
- Garzó Béla 575
- Gáthy István 622
- Gauthier, Theophile 395, 810, 833
- Gazsi I. Bernáth Gáspár
- E. Gedő János 852
- Geibel Károly 159—60, 628, 693
- Geiger zeneszerző 327
- Geigler József 156
- Goethe, Johan Wolfgang 664
- De Gerando Ágost 678
- Gerhard Farkas 431
- Gerő országbíró 821
- Geymüller, báró 861
- Gibbon, Eduard 422, 823
- Giró Szász László 871
- Glembay Károly 36, 628
- Goldschmidt, zeneszerző 779, 781
- Golub Vilmos 608, 724, 727, 751,  
757, 769, 821
- Gorove István 561
- Gosztonyi Miklós 161, 693
- Gozlan, Léon 656
- Gőcze Bertalan 98
- Göde Jenő 575, 598
- Görgey Arthúr 705, 747, 775,  
831, 859
- Grant bankár 781
- Gregor Károly 299
- Greguss Ágost 620
- Grigely József 173, 700
- Grisi, Charlette 469
- Gross Manó 493
- Gruz, Ines de la Santa 493, 856
- Guiglelni, 818
- Gulyás József 845
- Gulyás Pál 573, 586
- Guzmics Izidor 185, 712
- Gvadányi József 784
- Gyulai Pál 574, 596, 693
- Habsburg István 32, 268, 301,  
305—07, 309—11, 386, 435—  
36, 461, 488, 586, 626, 772—76,  
783, 785, 789—91, 807, 835,  
843, 854, 858, 869
- H. I. Hiador
- Habsburg József 31, 284, 305, 624,  
626, 636, 640, 738, 760, 770,  
772, 774—75
- Habsburg Rudolf 563
- Hahn, Friedrich 822
- Hahn-Hahn Ida 392, 809, 816
- Hajagoss Illés 540
- Halász Ottó 124
- Halászy 582, 741, 839, 844
- Halbig, Johann 29
- Halka Sámuel 446, 837

- Haller Zsigmond 627  
 Halley, Edmund 519, 681  
 Halm, Friedrich 421  
 Hanák Keresztély János 172, 700  
 Handel l. Händel  
 Hannibal 71, 645  
 Harapófogó Dániel l. Vas Gereben  
 Hársfalvi Péter 871  
 Hartleben Konrád Adolf 30, 625  
 Háthegyri Erzsébet 267, 744, 748  
 Hatvani Imre 614  
 Hauser (H.) Mihály 180–82, 709  
 Havi Mihály III, 279, 555, 665  
 Haynau, Julius 711  
 Hazucha 733  
 Händel zeneszerző 794  
 H. Cornelia (Nelli) l. Hollósy Kornélia  
 Heckenast Gusztáv 63, 97, 140, 157, 161, 226, 266, 282, 464, 555, 576, 640, 815, 855, 866  
 Hegedüs költő 450, 788, 838–39  
 Hegedüs Géza 563  
 Hegedüs Sándor 871  
 Hegedüsné Jókay Jolán 744  
 Hegel, 768  
 Heine, Heinrich 329, 781  
 Helfy Ignác 569  
 Heller Izidor III, 664  
 Helmecczy Mihály 24, 565–67, 573–74, 592, 599, 601, 621–22, 626, 633, 702  
 Henrik (IV.) király 726  
 Henszlmann Imre 277, 285, 647, 754, 761  
 Herczy Győző 549  
 Herodotos 808  
 Herwegh író 324, 780  
 Hesz Róza 401, 814  
 Hiador 156, 173–75, 183, 265, 271, 291, 303–04, 352, 418–19, 459, 535–36, 541, 550, 691, 700–02, 736, 747, 750, 752, 764, 770–72, 790, 792, 800, 821, 841  
 Hild József 749  
 Hirtelen Barna 483, 523, 851, 866  
 Hofmann Károly 394  
 Hollósy Kornélia 10, 35, 51–52, 83, 93, 202, 385, 398, 454, 471, 476, 520–21, 552–53, 571, 611–12, 656, 795, 812, 820, 847, 865–66  
 Horatius, Quintus, Flaccus 343, 641, 669, 693, 733, 747, 761–62, 786, 821  
 Hornyik József 598  
 Horváth Endre 712  
 Horváth Lázár l. Petrichevich Horváth Lázár  
 Hölbíg Miksa 91  
 H . . . r l. Hiador  
 Hrabovszky Dávid 215, 731  
 Hugó Károly 161, 284, 354, 402, 406–08, 411, 420–21, 428, 523, 542–49, 608, 618, 654, 669, 694, 757, 760, 815, 817, 821, 825–26, 846, 855, 367  
 Hugo, Victor 331, 333, 368, 627  
 Hunfalvy János 774  
 Hunfalvy Pál 660  
 Hunyadi Ulászló l. Ulászló, Dobzse László  
 Idali Laura 689  
 Illucz Oláh János 619  
 Ilsvay Rudolf 322, 778  
 Ingres, Jean 368  
 Inokai Csalán 553, 866  
 Irinyi József 178, 622, 625, 627, 652, 704, 710

- Isoard színész 404  
 István (I.) magyar király 32  
 István nádor I. Habsburg István 776  
 Ivánfy Malvina 215, 730  
 Izabella Mária Lujza spanyol királynő 329, 781
- Jác orvostanhallgató 796  
 Jámbor Pál l. Hiador  
 Jackson feltaláló 606  
 James katonatiszt 781  
 Janin, Jules 569  
 Jászay Pál 734  
 Jellasics (Jellasic), Joseph báró 592, 671, 698, 739, 803  
 Jenevai László 568, 596  
 Jenőfi l. Szeberényi Lajos  
 Jodok l. Geigler József  
 Jókay József 651, 729  
 Jókay Józsefné, az író édesanyja 569–70, 573, 575, 577, 579–80, 594, 687, 794, 857  
 Jókay Károly 573  
 Jósika Miklós báró 58, 63, 93, 97, 136, 214, 259, 282, 336, 338, 394, 574, 639, 655, 730, 734, 746, 752, 815  
 Jósika Samu 800  
 József főherceg I. Habsburg József  
 Józsika l. Jósika  
 Julius Caesar 493, 785
- Kaján Ábel l. Pákh Albert  
 Kalázy György 755  
 Kállay Menyhért 312  
 Kálmán magyar király 630  
 Kálmán Béla 660  
 Kandó alispán 155  
 Kant, Emmánuel 822
- Kánya György 278  
 Karády Ignác 266, 700, 709, 776  
 Károly (V.) király 519  
 Károly (IX.) király 726  
 Károly (XII.) király 378  
 Károlyi Ede gróf 310, 775  
 Károlyi György gróf 776  
 Károlyi István gróf 693  
 Karr, Alphons 331, 782  
 Kassalik József 624  
 Katona József 411, 607, 677  
 Kazinczy Ferenc 622, 698, 712  
 Kazinczy Gábor 716  
 Kecskeméthy Csapó Dániel 36, 628  
 Kelemen Imre 365, 797  
 Kemény Dénes báró 531  
 Kemény Ferenc 232  
 Kemény Zsigmond báró 97, 156, 178, 266, 283, 354, 376, 388, 400, 444, 459, 573, 583, 602, 619, 622, 658, 692, 704, 747, 792, 814, 834  
 Kerényi Frigyes 178, 583, 705, 740, 809  
 Kertbeny Károly 336, 726, 784  
 Kéry Gyula 841, 861, 863, 867–68  
 Királyi Pál 826  
 Kisfaludy Károly 633, 653, 656, 679, 770  
 Kisfaludy Sándor 282, 731, 792, 815  
 Kis János 698, 712  
 Kispéter András 871  
 Kis Pipin 807  
 Kiss Bálint 230, 353, 738  
 Kiss Ferenc 871  
 K. K. l. Kövessy Kálmán  
 Klein, Hermann 664, 745  
 Klevonics cukrász 340

- Kleophas író 731  
 Klopstock, Friedrich Gottlieb 446, 837  
 Knowles, Sheridan 454  
 Kock, Paul de 331, 782  
 Kohn hamisító 516, 863  
 Kojanicz Gyula III, 279  
 Kolosánszky tánctanár II  
 Koltai Virgil 598  
 Komáromy Alajos 71, 645  
 Komlóssy Ida 9, II, 472–73, 609  
 Koribanya író 446  
 Kosowsky szobrász 29  
 Kossuth Lajos 306, 334, 530, 631, 633, 649, 657, 661, 664, 691, 693, 772–73, 797, 858  
 Kotzebue, August 609, 760, 788  
 Kovács acélmetsző 281  
 Kovács Lajos 573, 619, 622  
 K. Kovács László 871  
 Kovács Pál 30, 624–25, 812, 843  
 Kovács Sebestyén Endre 424, 824  
 Kozma Sándor 427, 825  
 Kőhegyi táncművész 218  
 Kölcsy Ferenc 419, 627, 640, 712, 752, 851  
 Kőrösi Csoma Sándor 660  
 Kőrösi László 567, 575  
 Kőszeghy Károly 40, 631  
 Kövér Lajosné l. Komlóssy Ida  
 Kövessy Kálmán 16, 67, 525, 615, 643, 867  
 Kövy Sándor 365, 797  
 Kramarcsik 446  
 Krumm Éliás 608  
 Kulcsár István 619  
 Kunoss Endre 814  
 Kurz, Erhard l. Erhard-Kurz Antónia  
 Kuthy Lajos 152, 185, 285, 336, 338, 371, 690, 715, 740, 800, 835  
 Külkey Henrik 643, 808, 868  
 Lablanche zenész 469  
 Labreur szobrász 791  
 Laborfalvi Róza 10, 52, 158, 201, 454, 471, 473, 610, 724, 744, 785, 817, 846  
 Laffarge asszony 484  
 La Fontaine, Han de 378, 430  
 Lahousse, Hortensia 414  
 Lajos (I.) király 781  
 Lajos (XIV.) francia király 377, 805  
 Lajos (V.) király 782  
 Lajos Fülöp francia király 334, 483, 782, 852–53, 861  
 Lakatos Pál 863  
 Lakatos Sándor 219, 732  
 Lakner Sándor 46, 634, 791  
 Laky Demeter 349  
 Lammenais, 864  
 Lamartine, Alphonse de 504, 594  
 Landerer Lajos 226, 464, 555, 576, 640, 747, 866  
 Láng Ádám János 117, 668, 753–54  
 Lassen kiadó 864  
 Lassu István 780, 815  
 László József II, 199, 612, 720  
 László Józsefné 725  
 Latkóczy Lajos 636  
 Lauka Gusztáv III, 280, 285, 410, 665, 694, 740, 754, 756, 761  
 Lavater, Johann Kaspar III, 664  
 Lázár Kálmán 523, 866  
 Lázár Pál 453  
 Lederer Lipót 467  
 Legrand drámaíró 851

- Lee, Anna 346, 787  
 Leel (Lehel) vezér 308, 774  
 Lemouton Emilia 437, 444, 831  
 Lendvay Márton 17, 231, 472–74, 487–88, 599, 607, 616, 650, 653, 655, 672, 699, 701, 725, 752, 793, 854  
 Lendvay Mártonné Hivatal Anikó 52, 93, 199, 203, 311, 636, 653, 672, 725  
 Lengyel Dénes 564  
 Lesetizky zeneszerző 353  
 Leuven, Adolf gróf 451  
 Lévy József 574  
 Lewald Fanni 386, 392, 405, 809, 816  
 Lichtenstein Ferenc 468, 497, 511, 844, 862  
 Lind, Jenny 324, 330, 345, 361, 385, 405, 469, 779, 781, 794  
 Linné, Karl von 853  
 Liptay Kornél 98  
 Liphay Sándor 676, 685  
 Lisznyai Dámó Kálmán 178, 281, 340, 447, 459–60, 705, 784, 838, 843  
 Liszt Ferenc 272, 363, 684, 751, 795  
 Lonovics József 611  
 Lortzing, Albert 854  
 Lotz Károly 640  
 Lovászi Ferenc 600  
 Lueff M. „illatárus” 36  
 Lukácsy Sándor 720  
  
 Maas fizikus 793  
 Madách Imre 732  
 Madarász József 614  
 Madarász László 614, 654, 825  
 Magen, Hyppolit 213–14  
  
 Magyar Mihály 80, 434, 651  
 Magyar Lajos l. Medgyes Lajos  
 Mailáth György 180, 704, 708  
 Maintenon, 378, 805  
 Majer Ferenc 677  
 Majláth János 93, 656  
 Malom Lujza 215, 731  
 Máramarossi Antal 822  
 Marastoni Jakab 230, 738  
 Marat, Jean Paul 132, 673  
 Marcellus, Gaius 840  
 Marczibányi Lajos 284, 760  
 Mária Lujza (Maria Luisa) 844  
 Máriássy Gábor l. Márjásy Gábor  
 Marius 309, 716  
 Márjásy Gábor, Gaius 774  
 Markli (Márki) József 851  
 Martinovics Ignác 720, 823  
 Mastai-Feretti gróf 810  
 Matisz Pál 724  
 Mátray Gábor 754, 814  
 Mátyás magyar király 67, 78, 166, 174, 233, 362, 491, 643, 650, 694, 697, 776, 855  
 Maucocordato szabadsághős 684  
 Mayseder hegedűművész 181  
 Maywood táncosnő 198, 723  
 Medgyes Lajos 178, 337, 706, 711, 748, 767–69  
 Medici Katalin 726  
 Medve acélmetsző 281  
 Medve Imre 767, 821, 842  
 Megyeri Károly 9, 608  
 Mehemed Ali 223, 736  
 Méhes Sámuel 698, 791  
 Mehmed Ali l. Mehemed Ali  
 Mellesville író 723  
 Mentovich Ferenc 450, 838  
 Merivale ügyvéd 452–53, 839

- Merkurucz levelező 660  
 Mesmer, Franz Anton 642  
 Mészáros Anna I. Munkácsy  
 Pálné  
 Mészáros Ferencné 871  
 Metternich-Winnebourg, Klemens  
 Wenzel Lothar von 278, 470,  
 756  
 Metternich, Melania 470  
 Miaolisz (Miaulis) szabadsághős  
 684–85  
 Mikszáth Kálmán 562, 568, 599  
 Milanolló testvérek 182, 709  
 Mink Teréz 96, 410, 657  
 Mitterdorfer Ferenc 401, 814  
 Moesz Gusztáv 663  
 Molière, Jean Baptiste Poquekin  
 378, 523  
 Molnár János 724  
 Montalambert, Charles Forbes de  
 518, 864  
 Montedegoi Albert Ferenc 36,  
 628  
 Montemart herceg 805  
 Montespan márk 378, 805  
 Montez, Lola 330–31, 781–82  
 Móricz Miklós 600  
 Móricz Zsigmond 568, 600  
 Montescizky Mária 760  
 Mujkós Mátyás 491  
 Munkácsi Bernát 660  
 Munkácsy Pál 627, 649–50  
 Munkácsy Pálné 274, 751  
 Muraközi Gyula 786  
 Müller, Bernhard 685  
 Müller Gyula 815  
 Müller, Hans 422, 823  
 Nádaskay Lajos 615, 618, 681,  
 733, 735, 821, 825  
 Nádasy István 36  
 Nagorsky Bódogné 652  
 Nagy Ferenc 609  
 Nagy Frigyes 629  
 Nagy Gergely 306, 772  
 Nagy Ignác 62, 178, 221, 336,  
 566, 569, 640, 706, 717, 734,  
 784  
 Nagy József 36, 772  
 Nagy Károly 394  
 Nagy Károly király 851  
 Nagy Mihály 35  
 Nagy Miklós 560, 564, 600,  
 603  
 Nagy Sándor 568  
 Nagy Sándor király 819  
 Nagyváthy János 708  
 Napóleon, Louis Bonaparte 280,  
 783, 844  
 Napóleon (III.) császár 809, 844,  
 864  
 Németh Lajos 704  
 Nero, Lutius Domitius 283,  
 760  
 Nestory színész 421, 822  
 Névy László 567  
 Newton, Isaac 378  
 Ney Ferenc 707, 815, 866  
 Nodier, Charles 491, 855  
 Nogel István 137, 567, 677  
 Nógrádi László 567  
 Nyáry Pál 620–21, 866  
 Obernyik Károly 731, 745, 769  
 O'Connell, Daniel 313, 777  
 Oettinger 405, 816  
 Ole-bull 182  
 Orbán (I.) pápa 690  
 Orleansi Fülöp 852  
 Oroszhegyi Józsa 176, 259, 467,  
 613, 703, 733, 744–45, 786  
 Ovidius, Publius, Naso 340, 785

- P., ill. P. A. l. Pákh Albert  
 Paalzow őrnagy 810  
 Paalzow, Henriette Johanna 394, 810  
 Paganini, Niccolo 181, 709  
 Pákh (Pakh) Albert 96, 104, 150, 178, 210, 560, 567, 569, 573, 577, 597, 604, 621, 627-28, 634, 657-58, 658, 661-62, 666, 670, 676, 682, 685, 687-88, 702-03, 706, 720, 727, 759, 821, 838  
 Paksyné színesznő 411  
 Palaelogus császár 58  
 Pálffy Albert 178, 215, 282, 376, 575, 581-82, 597, 632, 656, 660, 666, 705, 727, 730, 740, 751, 757-58, 790, 851  
 Pálffy János 711  
 Palugyay Imre 734  
 Pándi Pál 720, 871  
 Pápai Páriz Ferenc 678  
 Pápay József 660  
 Pap Károly Gábor 549, 552, 582, 741, 843, 845, 852, 861, 863, 864  
 Paracelsus, Philippus Auroleus  
 Thephrastus Bombastus 92, 110, 655  
 Paunz Adolf Tobbon 531  
 Perczel Mór 706  
 Peregriny Elek 56, 638  
 Peritani zenész 469  
 Petőfi Júlia l. Petőfiné Szendrey Júlia  
 Petőfi Sándor 30, 35, 47, 102, 108, 128, 140, 152, 159-60, 178-79, 185, 231, 338, 350, 354, 372, 376, 396, 419, 432, 444, 467, 490, 505, 561, 569, 674-76, 579, 582, 585, 589, 596-603, 612, 615, 618, 623, 625-28, 653, 672, 681, 690, 692-93, 704-07, 710-11, 716, 723, 727, 732, 744, 752, 760, 763, 766, 779-80, 784-86, 792, 800-01, 804, 808, 810, 814, 821, 825, 828-29, 831, 834, 838, 844, 858-60, 866  
 Petőfiné Szendrey Júlia 350, 400, 433, 437, 444, 549, 588, 690, 732, 785, 788, 791, 830, 835, 838  
 Petrichevich Horváth Lázár 210, 288, 337, 387, 396, 402, 417, 420, 425-26, 506, 615, 681-84, 691, 725, 727, 733-35, 755, 761-62, 766, 784, 790, 808, 815, 821, 824, 860  
 Petter 388  
 Pezza l. Fra Diavolo  
 Phillinger 280  
 P. H. L. l. Petrichevich Horváth Lázár  
 Picard, Louis 839  
 Pilátus 492  
 Piskovich János 124, 670  
 Pius (IX.) pápa 394, 810  
 Plinius, 224  
 Podhraczký József 36, 628  
 Podmaniczky Frigyes báró 307, 773, 803  
 Pogány Karolina 634  
 Pogrányi Imre 323, 779  
 Pollák Mihály 640  
 Pomare királynő 368  
 Pompadour 331, 782  
 Ponori Thewrewk József 304, 771  
 Postel Vilmos 378  
 Praslin Choiseul Theobald herceg 355, 792, 819  
 Preller, Gottfried 524  
 Prém József 567, 598  
 Priessnitz, Vinzenz 106, 328, 662



- Privorszky kávéház tulajdonos  
 481, 851  
 Puháta Antal 658  
 Pulszky Ferenc 46, 634, 754  
 Puskin, Alexander Szergejevics  
 704  
 Pyat, Bódog 763  
 Pyrker János 825
- Racine, Jean 378  
 Rác J. főjegyző 310  
 Radankovics I. Vas Gereben  
 Ráday Gedeon gróf 41, 48, 115,  
 278, 285, 631, 633, 636, 663,  
 697, 755, 831  
 Rafael, Raffaello 416  
 Rákóczi Ferenc 831  
 Ráth Mór 563  
 Raupach, Ernst 417, 820  
 Reguly Antal 100, 283, 660  
 Reina operaénekes 114, 202, 666,  
 702, 725  
 Remellay Gusztáv 336, 447, 537 –  
 38, 658, 747, 869–70  
 Reményi Ede 470, 840, 845  
 Reszler István 35, 62, 627  
 Réti (Réty) színész 9, 40, 609  
 Rhadamantus 542, 547–48, 817,  
 870–71  
 Rhode hegedűművész 181  
 Richard (III.) király 649  
 Riccoboni 851  
 Riskó Ignác 178, 583, 706  
 Riza Teréz 443, 833  
 Robespierre, François 132, 763  
 Robin mágikus bűvész 793  
 Romani író 725  
 Romhányi Gyula 600  
 Rosenfeld József 666  
 Rossini, Gioacchino 709  
 Rosty (Rosti) Albert 370, 799
- Rotz komikus 96  
 Rotteck 625  
 Rózsavölgyi Márk 498, 858  
 Rösler Ágnes 257, 259, 703, 745  
 Rudolf főherceg I. Habsburg  
 Rudolf
- Saint Georges 833, 865  
 Samarjay Károly 450, 838  
 Sancherib király 783  
 Sand, George 511, 861  
 Saphir lapszerkesztő 279, 750  
 Sarolta 179, 444, 460, 540, 835,  
 843, 707  
 Sárosy Gyula 178, 444, 539, 583,  
 706, 834, 870  
 Sárosy Fanni 443, 455, 833  
 Scarron költő 805  
 Schedel Ferenc I. Toldy Ferenc  
 Schedius Lajos 389, 808  
 Schilcher művész 96  
 Schiller, Friedrich von 214, 333,  
 828, 859  
 Schinderhannó rablóvezér 482  
 Schlegel 488  
 Schmid Kristóf 141  
 Schödelné Klein Róza 10, 52,  
 454, 519–22, 611, 702, 864–66  
 Schosser történész 625  
 Schönbein 606  
 Schreier (Schreyer) cirkusztulaj-  
 donos 290, 299  
 Schröder drámaíró 724  
 Schultz I. Birányi  
 Schweidel tábormok 618  
 Scott, Walter 405  
 Scribe, Eugène 11, 612, 656, 757  
 Sebők Zsigmond 598  
 Segalas, Amais 108, 663  
 Semnesertenus fáraó 20  
 Seneca 660, 702

- Sepsy Károly 349  
 Servais gordonkaművész 182, 709  
 Severus tárcaíró 293, 589, 594,  
 765, 800, 829, 860  
 Sévigné, Marie 378, 805  
 Seymour, Shiff 116, 668  
 Shakespeare, William 21, 26, 109—  
 10, 182, 200, 346, 466, 474, 487,  
 490, 493, 525, 607, 616, 618,  
 620, 623, 630, 664, 671, 693,  
 724, 751, 763, 831, 844  
 Sheridas, Knowles 840  
 Sheppard, Jack 452  
 Sivori zene zérző 182  
 Slovacki, Juliusz 826  
 Smorn tárcaíró 385  
 Sobri Jóska 452, 482, 839  
 Somolky fordító 723  
 Sophoklész 792  
 Soulie, Melchior Frédéric 333,  
 471, 782, 846  
 Souvestre, Emil 212—13, 729  
 Sötér István 562, 603  
 Splényi Ödön 704  
 Spontini zeneszerző 334  
 Stein János 266, 748  
 Sternberg, Alexander 810  
 Sterz tárcaíró 385  
 Stölzl színész 96  
 Strauss, Johann 463, 844  
 Stuller Ferenc 862  
 Sue, Eugène 331, 405, 602, 816,  
 839  
 Sujánszky Antal 141, 156, 643,  
 679, 740  
 Sulla Lucius Cornélius 716  
 Sükei (Sükey) Károly 179, 304,  
 376, 536, 580—81, 585, 706—  
 07, 767—69, 771, 794, 869  
 Sümeghy (Sümeghi) Pál 173,  
 700  
 Swoboda Károly 230, 738  
 Sz. I. Szilágyi  
 Szabó József 665  
 Szabó László 567, 585—86  
 Szabó Pál 124, 670—71, 859  
 Szabó Richárd 215, 282, 552, 731,  
 759, 871  
 Szabó Richárd irodalomtörténész  
 871  
 Szákfy zérész 548  
 Szalay László 157, 652, 792  
 Szarvadi (Szarvady, Hirschl)  
 Frigyes 427, 825  
 Szász Károly 574  
 Szász Mátyás 271, 290, 763  
 Szathmáry György 871  
 Szathmáry Károly 483  
 Szathmáry Pál 450, 859  
 Szathmáryné Latkóczy Lujza  
 9—10, 203, 471, 609—10, 828  
 Szebényi Géza 562  
 Szeberényi Lajos 748, 759, 821  
 Széchényi Ferenc 822, 640  
 Széchényi István 79, 106, 118,  
 157, 271, 307, 312, 335, 338,  
 343—44, 513, 573, 605, 617,  
 619, 622, 627, 704, 736, 751,  
 773, 776, 797, 831, 860  
 Szécseny Antal 800  
 Szegedy képviselő 825  
 Szegfű Mór 637, 817  
 Székács József 53, 185, 637  
 Székely Imre 454, 840  
 Székely József 427  
 Szekeres László 559, 566, 583,  
 586, 589—90, 600, 601, 604,  
 614, 703, 720, 722—23, 732,  
 771, 812, 835  
 Szelcstey László 480, 848—49, 850  
 Szemere Bertalan 310, 690, 775,  
 829  
 Szemere Pál 712  
 Szenczy Imre 46, 635, 792

- Sennert Keresztély János 284, 760  
 Szentál György 672  
 Szentkirályi Móric 334, 621, 774,  
 783  
 Szentpétery (Szentpéteri) Zsig-  
 mond 9—10, 93, 158, 199—  
 200, 273, 465, 471, 473, 609,  
 724, 817  
 Szenvey József 667, 701, 800  
 Szerdahelyi színész 763  
 Szigeti József 10, 17, 158, 203,  
 291, 471, 610, 616, 725  
 Szigligeti Ede 8, 26, 40, 63, 156—  
 58, 173—74, 179, 265, 280, 292,  
 353, 418—19, 459, 513, 535—36,  
 548, 602, 607—09, 656, 662,  
 697, 700—02, 706, 732, 747,  
 750, 756, 763, 771—72, 791,  
 808—09, 820—21, 840—41,  
 846, 863  
 Sziklay János 565, 598  
 Szilágyi Béla 290, 693, 763  
 Szilágyi István 37, 158  
 Szilágyi Lilla 10, 548, 566, 571,  
 610, 672, 693, 871  
 Szilágyi Pál 158, 291, 693  
 Szilágyi Sándor 280, 734, 748,  
 756—57, 791, 852  
 Szilassy Géza 444, 834  
 Szinéri színikritikus 428, 621, 724,  
 739, 751, 763, 827, 854, 859,  
 865—66  
 Szinnyi Ferenc 562  
 Szinnyi József 657, 570, 573,  
 585—86, 604, 749, 814  
 Sz. L. I. Szekeres László  
 Sz. Lilla I. Szilágyi Lilla  
 Szomoroczy tárcaíró 807  
 Szontágh Gusztáv 582, 622, 791—  
 92, 818, 854  
 Szöllösi Lajos 376  
 Sztójka báró 776  
 Szuper Károly 71, 645  
 Szücs Dániel 792  
 Szücs József 871  
 Szücs Károly 263  
 Szücs Lajos 679  
 Tacitus Publius Cornelius 375,  
 594, 792  
 Tadolini színész 469  
 Takáts Sándor 562, 663  
 Táncsics Mihály 591, 649, 655, 858  
 Táritoppné 384  
 Tárkányi Béla József 156, 691  
 Tasso, Torquato 223, 736  
 Telegdi László I. Telegdy Kovách  
 László  
 Telegdy Kovách László 281, 596,  
 758  
 Teleki Emma grófnő 678  
 Teleki László gróf 45, 600, 633,  
 704, 831  
 Teleki Sámuel gróf 688  
 Teleki Sándor gróf 387, 791, 808  
 Tell, Wilhelm 333  
 Terentius, Varro 391, 809  
 Terstyánszky Gyula 98  
 Than, Karl 640  
 Thern Károly 398—99, 811—12  
 Thibert, Claude 405  
 Thomhill rajzolóművész 452  
 Tilly hadvezér 378, 805  
 Timódi Lantos Sebestyén 543  
 Toborffy Lajos 538, 792  
 Toldy (Toldi) Ferenc 117, 185,  
 282, 596, 645, 668, 711, 727, 809  
 Tolnai Vilmos 585  
 Tomala bálrendező 221, 223,  
 229—30, 734, 736—38  
 Tompa Mihály 46, 152, 184, 195,  
 400, 444, 482, 574, 588, 634,  
 643, 710—11, 720, 851

- Toperczerné színésznő 129, 672  
 Tóth Antal 71, 231, 290, 763  
 Tóth Béla 736, 718  
 Tóth Endre 323, 778—79  
 Tóth Gáspár 37  
 Tóth József 738, 751  
 Tóth Kálmán 568  
 Tóth Lőrinc 185, 459, 711  
 Tóth Mihály 210, 727  
 Törő Györgyi 575, 703  
 Török Béni 273, 751  
 Török József 36, 628  
 Török Pál 637, 737  
 Török Zsigmond 453, 505, 859, 867  
 Töpfer drámaíró 653  
 Törs Kálmán 574 586,  
 Trattner Mátyás 693  
 Trefftort Ágoston 370, 627, 799  
 Trestyánszky Imre 727  
 Tsater Kristóf 378  
 Turkevi drámaíró 621  
 Tüskey Emma 419  
 Ticho de Brache 38, 630  
 Tyúk Mátyás 278
- Udvarhelyi színész 175  
 Ulászló (Dobzse László) magyar  
 király 776  
 Ulpianus 734  
 Urbán Eszter 733  
 Urházy György 450, 838—39
- Vachot Sándor 185, 643, 705, 711  
 Vadnay Károly 801  
 Vahot Imre 9, 58, 62, 74, 92,  
 95, 97, 112, 124, 154, 165,  
 182, 184, 194, 198, 304, 354,  
 358, 367, 385, 387, 428, 531,  
 568, 573, 581, 585, 590—91,  
 594, 596, 608, 613, 615, 621,  
 646—47, 649, 652, 655—56,  
 671—72, 675, 691, 694, 696,  
 705, 710—13  
 Vajay János 336  
 Vajda Péter 623, 631, 724, 814,  
 854  
 Vállas Antal 421—23, 792, 822—  
 23  
 La Vallière 378, 805  
 Valois hercegnő 726  
 Vály Ferenc 663  
 Vály Mari 750  
 Várady István 124  
 Váray, operaénekes 175, 702  
 Varga János 871  
 Vas Gereben 150—51, 182, 278,  
 281, 399, 577—78, 618, 625,  
 683, 687—89, 709—10, 732,  
 746, 755, 758, 768, 777, 801,  
 812, 837, 848, 858  
 Vasvári Pál 215, 279, 459, 603,  
 621, 627, 720, 731, 743—44,  
 755—56, 840  
 Vay Ábrahám báró 776  
 Vay Lajos báró 310, 774  
 Vecsey Sándor 437, 831  
 Végh Antal 871  
 Verbőczy István 565, 698  
 Verdi, Giuseppe 199, 618, 627,  
 656, 724, 839, 863  
 Vergilius, Publius Maro 645, 718,  
 734  
 Veszter Sándor 279, 470, 756, 833  
 Vezér Erzsébet 871  
 V. G. I. Vas Gereben  
 V. I. I. Vahot Imre  
 Victoria királynő 148  
 Vida Károly 800  
 Virág Benedek 640  
 Virágos Mihály 210  
 Vitézi Ignác 291  
 Vitkovics Mihály 712

- Vizer István 87–92, 654, 677  
 Vodjaner Samu 489  
 Vörösmarty Mihály 45, 178, 369,  
 490, 574, 583, 633, 706, 715,  
 727, 784, 812  
 Vukovich Sebő 711  
 Vutkovich Sándor 596
- Wágner József 410  
 Wagner Móric 410, 677  
 Waldapfel József 790  
 Wallace zeneszerző 395  
 Walter, Scott 404, 627, 728  
 Waltharius 422  
 Walzel Ágost 435, 831  
 Weber zeneszerző 555  
 Wienbach András 37–38  
 Wittenhiller 513  
 Wolf Károly 52, 83, 399, 465, 471,  
 520–21, 636, 702, 812, 865
- Z. 1. Zerffi Gusztáv  
 Zalán vezér 57, 185
- Zartorszky herceg 279  
 Zeller Árpad 562  
 Zerffi Gusztáv 166, 259, 265, 288,  
 292, 304, 352, 396, 418, 448,  
 585, 610, 623–24, 696, 733,  
 735, 747, 753, 762–64, 766,  
 770–71, 790–91, 800, 809–  
 10, 818, 821, 826, 861, 869  
 Zeuxis festőművész 416  
 Zeuxipposz festőművész 819  
 Zochy Ferenc 772  
 Zichy Mihály 230, 738  
 Zichy Ottó 307, 773  
 Zilahy Károly 596  
 Zimándi P. István 871  
 Zolnai László 600
- Zsigmond Ferenc 600, 832  
 Zsirai Miklós 660  
 Zsófia főhercegnő 654, 695
- Yussuf basa 685

## TARTALOMJEGYZÉK

*(Az első számozslap a főszövegre, a második a jegyzetekre utal)*

1.	Nemzeti színház [1847. jan. 2.] . . . . .	5	604
2.	Budapesti Napló [1847. jan. 7.] . . . . .	11	612
3.	Nemzeti színház [1847. jan. 9.] . . . . .	17	616
4.	Budapesti Napló [1847. jan. 10.] . . . . .	17	616
5.	Budapesti Napló [1847. jan. 14.] . . . . .	22	620
6.	Nemzeti színház [1847. jan. 16.] . . . . .	26	623
7.	Budapesti Napló [1847. jan. 17.] . . . . .	27	624
8.	Budapesti Napló [1847. jan. 21.] . . . . .	31	625
9.	Budapesti Napló [1847. jan. 24.] . . . . .	33	626
10.	Budapesti Napló [1847. jan. 28.] . . . . .	37	629
11.	Budapesti Napló [1847. jan. 31.] . . . . .	42	632
12.	Budapesti Napló [1848. febr. 4.] . . . . .	45	633
13.	Budapesti Napló [1847. febr. 7.] . . . . .	49	635
14.	Budapesti Napló [1847. febr. 11.] . . . . .	53	637
15.	Budapesti Napló [1847. febr. 14.] . . . . .	56	638
16.	Budapesti Napló [1847. febr. 18.] . . . . .	59	639
17.	Budapesti Napló [1847. febr. 21.] . . . . .	64	641
18.	Budapesti Napló [1847. febr. 25.] . . . . .	68	644
19.	Budapesti Napló [1847. febr. 28.] . . . . .	73	646
20.	Budapesti Napló [1847. márc. 4.] . . . . .	79	651
21.	Budapesti Napló [1847. márc. 7.] . . . . .	81	652
22.	Budapesti Napló [1847. márc. 11.] . . . . .	87	654
23.	Budapesti Napló [1847. márc. 14.] . . . . .	93	656
24.	Budapesti Napló [1847. márc. 17.] . . . . .	98	659
25.	Budapesti Napló [1847. márc. 21.] . . . . .	102	661
26.	Budapesti Napló [1847. márc. 25.] . . . . .	107	663
27.	Budapesti Napló [1847. márc. 28.] . . . . .	109	664
28.	Budapesti Napló [1847. ápr. 1.] . . . . .	112	665
29.	Budapesti Napló [1847. ápr. 3.] . . . . .	115	667
30.	Budapesti Napló [1847. ápr. 8.] . . . . .	118	669
31.	Budapesti Napló [1847. ápr. 11.] . . . . .	121	669
32.	Budapesti Napló [1847. ápr. 15.] . . . . .	125	671

33. Budapesti Napló [1847. ápr. 18.] . . . . .	130	673
34. Budapesti Napló [1847. ápr. 22.] . . . . .	134	675
35. Budapesti Napló [1847. ápr. 25.] . . . . .	137	678
36. Budapesti Napló [1847. ápr. 29.] . . . . .	141	679
37. Budapesti Napló [1847. máj. 2.] . . . . .	144	681
38. Budapesti Napló [1847. máj. 13.] . . . . .	148	686
39. Budapesti Napló [1847. máj. 16.] . . . . .	152	690
40. Budapesti Napló [1847. máj. 20.] . . . . .	157	692
41. Budapesti Napló [1847. máj. 23.] . . . . .	162	694
42. Budapesti Napló [1847. máj. 27.] . . . . .	166	696
43. Budapesti Napló [1847. máj. 30.] . . . . .	170	699
44. Budapesti Napló [1847. jún. 3.] . . . . .	173	700
45. Mi hír Budán? [1847. jún. 5.] . . . . .	177	703
46. Budapesti Napló [1847. jún. 6.] . . . . .	180	708
47. Irodalmi levelek Vahot Imréhez I. . . . .	184	710
48. Észaristocratia . . . . .	192	719
49. Irodalmi levelek Vahot Imréhez II. . . . .	194	721
50. Nemzeti színház [1847. júl. 4.] . . . . .	198	723
51. Mi hír Budán? [1847. júl. 4.] . . . . .	204	725
52. Külföldi Irodalmi Szemle [1847. júl. 4.] . . . . .	211	728
53. Mondani valóink [1847. júl. 4.] . . . . .	214	730
54. Hölgyسالon [1847. júl. 11.] . . . . .	216	732
55. Mi hír Budán? [1847. júl. 11.] . . . . .	219	733
56. Hírlapi kacsák [1847. júl. 11.] . . . . .	222	736
57. Értésítő . . . . .	225	737
58. Hölgyسالon [1847. júl. 18.] . . . . .	226	737
59. Mi hír Budán? [1847. júl. 18.] . . . . .	229	738
60. Hírlapi kacsák [1847. júl. 18.] . . . . .	232	739
61. Mondanivalóink [1847. júl. 18.] . . . . .	235	741
62. Hölgyسالon [1847. júl. 5.—okt. 24.] . . . . .	236	741
63. Mi hír Budán? [1847. júl. 25.] . . . . .	254	745
64. Mondanivalóink [1847. júl. 25.] . . . . .	260	746
65. Mi hír Budán? [1847. aug. 1.] . . . . .	261	746
66. Mondanivalóink [1847. aug. 1.] . . . . .	266	748
67. Kétszáz és egy ujdonság! . . . . .	268	749
68. Mi hír Budán? [1847. aug. 15.] . . . . .	287	762
69. Mi hír Budán? [1847. aug. 22.] . . . . .	295	766
70. Mi hír Budán? [1847. aug. 29.] . . . . .	301	770
71. A Pest—szolnoki vasút ünnepélyes megnyitása	305	772
72. István főherceg kir. helytartó ő fensége körútja	307	773
73. Mi hír Budán? [1847. szept. 19.] . . . . .	312	777
74. Nemzeti színház [1847. szept. 26.] . . . . .	318	778

75. Mondani-valóink [1847. szept. 26.] . . . . .	322	778
76. Külföldi Társasélet [1847. okt. 17.] . . . . .	323	779
77. Mi hír Budán? [1847. okt. 24.] . . . . .	334	783
78. Külföldi Társasélet [1847. okt. 24.] . . . . .	345	787
79. Néhány szó a „Spiegel”-hez . . . . .	347	788
80. Könyvismertetés . . . . .	349	788
81. Hölgy salon [1847. okt. 30.] . . . . .	349	788
82. Mi hír Budán? [1847. okt. 30.] . . . . .	350	789
83. Külföldi Társasélet [1847. okt. 30.] . . . . .	355	792
84. Mi hír Budán? [1847. nov. 7.] . . . . .	357	793
85. Külföldi Társasélet [1847. nov. 7.] . . . . .	367	798
86. Mi hír Budán? [1847. nov. 14.] . . . . .	370	799
87. Külföldi Társasélet [1847. nov. 14.] . . . . .	376	804
88. Mi hír Budán? [1847. nov. 21.] . . . . .	379	805
89. Külföldi Társasélet [1847. nov. 21.] . . . . .	389	808
90. Mi hír Budán? [1847. nov. 28.] . . . . .	396	810
91. Külföldi Társasélet [1847. nov. 28.] . . . . .	403	816
92. Nemzeti színház [1847. dec. 5.] . . . . .	406	817
93. Mi hír Budán? [1847. dec. 5.] . . . . .	408	818
94. Külföldi Társasélet [1847. dec. 5.] . . . . .	412	819
95. Nemzeti színház [1847. dec. 12.] . . . . .	416	820
96. Mi hír Budán? [1847. dec. 12.] . . . . .	417	820
97. Külföldi Társasélet [1847. dec. 12.] . . . . .	429	828
98. Mi hír Budán? [1847. dec. 19.] . . . . .	431	828
99. Czakó Zsigmond emléke . . . . .	437	832
100. Nemzeti színház [1847. dec. 26.] . . . . .	441	833
101. Mi hír Budán? [1847. dec. 26.] . . . . .	444	834
102. Külföldi Társasélet [1847. dec. 26.] . . . . .	451	839
103. Nemzeti színház [1848. jan. 2.] . . . . .	454	840
104. Mi hír Budán? [1848. jan. 2.] . . . . .	455	841
105. Külföldi Társasélet [1848. jan. 2.] . . . . .	461	843
106. Mi hír Budán? [1848. jan. 9.] . . . . .	463	844
107. Külföldi Társasélet [1848. jan. 9.] . . . . .	469	845
108. Nemzeti színház [1848. jan. 16.] . . . . .	470	846
109. Mi hír Budán? [1848. jan. 16.] . . . . .	474	847
110. Külföldi Társasélet [1848. jan. 16.] . . . . .	483	852
111. Hölgy salon [1848. jan. 23.] . . . . .	485	853
112. Nemzeti színház [1848. jan. 23.] . . . . .	487	854
113. Mi hír Budán? [1848. jan. 23.] . . . . .	488	854
114. Hölgy salon [1848. jan. 30.] . . . . .	493	856
115. Mi hír Budán? [1848. jan. 30.] . . . . .	495	857
116. Nemzeti színház [1848. febr. 6.] . . . . .	505	859



117. Mi hír Budán? [1848. febr. 6.] . . . . .	505	860
118. Külföldi Társasélet [1848. febr. 6.] . . . . .	510	861
119. Mi hír Budán? [1848. febr. 13.] . . . . .	511	862
120. Külföldi Társasélet [1848. febr. 13.] . . . . .	513	863
121. Mi hír Budán? [1848. febr. 20.] . . . . .	514	863
122. Külföldi Társasélet [1848. febr. 20.] . . . . .	518	864
123. Mi hír Budán? [1848. febr. 27.] . . . . .	519	865
124. Mi hír Budán? [1848. márc. 5.] . . . . .	524	867
125. Mi hír Budán? [1848. márc. 12.] . . . . .	529	868

### FÜGGELÉK

126. Szerkesztői megjegyzések . . . . .	535	869
127. Külföldi Társasélet [1848. jan. 23.] . . . . .	555	871

### Jegyzetek

Rövidítések . . . . .	558
Bevezetés a Cikkék és beszédek című ciklushoz . . . . .	559
Jókai hírlaprófi pályája küszöbén . . . . .	565
1. A szini referens és ujdonsz . . . . .	566
2. Az Életképek élén . . . . .	574
3. Jókai 1847-ben írt cikkei . . . . .	576
Irodalom . . . . .	594
A cikkek jegyzetei . . . . .	604
A képmelléletekről . . . . .	872
Névmutató . . . . .	873



A kiadásért felel  
az Akadémiai Kiadó igazgatója

✱

A szerkesztésért felelős:  
PÁSZTOR JÓZSEF

Műszaki szerkesztő:  
VIDOSA LÁSZLÓ

A kötésterv  
KECSKEMÉTI ANNA  
munkája

✱

A kézirat beérkezett: 1965. IV. 15.

Példányszám: 7.200

Terjedelem: 44,8 (A/5) lv + 4 old. melléklet

AK 790 k 6568

✱

65.60633 Akadémiai Nyomda, Budapest  
Felelős vezető: Bernát György

